การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย

ปริญญานิพนธ์
ของ
ศิริรัตนา นันสุนานนท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2547
ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

745.5907593
ศ 481 ก
ฉ.๑

การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย

บทคัดย่อ

ของ

ศิริรัตนา นันสุนานนท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2547

ศิริรัตนา นันสุนานนท์. (2547), *การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.คณะกรรมการควบคุม:รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ, รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ

ปริญญานิพนธ์ เรื่อง การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการออกแบบเครื่องประดับและกระบวนการผลิตทองรูปพรรณของช่างทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ผลการศึกษาพบว่าเครื่องทองสุโขทัยได้รับอิทธิพลมาจากงานศิลปกรรมสุโขทัย ซึ่งมาจากความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนา และสังคม ร้านทองสุโขทัยทุกร้านได้รับแนวคิดและแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายทองสุโขทัยเหมือนๆกัน ช่างทองมีความสามารถในการทำลวดลายทองประเภทเดียวกันได้ทุกร้าน แต่ความประณีต ความสวยงามนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของช่างแต่ละบุคคล การออกแบบลวดลายของงานหัตถกรรมเครื่องทองโดยพิจารณาจากรูปทรง โครงสร้าง ลวดลายและวัสดุที่ใช้ มีลักษณะคล้ายๆกัน เช่น ความสมดุลเหมือนกัน มีการกำหนดแกนกลาง เพิ่มลวดลายซ้ำกันมีขนาดเท่ากันทั้งซ้ายขวา เพื่อแก้ปัญหาที่ว่าง จังหวะหรือลีลาเกิดจากลวดลายซ้ำๆกัน สลับกัน เพิ่มขึ้น และลื่นไหล เพื่อให้เกิดความกลมกลืน และมีเอกภาพ จุดสนใจมีการเน้นบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของพื้นที่โดยรวมให้โดดเด่น อาจกระจายอยู่ตามโครงสร้าง การเลือกใช้สีลงยา มีการใช้คู่สีตัดกัน

กระบวนการผลิตพบว่า ร้านทองทุกร้านมีกระบวนการผลิตที่เหมือนกัน ทั้งเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ ขั้นตอนการผลิตทองสุโขทัย จะมีความแตกต่างกันที่คุณภาพ ราคา และปริมาณของเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพของร้านทองสุโขทัย กระบวนการผลิตมีดังนี้ การหลอมทอง ตีทอง การถักทอง การทำไข่ปลา การทำลูกประคำ การทำลูกอะไหล่ทรงปิ้บ การทำลูกมะยม ลูกเงาะ ลูกตะกร้อ ลูกสน การเชื่อมทองโดยใช้ทองเป็นตัวประสาน การลงยาราชาวดี และการทำความสะอาดชิ้นงาน

A STUDY OF GOLD HANDICRAFTS IN TA-CHAI AND SRI-SACHANALAI DISTRICT IN SUKHOTHAI PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

SIRIRATTANA NANSUNANON

Presented in partial fulfillment of the requirements

for the Master of Arts degree in Art Education

at Srinakharinwirot University

May 2004

SIRIRATTANA NANSUNANON. (2004). *A study of gold handicrafts in ta-chai and sri-sachanalai district in sukhothai* . Master thesis, M.Ed. (Art education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assc.Prof. Wunnarat Tungchareon , Assc.Prof. Psit Supasetsiri.

The purpose of the research is to study the design and handmade procedure of Sukhothai gold from Ta-chai and Sri-satchanalai district in Sukhothai province.

The results disclose that the gold jewel of Sukhothai had been influenced from Sukhothai arts, and related to their economic, religion and society .Most of the gold shops in this two districts had been originated from the same concept and inspiration of the gold design. The dedication of the gold depends on the ability and professional inspiration of the designers .The difference in how to choose the structure , motif and materials effects on the symmetrical balance ,definition of core and increasing in its motif for example create the motif from left and right side to solve the space problem .These difference presents its harmony and unity. The interesting point is to put emphasis on the space correction method, the structure of the color as well as the contrasting of its color. Most of the gold shops have the similar products, instruments, materials and procedure however the products had been different in handmade quality, price and quality of materials and instruments. It also depends on the individual empowerment of the gold shop in processing such as the way to molten, roll, iron, expand, stretch and prolong the gold.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ของ
นางสาวศิริรัตนา นันสุนานนท์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาภรณ์ หะวานนท์)
วันที่ ..... เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาเรื่อง การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ ประธานที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ กรรมการที่ปรึกษา ในการให้คำปรึกษา แนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี่

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้กรุณาให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสำหรับทุนอุดหนุนที่ช่วยสนับสนุนงานวิจัย

ขอขอบพระคุณคุณสันติ วงษ์จันทร์ คุณอโนมา เขาเหิน คุณเดี่ยว องอาจ คุณศุภฤกษ์ ชุมสมุย ที่ช่วยเหลือในการให้ข้อมูล และการถ่ายภาพกระบวนการผลิตและเครื่องประดับทองสุโขทัย

ขอขอบคุณคุณศิริศศิธร กัญโส คุณอัมพวัลย์ วิศวธีรานนท์ คุณประพันธ์ ตรีรยาภิวัฒน์ ที่ช่วยให้คำปรึกษาและประสานงานในการทำปริญญานิพนธ์นี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคุณสมทรง ตั้งกิติเสถียร คุณศิริศักดิ์ ตั้งกิติเสถียร ที่เอื้อเฟื้อสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ให้กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัว เพื่อนๆพี่ๆทุกคนที่เป็นกำลังใจจนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ศิริรัตนา นันสุนานนท์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
	ความสำคัญของการวิจัย	3
	ขอบเขตของการวิจัย	3
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	3
	นิยามศัพท์เฉพาะ	3
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	ประวัติศาสตร์เมืองสุโขทัย	5
	สภาพภูมิศาสตร์ การปกครอง การศึกษา ประชากร เศรษฐกิจ	13
	แหล่งท่องเที่ยว งานหัตถกรรมพื้นบ้านของจังหวัดสุโขทัย	15
	ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเครื่องประดับทองคำ	18
	แหล่งแร่ทองคำในประเทศไทย	20
	ความสำคัญของทองคำ	20
	การกำหนดราคาทองรูปพรรณ	24
	ประวัติความเป็นมาของช่างทองสุโขทัย	25
	ศิลปกรรมสมัยสุโขทัย	29
	กระบวนการถ่ายทอดการทำทองสุโขทัย	36
	ช่างทองหลวง	41
	การสืบทอดงานช่างศิลป์ไทยกาญจนภิเษกวิทยาลัยช่างทองหลวงไทย	45
	ประวัติความเป็นมาของเครื่องทองสุโขทัย	53
	ประเภทของเครื่องทองสุโขทัย	56
	แนวความคิดในการออกแบบลวดลาย	57
	ลวดลายจิตรกรรมสมัยสุโขทัยที่ปรากฏในงานเครื่องทอง	58
	ลวดลายเครื่องประดับของช่างทองสุโขทัย	61
	กระบวนการผลิตทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัย	69
	สิ่งแวดล้อมชุมชนช่างทองสุโขทัย	80

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	81
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	85
	การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	85
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	85
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	86
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	86
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	88
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	238
	สังเขปความมุ่งหมาย ขอบเขตของการวิจัย และวิธีการศึกษาค้นคว้า	238
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	240
	อภิปรายผล	246
	ข้อเสนอแนะ	248
บรรณานุกรม		250
ภาคผนวก ก	ข้อมูลศิลปกรรมสุโขทัยที่ปรากฏในงานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัย	255
ภาคผนวก ข	ร้านทองสุภาพรและกาญจนาภิเษกช่างทองหลวง	261
ภาคผนวก ค	เครื่องมือในการผลิตทองรูปพรรณ	264
ประวัติย่อผู้วิจัย		267

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	วิชาพื้นฐานระดับปวส. (สำหรับผู้ไม่มีพื้นฐานการทำทองโบราณ)	49
2	เนื้อหารายวิชาแบ่งเป็นกลุ่ม	49
3	วัตถุประสงค์การจัดการเรียนการสอนระดับปวช.และปวส.งานจิวเวลรี่และงานทองโบราณ	49
4	รูปแบบการเรียนการสอน	50
5	การประเมินผลการเรียน	51
6	สรุปที่มาความเชื่อลวดลายทองสุโขทัย	226
7	ลวดลายทองสุโขทัยประเภทลายถัก	227
8	ลวดลายทองสุโขทัยประเภทลายลูกประคำ	228
9	ลวดลายทองสุโขทัยประเภทลายประดิษฐ์	230
10	สรุปกระบวนการผลิตทองสุโขทัย	231

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	แผนภูมิการถ่ายทอดภูมิปัญญาของช่างทองสุโขทัย	37
2	ลายถักโปร่ง	62
3	ลายสามเสา	62
4	ลายพวงมาลัย	63
5	ลายพันเกลียว	63
6	ลายคำหรือลูกประคำ	64
7	ลายมะยม	64
8	ลายลูกปิ้บ	64
9	ลายกระบอกไอน้ำ	65
10	ลายลูกโคม	65
11	ลายดอกพิกุล	65
12	ลายหวายหรือผ่าหวาย	66
13	ลายเกลียวเชือก	66
14	ลายประยุกต์	66
15	ลายสมอเกลียว	67
16	ลายลูกสน	67
17	ลายเต่าร้าง	68
18	ลายผีเสื้อ	68
19	ลายตะขาบหรือตะขาบทรงเครื่อง	68
20	การหลอมทอง	71
21	การรีดทอง	72
22	การชักลวด	72
23	การถักเส้นแบบธรรมดา	73
24	การถักแบบเกลียวเชือก	73
25	การทำไข่ปลา	74
26	การทำอะไหล่ผ่าหวาย	75
27	การทำลูกประคำเกลี้ยง	75
28	การทำลูกอะไหล่ทรงหลอด	76
29	การทำลูกอะไหล่ทรงปิ้บ	76

บัญชีภาพประกอบ(ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
30	การประกอบชิ้นงาน....	77
31	การประกอบลูกอะไหล่ลูกมะยม ลูกเงาะ ลูกตะกร้อ หรือลูกสน	77
32	การเชื่อมทอง	78
33	การลงยา	78
34	การทำสีและการทำความสะอาดชิ้นงาน	79
35	เครื่องประดับชุดลูกประคำพันเกลียว	88
36	เครื่องประดับชุดผีเสื้อลงยา	89
37	เครื่องประดับชุดลูกประคำแตงโม	90
38	เครื่องประดับชุดดอกบัวลายเปียลงยา	91
39	เครื่องประดับชุดดอกบัวทรงหลอด	92
40	เครื่องประดับชุดตะกรุดไข่ปลา	93
41	เครื่องประดับชุดลูกประคำและจี้ดอกบัวฉลุลาย	95
42	เครื่องประดับชุดเถาวัลย์พันเกลียว	96
43	เครื่องประดับชุดพวงมาลัย	97
44	เครื่องประดับชุดเจดีย์	99
45	เครื่องประดับชุดสุโขทัย	101
46	สร้อยคอตะขาบทรงเครื่องพันเปีย	103
47	สร้อยคอลายพันเกลียวดอกไม้	104
48	สร้อยคอลูกประคำโปร่ง	105
49	สร้อยคอลูกประคำหยดน้ำลงยา	106
50	สร้อยคอลูกประคำไข่ปลาเถาวัลย์	107
51	สร้อยคอเถาวัลย์พันเปียลงยา	109
52	สร้อยคอตะกรุดหลอดปลาพันเกลียว	111
53	สร้อยคอหัวใจดอกพิกุลลงยา	113
54	สร้อยคอเถาวัลย์ฉลุลงยา	114
55	สร้อยคอดุนลายแพรทอง	116
56	สร้อยคอดัทลียาลงยา	117
57	สร้อยคอตะกรุดลูกประคำเกลี้ยง	119

บัญชีภาพประกอบ(ต่อ)

ภาพประกอบ หน้า

58 สร้อยคอดอกดาวกระจาย....120
59 สร้อยคอดอกดาวกระจายเถาวัลย์ลงยา....122
60 สร้อยคอจี้ตัวเมียลงยา....123
61 สร้อยคอนกยูงลงยา....125
62 สร้อยคอลูกประคำเถาวัลย์ลงยา....127
63 สร้อยคอก้านบัวลงยา....130
64 สร้อยคอดอกกุหลาบ....132
65 สร้อยคอจี้กระหนกลายเปียลงยา....134
66 สร้อยคอลูกประคำเกลี้ยงลายหน้ากระดานลงยา....136
67 สร้อยคอลูกประคำลายหน้ากระดานพันเปีย....137
68 สร้อยคอเถาวัลย์ดอกพิกุลพันเกลียวลงยา....139
69 สร้อยคอจี้ลายประจำยามเกลียวเชือกลงยา....141
70 สร้อยคอแพรทอง....142
71 สร้อยคอสายใยฉลุลงยา....144
72 สร้อยคอสายรุ้งหัวใจฉลุลงยา....145
73 สร้อยคอพวงมาลัยดอกมะลิซ้อน....147
74 สร้อยคอสั้นประคำหยดน้ำ....148
75 สร้อยคอลูกสน....150
76 สร้อยคอมะยม....152
77 สร้อยคอเงื่อนลูกเสือลงยา....153
78 สร้อยคอลูกสุ่มสองชั้น....155
79 สร้อยคอจี้หัวใจดอกไม้ฉลุลงยา....156
80 สร้อยคอปิ้บทองคำ....157
81 สร้อยคอประคำหัวใจ....159
82 สร้อยคอจี้หัวใจฉลุดอกพิกุลลงยา....160
83 สร้อยคอเกลียวเชือกสามห่วงลงยา....162
84 สร้อยคอมังกร....169

บัญชีภาพประกอบ(ต่อ)

ภาพประกอบ หน้า

85 สร้อยข้อมือสายรุ้งจี้หัวใจดอกไม้ลงยา....163
86 สร้อยข้อมือระนาดทองคำลงยา....165
87 สร้อยข้อมือประคำคู่....165
88 สร้อยข้อมือสายใยหัวใจซ้อนลงยา....168
89 สร้อยข้อมือสายรุ้งลงยา....169
90 สร้อยข้อมือสายสมานประคำสุ่มลงยา....171
91 สร้อยข้อมือแฝดหลอดอุไร....173
92 สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจลงยา....175
93 สร้อยข้อมือกระดุมทองลงยา....176
94 สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจตะขาบลงยา....177
95 สร้อยข้อมือตะขาบทรงเครื่อง....179
96 สร้อยข้อมือลายประจำยามลงยา....180
97 กำไลฉลุลงยา....181
98 กำไลดอกดาวกระจาย....182
99 กำไลแฝดหลอดอุไร....184
100 ตุ้มหูประคำแตงโมลงยา....185
101 ตุ้มหูหัวใจลงยา....186
102 ตุ้มหูดอกมะลิซ้อน....187
103 ตุ้มหูลูกประคำโปร่ง....188
104 ตุ้มหูลูกประคำลายเปียลงยา....189
105 ตุ้มหูเถาวัลย์ลงยา....190
106 ตุ้มหูดอกบัวลงยา....191
107 ตุ้มหูดอกพิกุลโปร่ง....192
108 ตุ้มหูดอกดัทลียาลงยา....193
109 ตุ้มหูสร้อยสี่เสารัดผ่าหวายลงยา....194
110 ตุ้มหูหยดน้ำสายรุ้งลงยา....196
111 ตุ้มหูลายประจำยามลงยา....197

บัญชีภาพประกอบ(ต่อ)

ภาพประกอบ หน้า

112 ตุ้มหูลูกประคำดอกพิกุลโปร่ง....198
113 ตุ้มหูดอกกุหลาบลงยา....199
114 ตุ้มหูกระดุมทองลงยา....200
115 ต่างหูหัวใจลงยา.... 201
116 ต่างหูนกยูงลงยา....202
117 เข็มขัดทองเถาวัลย์....203
118 เข็มขัดสร้อยสมอเกลียวลงยา....205
119 เข็มขัดทองกระหนกวงโค้ง....206
120 แหวนก้านขดลงยา....207
121 แหวนก้านขดไข่ปลาลงยา....208
122 แหวนหัวใจลงยา.... 210
123 แหวนดอกไม้โปร่งลงยา.... 211
124 แหวนลายประจำยามลงยา.... 212
125 แหวนดอกพิกุล.... 213
126 แหวนกระดุมทองลงยา....214
127 แหวนลายประจำยามอก....216
128 แหวนหยดน้ำ....217
129 แหวนวงโค้งลงยา....218
130 แหวนลายสานลงยา....219
131 แหวนดอกบัว....220
132 แหวนดัทลียาลงยา....222
133 แหวนลายหน้ากระดาน....223
134 แหวนลายวงโค้งและลายสามเหลี่ยมลงยา....224

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

อุตสาหกรรมอัญมณีไทยและเครื่องประดับสามารถนำเงินเข้าสู่ประเทศไทยประมาณ 80,000 ล้านบาท ต่อปี นับว่าเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของประเทศไทยเป็นอันดับที่ 5 โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเครื่องประดับทองคำสามารถนำเงินเข้าประเทศประมาณ 20,000 ล้านบาท ต่อปี ในปีพ.ศ. 2545 ประเทศไทยมีการนำเข้าทองคำมูลค่า 14,780,733,987 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 38.44% จากปีพ.ศ. 2544 มีการนำเข้าทองคำมูลค่า 17,548,681,215 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 46.97 % ลดลง 8% แหล่งนำเข้าทองคำที่สำคัญได้แก่ สหรัฐอเมริกา อิสราเอล สวิสเซอร์แลนด์ เบลเยี่ยม และญี่ปุ่น

อุตสาหกรรมเครื่องประดับทองคำ เป็นอุตสาหกรรมซึ่งอาศัยการนำเข้า ทองคำแท่งจากต่างประเทศ จึงมีราคาสูง ทำให้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเครื่องประดับทองคำในประเทศ หากมองการตลาดของงานหัตถกรรมเครื่องทอง อยู่ในกลุ่มผู้ซื้อที่มีฐานะ เพราะราคาค่อนข้างแพง สาเหตุเนื่องจาก กระบวนการผลิตที่ใช้แรงงานคนผลิต ใช้ระยะเวลานาน ทองรูปพรรณมีน้ำหนักทองคำมาก รูปแบบลวดลายเครื่องประดับมีความเป็นเอกลักษณ์ไทยสูงมาก ซึ่งกระทบต่อการสืบทอด จากภาวะการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นเครื่องประดับทองคำอุตสาหกรรมได้นำเครื่องจักรเข้ามาเป็นหลักในการผลิต ลดปริมาณการใช้แรงงานคน รูปแบบลวดลายมีความทันสมัย ขนาดใหญ่ แต่น้ำหนักเบา ใช้ทองคำกะรัตในการผลิต ผู้ซื้อเป็นคนรุ่นใหม่ นิยมเครื่องประดับให้เข้ากับเครื่องแต่งกาย แม้แต่เครื่องประดับของชาวจีน ใช้เครื่องจักรในการผลิต รูปลวดลายเป็นแบบที่ทำซ้ำ ไม่ค่อยประณีต สามารถผลิตเป็นจำนวนมาก ใช้ทองคำ 96.5% และการตลาดมีอยู่ทั่วประเทศไทยผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของคนที่มีรายได้ระดับปานกลางลงมา

จากสภาพเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับงานหัตถกรรมเครื่องทองและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น ปัญหาการขาดแคลนช่างทองโบราณ ปัญหาการสืบทอดงานหัตถกรรมเครื่องทอง ปัญหาการสูญหายรูปแบบลวดลายทองรูปพรรณ และปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์บางชนิด ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่องานหัตถกรรมเครื่องทอง แม้ว่าต่อมาจะมีการธำรงรักษาและพัฒนา แต่การฟื้นฟูที่เกิดขึ้นในปัจจุบันยังขาดองค์ความรู้ที่แท้จริง ขาดการสืบทอดฝีมือต่อเนื่องมานาน ส่วนช่างทองที่เหลืออยู่มีอายุสูงมาก หรือบางท่านได้เลิกทำทองโบราณแล้วในบรรดาแหล่งผลิตเครื่องประดับทองในประเทศไทยที่เคยผลิตงานหัตถกรรม เครื่องทองมาแต่โบราณหลายๆแหล่งนั้น การผลิตหัตถกรรมเครื่องทองที่จังหวัดสุโขทัยนับเป็นแหล่งผลิตผลงานหัตถกรรมทองที่มีชื่อเสียงและยังคงรักษารูปแบบงานฝีมือแบบดั้งเดิมไว้ได้ แหล่งผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย

งานหัตถกรรมเครื่องทองตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัยเกิดจากการฟื้นฟูงานหัตถกรรมเครื่องทองแหล่งใหญ่ในประเทศไทย การสืบทอดการทำทองโบราณซึ่งกระทำภายในอุตสาหกรรมครอบครัว โดยเน้นฝีมือเป็นหลัก มาสู่การเผยแพร่ให้กับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการส่งเสริมงานช่างทองโบราณให้เพิ่มขึ้น

เครื่องทองจังหวัดสุโขทัยถือเป็นงานหัตถศิลป์ ผลงานศิลปะในทางอรรถประโยชน์ที่ผลิตด้วยแรงงานจากฝีมือเป็นประการสำคัญ มีรูปแบบลวดลายและการตกแต่งที่ประณีตสวยงามในเชิงช่างฝีมือ มีรูปลักษณ์และการใช้วัสดุแสดงเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน งานหัตถศิลป์ งานหัตถกรรม (Handi-craft) และงานช่างฝีมือ (Craft) (วิรุณ ตั้งเจริญ.2534:5) นอกจากความงามหรือคุณค่าทางศิลปะที่ปรากฏให้เห็นในส่วนของรูปทรงภายนอกแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนาของชาวบ้านที่พยายามจะสร้างสรรค์ความงามให้ปรากฏอยู่บนส่วนผิวของภาชนะนั้นคุณค่าทางความงามและศิลปะที่ได้ยกตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วนั้น เมื่อเราพิจารณาดูให้ดีแล้วก็จะเห็นได้ว่าชาวบ้านผู้ผลิตงานศิลปหัตถกรรมและเครื่องใช้พื้นบ้านเหล่านั้นได้มีเจตนาในการที่จะนำเอาเรื่องของความงาม หรือการประดับตกแต่งให้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบรรดาผลิตภัณฑ์อันเป็นเครื่องใช้สอยเหล่านั้น นอกเหนือไปจากประโยชน์ใช้สอยที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองอยู่แล้ว ทำให้เกิดความรู้สึกน่าดู น่าใช้ สวยงาม เพิ่มคุณค่าให้แก่สิ่งที่เขาผลิตขึ้น โดยรูปแบบของลวดลายตลอดจนการประดับตกแต่งดังกล่าวก็ยังเป็นเครื่องสะท้อนออกถึงความงามที่เป็นรูปแบบเฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆได้เป็นอย่างดีอีกด้วย (มารุต อัมรานนท์.2543:51-52)

ความงดงาม ละเอียดประณีต ด้านรูปแบบ ลวดลาย ของงานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยมีรูปแบบต่างไปจากเครื่องทองถิ่นอื่น คือเป็นการทำทองด้วยมือ ด้วยการถักทอเส้นลวดทองคำตันเส้นเล็กๆ มาถักวนเพียงเส้นเดียว ตั้งแต่ 3 เสาจนถึง 200 เสา ประกอบด้วยลูกประคำมีลวดลาย ไม่มีการประดับอัญมณีแต่นิยมการใช้การลงยาแทน เครื่องประดับมีน้ำหนักมาก ใช้ทองคำบริสุทธิ์ 99.99 % ผลิต รูปแบบลวดลายส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากการเลียนแบบธรรมชาติ เครื่องประดับโบราณ โบราณวัตถุ โบราณสถาน จังหวัดสุโขทัย เช่น กรองศอ สังวาล และทับทรวง พาหุรัดและทองพระกร จากเทวรูปสำริด ประติมากรรมรูปเคารพ ในศาสนาพราหมณ์ จิตรกรรมฝาผนังภาพจารึกลายเส้น ลวดลายปูนปั้นลายรักร้อยจากซ่องลมวัดนางพญา ลวดลายปูนปั้นวัดพระพายหลวง นอกจากนี้ช่างทองสุโขทัยยังได้รับอิทธพลมาจากศิลปะล้านนาและศิลปะพุกาม ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบลวดลายที่ปรากฏในงานหัตถกรรมเครื่องทองได้อย่างกลมกลืน เพราะสุโขทัยเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้กับอาณาจักรพุกามและอาณาจักรล้านนา อีกทั้งผลงานศิลปกรรมส่วนใหญ่ในเมืองสุโขทัย ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะลังกาแบบโปลนนารุวะ ศิลปะเขมร ศิลปะอยุธยา จนส่งผลต่อการสืบทอดและการพัฒนารูปแบบเป็นเครื่องประดับกำไล สร้อยคอ แหวน และต่างหูตามยุคสมัย โดยเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านอย่างแท้จริง งานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัย ได้รับความนิยมสูงสุดใน พ.ศ.2533-2537 ในระยะนั้นชาวบ้านได้ประกอบอาชีพทำทองเป็นหลัก ปรากฏว่าการเจริญเติบโตของทองสุโขทัยเป็นไปอย่างรวดเร็ว จนขาดการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายและกระบวนการผลิตบางขั้นตอนได้สูญหายไป เนื่องจากผลงานส่วนใหญ่ทำด้วยมือและมีเพียงชิ้นเดียวเท่านั้น ช่างทองไม่สามารถผลิตงานซ้ำได้อีก การกระจัดกระจายของรูปแบบลวดลายทองสุโขทัย ได้ส่งผลกระทบต่อดารสืบทอดการทำทองของช่างทอง เพราะช่างทองฝีมือดีมักห่วงแหนวิชาความรู้ไม่ยอมถ่ายทอดให้ผู้อื่น ทำให้ลวดลายบางแบบ ที่มีความงดงามได้สูญหายไป ผู้วิจัยจึงได้พยายามเก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบลวดลาย และกระบวนการผลิตของช่างทองในปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของการออกแบบเครื่องประดับและกระบวนการผลิตระบบอุตสาหกรรม ตลอดจนเพื่อเป็นข้อมูลของลักษณะการสร้างงานหัตถกรรมทองคำแบบโบราณของไทย จึงได้เลือกที่จะศึกษาการออกแบบและรูปแบบเครื่องประดับตลอดจนกระบวนการผลิตของตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาการออกแบบเครื่องประดับและกระบวนการผลิตทองรูปพรรณของช่างทองในตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบและการผลิตทองรูปพรรณของตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในสาขาวิชาการออกแบบเครื่องประดับในระดับอุดมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร คือ เครื่องทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัย ตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ เครื่องทองรูปพรรณจำนวน 100 แบบ โดยแบ่งเป็นประเภท ดังนี้

- เครื่องประดับประเภทต่างหู จำนวน 17 แบบ
- เครื่องประดับประเภทสร้อยคอ จี้ สังวาลย์ จำนวน 50 แบบ
- เครื่องประดับประเภทกำไลและสร้อยข้อมือ จำนวน 15 แบบ
- เครื่องประดับประเภทแหวน จำนวน 15 แบบ
- เครื่องประดับประเภทเข็มขัด จำนวน 3 แบบ

โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง และเลือกลวดลายที่มีความแตกต่างกันโดยเป็นแบบที่ได้รับความนิยม จาก ทั้งหมด 200 แบบ โดยการสุ่มตัวอย่างจากร้านทอง จำนวน 7 ร้าน ได้แก่

1. ร้านทองสมสมัย 95 / 1 หมู่ที่ 1 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. ร้านทองสมศักดิ์ วงศ์ใหญ่ 4 หมู่ที่ 3 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. ร้านทองนันทนา 80-81 หมู่ที่ 3 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
4. ร้านทองสุภาพร 307 หมู่ที่ 10 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
5. ร้านทองอรพิน 1 หมู่ที่ 3 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
6. ร้านทองนพมาศ 349 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
7. ร้านอรอนงค์ช่างทอง 88/1-2 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทองรูปพรรณ หมายถึง เครื่องประดับกายซึ่งทำมาจากทองคำ เช่น ต่างหู แบบต่างๆ เต่าร้าง ห่างหู ต่างหูหลอด สร้อยคอ สร้อยคอหลอดก้านแข็ง สังวาลย์ จี้ กำไลหลอด กำไลหลอดแฝด สร้อยข้อมือ แหวนทองคำ เข็มขัด และหัวเข็มขัด

ทองสุโขทัย หมายถึง งานหัตถกรรมที่ทำด้วยมือ ด้วยการถัก การทำลูกประคำ การลงยา การเลียนแบบจากธรรมชาติ เครื่องประดับโบราณ โบราณวัตถุ โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยโดยใช้เนื้อทอง 99.99 % ในการผลิตชิ้นงาน โดยทำจากชาวบ้านตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ช่างทองสุโขทัย หมายถึง บุคคลซึ่งเคยฝึกฝนวิธีการทำทองรูปพรรณจากช่างทอง ในตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

กระบวนการผลิต หมายถึง ขั้นตอนการทำทองรูปพรรณที่มีหลายวิธี เช่น การหล่อ การบัดกรี การฝัง การดุนลาย การแกะลาย การฉลุ การถัก การลงยา

การลงยาราชาวดี หมายถึง การลงยาด้วยน้ำยา สีขึ้นกการเวก หรือ สีฟ้า เขียว ซึ่งเป็นสีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงโปรด ตามคำบอกเล่าของพระยาอนุมานราชธน ซึ่งเป็นสีที่พบใหม่ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงเรียกว่า "ราชาวดี"

ลวดลายทอง หมายถึง ลายที่เกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ เครื่องประดับโบราณ โบราณวัตถุ โบราณสถาน จิตรกรรมฝาผนัง ลวดลายประยุกต์ ซึ่งเกิดจากการผสมผสานกันของลายต่างๆ มีการนำมาทำเป็นชิ้นงานจนเกิดเป็นลวดลายที่สวยงาม จนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นขึ้น

การออกแบบ หมายถึง การวางแผนสร้างสรรค์รูปแบบ โดยวางแผนจัดส่วนประกอบของการออกแบบ ให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย วัสดุ และการผลิตของสิ่งที่ต้องการการออกแบบนั้น โดยเน้นความเหมาะสมของรูปทรง สี เส้น ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการออกแบบ รูปแบบที่สร้างสรรค์ ความงามที่น่าสนใจความสัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย เหมาะสมกับวัสดุ สอดคล้องกับการผลิต

บทที่ 2
เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแยกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1.ข้อมูลที่เกี่ยวกับจังหวัดสุโขทัย

1.1 ประวัติศาสตร์เมืองสุโขทัย

1.2 สภาพภูมิศาสตร์ การปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ ประชากร แหล่งท่องเที่ยว

2. ข้อมูลที่เกี่ยวกับเครื่องทองที่จะวิจัย

2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเครื่องทอง

2.2 แหล่งแร่ทองคำในประเทศไทย

2.3 ความสำคัญของทองคำ

2.4 การกำหนดราคาทองรูปพรรณ

2.5 ประวัติความเป็นมาของช่างทองสุโขทัย

2.6 ศิลปกรรมสมัยสุโขทัย

2.7 กระบวนการถ่ายทอดการทำทองสุโขทัย

2.8 ประวัติความเป็นมาและกระบวนการเรียนการสอนของกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง

2.9 ประวัติความเป็นมาของเครื่องทองสุโขทัย

2.10ประเภทของเครื่องทองสุโขทัย

2.11แนวความคิดในการออกแบบลวดลายเครื่องประดับ

2.12ลวดลายในงานจิตรกรรมที่ปรากฏในงานเครื่องทอง

2.13ลวดลายเครื่องประดับของช่างทองสุโขทัย

3. กระบวนการผลิตทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัย

4. สิ่งแวดล้อมชุมชนของช่างทองสุโขทัย

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสุโขทัย

1.1 ประวัติศาสตร์สุโขทัย

สุโขทัย หรือศรีสัชนาลัย เป็นดินแดนที่เก่าแก่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง บริเวณลุ่มแม่น้ำปิง ยมและน่าน สันนิษฐานว่าบริเวณที่ตั้งของสุโขทัยน่าจะเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยมานาน ต่อมามีการรวมตัวเป็นชุมชนใหญ่ เพราะเป็นเส้นทางการคมนาคมจากภาคตะวันออกไปภาคตะวันตก จากภาคเหนือไปภาคใต้ เมืองสุโขทัยจึงมีการผสมผสานของคนดั้งเดิมและคนที่เคลื่อนย้ายผ่านมาจนกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญ ซึ่งอาจเกิดจากการรวมตัวของอาณาจักรทวารวดี อาณาจักรพุกามและอาณาจักรขอม โดยอาณาจักรที่กล่าวมานี้มีการปะทะสังสรรค์กันซึ่งมีอิทธิพลต่อการครอบครองดินแดนทางภาคกลางและภาคเหนือ จนกระทั่งในพุทธศตวรรษที่ 18 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองโดยผู้นำของชาวไทย จึงได้เข้าสู่สมัยสุโขทัย โดยมีเมืองสุโขทัยเป็นราชธานี และเมืองศรีสัช

นาลัยเป็นเมืองคู่กัน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเมืองเล็กๆที่รวมกันเป็นแคว้น มีการรับศาสนาพุทธลัทธิเถรวาทลังกาวงศ์จากประเทศลังกา หรือจากมอญทางตอนใต้ของประเทศพม่าซึ่งขณะนั้นเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนา จนในที่สุดสุโขทัยกลายเป็นที่หล่อหลอมศิลปวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง

ธิดา สาระยา (2539 : 292-293) และ**สินชัย กระบวนแสง** (2537 : 164-165) มีความคิดเห็นคล้องกันเรื่องการเกิดดินแดนสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> การเกิดเมืองสุโขทัยในเขตภาคเหนือตอนล่างของดินแดนสยามประเทศโบราณนั้น กล่าวได้ว่าเป็นผลโดยตรงจากการสั่งสมสืบเนื่องทางสังคมวัฒนธรรมของคนหลายกลุ่มเหล่าจนเกิดการพัฒนา การของชุมชนบ้านเมืองแต่ครั้งศิลปะวัฒนธรรมทวารวดีแพร่หลายออกไป เราพบชุมชนทวารดีตามที่ต่างๆใกล้เคียงหรือตรงกับบริเวณที่จะเกิดเมืองสำคัญหรืออยู่ในเส้นทางคมนาคมทางบก ที่ติดต่อภายในถึงกันเป็นทางระยะสั้นๆจากเมืองใหญ่ผ่านชุมชนหนึ่งและเชื่อมโยงกับเมืองใหญ่หรือรัฐที่เป็นศูนย์กลางสำคัญชายฝั่งทะเลสมัยพุทธศตวรรษที่ 18-19 เส้นทางจากตะวันออกมาตะวันตกเปิดออกสู่การติดต่อกับหัวเมืองมอญทางตอนใต้ของพุกามเชื่อมโยง การติดต่อของอาณาจักรขอม และพุกามให้เกิดการปะทะสังสรรค์กันทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมตลอดจนการขยายตัวของชุมชนบ้านและเมืองใหญ่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทั้งภาคตะวันตก ตะวันออก เหนือ และใต้ เหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทั้งทางเครือญาติและการปะทะสังสรรค์ระหว่างกันเอง และกับอาณาจักรที่ใหญ่กว่า คือ ขอมและพุกามในตอนนั้นการเคลื่อนไหวและการเติบโตของชุมชนบ้านเมืองเหล่านี้ดำเนินไปอย่างสืบเนื่องไม่ขาดตอน ดังเห็นได้ว่ารัฐอาณาจักร หรือแว่นแคว้นสำคัญที่เกิดขึ้นนั้น ต่างสั่งสมวัฒนธรรมดั้งเดิมผสมผสานปรุงแต่งกับสิ่งที่รับมาใหม่ หรือโดยการโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนกลุ่มใหม่ ขณะเดียวกันเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นก็มักเกิดขึ้นซ้อนทับกับที่ตั้งชุมชนเดิม หรือขยายตัวไปสู่บริเวณใกล้เคียงที่ทำให้เกิดความคล่องตัวในการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างกันตามสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนไป ภายหลังจากที่อำนาจของอาณาจักรใหญ่ทั้ง 2 คือ อาณาจักรพุกาม และอาณาจักรเขมร ซึ่งเคยมีอิทธิพลทางการเมืองครอบคลุมดินแดนภาคกลางและภาคเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน เสื่อมถอยลงจากการรุกรานของจีน และการทำสงครามต่อเนื่องกันหลายครั้ง อาศัยช่องว่างแห่งอำนาจดังกล่าวทำให้รัฐของชาวไทยหลายรัฐประกาศตนเป็นอิสระจับกลุ่มเป็นพันธมิตรกัน เพื่อป้องกันกลุ่มของตนให้พ้นจากการรุกรานของอำนาจเดิม จนกระทั่งสถานการณ์บ่งชี้ว่าอำนาจของอาณาจักรเดิมไม่อาจกลับมาได้ใหม่แล้ว จึงได้มีการปรับเปลี่ยนดุลแห่งอำนาจขึ้นใหม่

เมื่อชุมชนสุโขทัยมีความเหนียวแน่นในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เมืองสุโขทัยเมื่อแรกตั้งเป็นเอกราชขึ้นนั้น มีอาณาเขตเริ่มจากเมืองปากน้ำโพ ทิศใต้ต่อลงมาเป็นอาณาเขตขอมที่เมืองละโว้ ส่วนด้านตะวันตก คงอยู่เพียงเขาบรรทัดทางฝ่ายเหนือติดต่อกับอาณาจักรลานนาไทย ซึ่งเป็นประเทศสัมพันธมิตรเชื้อชาติไทยด้วยกัน ส่วนด้านตะวันออกสันนิษฐานว่าอยู่เพียงเทือกเขาบรรทัดที่ปากแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำน่าน เมืองสำคัญที่อยู่ในอาณาเขต เช่น เมืองเชลียง เมืองชากังราว เมืองตาก เมืองพระบาง(ปากน้ำโพ) เมืองสระหลวง ขณะเดียวกัน สุโขทัยก็พยายามเป็นปึกแผ่นในการสร้างความเป็นไทย สุโขทัยเริ่มต้นขึ้นในปี 1761

นคร พันธุ์ณรงค์ ได้กล่าวถึงปีการเริ่มต้นของอาณาจักรสุโขทัยจาก (จารึกนครชุม) ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ศิลาจารึกหลักที่ 3 (จารึกนครชุม) ได้กล่าวถึงปีเริ่มต้นของยุคสุโขทัยไว้ว่า *.ศักราช 1279 ปีระกาเดือนแปดพระยาภาไทยผู้เป็นลูกพระยาเลอไท เป็นหลายแก่พระยาภพราช เมื่อได้เสวยราชย์ในเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัยจึงขึ้นชื่อศรีสุริยพงศ์มหาธรรมราชาธิราช หากเอาพระศรีรัตนมหาธาตุอันนี้ มาสถาปนาในเมืองนครชุมนี้ปีนั้นเมื่อมีอันพระยามหาธรรมราชก่อพระธาตุนี้ชนม์ถอยจากร้อยปีนั้นได้ร้อยสามสิบเก้าปีและปีอันถอยนั้นไชร์ในปีเถาะ นั้นมาแลฝูงเจ้า ขุน พราหมณ์ เศรษฐี ถอยจาก

มลากเป็นดี เขาแต่นั้นแลฝูงรู้หลวก" จากศิลาจารึกหลักที่ 3นี้ อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ 1761 (นคร พันธุ์ณรงค์. 2521 : 68)

หลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกสามารถสรุปได้ว่า ราชวงศ์พระร่วงเป็นราชวงศ์แรกที่ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยขึ้น ในปลายพุทธศตวรรษที่ 18 โดยพ่อขุนผาเมือง และพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ร่วมมือกันโจมตีขอมสมาดโขลญลำพงแตกพ่ายไป พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงได้เป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัยเป็นคนแรกในราชวงศ์นี้ กษัตริย์ของสุโขทัยสามารถสรุปได้ดังนี้

	ครองราชย์
1. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	ราวพ.ศ. 1792- ปีใดไม่ปรากฏ
2. พ่อขุนบานเมือง	-
3. พ่อขุนรามคำแหง	ปีใดไม่ปรากฏ - พ.ศ. 1822
4. พระยาเลอไทย	พ.ศ. 1822 - พ.ศ. 1841
5. พระยางัวนำถม	พ.ศ. 1841 - ปีใดไม่ปรากฏ
6. พระมหาธรรมราชาที่ 1	ปีใดไม่ปรากฏ - พ.ศ. 1917
7. พระมหาธรรมราชาที่ 2	พ.ศ. 1911 - พ.ศ. 1962
8. พระมหาธรรมราชาที่ 3	พ.ศ. 1942 - พ.ศ. 1962
9. พระมหาธรรมราชาที่ 4	พ.ศ. 1962 - พ.ศ. 1981

ระบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นบิดา อำนาจทั้งหลายจึงรวมอยู่ในองค์พระมหากษัตริย์ ทรงทำหน้าที่ปกครองพลเมืองให้เป็นสุข ทรงเป็นที่พึ่งในยามมีภัยพิบัติ ทรงป้องกันชุมชนให้พ้นจากศัตรู และทรงระงับข้อพิพาทต่างๆด้วยความยุติธรรม ทรงรักษาเสรีภาพต่างๆอันเป็นสมบัติของชุมชน และทรงส่งเสริมศีลธรรมในการทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสุข อย่างไรก็ตามยังมีความคิดเห็นจากนักวิชาการเกี่ยวกับการปกครองดังนี้

คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองอาณาจักรสุโขทัยในระยแรกที่แตกต่างจากนักวิชาการท่านอื่นๆ ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> เมื่อคนได้ตั้งตนเป็นเอกราชพ้นจากอำนาจการปกครองของเขมร ในต้นพุทธศตวรรษ ที่ 19 และได้ตั้งเมืองสุโขทัยขึ้นระบบการปกครองที่ใช้ในเมืองสุโขทัยก็น่าจะเป็นแบบเดียวกับที่คนไทยเคยใช้เมื่อสมัยยังอยู่น่านเจ้า หรือที่ใช้อยู่ในรัฐไทยอิสระต่างๆในภาคเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงราย เชียงใหม่ และน่าน การปกครองนั้นถือเป็นการปกครองแบบนครรัฐ (City State)อันเป็นระบบการปกครองที่มีอยู่ทั่วไปในอินเดียและในยุโรปในยุคนั้น การปกครองแบบนี้ถือเอาประโยชน์สุขของชนที่เป็นชาวเมืองนั้น เป็นวัตถุประสงค์อันสำคัญการแผ่อำนาจหรืออิทธิพลไปยังเมืองอื่นๆนั้น ก็เพื่อเพิ่มพูนประโยชน์แก่ชาวเมืองแห่งนครรัฐ (นคร พันธุ์ณรงค์. 2521 : 78 ; อ้างอิงจากคึกฤทธิ์ ปราโมช. พ.ศ..2520.อ.ป.ส : 28)

สรุปได้ว่าการปกครองในช่วงการก่อตั้งรัฐใหม่อย่างเมืองสุโขทัยคงเป็นการปกครองแบบนครรัฐ ผู้ปกครองมีอำนาจสูงสุด เป็นนักรบและนักปกครอง ความคิดเห็นของคึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นไปได้ เพราะอาณาจักรเขมรซึ่งมีอำนาจแผ่กระจายอยู่ในเวลานั้นย่อมส่งผลต่ออาณาจักรที่เกิดใหม่แน่นอน แนวทางการปกครองของอาณาจักรสุโขทัยอาจแบ่งได้เป็น 3 แนวคิด คือ

1. แนวคิดแบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์ของสุโขทัยเรียกแทนตนเองว่า พ่อขุน อาทิ เช่นพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหง เป็นต้น ว่าแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้การปกครองว่าเป็นไปในลักษณะพ่อปกครองลูก ทรงมีความใกล้ชิดกับราษฎร ตัวอย่างเช่น พ่อขุนรามคำแหงโปรดให้แขวนกระดิ่งไว้ที่ประตูพระราชวัง เพื่อราษฎรที่เดือดร้อนไปสั่นกระดิ่งร้องทุกข์ แล้วพระองค์จะเสด็จออกรับเรื่องของราษฎรไปพิจารณาด้วยพระองค์เอง
2. แนวคิดแบบธรรมราชา เป็นแนวคิดที่พระมหากษัตริย์ทรงมุ่งให้หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติบัติ
3. แนวคิดแบบสมมติเทพ สุโขทัยอาจได้รับอิทธิพลคติความเชื่อที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นสมมติเทพ คือ พระผู้เป็นเจ้ามาจากเขมร และไทยมาเรียกว่า สมมติเทพ แต่เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นสมมติเทพ ซึ่งรวมถึงประเพณีเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์จึงแตกต่างจากคนธรรมดาสามัญ เช่น ถ้อยคำที่ใช้เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์จะแตกต่างกับคนธรรมดาสามัญ สันนิษฐานว่าสุโขทัยอาจได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเทวราชจากเขมร ที่รับความเชื่อมาจากชาวอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์ หรือ ฮินดู ลัทธิเทวราชเริ่มปรากฏตัวในเขมรในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 (พ.ศ 1345-1393)

หลักฐานจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงกล่าวปรากฏแต่เรื่อง วัดวาอาราม ไร่ป่าสวน การตั้งบ้านเรือน การทำบุญตักบาตร ไม่ว่าจะเป็นกลางเมืองหรือบริเวณทิศใดก็ตาม เนื่องจากในระยะแรกนั้นเมืองสุโขทัยเป็นสังคมเล็ก ต่อมาเมื่อมีการขยายเมืองความเจริญต่างๆเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามสุโขทัยยังเป็นสังคมที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของพุทธศาสนา ประเพณีต่างๆของชาวสุโขทัย จึงเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธลัทธิเถรวาทลังกาวงศ์จากประเทศลังกาหรือจากมอญทางตอนใต้ของประเทศพม่าซึ่งขณะนั้นเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนา

สันติ เล็กสุขุม (2540 : 14) และ**สถาพร อรุณวิลาส** (2539 : 118) มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเรื่องอิทธิพลของศาสนาพุทธที่เข้ามามีผลต่อเมืองสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ต้นแบบแห่งศรัทธาของสุโขทัย คือ เมืองพัน ซึ่งเป็นเมืองมอญอยู่ทางตอนใต้ของพม่า พระมหาเถรศรัทธาทรงเดินทางจากสุโขทัยขึ้นไปเมืองลำพูน แล้วย้อนลงมาทางตากเพื่อผ่านไปสู่เมืองพัน แล้วจึงเดินทางต่อไปยังลังกาเส้นทางดังกล่าวย่อมช่วยให้ชัดเจนถึงการแพร่หลายของพุทธศาสนาทั้งจากเมืองพันและประเทศลังกามาสู่สุโขทัย ภิกษุชาวสุโขทัยหลายรูป เช่น พระสุมนเถระ เดินทางไปบวชใหม่ในสำนักของพระอุทุมพรมหาสามีที่เมืองพันและกลับมาสู่สุโขทัยในรัชกาลของพญาลิไทก็คงใช้เส้นทางดังกล่าวความสัมพันธ์แนบแน่นทางด้านพุทธศาสนาระหว่างสุโขทัยกับแคว้นล้านนา ปรากฏในศิลาจารึกที่วัดพระยืน ลำพูน กล่าวถึงพญาลิไทโปรดเกล้าฯให้พระสุมนเถระองค์ที่กลับจากเมืองพันขึ้นไปเผยแพร่พุทธศาสนาที่แคว้นล้านนาตามคำทูลขอของพระเจ้ากือนาแห่งเมืองเชียงใหม่ เมื่อพระมหาธรรมราชาที่ 1(ลิไทย) ทรงสร้างวัดป่ามะม่วงขึ้นเพื่อให้พระอุทุมพรบุปผามหาสวามีเจ้าได้มาเป็นพระอุปัชฌาย์ในการเสด็จออกผนวชของพระองค์ ในเวลาต่อมาพระสุมนเถระได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าอาวาสวัดป่ามะม่วง เมืองสุโขทัยและพระอโนมทัสสีได้รับสถาปนาเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าแดงเมืองศรีสัชนาลัย พฤติกรรมการกัลปนาให้กับวัดทั้งสองในชุมชนเมืองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการขยายชุมชนเมือง และมีนัยทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยมีพุทธศาสนาแบบลังกาเป็นสื่อธรรมในการเผยแพร่สู่ประชาชนการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาแบบลังกา เช่น กรานกฐิน การฟังธรรม การกัลปนา การอุทิศทรัพย์สินผลประโยชน์ให้กับวัดในชุมชนได้ปรากฏหลักฐานกระทำต่อเนื่องมาแม้จะสิ้นรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) แล้วก็ตาม ย่อมแสดงให้เห็นถึงผลอันเกิดจากการวางรากฐานให้ผู้คนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสที่มีต่อพุทธศาสนาแบบลังกาเป็นสำคัญแม้ว่าฐานะของอาณาจักรสุโขทัยจะลดบทบาทความสำคัญเป็นเสมือนรัฐกันชนระหว่างอาณาจักรอยุธยากับ

อาณาจักรล้านนา ซึ่งในเวลาต่อมาพยายามแย่งชิงดินแดนของอาณาจักรสุโขทัยเพื่อผนวกเป็นอาณาจักรและลดบทบาทความสำคัญของอาณาจักรสุโขทัยที่เป็นรัฐที่ได้สืบทอดพุทธศาสนามาจากดินแดนลังกาทวีป

เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาในสมัยสุโขทัยจะมุ่งเน้นในด้านการอบรมสั่งสอนด้านศีลธรรม และการปฏิบัติให้ประชาชนอยู่รวมกันโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มนุษย์มีศีลธรรมประจำใจซึ่งเป็นการพัฒนามนุษย์ในด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ สำหรับการศึกษาคาดคะเนว่าเริ่มจากการศึกษาที่อยู่ในวัด เนื่องจากสมัยนั้นมีการนำใบลานมาจดบันทึกคำสั่งสอนด้วยตัวอักษร มีน้ำหนักเบาพระสงฆ์สามารถพกพาได้สะดวก สามารถนำไปเผยแพร่ได้ง่าย ชุติมา สัจจานนท์ ได้สรุปประเด็นในเรื่องของการศึกษาว่า "การศึกษาของไทยในอดีตเริ่มจากการศึกษาของสงฆ์ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงส่งสมณฑูตไปสืบพุทธศาสนาในประเทศลังกา และได้นำเอาพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เข้ามาสู่กรุงสุโขทัย สมณฑูตได้นำเอาพระไตรปิฎกซึ่งจารึกลงในใบลานเข้ามาด้วยใบลานนั้นสามารถจารึกอักษรได้มาก อีกทั้งน้ำหนักเบาเหมาะแก่การที่จะนำไปเผยแพร่เพราะพระพุทธศาสนายังที่ต่างๆ" (ชุติมา สัจจานนท์. 2533 : 96)

นิพนธ์ ศุขปรีดี ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาสมัยสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ระบบการศึกษาสุโขทัยเป็นการจัดการศึกษาโดยวัง วัด และเอกชน ซึ่งจัดการศึกษาในลักษณะที่เรียกว่าการศึกษานอกระบบโรง เรียน เนื้อหาที่เรียนจะเกี่ยวข้องกับอาชีพ การดำรงชีวิต วรรณกรรม ศาสนา และปรัชญา ลักษณะสังคมไทย สมัยสุโขทัยเป็นชุมชน เกษตรกรรมแบบครอบครัว หัวหน้าครอบครัว เป็นผู้มีอำนาจเต็มในครัวเรือน ควบคุมดูแลบ้านด้วยความสัมพันธ์แบบพ่อ ลูก และเครือญาติ การปกครองที่เรียกว่าพ่อขุน ซึ่งใกล้ชิดกับประชาชน ดุจบิดากับบุตรทางด้านวิชาชีพ เช่น การทำนา จักสาน แกะสลัก การบ้านการเรือน การก่อสร้าง มีการเรียนกันทั้งชายและหญิง ในบ้านเรือนของประชาชน วัดและวังทางด้านวรรณกรรมที่ได้รับการยกย่องกันว่าเป็นวรรณกรรมชิ้นแรกของไทย คือ ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในหลักที่หนึ่งซึ่งให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระราชจริยวัตรของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สภาพความเป็นอยู่ที่รวมเรียกว่า วัฒนธรรม ได้แก่ อุปนิสัย ประเพณี ขนบธรรมเนียม รวมถึงการปกครองของชาวสุโขทัยในยุคสมัยนั้นตลอดจนความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ (นิพนธ์ ศุขปรีดี. 2533 : 93)

จากหลักฐานโบราณวัตถุ และโบราณสถานที่ปรากฏในปัจจุบันพบว่า สุโขทัยน่าจะก่อสร้างด้วยไม้เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นโครงสร้างส่วนใหญ่จึงไม่คงทนถาวรเหมือนในอยุธยา จากบันทึกในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีต่างๆในสมัยสุโขทัย ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานได้ว่าน่าจะมีช่างสาขาต่างๆในสมัยสุโขทัยดังนี้

กรกช รามโกมุท ได้กล่าวถึงประเภทช่างในสมัยสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> สมัยสุโขทัยไม่มีทำเนียบนามช่างปรากฏเหมือนสมัยต่อๆมาเราอาจทราบได้จากโบราณวัตถุสถานที่ยังคงเหลืออยู่มาจนปัจจุบัน เป็นหลักฐานให้พอสันนิษฐานได้ว่ายุคสมัยนั้นช่างอะไรบ้าง นอกจากนี้ก็เก็บความจากศิลาจารึกสมัยสุโขทัยและหลักฐานจากอาณาจักรอื่นๆร่วมสมัยพอจะสันนิษฐานได้ดังนี้ คือ
>
> 1. ช่างสลัก เป็นช่างสลักหิน หินที่นำมาใช้ได้แก่ ศิลาแลง หินชนวน หินดินดาน หินทราย หินทรายแป้ง หินแปร โดยศิลาแลงนั้นใช้ก่อสร้างโบราณสถานทั้งในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ช่างแกะสลัก เข้าใจว่าสมัยสุโขทัยจะต้องมีงานสร้างสรรค์ศิลปกรรมไม้แกะสลักจำนวนไม่น้อย แต่คงจะผุพังสูญสลายไปตามกาลเวลา จึงไม่ค่อยมีหลักฐานเหลือให้เห็นในปัจจุบัน

2. ช่างเขียน นอกจากจิตรกรรมฝาผนังแล้ว ช่างเขียนสุโขทัยอาจเขียนภาพลงบนแผ่นผ้าเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาด้วย เพราะปรากฏคำว่า "พระบด"อยู่ในศิลาจารึกวัดช้างล้อม
3. ช่างหล่อ โบราณวัตถุสถานสมัยสุโขทัยที่ยังปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากนั้นมี ประติมากรรมสำริดอันได้แก่ พระพุทธรูปและเทวรูป นอกจากสำริด ช่างหล่อสุโขทัยยังใช้วัสดุอื่นๆสร้างงานศิลปะด้วย ได้แก่ ทองคำ เงิน ทองเหลือง และดีบุก โดยสร้างเป็นพระพุทธรูป เครื่องใช้ถวายในพระพุทธศาสนาและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน
4. ช่างปั้น เมื่อพิจารณาจากงานศิลปกรรมที่ปรากฏอยู่จะเห็นว่างานของช่างปั้นน่าจะสัมพันธ์กับงานของช่างหล่อและช่างปูน คือการปั้นหุ่นดินและขี้ผึ้งเพื่อหล่อพระพุทธรูปสำริด และการปั้นปูนพอกแกนอิฐหรือศิลาแลงเป็นพระพุทธรูปหรือประติมากรรมต่างรวมไปถึงลายกระหนก พันธ์พฤกษา สัตว์ ประดับอาคาร
5. ช่างปูน โบราณสถานส่วนใหญ่ของสุโขทัยจะก่อด้วยอิฐหรือศิลาแลง สอ และฉาบผิวด้วยปูน
6. ช่างเหล็ก เป็นช่างอีกแขนงหนึ่งที่ค่อนข้างจำเป็นต่อความเป็นอยู่ คือ เป็นผู้สร้างเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เครื่องใช้ในทางศาสนา เครื่องประกอบการก่อสร้าง และอาวุธ
7. ช่างไม้ มีส่วนสำคัญในการสร้างอาคารบ้านเรือน วัด ยานพาหนะ และเครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้ เช่น ตู้ เตียง โต๊ะ แม้แต่อาคารก่ออิฐศิลาแลงก็ต้องมีโครงหลังคาเครื่องไม้เพื่อมุงกระเบื้อง
8. ช่างเงิน-ช่างทอง ในสมัยสุโขทัยน่าจะมีหน้าที่หลักในการสร้างเครื่องประดับตลอดจนเครื่องใช้ เนื่องจากภาพสลักและภาพปูนปั้นได้แสดงให้เห็นว่าทั้งบุรุษและสตรีนิยมใช้เครื่องประดับตกแต่งร่างกายมากน้อยตามฐาน ศิลาจารึกหลักที่ 1 (ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง)กล่าวถึงการค้าเงินและทอง ส่วนจารึกอื่นๆกล่าวถึงพิธีบรมราชาภิเษกซึ่งมีการถวายเครื่องราชกกุธภัณฑ์ เช่น พระมหามงกุฎ พระแสงขรรค์ไชยศรี และเศวตฉัตร หลักฐานด้านวัตถุที่พบ เช่น เครื่องใช้ทางศาสนา เช่นผอบ เจดีย์สำหรับประดิษฐานพระธาตุ เครื่องบูชา และแผ่นลานทอง เป็นต้น นอกจากนี้พระพุทธรูปบุและกะไหล่เงินและทองก็พบเป็นหลักบานอีกด้วย เครื่องเงิน นอกจากสร้างเป็นเครื่องสักการะบูชา เครื่องประดับแล้ว ยังใช้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนสินค้า ใช้เป็นเงินคุบ อีกแบบคล้ายเงินพดด้วงมี 2 เนื้อคือ เนื้อชิน เข้าใจว่าให้เป็นน้ำหนักชั่งสิ่งของ เรียกว่าเงินคุบ อีกแบบคล้ายเงินนโมใช้เป็นเงินตราคงจะมีทั้งเอกชนและหลวงผลิตตราที่ประทับมีตั้งแต่ 2-7ตรา ที่ชัดเจนคือ ตราราชสีห์ ราชวัติ และช้าง

   เครื่องทอง ที่เป็นเครื่องประดับนั้นไม่พบหลักฐานพบแต่ใช้ทางศาสนาเช่นนำมาตีแผ่บุหุ้มพระพุทธรูปขนาดเล็กและกะไหล่ทอง พระพุทธรูป เป็นต้น นอกจากนี้เป็นการใช้ทองคำเปลวปิดพระพุทธรูปสำริดหรือวัสดุอื่นๆภาชนะเครื่องใช้สอยพบน้อยมาก
9. ช่างรัก หลักฐานเกี่ยวกับช่างรักในสมัยสุโขทัยเท่าที่มีตัวอย่างให้คือ พระพุทธรูปทั้งพระพุทธรูปปูนปั้นและสำริดมีการลงรักปิดทองมากตั้งแต่สมัยนั้น และน่าจะใช้กับวัสดุอื่นด้วย อาทิ งานเครื่องไม้ และภาชนะ
10. ช่างกระจก พบร่องรอยการประดับกระจกบ้างเล็กน้อย คือการประดับกระจกที่ลายเพดาน แต่พบว่ามีกระจกสีขาวเพียงสีเดียว ไม่พบสีอื่น และเทคนิควิธีการคงไม่ค่อยเจริญนักและได้รับความนิยมน้อย เนื่องจากลวดลายประดับอาคารศาสนสถานมักนิยมลายปูนปั้นและประดับด้วยเครื่องสังคโลกมากกว่า
11. ช่างทำเครื่องปั้นดินเผา หลักฐานการผลิตเครื่องปั้นดินเผาหรือสังคโลกของสุโขทัยเห็นได้อย่างชัดเจนจากซากเตาเผาถ้วยชามซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากนับว่าเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรม เพราะได้ส่งขายไปยังเมืองใกล้เคียงและต่างประเทศด้วยงานที่ปรากฏนั้นมีหลายรูปแบบและหลายขนาด ตั้งแต่ โอ่งน้ำ ไห แจกัน กระปุก ถ้วย จาน ไปจนถึงเครื่องประกอบตกแต่งสถาปัตยกรรมได้แก่ กระเบื้องหลังคา กระเบื้องปูพื้น ช่อฟ้า บราลี และรูปสัตว์รูปเคลือบต่างๆ นอกจากนี้ยังมีตุ๊กตาเคลือบขนาดเล็กที่เรียกว่า "ตุ๊กตาเสียกบาล"งานเหล่านี้นอกจากช่างจะมีความรู้ด้านการผลิตเครื่องเคลือบแล้วต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการปั้น และการเขียนลวดลายด้วย (กรกช รามโกมุท.2543:18)

นอกจากนี้ยังมีช่างที่ทำงานเกี่ยวกับประเภทเครื่องใช้ เช่น เครื่องหอม ดอกไม้ไฟ พระคัมภีร์ ธรรมาสน์ และอิฐ จนสรุปได้ว่าการถ่ายทอดงานฝีมือของช่างสุโขทัยน่าจะเป็นไปอย่างสืบเนื่อง ยกเว้นช่วงมีสงคราม การโยกย้ายของชุมชน ย่อมมีอิทธิพลต่องานช่างฝีมือของช่างสุโขทัยได้ เมืองสุโขทัยเปรียบเสมือนศูนย์กลางของ

วัฒนธรรมต่างๆมาหล่อหลอมเข้าด้วยกัน งานหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง งานหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวสุโขทัยที่สืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีหลายอย่าง เช่น ผ้าทอตีนจก เครื่องปั้นดินเผาทุ่งหลวง และเครื่องสังคโลก จะพบว่างานหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวสุโขทัยมีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษรุ่น ปู่ ย่า ตายาย ความเหนียวแน่นของครอบครัวส่งผลมาสู่ชุมชน การเชื่อมต่อทางการเมืองไม่สามารถทำให้งานหัตถกรรมสูญหายไปได้ทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญจนกลายเป็นงานอุตสาหกรรมในสมัยสุโขทัย จากคำบอกเล่าของชาวบ้านเล่าว่า งานหัตถกรรมนี้เป็นผลงานที่เกิดจากสติปัญญาของบรรพบุรุษจากรุ่นสู่อีกรุ่น โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมของชาวบ้านซึ่งมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สามารถผลิตเครื่องใช้ไม้สอยขึ้นเองตามวัสดุที่มีตามธรรมชาติ สมัยที่ดูเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด คือสมัยพ่อขุนรามคำแหง แต่เมื่อหมดยุคนี้แล้วสุโขทัยก็เริ่มเสื่อมลงด้วยเหตุผลหลายประการ ซึ่งมีผู้ให้เหตุผลต่างกันดังนี้

ระวิวรรณ ภาคพรต ได้กล่าวถึงสมัยสุโขทัยในช่วงปลาย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ในช่วงปลายรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 3 ซึ่งสันนิษฐานว่าหลังปีพ.ศ 1952 สมเด็จพระอินทราชา (เจ้านครอินทร์พ.ศ 1952-1967)แห่งอยุธยาได้ยกทัพมาตีอาณาจักรสุโขทัยได้อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่พระองค์ขึ้นครองราชย์ได้ไม่นาน นอกจากนั้น สมเด็จพระอินทราชา ได้ทูลขอแม่นางสาขา พระราชธิดาของพระมหาราชาที่ 3 ให้สมรสกับเจ้าสามพระยา พระราชโอรสของพระองค์ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นจุดมุ่งหมายทางการเมืองของอยุธยาที่จะยึดครองสุโขทัยโดยความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน เมื่อพระมหาธรรมราชาที่ 3สวรรคตในปี พ.ศ 1962 เกิดการจราจลแย่งชิงราชสมบัติกันระหว่างพระยาบาลเมือง และพระยาราม พระราชโอรสของพระมหาธรรมราชาที่ 3 จึงเป็นเหตุให้สมเด็จพระอินทราชา กษัตริย์ของอยุธยาเข้าแทรกแซงการเมืองภายในสุโขทัย โดยพระองค์ยกทัพไปตั้งอยู่ที่เมืองพระบาง (นครสวรรค์)เพื่อระงับเหตุการแย่งชิงราชสมบัติครั้งนี้ พระยาบาลเมืองและพระยาราม ต้องมาเฝ้าสมเด็จอินทราชา พระองค์ได้ทรงไกล่เกลี่ยโดยโปรดฯให้สถาปนาพระยาบาลเมืองเป็นกษัตริย์สุโขทัย ครองเมืองพิษณุโลก ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสุโขทัยขณะนั้น พระนามว่า สมเด็จพระสุริยวงศ์ บรมปาลมหาธรรมราชาธิราช หรือ พระมหาธรรมราชาที่ 4 ส่วนพระยารามได้ครองเมืองสุโขทัย ซึ่งมีความสำคัญรองลงมา การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในครั้งนี้ เป็นสาเหตุให้สุโขทัยอ่อนแอลง (ระวิวรรณ ภาคพรต. 2539 : 102-103)

นคร พันธุ์ณรงค์ (2521 : 126-127) และ**ณรงค์ พ่วงพิศ** (2537 : 53-55) มีความเห็นสอดคล้องกันเรื่องความเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> สุโขทัยเป็นศูนย์กลางของไทยมาได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง พอมาถึงช่วงท้ายก็เริ่มปรากฏอ่อนแอของอาณาจักรขึ้น จะสังเกตได้ว่าในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 นั้นหัวเมืองต่างๆเริ่มกระด้างกระเดื่อง พระองค์จะต้องยกกองทัพออกไปปราบปราม เช่น ทางเหนือ(เมืองแพร่) ทางด้านตะวันออกและทางทิศใต้พระรามาธิบดีที่ 1 ก็เริ่มรุกรานอาณาจักรสุโขทัย สาเหตุใหญ่ที่ทำให้อาณาจักรสุโขทัยเสื่อมลงไปนั้น น่าพิจารณาดังนี้
>
> 1. ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจเนื่องจากอยุธยาได้ปิดกั้นเส้นทางคมนาคมทางทะเลเป็นผลให้เศรษฐกิจสุโขทัยซึ่งเคยมั่งคั่งต้องทรุดโทรมลงตามลำดับสินค้าต่างประเทศที่เคยส่งออกมาโดยผ่านอ่าวไทยไปขายยังเมืองเพชรบุรี นครศรีธรรมราช มลายู ฟิลิปปินส์ ถูกตัดขาดโดยสิ้นเชิง เมื่อเศรษฐกิจของอาณาจักรตกต่ำ เงินตรา หรือสิ่งของที่จะซื้อวัสดุ เช่น เหล็กหรือวัตถุอื่นๆก็ไม่สามารถทำได้ เป็นผลให้อาณาจักรสุโขทัยเริ่มอ่อนแอ
> 2. ปัญหาการเมืองสุโขทัยได้ถูกอาณาจักรที่เริ่มมีแสนยานุภาพทางได้ อยุธยาและทางเหนือ(ลานนาไทย)บีบบังคับโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาณาจักรอยุธยา ได้แสดงความเข้มแข็งมากถึงกับยกกองทัพเข้ารุกรานชายแดนสุโขทัยหลายครั้ง ดังปรากฏในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐตามลำดับ
>
> พ.ศ 1917 ไปเอาเมืองเหนือและได้เมืองเหนือทั้งปวง
>
> พ.ศ 1915 ได้เมืองพังคาและเมืองแชรงเชรง

พ.ศ 1916 ไปตีเมืองชากังราวชนะแต่ไม่ได้เมือง

พ.ศ 1981 ไปตีเมืองสองแคว

พ.ศ 1919 ไปตีเมืองชากังราว

พ.ศ 1921 ไปรบชากังราว

พระมหาธรรมราชาที่ 2 แห่งอาณาจักรสุโขทัยออกมานอบน้อม การที่อาณาจักรอยุธยาเริ่มรุกรานอาณาจักรสุโขทัยอย่างหนักเช่นนี้ในที่สุดก็สามารถผนวกเอาสุโขทัยเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยาไว้ในปีพ.ศ 1921 หรือตามความคิดเห็นของณรงค์ พ่วงพิศ ดังนี้ประการแรก ความอ่อนแอของผู้ปกครองสุโขทัย ดังเช่นกรณีที่พระยาเลอไทไม่สามารถปราบหัวเมืองหงสาวดีที่ตั้งตนเป็นอิสระได้ รวมทั้งไม่สามารถจะดีเอาทะวายและตะนาวศรีกลับคืนมาจากหงสาวดีได้ หรือการที่พระเจ้าอู่ทองแห่งอยุธยาตั้งตนเป็นอิสระและส่งกองทัพเข้ามายึดเมืองชัยนาท(นักประวัติศาสตร์บางท่านว่าเมืองพิษณุโลก)ซึ่งตรงกับสมัยพระมหาธรรมราชาที่1แห่งกรุงสุโขทัยทางสุโขทัยไม่สามารถยึดคืนกลับมาได้ ต้องส่งทูตและบรรณาการไปถวายพระเจ้าอู่ทองเพื่อขอเมืองคืนจึงได้เมืองกลับมา เหล่านี้เป็นต้นแสดงให้เห็นว่ากษัตริย์ในสมัยหลังพ่อขุนรามคำแหงมาแล้วไม่มีความสามารถในการสู้รบ อ่อนแอปราศจากความเข้มแข็งในการนำทัพทำสงคราม ทำให้แว่นแคว้นอื่นๆปราศจากความยำเกรงในศักยภาพทางทหารของสุโขทัย

ประการที่สอง การแย่งชิงอำนาจกันเองในหมู่ผู้นำของสุโขทัย ดังเช่นต้องใช้กำลังขจัดศัตรูทางการเมืองที่ยึดครองสุโขทัยอยู่จึงจะเข้าครองกรุงสุโขทัยได้ หรือกรณีที่พระยาบาลกับพระยารามโอรสของพระมหาธรรมราชาที่ 3 ทำสงครามแย่งชิงอำนาจกันภายหลังพระราชบิดาเสด็จสวรรคต จนทำให้พระอินทราชาแห่งกรุงศรีอยุธยาต้องขึ้นมาจัดการ แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นเอกภาพทางการเมืองภายในเมืองสุโขทัยซึ่งเกิดขึ้นมาตลอดเวลา ภายหลังสิ้นสมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้วย่อมเป็นเงื่อนไขให้เกิดความอ่อนแอมากขึ้น

ประการที่สาม การปิดล้อมทางเศรษฐกิจจากอยุธยา การประกาศตนเป็นอิสระของอยุธยาในรัชสมัยพระเจ้าอู่ทองทำให้เส้นทางการค้าของสุโขทัยที่ออกสู่ทะเลทางลุ่มน้ำเจ้าพระยาถูกปิดกั้นโดยอยุธยา นับตั้งแต่สมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าสุโขทัยอาจมีเส้นทางการค้ากับอาณาจักรใกล้เคียงทางด้านตะวันตกกับหัวเมืองมอญกับอิสระจากอำนาจสุโขทัยทำให้เส้นทางการค้าด้านตะวันตกต้องถูกปิดกั้นเช่นกันเพื่อเส้นทางการค้าที่ออกสู่ทะเลมาอยู่ในสภาพคับขันเช่นนี้ เศรษฐกิจสุโขทัยในช่วงหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงไปแล้วจึงอยู่ในสภาพทรุดโทรมตามไปด้วย และปัจจัยเศรษฐกิจดังกล่าวก็น่าจะเป็นผลให้อำนาจทางการเมืองของสุโขทัยอ่อนแอลงไปด้วย

ประการที่สี่ อิทธิพลของแนวคิดแบบธรรมราชา การที่พระยาลิไททรงประกาศอุดมการณ์ทางการเมืองแบบธรรมราชาและทรงปฏิบัติพระองค์แบบธรรมราชา อาจเป็นผลดีความสงบสุขของอาณาประชาราษฎร์ เพราะผู้ปกครองตั้งมั่นอยู่ในหลักทศพิธราชธรรมตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา แต่ในขณะเดียวกันการต่อรองอำนาจทางการเมืองระหว่างแคว้น ระหว่างหัวเมืองและอาณาจักรต่างๆอาจต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆเป็นองค์ประกอบหลายประการ เช่น ต้องฝึกฝนกำลังคนให้เข้มแข็ง ต้องขยายอำนาจทางทหารออกไปยังแคว้นต่างๆให้เป็นที่ปรากฏบางครั้งอาจต้องใช้ความเด็ดขาด การยึดมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมอย่างเดียวโดยขาดการพิจารณาขององค์ประกอบอย่างอื่น ย่อมไม่สามารถจะทำให้แว่นแคว้นเกรงอำนาจได้ เมื่อมีการรุกรานเกิดขึ้นการยึดมั่นในธรรมะอย่างเดียวย่อมไม่สามารถต่อต้านการรุกรานได้ ด้วยเหตุผลทั้ง 4 ประการข้างต้น ทำให้สุโขทัยต้องสูญเสียอำนาจทางการเมืองในที่สุด และราชวงศ์พระร่วงแห่งสุโขทัยก็ต้องจบบทบาทลงด้วยภายหลังที่สุโขทัยถูกผนวกเข้ากับอาณาจักรอยุธยา

สุโขทัยมีระบบการเมืองการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นบิดาแต่เนื่องจากอาณาเขตของสุโขทัยขยายออกไป จนทำให้ต้องสูญเสียอำนาจที่มีต่อหัวเมืองต่างๆไปบ้าง ยุคที่อาณาจักรสุโขทัยขยายออกไปกว้างขวางมากที่สุด คือ ยุคของพ่อขุนรามคำแหง โดยส่วนรวมการปกครองก็ไร้หลักการแบ่งเขตหัวเมืองออกเป็นส่วนๆทั้งชั้นในและชั้นนอก เพื่อสะดวกในการปกครอง จึงอาจสรุปได้ว่า การที่อาณาจักรสุโขทัยต้องประสบกับความเสื่อมสลายเนื่องมาจากสาเหตุใหญ่ๆ 2 ประการ คือ

1. ปัญหาทางด้านการเมือง ซึ่งมาจากความอ่อนแอของผู้ครองอาณาจักรและการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของผู้นำ และการปกครองแบบธรรมราชาทำให้เกิดความอ่อนแอในด้านการปกครองทหารของกษัตริย์สุโขทัย
2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ อาณาจักรอยุธยาได้ปิดล้อมเศรษฐกิจอาณาจักรสุโขทัยทำให้เส้นทางการค้าของสุโขทัยที่ออกสู่ทะเลทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาถูกปิดกั้น

ก่อนที่สุโขทัยจะสูญสิ้นความเป็นเอกราช สุโขทัยได้ถูกแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ พระมหาธรรมราชาที่ 4 ครองเมืองพิษณุโลก พระยารามครองเมืองสุโขทัย พระยาเชลียงครองเมืองเชลียง (สวรรคโลก) และพระยาแสนสอยดาวครองเมืองกำแพงเพชร เมื่อพระมหาธรรมราชาที่ 4 สิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. 1981 ที่เมืองพิษณุโลกซึ่งเป็นปีที่อาณาจักรสุโขทัยสูญสิ้นความเป็นอาณาจักร ตามหลักฐานของพงศาวดารหลวงประเสริฐพระยุธิษเฐียรโอรสของพระยารามได้ครองเมืองพิษณุโลกต่อมา ในระหว่าง พ.ศ. 1981-1994 และได้ร่วมกับพระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนา ต่อมาพระราเมศวรจึงได้ให้พระราชชนนีไปครองเมืองพิษณุโลกในระหว่างพ.ศ.1994˚ 2008 จนสิ้นพระชนม์ ต่อมาสมเด็จพระบรมราชาที่ 3 (เจ้าสามพระยา)ทรงสถาปนาพระราเมศวร ราชโอรสให้เป็นยุพราชครองเมืองพิษณุโลก ควบคุมหัวเมืองฝ่ายเหนือ เช่น เมืองพิษณุโลก พิจิตร สุโขทัย สวรรคโลก พิชัย เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก และพระบาง(นครสวรรค์)เมื่อสมเด็จพระราเมศวรได้เป็นกษัตริย์อยุธยา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนารถ ทรงเสด็จมาประทับที่เมืองพิษณุโลก และได้ทรงผนวกอาณาจักรสุโขทัยให้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา ในพุทธศตวรรษที่ 22 พม่าเริ่มขยายอำนาจเข้ามาในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยพม่าตีอาณาจักรล้านนาได้ และเริ่มรุกรานอยุธยา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2112 ไทยจึงเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเป็นครั้งแรก คนไทยตอนนั้นถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย และการสูญเสียเอกราชครั้งนั้นย่อมส่งผลต่อเมืองสุโขทัยที่ตกเป็นเมืองขึ้นของอยุธยา ในภาวะสงครามการกวาดต้อนผู้คนของกรุงศรีอยุธยาทำให้เมืองสุโขทัยกลายเป็นเมืองร้างชั่วเวลาหนึ่ง จนกลับมาเป็นเมืองได้อีกครั้ง จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 เมืองสุโขทัยคงถูกทิ้งร้างไปอีกครั้ง

พ.ศ. 2337 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงเห็นว่า โบราณวัตถุในเมืองสุโขทัย และเมืองพิษณุโลกขาดการบูรณะจึงโปรดให้นำมาเก็บรักษาไว้ที่กรุงเทพมหานคร ต่อมาในสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าฯให้แบ่งการปกครองเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครอง จากมณฑลคือเมือง มีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง เมืองออกเป็นอำเภอ มีนายอำเภอเป็นผู้ปกครอง

พ.ศ. 2437 กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น 3 มณฑล คือ มณฑลปราจีนบุรี มณฑลนครราชสีมา และมณฑลพิษณุโลก สันนิษฐานว่า เมืองสุโขทัยคงอยู่ในมณฑลพิษณุโลก

พ.ศ. 2434 ได้มีการยุบจังหวัดสุโขทัยรวมกับการปกครองจังหวัดสวรรคโลก

พ.ศ. 2476 มีการยกเลิกมณฑลและจัดระเบียบราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ

พ.ศ. 2482 กระทรวงมหาดไทยได้ยุบจังหวัดสวรรคโลกมารวมกับจังหวัดสุโขทัย จังหวัดสวรรคโลกจึงกลายเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

สภาพภูมิศาสตร์

ตั้งอยู่ภาคกลางตอนบน มีเนื้อที่ประมาณ 6,596,092.9 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,122,577 ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และอำเภอเถินจังหวัดลำปาง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอพิราบ จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

การคมนาคม

ระยะทางจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางหลวงแผ่นดิน ประมาณ 440 กิโลเมตร ตามเส้นทางการเดินรถไฟจากสถานีกรุงเทพฯ ถึง สวรรคโลกประมาณ 478 กิโลเมตร และตามเส้นทางการบินจากท่าอากาศยานกรุงเทพฯ

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่ ทั้งหมดโดยมีเทือกเขาสูงชัน และที่ราบสูงทางตอนเหนือ และทางตะวันตกของจังหวัด บริเวณอำเภอศรีสัชนาลัย และอำเภอทุ่งเสลี่ยม ภูเขาสูงผ่านทางด้านตะวันตกที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดลำปาง เทือกเขานี้มีระดับน้ำสูงกว่าทะเล 600 ฟุต ทางตอนใต้มีเทือกเขาโป่งสะเดาและเขาประทักษ์ในเขตภูเขา และที่ราบสูง ของอำเภอบ้านด่านลานหอย อำเภอเมือง และอำเภอคีรีมาศ มีพื้นที่ประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด

การปกครอง

จังหวัดสุโขทัยแบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ 84 ตำบล 787 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 2 เทศบาลเมือง คือ เทศบาลเมืองสุโขทัยธานี และเทศบาลเมืองสวรรคโลก11 เทศบาลตำบล ได้แก่ เทศบาลศรีสำโรง เทศบาลศรีสัชนาลัย เทศบาลหาดเสี้ยว เทศบาลเมืองเก่า เทศบาลบ้านสลอบ เทศบาลบ้านโตนด เทศบาลทุ่งหลวง เทศบาลกงไกรลาศ เทศบาลทุ่งเสลี่ยม เทศบาลศรีนคร เทศบาลลานหอย 77 องค์การบริหารส่วนตำบลและ 6 สภาตำบล

การศึกษา

มีทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. ในระบบโรงเรียน จำแนกการศึกษา เป็น 4 ระดับ คือ
   - 1.1 ระดับก่อนประถมศึกษา
   - 1.2 ระดับประถมศึกษา
   - 1.3 ระดับมัธยมศึกษา
   - 1.4 ระดับอุดมศึกษา

ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีสถานศึกษา 338 แห่ง มีครูและอาจารย์ 6,102 คน นักเรียน นักศึกษา 119,864 คน อัตราส่วนครูต่อนักเรียน นักศึกษา เป็น 1 : 20 นอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีสถานศึกษา 55 แห่ง มีครู และอาจารย์ 353 คน นักเรียน นักศึกษา 9,239 คน อัตราส่วนครูต่อนักเรียน นักศึกษา เป็น 1 : 26

2. นอกระบบโรงเรียน ดำเนินการจัดการศึกษา โดย การศึกษานอกโรงเรียน และโรงเรียนเอกชนสายอาชีพ

เศรษฐกิจ

ปัจจุบันจังหวัดสุโขทัยประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 32,942 บาท ต่อปี ผลิตภัณฑ์มวลรวม 19,469,000 ล้านบาท แบ่งเป็นเกษตรร้อยละ 33.19 % การค้าส่งและสินค้าปลีก ร้อยละ 17.97 % การบริการ 13.45 มีการขยายตัวร้อยละ 4.62 %

ประชากร

ณ วันที่ 30 กันยายน 2543 มีประชากร รวมทั้งสิ้น 625,891 คน เป็นชาย 305,853 คน หญิง 320,038 คน สำหรับอำเภอที่ประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอศรีสัชนาลัย มีจำนวน 97,950 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอสุโขทัยมีจำนวน 94,605 คนและอำเภอศรีสำโรง มีจำนวน 74,538 คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่น ประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมือง 164 ต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอศรีนคร 149 คน ต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอศรีสำโรง 132 คน ต่อตารางกิโลเมตร

แหล่งท่องเที่ยว

จังหวัดสุโขทัยมีแหล่งที่ท่องเที่ยวสำคัญ ดังนี้

- แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

1. อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางด้านการศึกษาโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรมสมัยสุโขทัยและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก(Unesco)เมื่อปี พ.ศ.2534 มีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งดังนี้ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย วัดมหาธาตุ วัดพระพายหลวง วัดศรีสวาย วัดสระศรี วัดสะพานหิน วัดศรีชุม
2. อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก (Unesco)เช่นเดียวกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งดังนี้ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดช้างล้อม วัดเขาพนมเพลิง วัดเขาสุวรรณคีรี วัดเจดีย์เจ็ดแถว
3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง ตั้งอยู่บริเวณหน้าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เป็นแหล่งรวมโบราณวัตถุสมัยสุโขทัย เช่น พระพุทธรูป เครื่องใช้ถ้วยชามสังคโลก ศิลาจารึก ท่อน้ำ ระบบชลประทานสมัยสุโขทัย
4. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสวรรควรนายก จัดแสดงประติมากรรมสมัยต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมบัติของพระสวรรควรนายกและบางส่วนย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพระพุทธรูปในยุคสมัยต่างๆตั้งแต่ก่อนยุคสุโขทัย จนถึงศิลปรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีเครื่องสังคโลก บ้านเกาะน้อย อำเภอศรีสัชนาลัย รวมทั้งแสดงเครื่องถ้วยสมบัติใต้ทะเลที่งมได้มาจากแหล่งเรือจมในอ่าวไทย
5. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติรามคำแหง(เขาหลวง) อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย (ป่าคา) ส่วนหลวงพระร่วงเฉลิมพระเกียรติ(ทุ่งแม่ระวิง) ถ้ำเจ้าราม วนอุทยานถ้ำลมถ้ำวัง ถ้ำระฆัง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและหัตถกรรม ได้แก่ งานลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ งานวันพ่อขุนรามคำแหงมหาราช งานประเพณีสรงน้ำโอยศีลโอยทาน งานพิชิตยอดเขาหลวง งานประเพณีบวชช้างหาดเสี้ยว เครื่องสังคโลก ผ้าทอและทองโบราณ เครื่องปั้นดินเผา

ผ้าทอ

การทอผ้าเป็นงานหัตถกรรมที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของไทยพวน บ้านหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นผ้าที่ขึ้นชื่อแห่งหนึ่งในเมืองไทย เป็นที่ยอมรับว่ามีความงดงาม ในการออกแบบลวดลาย การให้สีสัน โดยเฉพาะซิ่นตีนจก จกนั้นเป็นวิธีการทอผ้าให้เกิดลวดลายโดยการใช้ขนเม่นจกด้ายยืนขึ้นแล้วสอดด้ายสีต่างๆไปตามรอยจก จังหวะต่างๆกันแล้วทอสลับ จนเกิดลวดลายคล้ายลายปัก ชาวบ้านเรียกวิการจกชนิดนี้ว่า จกผ้า หรือ ทอจกลักษณะของผ้าตีนจกสุโขทัย

ซิ่น หมายถึง ผ้าที่ทอเป็นผ้าถุง

ตีนจก หมายถึง ผ้าที่ทำเชิงเป็นลวดลายต่างๆสวยงาม นำไปเย็บรวมต่อกันกับซิ่น เรียกว่า ผ้าซิ่นตีนจก

จก หมายถึง การใช้ขนเม่นชนิดแข็ง แยกเส้นด้ายยืนของหูกสอดขึ้นหรือล้างลงไปตามด้ายยืนที่ควักขึ้นควักลง ตลอดความกว้างของด้ายยืน เพื่อการทอสลับ ผ้าตีนจกสุโขทัยมีความงดงามเฉพาะตัวกล่าวคือผ้าตีนจกสมัยโบราณจะมีเพียงสีเดียวคือพื้นมีสีแดง ลวดลายของผ้าตีนจกที่เป็นลายพื้นบ้านสืบทอดจากบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่าลายดั้งเดิม มี 9 ลายคือ

1. ลายสี่ขอ
2. ลายแปดขอ
3. ลายเครือน้อย
4. ลายเครือกลาง
5. ลายเครือใหญ่
6. ลายน้ำอ่าง
7. ลายสิบสองหน่วยตัด
8. ลายมนสิบหก(ลายสิบหก)
9. ลายสองท้อง

ส่วนลายประกอบหรือลายประยุกต์บนเชิงผ้าตีนจกจะมีชื่อเรียกหลายลักษณะได้แก่

1. ลายนกคุ้ม
2. ลายนกคาบ
3. ลายนกหมู่
4. ลายดอกหมี่
5. ลายโงะ(โหงะ-เสื้อ)
6. สร้อยดอกหมาก
7. พันคิง
8. ฟันปลา
9. สร้อยสา

ลายสี่ขอ เป็นซิ่นขนาดเล็กสำหรับเด็ก เป็นซิ่นที่ทอง่ายที่สุดที่ผู้หัดทอใหม่ๆมักจะทอด้วยลายสี่ขอลายแปดขอ มีลักษณะคล้ายลายมนสิบหกแต่ย่อให้เล็กกว่า นิยมทำเพียง 2 สี คือ สีเหลือง และสีดำ

ลายเครือน้อย เป็นลายที่มีเครื่องลายน้อย และเป็นลายง่ายๆเหมาะสำหรับเด็ก เมื่อเด็กฝึกหัดทอมักทอลายนี้เช่นกัน ในตัวลายเครือน้อยอาจมีลายนกคุ้ม ฟันปลา พันคิง และสร้อยดอกหมาก

ลายเครือกลาง มีลักษณะเหมือนลายเครือน้อย แต่ลายเครือกลางจะมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นผู้ที่ฝึกหัดทอใหม่จะไม่ฝึกทอลายนี้

ลายเครือใหญ่ ลายนี้มีดอกไม้อยู่ตรงกลางลายเครือซึ่งในลายเครือน้อยและเครือกลางไม่มีลายประกอบอาจเป็นลายนกคุ้ม นกคาบ โงะ พันคิง สร้อยสา เป็นต้น ลายน้ำอ่าง ในส่วนของลายตรงกลางมีนก 2 ตัวอยู่ในดอก คาบดอกไม่ร่วมกัน คล้ายกับว่านกคาบดอกไม้อยู่ในอ่างน้ำนั่นเอง

ลายสิบสองหน่วยตัด ดอกลายมี 12 ขอ มีขาคาบทำเป็นช่อๆในลายดอกเป็นนกคาบหรือนกหงส์เล็กๆ บางครั้งเป็นลายดอกไม้ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่ช่างทอจะใส่ลายลงไป

ลายมนสิบหก ลายนี้มีมุม 16 มุม มีสองสีๆละแปดขอ ลายนี้ดูเด่นกว่าลายอื่น เมื่อนำไปต่อผ้าซิ่น จึงมีผู้นิยมใช้กันมากกว่าลายอื่นๆ

ลายสองท้อง เป็นลายที่แปลกกว่าซิ่นชนิดอื่น การทอจะใช้กระสวยสองอันในการทอผ้า 1 ผืน มีสีดำกับสีแดง เวลาทอซิ่นแบบนี้จะไม่มีลายนกคุ้มและนกคาบ แต่จะเป็นลายอื่น เช่น โงะ ฟันปลา พันดิง เป็นต้น

ปัจจุบันมีลวดลายที่ประยุกต์ใหม่ได้แก่ ลายดอกบัวคว่ำ ลายดอกบัวหงาย ลายดอกบัวไหล ลายดอกสองห้องใหญ่ ลายดอกมนสิบหกประยุกต์

การทอผ้าตีนจก ผู้ทอจะคันหูก คือ ตั้งด้ายยืนตามขนาดความกว้างที่ต้องการ เมื่อเริ่มทอลวดลายจะใช้ลายดอกเป็นหลัก เช่น ลายดอกมนสิบหก อาจเป็นลายประกอบหลายแบบ เช่น นกคุ้ม นกคาบ ดอกหมี พันดิง สร้อยสา เป็นต้น แต่ในเชิงผ้าจกแต่ละผืนจะทำเชิงเป็นลายสร้อยสาเกือบทั้งสิ้น

ผ้าตีนจกหาดเสี้ยวจะใช้ด้ายยืนเป็นด้ายสี แล้วทอด้วยไหมลวดลายสลับ ด้ายยืนที่ใช้ได้แก่ สีแดง สีดำ เป็นส่วนใหญ่จะมีสีอื่นๆบ้าง เช่น น้ำเงิน ฟ้า น้ำตาล ชมพู เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ผ้าตีนจกสุโขทัยมีลักษณะลายเฉพาะตัวไม่ได้ปรับเปลี่ยนหรือประยุกต์ใช้มากนัก ผ้าตีนจกสุโขทัยจึงมีความงามที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และยังส่งผลต่อแนวคิดการทำทองโบราณด้วย

เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง

สุโขทัยมีชื่อเสียงในเรื่องเครื่องปั้นดินเผา เช่น เครื่องสังคโลก ที่บริเวณเมืองเก่าสวรรคโลก โดยเฉพาะบริเวณบ้านเกาะน้อย อำเภอศรีสัชนาลัย พบเตาหลายร้อยเตา จากการสันนิษฐานพบว่าคนไทย ได้รับการถ่ายทอดวิธีการทำเครื่องปั้นดินเผามาจากจีน ซึ่งเป็นศิลปะจีนสมัยราชวงศ์ซ้อง เครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ เป็นแหล่งเครื่องปั้นดินเผาที่น่าสนใจยิ่งของสุโขทัยจากเดิมชาวทุ่งหลวงจะใช้เวลาว่างจากการทำไร่ ไถนา มาปั้นโอ่งไว้ใช้และจำหน่าย เปลี่ยนมาเป็นกระถางปลูกต้นไม้ โอ่งสำหรับตั้งโชว์ ของเล่นเด็ก แจกัน โคมไฟ ออมสิน เป็นต้น

เครื่องสังคโลก

สังคโลก หมายถึง เครื่องถ้วยชาม สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับ สถาปัตยกรรม สิ่งผลิตอันเนื่องด้วยความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆและศาสนา ซึ่งทำด้วยดินแล้วนำไปเผาไฟไม่ว่าจะเคลือบหรือไม่ก็ตาม และเป็นของที่ผลิตขึ้นในสุโขทัย เตาเผาหรือแหล่งผลิตเครื่องสังคโลกที่รู้จักกันดี คือเตาสุโขทัย ศรีสัชนาลัยและพิษณุโลก สำหรับเครื่องสังคโลกที่จังหวัดสุโขทัย ปัจจุบันแบ่งตามเตา เตาจะมีอยู่ 3 แห่ง ดังนี้

1. เครื่องสังคโลกเตาสุโขทัย หรือที่เรียกว่า เตาทุเรียงสุโขทัย
2. เครื่องสังคโลกเตาทุเรียงป่ายาง ปัจจุบันอยู่ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

เครื่องสังคโลกเตาทุเรียงเกาะน้อย ปัจจุบันอยู่ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ริมฝั่งคลองบางบอน ตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัย เครื่องสังคโลกในสมัยสุโขทัย มีลวดลายเฉพาะตัว ลวดลายที่พบมากในฐานชาม ก็คือ กงจักร ปลา ดอกไม้ โดยเฉพาะปลาเป็นแบบฉบับของชาวสุโขทัย นอกจากนี้ยังมี กุ้ง หอย ปู คล้ายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของสุโขทัย

2. เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครื่องทอง

2.1 ประวัติความเป็นมาของเครื่องทอง

มนุษย์พบทองคำและนำมาทำเครื่องประดับนานกว่า 6,000 ปี ชนชาติที่พบทองคือชาวเอเชียไมเนอร์ทางตอนใต้ของอาณาจักรเมโสโปเตเมีย และชนชาติซูเมเรียนซึ่งได้พบทองตามแม่น้ำ ลำคลองหรือพื้นดินบางครั้งจะพบว่ามีผสมอยู่บนทราย การทำทองส่วนใหญ่จะใช้แผ่นทองมาตีแผ่แล้วตัดออกตามรูปร่างต่าง ๆ เพราะว่าทองคำเป็นแร่ธาตุที่พบได้ในธรรมชาติมีคุณสมบัติทางกายภาพของทองคำซึ่งหลอมละลายที่อุณหภูมิ 1,063 องศาเซลเซียล เนื้อโลหะมีความอ่อนและเหนียวสามารถตีเป็นแผ่นได้บางที่สุดถึง 0.0001 มิลลิเมตร มีสีเหลืองสุกใส ไม่หมองไม่เป็นสนิม เป็นโลหะที่มีน้ำหนักมากที่สุด ทองคำมีความหนาแน่นมากกว่าน้ำถึง 19.32 เท่า ทองคำประมาณ 28 กรัม (ราว 1 ออนซ์) สามารถตีและรีดให้เป็นแผ่นบางๆได้กว้างขวางถึง 9.3 ตารางเมตร ขณะที่ทองน้ำหนัก 33 กรัม สามารถรีดเป็นเส้นได้ยาวถึง 80 เมตร ต่อมาชนชาติอียิปต์ได้ค้นพบและนำมาเป็นเครื่องประดับร่างกาย จากหลักฐานที่พบว่ามีแผนที่ปาปิรุสแสดงหลักฐานของเหมืองทองซึ่งมีอายุมากกว่า 3,400 ปี

นายฮาร์วาร์ด คาร์เตอร์ได้ค้นพบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ล้ำค่าบางอย่างอยู่ในหลุมฝังศพของกษัตริย์ตุตันคาเมน เมื่อปีพ.ศ. 2465 และปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ไคโร สิ่งที่พบได้แก่ หีบศพทำด้วยทองคำ 3 หีบ และหน้ากาก ที่ทำจากทองคำและประดับด้วยเพชร พลอยต่าง ๆ

ในปีพ.ศ. 1925 นายนิโคลัส ฟลาเมิล สามารถเปลี่ยนปรอทให้เป็นทองคำได้สำเร็จแหล่งทองคำที่มีอยู่เกือบทั่วไปบนพื้นดิน แม้ใต้ทะเลลึกก็คาดว่ามีทองคำมากถึงประมาณ 1/ 600,000,000 ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าทองคำอย่างน้อย 40,000 ตันสูญหายไปจากธรรมชาติ ทองคำจะถูกดันจากใจกลางโลกขึ้นมาบนเปลือกโลกตามแรงปะทุของลาวา ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดในแถบแอฟริกาเมื่อประมาณ 2,500 ล้านปีก่อน

วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ ได้กล่าวถึง เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำ มีข้อความว่า

> ส่วนการแต่งกายด้วยวัตถุมีการแต่งกายด้วยทองคำพบหลักฐานการใช้ทองคำนำทำเป็นเครื่องประดับในสมัยอียิปต์และกรีก เครื่องประดับเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถบอกประวัติความเป็นไปในสมัยประวัติศาสตร์ได้ เป็นสื่อสัญลักษณ์ที่บอกถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม นิสัยใจคอของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ จึงนิยมที่จะศึกษาเรื่องราวของเครื่องประดับร่วมไปด้วย เพราะเครื่องประดับนอกจากจะใช้ประดับร่างกายเพื่อความสวยงามแล้ว ยังบอกตำแหน่ง ฐานะ ยศศักดิ์ได้ อเมริกัน อินเดียนที่อยู่ตามเผ่าต่างๆจะใช้สีหรือขนนกประดับประดาร่างกาย และสีหรือขนนกจะบอกตำแหน่งของผู้ใช้ ในขณะเดียวกัน เครื่องประดับยังบอกฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของได้อีกด้วย แต่แรกเริ่ม งานเครื่องประดับเริ่มจากฝีมือช่าง จากฝีมือช่างไปสู่ชนชั้นสูง งานเครื่องประดับสนองความต้องการของชนชั้นสูงมากกว่าชนชั้นต่ำทั้งนี้เนื่องจากอำนาจและสภาพทางเศรษฐกิจนั่นเอง สาเหตุที่งานเครื่องประดับเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เพราะลักษณะงานเครื่องประดับในยุคนั้นทำจากวัสดุที่มีราคาแพง เช่น ทองคำ เพชร พลอย เป็นต้น และจนปัจจุบันนี้งานเครื่องประดับก็ยังเป็นลักษณะงานที่ทำจากวัสดุที่มีราคาแพงอยู่ แม้จะเปลี่ยนวัสดุมาใช้สิ่งของราคาถูกลงบ้างก็ตาม
> (วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ. 2526 : 7-8)

เมื่อชาวอินเดียเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย และเผยแพร่ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมในดินแดนสุวรรณภูมิประมาณพุทธศตวรรษที่ 5-6 เป็นต้นมา ในจดหมายเหตุได้บันทึกว่า บริเวณปากอ่าวไทยที่ปโตเลมี เรียก ไครัสเ คือ อ่าวจินหลิน ซึ่งแปลว่า ดินแดนทอง คำว่า สุวรรณภูมิ ตามศัพท์แปลว่า แผ่นดินทองหรือดินแดนทอง และคำว่า Gold Khersonese ของกรีก คือ แหลมทอง หรือคาบสมุทรมลายู ไม่ว่าเป็นชื่อของดินแดนและลักษณะภูมิศาสตร์

ตามหลักฐานว่า ภูมิภาคนี้มีทองคำมากจนทำให้ชาวอินเดียยอมเสี่ยงตายเดินทางมาเพื่อแสวงหาโชคลาภ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา คือ อู่ข้าวอู่น้ำ เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่ใหญ่และสำคัญแห่งหนึ่งของโลก ดังนั้นชาวอินเดียนอกจากจะแสวงหาโภคทรัพย์ต่างๆ อาจแสวงหาอาชีพและหางานทำเพื่อได้เงินทองก็เป็นได้ เชื่อว่าทองคำมีอยู่ในธรรมชาติรอบตัว ในประเทศไทยได้ค้นพบแหล่งอารยธรรมเครื่องประดับที่มีชื่อเสียงมากมาย ตั้งแต่สมัย ทวารวดี ลพบุรี สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

นอกจากนี้ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กัปตันเฟรด จอห์น ลอฟตัส หรือ พระนิเทศชลธี ชาวอังกฤษ ได้บันทึกว่า ในปีพุทธศักราช 2431 ได้มีสินค้านำเข้าเป็นแผ่นทองคำที่นำเข้ามาใช้หมุนเวียนสำหับโรงกษาปณ์ของหลวงเพื่อเปลี่ยนค่าเป็นเงินบาทมีมูลค่ามากถึง 53,000 ปอนด์ โดยนำเข้ามาจากประเทศจีนนอกจากนี้ในพ.ศ. 2433 ยังมีการทำทองมีการพัฒนาเทคนิคใหม่ๆเกิดขึ้น ในสมัยนี้ถือได้ว่าเป็นยุคทองของทองคำ เกิดร้านทองรูปพรรณขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย นัยตั้งแต่นั้นมาทองรูปพรรณก็ได้รับการเผยแพร่มาสู่สามัญชนมากขึ้นเรื่อยๆมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในชนชั้นสูงเท่านั้น (วัฒนะ จูฑะวิภาต.2542:2454)

เมื่อปีพุทธศักราช 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเยือนราชสำนักต่างๆทั่วยุโรป ในคราวเสด็จเยือนสำนักรัสเซียนั้น แกรนด์ซารวิตซ์ ซึ่งต่อมาได้เสวยราชย์ พระเจ้าซาร์ นิโคลัส ที่ 2 ได้ถวายของพระโอสถมวน ทำด้วยทองคำประดับเพชร เป็นรูปมหามงกุฎอย่างของรัสเซีย มีลายลงยาเป็นรัศมีกระจายออกไปโดยรอบ ภายในเป็นทองคำเกลี้ยงมีจารึกเป็นภาษาอังกฤษว่า " From your friend " พร้อมลงพระนามาภิไธย ปีคริสตศักราช และพระราชวังที่ประทับในขณะนั้นไว้ด้วยว่า " Nicolas 1897 Peterhof " ช่างทองผู้ประดิษฐ์ของพระโอสถมวนทองคำชิ้นนี้ คือ ปีเตอร์ คาร์ล ฟาแบร์เช่ ซึ่งมีผลงานเครื่องทองที่พิเศษเหนือกว่าห้างทองอื่นในรัสเซีย ตรงที่มีฝีมือและการออกแบบอย่างงดงาม (บุญเตือน ศรีวรพจน์และประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. 2542 : 37)

ในปีพ.ศ.2445 ค่าของเงินบาทตกต่ำลง จนอัตราแลกเปลี่ยนเงินไทยกับเงินปอนด์เปลี่ยนจาก 8 บาทต่อ 1 ปอนด์ เป็น 21 บาทต่อ 1 ปอนด์ เพราะต่างประเทศทำให้รัฐบาลไทยต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนมากในการแลกเปลี่ยนค่าของเงินในการซื้อขายสินค้า ถ้ารัฐบาลไม่จัดระบบปริวรรตเงินตราให้ต่างประเทศเห็นว่าระบบการเงินของไทยมีเสถียรภาพมั่นคง นอกจากนั้นการจัดระบบปริวรรตเงินตรามาเป็นมาตราฐานทองคำยังเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวต่างประเทศสนใจนำเงินมาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงประกาศใช้ "พระราชบัญญัติมาตราฐานทองคำ "ในปี พ.ศ.2451 (ภารดี มหาขันธ์.2532:81) ในสมัยนี้กฎเกณฑ์การใช้ทองคำเป็นเครื่องประดับเริ่มคลายลง ประชาชนมีโอกาสซื้อหาเครื่องประดับที่ทำด้วยทองมาสวมใส่ได้มากขึ้น จึงทำให้กิจการร้านขายทองรูปพรรณเกิดขึ้นในสมัยนี้ ร้านทองรูปพรรณร้านแรกของประเทศไทย คือ ร้านอาภรณ์สภาคาร ย่านตลาดเสาชิงช้า มีหลวงสุวรรณกิจชำนาญ (พงษ์ ศิริสัมพันธ์) เคยเป็นช่างหลวงมาก่อนเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2446 ร้านทองแห่งนี้เป็นที่นิยมของเจ้านายชั้นสูงและราชสำนัก เพราะมีช่างฝีมือเยี่ยม ช่างชาวเขมรแขกครัวจากบางลำพู ช่างจีน และไทย จากนั้นมีร้านจำหน่ายทองรูปพรรณเป็นจำนวนมากโดยมีชาวจีนเป็นผู้ดำเนินการ เช่น ร้านกิมเซ่งหลี ร้านทองอีซูมุ้ย ร้านเซ่งชุ้นหลี ห้างหงี่ชุยเฮง และห้างทองตั้งโต๊ะกัง ร้านทองในช่วงแรก ๆ อยู่ในบริเวณถนนเยาวราช ปัจจุบันร้านทองดังกล่าวได้ปิดกิจการไปเป็นส่วนมาก ยังคงเหลือแต่ร้านทองตั้งโต๊ะกังเพียงแห่งเดียวที่ยังคงประกอบธุรกิจค้าทองอยู่

เครื่องประดับทองคำในปัจจุบัน แบ่งตามระบบได้เป็น 3 กลุ่ม คือ เครื่องประดับแบบคนจีน เครื่องประดับทองคำโบราณ และเครื่องประดับทองคำสมัยใหม่ สำหรับการตลาดแนวโน้มของเครื่องประดับทองคำยังมีการขยายมูลค่าการส่งออก โดยมีตลาดอยู่ในยุโรป สหรัฐอเมริกา และตะวันออกกลาง ด้านตลาดภายในประเทศสามารถช่วย

ผู้ประกอบการลดภาระทางการตลาดลงได้ อีกทั้งเครื่องประดับทองคำในประเทศไทยมีรูปแบบหลากหลายจนทำให้ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางการผลิต และการจำหน่ายเครื่องประดับของเอเชีย

2.2 แหล่งแร่ทองคำในประเทศไทย

ในปีพุทธศักราช 2373 พระสังฆราชฌอง แบปติสต์ ปาลเลอกัวซ์ ชาวฝรั่งเศส ที่เดินทางมาเผยแพร่ศาสนาได้บันทึกว่า " ผลผลิตของประเทศอุดมด้วยแร่ทอง ทองแดง ดีบุก ตะกั่ว เหล็ก พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์อย่างน่าพิศวง" จอห์น ครอว์ฟอร์ด ราชทูตได้เข้ามาในสมัยรัชกาลที่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าอยู่หัว ได้เสนอรายงานเกี่ยวกับราชอาณาจักรสยาม ต่อ ฯพณฯ ท่านจี สวินตัน ในปีพุทธศักราช 2366 มีตอนหนึ่งว่า "แร่ที่มี คือ เหล็ก ดีบุก ทองแดง ตะกั่ว ทองคำ เป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุด ส่วนใหญ่เหมืองดีบุกและทองคำจะตกอยู่ในมือของชาวสยาม (บุญเตือน ศรีวรพจน์และประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. 2542 : 297)

วัฒนะ จูฑะวิภาต ได้กล่าวถึงแหล่งแร่ทองคำที่สำคัญในประเทศไทย 5 แนวทาง ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

แนวที่ 1 จากอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผ่านอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดลพบุรี ลงมาทาง ใต้จนถึงจังหวัดสระบุรี

แนวที่ 2 จากบ่อทองอำเภอกบินทร์บุรี ผ่านอำเภอสระแก้ว อำเภอนานคร จังหวัดปราจีนบุรี ไปถึงอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

แนวที่ 3 จากด่านเจดีย์สามองค์ ยอดน้ำแควน้อย จังหวัดกาญจนบุรี ลงมาทางใต้จังหวัดราชบุรี

แนวที่ 4 จากจังหวัดเพชรบุรีไปทางใต้ ผ่านอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึงจังหวัดชุมพร

แนวที่ 5 จากจังหวัดฉะเชิงเทรา ทางจังหวัดระยองและจังหวัดจันทบุรี (วัฒนะ จูฑะวิภาต.2542: 2440)

จดหมายเหตุการปฏิบัติราชการของหน่วยงานกระทรวงเกษตราธิการและเอกสารของกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้กล่าวว่า มีเหมืองแร่ทองคำที่กบินทร์บุรี มณฑลปราจีนบุรี ที่ตำบลบางสะพาน เมืองประจวบคีรีขันธ์ ที่เมืองรามัน (ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดยะลา) ที่ตำบลปงรูซา เมืองระแงะ (ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดนราธิวาส) และที่อำเภอโต๊ะโม๊ะ จังหวัดนราธิวาส ที่ตำบลผุชี้ริ้วจังหวัดลพบุรี แม้ว่า จะมีเหมืองแร่มากพอสมควร แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงต้องมีการสั่งทองคำเป็นสินค้าเข้า โดยสั่งจากประเทศอินเดียในรัชกาลที่ 3 และในรัชกาลที่ 4 ที่สั่งทองคำจากประเทศจีนและทองเหรียญจากประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

2.3 ความสำคัญของทองคำ

ในอดีตนับตั้งแต่สมัยทวารวดี ได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมจากอินเดีย จากหลักฐานเครื่องประดับต่างๆอาทิ เช่น ลูกปัดสีสำริด และทองคำเป็นเครื่องบ่งบอกได้ว่ามีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างอินเดียและทวารวดี ต่อมาในสมัยสุโขทัยยังมีหลักฐานที่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ของสุโขทัยซึ่งได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาแบบลังกา จนทำให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านประติมากรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาเข้ามามาก เช่น พระพุทธรูปทองคำ มณฑป เจดีย์ทรงลังกา เครื่องบูชาที่เป็นทองคำ เมื่ออยุธยาเป็นราชธานีได้พบว่ามีเครื่องประดับทองของพระมหากษัตริย์ รวมทั้งการส่งเครื่องราชบรรณาการของประเทศราช อาทิ ทองคำ อัญมณี ผ้า และเครื่องประดับที่มีค่าต่างๆ เช่น แหวนทองคำ กำไล เครื่องประดับอัญมณี ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง และพัทธยา ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สมบัติมาเป็นของหลวง เช่น การยึดทรัพย์จากคู่สงคราม เครื่องราชบรรณาการเป็นธรรมเนียมของการยอมตกอยู่

ภายใต้การปกครองของเมืองที่มีฐานะเหนือกว่า จากการศึกษาค้นคว้าสันนิษฐานได้ว่า ความสำคัญของทองในประวัติศาสตร์ไทยมีมาอย่างต่อเนื่อง พอสรุปได้ดังนี้

1. ทองคำเป็นวัตถุที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้า
2. เครื่องทองที่ใช้ในพุทธศาสนา
3. เครื่องทองที่ใช้ประดับร่างกาย
4. เครื่องทองที่ใช้เป็นเครื่องราชบรรณาการ

จากการคาดคะเนว่าในสมัยอดีตน่าจะมีช่างทองในยุคต่าง ๆเพราะว่ามีการพบหลักฐานที่เป็นเครื่องประดับทองคำอยู่จำนวนหนึ่ง

ยงยุทธ วรรณโกวิท ได้กล่าวถึงความสำคัญของเครื่องถนิมพิมพาภรณ์ ในด้านสังคม ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

1. เป็นเครื่องแสดงสถานะทางสังคม เช่น

1.1. ในกฎหมายตราสามดวง จุลศักราช 1156 และประกาศข้อ 252 ในรัชกาลที่ 4 กล่าวถึง การแต่งกายของนักการพนันหญิง ที่เข้ามาเล่นการเล่นในบ่อน ถ้านำเงินมาไม่มาก ก็จะให้นำเครื่องประดับมาจำนำเพื่อยืมเงินจากนายบ่อน ซึ่งนายบ่อนจะดูจากเครื่องประดับที่สวมใส่ว่ามากหรือน้อย

1.2. กฎหมายตราสามดวงได้กำหนด การแต่งกายของขุนนางไว้ว่า สวมประดับทองคำ เสื้อติดกระดุมประดับเพชรหรือพลอยเป็นต้น ส่วนสตรีชั้นสูงจะประดับกายด้วยเครื่องทอง

1.3. ในสมัยรัชกาลที่ 4 สามัญชน ใช้ทองไม่ได้ จะใช้ได้แต่ที่ทำด้วยทองแดงเท่านั้น แต่ผู้คนพอมีเงินมีทองย่อมเลี่ยงกฎด้วยการใช้เงิน นาก จนถึงทอง ทำให้ระเบียบจึงถูกละเลยไป

1.4. ในสมัยโบราณคนที่ทำงานให้พระเจ้าแผ่นดินจะไม่ได้รับเงินเดือน แต่จะได้รับแรงงานไพร่เป็นการตอบแทนและเมื่อทำความดีความชอบก็จะได้รับพระราชทานทองเป็นบำเหน็จรางวัล

2 .เป็นเครื่องแสดงบรรดาศักดิ์พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง ข้าราชการ สามัญชน จะใช้เครื่องประดับแตก ต่างกัน เช่น

2.1. พระมหากษัตริย์ เครื่องประดับของพระองค์ถือเป็นเครื่องทองที่งดงามประณีตเป็นอย่างมากเช่น พระมหาพิชัยมงกุฎ พระสังวาลพระนพ พระมหาสังวาลนพรัตน์ พระธำมรงค์วิเชียรจินดา ล้วนเป็นเครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำ นอกจากนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการจัดทำเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นเครื่องหมายที่ใช้ประดับเกียรติยศ และบำเหน็จความชอบที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทาน แก่ พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง ข้าราชการ พระบรมวงศานุวงศ์ จะทรงเครื่องประดับลดหลั่นกันลงไปตามฐานะ เช่น ในการเสด็จพระราชดำเนินในพระราชพิธีพระเจ้าแผ่นดินทรงพระมาลา มีดอกไม้ไหว พระเกี้ยวลายรักร้อยมีประจำยามสี่ทิศ มีพระสุวรรณมาลัยซึ่งประดับดอกไม้ และกระจังรอบลงยาราชาวดีประดับทับทิม สายรัดทองคำ ประดับพลอย รัดพระองค์สายทองคำมีประจำยามหัว และประจำยามประดับเพชร ส่วนฉลองพระองค์มีพระกัญจุกะทองประดับเพชร ส่วนพระบรมวงศานุวงศ์ที่ตามเสด็จจะทรงพระมาลามีพระเกี้ยวลายรักร้อย มีพระยี่ก่าและดอกไม้ลงยาราชาวดี สายรัดทองคำ รัดพระองค์ทองคำ เป็นต้น

2.2. ขุนนาง ข้าราชการ จะใช้เครื่องประดับที่มีความงามลดหลั่นกันลงไปตามตำแหน่งยศเช่น ขุนนางผู้ใหญ่คาดเข็มขัดเพชร ทหารธรรมดาคาดเข็มขัดลายแทง เป็นต้น

2.3 สามัญชน ผู้ชายไม่นิยมใส่เครื่องประดับใด ๆ เพราะต้องทำงานหนัก จะมีเช่น ตะกรุด ประคำ โดยใช้ห้อยคอหรือแขวนเอว ส่วนการสวมแหวน อาทิ แหวนพิรอด แหวนปลอกมีด เป็นแหวนทองเกลี้ยง ผู้หญิงไม่นิยมเครื่องประดับเท่าใดนัก แต่ก็มีสุภาษิตเปรียบเทียบให้เห็นความสำคัญของทอง ว่า มีเงินเขานับเป็นน้อง มีทองเขานับเป็นพี่ เป็นคำเปรียบเทียบวัดฐานะกันด้วยทองในอดีต (ยงยุทธ วรรณโกวิท. 2537 : 197-201)

นอกจากนี้คนไทยยังมีความเชื่อในเรื่องประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับทองคำมาตั้งแต่อดีต ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม

ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต

การเกิด

การทำคลอดในปัจจุบันส่วนใหญ่มักจะไปโรงพยาบาลหรือคลีนิค แต่ในชนบทท้องถิ่นชาวบ้านบางส่วนยังคงมีการทำคลอดแบบพื้นบ้านโดยอาศัยหมอตำแยเป็นผู้ทำคลอด ภายหลังการทำคลอดแม่ของเด็กจะต้องทำพิธีอยู่ไฟเป็นเวลา 15 วัน ในระหว่างที่อยู่ไฟ 3 วัน 3 คืนแรก จะต้องนั่งอยู่บนกระดานไฟตลอดเวลาห้ามนอนราบ เด็กที่เกิดใหม่จะถูกนำไปอาบน้ำ และใส่กระด้ง ถ้าเกิดเป็นผู้ชาย บิดาและญาติจะเอาสมุดดินสอวางไว้ในกระด้ง ถ้าเป็นผู้หญิงจะเอาเข็มด้ายใส่ลงไว้ ความเชื่อของบิดามารดาเชื่อว่าเมื่อโตขึ้นเด็กผู้ชายจะได้เป็นผู้มีวิชาความรู้ เป็นเจ้าคนนายคน ส่วนเด็กผู้หญิงจะได้เป็นแม่ศรีเรือนเก่งการเย็บปักถักร้อย ส่วนตอนอาบน้ำ มีเคล็ดลับว่า หากเอาของมีค่า เช่น แหวน กำไล สายสร้อยใส่ไว้ในอ่างอาบน้ำเพื่อว่าในภายหน้าเด็กจะมีความร่ำรวย จากนั้นก็มีจะทำการร่อนกระด้งลงกับพื้นเรือนเบาๆพอเด็กในกระด้ง ร้องขึ้น บิดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่มีอายุจะออกวาจาว่า "ลูกของข้าเอง"หมอจึงจะส่งกระด้งให้ ทำทั้งหมด 3 ครั้ง ผู้รับมาจะวางเด็กไว้ใกล้มารดา เมื่อเด็กนอนอยู่ในกระด้งครบ 3 วัน บิดามารดาจะให้ญาติและคนใช้ทำบายศรีปากชาม ทำขวัญแล้วยกเด็กขึ้นจากกระด้งมานอนเปล ครั้นบุตรมีอายุครบเดือนกำหนดโกนผมไฟ บิดามารดาจึงได้บอกกล่าวญาติพี่น้องมาช่วยในการมงคลโกนผมไฟ มีบายศรีทำขวัญเลี้ยงดูกันตามประเพณี บรรดาญาติมิตรทั้งหลายจะพากันมาเยี่ยมเยือนและแสดงความยินดี สำหรับผู้ที่สนิทสนมมักนิยมให้ทองรูปพรรณ เช่น สร้อยคอ สร้อยข้อมือ สร้อยข้อเท้า เพื่อเป็นของขวัญรับเด็ก เมื่อมารดาออกไฟ จากการนอนไฟแล้วก็จะมีการหาผู้รู้ตำราวิธีที่จะฝังรกบุตรที่ต้นไม้ใหญ่ที่ทิศใดทิศหนึ่ง มีกำหนดหลุมลึกและตื้นเป็นสำคัญเพื่อจะให้เด็กนั้นมีความเจริญสืบไป เมื่อเด็กโตขึ้นสมควรที่จะไว้ผมจุก ผมเปีย เนื่องจากเด็กเล็กๆมักจะเจ็บป่วยได้ง่ายการไว้ผมจุก ผมเปียถือเป็นความเชื่อว่าเด็กจะแข็งแรงขึ้น ครั้นเด็กเติบโตขึ้นไปบิดามารดาย่อมหาทองคำรูปพรรณ เครื่องประดับเพชรพลอยต่างมาเป็นเครื่องแต่งตัวให้เด็กเพื่อแสดงถึงความร่ำรวย

การโกนจุก

พิธีการโกนจุกของชาวบ้านจะต่างจากพิธีของหลวง เชื่อว่าการโกนจุกของชาวบ้านน่าจะมาจากขุนนางชั้นผู้ใหญ่ แต่จะมีการลดขั้นตอนทางพิธีกรรม สำหรับเด็กเมื่อใกล้จะครบอายุวันโกนจุก บิดามารดาจะหาฤกษ์โกนจุกให้บุตรหลาน บางรายอาจจะทำพิธีพร้อมกับพระราชพิธีตรียัมปวายที่โบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้าเพื่อเป็นการป้องกันวันโลกาวินาศส่วนผู้ที่มีฐานะจะประกอบพิธีที่บ้าน หลังจากหาฤกษ์แล้วก็จะหาสถานที่สำหรับประกอบพิธีมงคลและสิ่งของที่ขาดไม่ได้คือ หม้อน้ำมนต์ ฝักมะกรูด ผิวส้มป่อยใบเงินใบทอง หญ้าแพรก ใส่ในหม้อน้ำมนต์ มีดโกน กรรไกรใส่พาน โดยเจ้าภาพจะต้องนิมนต์พระสงฆ์ 9 รูป หรือ 7 รูป มาร่วมทำพิธีงานจะมีระยะเวลา 2 วัน วันแรกในช่วงเย็นพราหมณ์จะตั้งบัตรพลี พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ การตัดจุก ส่วนมากเด็กหญิงจะตัดจุกเร็วกว่าเด็กชาย คือเมื่อเด็กหญิงอายุครบ 11 ปี ก็ตัดจุกได้ ส่วนเด็กชายต้องรอให้ครบ 12 ปีเต็ม หรืออย่างเข้า 13 ปีจึงจะประกอบพิธีตัดจุก บิดามารดาจะจัดการโกนผมรอบๆจุกของเด็กให้เกลี้ยงหรือเหลือไว้ตรงจุกพองาม อาบน้ำประแป้งแต่งตัวทาขมิ้นเกล้าจุกให้เรียบร้อย ปักปิ่นสวมพวงมาลัยที่จุกนั้น นุ่งผ้าใหม่ ประดับร่างกายด้วยเครื่องทอง และเพชรนิลจินดา มีกำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า สร้อยสังวาลย์และจี้ หรือแต่งกุมารกุมารีที่จะปลงผมด้วยเครื่องประดับอันอุดมดิเรกมักใส่เกี้ยวทองคำจำหลักปักปิ่นช่น ใส่สร้อยสนสวมศอทรวง จี้กุดั่นดวงพลอยประดับทองบางสะพาน บานพับผูกต้นแขน สลักลวดลายแล่นแลสไบ สวมวไลปวะหล่ำ สวมแหวนทำเป็นเรือนเทศ แก้วก่องเก็จภุกามสี นุ่งยกอย่าง

ดีเกล็ดพิมเสน จีบโจงกระเบนไว้หางหงส์ ดาดเข็มขัดสาบประจงจำยาม ดูรุ่งเรืองอร่ามจำรัสแสง ห่มกรองทองแล่งแย่งพื้นเขียว กำไลข้อเท้าทองคำทำเป็นเกลียวกลมสะอาด พรมอ่อนเอี่ยมมาปูลาดหมอนอิงตั้ง แล้วอุ้มเจ้ามานั่งในมณฑล(นันทสาร สาวนายน.2541:35)ต่อมาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ พราหมณ์จะนำเด็กโดยถือขันข้าวตอกดอกไม้กับกระบองเพชร เพราะเชื่อว่าเป็นอาวุธของท้าวเวสสุวรรณ เพื่อไว้คุ้มครองเพื่อให้พิธีผ่านไปด้วยดี กระบองจะถูกส่งให้เด็กตอนแห่เดิน ซึ่งจะมีการโปรยข้าวตอกดอกไม้นำหน้า

การแต่งงาน

ในสมัยก่อนการสู่ขอหมั้นหรือการแต่งงานจะใช้สินสอดกันด้วยทองคำเป็นหลัก เพราะถือเป็นเครื่องประกันของฝ่ายเจ้าบ่าวว่าจะไม่มีการเปลี่ยนใจในการแต่งงานกับเจ้าสาว เมื่อกล่าวถึงขันหมากหมั้น เพราะทองหมั้นอาจเป็นธนบัตรหรือแหวนเพชรตามแต่การตกลงของผู้ใหญ่ที่ทำการเจรจาทาบทามกัน ขันหมากหมั้นนั้นจะมีขันใส่หมากทั้งผลกับพลูใบขันหนึ่งกับทองคำจะเป็นทองทรายหรือทองใบอันมีน้ำหนักเท่าที่ตกลงกัน และมีขนมต่าง ๆตามแต่จะจัดไปได้แต่บางทีก็ไม่มีขันหมากหมั้นต่อกัน เพราะบิดามารดาญาติทั้งสองฝ่ายต่างรักใคร่เชื่อถือต่อกันอยู่แล้ว

เสฐียรโกเศศได้กล่าวถึงทองหมั้นในประเพณีการแต่งงาน ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ทองหมั้นเมื่อกล่าวถึงขันหมั้น เป็นธรรมดาก็มักนึกถึงทองหมั้น ในตำราการแต่งงานก็ไม่ได้กล่าวไว้ ถ้าพูดถึงชาวบ้านเรื่องทองหมั้นเห็นจะไม่มีในตำรากล่าว จะเป็นเรื่องมีอะไรเป็นของดีมีราคาก็นำเอาไปเป็นของหมั้น ตามมีตามเกิด ทองหมั้นจะเป็นของคนมั่งมีเรียกร้องกันก็ได้หรือไม่ก็เป็นเพราะนิยมทำเป็นทองรูปพรรณ ติดตัวเป็นทุนไปด้วยได้สะดวก สมัยนี้เปลี่ยนเป็นธนบัตรเท่ากับราคาทองคำที่กะว่าจะเรียกร้องกันแต่ที่ใช้แหวนเพชรเป็นของหมั้นก็มี เรื่องอย่างนี้เขาตกลงกันมาเมื่อครั้งไปเจรจาทาบทามกันก่อนแล้ว ขันที่บรรจุทองหมั้น ธนบัตร หรือของหมั้นอย่างอื่น มักใช้ขันเล็ก ๆบรรจุของหมั้นลงไปเฉย ๆดูลุ่นจึงมีสิ่งอย่างอื่นบรรจุลงไปเป็นเครื่องประกอบด้วยสิ่งที่ใช้บรรจุลงในขันนี้ ในตำราหนึ่งว่า ให้มีถุงเล็ก ๆบรรจุถั่วเขียว ข้าวเปลือก ข้าวตอก งาดำ อย่างละถุงและเอาใบเงิน ใบทองและใบนากรองกันขัน ใบนากไม่เคยรู้จัก เคยแต่เห็นใบนากซึ่งเป็นชื่อต้นไม้ต่างประเทศ นำเข้ามาปลูกในประเทศเราไม่สู้ช้านี้เองถ้าหมายความอย่างนี้ก็ถือได้ว่าเป็นของเกิดใหม่เดิมขึ้นทีหลัง แม้ใบเงินใบทองเอง ได้ทราบมาว่าเดิมก็เป็นไม้ประดับมาจากต่างประเทศ เมื่อเป็นดั่งนี้ ตามประเพณีเดิมจึงไม่มี ลางรายเท่าที่สังเกตเห็น ใช้แต่ใบเงินใบทองรองก้นขันเท่านั้น ถุงถั่วงาและข้าวเปลือกข้าวตอกก็ไม่มี เห็นจะเป็นยอดเห็นจะให้หมายความว่า ยอดรัก เป็นแน่ แล้วยังมีแป้งข้าวหมากด้วยจะใช้เป็นเครื่องหมายให้ฟูกระมังอันเป็นคำมงคล ส่วนทองคำจะเป็นทองใบทองทรายทองลิ่มหรือทองรูปพรรณก็ตามที หรือจะเป็นเงินเป็นธนบัตรก็ตามที มักใช้กระดาษแดงห่อวางบนใบเงินใบทองอีกที ที่ไม่ห่อกระดาษก็เคยเห็น เป็นเรื่องแต่จัดกันเอาแน่ไม่ได้ ลางรายก็เอาไหมแดงมัดธนบัตรก็มี (เสฐียรโกเศศ. 2507 : 59-60)

ความเชื่อของชาวไทยส่วนใหญ่มักเน้นถึงความเป็นสิริมงคล เพราะทองคำถือเป็นของสูงและมีความเหมาะสมกับพิธีการสำคัญอย่างพิธีการหมั้นและการแต่งงาน สำหรับสินสอดทองหมั้น ในแต่ละชิ้นจะมีความหมายดังนี้ กำไลข้อมือ หมายถึงคำอวยพรที่เป็นมงคลว่าชีวิตคู่ของทั้งสองจะประสบแต่ความร่ำรวยและความสุขสมหวังตลอดไป แหวน นิยมสวมให้กันไว้ในนิ้วนางเพราะเชื่อว่าเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้ชิดกับเส้นเลือดใหญ่ซึ่งส่งตรงถึงหัวใจมากที่สุดและจะทำให้สามารถคล้องใจของคนที่เรารักไว้ตราบจนชั่วนิรันดร์ สร้อยคอ สื่อความหมายที่ซ่อนนัยบางอย่าง อย่างเช่น สถานภาพของผู้ที่สวมให้ผู้อื่นได้ทราบว่าหมั้นหมายหรือแต่งงานแล้ว ต่างหู เป็นสิ่งที่เชื่อกันว่าสามารถตรึงความรู้สึกของผู้ชายให้ประทับใจหญิงสาวและคนไทยเชื่อว่าการสวมใส่ต่างหูจะทำให้คนหูหนักและใจคอหนักแน่น ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญในการครองชีวิตคู่ (ธีรศักดิ์. 2540 : 131)

พิธีขึ้นบ้านใหม่

เมื่อปลูกเรือนเสร็จจะมีการขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งนิยมหาฤกษ์หายามเพื่อเลือกเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการประกอบพิธี โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์ 9 รูปมาทำพิธี เพื่อเป็นมงคลแก่ครอบครัว จะมีการเลี้ยงเพล โดยการจัดเตรียมอาหารคาว หวานเครื่องดื่ม จัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา เมื่อเสร็จพิธีกรรมทางด้านศาสนาในช่วงกลางวันจะมีการรับประทานอาหารกลางวันกันภายในครอบครัว ญาติสนิทมิตรสหายที่รู้จักสนิทสนมจะนำของขวัญ เช่น เครื่องใช้ไม้สอย หรือทองรูปพรรณมาให้เจ้าภาพเพื่อเป็นการแสดงสินน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมอบทองคำแก่กันถือว่าเป็นการมอบของที่มีค่าที่สุด

การตกเลือดของคนไทย

ประเพณีการตกเลือดนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ว่ากันว่าเป็นสิ่งอัปมงคลให้โทษ ถ้าตกอยู่ในเรือนผู้ใดจะนำผลร้ายมาให้ จึงมีกฎหมายโบราณกำหนดให้พลีเรือน โดยการนำสิ่งของต่างๆไปให้เจ้าของบ้าน เช่น ผ้านุ่งห่ม 1 สำรับ ทองสองสลึง ขมิ้น มะกรูด ส้มป่อย ข้าว น้ำนมโค พร้อมกับเอ่ยอ้อนวอนขอโทษเจ้าของบ้านด้วย

การฝังพลอยและเข็มทองไว้ในตัวเป็นของขลัง

ในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนได้กล่าวถึงเครื่องประดับของตรีเพชรกล้าไว้ว่า"แขนขวาสักรงเป็นองค์นารายณ์ แขนซ้ายสักชาดเป็นราชสีห์ ขาขวาหมึกสักพยัคฆ์ ขาซ้ายมีสักหมีมีกำลัง สักอุระรูปพระโมคคลาภควัมปิดตานั้นสักหลัง สีข้างสักอักขระนะจังงัง ศีรษะฝังพลอยนิลเม็ดจินดา ฝังเข็มทองไว้สองไหล่ ฝังเพชรเม็ดใหญ่ไว้แสกหน้า ฝังก้อนเหล็กไหลไว้อุรา ข้างหลังฝังเทียนคล้าแก้วตาแมว"(ประยูร อุลุชาฎะ. 2541 : 127-128)

คติความเชื่อของทองในเรื่องบันได

บันไดนั้นเมื่อนับขั้นแล้วจะต้องเป็นคี่ ถ้าบันไดเป็นคู่ถือว่าเป็นบันไดผีถ้าบันไดอยู่ในทิศบูรพาเมื่อจะเข้าบ้านใหม่ให้เอาผ้าผ่อน เงิน หรือทองขึ้นไปก่อน ถ้าพาดบันไดทางทิศพายัพ ให้นำแมวขึ้นไปก่อน ถ้าพาดบันไดทางด้านทิศอุดรให้เอาทองขึ้นก่อนจึงจะดี การจะหามศพลงจากบ้านมีข้อห้ามมิให้ลงทางบันไดคน ให้หย่อนลงมาทางระเบียง หรือพังฝาเอาศพออก แล้วจึงประกอบขึ้นใหม่

การตาย

การแต่งตัวให้ศพมีความเชื่อ ว่าก่อนจะนำศพเข้าโลง จะทำความสะอาดโดยการอาบน้ำโดยการเอาขมิ้นสดตำขยำกับมะกรูดซึ่งเฉือนเอาผิวออกแล้วคั้นเอาแต่น้ำมาลูบทาตัวศพ ตัดเล็บให้เรียบร้อย มีการหวีผมศพ 2 ครั้ง แล้วหักหวีเป็น 2 ท่อน หรือ 3ท่อนแล้วกล่าวคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วจัดการสวมเสื้อโดยเอากระดุมเสื้อติดไว้ข้างหลังแล้วสวมเสื้อธรรมดาทับอีกครั้งหนึ่ง เอาเงิน 1 บาทใส่ที่ปากศพ เพื่อนำไปใช้สอยในปรโลก แล้วเอาขี้ผึ้งมาแผ่ให้กว้างเท่ากับหน้าคนหนาครึ่งนิ้ว แผ่ออกปิดหน้าศพ ถ้าเป็นคนมีฐานะก็จะเอาแผ่นทองคำปิดหน้าแทนขี้ผึ้ง แล้วเอากรวยดอกไม้ธูปเทียนให้ศพพนมมือถือไว้

2.4 การกำหนดราคาทอง

การกำหนดราคาถือเอาน้ำหนักและความบริสุทธิ์ของเนื้อทองคำเป็นสำคัญ ทองที่ไม่มีแร่ธาตุชนิดอื่นเจือปนเลย เรียกว่า ทองเนื้อเก้า รองลงมาเรียกว่า ทองเนื้อแปด เนื้อเจ็ด เนื้อหก เนื้อห้าและเนื้อสี่ลงมา การกำหนดเนื้อทองของชาวเชียงแสนโบราณ เรียกว่า ทองที่มีเนื้อทองต่ำ น้ำหนักทอง 1 บาท เป็นราคาเงิน 4 บาท ว่าเป็นทองเนื้อสี่ ทองที่เนื้อสูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง น้ำหนักทอง 1 บาท เป็นราคาเงิน 5 บาทว่าเป็นทองเนื้อห้า ทองที่มีเนื้อทองสูงสุด น้ำหนักทอง 1 บาท เป็นราคาเงิน 9 บาท ว่าเป็น ทองเนื้อเก้า หรือนพคุณเก้าน้ำส่วนทองที่มีราคาเนื้อ

ทองเป็นเศษเกินกว่า จำนวนบาทขึ้นไป 2 สลึง 3 สลึง เรียกว่าเศษนั้นเป็น "ขา" เช่นทองโดยน้ำหนัก 1 บาท ขายเป็นเงิน 6 บาท 2 สลึง ก็เรียกว่าทองเนื้อหกน้ำสองขา หรือทองโดยน้ำหนัก 1 บาท ขายเป็นเงิน 7 บาท 2 สลึง เรียกว่าทองเนื้อเจ็ดน้ำสองขาดังนี้เป็นต้น ยังมีทองอีกชนิดที่เรียกกันว่า "ทองสีดอกบวบ" คือเป็นทองสีเหลืองคล้ายดอกของบวบ ไม่ใช่ทองลูกบวบ อย่างที่บางท่านเข้าใจพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานราชาธิบายว่า "ทองผสมสีเหลืองๆทุกวันนี้เรียกว่าทองเนื้อริน แต่ก่อนลาวเรียกว่า ทองเนื้อสอง เพราะขายกันสองหนัก ทองเนื้อรินอย่างเลา หรือ ทองสีดอกบวบซึ่งในเวลานั้นขายกัน ราคาหนักต่อหนัก" จะเห็นว่าทองสีดอกบวบนั้นเป็นชนิดเนื้อต่ำสุดซื้อขายกันโดยราคาทองหนัก 1 บาท เป็นราคาเงิน 1 บาท เท่ากัน การกำหนดราคาทองคำของชาวเชียงแสนโบราณ มีตั้งแต่ทองเนื้อ 1 ไปจนถึง ทองเนื้อเก้า ส่วนชาวไทยภาคกลาง มีการกำหนดเพียงทองเนื้อสี่เป็นอย่างต่ำที่สุด"

ในประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 4 มาตราที่กำหนดในภาษาสันสกฤต ได้กำหนดน้ำหนักแบบไทย ปรากฏในโคลงโลกนิติว่า

"นพคุณใส่เบ้าสูบ แสนที
ค้อนเหล็กรุมรันตี ไป่ม้วย
ไป่เจ็บเท่าชุลี สักหยาด
เจ็บแต่ท่านชั่งด้วย กล่ำน้อยหัวดำ"

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร

(คำว่า"กล่ำ"หมายถึงเมล็ดมะกล่ำซึ่งใช้น้ำหนักเป็นส่วนหนึ่งในมาตราชั่งทอง)

ปัจจุบันการกำหนดราคาทองรูปพรรณเป็นไปตามสมาคมผู้ค้าทองคำแห่งประเทศไทย ซึ่งการกำหนดราคาพิจารณาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจของโลกเป็นสำคัญ รูปแบบเป็นการกำหนดราคาแบบวันต่อวัน ราคามีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

อโนมา เขาเหินได้กล่าวว่า "ส่วนราคาทองสุโขทัยทำจากทองคำ 99.99 เปอร์เซ็นต์ซึ่งราคาสูงกว่าทอง 96.5 เปอร์เซ็นต์(ทองตู้แดง)ประมาณบาทละ 250 ราคาทองที่ปรากฏโดยทั่วไปในท้องตลาดจะเป็นราคาทองคำแท่ง 96.5 เปอร์เซ็นต์ ถ้าต้องการทราบทองคำแท่ง 99.99 เปอร์เซ็นต์ ก็ให้นำเอา 250เข้าไปบวกจะได้ราคาทองคำแท่ง 99.99 เปอร์เซ็นต์และค่าแรง หรือค่ากำเหน็จที่คิดก็ไม่ได้สูงไปจากทองตู้แดงมากนัก" (อโนมา เขาเหิน,สัมภาษณ์, 2545)

2.5 ประวัติความเป็นมาของช่างทองสุโขทัย

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ช่างทอง สันนิษฐานว่าช่างทองสุโขทัยคงจะมีบทบาทมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ เพราะมีการขุดพบโบราณวัตถุที่เกี่ยวกับทองคำ ซึ่งคาดคะเนว่าสังคมในสมัยสุโขทัยคงได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาและวัฒนธรรมใกล้เคียง จากหลักฐานทางด้านประติมากรรมทองสำริดจำนวนหนึ่งต่อมาภายหลังเมืองสุโขทัยถูกกรุงศรีอยุธยายึดอำนาจบรรดาช่างหลวงต่างๆที่อยู่ในเมืองหลวงน่าจะถูกส่งมาที่กรุงศรีอยุธยา คงเหลือเพียงส่วนน้อยที่อยู่สุโขทัย เชื่อว่าคงมีการสืบทอดการทำทองต่อๆกันมา เมื่อการค้าขายติดต่อกับชาวต่างประเทศส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงศรีอยุธยาซึ่งมีอำนาจด้านการเมือง การปกครองและด้านเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของสุโขทัยไม่เจริญรุ่งเรือง ช่างทองสุโขทัยจึงอาจจะหันเหไปประกอบอาชีพอื่น แต่น่าจะมีช่างทองพื้นบ้านหลงเหลืออยู่เพราะมีการกล่าวถึงการซื้อขายทองคำในเมืองสุโขทัยที่บริเวณลำห้วยแม่ปอย ห้วย

หมาด และห้วยผาที ตำบลแม่สรวย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากเมืองสลอบ ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งขวาแม่น้ำยม อยู่ห่างจากเมืองศรีสัชนาลัยเพียง 25 กิโลเมตรและเมืองเชียงแสน เนื่องจากการทำทองมีกระบวนการผลิตที่ยาก อีกทั้งผู้สอนมักจะถ่ายทอดในกับบุคคลในครอบครัวก่อนเท่านั้นไม่นิยมสอนแก่บุคคลอื่น หรือผู้เรียนอาจไม่มีความอดทนจึงไม่เป็นที่นิยมของคนในสุโขทัย อีกทั้งสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ยังเหมาะแก่การเกษตรมากกว่าชาวบ้านจึงนิยมการเกษตรมากกว่าการทำทอง จากนั้นการทำทองคงจะค่อยๆหายไป จากหลักฐานการบอกเล่าของชาวบ้านเล่าว่าช่างทองสุโขทัยมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในปีพ.ศ 2463 ช่างทองสุโขทัย ซึ่งได้มีช่างทองชาวจีน ชื่อ นายพัง กับนายขุ่ยได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดสุโขทัย โดยมีอาชีพทำทอง แต่เนื่องจากเป็นคนจีนพูดภาษาไทยไม่ชัดจึงได้ไปขอความช่วยเหลือกับนายเชื้อ วงศ์ใหญ่ชาวบ้านในตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย เมื่อมีความสนิทสนม นายพังกับนายขุ่ยจึงชักชวนนายเชื้อให้มาฝึกทำทองรูปพรรณ ช่วงแรกนายเชื้อรับจ้างทำตามที่ลูกค้าสั่งเท่านั้น ต่อมามีลูกค้านำสร้อยถักสัมฤทธิ์ มาให้ทำนายเชื้อจึงเริ่มศึกษาจากตัวอย่างและเริ่มแกะดูทีละปล้อง ช่วงแรกไม่ประสพผลสำเร็จ จึงได้ไปปรึกษานายเลื่อน ลอยฟ้าซึ่งมีอาชีพสานเครื่องจักรสาน จากนั้นจึงเริ่มลงมือถักเส้นทองจนสำเร็จ จนเป็นลวดลายที่มีชื่อเสียงของช่างทองสุโขทัย นายเชื้อมีบุตรหลายคน จึงได้ถ่ายทอดการทำทองให้แก่บุคคลในครอบครัวก่อน ต่อมาบุตรหลานของนายเชื้อจึงเริ่มมาเปิดร้านทองเอง เช่น ร้านทองสมสมัย ร้านทองสมศักดิ์ วงศ์ใหญ่ ร้านทองนันทนา และร้านทองเอกรัช

จากการบอกเล่าของชาวบ้านเล่าว่าหลังจากที่ครอบครัวตระกูลวงศ์ใหญ่เปิดร้านทอง ในช่วงนั้นได้มีการขุดค้นโบราณวัตถุตามริมฝั่งแม่น้ำยม บรรดาผู้ค้าของเก่าได้นำของเก่าเหล่านั้นออกจำหน่ายจนหมด จึงหันมาสนใจการทำทองเลียนแบบของเก่าเพื่อออกจำหน่ายโดยเริ่มจากคุณแป๋วเจ้าของร้านค้าของเก่า ได้นำผอบทองมาให้นายบุญธรรม นายกบ นายเดี่ยว นายพิกุล ช่างทองมาเลียนแบบลวดลาย โดยทำเป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ และแหวน ซึ่งได้รับความนิยมมาก ต่อมาร้านคุณแป๋วเลิกกิจการ บรรดาช่างทองจึงได้แยกย้ายมาเปิดกิจการเป็นของตัวเองในตำบลท่าชัยและอำเภอศรีสัชนาลัย เช่น ร้านทองอรอนงค์ช่างทอง ร้านทองสุภาพร ร้านทองอรพิน ร้านทองลวิณี ร้านทองศรีสัชนาลัย (ทองตาแล) ร้านทองทองสง่า ร้านทองศรีเชลียง และร้านทองนพมาศ ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศ จนมีคำว่า " ทองโบราณ "ในคำขวัญประจำจังหวัดสุโขทัย ทองสุโขทัยเป็นที่ยอมรับว่ามีความประณีตและมีลวดลายงดงาม โดยช่างทองสุโขทัยพยายามใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบลวดลาย พอสรุปข้อมูลความเป็นมาของช่างทองสุโขทัยได้ดังนี้

วินัย รอดจ่าย ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของช่างทองสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ทองโบราณ หรือ ทองศรีสัชนาลัยอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ที่ประจงทำทองรูปพรรณเลียนแบบอย่างเครื่องทองสมัยโบราณได้อย่างสวยงาม จนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของชาวไทยและชาวต่างชาติ เริ่มแรกทองโบราณเกิดขึ้นจากความคิดของช่างทองตระกูล "วงศ์ใหญ่" ซึ่งมีนายเชื้อ วงศ์ใหญ่อยู่ที่ตำบลศรีสัชนาลัยมีอาชีพทำทองและรับซื้อมาขายไปทำให้เห็นและสัมผัสกับเครื่องทองรูปพรรณแบบโบราณต่างๆผ่านมือตนเองไปเป็นจำนวนมาก และนับวันจะหายากยิ่งขึ้นพร้อมกับราคาที่สูงขึ้นเป็นทวีคูณ จนวันหนึ่งมีผู้นำสร้อยโบราณที่ได้มาจากริมฝั่งแม่น้ำยมมาให้ดูจึงเกิดความคิดน่าจะทำสร้อยลายแบบนี้บ้าง สร้อยที่เห็นนั้นเป็นสร้อยที่ทำด้วยสัมฤทธิ์ ถักสานเป็นสร้อยสี่เสา จึงได้แกะลายออกมาศึกษาจุดเริ่มต้นและสิ้นสุด แกะออกมาทีละปล้องทีละข้อ ใช้ลวดทองแดงถักร้อยตามรูปแบบเดิมแต่ไม่สำเร็จ จึงตัดสินใจไปหาชาวบ้านที่มีอาชีพสานกระบุงตะกร้าให้มีลวดลายถักและทดลองถักเลียนแบบจนเป็นผลสำเร็จ หลังจากนั้นจึงได้ใช้ทองคำมาถักสานในรูปแบบของทองโบราณ แต่เนื้อทองที่ทำเป็นเนื้อทองสมัยใหม่ เพียงแต่ลายเป็นลายโบราณแท้ๆ มีชื่อเรียกว่า สร้อยสี่เสา นับว่าเป็นสร้อยเส้นแรกที่เลียนแบบโบราณได้สำเร็จ จากนั้นจึงนำออกมาจำหน่ายที่ร้านขายของเก่าในจังหวัดเชียงใหม่ และร้านขายทองในสวน

จตุจักร กรุงเทพมหานคร ทำให้ทองโบราณเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและได้รับความนิยมอย่างสูงตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน (วินัย รอดจ่าย. 2539 : 19)

อโนมา เขาเหิน ผู้ประกอบกิจการร้านทองสมสมัยได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของช่างทองสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

ก่อนที่จะมาเป็นร้านทองสุโขทัยในปัจจุบันนั้นเล่าว่า สมัยก่อนมีช่างชาวจีน 2 คน มาจากกรุงเทพฯ ชื่อพัง กับซุ่ย ล่องเรือมาเพื่อหาพื้นที่ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินโดยใช้ฝีมือด้านการทำทอง ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ในที่สุดก็ตกลงใจตั้งหลักปักฐานอยู่ที่ตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นเมืองอู่ข้าวอู่น้ำ เนื่องจากช่างชาวจีนนั้นเป็นคนต่างชาติต่างภาษา การจะเข้ามาตั้งหลักปักฐานทำกิน ในจังหวัดสุโขทัยจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากคนในท้องถิ่น นายเชื้อ วงศ์ใหญ่ คุณพ่อของคุณสมสมัยได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ และในเวลาต่อมาจึงได้รับการถ่ายทอดวิชาช่างทองจากช่างทองชาวจีนท่านนั้น นายเชื้อใช้เวลาสั่งสมและศึกษาขั้นตอนการทำทองทุกรูปแบบ จนกระทั่งสามารถทำได้ด้วยตัวเอง จึงเปิดร้านทองขึ้นมารับทำทองตามสั่ง และร้านปัจจุบันก็คือร้านๆเดียวกับที่เปิดครั้งแรก เมื่อหลายสิบปีก่อนช่วงนั้นนายเชื้อ จะรับทำทองตามสั่งเพียงอย่างเดียว ยังไม่มีทองรูปพรรณวางจำหน่าย เมื่อลูกค้าต้องการสร้อยสักเส้นหนึ่งก็ต้องนำทองมาสั่งทำ ส่วนแบบที่ทำจะเป็นแบบเรียบง่ายธรรมดา ไม่ได้มีแตกต่างไปจากทองทั่วไปในตลาดยุคนั้น นอกจากกรรมวิธีการผลิตเท่านั้นที่ใช้มือทำขึ้นมาล้วนๆ โดยอาศัยเครื่องมือง่ายๆที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้เองส่วนเนื้อทองก็ใช้ทอง 96.5 เปอร์เซ็นต์ ในเวลาต่อมานายเชื้อก็ได้ถ่ายทอดวิชาช่างทองให้แก่คุณสมสมัยลูกสาวซึ่งเป็นคนที่รักในงานศิลปะ จนมีความรู้ความสามารถในการทำทองในระยะแรกคุณสมสมัยได้เริ่มทำทองขายด้วยเงินลงทุนเพียงทอง 1 บาทเท่านั้น จากนั้นด้วยความมานะพากเพียรเก็บเล็กสะสมน้อยจนเริ่มมีทุนเป็นกอบเป็นกำ การผลิตช่วงแรกยังเป็นเพียงการทำงานตามสั่งของลูกค้าเท่านั้นไม่มีการขายหน้าร้านเหมือนปัจจุบัน งานทองสุโขทัยเริ่มมีรูปแบบเฉพาะตัวขึ้นมาเมื่อประมาณสิบปีกว่าที่ผ่านมานี้เอง จากการค้นพบเส้นถักสำริดโบราณที่ลูกค้านำมาให้ทำเลียนแบบ คุณสมสมัยได้ใช้พื้นฐานความรู้เรื่องการทำทองที่สืบทอดมาจากคุณพ่อในการแกะลวดลายออกมาว่าสร้อยเส้นนั้นเริ่มต้นและสิ้นสุดการถักอย่างไร ด้วยความตั้งใจจริงของคุณสมสมัย ที่เพียรพยายามค่อยๆแกะลายออกมาทีละปล้องทีละข้อ จนสามารถทราบถึงขั้นตอนในการทำโดยเริ่มจากการขมวดเส้นลวดทองแล้วเริ่มถักเส้นทองนั้นขึ้นมาจนเป็นเส้นสร้อยซึ่งมีลายใกล้เคียงกับต้นแบบดังกล่าว จากนั้นจึงนำลวดทองไปให้ นายเลื่อน ลอยฟ้า คนในหมู่บ้านซึ่งมีพื้นความรู้ในเรื่องการจักสานเป็นคนถักเส้นทองนั้น งานทองสุโขทัยในช่วงแรกๆนั้นจะเป็นงานผลิตตามงานสั่ง กล่าวคือ เมื่อลูกค้าต้องการสร้อยสักเส้นก็จะนำทองมาให้ทำ ทางร้านก็จะคิดเฉพาะค่าแรงเท่านั้น แบบในช่วงแรกๆจะมีไม่หลากหลายมากนักจะเป็นเพียงเส้นถักและลูกประคำติดลายต่างๆร้อยกับเส้นถักเท่านั้น ในเวลาต่อมาจึงค่อยๆพัฒนารูปแบบมีการเดินลายงานฉลุและลงยา ในระยะแรกนั้นกลุ่มลูกค้าของทองสุโขทัย คือ คนที่สนใจนิยมสะสมของเก่าและชื่นชมในงานศิลปะ และเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ค่อนข้างสูง เนื่องจากราคาขายที่สูงกว่าราคาทองปกติ เหตุที่ราคาทองสุโขทัยราคาสูงกว่าทองธรรมดาทั่วไป (ทองตู้แดง96.5 เปอร์เซ็นต์) ก็เพราะทองสุโขทัยเป็นงานหัตถกรรมที่ใช้มือทำขึ้นล้วนๆต้องใช้เวลาในการผลิตนานและผลิตได้ปริมาณน้อย นอกจากนี้ยังใช้ทองสูงถึง 99.99 เปอร์เซ็นต์

เหตุที่ทองสุโขทัยต้องใช้ทองเปอร์เซ็นต์สูงถึง 99.99 เปอร์เซ็นต์ คุณสมสมัยสังเกตเห็นว่างานทองโบราณในสมัยเก่าแท้ๆที่ชาวบ้านขุดค้นแล้วนำมาให้คุณสมสมัยดูนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นทองเปอร์เซ็นต์สูง สีของทองจะเป็นสีเหลืองจำปา ไม่ใช่เหลืองสีดอกบวบ เหมือนเช่นทองในปัจจุบัน (ทองตู้แดง 96.5 เปอร์เซ็นต์)คุณสมสมัยคิดว่าถ้านำทองเปอร์เซ็นต์สูงมาใช้ในการผลิต จะทำให้งานทองมีคุณค่าและสวยงามแปลกตา จึงเป็นผู้ริเริ่มนำทอง 99.99 เปอร์เซ็นต์ มาผลิตชิ้นงาน เพื่อให้งานมีความสวยงามดังเช่นทองในสมัยโบราณตั้งแต่นั้นมา (อโนมา เขาเหิน,สัมภาษณ์, 2545)

ศุภฤกษ์ ชุมสมุย ผู้ประกอบกิจการร้านทองสมศักดิ์ วงศ์ใหญ่ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของช่างทองสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

แรกเริ่ม นายสมศักดิ์ วงศ์ใหญ่ซึ่งเป็นพี่น้องกับคุณสมสมัย เขาเหิน ได้รับการถ่ายทอดการทำทองโบราณมาจากนายเชื้อ วงศ์ใหญ่ผู้เป็นพ่อ ต่อมาไม่นานพ่อเสียชีวิตจึงได้แยกร้านออกมาทำทองต่างหาก ส่วนช่างทองก็รับจากลูกหลานของชาวบ้านในอำเภอศรีสัชนาลัย ช่างทองส่วนใหญ่เป็นช่างทองที่หมุนเวียนสลับสับเปลี่ยน จากร้านทองนั้นมาร้านนี้ จึงทำให้การออกแบบลวดลายต่างๆจึงไม่แตกต่างกันมาก เพราะช่างส่วนใหญ่เป็นช่างทองเดิม เริ่มแรกลูกค้าสั่งทองให้ทำเลียนแบบลายโบราณวัตถุ เครื่องสังคโลก เป็นส่วนใหญ่ ลวดลายต่างๆส่วนใหญ่เกิดจากช่างทองในขณะที่ทำทองจึงก่อให้เกิดความแปลกตาไม่ซ้ำแบบ ต่อมาทางร้านมีการนำเครื่องเข้ามาช่วยในการผลิตเพื่อความรวดเร็ว ทางร้านมีการสนับสนุนให้ช่างทองออกไปเปิดร้านเองด้วย เพราะเนื่องจากว่าแต่ก่อนผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า (ศุภฤกษ์ ชุมสมุย ,สัมภาษณ์ , 2545)

เดี่ยว องอาจ ผู้ประกอบกิจการร้านทองอรพิน ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของการทำทองสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

นางแป๋วผู้ค้าขายวัตถุโบราณ เครื่องสังคโลก ที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้จ้างช่างทอง คือ นายบุญธรรม คงมา ให้ทำผอบทองทำเลียนแบบของโบราณ และนำไปขายเป็นวัตถุโบราณ สามารถขายได้ในราคาสูง เฉพาะลูกค้าคิดว่าเป็นวัตถุโบราณจริง จึงให้นายบุญธรรม คงมา และผู้มีความรู้จริงช่างทองอีก 3 คน คือ นายเดี่ยว นายกบ และนายพิกุล ทำสร้อยคอ สร้อยข้อมือ และแหวน เลียนแบบลายเครื่องประดับโบราณที่ขุดพบบ้างหรือลอกเลียนแบบจากลายปูนปั้นที่ประดับอยู่บนโบราณสถาน ลายจิตรกรรมฝาผนังวัดศรีชุม ลายไทยต่างๆ ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ ตำบลเมืองเก่า จนกระทั่งร้านคุณแป๋วเลิกกิจการ เมื่อประมาณ พ.ศ 2530 เนื่องมาจากนำเงินไปจ่ายทางอื่น ช่างทองจึงได้แยกย้ายกันไปเป็นช่างทองให้ร้านสมสมัยบ้าง ร้านทองที่จังหวัดเชียงใหม่บ้าง จังหวัดลพบุรีบ้าง และต่อมาสามารถหาเงินทุนได้จึงได้รับทำทองสุโขทัยควบคู่กับการค้าขายวัตถุโบราณ ก็คือ ร้านอรอนงค์ช่างทอง ร้านทองอรพิน เมื่อช่างทองมีความรู้ความชำนาญและมีผู้สนับสนุนก็ขอแยกไปทำธุรกิจของตนเอง จึงเกิดร้านทองสุภาพรขึ้น โดยช่างทองร้านสุภาพรมาจากร้านอรอนงค์ช่างทองและล่าสุดคือ ร้านนพมาศช่างทองส่วนใหญ่มาจากร้านสุภาพร (เดี่ยว องอาจ,สัมภาษณ์ , 2545)

สันติ วงษ์จันทร์ ผู้ประกอบกิจการร้านทองสุภาพร ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของช่างทองสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

ทองสุโขทัยที่เริ่มเปิดเป็นร้านจริงๆมีอยู่ 3 ร้าน คือ ร้านสมศักดิ์ ร้านสมสมัย ร้านอรอนงค์ ร้านสุภาพร มีช่างเริ่มทำจริงเมื่อประมาณ 20 ปี แต่เดิมช่างทองจะมีความรู้เพียงแค่ช่างซ่อมเครื่องประดับของเก่า ช่างทองแต่เดิมอาศัยอยู่บริเวณนี้ แล้วค่อยๆเปลี่ยนจากช่างซ่อมมาเป็นช่างทอง ของโบราณส่วนใหญ่จะไม่ใช่ของสุโขทัยแต่จะอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์กับอยุธยามากกว่า เครื่องประดับสุโขทัยไม่มีใครเคยเห็นเลย มีจากภาพวาดฝาผนังเครื่องประดับจากภาพยนตร์เรื่องสุริโยทัยส่วนใหญ่ก็มาจากภาพวาดฝาผนัง ในส่วนของผลงานจริงๆแล้วที่พบเป็นเครื่องประดับสุโขทัยไม่มี ภาพจิตรกรรมฝาผนังจะปรากฏที่วัดศรีชุม ในภาพยนตร์เรื่องสุริโยทัยมีการทำวิจัยจากภาพจิตรกรรม จากนั้นนำมาประยุกต์กับบุคลิกลักษณะของตัวละคร เช่น พระชัยราชา ลักษณะและรูปทรงจากโบราณสถาน ลวดลายเอาลายมาจากอยุธยาแต่ กระบวนการผลิตเป็นแบบสุโขทัย ลวดลายจะไม่แตกต่างกันมากนักเพราะเป็นช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกันทั้งสุโขทัยกับอยุธยา ทางร้านจะทำงานชิ้นใหญ่ๆ 20 ชิ้น ส่วนชิ้นเล็กๆท่านมุ้ยจะหาซื้อจากที่อินเดีย

ร้านทองสุภาพรเริ่มดำเนินกิจการในฐานะผู้ผลิตทองรูปพรรณ โดยใช้ลวดลายแบบโบราณ เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ 2536 แต่เดิมคุณพ่อวิเศษ วงษ์จันทร์ มีอาชีพเกษตรกร ต่อมาเกิดอุทกภัยทำให้การเกษตรไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ จึงหันเหมาประกอบอาชีพช่างทอง โดยไปฝึกทำทองกับร้านทองลักษณะโดยเริ่มจากการเป็นลูกมือของช่างทอง เช่น เป็น

ช่างประกอบ อาจจะให้ทำอะไหล่ทอง ฝึกทำไข่ปลา ผ่าหวาย ลูกประคำ ตะกุดหัวท้าย จนเกิดความชำนาญ พรสวรรค์ก็มีส่วนเข้ามาตรงนี้ คือสิ่งที่มากับตัวของช่างทองเอง เช่น ในการทำงานนี้มีความเรียบร้อย ทำงานดี ลงตัว มีความละเอียดละออ มีความประณีต บางคนเค้นอย่างไร งานก็ยังคงออกมาไม่ดี เป็นการสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึก จิตใจ ของผู้ทำงานได้ดี การจัดสรรค์งานก็เป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อให้มีการพัฒนาความสามารถในการทำงานของช่างทอง ทีละขั้นตอน จนในที่สุดเป้าหมายสำคัญ คือ ช่างทองต้องเก่งทุกคน ต้องเพิ่มทักษะเรื่อยๆ เพื่อให้เติบโตขึ้น มีความสามารถและมีความชำนาญมากขึ้น งานศิลปะนั้น ไม่ได้วัดค่าเป็นขั้น เป็นชี แต่เป็นการพัฒนาให้คนหมู่เดียวกันยอมรับได้ว่าดีขึ้นหรือเก่งขึ้น ช่างทองของร้านทองสุภาพรนี้พัฒนามาจากแรงงานของภาคเกษตร ซึ่งเป็นเกษตรกรมาก่อน โดยเป็นคนกลุ่มหนุ่มสาว และอีกส่วนหนึ่งเป็นช่างทองที่รับเข้ามาใหม่ ซึ่งในส่วนนี้ช่างทองบางคนก็เป็นอยู่แล้วและบางคนก็พัฒนามาจากช่างถักทอง เพราะว่าการถักทองนั้นช่างถักทองจะคุ้นเคยกับทองอยู่แล้ว จึงสามารถเชื่อมทองได้ วิธีการในการฝึกทำทองของที่นี้ คือ พี่สอนน้อง น้องสอนพี่ เป็นครูเป็นศิษย์กัน

ปัญหาของทองสุโขทัย มีการเติบโตแบบรวดเร็ว คนรู้จักเร็ว ความต้องการของคนมาก มีการบริหารแบบครอบครัว พอสินค้าไม่เพียงพอกับความต้องการ ร้านที่เขาสามารถใช้เครื่องเขาก็สามารถเปลี่ยนมาทำโดยใช้เครื่องจักร เปลี่ยนเปอร์เซ็นต์ทองมาเป็น 96.5%และเลียนแบบทองสุโขทัย 38-39% มีงานเลียนแบบทำจากงานมือหรือทำจากเครื่อง นอกจากคนที่ทำงานเท่านั้นจึงจะดูออก ในส่วนของงานหัตถกรรมจริงๆคนที่เขาชอบงานจริงๆจึงจะมาซื้อที่สุโขทัย จากวิกฤตในปี 2540 ร้านสุภาพรตัดสินใจทำงานหัตถกรรมที่ทำด้วยมือจริงๆ เช่น งานฐานพระเพราะเครื่องทำไม่ได้ ร้านจะรับงานชิ้นใหญ่แล้วแปลกๆ ส่วนร้านสมสมัยจะนำเครื่องจักรมาช่วย ซึ่งดีกว่าให้ที่อื่นมาทำ เพราะส่วนใหญ่เราทำการถักด้วยมือจริงๆ ลักษณะของลายสุโขทัยเป็นลายถัก 3 เสา 4 เสา รูปแบบเป็นงานร่วมสมัยมากขึ้น ช่วงแรกจะเป็นงานร้อยลูกอะไหล่ลูกประคำ ก่อนปี 2533-2534 ช่างทองจะรับซ่อมงานเลียนแบบของโบราณสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วง 2533-2534 จะมีการถักร้อยประกอบลูกอะหลั่ยรูปทรงต่างๆ ช่วงปี 2537 รูปแบบจะเป็นงานโบราณ กลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุ รูปแบบจึงเป็นแบบร่วมสมัย แต่มีลวดลายแบบสุโขทัย ทองสุโขทัยถูกจัดให้เป็นเครื่องประดับอีกรูปแบบหนึ่งไปแล้ว 2 แนว 1. แนวแบบงานทำด้วยมือ 2. แนวแบบเครื่องจักร ประเภทของงานมี 1. งานเดินลวดลาย 2. งานดุน 3.งานลักษณะพิเศษ (สันติ วงษ์จันทร์ ,สัมภาษณ์, 2545)

การถ่ายทอดภูมิปัญญาจะมีการถ่ายทอดให้แก่คนใกล้ชิด และเครือญาติ เช่น การถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานและคนในครอบครัว จากเจ้าของสู่ลูกจ้าง ระหว่างช่างทองกับช่างทองที่มีความรู้จักสนิทสนมกัน วิธีการถ่ายทอดเกิดจากการให้ฝึกทำจากของจริงด้วยตนเองทดลองทำจากรูปแบบลวดลายง่ายๆไปสู่ลายที่ยากขึ้น(จันทร์เพ็ญ ทรัพย์ประชา. 2544 : 6)

2.6 ศิลปกรรมสมัยสุโขทัย

ศิลปวัฒนธรรมของสุโขทัยสัมพันธ์กับแคว้นใกล้เคียง ทั้งที่ดินแดนที่เกิดในช่วงเวลาร่วมสมัยเดียวกัน เช่น ทางเหนือ คือ เชียงแสนหรือล้านนา ทางตะวันตก คือ หริภุญชัยมอญ-พม่า ทางใต้คือ ทวารวดี ลพบุรี อิทธิพลทางด้านศิลปกรรมของสุโขทัยส่วนใหญ่ได้รับศิลปกรรมที่มีลักษณะอิทธิพลของศิลปะขอมที่รู้จักในชื่อ ศิลปะลพบุรี เมืองละโว้ซึ่งเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนามหายานในลุ่มน้ำเจ้าพระยาร่วมสมัยกับพุทธศาสนามหายานในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ศิลปะลพบุรีนี้ได้ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดที่เมืองเก่าสุโขทัยบริเวณวัดพระพายหลวง เป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมล้อมรอบด้วยคูน้ำ ศูนย์กลางของเมือง คือ พระปรางค์สามองค์ สร้างด้วยศิลาแลง เรียงเป็นแนวจากเหนือไปใต้ องค์ที่ชำรุดน้อยที่สุด คือ องค์ที่อยู่ทิศเหนือ แบบแผนการก่อสร้างเป็นการเลียนแบบศิลปะขอมแบบบายน ลายปูนปั้น พระพุทธรูปที่ซุ้มด้านทิศใต้ของปรางค์วัดมหาธาตุ ลพบุรี กำหนดอายุประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 18

กษัตริย์สุโขทัยทรงสถาปนาพุทธศาสนาเป็นความเชื่อให้ปรากฏในวัฒนธรรมทางวัตถุและขนบธรรมเนียมประเพณีการบวช การนับถือพระบรมธาตุ และการเคารพพระพุทธบาท ส่งผลให้พุทธศาสนาแบบสุโขทัยได้เป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนะรรมและได้รับการเผยแพร่ออกไป เมื่อแรกเริ่มในการสถาปนาสุโขทัยเป็นราชธานี หินทรายและศิลาแลงเป็นที่นิยมของช่างสุโขทัยในการก่อสร้างปราสาทลพบุรี แต่เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมจึงมีการใช้อิฐมาแทนหินทรายและศิลาแลง งานก่อสร้างของสุโขทัยยังมีปูนฉาบและปั้นรูปลวดลายประดับ สำหรับไม้ซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติ ก็เป็นที่นิยมในการสร้างเครื่องบนอาคารวิหาร ปราสาทราชมณเฑียร และบ้านเรือน แต่ไม้มีอายุการใช้งานสั้นจึงไม่เหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน เครื่องประกอบไม้ที่ยังหลงเหลืออยู่ คือเพดานของคูหาปรางค์พระศรีรัตนมหาธาตุเชลียง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะล้านนาและอยุธยา

งานประดับตกแต่งนอกจากปูนที่ฉาบผิว ปูนยังสามารถนำมาปั้นเป็นรูปและลวดลาย เช่น เครื่องดินเผา เครื่องเคลือบ กระเบื้องดิน บราลี รูปมังกรเคลือบประดับมุมชายคา ลูกกรงระเบียงเผาเคลือบขาว ปรากฏอยู่ที่วัดมังกรทางตะวันตกของเมืองสุโขทัย ร่องรอยที่ปรากฏของงานประติมากรรมในสมัยสุโขทัย ทั้งงานปูนปั้นและงานหล่อสำริด มีมากกว่างานสลักหิน สันนิษฐานว่าช่างสุโขทัยมีความถนัดในการใช้วัสดุอ่อนด้วยการปั้น เพราะงานปูนปั้นสามารถเปลี่ยนแปลงรายละเอียดได้รวดเร็ว มีกลวิธีในการเพิ่มและการลด สามารถแก้ไขได้ง่ายกว่างานสลักหิน ซึ่งมีกลวิธีในการสลักออกเท่านั้น แต่งานสลักหินมีความเข็งแรงทนทานมากกว่างานปูนปั้น งานหล่อสำริดของสุโขทัยได้รับการสืบทอดมาจากล้านนา ส่วนใหญ่ปรากฏเป็นเจดีย์จำลองทำด้วยแผ่นสำริด เป็นชิ้นส่วน แล้วนำมาประกอบกัน ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑ์แห่งชาติรามคำแหง สำหรับแผ่นหินยังมีการทำเป็นส้วม นอกจากนี้ยังใช้ในการจารึกเป็นภาพจิตรกรรม เช่น ภาพจารึกลายเส้นเรื่องชาดกที่มณฑปวัดศรีชุม เมืองสุโขทัย ซึ่งเกิดจากการใช้เหล็กปลายแหลมในการวาดหรือจารึก ซึ่งถือเป็นผลงานจิตรกรรมที่สำคัญของสุโขทัย

สถาปัตยกรรม

ศาสนสถานส่วนใหญ่ของสุโขทัย เป็นผลสะท้อนของศาสนาพุทธ มีการสร้างวัดเป็นศูนย์กลาง บริเวณวัดจะมี เจดีย์ วิหาร เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัด ด้านหน้าของวัดจะอยู่ทางทิศตะวันออก และด้านหลังอยู่ทางทิศตะวันตก ลักษณะของพื้นที่วัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า คูน้ำล้อมรอบ เจดีย์ขนาดใหญ่เป็นประธานของวัด สร้างอยู่ในทิศตะวันตก มีวิหารสร้างต่อมาทางทิศตะวันออก จานั้นจึงสร้างเจดีย์ขนาดเล็กเรียงเป็นบริวาร และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ขึ้นเพิ่มเติม เช่น วัดพระศรีมหาธาตุ เจดีย์ประธานหรือพระศรีมหาธาตุ มีเจดีย์เล็กเรียงรายรอบทั้งแปดทิศ สังเกตว่าเจดีย์ทั้งหมดสร้างอยู่บนฐานเดียวกัน วัดเจดีย์เจ็ดแถว เป็นผลที่เกิดจากความเชื่อในเรื่องของการสร้างเจดีย์เป็นประธานโดยวิหารมีเจดีย์เรียงรายทั้งซ้ายและขวาแสดงให้เห็นถึงความสมดุลของพื้นที่นับเป็นการจัดแผนผังที่สมบูรณ์ของวัดในสมัยสุโขทัย

วิหารและอุโบสถ

ร่องรอยของวิหารส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีหลังคาเครื่องไม้สูงมุงด้วยกระเบื้องเผา หรือกระเบื้องเคลือบ เสาของวิหารมีทั้งศิลาแลงทั้งท่อน หรือส่วนที่จะต้องตัดเป็นแว่นเรียงซ้อนกันเป็นสี่เหลี่ยม แปดเหลี่ยม หรือ กลม วิหารโถงมีพาไลเพื่อกันฝนในส่วนของหลังคาเครื่องไม้ จะเห็นว่ามีรูมากไว้บริเวณหัวเสาใช้สำหรับเสียบคานที่ไม่สูงจากระดับพื้นของวิหาร ซึ่งแสดงว่าลักษณะของหลังคาจะมีลักษณะลดหลั่นกว่าปกติเพื่อกันฝนสาดเข้าภายใน ฐานชุกชีของวิหารมักไม่สูง ตามแนวผนังด้านขวาของพระประธานก่อเป็นอาสน์สงฆ์

อุโบสถมีพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงจากศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวถึงแต่วิหารจึงคาดว่าอุโบสถน่าจะเป็นการสร้างในภายหลังมากกว่า เพราะมีการสร้างใบเสมาในบางวัด เช่น วัดพระศรีมหาธาตุ

วัดสังฆวาส วัดนางพญา เป็นต้น วัดในสมัยสุโขทัยมักขุดคูน้ำไว้โดยรอบเพื่อถือเป็นนทีสีมา สำหรับให้พระสงฆ์กระทำสังฆกรรม ฉะนั้นการสร้างอุโบสถจึงไม่จำเป็น

เจดีย์แบบต่าง ๆ

เจดีย์ในสมัยสุโขทัยถือเป็นสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ของสุโขทัยแม้มีลักษณะของศิลปะลพบุรี ศิลปะพุกาม ผสมผสานอยู่แต่ยังคงเป็นการแสดงภูมิปัญญาของช่างสุโขทัยในการออกแบบสร้างสรรค์ให้เป็นศิลปะสุโขทัยนั้นเอง

ภารดี มหาขันธ์ (2532 : 186-187) **และสุภัทรดิศ ดิศกุล** (2528 : 25-29) มีความเห็นสอดคล้องกันเรื่องเจดีย์สมัยสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมสุโขทัยที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร มณฑป และเจดีย์ โบสถ์ วิหาร สมัยสุโขทัยนิยมสร้างวิหารโถง วิหารมีลักษณะใหญ่กว่าโบสถ์ ใช้เป็นที่ประชุม ฟังธรรม ลักษณะของวิหารศิลปะสุโขทัยสร้างเสากลม หลังคาซ้อนกันหลายชั้น กระเบื้องที่ใช้มุงหลังคาเป็นกระเบื้องเคลือบแบบสังคโลกชนิดป้านลม ทางหงส์เป็นสิงห์ หรือมังกรปั้นชนิดดูได้รอบด้าน เป็นสังคโลกเขียนลายดำ มณฑปสร้างเป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยม หลังคาเป็นเครื่องไม้มุงซ้อนกันเป็นชั้นๆ ประมาณ 3 ชั้น มณฑปที่สำคัญคือ มณฑปพระอจนะวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย เจดีย์
> เจดีย์ของสุโขทัยอาจแบ่งออกได้เป็น 3 แบบคือ
>
> 1. เจดีย์แบบสุโขทัยแท้ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า "เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์" หรือ "ทรงดอกบัวตูม" สร้างเป็นฐานสี่เหลี่ยม 3 ชั้นตั้งซ้อนกัน องค์เจดีย์เป็นแบบย่อมุม ยอดทำเป็นแบบดอกบัวตูม สร้างเพื่อเป็นหลัก หรือประธานของวัด เช่น เจดีย์ประธานที่วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย และเจดีย์ประธานที่วัดเจดีย์เจ็ดแถว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร ตาก เพชรบูรณ์ เป็นต้น
> 2. เจดีย์ทรงกลมแบบลังกา คงได้รับอิทธิพลมาจากเกาะลังกาพร้อมกับพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ พระเจดีย์วัดช้างล้อมก็จัดอยู่ในจำพวกนี้ มีข้อน่าสังเกตคือ เจดีย์ทรงกลมในสมัยสุโขทัยยังไม่มีเสาหานเหนือบัลลังก์ยอดองค์ระฆังรองรับปล้องไฉนเช่นเจดีย์ทรงกลมในสมัยอยุธยา ที่ส่วนล่างขององค์ระฆังมักมีลายกลีบบัวประกอบซึ่งอาจได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะพม่าซึ่งได้รับมาจากศิลปะปาละของอินเดียอีกต่อหนึ่ง
> 3. เจดีย์แบบศรีวิชัย เป็นเจดีย์ที่มีฐานสูง รูปสี่เหลี่ยม มีซุ้มวรนำ ตอนบนเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกา และมีเจดีย์องค์เล็กๆประกอบอยู่ที่มุม ตัวอย่างเช่น มณฑปวัดเขาใหญ่ และเจดีย์ลายบางองค์ในวัดเจดีย์เจ็ดแถว อำเภอศรีสัชนาลัย สถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาแบบสุโขทัยที่เลียนแบบศิลปะลพบุรี ได้แก่ ปรางค์ไทยซึ่งสร้างเลียนแบบปรางค์ขอม แต่รูปทรงชะลูดกว่า ตัวอย่างเช่น พระปรางค์ที่วัดศรีสวาย จังหวัดสุโขทัย ส่วนพระปรางค์ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเชลียง ที่อำเภอศรีสัชนาลัย หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงให้ทรรศนะว่าคงจะมาซ่อมเพิ่มเติมในสมัยอยุธยา

จากเจดีย์ที่กล่าวข้างต้น เจดีย์ที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย มีดังนี้

1. เจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัย

ลักษณะคล้ายฝักข้าวโพด เรียกว่า ปรางค์ มีลักษณะคล้ายทรงปรางค์ในศิลปะอยุธยา มีแท่งสี่เหลี่ยมเพิ่มมุม หรือ ยกเก็จ หรือย่อเหลี่ยม เมื่อกล่าวถึงพระศรีมหาธาตุซึ่งเป็นเจดีย์ทรงยอดดอกบัวตูมเป็นประธาน ด้านทั้งสี่ของพระศรีมหาธาตุมีเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัย ก่อด้วยศิลาแลง ประจำในแต่ละด้าน และในแต่ละมุมทั้งสี่มีเจดีย์ทรงปราสาทยอดทรงระฆังประจำด้านก่อด้วยอิฐ ฐานลูกฟักได้รับแนวรูปแบบมาจากศิลปะลพบุรี ฐานนี้ก่อไว้ 2 ฐานซ้อนกันฐานล่างถูกก่อทับด้วยคราวทำฐานไพทีที่เพิ่มเติม

ภายหลัง คงหลังสมัยพระยาเลอไท ฐานบัวลูกฟักรองรับเรือนธาตุซึ่งเป็นแท่งสี่เหลี่ยมทรงสูง ยกเก็จเป็นจระนำซุ้มที่สามด้าน ด้านที่สี่ไม่มีจระนำเพราะชิดกับส่วนล่างของพระศรีมหาธาตุ พระพุทธรูปยืน หรือลีลา ประจำภายในจระนำขึ้นไป คือส่วนบนของเรือนธาตุซึ่งยกเก็จต่อเนื่องจากเสาของจระนำ ต่อจากนั้นจึงเป็นส่วนบน คือ ชั้นลด ที่เรียบง่าย ต่างจากปราสาทแบบลพบุรี ชั้นลดซ้อนกันขึ้นไปโดยมีซุ้มหรือบันแถลงประจำที่กลางด้าน และมีกลีบขนุนประจำมุม ส่วนยอดชำรุดหายไป ที่วัดศรีสวายมีทรงปราสาทแบบสุโขทัยสามองค์ รูปทรงปราสาทแบบสุโขทัยที่วัดศรีสวายนี้ มีรูปแบบคลี่คลายมาจากเจดีย์ทรงปราสาทประจำด้านพระศรีมหาธาตุ ส่วนบนเพิ่มจำนวนของชั้นลด สัดส่วนจึงยืดสูง งานประดับที่กลีบขนุน เช่น รูปครุฑ รูปนางอัปสร น่าจะเป็นแบบที่ทำขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19

2. เจดีย์ทรงปราสาทยอดทรงระฆัง

ลักษณะมีเรือนธาตุทรงสี่เหลี่ยม มียอดเดียว หรือ 5 ยอด ยอดกลางมีรูปทรงกรวยประกอบจากระฆังลูกเดียวหรือหลายลูกเรียงซ้อนกันขึ้นไป เป็นเจดีย์ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัยที่พัฒนามาจากปราสาทแบบศิลปะลพบุรีและศิลปะแบบล้านนา พระศรีมหาธาตุเป็นเจดีย์ทรงยอดบัวตูม เป็นประธาน ด้านทั้งสี่มีเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัย ก่อด้วนศิลาแลง ประจำอยู่ด้านละองค์ มุมทั้งสี่ของพระศรีมหาธาตุมีเจดีย์ทรงปราสาทยอดทรงระฆังประจำอยู่อีกมุมละองค์ เจดีย์ประจำมุมก่อด้วยอิฐก่อไว้ 2 ฐานซ้อนกัน ฐานล่างก่อทับคราวทำฐานไพทีที่เพิ่มเติมภายหลัง ฐานบัวลูกฟักเป็นแท่งสี่เหลี่ยมทรงสูง ยกเก็จเป็นจระนำที่สามด้าน ด้านที่สี่ไม่มีจระนำเพราะชิดกับส่วนล่างของพระศรีมหาธาตุ พระพุทธรูปยืน หรือลีลาประจำภายในจระนำ ส่วนบนของเรือนธาตุซึ่งยกเก็จ ต่อเนื่องจากเสาของจระนำ ต่อจากนั้นเป็นส่วนบน คือ ชั้นลด ส่วนที่วัดศรีสวายมีเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัยสามองค์ ซึ่งเจดีย์ที่วัดแห่งนี้มีการคลี่คลายจากเจดีย์ทรงปราสาทประจำด้านพระศรีรัตนมหาธาตุ มีการเพิ่มจำนวนของชั้นลด จึงมีลักษณะสูง เจดีย์ทรงระฆังที่วัดเขาพนมเพลิง เมืองศรีสัชนาลัย เจดีย์รายในวัดเจดีย์เจ็ดแถว เหนือฐานรูปสี่เหลี่ยมมีวงแหวนรูปบัวถลาจำนวนสามวงเรียงซ้อนกัน ต่อเนื่องด้วยบัวปากระฆัง เจดีย์ของวัดเขาพนมเพลิง ข้อแตกต่างของเจดีย์ทรงปราสาทยอดระฆังยังมีการพัฒนามาจากปราสาทแบบศิลปะลพบุรีโดยตรง

3. เจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูม หรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือทรงทะนาน

เจดีย์ทรงยอดดอกบัวตูม ส่วนฐานเรียง 4-5 ฐาน ซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไปรองรับฐานบัว ลูกแก้วอกไก่ ส่วนกลางหรือเรือนธาตุอยู่เหนือฐานลูกบัวแก้วอกไก่ คือแท่งสูงทรงสี่เหลี่ยมย่อเป็นหลายมุม มีฐานบัวลูกฟักจำนวน 2 ฐานรองรับอยู่ ส่วนยอดทรงดอกบัวตูม มีลงแหวนซ้อนเรียงกันขึ้นไปและต่อด้วยปลี สำหรับข้อสังเกตจะพบว่าไม่มีสี่เหลี่ยมคั่นระหว่างทรงดอกบัวตูมกับปล้องไฉน แต่เกี่ยวกับเจดีย์ทรงระฆังบางแบบในศิลปะพุกาม เช่น เจดีย์ชเวซิกน เจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูม คงมีการสร้างในราวก่อนกลางศตวรรษที่ 19 และเป็นภูมิปัญญาของช่างสุโขทัยที่คิดค้น เจดีย์ทรงใหม่สำหรับสุโขทัย จากหลักฐานปรากฏในเจดีย์เจ็ดแถว จ.สุโขทัย วัดเจดีย์ทอง จ.พิษณุโลก วัดสวนตาล จ.น่าน วัดสวนดอก จ.เชียงใหม่

4. เจดีย์ช้างล้อม

เจดีย์ช้างล้อม ซึ่งอยู่ห่างจากวัดเจดีย์เจ็ดแถวไปทางตะวันตก มีเจดีย์ช้างล้อมเป็นประธาน เจดีย์ช้างล้อมเป็นเจดีย์ทรงระฆังมีรูปช้างยืนเต็มตัวเรียงรายอยู่โดยรอบฐาน แผนผังของส่วนล่างรูปสี่เหลี่ยม

จัตุรัสลานประทักษิณมีบันไดขึ้นลงอยู่ทางด้านตะวันออก เหนือลานประทักษิณเริ่มที่ฐานสี่เหลี่ยมอีกชั้นหนึ่ง แต่ละด้านของฐานมีจระนำเรียงกัน 5 ช่อง จระนำประดิษฐานพระพุทธรูป ประทับขัดสมาธิราบล้วนแสดงปางมารวิชัย เหนือขึ้นไปจากชั้นนี้เป็นชุดบัวถลาถัดขึ้นไป คือ บัวปากระฆัง ทรงระฆัง บัลลังก์ ทรงสี่เหลี่ยม ปล้องไฉนและปลี สำหรับเจดีย์ทรงระฆังนั้นได้รับแนวคิดมาจากศิลปะพุกามและศิลปะปาละ เจดีย์ที่มีรูปช้างประดับรอบฐาน มักพบในวัดทางด้านตะวันออกนอกกำแพงเมือง คือ วัดช้างรอบ วัดช้างและวัดสรศักดิ์

มณฑป

มณฑปที่วัดศรีชุมมีลักษณะแบบศิลปะพุกาม มีผนังหนา เพื่อทำช่องทางภายในผนัง โดยมีขั้นบันไดเวียนไปตามแนวผนังขึ้นสู่ลานชั้นบน เพดานกรุด้วยแผ่นหินมีจารึกภาพลายเส้นเรื่องชาดก

สันติ เล็กสุขุม ได้กล่าวถึง เจดีย์ของสมัยสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> การที่เจดีย์ของสมัยสุโขทัยมีการพัฒนาการที่รวดเร็วเกิดจากการสั่งสมที่มีการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับภายนอก ดังที่ได้เห็นจากรูปแบบของเจดีย์หลายทรงที่เกี่ยวข้องกับศิลปะหลายแบบ สะท้อนถึงการเกี่ยวข้องติดต่อกับแหล่งบันดาลใจทางพุทธศาสนาและศิลปกรรม ได้เป็นอย่างดี สำหรับเจดีย์ทรงยอดดอกบัวตูม ทำให้นึกถึงความพยายามและความสามารถของช่างที่สร้างสรรค์รูปแบบขึ้นใหม่ได้อย่างรวดเร็ว ลัดขั้นตอนทางวิวัฒนาการ ให้กลายเป็นรูปแบบใหม่ที่ไม่เหมือนเจดีย์ในศิลปะอื่นใด เบื้องหลังของการออกแบบ คงมีเจตนาให้เป็นสัญลักษณ์ของแคว้นสุโขทัย ดังความนิยมสร้างเจดีย์ทรงนี้เป็นประธาน เช่นวัดพระศรีมหาธาตุ เมืองสุโขทัย วัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย และวัดของเมืองอื่นๆในเขตแคว้นสุโขทัย เจดีย์ทรงระฆังแบบสุโขทัยสร้างไว้เป็นเจดีย์ประธานด้วยเช่นกันแต่ดูเหมือนว่ามีความสำคัญด้อยกว่าเจดีย์สทรงยอดดอกบัวตูม ทั้งนี้ไม่ปรากฏความนิยมสร้างเจดีย์ทรงอื่นเพื่อประธานของวัด เช่นไม่สร้างเจดีย์ทรงปราสาทที่ยังแสดงลักษณะอันสืบทอดจากปราสาทแบบลพบุรี หรือทรงปราสาทยอดระฆัง ที่ยังสังเกตระเบียบของเจดีย์ในศิลปะล้านนาได้ (สันติ เล็กสุขุม. 2539 : 181)

งานประดับสถาปัตยกรรม

ฐานลูกฟัก "ลูกฟัก" หมายถึงแถบแบนที่ทาบถาดรอบท้องไม้ของฐานบัว เป็นศิลปะลพบุรี ที่ได้สืบทอดมายังเจดีย์สุโขทัย เช่น เจดีย์ทรงยอดดอกบัวตูม แถบนูนมีอก เรียกว่า "ลูกแก้วอกไก่"คาดประดับท้องไม้ของฐานบัวเรียกตามการประดับว่า ฐานบัวลูกแก้วอกไก่

ลวดบัว แถบนูนแนวนอนข้างต้นมีลักษณะรวมๆว่า "ลวดบัว"โดยเน้นเฉพาะที่เรือนธาตุ โดยประดับที่ส่วนบนและส่วนล่างของเรือนธาตุรวมลวดบัวน่าจะได้รับอิทะพลมาจากศิลปะล้านนา

ปูนปั้นประดับกลีบขนุนมีทั้งรูปครุฑยุดนาค รูปนางอัปสร กรอบซุ้ม ถือเอาแบบเก่า วงโค้งเข้า วงโค้งออกประกอบตรงรอยต่อของวงโค้ง แถวใบระกาประดับขอบนอกของซุ้มปลายกลีบซุ้มออกรูปหัวมังกรคายนาคห้าเศียร กรอบซุ้มทั้งสี่ของพระศรีมหาธาตุ มีซุ้มกรอบหน้านาง ยอดซุ้มประดับด้วยรูปหน้ากาล ปลายซุ้มมีรูปมกรมีขา หางเป็นกนกซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะลังกา กรอบซุ้มรูปกินรี มีอยู่ในวัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย เจดีย์พระศรีมหาธาตุ เมืองสุโขทัยและมณฑปวัดตระพังทองหลาง กรอบซุ้มรูปคดโค้ง ได้รับอิทธิพลจากศิลปะลพบุรี ศิลปะพุกาม ศิลปะล้านนา ซุ้มจระนำเจดีย์รายเป็นเจดีย์ทรงปราสาท 5 ยอด ในวัดเจดีย์เจ็ดแถว กรอบซุ้มวงโค้ง พบมากในเจดีย์รายบางองค์ของวัดเจดีย์เจ็ดแถวที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกรอบซุ้มทางล้านนาด้วย

ลวดลายประดับ

ลวดลายประดับส่วนใหญ่เป็นปูนปั้นนั้น จะประดับที่เจดีย์ทรงต่างๆ ยกเว้นเจดีย์ทรงระฆัง และเจดีย์ทรงยอดดอกบัวตูม ลวดลายประดับก่อนศิลปะสุโขทัยอยู่ที่ปราสาทแบบลพบุรีของวัดพระศรีมหาธาตุ เมืองสุโขทัย ซึ่งลวดลายดังกล่าวมาจากอิทธิพลศิลปะลพบุรี นอกจากนี้ยังมีลายประดับกรอบซุ้มวรนำเจดีย์รายบางองค์ในวัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะพุกาม หรือศิลปะล้านนา ลายดอกไม้ เป็นลวดลายที่ไดรับอิทธิพลมาจากศิลปะจีน เช่น ดอกบัว และดอกโบตั๋น ซึ่งน่าจะมาจากเครื่องถ้วย ประดิมากรรมช่างสุโขทัยสามารถสร้างสรรค์ผลงานปูนปั้นก่อนงานปั้นขี้ผึ้งเพื่อหล่อเป็นรูปสำริด ส่วนงานสลักหินที่สันนิษฐานว่าน่าจะมีอยู่ก่อนสุโขทัยเป็นราชธานี ประดิมากรรมที่สำคัญในศิลปะสุโขทัยที่มีชื่อเสียงได้แก่ พระพุทธรูป พระพุทธรูปปูนปั้นในระยะแรกของศิลปะสุโขทัย มีการขุดพบในบริเวณเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมซึ่งสร้างไว้ทางส่วนหน้าของวัดพระพายหลวง อำเภอเมืองเก่า จ. สุโขทัย

ประติมากรรม

พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย

พระพุทธรูปปูนปั้นในสมัยสุโขทัย ได้สะท้อนถึงอุดมคติของพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อเป็นที่เคารพกราบไหว้ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากลังกาผ่านมาจากทางมอญ พม่า แพร่หลายมาถึงสุโขทัย ลักษณะทั่วๆไปของพระพุทธรูปสุโขทัยมีดังนี้

" พระรัศมียาวเป็นปลา เส้นพระศกขมวดเป็นก้นหอย ไม่มีไรพระศก ระหว่างพระนลาต พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม พระพักตร์กลมก็มียาวเป็นรูปไข่ หรือทำนอง ผลมะตูม ก็มีพระหนุเป็นปม พระอังสาหนาและกว้าง หัวพระกันโปนออกมามาก ชายสังฆาฏิยาวมีปลายเป็น 2 แฉก อย่างเขี้ยวตะขาบขัดสมาธิราบเป็นพื้น (ขัดสมาธิเพชร เหมือนกันแต่น้อย) ปลายนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่มีทั้งยาวเสมอกัน และไม่เสมอกัน ฐานเป็นหน้ากระดานเกลี้ยงๆ ตอนกลางแอ่นเข้าข้างใน ไม่ใคร่มีบัว ถ้ามีบัวก็เป็นอย่างพระพุทธชินราช คือ บัวหงายบัวคว่ำมีกลีบน้อยแซม "(นคร พันธุ์ณรงค์. 2521 : 92)

พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย แบ่งออกเป็น 5 หมวดดังนี้

1. หมวดใหญ่ มีลักษณะดังนี้ " พระพักตร์เป็นรูปไข่ พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม ไม่มีไรพระศก พระองค์อ่อนช้อยไหวง่าย งามสง่า ปลายนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ไม่เสมอกัน
2. หมวดกำแพงเพชร ลักษณะเหมือนหมวดที่ 1 เป็นแต่พระพักตร์สอบจากตอนบนลงมาหาตอนล่างมา
3. หมวดพระชินราช พระพักตร์รูปไข่นั้นค่อนข้างกลม พระปรางค่อนข้างอวบ พระอาการสงบเสงี่ยม พระองค์ค่อนข้างแข็งกว่าหมวดที่ 1 นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวเสมอกัน รัศมีเป็นเปลว เหมือนหมวดที่ 1 แต่ออกจะสูงกว่า
4. หมวดพิษณุโลกชั้นหลัง ลักษณะทรวดทรงยาวแบบยืด และแข็งกระด้าง จีวรแข็ง มักทำพระยืนมาก
5. หมวดเบ็ดเตล็ด หรือแบบวัดตะกวน มีลักษณะเป็นพระเชียงแสน ลังกา และสุโขทัยผสมกัน เช่น รัศมีเป็นพระลังกาแท้ ชายสังฆาฏิเป็นอย่างเชียงแสน ฐานเป็นอย่างสุโขทัย เป็นต้น พระพุทธรูปแบบนี้พระพักตร์มักจะกลม

เทวรูปกลุ่มหนึ่งในศาสนาฮินดู มีพระพรหม พระนารายณ์ และพระอิศวร เป็นต้น หล่อด้วยสำริด มีทั้งขนาดกลางและขนาดใหญ่กว่าคนจริง เทวรูปกลุ่มนี้มีเส้นรูปนอกที่สัมพันธ์กับปริมาตรตามสุนทรียภาพแบบพระพุทธรูปหมวดใหญ่ แต่พระเนตรเบิก งานปูนปั้นแบบนูนสูงเล่าเรื่องราวของพิธีกรรม ที่มีการละเล่นเข้าประกอบ ประดับอยู่ที่ด้านตะวันออกของเจดีย์สี่เหลี่ยมที่วัดพระพายหลวง เมืองสุโขทัย สำหรับรูปเทวดาบางองค์มีพระพักตร์กลม ทรงมงกุฎ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือกรอบหน้าเรียกว่า กระบังหน้าแระดับลายประจำยาม หรือมงกุฎบางแบบมีรัดเกล้า คือทรงกรวยครอบอยู่เหนือเศียรรัดเป็นวงแหวนวัดเป็นปล้อง กรองศอของรูปเทวดาปั้นปูนแบบนูนสูง ในระยะแรกเป็นแถบเล็กๆโค้งตามรูปพระศอ หรือมีวงโค้งเป็นสายคล้องพระศอ ต่อมามีการประดับรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน (ตาบหน้า -หรือรูปประจำยาม - ดอกสี่กลีบ) รูปนางอัปสรฟ้อนรำ และผ้านุ่งมีห้อยหน้าชักชายผ้ายาว ซึ่งแสดงอิทธิพลของศิลปะลพบุรี เจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัยที่วัดศรีสวาย เมืองสุโขทัย มีรูปนางอัปสร รูปครุฑยุดนาคประดับอยู่ที่กลีบขนุนและลวดลายที่ประดับโคนกลีบขนุนบางกลีบของปราสาทก่อด้วยอิฐ

ประติมากรรมรูปเคารพ

ประติมากรรมรูปเคารพเนื่องในศาสนาพราหมณ์หล่อด้วยสำริดจำนวนหลายองค์ที่สามารถเป็นพยานหลักฐานยืนยันได้เป็นอย่างดี ซึ่งตกแต่งด้วยเครื่องทองที่มีการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งติดกับองค์ประติมากรรมนั้นๆ น่าเชื่อว่าเครื่องทองของเทวรูปเดิมคงประดับด้วยเพชรพลอย เพราะว่าในปัจจุบันมีปรากฏชิ้นส่วนของพลอยให้เห็นอยู่ในเทวรูปบางองค์ เช่น กรองศอเทวรูปพระอิศวร กรองศอเทวรูปนารายณ์ และกรองศอเทวรูปพระหริหระ เป็นต้น เทวรูปสำริดสมัยสุโขทัย สามารถจำแนกได้ดังนี้

1.รูปลักษณ์ของมงกุฎ มงกุฎของเทวรูปสำริดสมัยสุโขทัยนั้นเริ่มจากแบบที่ยังไม่มีแผ่นสามเหลี่ยมเป็นเครื่องประดับอยู่ข้างบน เช่น มงกุฎของเทวรูปพระอิศวร ศ.ข. 19 มงกุฎของเทวรูปพระนารายณ์ส.ข.21 และมงกุฎของเทวรูปพระหริหระส.ข.23 เป็นต้น ต่อมาจึงมีการคลี่คลายเป็นแบบแผ่นสามเหลี่ยมประดับอยู่เหนือรัดเกล้ามงกุฎทั้งสี่ด้าน แต่ทั้งนี้ยังไม่ได้รวมเป็นเนื้อเดียวกันกับรัดเกล้า เช่น มงกุฎเทวรูปพระหริหระ ส.ข.18 มงกุฎพระหริหระส.ข.20 มงกุฎเทวรูปพระอิศวรส.ข.22 และมงกุฎเทวรูปพระหริหระส.ข.24 จากนั้นคลี่คลายไปเป็นแบบที่แผ่นสามเหลี่ยมเหนือรัดเกล้ามงกุฎจนเป็นเนื้อเดียวกันตามลำดับ เช่น มงกุฎเทวรูปพระอิศวรส.ข.14 มงกุฎเทวรูปพระนารายณ์ส.ข.15 มงกุฎเทวรูปพระพรหมส.ข.25 มงกุฎเทวรูปพระนารายณ์ส.ข.26 เป็นต้น

2.รูปลักษณ์ของกรองศอ (สร้อยคอ) รูปลักษณ์ของกรองศอในชั้นต้นจะเป็นวงโค้งธรรมดา ต่อมาเมื่อมีลายประดับมากขึ้นก็จะอยู่ชิดคอยิ่งขึ้น จนในที่สุดกรองศอก็มีลักษณะห้อยลงมาแบบวาดเป็นเส้นโค้งอย่างสละสลวยและห้อยลงมาห่างจากศอมากขึ้น ส่วนตัวห้ามกรองศอนั้น ในชั้นต้นจะมีลักษณะเป็นรูปลายประจำยามมีดอกไม้อยู่ภายในต่อมากรอบรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนของลายประจำยามก็กลายเป็นกรอบลายใบไม้ และในที่สุดก็หายไปในขณะที่ลายดอกไม้ภายในยังคงอยู่ แต่ก็มีลวดลายประดับภายในมากขึ้นทุกที และสำหรับขอบของกรองศอที่โค้งขึ้นและแหลมลงตามกรอบห้ามกรองศอลายประจำยามนั้นยังคงปรากฏอยู่ แม้ว่ากรอบลายประจำยามจะหายไปก็ตาม ดังจะเห็นตัวอย่างวิวัฒนาการของกรองศอข้างต้นได้จากกรองศอเทวรูปพระนารายณ์ ส.ข.21 กรองศอพระหริหระส.ข.18 กรองศอเทวรูปพระอิศวรส.ข.19 เป็นต้น

3.รูปลักษณ์ของพาหุรัด(กำไลต้นแขน)และทองกร(กำไลข้อมือ) ลักษณะลวดลายที่ใช้ประดับพาหุรัดและทองกรส่วนใหญ่มักเลียนแบบมาจากกรองศอ โดยในชั้นต้นจะมีลวดลายประดับเพียงสามแนว เช่น พาหุรัดและทองกรเทวรูปพระนารายณ์ส.ข.21 พาหุรัดและทองกรเทวรูปพระหริหระส.ข.18 พาหุรัดและทองกรพระอิศวรส.ข.19 ต่อมา

จึงมีการคลี่คลายกลายเป็นพาหุรัดและทองกรที่มีลวดลายประดับมากกว่า 3 แนวขึ้นไป เช่น พาหุรัดและทองกรพระหริหระส.ข.26 พาหุรัดและทองกรเทวรูปพระอิศวรส.ข. 22 เป็นต้น

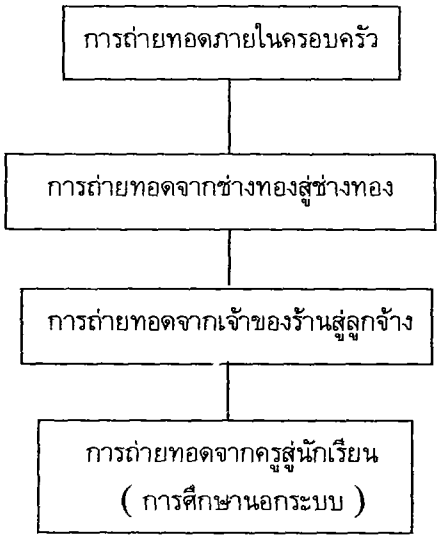
4.รูปลักษณ์ของกุณฑล (ต่างหู) กุณฑลที่ใช้เป็นส่วนประดับเทวรูปสำริดสมัยสุโขทัยในชั้นต้นจะเริ่มจากกุณฑลที่มีลักษณะเป็นรูปตุ้มโดยมีลายนูนเข้ามาประกอบทางด้านล่าง ส่วนบนเรียบไม่มีลวดลายประดับ แต่มีขนาดใหญ่ เช่น กุณฑลเทวรูปพระหริหระส.ข.23 กุณฑลเทวรูปพระอิศวรส.ข.19 ต่อมากุณฑลรูปตุ้มจึงได้มีการแบ่งออกเป็นชั้น โดยแต่ละส่วนมีขนาดเท่าๆกัน เช่น กุณฑลเทวรูปพระอิศวรส.ข.22 จากนั้นกุณฑลรูปตุ้มที่มีการแบ่งเป็นชั้นๆก็จะคลี่คลายให้มีลักษณะค่อนข้างเหยียดยาวลงไปข้างล่างด้านบนประดับด้วยลายกลีบบัวและลายเม็ดคำ เช่น กุณฑลเทวรูปพระพรหมส.ข.25 จนในที่สุดมีลักษณะเป็นรูปตุ้มอันมีการแบ่งเป็นชั้นๆและมีลักษณะเหยียดยาวลงไปข้างล่างอย่างชัดเจน เช่น กุณฑลเทวรูปพระนารายณ์ส.ข.26 และกุณฑลเทวรูปพระอิศวรส.ข.14 เป็นต้น ลักษณะและรูปแบบของเครื่องทองบางแบบที่สะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดอิทธิพลด้านศิลปะเขมร โดยเฉพาะกุณฑลรูปตุ้ม และกรองศอที่มีลายดอกประจำยามอยู่ตรงกลางทางด้านหน้า ซึ่งมีลักษณะและรูปแบบเล่านั้นส่วนใหญ่มักเป็นต้นแบบแรกเริ่มในการวิวัฒนาการของเครื่องทองแต่ละประเภทแทบทั้งสิ้น

2.7 กระบวนการถ่ายทอดการทำทองสุโขทัย

การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำทองคงจะมีการถ่ายทอดให้แก่คนใกล้ชิด และเครือญาติ เช่น การถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานและคนใกล้ชิดในครอบครัว จากเจ้าของสู่ลูกจ้าง ระหว่างช่างทองกับช่างทองที่มีความรู้จักสนิทสนมกัน นอกจากที่กล่าวมา ยังมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบนอกระบบการศึกษาซึ่งจัดโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดสุโขทัย ร่วมกับเอกชน

สถาพร เกษกานดา ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกอบรมและกรมพัฒนาฝีมือแรงงานประจำจังหวัดสุโขทัย ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนของกรมพัฒนาฝีมือแรง มีข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ตามนโยบายของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้กำหนดให้จัดตั้งกรมพัฒนาฝีมือแรงงานประจำจังหวัดขึ้น เพื่อฝึกแรงงานในจังหวัดให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานในส่วนของการฝึกการทำทองโบราณ ทางศูนย์ได้ร่วมกับทางอาจารย์สันติ วงษ์จันทร์ เจ้าของร้านทองสุภาพร ได้จัดการเรียนการสอน มีการสอนอยู่ที่ร้านสุภาพร ตำบลท่าชัย ซึ่งทางศูนย์จะเป็นผู้คัดเลือกคนเรียนเอง ส่วนใหญ่จะเน้นคนในพื้นที่มากกว่า แต่ส่วนใหญ่ผู้สมัครจะเป็นคนนอกพื้นที่ เมื่อทางศูนย์ทำการเปิดรับสมัครตั้งแต่เดือนเมษายน ทางหนังสือพิมพ์มีผู้ติดต่อมาเป็นจำนวนมาก แต่ทางศูนย์มีงบประมาณให้ 20,000 บาท ฉะนั้นจึงกำหนดนักเรียนในชั้นเรียนการทำทองโบราณไว้จำนวน 20 คน แต่จนมาวันนี้ เหลือนักเรียน 9 คน เมื่อจบการศึกษานักเรียนสามารถนำความรู้ในเรื่องการทำทองไปเปิดร้าน จะมีบางพวกก็ไปเป็นลูกจ้างต่อ ซึ่งทางกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจะไม่มีสัญญาผูกมัด ระยะเวลาในการเรียนประมาณ 360 วัน ประมาณ 6 เดือน โดยผู้เรียนจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้ คือ ต้องเป็นคนสุโขทัย ไม่จำกัดวุฒิการศึกษา อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ส่วนค่าใช้จ่ายในส่วนที่พัก ค่ากินทางศูนย์จะออกให้ โดยจะมีค่าจ้างวันละ 50 บาท จนกว่าจะจบการศึกษา เมื่อจบแล้วจะมีใบประกาศนียบัตรออกให้อีกด้วย (สถาพร เกษกานดา ,สัมภาษณ์, 2545)



แผนภูมิที่ 1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาของช่างทองสุโขทัย

ในหมู่ช่างทองเป็นที่น่าสังเกตช่างทองผู้มีความสามารถในการทำทองมานานย่อมได้เปรียบช่างทองคนอื่นๆ และจะถูกเรียกว่า "ครูช่าง" ผู้จะเป็นครูช่างต้องมีอายุการทำทองมากกว่า 10 ปีและต้องเป็นผู้ชำนาญในเรื่องกลวิธีการทำทอง ฝีมือประณีตและงดงาม สำหรับผู้เรียนต้องมีลักษณะดังนี้ อดทน มีความละเอียดประณีต สายตาดีเยี่ยม มีสมาธิสูง

สันติ วงษ์จันทร์ ผู้ประกอบการร้านทองสุภาพร ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนการทำทองโบราณ มีข้อความตอนหนึ่งดังนี้

สำหรับหลักสูตรการเรียนการสอนการทำทองโบราณ ซึ่งทางร้านทองสุภาพรได้จัดร่วมกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสุโขทัย จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้คนว่างงานมาฝึกอาชีพ โดยเน้นคนในจังหวัดสุโขทัย แต่ก็มีบางพวกที่มีความสนใจการทำทองมาฝึกทำทอง ลักษณะการฝึกจะเริ่มฝึกโดยการทำจากเนื้อเงินก่อน เพราะมีราคาถูกกว่า มีความยืดหยุ่นมากกว่าเนื้อทอง ใน 2 ชั่วโมงแรกจะเป็นการเรียนทฤษฎี มีเอกสารประกอบการเรียนการสอน จากนั้นจะเป็นภาคปฏิบัติ เริ่มแรกจะสอนให้รู้จักเครื่องมือการทำทอง จากนั้นจะเป็นการฝึกการใช้อุปกรณ์แต่ละชนิด โดยเฉพาะการทำสิ่ว จุดนี้จะทำให้เห็นว่าผู้เรียนมีสมาธิเป็นอย่างไร มีความใจเย็นหรือไม่ เมื่อเห็นว่าผู้เรียนมีความชำนาญมากพอจึงเริ่มฝึกให้ถักสร้อยตั้งแต่ 3 เสาขึ้นไป จากนั้นจะเป็นการฝึกทำลูกอะไหล่ เช่น ลูกประคำ ไข่ปลา ดอกพิกุล บี๊บ ดอกบัว ต่อไปก็เป็นการประกอบสร้อย เมื่อเสร็จแล้วจะมีการทำความสะอาดชิ้นงาน และการลงยา ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้าย นอกนั้นขึ้นอยู่กับการฝึกฝนการทำทองของผู้เรียนเอง เป็นอันจบหลักสูตรการทำทองโบราณ ก่อนหน้านี้ที่ร้านทองสุภาพรเองก็เปิดรับนักเรียนที่มาฝึกการทำทองเหมือนกัน ซึ่งทางร้านสุภาพรถือว่ามีประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างมาก เพราะการทำทองในจังหวัดสุโขทัยถือเป็นแหล่งการทำทองที่ใหญ่ที่สุด หมายถึงมีช่างทองรวมอยู่เป็นจำนวนมาก และถือเป็นการอนุรักษ์หัตถกรรมประเภทนี้ (สันติ วงษ์จันทร์,สัมภาษณ์, 2545)

สำหรับหลักสูตรการทำทองสุโขทัย

1. การเรียนทฤษฎี
2. การเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการทำทอง
3. ปฏิบัติการทำทองรูปพรรณ
   3.1 การหลอมทอง
   3.2 การหล่อทอง
   3.3 การชักลวด
   3.4 การถักทอง
   3.5 การทำลูกอะไหล่
   3.6 การประกอบตัวเรือน
   3.7 การลงยาราชาวดี
   3.8 การทำความสะอาด

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลสังเกตได้ว่า ปัจจุบันการทำทองสุโขทัยจะมีการแบ่งเป็นแผนก เช่น แผนกถักทอง แผนกการทำลูกอะไหล่ แผนกประกอบส่วนชิ้นงาน แผนกลงยา เมื่อมีการแบ่งการทำงานในลักษณะนี้ จึงทำให้ช่างมีความถนัดเฉพาะด้าน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่าช่างทองมีความพึงพอใจ เพราะช่างทองสุโขทัยบางคนจะถนัดงานไม่เหมือนกัน ดังนั้นหากช่างทองสามารถทำทองในลักษณะที่ตนถนัด ผลงานทองจะออกมางดงามประณีตเป็นพิเศษ เมื่อผู้วิจัยสอบถามในส่วนของช่างทองที่ชอบทำงานที่ตนถนัดว่าสามารถทำงานในลักษณะอื่นได้หรือไม่ ส่วนใหญ่ช่างทองสุโขทัยจะมีความสามารถในการทำทองได้ทุกอย่าง เพียงแต่ผลงานจะออกมาไม่สวยเท่างานที่ช่างทองถนัด ทำแล้วออกมาสวยสู้ช่างทองที่ทำเป็นประจำไม่ได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า การทำทองบางครั้งผู้ว่าจ้างอาจมีการระบุเพศในการทำงาน เช่น การหล่อพระพุทธรูปทองคำ การกะไหล่ทอง จะต้องใช้ผู้ชายเท่านั้น เพราะถือเป็นของสูง ผู้วิจัยสัมภาษณ์เจ้าของร้านทองว่ามีการขโมยทองของช่างทองหรือไม่ พบว่าการทำทองภายในร้านทองของช่างจะมีการเก็บบันทึกข้อมูลการเบิกทอง เพื่อไปผลิต เมื่อผลิตเสร็จเรียบร้อยจะมีเศษทองหลงเหลืออยู่ โดยช่างทองจะต้องมีการส่งคืนเศษทองซึ่งจะชั่งเป็นน้ำหนักทอง หากช่างทองคนใดมีการคืนเศษทองน้อยไปย่อมสันนิษฐานได้ว่าอาจมีการนำเศษทองไปขาย ดังนั้นกระบวนการผลิตจึงถือเรื่องของน้ำหนักทองเป็นอันมาก ช่างทองจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ผู้วิจัยสังเกตพบว่า บนโต๊ะของช่างทองด้านข้างจะมีพวงมาลัยแขวนอยู่ เมื่อสอบถามพบว่าช่างทองสุโขทัยมีความเชื่อในเรื่องของ "ครูช่าง" ก่อนจะทำทองมักมีการไหว้ครูและถวายพวงมาลัยเพื่อความเป็นสิริมงคลและไม่มีอุปสรรคในการทำทอง สำหรับเรื่องการไหว้ครูมีมาตั้งแต่ครั้งโบราณ พบว่าช่างทองจะมีการไหว้ครูในวันสำคัญ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะกำหนดวันไม่เหมือนกัน เช่น ช่างทองเมืองเพชรบุรีจะมีการไหว้ครูในวันพฤหัสบดีข้างขึ้นของเดือนหก (วันปีใหม่ของไทย) ส่วนช่างทองสุโขทัยจะไหว้ครูในวันขึ้นปีใหม่ หรือวันสำคัญของร้านทอง โดยพิธีจะเริ่มจากการไหว้พระภูมิเจ้าที่ก่อนแล้วจึงไหว้ครูทอง ส่วนเครื่องเซ่นไหว้จะมีลักษณะคล้าย ๆกัน ดังนี้

1. เครื่องบายศรี
2. เครื่องมือของช่างทอง
3. หมูชิ้น หมูสัม หรือหัวหมู

4. ขนมต้ม ขาว แดง
5. แกงบวด เผือก และมัน
6. ข้าวปากหม้อ
7. กล้วย
8. มะพร้าวอ่อน
9. ไก่ เป็ด

การไหว้ครูช่างทอง เป็นการถือเคล็ด ว่าเครื่องทองเป็นของสูง ช่างทองจะต้องมีสมาธิสูง และมีความอดทนในกระบวนการทำทอง หากเมื่อมีการฝึกทำลวดลายที่ยากขึ้นช่างทองบางคนจะเกิดความรู้สึกเกร็ง และเกิดความกลัวคิดว่าไม่สามารถจะทำได้ ปรากฏว่าเมื่อมีการกลัวช่างทองจะขาดสมาธิตกอยู่ในภวังค์ทำให้ขาดสติจนเป็นบ้าอยู่หลายคน ช่างทองส่วนใหญ่เชื่อว่าหากมีการไหว้ครูช่าง จะเกิดความมั่นใจ มีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ บางคนเคยเก็บไปฝันว่าคนใส่ชุดขาวมาบอกขั้นตอนการทำทอง พอตื่นขึ้นมาก็จดใส่กระดาษแล้วนำมาปฏิบัติพบว่าสามารถทำได้จริงทุกขั้นตอนดังนั้นจึงมีการปิดทองเปลวไว้ที่เครื่องมือช่าง สำหรับร้านทองสุภาพร ได้มีโอกาสเข้าร่วมการไหว้ครูที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามด้านหน้าองค์พระแก้วมรกต เป็นที่น่าแปลกว่าเมื่อนำเครื่องมือกลับมาผลิตชิ้นงานก็สามารถทำได้งดงามจนสามารถรับรางวัลชนะเลิศการประกวดที่ประเทศอิตาลีมาได้ ช่างทองสุโขทัยจะมีการยกมือไหว้ครูทุกครั้ง จนถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีทุกคน

สันติ วงษ์จันทร์ ผู้ประกอบกิจการร้านทองทองสุภาพร ได้กล่าวถึง โรงเรียนช่างทองหลวงกาญจนภิเษกในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ว่า"เมื่อก่อนร้านทองสุภาพรได้รับความไว้วางใจให้ไปสอนทำทองที่โรงเรียนช่างทองหลวง ซึ่งในส่วนของงานจะเน้นให้นักเรียนฝึกทำทองแบบถัก โดยในช่วงหลังจะมีนักเรียนมาเรียนทำทองที่ร้านมากกว่า" (สันติ วงษ์จันทร์,สัมภาษณ์, 2545)

ผลงานร้านทองสุภาพรที่ลงในนิตยสารต่างๆและรายการโทรทัศน์

- ลงนิตยสารพลอยครั้งแรก รายเดือน ปีที่ 6 ฉบับที่ 35 พฤษภาคม 2538
- ลงนิตยสารพลอย รายเดือนปีที่ 7 ฉบับที่ 37 สิงหาคม 2538
- ลงนิตยสารพลอย รายเดือนปีที่ 7 ฉบับที่ 40 ตุลาคม 2538
- ลงนิตยสารพลอยรายเดือน ปีที่ 8 ฉบับที่ 51 2540
- ลงนิตยสารเพื่อนเดินทาง ปีที่ 18 สิงหาคม 2539
- ลงนิตยสารเปรียวปักษ์แรก 5 พฤศสจิกายน 2540
- ลงนิตยสาร TEENAGE FASHION 1997
- ลงนิตยสาร JELLY SIAM APIL-MAY 1997
- ลงนิตยสาร WOLD OF GOLD ครั้งแรกปีที่ 1 ฉบับที่ 2 /2538
- ลงนิตยสาร WOLD OF GOLD ครั้งแรกปีที่ 1 ฉบับที่ 5 /2538
- ลงนิตยสาร WOLD OF GOLD ครั้งแรกปีที่ 1 ฉบับที่ 6 /2538
- ลงนิตยสาร WOLD OF GOLD ครั้งแรกปีที่ 1 ฉบับที่ 7 /2538
- ลงนิตยสาร WOLD OF GOLD ครั้งแรกปีที่ 1 ฉบับที่ 8 /2538

- ลงนิตยสาร WOLD OF GOLD ครั้งแรกปีที่ 1 ฉบับที่ 9 /2538
- ลงนิตยสาร WOLD OF GOLD ครั้งแรกปีที่ 1 ฉบับที่ 13 /2539
- ลงนิตยสารกุลสตรี ครั้งแรก ปักษ์หลัง มกราคม 2541
- ลงนิตยสารหญิงไทย ครั้งแรก มิถุนายน 2541
- ลงนิตยสารหญิงไทย ปักษ์แรก เมษายน 2541
- รายการชิงร้อยชิงล้าน 2 ครั้ง ช่วงผู้กล้าท้าประลอง (แข่งดึงลวด) กับช่วงถามตอบคำถาม
- รายการสไปส์ ทางทีวีช่อง 3
- รายการรอยไทย ทางทีวีช่อง 9
- รายการพ่อลูกเข้าครัว (ช่วงนำเที่ยว)ทางทีวีช่อง 3
- รายแปลกจริงหนอ(ของคำรณ หว่างหวังศรี) ทางทีวีช่อง 7
- รายการตามไปดู ทางทีวีช่อง 9
- รายการจับตาหาอาชีพ ทางทีวีช่อง 9
- รายการเที่ยวละไมไทยแลนด์ ทางไอทีวี

ชิ้นงานและผลงานชิ้นสำคัญ

- เน็คไททองคำ น้ำหนัก 35 บาท บริษัทมาราธอนเป็นผู้จ้างทำเพื่อประมูลแล้วนำเงินทูลเกล้าถวายพระเจ้าอยู่หัวเพื่อใช้ในมูลนิธิชัยพัฒนา
- กระเป๋าทองคำ ทูลเกล้าถวายสมเด็จพระเทพฯ โดยทางร้านร่วมกับวัดชัยสิทธารามและชาวบ้าน ตอนที่เสด็จมายกช่อฟ้าที่วัดชัยสิทธาราม ในวันที่ 13 กันยายน 2537 น้ำหนัก 931.65 กรัม
- กระเป๋าทองคำ ทูลเกล้าถวายสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยานิวัฒนาฯ โดย คุณหมอประเสริฐ ปราสาทโอสถ ในโอกาสที่เสด็จมาเปิดสนามบินบางกอกแอร์เวย์สุโขทัย ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2540 น้ำหนัก 312.00 กรัม
- เป็นอนุกรรมการคณะผู้ซ่อมและจัดทำเครื่องทรงพระแก้วมรกต
- เจดีย์พระธาตุดอยสุเทพจำลอง น้ำหนัก7,200 กรัม โดยวัดพระธาตุดอยสุเทพจังหวัดเชียงใหม่ให้จัดทำขึ้นเพื่อทูลเกล้าถวายพระเจ้าอยู่หัวฯในโอกาสครบรอบ 72 พรรษา
- พระธาตุสัตบรรณเจดีย์ น้ำหนัก1,915.82 กรัม และพระธาตุจามจุรีเจดีย์ น้ำหนัก 3,452.96 กรัม ผู้จ้างจัดทำโดยพระอาจารย์ฟอง ถาวโร สำนักสงฆ์คลองลำเลียง จ.ตรัง
- พระพุทธรูปและฐานพระพุทธรูปองค์ประถม วัดท่าซุง จ.อุทัยธานี จ้างจัดทำโดยวัดท่าซุงและผู้มีจิตศรัทธาน้ำหนัก 42,000 กรัม
- งานชุดพวงมาลัยดอกไม้สดได้รับรางวัลชนะเลิศระดับเอเชียตะวันออก จากการจัดประกวด โกลด์เด้นดีไซน์อวอดร์ ปี 96 โดยสมาพันธุ์ทองคำ และในชิ้นเดียวกันก็ได้รับรางวัลอันดับที่ 3 จากยุโรป

- กำไลนางพญา ได้รับรางวัลชนะเลิศประเภทกำไล จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯจากการประกวดของกาญจนาภิเษกวิทยาลัยช่างทองหลวง
- ชุดชิ้นงานชื่อทองแผ่นเดียวกัน ได้รับรางวัลชมเชย ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมรายสาขา และได้ผ่านการคัดเลือก เพื่อส่งเข้าประกวด GOLD VIRTUOSI 2 INTERNATIONNAL JEWELRY DESIGN AWARDS
- เครื่องประดับที่ใช้ในภาพยนตร์เรื่อง "สุริโยทัย " ประมาณ 80 เปอร์เซนต์ ของเครื่องประดับที่ใช้ทั้งหมดในหนังเรื่องนี้
- เสื้อทองคำ น้ำหนัก 1,200 กรัม

ช่างทองหลวง

ช่างทองหลวงแต่เดิมสังกัดอยู่กับกรมช่างทอง ซึ่งเป็นกรมที่มีความสำคัญและต้องควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด โดยช่างทองหลวงมีหน้าที่ผลิตเครื่องทอง และเครื่องราชูปโภคต่างๆ สำหรับเครื่องราชกกุธภัณฑ์ เครื่องราชูปโภค และเครื่องประกอบพระราชอิสริยยศพระมหากษัตริย์มีหลายอย่างด้วยกัน และถือเป็นผลงานที่ต้องใช้ฝีมือสูงในการทำ โดยราชกกุธภัณฑ์นั้นคือสิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างสำหรับพระมหากษัตริย์ แต่ในงานพระราชพิธีราชาภิเษกเจ้าพนักงานจะทูลถวายของดังนี้

1. พระมหาเศวตฉัตร เป็นฉัตร 9 ชั้น หุ้มผ้าขาว มีระบาย 3 ชั้น ขลิบทองแผ่ลวดมียอดโบราณถือว่ามีความสำคัญกว่าราชกกุธภัณฑ์อื่นๆ เพราะพระเศวตฉัตรมีความหมายเท่ากับเป็นพระราชามหากษัตริย์
2. พระมหาพิชัยมงกุฎเป็นราชกกุธภัณฑ์ประเภทราชศิราภรณ์ คือ เครื่องประดับพระเศียรสำหรับพระมหากษัตริย์ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 มหามงกุฎนี้สำหรับสวมในงานพระราชพิธีสำคัญ เช่น บรมราชาภิเษก เป็นงานประณีตศิลป์ชั้นสูงทำด้วยเทคนิคทองลงยาประดับเพชร เพชรเม็ดใหญ่ที่ประดับอยู่บนยอดมีชื่อว่า "พระมหาวิเชียรมณี"พระมหามงกุฎนี้หนัก 1.3กิโลกรัม
3. พระแสงขรรค์ชัยศรี องค์พระขรรค์เป็นของเก่า ตกจมอยู่ในท้องทะเลสาบนครเสียมราฐ ชาวประมงทอดแหได้เมื่อปี 2327 เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (แบน)ให้ข้าราชการนำทูลเกล้าถวายรัชกาลที่ 1 พระองค์โปรดให้ทำด้ามและฝักขึ้นด้วยเทคนิคทองลงยาประดับมณีและใช้เป็นราชกกุธภัณฑ์
4. ธารพระกร ข้างในเป็นไม้ชัยพฤกษ์ ข้างนอกหุ้มด้วยทองตลอด รัชกาลที่ 1 โปรดให้สร้างเป็นราชกกุธภัณฑ์
5. พัดวาลวิชนีและพระแส้ พัดทำด้วยใบตาลปิดทองด้ามและเครื่องประกอบเป็นทองลงยา พระแส้ทำด้วยขนจามรี ด้ามเป็นแก้ว รัชกาลที่ 1 โปรดให้สร้างเป็นราชกกุธภัณฑ์
6. ฉลองพระบาทเชิงงอน ทำด้วยทองลงยา รัชกาลที่ 1 โปรดให้สร้างเช่นกัน

สิราภรณ์ ในชั้นต้นไทยเราคงไว้ผมทรงสูง โพกผ้าแล้วพวงดอกไม้สวมผม ต่อมาเมื่อมาไว้ผมสั้นก็ทำผ้าโพกให้เป็นรูปอย่างเดิม เรียกว่า "จอมพอก"สวมศีรษะแทนผ้าโพก แล้วเอาพวกดอกไม้สวมจอมพอก การเอาดอกไม้สดไปสวมจอมพอกต้องทำบ่อยๆเพราะดอกไม้สดเหี่ยวง่ายจึงเปลี่ยนมาใช้งานประณีตศิลป์ ทำด้วยโลหะเป็นเงิน หรือทอง เรียกว่า "เกี้ยว"ต่อมาจอมพอกก็มีวิวัฒนาการมาทำด้วยโลหะ เช่น ทอง ทองลงยา จนถึง ทองประดับเพชร เรียกว่า "ชฎา" ชฎาซึ่งเป็นสิราภรณ์ของกษัตริย์มีดังนี้

ชฎาพระกลีบ สร้างในรัชกาลที่ 1 ทำด้วยทองลงยาประดับเพชร เครื่องประกอบมีใบสันและกรรเจียก สำหรับกษัตริย์ทรง บางเวลาก็พระราชทานบรมวงศ์ทรง

พระชฎาเดินหน สร้างในรัชกาลที่ 1 ทำด้วยทองลงยาประดับเพชรเครื่องประกอบมีใบสันและกรรเจียก สำหรับกษัตริย์ทรง บางครั้งก็พระราชทานบรมวงศ์ทรง

พระชฎา 5 ยอด คือที่เรียกกันสามัญว่า พระมหากฐิน เป็นสิราภรณ์สำหรับงานใหญ่ เช่น เสด็จพระราชดำเนินขบวนพยุหยาตราเลียบพระนคร ทำด้วยทองลงยาประดับเพชร ปลายเป็น 5 ยอด มีกรรเจียกและใบสันหรือปักขนนกวายุภักษ์ สร้างในรัชกาลที่ 1 องค์หนึ่ง รัชกาลที่ 4 องค์หนึ่ง และรัชกาลที่ 7 อีกองค์หนึ่ง แต่ละองค์น้ำหนักประมาณ 3 กิโลกรัม ใช้กับพระมาลา 2 ชนิด คือ พระมาลาเส้าสูงประดับเพชร สำหรับเวลาปกติทำด้วยตาดเครื่องประดับเป็นทองลงยาประดับเพชรขนนกวายุภักษ์ พระมาลาเส้าสูงทำด้วยสักหลาดทำปีกข้างข้างหนึ่ง ปักขนนกวายุภักษ์ มี 7 สี เครื่องประดับเป็นทองลงยาฝังมณีตามสีมาลา และพระมาลาเบี่ยง ทรงเวลาออกศึก ทำด้วยหนังรูปลูกฟักตัดกระบังเป็นปีกอยู่รอบต่อปกคอ และเจาะหกหูสำหรับศาสตราวุธ

พระสังวาล รัชกาลที่ 1 ทรงสร้างเรียกว่า "พระมหาสังวาลนพรัตน์" เป็นสังวาลแผดทำด้วยทองล้วนๆยาว 176 เซนติเมตร มีดอกประจำยาม 36 ดอก ทำด้วยทองฝังมณีดอกละ 1 ชนิดสลับกันไปคือเพชรดอกหนึ่ง ทับทิมดอกหนึ่ง มรกตดอกหนึ่ง บุษราคัมดอกหนึ่ง โกเมนดอกหนึ่ง นิลดอกหนึ่ง มุกดาดอกหนึ่ง เพทายดอกหนึ่ง พระสังวาลนี้สำหรับพระมหากษัตริย์ทรงเมื่อเวลาเสด็จออกประทับพระที่นั่งภัทรปิฐในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และทรงงานใหญ่ตามโอกาสสมควร

พระธำมรงค์ พระธำมรงค์ "วิเชียรจินดา"ทำด้วยทองด้านในลงยา ก้านวงฝังเพชรรอบวง มีดอกไม้เพชรติดที่ก้านข้างละ 1 ดอก มีมงคลเพชรสองชั้น กลางฝังเพชรขนาดประมาณ 1.6 x 2.0 เซนติเมตร สำหรับพระมหากษัตริย์ทรงในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และงานอื่นอันสมควร

พระธำมรงค์ "รัตนวราวุธ"ทำด้วยทองเนื้อแปด ข้างหนึ่งทำเป็นรูปตรีศูลและคฑาฝังเพชรอีกข้างทำเป็นรูปสังข์กับจักรฝังเพชร ตัวงวงฝังเพชรเป็นนพรัตน์แต่ใช้โอปอลแทนมุกดา ตรงกลางเป็นเพชรขนาด 2.5 x 2.7 เซนติเมตร หนักประมาณ 60 กะรัต สำหรับทรงในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีโสกันต์ เกศากันต์ และงานอื่นๆอันสมควร เครื่องสูงสำหรับปักหรือแห่เสด็จพระราชดำเนิน 4 มุมพระที่นั่ง

1. ฉัตร 3 ชั้น รูปฉัตรเครื่องสูง ทำด้วยผ้าปักหักทองขวางสำรับหนึ่งมี 10 คัน สำหรับปักหรือแห่เสด็จพระราชดำเนินหน้า 6 หลัง 4 ด้าน
2. บัวแทรก ด้ามเป็นโลหะมีแผ่นผ้าปักหักทองขวาง รูปแบนกลม มีขอบรูปจักๆเหมือนใบสาเกโดยรอบ และมียอดแหลมสำรับหนึ่งมี 6 คัน สำหรับปักหรือแห่เสด็จพระราชดำเนินหลังฉัตร 5 ชั้น
3. ฉัตรชุมสาย เป็นฉัตรทรงใหญ่ 3 ชั้น ทำด้วยผ้าปักหักทองขวาง และมีสายไหมถักห่างคลุมทับกันลมตีกลับ สำรับหนึ่งมี 4 คัน สำหรับปักและแห่เสด็จพระราชดำเนินหลังฉัตร 5 ชั้น
4. จามร เดิมเป็นแส้ทำด้วยขนจามรี มีด้ามยาว สำหรับเจ้าพนักงานเชิญถือปัดในเวลาประทับอยู่เบื้องสูง เช่น เวลาทรงพระราชยาน เป็นต้น สำรับหนึ่งมี 16 คัน แบ่งเป็นซ้าย 8 คัน ขวา 8 คัน จามรนี้เป็นแส้จึงมี

แต่ปลอกหนังรูปเหมือนน้ำเต้าแต่แบนสวมภายนอกต่อมาตัวแส้ขนจามรีหายไป เวลานี้จึงมีแต่ปลอกติดอยู่ รัชกาลที่ 6 โปรดให้เปลี่ยนเป็นเชิญทวน หรือพุ่มดอกไม้เงินทองแทน

5. พระกลด คือ ร่ม เป็นเครื่องกันแดดกันฝน องค์พระกลดทำด้วยผ้าบุขึ้นผึ้ง โหมดตาดหรือเยียรบับ ด้ามเป็นถมทองลงยา ยอดเป็นรูปพรหมพักตร์
6. บังสูรย์ เป็นเครื่องบังแดดขนาดใหญ่ รูปใบโพธิ์มีด้ามทำด้วยผ้าปักทองขวาง
7. พัดโบก เป็นพัดทำด้วยใบลาน มีด้ามติดอยู่ด้านข้าง พัดนี้ขนาดเล็กสำหรับถือพัดขนาดคู่ สำหรับมหาดเล็กถวายอยู่งานพัดเวลาเสด็จประทับราชอาสน์ ขนาดใหญ่สำหรับเจ้าพนักงานเชิญอยู่งานพัดถวายในขบวนเสด็จพระราชดำเนิน

ราชูปโภค ทางราชการบัญญัติให้สืบกันว่า เครื่องราชูปโภคมี 4 อย่างคือ

พานพระขันหมาก เป็นพาน 2 ชั้น รูปสี่เหลี่ยมย่อมุม มีของพานและตลับพร้อมสำหรับใส่หมาก ซึ่งปัจจุบันไม่ได้ใช้แล้ว พานพระขันหมากเป็นงานฝีมือชั้นสูง เทคนิคทองลงยา เป็นฝีมือระดับเดียวกับพานมหากฐินและพานบายศรี ซึ่งเป็นประณีตศิลป์ในรัชกาลที่ 1 วิธีทำคือ ต้องสร้างหุ่นไม้ขึ้นก่อน เมื่อได้รูปทรงดีแล้ว จึงลงมือทำด้วยทองหุ่นไม้เมื่อไม่ใช้แล้วจะนำไปลงรักประดับมุกทำเป็นพาน 2 ชั้นขึ้นไว้ นับเป็นศิลปะวัตถุของบรรดาเครื่องมุกชิ้นหนึ่ง

พระมณฑปรัตนกรัน มีรูปทรงเป็นมณฑป มีพานฝาและจอกสำหรับใส่น้ำเย็น

พระสุพรรณศรี พระกระโถนเล็กทำเป็นรูปบัวแฉก

พระสุพรรณราช กระโถนใหญ่

เครื่องราชูปโภคทั้ง 4 อย่าง เป็นงานฝีมือชั้นสูง ทำด้วยเทคนิคทองลงยา 2 สำรับ สำรับใหญ่ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 กรมพระราชวังบวรสถานพิมุขเป็นผู้อำนวยการสร้าง สำรับเล็กทำในรัชกาลที่ 4 นอกจากเครื่องราชูปโภคแล้ว เครื่องใช้ของกษัตริย์ยังมีอีกชนิด คือพานพระศรี

สำหรับเครื่องพานพระศรีนี้แบ่งเป็น 2 สำรับ คือ เครื่องทองลงยาสำรับหนึ่ง และเครื่องนากสำรับหนึ่ง เครื่องทองลงยาใช้สำหรับเวลาปกติ และเครื่องนากใช้สำหรับในพิธีพระเป็นประเพณีที่พระมหากษัตริย์มักทรงศีล จึงใช้เครื่องเงินทองไม่ได้ เครื่องนากถือว่าเท่ากับเครื่องทองแดงจึงแตะต้องได้ เครื่องพานพระศรีทั้งที่เป็นเครื่องทองลงยา และเครื่องนากมีดังนี้

1. พานพระศรี มีเครื่องในพร้อมสำหรับใส่หมาก
2. ที่ใส่น้ำเย็น (ถ้าเป็นเครื่องทองเรียกว่า พระสุวรรณภิงคาร ถ้าเป็นเครื่องนกเรียกว่า พระเต้านาก)
3. พระถ้วย (พระถ้วยทอง หรือพระถ้วยนาก)
4. พระสุพรรณศรี
5. พระสุพรรณราช

เครื่องนมัสการเครื่องใช้ในการพระราชพิธีทางศาสนกิจ มีดังนี้

1. เครื่องนมัสการทองใหญ่ เป็นเครื่องบูชาสำหรับใช้ในงานใหญ่ มีแท่นไม่สลักปิดทองขนาดใหญ่รองเชิงปักฐูปเทียน และพานรองพุ่มข้าวตอกดอกไม้

2. เครื่องนมัสการทองลงยา เป็นเครื่องบูชาขนาดกลาง มีแท่นทองลงยารองเชิงทองลงยา สำหรับปักธูปเทียน และพานชั้นเดียว ทำด้วยเทคนิคทองลงยาสำหรับรองพานพุ่มข้าวตอกดอกไม้โดยใช้สำหรับทรงถวายสักการะพระบรมศพ พระบรมอัฐิ
3. เครื่องนมัสการพานทอง 2 ชั้น เป็นเครื่องบูชาขนาดกลาง มีแท่นถมรองเชิงทอง สำหรับปักธูปเทียนและพานทอง 2 ขัน สำหรับรองพุ่มข้าวตอกดอกไม้ โดยมากใช้สำหรับทรงนมัสการพระ
4. เครื่องบูชาตะบะถม เป็นเครื่องบูชาขนาดย่อม ตัวตะบะทำด้วยเครื่องถมเชิงและพานข้างในทำด้วยทอง ใช้ในการภายในพระราชฐาน
5. เครื่องทรงธรรม เป็นเครื่องบูชาขนาดย่อม โต๊ะทองรองรับเชิงเทียนทองพระถางธูปและพานขวดใส่ดอกไม้ ใช้สำหรับทรงนมัสการธรรมคือฟังเทศน์
6. เครื่องห้า เป็นเครื่องนมัสการขนาดเล็ก ทำด้วยเทคนิคทองลงยา ทั้งสำรับมีพานรองเชิง 1 เชิง เทียนเชิง 1 เชิง และกรวยดอกไม้ 3 กรวย สำหรับใช้เป็นเครื่องราชสักการะในเวลาปกติ
7. พระเต้าทักษิโณทก คือขันสำหรับกรวดน้ำ เพื่ออุทิศส่วนกุศลพระราชทานเป็นธรรมพลี เป็นเทคนิคทำด้วยทองลงยาหรือนาก มีขันพานรองและเต้าสำหรับบรรจุน้ำที่จะทรงหลั่ง

นอกจากงานนี้ก็ยังมีงานโลหะอื่นๆ เช่น พระโกศต่างๆ เป็นที่บรรจุศพแบบนั่ง ทำด้วยโลหะมีฝาครอบ ซึ่งในการตั้งพระบรมศพหรือพระศพจะต้องมีโกศไม่ครอบอีกชั้นหนึ่ง เรียกว่าพระลองหรือลองหุ้ม มีความแตกต่างกันตามลำดับเกียรติยศ จึงมีการแกะสลักลวดลายและประดับตกแต่งแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งมักจะเรียกพระลองนี้ว่าโกศด้วย พระโกศที่ทรงพระบรมศพและศพเจ้านาย กับโกศพระราชทานสำหรับเจ้านาย ข้าราชการผู้มีบรรดาศักดิ์ในเวลานี้มีอยู่ 14 อย่างเรียงตามลำดับดังนี้

1. พระโกศทองใหญ่ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1ใช้ประกอบพระบรมศพพระมหากษัตริย์ในชั้นแรกและได้ใช้กับพระศพราชวงศ์ด้วย
2. พระโกศทองรองทรง นับเสมอพระโกศทองใหญ่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5
3. พระโกศทองเล็ก สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 ใช้ทรงพระศพพระลูกยาเธอเจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์เป็นครั้งแรก
4. พระโกศทองน้อย รัชกาลที่ 4 โปรดฯ ให้สร้างสำหรับทรงพระศพรัชกาลที่ 3 และสร้างใหม่ในรัชกาลที่ 5 อีกองค์หนึ่ง
5. พระโกศกุดั่นใหญ่ สร้างครั้งรัชกาลที่ 1 แต่สูญหายไปบางส่วนคงเหลือแต่ตัวภายหลังจึงทำให้สมบูรณ์ เดิมใช้ทรงพระศพสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี
6. พระโกศกุดั่นน้อย สร้างรัชกาลที่ 1 ทรงพระศพเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์
7. พระโกศมณฑปน้อย สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 สำหรับทรงพระศพพระเจ้าลูกเธอที่ยังพระเยาว์ มีรูปทรงอย่างมณฑป แต่มีฝาทึบ มียอดทรงมณฑป
8. พระโกศมณฑปใหญ่ สร้างตามแบบพระโกศมณฑปน้อยในสมัยรัชกาลที่ 4 เช่นเดียวกัน
9. พระโกศไม้สิบสอง มีตำนานว่า สร้างเพื่อทรงพระศพกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ในรัชกาลที่ 1 และในภายหลังมีการสร้างเพิ่มอีก 1 องค์เป็นทางเหลี่ยมย่อมุม

10. พระโกศพระองค์เจ้าเดิม เรียกว่า โกศลังกา สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 ใช้ทรงพระศพพระเจ้าลูกเธอมาสร้างเพิ่มในสมัยรัชกาลที่ 3 อีก 1 องค์ ปัจจุบันเรียกพระโกศอย่างนี้ว่า พระโกศราชวงศ์ทรงเหลี่ยมมียอดทรงชฎา

10. โกศราชนิกุล สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 พระราชทานให้ประกอบศพพระยามนตรีสุริยวงศ์(ปุ้ม บุนนาค) เป็นครั้งแรก เป็นโกศทรงเหลี่ยม
11. โกศเกราะ สร้างสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นทรงเหลี่ยม ที่เรียกว่าโกศเกราะเพราะลายสลักเป็นเกราะรัด
12. โกศแปดเหลี่ยม น่าจะเป็นแบบที่เก่ากว่าแบบอื่นๆตำนานว่าสร้างมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ 6 ปัจจุบันมีเพิ่มเติมรวม 4 องค์ ยอดเป็นทรงมณฑปแต่กลม
13. โกศโถ มี 2 องค์ องค์หนึ่งสร้างมาแต่รัชกาลที่ 1 อีกองค์สร้างในรัชกาลที่ 5 ยอดเป็นทรงมงกุฎ โกศแบบนี้มีในรถพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ องค์หนึ่งคือโกศแกะลายอย่างกาบซ้อนคล้ายกลีบบัว ลงรักปิดทองตลอด

หากว่าปัจจุบันต้องทำงานซ่อมแซมชิ้นงานเก่าๆ จำนวนมากที่ขาดการบำรุงรักษามาเป็นเวลานานในท้องพระคลัง มากกว่าจะเป็นการสร้างงานใหม่ๆขึ้นมา

การสืบทอดงานช่างศิลป์ไทย กาญจนภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวงไทย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ทรงมีพระราชดำริสร้างพระนครให้เหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการรวบรวมช่างที่ลี้ภัยสงครามให้กลับมารับราชการ แล้วทรงนัดตั้งกรมช่างสิบหมู่ขึ้น ทรงเอาใจใส่ และอุปถัมภ์งานเหล่านี้อย่างใกล้ชิด ช่างสิบหมู่นี้ได้แก่ หมู่ช่างหลวงซึ่งเป็นคฤหัสถ์ ช่างทหารใน ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างรัก ช่างปูน ช่างแกะ ช่างกลึง ช่างหุ่น ช่างหุงกระจก ช่างบุ ช่างหล่อ ช่างแผ่ดีบุก ช่างเหล็ก ช่างเรือ ช่างดอกไม้เพลิง ช่างสลักหนัง ช่างชาดสีสุก ช่างฉลองพระบาท ช่างเลื่อยงา ช่างฟอก ช่างทำยอนพระกรรณ์ ช่างบาตร ช่างประดับกระจก ช่างปิดกระจก ช่างดัดต้นไม้ ช่างเหลารางปืน ช่างเงิน **ช่างทอง** ช่างมุก ช่างย้อมผ้าสีขี้ผึ้ง ช่างต่อฝาบาตร ช่างเขียนน้ำกาว ช่างสาน ช่างคร่ำ ช่างทอสายคัมภีร์ ช่างทำฝักพระแสง ช่างสานพระมาลา ช่างทำกรวไกร ช่างทำสุหร่าย ช่างทำฝักกริช ช่างชำระพระแสง ช่างฟันช่อฟ้าหางหงส์

รัชกาลที่ 1 ทรงพระราชทานบ้านหลวงให้อยู่รวมกัน เป็นการควบคุมแรงงาน มีการลำดับหน้าที่ ตำแหน่ง บรรดาศักดิ์ ราชทินนาม และศักดินาตามแบบฉบับของกรุงศรีอยุธยา สันนิษฐานว่าช่างเป็นที่ต้องการของหลวงเสมอแต่ตัวช่างไม่อยากให้เป็นเช่นนั้น เพราะการรับราชการตลอดทั้งปีจะเป็นการถูกสนองพระเดชพระคุณ โดยไม่มีค่าตอบแทน ช่างเป็นกลุ่มแรงงานมีฝีมือที่ไม่สามารถจัดหาได้จากการเกณฑ์เข้าเดือนออกเดือนตามปกติ การรักษาช่างไว้ใช้ตลอดเวลาน่าจะเป็นสิ่งที่เตรียมและรับประกันได้ว่าหลวงจะไม่ถูกเบี้ยว อีกทั้งเป็นการสืบทอดทางสายเลือดต่อไปยังลูก ระบบดังกล่าวไม่สำเร็จมากนัก จนรัชกาลที่ 4 บาทหลวงปาเลอกัวซ์ ได้กล่าวว่า "พระเจ้าแผ่นดินรวบรวมคนที่ชำนาญไปไว้กับพระองค์หมด จึงไม่ค่อยมีใครอยากแสดงฝีมือให้ประจักษ์ต้องแอบทำเงียบๆ" ต่อมาการรับราชการเหลือเพียงปีละ 3 เดือน ช่างจึงมีเวลาทำงานส่วนตัว เพราะเมื่อมีงานจึงจะมีการเรียกตัว ลักษณะที่เป็นเช่นนี้ทำให้ช่างหลวงมีสถานะซ้อนทับกันอยู่ ไพร่หลวงช่างบางกลุ่มจึงยอมขายตัวเป็นทาสเพื่อเปลี่ยนสภาพตัวเองในสมัยรัชกาลที่ 5 งานช่างทองหลวงส่วนมากเป็นงานจ้างเหมา ช่างมีฝีมือกลุ่มใหญ่ คือ พระ

โดยเฉพาะจะถูกหลวงห้ามไม่ให้รับงานนอกจากประชาชน นอกจากนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีช่างหลายประเภทจากทางตะวันตกเข้ามา เช่น ช่างเขียน ช่างปั้น จากประเทศอิตาลี ช่างทองจากประเทศเยอรมัน จนเกิด "กรมศิลปากร" ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานช่างศิลป์ไทยมาจนปัจจุบัน

25 มีนาคม พ.ศ. 2452 รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดฯ ให้จัดตั้งกรมศิลปากรขึ้น สังกัด กระทรวงวัง มีหน้าที่ระยะแรก คืองานด้านการช่าง และพิพิธภัณฑ์

พ.ศ. 2455 มีพระบรมราชโองการให้รวมกรมช่างข้างในกรมช่างทอง กรมช่างสิบหมู่มาอยู่ในสังกัดกรมศิลปากร

พ.ศ. 2456 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้พระยาอนุรักษ์ราชมณเฑียรเป็นผู้บังคับบัญชากรมศิลปากร

พ.ศ. 2469 ในสมัย. 7ประเทศไทยได้รับความกระทบกระเทือนจากเหตุการณ์ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกมีพระบรมราชโองการให้ยุบกรมศิลปากรและโปรดเกล้าให้รวมงานของกรมศิลปากรเข้ากับราชบัณฑิตยสถานเรียกว่า "ศิลปากรสถาน"

พ.ศ. 2475 กรมวังนอกถูกยุบโดยนำเอางานช่างมาไว้กับกรมศิลปากร

พ.ศ. 2476 กรมศิลปากรได้รับการสถาปนาขึ้นอีกครั้ง ในสังกัดของกระทรวงธรรมการ

พ.ศ. 2481 กรมศิลปากรแบ่งออกเป็น 8 กองเพิ่มกองวัฒนธรรมและกองหัตถศิลป์ มีการจัดตั้งกองวรรณคดีโดยรวมเอาหอสมุดเข้าไว้ด้วยกัน

พ.ศ. 2485 มีพระบัญญัติโอนกรมศิลปากรไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีกองหัตถศิลป์ถูกยุบเป็นแผนกหัตถศิลปปฏิบัติงานช่างขึ้นกับกองสถาปัตยกรรม

พ.ศ. 2495 มีการโอนกรมศิลปากรไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2581 มีการแบ่งส่วนราชการ กองหัตถศิลป์ขยายตัวเป็น 6 งาน ได้แก่ งานธุรการ งานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานศิลปะไทยและงานช่างสิบหมู่ งานศิลปประยุกต์ งานโรงงาน

พ.ศ. 2531 ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างของกองหัตถศิลป์ แบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ 5 ฝ่ายได้แก่

1. ฝ่ายบริหารงานทั่วไป
2. ฝ่ายงานช่างสิบหมู่ มีหน้าที่ความรับผิดชอบดังนี้ งานช่างเขียน งานช่างไม้ประณีต งานช่างแกะสลัก งานช่างมุก งานช่างลายรดน้ำ งานช่างโลหะ งานช่างปั้น ช่างหล่อหุ่นและลาย งานช่างกระจกและช่างปิดทอง งานช่างประณีตศิลป์และช่างศิราภรณ์ งานช่างพุทธศิลปสถาปัตย์
3. ฝ่ายศิลปะประยุกต์ มีหน้าที่ออกแบบดวงตรา เครื่องหมายการประดิษฐ์อักษร แบบโฆษณาอื่นๆ
4. ฝ่ายจิตรกรรม มีหน้าที่รับผิดชอบทั้งงานจิตรกรรมร่วมสมัย และงานจิตรกรรมไทย
5. ฝ่ายประติมากรรมมีหน้าที่รับผิดชอบ
   - งานประติมากรรมร่วมสมัย
   - งานประติมากรรมแบบประเพณี
   - งานแม่พิมพ์
   - งานหล่อโลหะ

ปัจจุบันงานที่เป็นงานของกรมช่างต่างๆมารวมอยู่ในความรับผิดชอบของกองหัตถศิลป์ทั้งสิ้น ช่างทองหลวงนี้ขาดการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เพราะมีความนิยมงานเครื่องประดับแบบตะวันตกมาก และไม่มีการผลิตเครื่องราชูปโภคต่างๆรวมทั้งเครื่องใช้โลหะอื่นๆเลย เมื่อไม่มีความต้องการใช้ จึงไม่มีการทำนุบำรุงช่างมาเป็นเวลานาน ปัจจุบันจึงไม่ช่างทองหลวงในสำนักพระราชวังอีกแล้ว จนกระทั่งมีการตั้งโรงเรียนขึ้นมาเองทำให้ได้ฝีมือช่างที่ต้องการ

2.8 ประวัติความเป็นมาและกระบวนการเรียนการสอนของกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง

กาญจนภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง จัดตั้งขึ้นตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เลขาธิการพระราชวัง (นายแก้วขวัญ วัชโรทัย) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจาก สำนักพระราชวัง กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ เพื่อจัดทำหลักสูตรและจัดตั้งสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา ในบริเวณพระบรมมหาราชวังติดต่อกับเขตของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ถนนเขื่อนขันธ์นิเวศน์ แขวงพระราชวัง เขตพระนคร เปิดทำการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ 2538 ในระดับปวช.สาขาช่างทองหลวงและสาขาวิชาช่างเจียระไนอัญมณี

วัตถุประสงค์

สืบเนื่องมาจากแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในการจัดตั้งกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง สำหรับผลิตบุคลากรด้านช่างทองหลวง และช่างทองโบราณให้เป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ ซ่อม สร้าง และสืบสานช่างทองหลวงและงานช่างทองโบราณ ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย รวมถึงเพื่อการผลิตช่างฝีมือที่มีคุณภาพด้านงานเครื่องประดับและอัญมณี สำหรับภาคอุตสาหกรรมเครื่องประดับและอัญมณีด้วย ดังนั้นวิทยาลัยฯจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์โดยรวมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างช่างทอง และช่างเครื่องประดับให้เป็นผู้มีลักษณะดังนี้

1. มีฝีมือ
2. มีความรู้ และความคิดสร้างสรรค์
3. มีความเพียรพยายาม ขยัน และอดทน
4. มีความซื่อสัตย์สุจริต และประหยัด
5. มีเกียรติภูมิ และศักดิ์ศรีในอาชีพ
6. มีความเข้าใจ และภาคภูมิใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

กาญจนภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง ขยายการดำเนินงานด้านการจัดอาชีวศึกษา คือ

1. การขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพแก่กลุ่มเด็กด้อยโอกาส โดยเปิดรับนักเรียนจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทั่วประเทศ เข้าเรียนในระดับปวช. และระดับปวส. ทั้งในระบบปกติ และทวิภาคี
2. การขยายรูปแบบการจัดการศึกษา โดยการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี ทั้งระดับปวช.และระดับปวส.
3. การขยายสาขาวิชาที่เปิดสอนหลากหลายเพิ่มขึ้นทั้งระดับปวช. และระดับปวส. ดังนี้

3.1 เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) หลักสูตร 3 ปี จำนวน 2 สาขาวิชา คือ

- สาขาช่างทองหลวง(ระบบปกติ)
- สาขาวิชาเครื่องประดับอัญมณี (ระบบทวิภาคี)

3.2 เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.)ทั้งระบบปกติ และระบบทวิภาคี ดังนี้

– สาขาช่างทองหลวงระบบปกติ มี 3 แผนการเรียน คือ

1.1 แผนการเรียนที่ 1 (ผู้จบปวช.สาขาวิชาช่างทองหลวง สาขาวิชาโลหะรูปพรรณ)

1.2 แผนการเรียนที่ 2 (ผู้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือปวช.สาขาอื่น)

1.3 แผนการเรียนที่ 3 (ผู้จบสาขาวิชาวิทยาการ การเจียระไนอัญมณี และจบปวช.ประเภทวิชาศิลปกรรม)

- สาขาวิชาการวิเคราะห์ และควบคุมคุณภาพอัญมณี และเครื่องประดับ
- สาขาเทคนิคการทำต้นแบบ และการหล่อเครื่องประดับอัญมณี

3.3 เปิดสอนระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) หลักสูตร 2 ปี ทั้งระบบปกติ และระบบทวิภาคี ดังนี้

- สาขาช่างทองหลวง (เปิดสอนในปีการศึกษาภาคที่1 / 2542)
- สาขาเครื่องประดับอัญมณี (เปิดสอนในปีการศึกษาภาคที่ 2/2546)

3.4 เปิดสอนระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) หลักสูตร 3 ปี ทั้งระบบปกติ และระบบทวิภาคี ดังนี้

- สาขาวิชาการออกแบบเครื่องประดับอัญมณี
- สาขาเทคนิคเครื่องจักรกลและเครื่องประดับอัญมณี
- สาขาเทคนิคการทำต้นแบบและการหล่อเครื่องประดับอัญมณี
- สาขาเครื่องประดับอัญมณี

ทั้งหมดจะเปิดสอนในภาคเรียนที่ 1 / 2547

แผนการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานระดับปวช.

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศิลปะ
2. องค์ประกอบศิลปะเบื้องต้น
3. การวาดเขียนเบื้องต้น
4. ความคิดสร้างสรรค์
5. สุนทรียศาสตร์เบื้องต้น

ตารางที่ 1 ตารางวิชาพื้นฐานระดับปวส. (สำหรับผู้ไม่มีพื้นฐานการทำทองโบราณ)

ระดับ	ภาคเรียน	รายวิชา	จำนวนผลงาน
ปวส.	1	งานสลักดุน	1 ชิ้น
	2	ดุนกระหนกสามตัว	1 ชิ้น

ตารางที่ 2 ตารางเนื้อหารายวิชาแบ่งเป็น 6 กลุ่ม

กลุ่ม	เนื้อหารายวิชา
1	1.1 งานช่างทองพื้นฐาน 1 1.2 งานช่างทองพื้นฐาน 2
2	2.1 ทฤษฎีงานสลากดุน 2.2 งานสลักดุน 1 2.3 งานสลักดุน 2
3	3.1 ทฤษฎีงานบุรูปพรรณ 1 3.2 งานบุรูปพรรณ 2
4	4.1 งานถมลงยา 1 4.2 งานถมลงยา 2
5	5.1 งานช่างทองหลวง 1 5.2 งานช่างทองหลวง 2
6	6.1 งานรูปพรรณ 1 6.2 งานรูปพรรณ 2

เนื่องจากเนื้อหาการเรียนการสอนทั้งระดับ ปวช. และระดับ ปวส. มีเนื้อหารายวิชาเดียวกันแต่วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนแตกต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางวัตถุประสงค์การจัดการเรียนการสอนระดับปวช.และระดับปวส. งานจิวเวลรี่และงานทองโบราณ

สาขา	ระดับชั้นปี	วัตถุประสงค์
ช่างทองโบราณ / ปวช. / ปวส.	ปีที่ 1 ปีที่ 2 ปีที่ 3	เน้นกระบวนการทำงานครั้งละ 1 ชิ้น
ช่างทองโบราณ / ปวส. / ปกติ	ปีที่ 1 ปีที่ 2	เน้นกระบวนการทำงานเป็นชุด เน้นแนวความคิดสร้างสรรค์

สาขา	ระดับชั้นปี	วัตถุประสงค์
ปริญญาตรี / ต่อเนื่อง (จะเปิดสอนในปีการศึกษา 2542)	ปีที่ 3 ปีที่ 4	เน้นการทำงานเป็นชุด โดยใช้หลักการออกแบบ เน้นการจัดธุรกิจ และการพัฒนารูปแบบ
เครื่องประดับอัญมณี / ปวช. / ทวิภาคี / ปริญญาตรี / ต่อเนื่อง (จะเปิดสอนในปีการศึกษา 2542)	ปีที่ 1 ปีที่ 2	วิทยาลัยจะเปิดดำเนินการสอนวิชาสามัญศึกษาสถานประกอบการเป็นผู้จัดแผนการเรียนการสอน (เน้นทักษะ)และให้ทุนการศึกษาตลอดหลักสูตรปีที่ 1
ปริญญาตรี / ต่อเนื่อง (จะเปิดสอนในปีการศึกษา 2542 / ภาคเรียนที่ 2)	ปีที่ 3 ปีที่ 4	เปิดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2542 / ภาคเรียนที่ 2

ในปีการศึกษา 2547 ทางกาญจนาภิเษกวิทยาลัยช่างทองหลวงจะเปิดสาขาเพิ่ม ดังนี้

1. สาขาวิชาการออกแบบเครื่องประดับอัญมณี
2. สาขาเทคนิคเครื่องจักรกลและเครื่องประดับอัญมณี
3. สาขาเทคนิคการทำต้นแบบและการหล่อเครื่อง

ตารางที่ 4 ตารางรูปแบบการเรียนการสอน

ระบบ / ระดับ	สาขาวิชา	รูปแบบการเรียนการสอน
ระบบปกติ -ปวช.	 - ช่างทองหลวง - วิทยาการการเจียระไนอัญมณี - ช่างทองหลวง	 ปกติ ปกติ ปกติ
- ปวส	- การออกแบบเครื่องประดับ	- จัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างวิทยาลัย กับบิวตี้เจมส์ จำกัด โดยนักศึกษาเรียนวิชาพื้นฐานที่วิทยาลัย สัปดาห์ละ 1 วัน นอกนั้นเรียนวิชาชีพที่บริษัทฯโดยผู้เชี่ยวชาญของบริษัทฯเป็นผู้ถ่ายทอดและฝึกทักษะ

ระบบ / ระดับ	สาขาวิชา	รูปแบบการเรียนการสอน
	- การวิเคราะห์ และควบคุม	- การจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างวิทยาลัยบริษัทบิวตี้เจมส์จำกัดและภาควิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไปคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ระบบทวิภาคี -ปวช. -ปวส.	- เครื่องประดับอัญมณี - เทคนิคการทำต้นแบบและการหล่อเครื่องอัญมณี	- ปวช.ทวิภาคีสาขาเครื่องประดับอัญมณีจัดการเรียนการสอนที่บริษัททั้งหมด โดยครูอาจารย์ของวิทยาลัยสอนวิชาพื้นฐานสัปดาห์ละ 1 วัน ส่วนวิชาชีพผู้เชี่ยวชาญของบริษัทเป็นผู้สอนและฝึกทักษะ - ปวส.ทวิภาคีนักศึกษาเรียนวิชาพื้นฐานที่วิทยาลัยสัปดาห์ละ 1 วัน นอกนั้นเรียนวิชาชีพและฝึกทักษะที่บริษัทฯโดย

การเรียนการสอนในระบบปกติ จะมีลักษณะที่เรียกว่า การจัดตารางเรียนเป็นช่วงเวลา เช่น ในภาคเรียนหนึ่งถ้าลงเรียนวิชาปฏิบัติ 3 วิชา จะมีหนึ่งวันที่เรียนวิชาสามัญทั้งวัน อีก 4 วันที่เหลือก็จะเรียนวิชาปฏิบัติ โดยในหนึ่งภาคการเรียน มี 16 สัปดาห์ จะแบ่งเป็นเรียนวิชาปฏิบัติ วิชาละประมาณ 5 สัปดาห์ เป็นต้น

ตารางที่ 5 การประเมินผลการเรียน

ระบบปกติ	ระบบทวิภาคี
1. รายวิชา / โครงการ / โครงการวิชาชีพ ครูผู้สอนหรืออาจารย์ที่ปรึกษาโครงงาน หรือ โครงการวิชาชีพ	1. รายวิชาที่เรียนกับสถานศึกษา ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการเรียน
2. การฝึกงานสถานศึกษาและสถานฝึกงานอาชีพประเมินร่วมกัน	2. รายวิชาที่ฝึกอาชีพกับสถานประกอบการ / โครงงาน / โครงการวิชาชีพ ครูฝึกเป็นผู้ประเมิน
3. หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการเรียน	3. ผู้ควบคุมการฝึกเป็นผู้อนุมัติผลการเรียน

ระบบปกติ	ระบบทวิภาคี
4. วิธีการประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา	4. วิธีการประเมินผลการเรียน 4.1 ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา 4.2 ประเมินผลการเรียนเพื่อจบหลักสูตรหรือการสอบมาตรฐานฝีมือโดยคณะกรรมการประเมินผล(กรรมการร่วมระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ)
5. การให้ระดับผลการเรียนรายวิชาเป็นตัวเลขและตัวอักษร	5. การให้ระดับผลการเรียนเป็นตัวเลขและตัวอักษร มาตรฐานฝีมือ เป็น ดี ผ่าน ไม่ผ่าน
6. การจบหลักสูตร 6.1 สอบได้ (ระดับผลการเรียนตั้งแต่ 1 ขึ้นไป) ในรายวิชาต่างๆตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละประเภทวิชาและสาขาวิชา 6.2 ได้หน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้าง 6.3 ผ่านการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมตามที่สถานศึกษากำหนด	6. การจบหลักสูตร 6.1 สอบได้ (ระดับผลการเรียนตั้งแต่ 1 ขึ้นไป) ในรายวิชาต่างๆตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละประเภทวิชาและสาขาวิชา 6.2 ให้หน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้าง 6.3 ผ่านการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมตามที่สถานศึกษาและสถานประกอบการกำหนด 6.4 สอบผ่านมาตรฐานฝีมือ
7. หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลจบหลักสูตร	7. หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลจบหลักสูตร
8. เอกสารการศึกษาที่นักเรียนจะได้รับเมื่อเรียนจบหลักสูตร 8.1 รบ. 1 ปวช. 8.2 ประกาศนียบัตร	8. เอกสารการศึกษาที่นักเรียนจะได้รับเมื่อเรียนจบหลักสูตร 8.1 รบ.1 ปวช. 8.2 ประกาศนียบัตร 8.3 วุฒิบัตรของกรมอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ(หรือสมาคมวิชาชีพ) หนังสือรับรองการผ่านงานของสถานประกอบการ

ผลงานของนักเรียนจะเป็นงานซ่อมทรัพย์สินประเภทเครื่องประกอบ-เครื่องใช้ในพระราชพิธี ซึ่งเป็นงานศิลปะที่จัดทำขึ้นโดยช่างฝีมือโบราณ ได้แก่ เครื่องบายศรีทอง-เงิน และขันใส่ข้าวสารทอง-เงิน พระสุหร่าย ฉัตรที่ใช้ในพระราชพิธีเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมายุเท่ากับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นต้น จากนี้ยังมีการออกแสดงและจำหน่ายผลงานครูและนักเรียนเป็นการหารายได้เข้าสู่โรงเรียน ผลิตภัณฑ์ของนักเรียนที่นำไปจำหน่าย เช่น พวงกุญแจฉลุลาย ที่คั่นหนังสือเงินฉลุลาย เครื่องเงินชาวเขา กำไลสลักดุนลวดลาย และขันถม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลงานของอาจารย์พิเศษ เช่น เครื่องประดับทองสุโขทัย และเครื่องประดับทองเพชรบุรี มีการสาธิต การทำงานของนักเรียน เช่น

- การสาธิตทำทองโบราณแบบเพชรบุรี(กระดุม)
- งานสลักดุน(กำไลเงินสลักดุน)
- งานเครื่องเงินชาวเขา(จี้ สร้อย)
- งานทองโบราณแบบสุโขทัย(สร้อยพวงมาลัย สร้อยสี่เสา)
- งานถมเงิน(ขัน และถาด)
- งานฉลุลาย(ที่คั่นหนังสือ และกำไลฉลุ)
- งานออกแบบเครื่องประดับด้วยคอมพิวเตอร์

โดยเริ่มครั้งแรกที่งานแสดงวิมานเมฆ งานบีโอไอแฟร์ งานแสดงสินค้าอัญมณี ที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ และงานอื่นๆ

พิธีไหว้ครู

พิธีไหว้ครูจัดขึ้นโดยสำนักพระราชวัง สำหรับโรงเรียนในแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพราชสุดาฯ ได้แก่ กาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง โรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ(วิทยาลัยในวังชายและหญิง) โครงการพระดาบส และมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ โดยนักเรียนเข้าใหม่ทุกระดับชั้น จะต้องเข้าร่วมพิธีนี้ เป็นพิธีแบบพราหมณ์และมีการครอบครูช่างด้วย

- พิธีไหว้ครูช่าง ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยเอง มีพิธีพราหมณ์เช่นกัน สำหรับนักเรียนทุกระดับชั้น และมีการครอบครูวิชาสลักดุน โดยอาจารย์ทวี บุญชากรสามัญ
- พิธีไหว้ครูสามัญ จัดขึ้นในวันเดียวกับพิธีไหว้ครูช่างของวิทยาลัย

2.9 ประวัติความเป็นมาของเครื่องทองสุโขทัย

หลักฐานที่เกี่ยวกับเครื่องทองสุโขทัยจากทางโบราณคดี เช่น หลักฐานจากจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 (วัดศรีชุม) และจารึกวัดป่ามะม่วง (จารึกสุโขทัยหลักที่ 4 ภาษาเขมร และจารึกสุโขทัยหลักที่ 5 ภาษาไทย) หลักฐานจากวรรณคดีทางพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) เมื่อพ.ศ 1888 ซึ่งปรากฏอยู่หลายตอน ได้แก่ สุคติภูมิ-กามภูมิ หลักฐานจากศิลปกรรมสมัยสุโขทัย ได้แก่ ประติมากรรมรูปเคารพเนื่องในศาสนาพราหมณ์ โดยการศึกษาจากเทวรูปสำริดสมัยสุโขทัย และแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ศิลปกรรมสุโขทัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางศาสนาและความเป็นไปทางสังคม ภูมิปัญญาของช่างสุโขทัยจึงมีส่วนสร้างสรรค์งานศิลปะแบบเรียบง่าย ศิลปกรรมสุโขทัยมีช่วงระยะเวลา 200 ปี แต่ศิลปกรรมสุโขทัยยังคงสืบทอดมาถึงกรุงศรีอยุธยาอีกทั้งยังแพร่หลายไปล้านนาจวบจนถึงปัจจุบัน จาก

การศึกษาพบโบราณวัตถุที่เมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัย เข้าใจว่าอาณาจักรล้านนามีบทบาทต่อศิลปกรรมสุโขทัย เนื่องจากมีศิลปกรรมของล้านนาสกุลช่างพะเยาคล้ายคลึงกับศิลปกรรมสุโขทัย หรือแม้แต่ศิลปกรรมแบบพุกาม เนื่องจากพบว่ามีชาวมอญที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศพม่า นับถือพุทธศาสนา นอกจากนี้ศิลปกรรมลังกาแบบโปลนนารุวะ ศิลปกรรมเขมร และศิลปกรรมอยุธยา ล้วนเข้ามามีบทบาทต่อศิลปกรรมและสังคมในสมัยสุโขทัยด้วย

มโน กลีบทองได้กล่าวถึงถนิมพิมพาภรณ์สมัยสุโขทัย ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

> ถนิมพิมพาภรณ์ที่ปรากฏจากหลักฐานทางโบราณคดีสมัยสุโขทัย ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานด้านเอกสาร หรือหลักฐานด้านศิลปกรรมก็ตามสะท้อนให้เห็นว่าในสมัยสุโขทัยนั้นจะใช้ถนิมพิมพาภรณ์ในการกำหนดความแตกต่างฐานะทางสังคมหาก เป็นประดิมากรรมรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ บุคคลชั้นสูง มักมีถนิมพิมพาภรณ์ประดับประดาเป็นจำนวนมากและหลากหลายรูปแบบ แต่หากเป็นสามัญชนหรืออมนุษย์ตามความเชื่อทางศาสนาก็มักมีปรากฏเฉพาะในสัตว์ที่เกี่ยวเนื่องกับบุคคลชั้นสูงเท่านั้น สำหรับวัสดุที่ใช้ทำหรือประดิษฐ์ถนิมพิมพาภรณ์สมัยสุโขทัยแม้ว่ายังไม่ปรากฏหลักฐานที่เด่นชัดระบุถึงชนิดของวัสดุหรือแหล่งผลิตวัสดุได้ก็ตาม แต่จากการที่เทวรูปสัมฤทธิ์สมัยสุโขทัยบางองค์ยังหลงเหลือชิ้นส่วนของเพชรพลอยซึ่งแต่เดิมน่าจะใช้เป็นส่วนหนึ่งของถนิมพิมพาภรณ์ของเทวรูปนั้น ๆประกอบกับมีความปรากฏในไตรภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วงหลายตอนที่กล่าวถึงว่าถนิมพิมพาภรณ์ล้วนแล้วแต่ทำด้วยเงิน ทอง และรัตนชาติชนิดต่างๆจึงทำให้อนุมานในชั้นต้นได้ว่า ถนิมพิมพาภรณ์สมัยสุโขทัยนั้นนอกจากจะทำหรือประดิษฐ์ขึ้นด้วยเพชรพลอยแล้ว คงมีการทำหรือประดิษฐ์ขึ้นด้วยเงิน ทอง หรือรัตนชาติอื่น ๆอีกดังที่มีความปรากฏในไตรภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วงก็เป็นได้ ส่วนในด้านลักษณะและรูปแบบของถนิมพิมพาภรณ์สมัยสุโขทัยจากหลักฐานด้านศิลปกรรมนั้นอาจกล่าวได้ว่านอกจากลักษณะและรูปแบบของศิลปกรรมพื้นเมืองแล้ว ถนิมพิมพาภรณ์สมัยสุโขทัยยังน่าจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมจากดินแดนภายนอกหลายอาณาจักร โดยเฉพาะศิลปะลังกาแบบโปลนนารุวะ ศิลปะเขมร ศิลปะพม่าแบบพุกาม ศิลปะล้านนาสกุลช่างพะเยา และศิลปะอยุธยา (มโน กลีบทอง. 2535 : 121)

เครื่องประดับในสมัยสุโขทัยไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจน แต่มีการขุดพบแหวนทอง ที่วัดมหาธาตุ เมืองเก่าสุโขทัย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย แต่ไม่สามารถระบุว่ามีกระบวนการผลิตในสมัยสุโขทัยหรือไม่ จึงยากแก่การวิเคราะห์คาดว่าไม่น่าจะมีหลงเหลืออยู่ เพราะสุโขทัยมีระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์ทรงใกล้ชิดกับราษฎร ยกตัวอย่างเช่น พ่อขุนรามคำแหงโปรดให้แขวนกระดิ่งไว้ที่ประตูพระราชวัง เพื่อที่ราษฎรที่เดือดร้อนไปสั่นกระดิ่งไว้ที่ประตูพระราชวัง ซึ่งผิดกับระบบการปกครองสมัยอยุธยา พระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนสมมติเทพ ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงต้องมีเครื่องประดับเพื่อสวมใส่ในงานพระราชพิธีสำคัญๆ จึงพบว่ามีหลักฐานเผยแพร่อยู่คือ งานเครื่องประดับอยุธยาตลอดจนงานเครื่องประดับเพชรบุรี และคาดว่าจะเป็นต้นแบบเครื่องประดับในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการปกครองแบ่งหัวเมืองฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ ฝ่ายตะวันออกและฝ่ายตะวันตก เมืองเพชรบุรีนั้นถูกจัดให้เป็นหัวเมืองฝ่ายตะวันตก เมืองเพชรบุรีจึงถือเป็นเมืองสำคัญที่ข้าศึกต้องยกทัพผ่านเพื่อไปตีกรุงศรีอยุธยา จะสังเกตเห็นว่าจังหวัดเพชรบุรีมีวัดเป็นจำนวนมากการเปลี่ยนแปลงของสภาพบ้านเรือนมีน้อยมาก งานเครื่องประดับอยุธยาและงานเครื่องประดับเพชรบุรี มีการออกแบบและกระบวนการผลิตที่ทำด้วยมือเป็นสำคัญ จัดเป็นงานประณีตศิลป์ มีการใช้อัญมณีและการลงยาแทนการใช้สี และมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย

การศึกษาผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับงานเครื่องประดับพบว่า งานเครื่องประดับของช่างทองเพชรบุรีมีลักษณะรูปแบบการออกแบบ และกระบวนการผลิตแบบเดิม เช่น การสานและการถัก ลูกสน ปะวะหล่ำ กระดุม เต่าร้าง ไข่ปลา แนวคิดของลวดลายส่วนใหญ่ คือ ลายประเภทลายไทย ลายประเภทธรรมชาติ ลายประเภทเครื่องใช้ไม้สอย โดยงานเครื่องประดับส่วนใหญ่จะมีการออกแบบและกระบวนการผลิตไม่หลากหลาย เช่น การตัด การแกะ การฉลุ การติดผลึก การฝังผลึก การเกาะ การทำไข่ปลา การตะไบ การขัดและจุดให้เป็นรอย การต้มและการย้อมทอง

ส่วนงานเครื่องประดับอยุธยาเป็นงานช่างฝีมือจัดอยู่ในกลุ่มเครื่องทอง พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์จะมีช่างทองประจำพระองค์ เนื่องจากกรุงศรีอยุธยามีระบบการปกครองแบบขอม ซึ่งต่อมามีการสืบต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ เรียกว่า "ช่างสิบหมู่" งานเครื่องประดับในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่ถูกเก็บรวบรวมไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องประดับอยุธยามีการออกแบบลวดลายและกระบวนการผลิต มีความโดดเด่นในด้านการฝังอัญมณีสีกับทองคำ อัญมณีที่ใช้ทำเครื่องประดับอยุธยา ได้แก่ พลอยสีแดง ทับทิม มรกต หยก ตาแมว โปร่งขาม เพชร บุษราคัม นิล ไข่มุก คาดคะเนว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาคงมีการเจียระไนอัญมณี เพราะมีอัญมณีที่ถูกเจียระไนในรูปแบบหลังเต่า หลังเบี้ย หรือเหลี่ยม แต่มีลักษณะหยาบ ในด้านกระบวนการผลิต มีการเชื่อมเส้นทองคำประกอบเป็นลวดลาย การตัดหรือฉลุ การแกะสลัก การดุน การทุบเคาะขึ้นรูป การฝังอัญมณีแบบหุ้มขอบ งานเครื่องประดับในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นเครื่องประดับของพระมหากษัตริย์ ได้แก่ กรองศอ สังวาลและทับทรวง กำไลทองคำ สร้อยข้อมือทองคำ พาหุรัดและทองพระกร ธำมรงค์ เครื่องประดับศีรษะปั้นเหน่ง แนวคิดของช่างทองหลวงส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดมาจากลายประดิษฐ์ประเภทลายไทย ลายธรรมชาติ และลวดลายปูนปั้น เอกลักษณ์ของเครื่องประดับอยุธยา คือ การใช้สีเหลืองของทองคำกับอัญมณีที่ตัดกัน ซึ่งมีผลสืบทอดต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และเครื่องประดับทองรูปพรรณในปัจจุบันด้วย

กระบวนการผลิตในส่วนของเครื่องมือทำทอง สันนิษฐานว่าเครื่องมือของช่างทองหลวงอยุธยา และช่างทองเพชรบุรี คงมีลักษณะเหมือนกันเพราะว่าช่างทองเพชรบุรีคงได้รับการสืบทอดจากช่างทองหลวงอยุธยา เนื่องจากมีความสัมพันธ์กันในด้านการปกครอง จึงสรุปได้ว่าช่างทองเพชรบุรีมีการสืบทอดการทำทองจากช่างทองหลวงอยุธยา

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าพ.ศ 2310 จึงคาดว่าช่างทองหลวงคงจะหนีภัยสงครามไปยังหัวเมืองต่าง ๆ รวมถึงเมืองเพชรบุรี เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราช และทรงตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ตลอดระยะเวลา 15 ปี ในสมัยกรุงธนบุรี ทรงทำนุบำรุงบ้านเมือง ควบคู่ไปกับการทำสงคราม จึงไม่ปรากฏงานเครื่องประดับ ต่อมาเมื่อสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานี พระองค์ทรงโปรดเครื่องประดับทองลงยาราชาวดี ซึ่งเป็นการลงยาด้วยน้ำยา สีขึ้นก การเวก หรือสีฟ้า เขียว ซึ่งจะพบในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนใหญ่จะพบในเครื่องราชกกุธภัณฑ์ เครื่องราชูปโภค และเครื่องประกอบพระราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ ระยะแรกกรุงรัตนโกสินทร์ยังมีช่างสิบหมู่ โดยยึดถือปฏิบัติต่อจากสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการอนุรักษ์งานประณีตศิลป์แบบอย่างกรุงศรีอยุธยา มีการปรับดัดแปลงให้มีความทันสมัย เพราะมีการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาซึ่งปรากฏในรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 เป็นสำคัญ

งานเครื่องประดับของไทยมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ มีลักษณะการสืบทอดเฉพาะตัว สืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน เครื่องทองในจังหวัดสุโขทัยซึ่งส่วนใหญ่ได้รับเอกลักษณ์การ

สืบทอดการออกแบบ กระบวนการผลิตจากเครื่องประดับอยุธยาและเครื่องประดับเพชรบุรี โดยมีการผสมผสานดัดแปลงผลงานให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น จากการศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยพบว่าการออกแบบ และกระบวนการผลิตของช่างทองสุโขทัย ในเรื่องของแนวคิดการออกแบบมีลักษณะคล้ายคลึงกับเครื่องประดับอยุธยาและเครื่องประดับเพชรบุรี ได้แก่ ลวดลายประดิษฐ์ประเภทลายไทย เช่น ลายกนกก้านขด ลายประจำยาม ลายรักร้อย โดยเฉพาะลวดลายรักร้อยจากช่องลมที่วัดนางพญา ถูกนำมาสร้างสรรค์เป็นกำไลนางพญา ลวดลายธรรมชาติ เช่น ลายดอกไม้ ดอกพิกุล ดอกมะลิซ้อน ลูกสน พวงมาลัยดอกไม้สด ถูกนำมาสร้างสรรค์เป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ แหวน และเครื่องประดับชุด ส่วนงานลูกสนและเต่าร้างช่างทองสุโขทัยได้รับแนวคิดมาจากช่างทองเพชรบุรี ลวดลายประติมากรรม และจิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เช่น เจดีย์สุโขทัย จิตรกรรมฝาผนังที่วัดศรีชุม ถูกนำมาสร้างสรรค์เป็นเครื่องประดับชุด สร้อยคอ ลวดลายประดิษฐ์จากเครื่องใช้ เช่น สุ่ม ลูกตะกร้อ ตะกรุด ปิ๊บ เครื่องจักสาน ถูกนำมาสร้างสรรค์เป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู และลวดลายการออกแบบของช่างทองสุโขทัย เช่น ลายสุโขทัย ลายเชค ส่วนการทำสร้อยถักถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของช่างทองสุโขทัย คือ มีลักษณะการถักโดยการวนเส้นทองเพียงเส้นเดียว และมีการถักของเสาตั้งแต่ 3 เสาจนถึง 200 เสา เมื่อเปรียบเทียบกับการถักของช่างทองเพชรบุรี ซึ่งมีลักษณะการนำลวดทองมาเชื่อมต่อๆกัน คือ การนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วง และสานถักตามแบบลวดลายแต่ละชนิด เช่น สร้อยขัดมัน สร้อยสี่เสา สร้อยหกเสา สร้อยแปดเสา สร้อยสมอเกลียว ส่วนของช่างทองสุโขทัยจะมีการถักแบบเกลียวเชือก กระดูกงู เกล็ดมังกร สำหรับกระบวนการผลิตบางอย่าง ช่างทองสุโขทัยอาจรับมาจากช่างทองเมืองเพชรบุรี เช่น การเชื่อมห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อยๆ นอกจากนี้เครื่องประดับทองสุโขทัยอาจได้รับอิทธิพลจากศิลปะล้านนา โดยเฉพาะลวดลายปูนปั้น เช่น ลายกลีบบัวหน้าแหนบหอไตรวัดพระสิงห์ ลายก้านขดที่ประดับเจดีย์วัดปันสาท ลายดอกสลับวงโค้งจากเสาและหัวเสาจระนำของเจดีย์วัดป่าแดงเชียงใหม่

จากการศึกษาพบว่าศิลปกรรมล้านนามีผลต่อแนวคิดการออกแบบลวดลายของช่างทองสุโขทัย เนื่องจากมีบริเวณใกล้กัน อีกทั้งในศิลปกรรมล้านนายังมีการกล่าวถึง เครื่องทองล้านนา มีกระบวนการผลิต เช่น งานฉลุ งานดุน และงานสลัก เป็นแนวความคิดประเภทลวดลายพันธุ์พฤกษา ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของช่างล้านนาในอดีต "งานเครื่องเงิน เครื่องทองฉลุ ดุน หรือสลักเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา ล้วนแสดงถึงความประณีตของช่างล้านนาในอดีตที่เหลือหลักฐานอยู่ ซึ่งมีอายุไม่เกินไปกว่า พุทธศตวรรษที่ 21 การสืบทอดมาในปัจจุบันพยายามทำกันโดยนำแบบเก่ามาผสมผสานขึ้นใหม่ ก็มีอยู่ตลอดมา" (สันติ เล็กสุขุม. 2538 : 252)

2.10 ประเภทของเครื่องทองสุโขทัย

เครื่องทองสุโขทัยสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทเครื่องประดับและเครื่องใช้ไม้สอย ดังนี้

2.10.1 เครื่องประดับทองรูปพรรณ

- เครื่องประดับคอมีสร้อยสามเสา สี่เสา ห้าเสา หกเสา แปดเสา จี้ สร้อยคอหลอดก้านแข็ง กรอบพระ
- เครื่องประดับแขน มีกำไลข้อมือ กำไลหลอด กำไลหลอดแฝด สร้อยข้อมือ ถักลายเปีย ลายยี่สิบเสา จนถึง สองร้อยเสา การถักแบบแบน
- เครื่องประดับนิ้ว มีแหวนทองคำลงยา แหวนหัวมังกร แหวนพ่อขุน
- เครื่องประดับเอว มีเข็มขัดลวดลายต่างๆหัวเข็มขัด

- เครื่องประดับหู มีต่างหูแบบต่างๆ ทั้งลายฉลุ ต่างหูหลอดก้านแข็ง
- เครื่องประดับเท้า มีกำไลข้อเท้า สร้อยสวมข้อเท้า
- เครื่องประดับอื่นๆ เช่น เข็มกลัด แบบต่างๆ

2.10.2 **ประเภทเครื่องใช้ไม้สอย**

เครื่องทองประเภทเครื่องใช้ไม้สอย เช่น ผอบ กระเป๋า ปิ่นโต กระถางโพธิ์เงิน โพธิ์ทอง เสื้อถักทอง เน็คไท เชี่ยนหมาก กรอบรูป ฯลฯ ซึ่งในส่วนนี้ลูกค้าเป็นผู้สั่งทำเป็นพิเศษ

2.11 แนวความคิดในการออกแบบลวดลาย

ช่างทองสุโขทัย ได้รับแนวความคิดมาจากความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆรอบตัว ซึ่งมาจากความเชื่อศรัทธา แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงพอสันนิษฐานได้ว่า มาจากสิ่งต่างๆ ดังนี้

2.11.1 **แนวความคิดจากเครื่องทองในสมัยโบราณ** อโนมา เขาเหิน ผู้ประกอบการร้านทองสมสมัยได้กล่าวถึง การออกแบบลวดลายจากแนวคิด จากการเลียนแบบเครื่องทองโบราณ "นายเชื้อ วงศ์ใหญ่ ได้รับแนวคิดมาจากผู้นำสร้อยโบราณทำด้วยสัมฤทธิ์ถักสานเป็นสร้อยสี่เสาที่ได้มาจากริมน้ำยมมาดู จากนั้นนายเชื้อจึงค่อยแกะลายออกมาจากจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด โดยแกะทีละปล้อง ทีละข้อ แล้วใช้ลวดทองแดงถักร้อยตามรูปแบบเดิมแต่ไม่สำเร็จ หลังจากนั้นจึงตัดสินใจไปหาชาวบ้านที่มีอาชีพสานกระบุง ตะกร้า ซึ่งได้ศึกษาจนสำเร็จ จากนั้นจึงนำทองมาถักสานในรูปแบบของทองโบราณ จนเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย" (อโนมา เขาเหิน ,สัมภาษณ์,2545)

เดี่ยว องอาจ ผู้ประกอบการร้านทองอรพิน ได้กล่าวถึงการออกแบบลวดลายจากแนวคิดการเลียนแบบเครื่องทองโบราณ "นายบุญธรรม คงมาได้เป็นผู้ริเริ่มนำผอบโบราณมาเลียนแบบ และนำไปขายให้เจ้าของร้านขายของเก่า จึงได้เริ่มนำแนวคิดการเลียนแบบวัตถุโบราณขึ้น" (เดี่ยว องอาจ,สัมภาษณ์, 2545)

จากการสัมภาษณ์จึงคาดว่าน่าจะมีการนำเครื่องทองโบราณมาจากชาวบ้านผู้พบเห็นมาจากแม่น้ำยม หรือการนำผอบโบราณมาทำการเลียนแบบซึ่งคาดว่าคงจะเป็นการออกแบบในระยะแรกๆของช่างทองสุโขทัย

2.11.2 **แนวความคิดจากธรรมชาติ** เช่น ลายเม็ดมะยม ลายลูกสน ลายหยดน้ำ ลายไข่ปลา ลายพิกุลลายพวงมาลัย ลายเถาวัลย์ ลายกระดูกงู ลายตะขาบ ลายมังกร ลายกระดูกแย้

2.11.3 **แนวความคิดจากงานประติมากรรม** ลวดลายปูนปั้น และจิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

ลวดลายปูนปั้นที่วัดนางพญา นี้ถือเป็นลายปั้นปั้นที่มีความงดงามวิจิตรพิสดารมาก และมีความสำคัญชิ้นยอดของประเทศไทย ลักษณะของลายที่ปรากฏจะปั้นอยู่ในกรอบหรือที่จำกัด เช่น ที่เสาช่องลมเป็นพื้นที่แนวยาวลงมา ลักษณะคล้ายตุงห้อย และลวดลายเป็นกลีบบัวตูมซ้อนกันเป็นแบบรักร้อย ตั้งปลายแหลมขึ้นซ้อนกันจนถึงปลายสูงสุด ตรงกลางเสาช่องลมมีประจำยาม มีหัวห้ามลายที่บริเวณโค่นและปลายเป็นประจำยามครึ่งซีกดูคล้ายกับอกเลาที่ประดูโบสถ์ทั่วๆไปขอบข้างริมๆเสาช่องลมริมทั้งสองข้างของบัวรักร้อยเป็นลายประดิษฐ์ในทำนองแข้งสิงห์เป็นกรหนก ส่วนลายที่ต่ำลงมาจากเสาช่องลมเป็นลายแนวนอนในกรอบสี่เหลี่ยมพื้นผ้า ตรงกลางเป็นลายในกรอบลูกฟัก ก่อเอ็นเสากั้นเป็นห้องๆ ลักษณะทั่วไปของลาย เป็นลายที่ประดิษฐ์ในลักษณะของลายก้านขดม้วนไป

มา ส่วนประกอบเป็นดอกไม้และใบไม้ค่อนข้างแน่น (เนื้อภาพมากกว่าพื้น)ภายในกรอบลูกฟักจะมีกรอบประจำยามปรากฏอยู่และภายในกรอบประจำยามบางกรอบจะมีภาพมนุษย์ปนอยู่ด้วย

2.11.4 **แนวความคิดจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน** เช่น ลายสุ่ม ลายลูกตะกร้อ ลายตะกรุด ลายมัดหมี่ ลายจักสาน ลายปี๊บ ลายบูมเมอแรง

2.11.5 **แนวความคิดจากการออกแบบของช่างทองสุโขทัย** เช่น ลายสุภาพร ลายเชค ลายนางพญา

2.12 ลวดลายจิตรกรรมสมัยสุโขทัยที่ปรากฏในงานเครื่องทอง

เครื่องทองสมัยสุโขทัย ในระยะเริ่มแรกนั้นมีลักษณะและรูปแบบที่ได้รับอิทธพลของศิลปะเขมรหรือกัมพูชา เพราะอาณาจักรขอมมีอำนาจทางการเมืองครอบคลุมอยู่ในดินแดนแถบนี้ ช่างสุโขทัย ได้พยายามที่จะนำเอาเอกลักษณ์จากดินแดนใกล้เคียงเข้ามาผสมผสานให้อยู่ในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง จากหลักฐานเอกสาร และงานศิลปกรรมในสมัยสุโขทัยที่ทำการศึกษาพบว่ามีเอกสาร จารึกสุโขทัยหลักที่ 2 (วัดศรีชุม) ราว พ.ศ 1890-1920 และหลักฐานจากวรรณคดีทางพุทธศาสนา ได้แก่เรื่อง ไตรภูมิกถา หรือไตรภูมิพระร่วง อันพระราชนิพนธ์ขึ้นโดยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) เมื่อพ.ศ 1888ซึ่งปรากฏอยู่หลายตอน เช่น ความในปัญจมกัณฑ์สุคติภูมิ-กามภูมิ) ความในฉัฏฐกัณฑ์:ฉกามาผจรภูมิ(สุคติภูมิ-กามภูมิ)

ส่วนในด้านผลงานจิตรกรรมในสมัยสุโขทัยเหลืออยู่น้อยมากเพราะสีที่ใช้ในการเขียนภาพ คือ สีฝุ่นผสมกาว เมื่อถูกน้ำฝนสาดหรือไหลซะภาพจิตรกรรมจะทำให้ลบเลือนเสียหาย เช่น จิตรกรรมฝาผนังของเจดีย์เจ็ดยอด เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้า เชิงพุทธประวัติและชาดก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนในสมัยนั้นเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด การทำบุญ กลวิธีใช้วิธีการระบายสีเรียบ และใช้เส้นตัด ใช้สีน้อย ได้แก่ สีแดง สีขาว สีดำ และสีเหลือง จิตรกรรมฝาผนังที่วัดเจดีย์เจ็ดแถวที่ผนังคูหาของเจดีย์รายด้านหลังเจดีย์ประธาน เป็นจิตรกรรมฝาผนังแห่งเดียวของศิลปะสุโขทัยที่รู้จักในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีงานจารึกลายเส้นลงบนแผ่นหินจำนวนหนึ่งจากมณฑปวัดศรีชุม จำแนกแบ่งได้ 8 ชนิด ดังนี้

เครื่องทองในบุคคลชั้นสูง

บุคคลชั้นสูงในสมัยสุโขทัย ได้แก่ เทวดา กษัตริย์ พระยา ท้าว ฯลฯ โดยจำแนกความแตกต่างกันด้วยเครื่องประดับตกแต่ง ลักษณะของเครื่องทองในบุคคลชั้นสูงนั้น อาจจำแนกได้ดังนี้

รูปลักษณ์ของเครื่องประดับศีรษะหรือมงกุฎสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.1.1 ส่วนที่เป็นกระบังหน้า ลักษณะของกระบังหน้าที่มีเส้นขอบล่างของกระบังหน้าหยักลงมาเป็นมุมแหลมที่กึ่งกลางนลาฏ และมีการประดับด้วยรูปสามเหลี่ยมเหนือกระบังหน้า เช่น กระบังหน้าเศียรเทวดาปูนปั้นแบบสุโขทัยระยะแรก อายุราวต้นศตวรรษที่ 19 ที่ขุดค้นได้จากวัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย ระหว่างพ.ศ 2528-2529 กระบังหน้าของเทวดาบนรอยพระพุทธบาทวัดเขานางทอง จังหวัดกำแพงเพชร กระบังหน้าของเทวดาบนรอยพระพุทธบาทที่วัดเขาตระพังทอง จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น กะบังหน้าที่มีลักษณะเช่นนั้นน่าจะมีความเกี่ยวข้องกันกับกะบังหน้าของเทวดาปูนปั้นที่วิหารลังการดิลก ศิลปะลังกาแบบโปลนารุวะราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 กระบังหน้าที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "เสวิววาณิชชาดก"และภาพชาดกตอน "เทวธรรมชาดก"

บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย สะท้อนว่าน่าจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับลายหน้ากระดานในจิตรกรรมฝาผนังภายในเจดีย์รายด้านหลังเจดีย์ประธาน วัดเจดีย์เจ็ดแถว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ลายหน้ากระดานในจิตรกรรมฝาผนังภายในกรุชั้นล่าง ปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และลวดลายในเครื่องประดับศีรษะหรือมงกุฎของเศียรเทวดาปูนปั้นศิลปะทวารวดี พบที่ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

1.1.2 รัดเกล้า มีลักษณะและรูปแบบที่หลากหลาย มีวงแหวนรัดซ้อนขึ้นไป เช่น รัดเกล้าที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "ตัลหุลนาพชาดก "ภาพชาดกตอน "สุขวิหาริชาดก" และภาพชาดกตอน "ปโรหัสสชาดก"บนแผ่นภาพลายเส้นวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย รัดเกล้าของเทวดาบนรอยพระพุทธบาทวัดเขานางทอง จังหวัดกำแพงเพชร เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าน่าจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับรัดเกล้าของเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารติวังกะ ศิลปะลังกาแบบโปลนนารุวะ และรัดเกล้าของเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังภายในกรุชั้นบน ปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปลักษณะของเครื่องประดับที่เป็นต้นเค้าของกรรเจียกจร

เครื่องประดับชนิดนี้จะติดอยู่กับบริเวณส่วนล่างของกระบังหน้าด้านหลังพระกรรณ เท่าที่พบในศิลปะสุโขทัย มักมีการประดับเป็นรูปวงกลมเรียงต่อกัน แล้วต่อด้วยแนวเส้นยาวลงมาเล็กน้อย เช่น ภาพชาดกตอน "คามนิชาดก"และภาพชาดกตอน "นิโครธมิคชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ภาพเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังภายในเจดีย์รายด้านหลังเจดีย์ประธานวัดเจดีย์เจ็ดแถว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น ลักษณะและรูปแบบที่คล้ายคลึงกับเครื่องประดับชนิดเดียวกันที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารติวังกะ ศิลปะแบบโปลนนารุวะ และภาพเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังภายในกรุชั้นบน ปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปลักษณ์ของกรองศอ(สร้อยคอ) มีแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะเป็นวงโค้ง มีทั้งเป็นวงกลมโค้ง กึ่งกลางด้านหน้าของวงโค้งประดับด้วยรูปวงกลมสามรูปเรียงติดกัน เช่น กรองศอที่ปรากฏในภาพชาดกตอน"อายาจิตภัตตชาดก"และภาพชาดกตอน"ขทิรังคชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย กรองศอของเทวดาปูนปั้นในซุ้มทิศใต้ มณฑปวัดตระพังทองหลาง จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น และที่วงโค้งขนาดใหญ่ มีลายรูปครึ่งวงกลมสลับรูปครึ่งสี่เหลี่ยมประดับตลอดวง เช่น กรองศอที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "เสริวาณิชชาดก"และภาพชาดกตอน " สุขวิหาริชาดก" บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น รูปวงกลมสามรูปเรียงติดกันนั้นมีความคล้ายคลึงกันกับกรองศอของเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังในวิหารนันทมันยะศิลปะพม่าแบบพุกาม ราวพุทธศตวรรษที่ 18-19

2. กรองศอลักษณะนี้เป็นแผ่นโค้ง อันบางแบบภายในกรองศอมักตกแต่งด้วยแนวเส้นคู่ที่ขนานไปกับขอบกรองศอ เช่น กรองศอที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "กุกกุรชาดก"และภาพชาดกตอน "จุฬชนกชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับกรองศอของเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารดิมบูลาทาลา ศิลปะลังกาแบบโปลนนารุวะ บางแบบภายในกรองศอมีการแบ่งออกเป็น 2 แนว แต่ละแนวคั่นด้วยเส้นคู่ แนวด้านล่างมีขนาดใหญ่กว่าแนวนอน ส่วนแนวด้านบนประดับเป็นลูกประคำ เช่น กรองศอที่ปรากฏใน

ภาพชาดกตอน "อาชัญญชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

รูปลักษณ์ของกุณฑล(ต่างหู)

กุณฑลของบุคคลชั้นสูงสมัยสุโขทัยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นวงแหวนเกลี้ยงสวมติดกับพระกรรณมีตั้งแต่ 1-4 วงซ้อนลดหลั่นกันลงไป เช่น กุณฑลที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "เสริววานิชชาดก"และภาพชาดกตอน "เทวธรรมชาดก" บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ซึ่งลักษณะของกุณฑลที่เป็นวงแหวนเกลี้ยงนั้นมักพบโดยทั่วไปในศิลปะอินเดีย ศิลปะลังกา และศิลปะของชนชาติอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือลักษณะกุณฑลที่มีรอยหยักเป็นลูกคลื่นที่ขอบนอกตลอดวง เช่น กุณฑลของพระยาที่นั่งอยู่เป็นคนแรกในภาพชาดกตอน "อาชัญญชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย และกุณฑลของเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังภายในเจดีย์รายด้านหลังเจดีย์ประธานวัดเจดีย์เจ็ดแถว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น ซึ่งลักษณะของกุณฑลแบบนี้ค่อนข้างคล้ายคลึงกับกุณฑลของเทวดาในภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในกรุชั้นบนปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปลักษณ์ของพาหุรัดและทองกร(กำไลต้นแขนและกำไลข้อมือ)

ลักษณะเป็นวงแหวนรัดบริเวณต้นแขนและข้อมือซ้อนกัน 3-4 วง เหนือวงแหวนวงบนสุดมีการประดับอีกชั้นหนึ่ง โดยบางแบบลวดลายประดับจะเป็นรูปสามเหลี่ยมในรูปวงโค้งหยัก 3 วงเรียงต่อกัน เช่น พาหุรัดและทองกรที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "เสริววานิชชาดก" และภาพชาดกตอน "มฆเทวชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย แต่บางลวดลายประดับจะเป็นวงโค้งนูนขึ้น ขอบวงโค้งริมนอกเป็นเส้นหยักลูกคลื่น ส่วนริมในเป็นเส้นเรียบ ที่กึ่งกลางมีรูปดอกไม้ประดับ เช่น พาหุรัดและทองกรที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "กุกกุรชาดก"และภาพชาดกตอน "โภชาชานิยชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย พาหุรัดของเทวดาบนรอยพระพุทธบาทที่วัดตระพังทอง จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น ในขณะที่บางแบบลวดลายประดับเหนือวงแหวนบนสุดจะมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมคล้ายลายกระจัง ภายในสอดไส้ด้วยรูปครึ่งวงกลม เช่น พาหุรัดและทองกรของเทวดาปูนปั้นแบบสุโขทัยระยะแรก ต้นพุทธศตวรรษที่ 19 ที่ขุดได้จากวัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย ลักษณะของพาหุรัดและทองกรที่เป็นวงแหวนเกลี้ยงซ้อนกัน 3-4 วงที่ปรากฏในส่วนที่เป็นเครื่องประดับของบุคคลชั้นสูงสมัยสุโขทัยพบว่าเป็นที่นิยมในศิลปะลังกา เช่นกัน เช่น พาหุรัดและทองกรของเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารติวังกะศิลปะลังกาแบบโปลนนารุวะ และพาหุรัดและทองกรเทวดาในภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารดิมบูลากาลาศิลปะลังกาแบบโปลนนารุวะ ส่วนลักษณะของพาหุรัดและทองกรที่เป็นวงกลมเกลี้ยงซ้อนกัน 3-4 วง เหนือวงแหวนวงบนสุดประดับด้วยรูปสามเหลี่ยมคล้ายกระจัง ภายในสอดไส้ด้วยรูปครึ่งวงกลม พบว่ามีความนิยมเช่นกันในศิลปะอยุธยา เช่น พาหุรัดของเทวดาในจิตรกรรมฝาผนังภายในกรุชั้นบน ปรางค์ประธานวัดราชบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และศิลปะล้านนาสกุลช่างพะเยา เช่น ทองพระบาทของเทวดาบนรอยพระพุทธบาทที่วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

เครื่องทองของสามัญชน

สามัญชนสมัยสุโขทัย ได้แก่ เช่นชาวบ้าน พ่อค้า นายพราน ฯลฯ "ต่างหู" มีลักษณะเป็นต่างหูรูปวงกลมทั้งชายและหญิง เช่น ต่างหูของรูปบุคคลในภาพ ชาดกตอน "ผลชาดก" ภาพชาดกตอน " ปุณณปาติชาดก" และภาพชาดกตอน "โรหิณีชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม เป็นต้น

เครื่องทองของอมนุษย์

อมุนุษย์ที่พบในศิลปกรรมแบบสุโขทัย ส่วนใหญ่มักเป็นยักษ์และราษส ไว้ผมยาว ตากลมโต ปากแสยะ มีเขี้ยว ตั้งแต่ดั้งจมูกถึงหน้าผากมีเส้นหักเป็นมุมแหลมเรียงต่อกันคล้ายผิวหนังเป็นปุ้มนูน สวมต่างหูเป็นรูปวงกลมหรือเป็นรูปสามเหลี่ยมคล้ายกระจัง เช่น ต่างหูของยักษ์ที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "เทวธรรมชาดก" บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นที่วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย เครื่องทองของยักษ์นอกจากมีลักษณะเป็นต่างหูรูปวงกลมหรือเป็นรูปสามเหลี่ยมคล้ายลายกระจังแล้วยังมีการประดับตกแต่งด้วยเครื่องทองที่คล้ายคลึงกับของบุคคลชั้นสูงอีกด้วย เช่น เครื่องทองของยักษ์ที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "ปัจจุฐชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

เครื่องทองของสัตว์

จากการศึกษาพบว่าปรากฏเด่นชัดในสัตว์สองชนิดหนึ่ง "ม้าและโค" โดยทั้งม้าและโคนั้นจะประดับด้วยเครื่องทองประเภทเดียวกัน อันได้แก่ กรองศอ ซึ่งมีลักษณะโดยรวมคล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันบ้างในส่วนรายละเอียด กรองศอแบบแรกนั้นมักมีลักษณะเป็นแผ่นโค้ง กว้าง รัดรอบคอ ภายในแบ่งเป็น 3 แนว แนวกลางเป็นลายลูกประคำ ส่วนแนวล่างกับแนวบนจะเป็นวงโค้งหยักต่อเนื่องกันไปตลอดแนว ที่กึ่งด้านหน้ากรองศอมีลายประจำยามสี่กลีบเป็นตัวห้ามกรองศอ และใต้กรองศอมีลักษณะคล้ายพู่เล็กๆห้อยลงมา เช่น กรองศอของม้าที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "โภชาชานิยชาดก"และกรองศอของโคที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "สารัมภชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย กรองศออีกแบบหนึ่ง มีลักษณะเป็นแผ่นโค้ง กว้าง รัดรอบคอ ภายในแบ่งเป็น 3 แนว แนวกลางจะมีรูปครึ่งวงกลมซ้อนทับกันไปตลอดแนว ส่วนแนวล่างกับแนวบนเป็นเส้นขีดเรียงกันไปตลอดแนว ที่กึ่งกลางด้านหน้าของกรองศอมีลายประจำยามสี่กลีบเป็นตัวห้าม แต่ใต้กรองศอไม่มีพู่เล็กๆห้อยลงมาเช่นแบบแรก เช่น กรองศอของม้าที่ปรากฏในภาพชาดกตอน "อาชัญญชาดก"บนแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

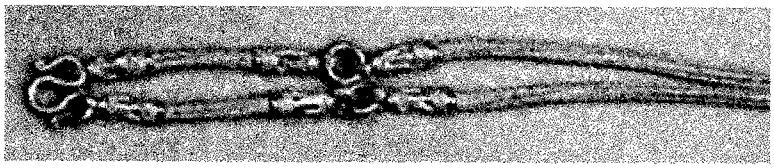
2.13 ลวดลายเครื่องประดับของช่างทองสุโขทัย

การสร้างผลงานจากความงดงาม กลมกลืนของธรรมชาติ ความผสมผสานของวัฒนธรรมไทย ในสมัยโบราณ เครื่องประดับ สามารถแยกได้ดังนี้

- เครื่องประดับทองคำ ได้แก่ สร้อยนวม สร้อยจี้ กุดั่น เสมา
- เครื่องประดับตัว ได้แก่ สร้อยสังวาลย์ สะอิ้ง อุตรี อุตรา
- เครื่องประดับแขน ได้แก่ พาหุรัด หรือกำไลต้นแขน เกยูร แหวนรอบ กำไลข้อมือแบบต่างๆ ใบไม้ปลายแขน ปะวะหล่ำ และป้าหว่า
- เครื่องประดับเท้า ได้แก่ กำไลเท้าแบบต่างๆ เช่น กำไลก้านบัว เป็นต้น
- เครื่องแหวนที่ประดับที่นิ้ว ได้แก่ แหวนประดับ แหวนงูลิ้นไหวได้ แหวนเพชรเม็ดหัวแมงปอ แหวนรังแตนเพชร แหวนนพรัตน์ หรือแหวนนพเก้า แหวนเก้ายอด แหวนหัวทรงมณฑป

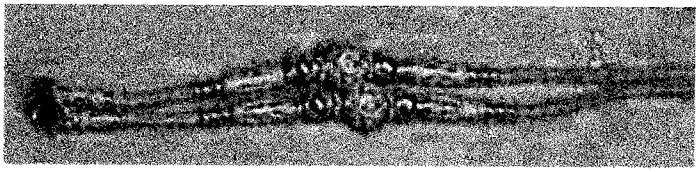
ช่างทองสุโขทัยรักษารูปแบบและลวดลายของรูปพรรณดั่งเดิม ซึ่งจะได้กล่าวถึงลวดลายทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัย ได้แก่

ลายถักโปร่ง เป็นลายที่แสดงความสามารถของช่างทองสุโขทัยได้อย่างดี และนับเป็นลวดลายยุคแรกๆ ของทองสุโขทัย เพราะในสมัยก่อนคนไทยใช้ดาบเป็นอาวุธ จึงต้องมีสายสะพ่ายแล่งสำหรับสะพายดาบ จึงมีการคิดประดิษฐ์ทองเป็นสายแล่ง นอกจากนี้ในสมัยสุโขทัย พวกที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูลพราหมณ์ก็จะใช้สายธุหร่ำชโญปวีต และสายธุรำเป็นเครื่องประดับตัว ดังนั้นสร้อยถักลายต่างๆจึงนับเป็นงานที่น่าสนใจสำหรับงานช่างทองสุโขทัย อย่างเช่น ลายถักโปร่งนี้ เป็นการใช้เส้นทองที่รีดเป็นเส้นเล็กๆเพียง 1 เส้น สอดถักโดยมีเหล็กเป็นแกนกลาง เมื่อได้ความยาวพอเหมาะจะดึงแกนเหล็กออก แล้วนวดให้นิ่ม ซึ่งช่างทองที่มีฝีมือจะสามารถถักสร้อยลายโปร่งนี้ให้มีความพริ้วไหว อ่อนตัวได้อย่างมหัศจรรย์



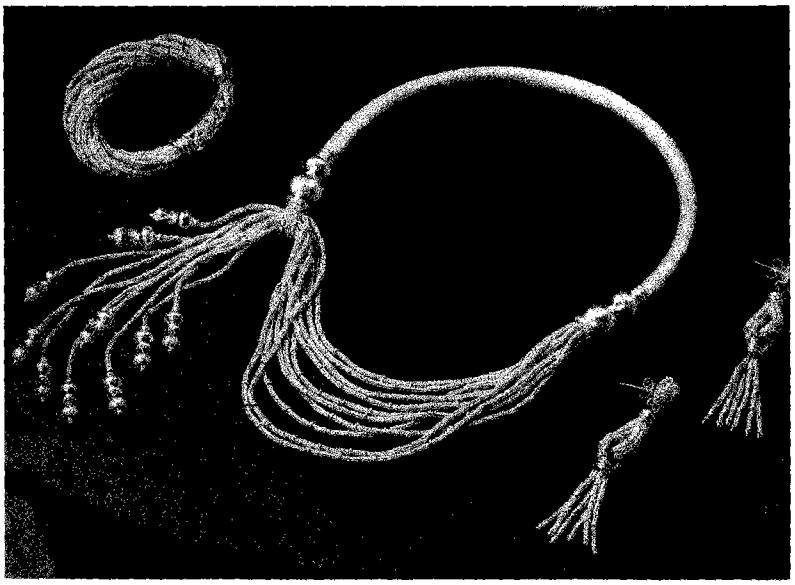
ภาพประกอบ 2 ลายถักโปร่ง

ลายสามเสา เป็นลายถักสายสร้อยที่แตกต่างจากลายถักโปร่งคือ ในขั้นตอนแรกของการขึ้นลาย และใช้เข็มเย็บผ้าหรือเข็มหมุด เป็นแกน สายสร้อยลายนี้จึงมีขนาดเล็กกว่าลายถักโปร่ง



ภาพประกอบ 3 ลายสามเสา

ลายพวงมาลัย เป็นสร้อยที่ทำเลียนแบบการร้อยพวงมาลัย โดยทำทองคำให้เป็นดอกไม้เล็กๆก่อนแล้วจึงนำมาร้อยเป็นพวงมาลัย



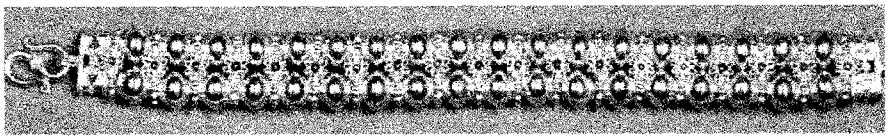
ภาพประกอบ 4 ลายพวงมาลัย

ลายพันเกลียว เป็นลายที่ใช้สำหรับกำไล มีแนวความคิดมาจากการเลียนแบบกระบองของยักษ์ในวรรณคดี



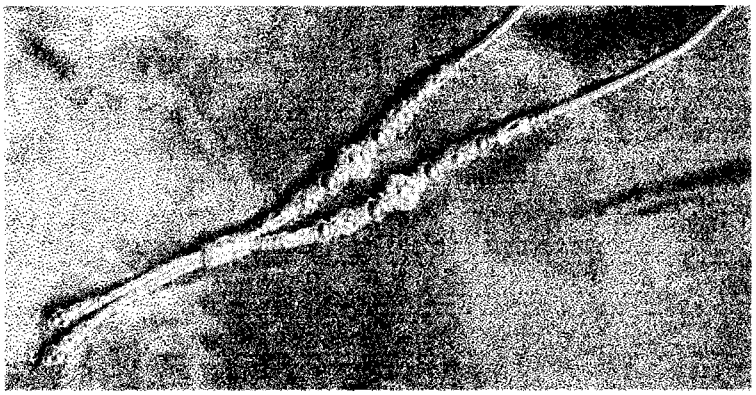
ภาพประกอบ 5 ลายพันเกลียว

ลายคำ หรือลูกประคำ เป็นการนำแนวความคิดของลูกประคำมาทำเป็นทอง ซึ่งช่างสุโขทัยได้มีการประดิษฐ์ลวดลายอื่นๆเสริมเติมแต่งเพิ่มขึ้นเป็นลวดลายใหม่ๆมากมายโดยลายที่นำมาตกแต่งเพิ่มเติมส่วนใหญ่ จะมาจากลายไทยหรืออาจมีการถักเปียหรือใส่ไข่ปลาเพิ่มเข้าไป ตามแต่ช่างจะเห็นสวยงาม



ภาพประกอบ 6 ลายคำ หรือลูกประคำ

ลายมะยม เป็นลายที่เลียนแบบจากลูกมะยม ใช้สำหรับร้อยรวมกับลายคำหรือลายอื่นๆ พบได้ทั้งที่เป็นสายสร้อย และกำไล



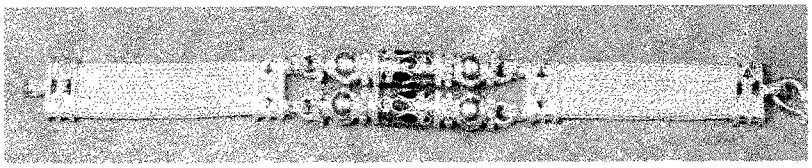
ภาพประกอบ 7 ลายมะยม

ลายลูกปี้บ เป็นลายที่ทำเลียนแบบจากปี้บสี่เหลี่ยมและมักตกแต่งด้วยลายไทย และลงยาเพิ่มความสดใสให้ลวดลาย ลายลูกปี้บนี้ใช้ประกอบได้ทั้งในสร้อย และกำไล



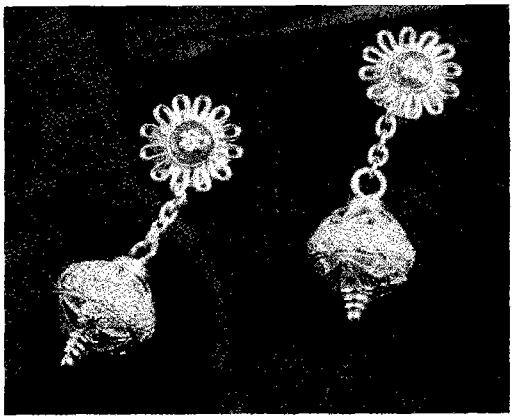
ภาพประกอบ 8 ลายลูกปี้บ

ลายกระบอกไอน้ำ เป็นลายทรงกระบอกที่ช่างจินตนาการจากการเห็นไอน้ำจับที่ข้างแก้ว จึงประดิษฐ์เป็นรูปทรงกระบอก แล้วนำไข่ปลามาประกอบข้างนอกให้ดูเหมือนหยดน้ำเกาะข้างแก้ว



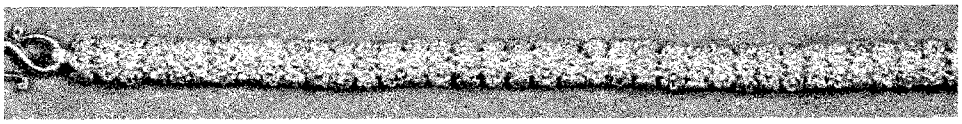
ภาพประกอบ 9 ลายกระบอกไอน้ำ

ลายลูกโคม เป็นลายที่เลียนแบบมาจากโคมไฟที่ใช้ในสมัยโบราณเป็นลายที่มีความหลากหลายในรายละเอียดของลวดลายประกอบ นิยมใช้ทำทั้งสร้อยและกำไล



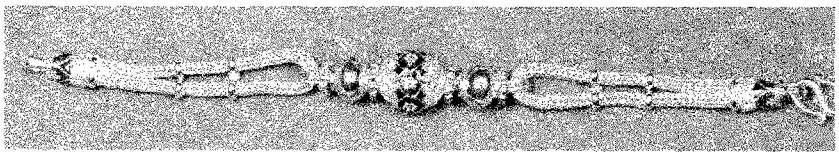
ภาพประกอบ 10 ลายลูกโคม

ลายดอกพิกุล เป็นลายที่ทำเลียนแบบลายไทยและลายดอกพิกุล



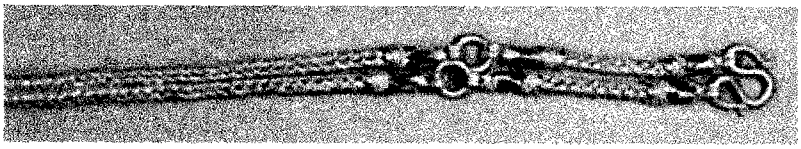
ภาพประกอบ 11 ลายดอกพิกุล

ลายหวาย หรือผ่าหวาย เป็นลายที่พบผสมผสานอยู่ในเครื่องประดับประเภทสร้อยและกำไล โดยนำมาร้อยสลับกับลายที่เป็นรูปทรงกลมแบบต่างๆ



ภาพประกอบ 12 ลายหวาย หรือผ่าหวาย

ลายเกลียวเชือก เป็นสร้อยที่เกิดจากการถักสายสร้อย 2 ลาย โดยอาจจะเป็นลายถักโป่งผสมกันกับลายสามเสา แล้วนำมาพันรวมกันให้เหมือนเกลียวเชือก ซึ่งเทคนิคการพันเป็นเกลียวเชือกนี้อาจทำเป็นลายอื่นๆ เช่น ลายพันเกลียวได้อีก นับเป็นการผสมผสานลวดลายทองสุโขทัยที่น่าสนใจอีกแบบหนึ่ง



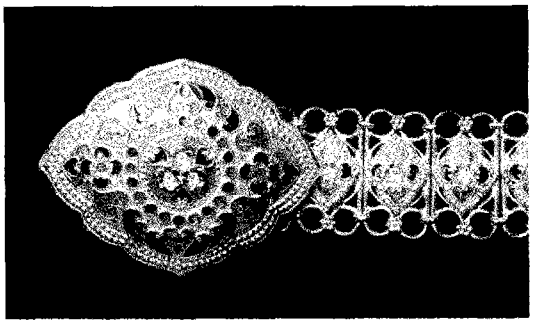
ภาพประกอบ 13 ลายเกลียวเชือก

ลายประยุกต์ เป็นลวดลายที่ทำการผสมผสานลายในสมัยโบราณกับลายที่คิดขึ้นใหม่ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ลายลูกบ้านเชียง ลายถักเบ้า ลายมังกร เป็นต้น



ภาพประกอบ 14 ลายประยุกต์

สมอเกลียว เป็นสร้อยจากการขดลวดทองคำ เป็นห่วงแล้วต่อกันเป็นลูกโซ่ ห่วงกลมนำมาเชื่อมต่อกัน แล้วประดับด้วยลายดอกพิกุลที่ทำจากไข่ปลาขนาดเล็ก โดยเทินอยู่ห่วงแต่ละห่วงของสร้อย สร้อยสมอเกลียวนี้นิยมทำเป็นสร้อยคอและสายสะพายแล่ง



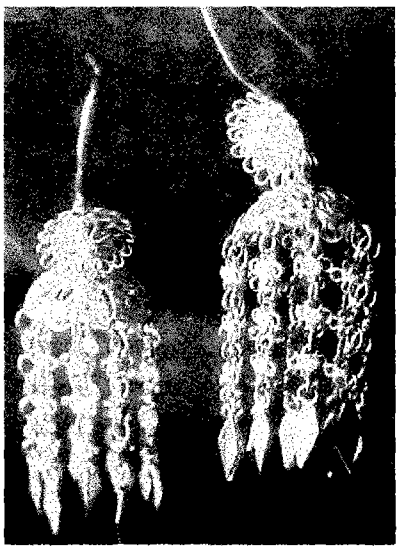
ภาพประกอบ 15 ลายสมอเกลียว

ลายลูกสน เป็นลายทองรูปพรรณซึ่งมีลักษณะคล้ายลูกสนทะเลเป็นทองรูปพรรณที่ละเอียดและใช้เวลาในการประดิษฐ์นานมาก ลูกสนในอดีตนิยมใช้ทำเป็นสร้อยคอ สายสะพายแล่ง สร้อยคอมือและตุ้มหู สำหรับตุ้มหูลูกสนนั้น ด้านบนของลูกสนจะตกแต่งด้วยดอกพิกุล ซึ่งทำจากลวดทองขนาดเล็ก



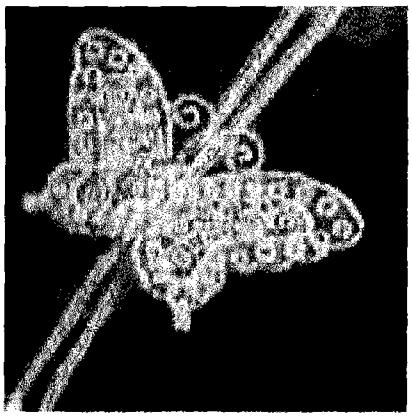
ภาพประกอบ 16 ลายลูกสน

เต่าร้าง เป็นชื่อเรียกตุ้มหู ซึ่งมีลักษณะคล้ายพวงของผลเต่าร้าง ซึ่งเป็นพืชที่มีลักษณะคล้ายหมากไทย ตุ้มหูเต่าร้างมีลักษณะโค้งในส่วนบน อันเป็นวิธีการทำเฉกเช่นส่วนล่างของกระดุม ด้านบนจะติดดอกสักเล็กๆต่อเนื่องห้อยลงมา 2-4 ดอก ส่วนปลายจะเป็นทองแผ่นรูปข้าวหลามตัดชิ้นเล็กๆประดับอยู่ส่วนปลายของสายระย้าทุกสาย ซึ่งแผ่นทองเล็กๆนี้ มีรูปทรงคล้ายใบของเต่าร้าง เมื่อผู้สวมใส่ตุ้มหูเต่าร้างนี้แล้วเคลื่อนไหวจะทำให้พวงเต่าร้างไหวพลิ้ว เช่นเดียวกับลมต้องใบเต่าร้าง มีข้อสังเกตว่า ตุ้มหูเต่าร้างจะใช้ดอกพิกุลขนาดเล็กๆซึ่งทำด้วยลวดทองประดับส่วนบนของตุ้มหูเสมอ ส่วนขนาดนั้นไม่มีมาตรฐาน ขึ้นอยู่กับจินตนาการของช่าง



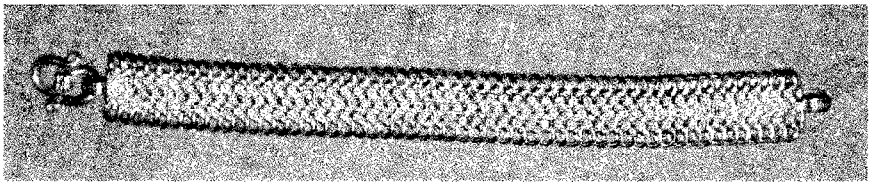
ภาพประกอบ 17 ลายเต่าร้าง

ผีเสื้อ เป็นทองรูปพรรณซึ่งมีรูปแบบการสร้างสรรค์จากโครงสร้างของผีเสื้อซึ่งช่างทองได้ดัดแปลงโครงร่างรูปผีเสื้อมาใช้ในการทำตาบ ซึ่งสามารถนำมาแขวนคล้ายๆจี้ได้



ภาพประกอบ 18 ลายผีเสื้อ

ตะขาบและตะขาบทรงเครื่อง เป็นลวดลายทองรูปพรรณที่เลียนแบบสัตว์อีกลักษณะหนึ่ง นิยมนำมาทำเป็นสร้อยข้อมือ วิธีการทำจะนำลวดทองขนาดเล็กมาสาน และหากประดับด้วยไข่ปลาในส่วนของเชิงโดยรอบทั้งสองแนวของสร้อย ก็เรียกว่าสร้อยตะขาบทรงเครื่อง



ภาพประกอบ 19 ลายตะขาบและตะขาบทรงเครื่อง

3.กระบวนการผลิตทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัย

เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ สันนิษฐานว่าเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ คงมีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีลักษณะคล้ายๆกัน จากการศึกษาพบว่าน่าจะมาจากสมัยอยุธยา หรือในเพชรบุรีซึ่งถือว่าเป็นเมืองบริวารของอยุธยา จนกระทั่งมาถึงปัจจุบันพบว่าเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ มีการพัฒนาบ้าง เพื่อความสะดวกและรวดเร็วของช่างทอง แต่จากการสังเกตพบว่าช่างทองสุโขทัยจะมีอุปกรณ์บางอย่างที่มีเฉพาะตัวเพื่อใช้สำหรับการทำลวดลายเป็นพิเศษ

3.1 เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิต

3.1.1 โต๊ะทำทอง เป็นโต๊ะไม้ขนาดสูงเท่ากับโต๊ะนักเรียน มีเก้าอี้ โต๊ะจะมีลิ้นชักสำหรับเก็บเครื่องมือ มีการติดโคมไฟและเครื่องพ่นไฟ เพื่อใช้สำหรับหลอมทองและโคมไฟเพื่อจะได้เห็นลวดลายทองได้อย่างชัดเจนเครื่องมือพ่นไฟ ลักษณะมีปลายเล็กแหลม ส่วนปลายเป็นหัวแหลม ใช้สำหรับหลอมทองและเชื่อมทอง มีหลายขนาด ช่างทองสามารถปรับเปลวไฟได้ตามต้องการ นอกจากนี้ยังมีขวดใส่น้ำมันเบนซินวางติดที่ขาโต๊ะด้านซ้าย มีที่วางเท้าเพื่อใช้สูบลมด้านขวา เมื่อช่างทองต้องการไฟช่างทองจะใช้เท้าเหยียบที่สูบลมเพื่อการพ่นไฟในการเชื่อมทอง และหลอมทองตามรูปแบบที่ต้องการ

3.1.2 เครื่องมือตีทอง ประกอบด้วย ทั่ง และค้อน ทั่งมีสำหรับรองทองเพื่อใช้ค้อนตีเป็นรูปทรง ค้อนมีหลายขนาดใช้สำหรับตีทอง

3.1.3 เครื่องมือและวัสดุในการรีดทอง เป็นเครื่องจักรที่ใช้สำหรับรีดทองให้แบนเพื่อนำไปทำส่วนประกอบ เช่น ลูกอะไหล่ ลูกประคำ

3.1.4 เครื่องมือและวัสดุในการชักลวด การชักลวดเป็นการนำทองมาทำเป็นเส้นลวดขนาดเล็กเพื่อใช้ในการถักทอง ฉะนั้นจึงมีขนาดของรูแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังต้องใช้คีมในการดึงและตัดลวดทอง

3.1.5 เครื่องมือสำหรับแกะทอง การแกะทอง เป็นวิธีการทำทองรูปพรรณให้เป็นลวดลายต่างๆ โดยประกอบด้วย แท่นรองแป้น แป้นสำหรับแกะทอง สิ่ว ตุ๊ดตู่ และค้อน แท่นรองแป้น ทำจากไม้ มีขนาดยาวประมาณ 30 เซนติเมตร เสาสูงประมาณ 20 เซนติเมตร 2 เสา บนเสาทั้งสองจะรองรับแป้นสำหรับเสียบแกนของแป้นแกะทองโดยเจาะเป็นช่องๆทำมุมต่างๆ เช่น 90 องศา 100 องศา และ 45 องศาแป้นสำหรับแกะทอง มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีความยาวประมาณ 10 เซนติเมตร หนาประมาณ 2 เซนติเมตร จุดกึ่งกลางของแป้นด้านหนึ่งจะมีไม้ทรงกระบอกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับรูบนแท่นรองแป้นแกะทอง (เส้นผ่าศูนย์กลางราว 1 เซนติเมตร) เสียบอยู่ ส่วนด้านบนของแป้นจะดัดด้วยชันเพื่อไว้สำหรับดัดทองที่แกะสลัก

3.1.6 ชัน คือ ยางไม้เหนียวชนิดหนึ่ง มีคุณสมบัติเหนียวสามารถยึดติดวัตถุสิ่งของได้ มีคุณสมบัติทนความร้อนและกันน้ำได้ดี

3.1.7 สิ่วแกะทอง ปลายด้านหนึ่งจะมีรูปแบบหลายชนิด ส่วนใหญ่คล้ายสิ่วแกะไม้ โดยมีหน้าตัดตรงเหมือนสิ่วแกะไม้ และเป็นประเภทหน้าตัดโค้ง ปลายหน้าตัดเป็นรูปตัววี ด้ามมี

ลาดลายบิดเป็นเกลียว ตุ๊ดตู่ เป็นแท่งเหล็กกลวง ส่วนปลายทำเป็นรูปดอกจัน หรือดอกพุดตาล ส่วนเนื้อทองคำจะเลื่อนไหลออกทางช่อง ซึ่งปลายของตุ๊ดตู่จะเจาะไว้สำหรับเป็นทางออกของทองที่แกะแล้ว ค้อน ใช้สำหรับตอกสิ่ว หรือตุ๊ดตู่ในการแกะทอง

3.1.8 เครื่องมือสำหรับตัดทองคำ เครื่องมือใช้สำหรับตัดทองคำ ประกอบด้วย คีมใหญ่สำหรับตัดทองแท่ง กรรไกรตัดแต่งทอง ลักษณะของกรรไกรจะมีเป็นเหล็กด้ามจับมีขนาดใหญ่ บริเวณปลายจะมีขนาดเล็กแหลม มีหลายขนาด เครื่องมือใช้ในการจับทองเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับจับชิ้นส่วนของทองรูปพรรณ ประกอบด้วยแหนบชนิดต่างๆ ลักษณะของแหนบเหล็กปลายจะเรียวแหลม มีขนาดเล็ก แต่หนา มีน้ำหนักค่อนข้างมาก ส่วนด้านบนมีลักษณะแบนเพื่อสะดวกในการใช้

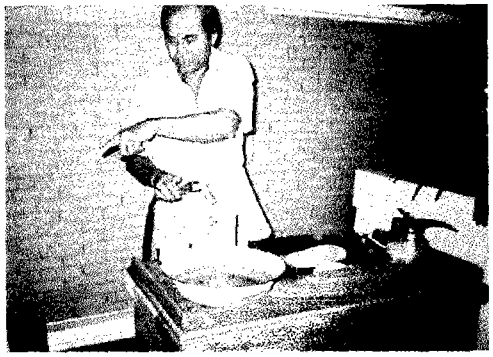
3.1.9 เครื่องมือที่ช่วยในการทำส่วนประกอบต่างๆของทองรูปพรรณ ในการทำทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัย ส่วนใหญ่เป็นการถักลวดทอง การแกะ การฉลุ หรือการทำลูกประคำ ช่างทองสุโขทัยจึงได้คิดค้นเครื่องมือขึ้นเพิ่มเติม เช่น ไม้พันเส้นลวด ตะไบ เบ้าสำหรับตีทองให้เป็นรูปทรงกลม ทรงรี แปรง กระป๋องน้ำ หินขัดทอง ซึ่งอุปกรณ์แต่ละชนิด ช่างทองจะเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมเบ้าสำหรับตีทอง เรียกว่ารางโอ มีลักษณะเป็นถาดโลหะมีหลุมขนาดต่างๆหลายหลุม ตามขนาดรูปทรงกลม รี เมื่อเททองที่หลอมลงในหลุมรางโอแล้วใช้ค้อนตีให้เป็นแผ่นบางๆนำมาประกบกันเป็นทรงกลม หรือทรงรี ขนาดต่างๆตามความต้องการของช่างทอง

3.1.10 เครื่องชั่งทอง มีหลายรูปแบบ รูปแบบตาชั่งจานเดียว มีแขนทำด้วยทองเหลือง มีขีดขนาดเล็กเป็นตัวบอกน้ำหนักเวลาจะชั่ง เรียกว่า เต้า หรือกะเต้า เครื่องชนิด 2 จาน ใช้ตุ้มน้ำหนักถ่วงอีกด้านหนึ่งเวลาชั่งทอง เครื่องชั่งแบบจานเดียว มีตัวเลขดิจิตอลบอกน้ำหนักทอง เวลาชั่งจะสะดวกในการใช้ น้ำหนักได้มาตราฐาน ดูง่ายน้ำหนักชัดเจน

3.1.11 วัสดุที่ใช้ในการทำทองรูปพรรณ ช่างทองจะใช้น้ำประสานทอง(Borax)เป็นสารประกอบทางเคมีประเภทอนินทรีย์ มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โซเดียมไพโรบอเนต มีจุดสะสมประมาณ 750 องศาเซลเซียล ใช้สำหรับการเชื่อม และบัดกรีทอง ส่วนในการทำความสะอาดช่างทองจะใช้ผงซักฟอก แปรงและน้ำ ในการต้มและย้อม ช่างทองจะใช้กรดกำมะถัน น้ำเกลือ น้ำส้มมะขาม กำมะถันและเศษโลหะเงิน

3.2 **กระบวนการผลิตทองรูปพรรณ**

การหลอมทอง การขึ้นรูปทรงต่างๆต้องเริ่มจากการแปรรูปชิ้นงานจากวัตถุดิบก่อนเพราะเริ่มจากมีการนำรูปทองแท่งมาหลอมให้เป็นของเหลวเพื่อเทลงบนรางหรือพิมพ์ ขนาดต่างๆที่ต้องการ

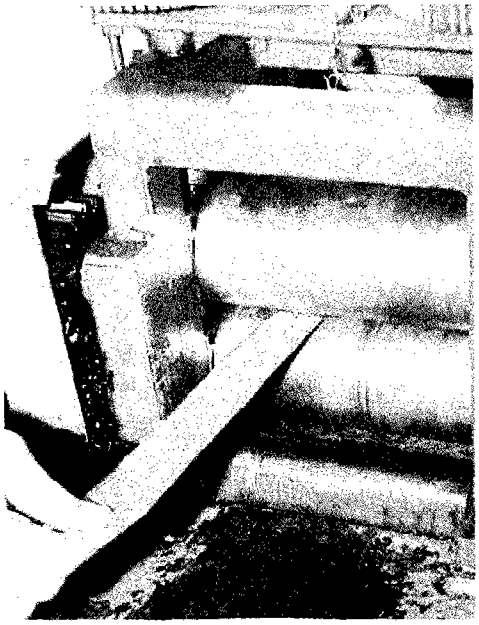






ภาพประกอบ 20 การหลอมทอง

การรีดหรือการตีทอง การรีดทองให้เป็นแผ่นขนาดกว้าง ยาว หนา เพื่อสำหรับขึ้นชิ้นงาน



ภาพประกอบ 21 การรีดทอง

การชักลวด การนำแผ่นทองมาเข้าเครื่องชักทองดึงเป็นลวดตามขนาดต่างๆ



ภาพประกอบ 22 การชักลวด

กลวิธีการประดิษฐ์

3.2.1 การถักเส้นแบบธรรมดา(สามเสา) งานเครื่องประดับสุโขทัยเอกลักษณ์เฉพาะคือการร้อยลูกอะไหล่กับเส้นถักเลียนแบบมาจากของโบราณ ซึ่งเป็นเส้นทองสัมฤทธิ์ มีการถักเป็นแบบพิเศษไม่เหมือนจากที่อื่น คือ ช่างทองสุโขทัยสามารถใช้ลวดเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อยๆ โดยจะเรียกเป็นเสา สามารถถักได้ตั้งแต่สองเสาขึ้นไป ยิ่งเสาใหญ่และจำนวนมากก็จะทำให้เส้นถักใหญ่ขึ้นด้วย ลักษณะการถักจะใช้เข็มแกนหลักในการบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับได้สะดวกและมีเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน



ภาพประกอบ 23 การถักเส้นแบบธรรมดา

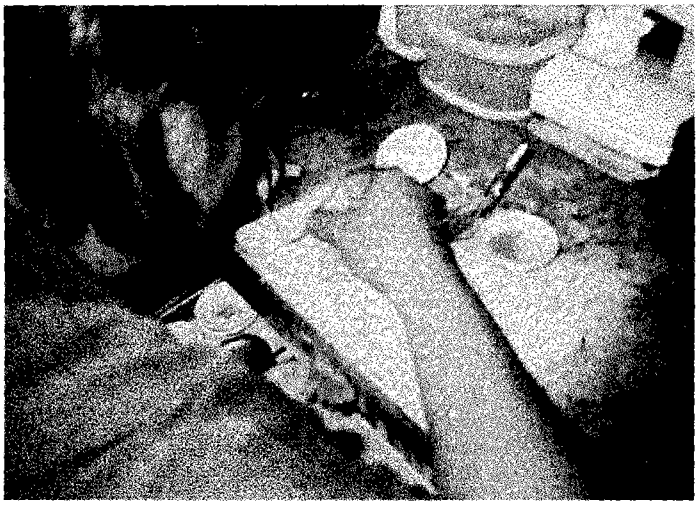
3.2.2 การถักแบบเกลียวเชือก นอกจากงานถักเสาแล้ว ยังมีเส้นถักอีกหลายๆแบบที่ใช้เป็นเส้นสำหรับทำสร้อยคอ เช่น กระดูกงู เกล็ดมังกร เกลียวเชือก ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไป มีการนำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดห่วงที่ต้องการจนเป็นเหมือนขดสปริงแล้วตัดด้วยกรรไกรก็จะได้ห่วงขนาดเท่าๆกัน ใช้ไฟพ่นเพื่อเชื่อมห่วงลวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อยๆ



ภาพประกอบ 24 การถักแบบเกลียวเชือก

3.2.3 การทำไข่ปลาแบบต่างๆ เช่น เม็ดไข่ปลา ไข่ปลา 3 เม็ด ไข่ปลา 4 เม็ด ไข่ปลา 7 เม็ด ไข่ปลาวง ไข่ปลาเป็นส่วนประกอบของลวดลายที่ติดบนชิ้นงานเครื่องประดับสุโขทัย โดยมีลักษณะเป็นเม็ดกลมๆเล็กๆเหมือนขนาดใกล้เคียงกับไข่ปลาจริงๆ จึงเรียกว่าไข่ปลา โดยจะทำเป็นเม็ดเดียวและประกอบกันเป็นหลายๆเม็ดให้เป็นรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป การทำเม็ดไข่ปลาถือว่าเป็นการฝึกหัดการใช้หัวไฟเพื่อให้เกิดความชำนาญ การทำไข่ปลาจึงเป็นงานแรกที่ช่างทองควรทำเป็นอย่างแรกเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้หัวไฟ ซึ่งเป็นอุปกรณ์หลักของช่างทองที่ใช้เป็นประจำ มีขั้นตอนดังนี้

- การนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆกัน
- นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่าๆกัน
- เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลมนำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยการใช้น้ำ ประสานผงผสมน้ำและบอแรกซ์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ



ภาพประกอบ 25 การทำไข่ปลา

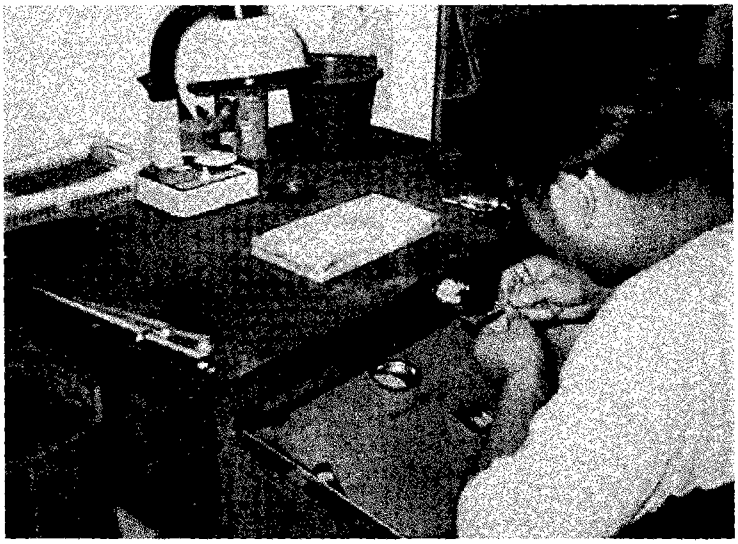
4. การทำลูกอะไหล่ทรงผ่าหวาย อะไหล่ทรงผ่าหวายอะไหล่เป็นรองสำหรับร้อยขั้น หรืออะไหล่เป็นรองอะไหล่หลักอีกทีหนึ่ง เพื่อให้ได้ชิ้นงานสมดุล มีขั้นตอนดังนี้

4.1 รีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ

4.2 พับแผ่นตรงกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ โดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อยๆ

4.3 แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดที่หัวที่เราใช้คีมพับออก

4.4 นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน ก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่าๆกันเพื่อนำไปรัดเส้นถักต่อยเชื่อมหรือนำไปตัดลายต่อก่อนก็ได้



ภาพประกอบ 26 การทำอะไหล่ผ่าหวาย

5. การทำลูกประคำแบบต่างๆ ลูกประคำเป็นอะไหล่ลูกที่ใช้มากที่สุด ใช้ประกอบในชิ้นงานเกือบทุกชิ้น โดยมีลวดลายแตกต่างกันไป ลักษณะเหมือนลูกประคำจริงๆ มีขั้นตอนดังนี้

5.1 รีดแผ่นขนาดพอประมาณตามความหนากะพอประมาณ

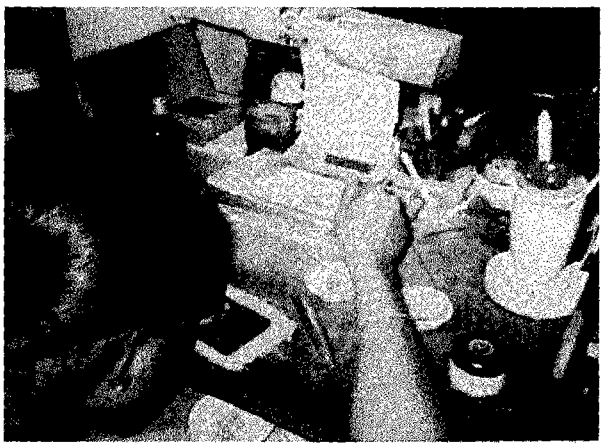
5.2 ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่

5.3 นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ

5.4 จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาก็เชื่อมติดกัน

5.5 ทำลวดวงกลมมาติดบน ล่าง แล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อยก็จะได้ลูกประคำเกลี้ยง

5.6 ถ้าจะติดลายก็ตัดลายแล้วค่อยนำมาติดทีหลังโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งก็จะได้ลูกประคำติดลาย



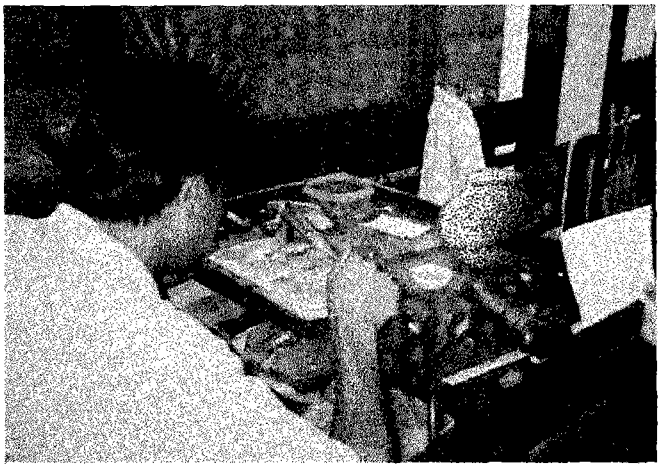
ภาพประกอบ 27 การทำลูกประคำเกลี้ยง

6. การทำลูกอะไหล่ทรงหลอดก็เป็นลูกอะไหล่แบบหนึ่งซึ่งใช้ประกอบอยู่ในทองสุโขทัยค่อนข้างมากโดยมีลักษณะเป็นทรงกระบอกและมีลวดลาย

6.1 รีดลวดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น

6.2 เมื่อนำไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน

6.3 ตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆกันดัดลายแล้วทำเม็ดไข่ปลา หรือลายอื่นๆที่ต้องการ ติดบนหลอดแล้วเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบน ล่าง ของหลอด



ภาพประกอบ 28 การทำลูกอะไหล่ทรงหลอด

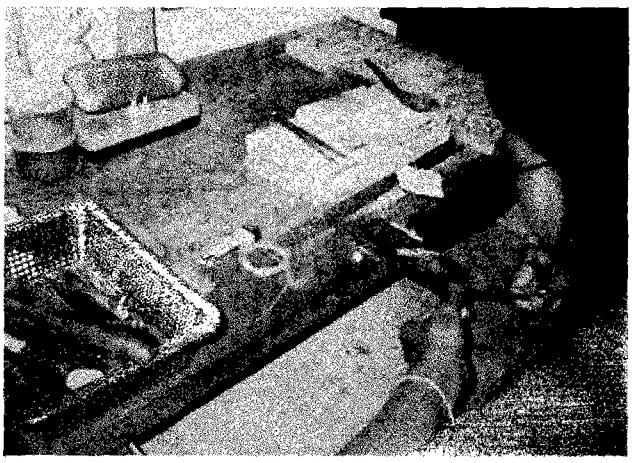
7. การทำลูกอะไหล่ทรงปี้บ ลูกอะไหล่ทรงปี้บเป็นอะไหล่ลูกหลักสำหรับแต่งสร้อยคอ สร้อยข้อมือ กำไล โดยมีลักษณะเหมือนปี้บ เลยเรียกว่าลูกปี้บ

7.1 รีดแผ่นแล้วตัดให้ได้ขนาดแล้วกรีดแบ่งช่องให้เท่าๆกัน 4 ช่อง

7.2 พับแผ่นที่พับไว้เป็นตามรูปแล้วทำแผ่นปิดหัว-ท้าย เทินห่วงแล้วฉลุออกเชื่อมให้ติดกัน

7.3 ตัดลายตามลายที่ต้องการแล้วนำไปติดที่ลูกปี้บด้วยกาว

7.4 เป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกับพื้น



ภาพประกอบ 29 การทำลูกอะไหล่ทรงปี้บ

8. การประกอบชิ้นงาน คือการนำเอาลูกอะไหล่และเส้นถักมาประกอบกันให้เป็นชิ้นงานตามที่ต้องการ มีขั้นตอนดังนี้

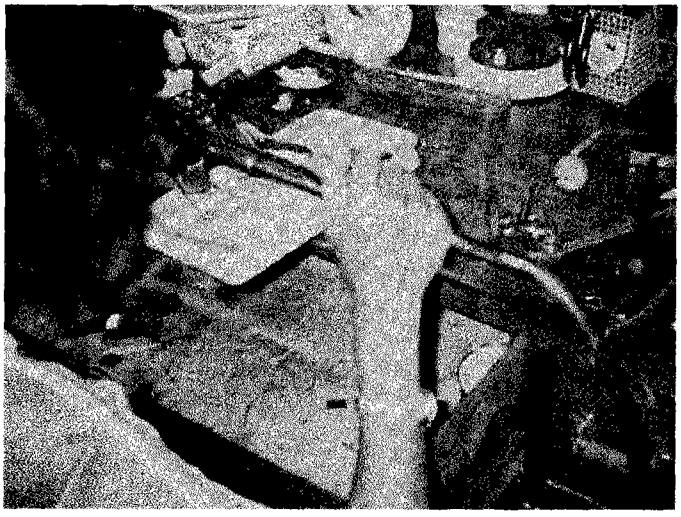
8.1 นำเส้นที่ถักที่สอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นก็ใช้ผ่าหวายมาปิด

8.2 รัดผ่าหวายแล้วเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับขึ้นได้



ภาพประกอบ 30 การประกอบชิ้นงาน

การประกอบลูกอะไหล่ลูกมะยม ลูกเงาะ ลูกตะกร้อ หรือลูกสน ใช้วิธีการคล้ายกันกับการทำลูกปะคำ แต่ขึ้นกับการดัดแผ่นทองและจำนวนดอกที่โค้ง



ภาพประกอบ 31 การประกอบลูกอะไหล่ลูกมะยม ลูกเงาะ ลูกตะกร้อ หรือลูกสน

10. การเชื่อมทอง คือการเชื่อมให้ทองติดกันโดยใช้น้ำประสานทองช่วยในการเชื่อม มีวิธีการเชื่อมอยู่ 2 วิธี คือ การเชื่อมโดยใช้ทองเป็นตัวประสาน และการเชื่อมโดยการใช้ตะไบ มีขั้นตอนดังนี้

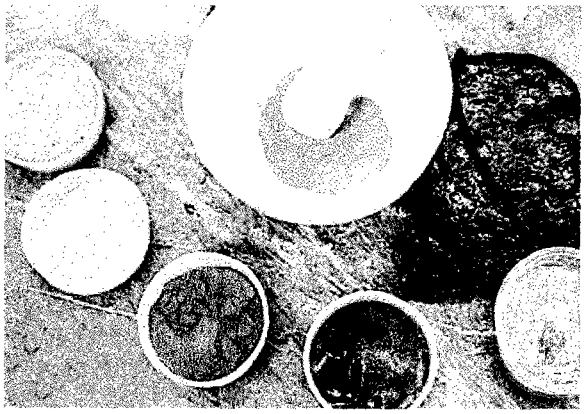
    10.1 การเชื่อมโดยการใช้ทองเป็นตัวประสาน มีสัดส่วนตามสูตรที่แต่ละร้านจะผสม แต่ทองสุโขทัยส่วน ใหญ่จะใช้ทอง 96.5 เปอร์เซ็นต์โดยรีดเป็นเส้นนำมาเป็นตัวเชื่อม

    10.2 การเชื่อมโดยการใช้ตะไบ จะนำแผ่นทองคำมาขัดด้วยด้วยตะไบให้เป็นผง แล้วแช่ลงในน้ำผสมผงบอแรคก์หรือที่คนจีนเรียกว่า "ผงแซ" เมื่อจะเชื่อมทองก็ใช้ปลายพู่กันขนอ่อนหรือปลายขนไก่จิ้มผงทองมาแตะตรงจุดเชื่อมแล้วเป่าด้วยไฟ



ภาพประกอบ 32 การเชื่อมทอง

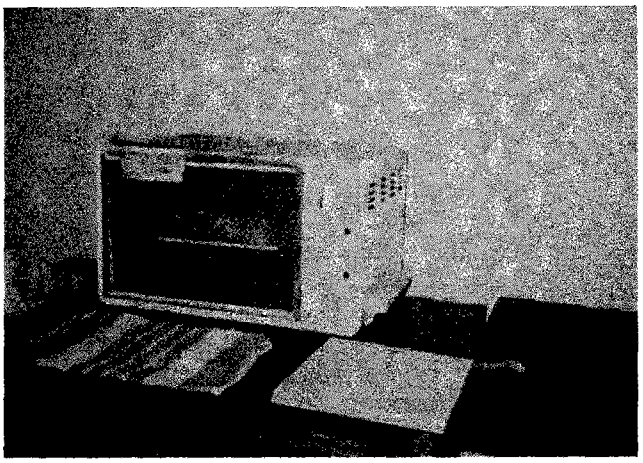
11. การลงยาเป็นการทำให้ลวดลายเห็นเด่นชัดขึ้นจากพื้นผิวเป็นงานที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยสีที่ใช้เป็นหินสีวิทยาศาสตร์จะมาจากอิตาลี หรือเยอรมัน เป็นลักษณะเหมือนก้อนแก้ว แล้วนำมาตำบดจนเป็นผงละเอียดๆแล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ แล้วใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี แล้วซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการลงสีแล้ว ก็ค่อยๆเป่าไฟ โดยค่อยๆให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อยๆจนสีลงยาแดงและละลาย แล้วจึงปล่อยให้เย็นเอง สีลงยาก็จะติดกับชิ้นงานตามต้องการ โดยลักษณะของงานโบราณส่วนที่จะใช้สีอยู่มี 3 สี คือ น้ำเงิน แดง เขียวและอาจจะมีลงสีขาวบ้าง



ภาพประกอบ 33 การลงยา

12. การทำสีและการทำความสะอาดชิ้นงาน เริ่มต้นโดยการนำชิ้นงานรูปพรรณที่ประกอบเสร็จแล้วมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นก็นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อนๆแปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน จากนั้นก็นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว แล้วนำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด แล้วนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา แล้วนำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วค่อยนำมาเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ ถ้าต้องการให้สีทองเข้ม อ่อน อยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟว่ามีปริมาณมากพอหรือไม่





ภาพประกอบ 34 การทำสีและการทำความสะอาดชิ้นงาน

4. สิ่งแวดล้อมชุมชนช่างทองสุโขทัย

สุโขทัยเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านภูมิทัศน์เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีเทือกเขาสูงชัน มีแหล่งน้ำธรรมชาติ คือแม่น้ำยม ห้วยแม่มอก ห้วยแม่ลำพัน ห้วยแม่ท่าแพ มีอุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย และอุทยานแห่งชาติรามคำแหง นอกจากนี้ในด้านชาติพันธุ์ยังพบว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุโขทัยมีความหลากหลาย กล่าวคือ มีทั้งคนไทยพื้นเมืองเดิม และคนที่อพยพมาจากที่อื่นๆ ในช่วงเวลาต่างๆ เช่น ชาวไทยโซ่ง และชาวไทยภูเขา ได้แก่ มัง เย้า ลีซอ มูเซอ และอาข่า จากความหลากหลายดังกล่าวส่งผลให้ วิธีการ รูปแบบ และการพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่น กลายเป็นกระบวนการคิดและคัดสรรครั้งแล้วครั้งเล่าของตัวบุคคลและสังคมผ่านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อันยาวนานของแต่ละท้องถิ่น ก่อนจะพัฒนาขึ้นเป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นที่แตกต่างหลากหลาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลรายงานผลเบื้องต้น สำมะโนประชากรพ.ศ 2543 ของจังหวัดสุโขทัย และรายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ 2544 พบว่า ปัจจุบันสุโขทัยมีประชากรทั้งสิ้น 625,891 คน (สำรวจเมื่อเดือนกันยายน 2543)สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอศรีสัชนาลัย รายได้เฉลี่ยต่อหัว 32,942 บาทต่อปี ผลิตภัณฑ์มวลรวม 19,469,000 ล้านบาท แบ่งเป็น เกษตรร้อยละ 33.19 เปอร์เซนต์ การค้าส่งและสินค้าปลีกร้อยละ 17.97 เปอร์เซนต์ การบริการ 13.45 เปอร์เซนต์ การเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็วทั้งในระดับประชาคมโลก ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นผนวกกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสุโขทัยได้สะท้อนให้เห็นภาพซ้อนของการพัฒนาที่มีอยู่หลากหลายมิติ เป็นมิติที่ทันสมัยความเพียบพร้อมของระบบสาธารณูปโภค คุณภาพชีวิตที่ได้รับการพัฒนาขึ้นของกลุ่มคนบางกลุ่ม มิติการเมืองที่เสียระเบียบเต็มไปด้วยมลภาวะและความหย่อนยานทางศีลธรรม จนทำให้เกิดกรณีภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจำนวนมากในท้องถิ่นขาดเอกลักษณ์และความหลากหลาย และกรณีปัญหาการลอกเลียนแบบและขายผลผลิตไม่ได้ ชาวบ้านท่าชัยและศรีสัชนาลัยส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพื้นเมืองเดิม ที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้มานานแล้วโดยมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนสำเนียงพูดเป็นของตนเอง และเนื่องจากมีชาวไทยภูเขามาตั้งถิ่นฐานจึงทำให้เกิดการแย่งที่ทำกินกับชาวไทยพื้นเมือง ในปัจจุบันตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัยมีการรวมกลุ่มกันทำทองสุโขทัยในลักษณะต่างๆมากมาย เช่น การรับจ้างทำทองโดยแบ่งเป็นแผนกต่างๆ การรับจ้างงานทองไปทำที่บ้าน เป็นต้น โดยแรงงานส่วนใหญ่จะในช่วงอายุ 22-40 ปี การทำทองสุโขทัยสามารถสร้างงานขึ้นในชุมชนทำให้ไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมต่างถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระยะหลังรัฐเริ่มจริงจังกับการส่งเสริมและสนับสนุนมากยิ่งขึ้น ทำให้มีผู้หันมานิยมใส่ทองรูปพรรณที่เกิดจากงานหัตถกรรมที่ทำด้วยมือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากมีสีสันสวย ลวดลายแปลกตา มีความทนทาน รายได้จากการทำทองสุโขทัยเฉลี่ย 8,000-50,000 บาท แล้วแต่ใครจะทำงานทองได้มากน้อยไม่เท่ากัน แต่เนื่องจากทองคำเป็นของมีค่า และราคาแพง ปัจจุบันราคาทองคำแท่งขึ้นอยู่กับตลาดโลก ซึ่งยากแก่การควบคุมราคาทองรูปพรรณจึงมีราคาแพงตามไปด้วย อันส่งผลให้ร้านทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัยต้องปิดร้านลง ทำให้เหลือเพียงร้านทองอยู่ไม่กี่ร้าน ชาวบ้านบางส่วนต้องขาดรายได้ แต่ยังมีกลุ่มชมรมร้านทองสุโขทัยเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เพื่อไม่ให้เกิดการย้ายถิ่นฐาน

จากการศึกษาความเป็นมาของการทำทองสุโขทัยนั้นเกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้ที่ชาวบ้านมี และองค์ความรู้ดั้งเดิม ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เข้ากับการสังเกตและลองผิดลองถูก ตามสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเอง ในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำ

นา และนอกเหนือจากฤดูการทำนา ชาวบ้านจึงผลิตงานหัตถกรรมเพื่อใช้สอยในครัวเรือน เพื่อเป็นงานอดิเรก และเป็นรายได้เสริมของครอบครัว จึงกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาการทำทองสุโขทัย เป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่น ซึ่งถูกผลิตคิดค้น และสืบทอดมาซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อตอบสนองความต้องการทางชีวภาพ อารมณ์ และสังคม

แนวโน้มการทำทองในอนาคต ยังคงมีการทำทองต่อไป แต่จะมีการเพิ่มปริมาณขึ้นหรือไม่ทั้งนี้ยังไม่ทราบแน่ชัด เพราะหากราคาทองคำแท่งยังมีราคาผันผวน ราคาทองรูปพรรณก็มีแนวโน้มจะสูงตาม ราคาทองสุโขทัยมักมีราคาแพงกว่าร้านทองตู้แดง ประมาณ 250 บาท(ไม่รวมค่าแรงและค่ากำเหน็จ) ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับร้านทองว่าจะรักษาอาชีพนี้ไปได้นานหรือไม่ จากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านทองพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาราคาทองคำแท่ง ปัญหาการใช้เครื่องทุ่นแรงทำให้ขาดความประณีต ปัญหาการขายตัดราคา เป็นต้น ทำให้เจ้าร้านทองต้องหาแนวทางในการดำรงอยู่เพื่อรักษาอาชีพการทำทองสุโขทัยต่อไป จากการศึกษางานงานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย ทำให้ทราบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำทองโบราณของชาวบ้าน เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับสภาพแวดล้อมและระหว่างชาวบ้านกันเอง ความสัมพันธ์ส่วนตัว ระบบเครือญาติ และสายตระกูลทำให้ชาวบ้านสามารถรวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น

ราคาและตลาด ทองสุโขทัยทำจากทอง 99.99 เปอร์เซ็นต์ ราคาทองจะสูงกว่าทอง 96.5 เปอร์เซ็นต์(ทองตู้แดง) ประมาณ บาทละ 250 ราคาทองที่ปรากฏโดยทั่วไปในท้องตลาดจะเป็นราคาทองคำแท่ง 96.5 เปอร์เซ็นต์ ส่วนค่าแรงและค่ากำเหน็จไม่มีความแตกต่างจากทองตู้แดงมากนัก โดยคิดค่าแรงตามความยากง่ายของลักษณะงาน กล่าวคืองานที่ยากและใช้เวลาก็จะคิดราคาหนึ่ง ส่วนงานที่ยากน้อยจะคิดอีกราคาหนึ่ง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตราศิลป์ ศิลปบรรเลง (2530) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาเครื่องประดับสมัยทวารวดีที่พบจากแหล่งโบราณคดีในภาคกลางของประเทศไทย "จากการศึกษาพบว่าเครื่องประดับสมัยทวารวดีที่พบในบริเวณภาคกลางเป็นหลักฐานที่แสดงถึงวัฒนธรรมทวารวดีที่อยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เครื่องประดับสมัยทวารดีที่พบในภาคกลางสามารถแบ่งตามลักษณะการใช้งานได้เป็นตุ้มหู กำไลข้อมือ แหวน ลูกปัด เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่พบหลักฐานที่เป็นโบราณวัตถุประเภทเครื่องประดับศีรษะ กำไลต้นแขนและส่วนตกแต่งบริเวณเอวเลย ฉะนั้นจึงไม่สามารถสรุปถึงลักษณะและรูปแบบเครื่องประดับสมัยทวารวดีดังกล่าวได้ทั้งหมดหลักฐานส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับเครื่องประดับในสมัยทวารวดีจะปรากฏในงานประติมากรรมปูนปั้นและดินเผาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้เครื่องประดับเป็นไปตามฐานะของบุคคล เครื่องประดับของชนชั้นสูงจะมีจำนวนน้อย มีลักษณะการใช้แบบเฉพาะตัวไม่ใช้กันแพร่หลาย มีการรับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมอินเดียเช่นการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาลัทธิหินยานเป็นหลักของชุมชน

วัฒนะ จูฑะวิภาต (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ศิลปหัตถกรรมช่างทองเมืองเพชร:ความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเป็นมาของช่างทองสกุลเพชรบุรี กระบวนการสร้างสรรค์ทองรูปพรรณในแง่ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ วิธีการทำ รูปแบบ และลวดลายของทองรูปพรรณ รวมทั้งการศึกษาวิธีการถ่ายทอดความรู้เชิงช่างตลอดจนแนวทางในการดำรงรักษา สืบทอดฝีมือช่างทองสกุลเพชรบุรี จากการวิจัยพบว่า หลักฐานที่ปรากฏราวกลางสมัยรัชกาลที่ 5 กล่าวคือ ช่างทองเมืองเพชรรุ่นแรกๆ ได้แก่ นายหวน ตาลวันนา นายโช สุวรรณช่าง และนายผ่าน ทองสัมฤทธิ์ ช่างทองทั้งหมดล้วนมีพื้นฐานเป็นช่างเขียน บางท่านก็มี

พื้นฐานการเป็นช่างทำเครื่องประดับจากทองเหลืองมาก่อน ปัจจุบันมีช่างทองที่ยังคงทำทองรูปพรรณอยู่ ได้แก่ นางเนื่อง แฝงสีคำ นางฉิว บุญศิริ และนางทองคำ ทองสัมฤทธิ์ ซึ่งต่างมีอายุเกิน 72 ปีทุกคน ช่างทองเมืองเพชรจะถ่ายทอดความรู้เชิงช่างให้แก่ ลูก หลาน หรือ เครือญาติสนิทเท่านั้น เนื่องจากทองมีราคาสูงต้องฝึกให้แก่ผู้ที่ไว้ใจได้ ช่างทองเป็นงานช่างที่ต้องใช้ความอดทน ความละเอียด ความประณีตสูง สายตาต้องดีเยี่ยม และสมาธิต้องดี ในการทำทองรูปพรรณช่างจะใช้ทองคำบริสุทธิ์ เนื่องจากมีความยืดหยุ่นสูง ทำให้สะดวกต่อการทำทองรูปพรรณ สำหรับเครื่องมือส่วนใหญ่ช่างยังคงใช้เครื่องมือซึ่งใช้มาตั้งแต่ในอดีต เช่น โต๊ะทำทอง ทั่ง ค้อน กรรไกร ไม้พัน เป็นต้น วิธีการทำทองเริ่มจากการหลอมทอง ตีทองหรือแผ่ทอง ชักลวด ทำไข่ปลา จากนั้นจึงนำส่วนต่างๆมาประกอบเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีวิธีการสาน ถัก และเชื่อมประกอบส่วนต่างๆเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีวิธีการแกะ ดุน สลัก ฝังผลึก ติดผลึก และการเกาะพลอย เมื่อได้ทองรูปพรรณแล้วจะนำทองมาตัมและย้อมทองซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการทำทองรูปพรรณ ทองรูปพรรณส่วนใหญ่เป็นเครื่องประดับของเด็กและสตรี อันได้แก่ ตุ้มหู สร้อยคอ จี้ สร้อยข้อมือ แหวน กำไล กระดุม และสายสะพายแล่ง เป็นต้น ทองรูปพรรณเท่าที่ปรากฏหลักฐานมีลวดลายทั้งหมด 37 แบบ แต่ในปัจจุบันช่างทองยังคงทำลวดลายต่างๆดังนี้ สร้อยสี่เสา สร้อยหกเสา สร้อยแปดเสา ปะวะหล่ำ ปะวะหล่ำทรงเครื่อง ลูกสน เต่าร้าง ตะขาบ ตะขาบทรงเครื่อง แหวนพิรอด แหวนตะไบ แหวนงูพันกัน ลวดลายของทองรูปพรรณล้วนเลียนแบบ หรือสร้างสรรค์จากธรรมชาติรอบข้างตัวทั้งสิ้น เช่น การเลียนแบบสัตว์ พืช วัตถุที่เป็นมงคล เป็นต้น ในด้านของการดำรงรักษาและสืบทอด ฝีมือช่างทองนั้นควรเร่งรีบบันทึกสรรพความรู้ทางช่างทองที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากในแต่ละท่านอยู่ในวัยสูงอายุมาก ตลอดจนจัดทำการอบรมสอนผู้ที่สนใจ และมีใจรัก

วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การออกแบบเครื่องประดับสมัยอยุธยา" งานเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยาจัดอยู่ในกลุ่มเครื่องทอง เป็นงานช่างฝีมือ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์มีช่างทองช่างเงินประจำพระองค์ ช่างทอง และช่างเงินไม่ปะปนกัน ช่างแต่ละประเภทมีความชำนาญแตกต่างกัน ช่างทองช่างเงินจัดอยู่ในกลุ่มช่าง ซึ่งต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เรียกช่างสิบหมู่ คือ กลุ่มช่างในสมัยกรุงศรีอยุธยานั่นเอง เครื่องประดับในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ปรากฏที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำด้วยทองคำฝังอัญมณีสี มีทำด้วยโลหะประเภทเงินและนากบ้าง แต่มีไม่มาก อัญมณีที่ใช้ประกอบ นิยมเจียระไนแบบหลังเต่าหรือหลังเบี้ย มีเจียระไนเหลี่ยมบ้าง แต่เป็นรูปแบบเหลี่ยมหยาบ มีน้อยกว่าการเจียระไนแบบหลังเต่า มีเครื่องใช้ที่ทำด้วยทองคำ ซึ่งใช้ลวดลายและวิธีผลิตเช่นเดียวกับการทำเครื่องประดับ เครื่องประดับในสมัยกรุงศรีอยุธยาทำด้วยโลหะมีค่าคือ ทองคำ มีหลักฐานปรากฏว่า สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการค้าทองคำ ทองคำจึงเป็นโลหะมีค่าใช้กันแพร่หลายในกลุ่มชนชั้นสูง โดยการนำมาทำเป็นเครื่องประดับทำเป็นภาชนะ และทำสิ่งของจำลองที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา งานเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยา แสดงความเด่นด้านความประณีตของงานช่างฝีมือจากการเชื่อมเส้นทองคำประกอบเป็นลวดลาย มีความละเอียด แก้ปัญหาบริเวณว่างด้วยการใช้รูปแบบซ้ำ อัญมณีที่ใช้ทำเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้แก่ พลอยสีแดง ทับทิม มรกต หยก ตาแมว โปร่งขาม เพชร บุษราคัม นิล ไข่มุก เครื่องประดับในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เป็นเครื่องประดับของพระมหากษัตริย์ ได้แก่ กรองศอ ทำด้วยทองคำแผ่นใหญ่ แยกเป็นชิ้นต่อกัน ทำเป็นลวดลายดอกไม้ฝังอัญมณีต่างๆด้านหน้าก่อรังแตนเป็นดอกจันทร์ ฝังอัญมณีสังวาลและทับทรวง มีหลายแบบ มีขนาดต่างกัน ทำลวดลายเส้นทองฝังอัญมณี ส่วนที่ชายร้อยด้วยไข่มุกเม็ดเล็กลายใช้ลายขัดสอดฝังอัญมณี ลวดลายบางลายสันนิษฐานว่าได้อิทธิพลของอาหรับ อินเดีย สังวาลสามารถถอดออกเป็นชิ้นแล้วนำมาต่อประกอบกันได้ ลวดลายสังวาลแต่ละท่อนสวยงามประณีต กำไลทองคำ มีทั้งชนิดกลวง

ชนิดตัน แกะสลักลวดลายละเอียด บางชิ้นฝังอัญมณีบางชิ้นทำเป็นหัวแบบหอยจั่น และแบบทำเป็นเม็ดทองร้อยต่อกันแบบลูกประคำ มีทั้งชนิดเรียบและชนิดเกลี้ยง และชนิดมีลวดลาย พาหุรัดและทองพระกร พาหุรัดมีขนาดกว้างกว่าทองพระกร ใช้เส้นทองคำเชื่อมลวดลายฝังอัญมณีสีโดยรอบ ใช้ลายไทยประเภทลายประจำยาม ลายกนก ลายก้านขด รูปแบบซ้ำกันตลอดทั้งวงธำมะรงค์ เป็นเครื่องประดับที่มีมากนับเป็นร้อยวง มีทั้งชนิดทองแกะสลักลายและฝังด้วยอัญมณี บางวงทำเป็นหัวสิงห์ วัวให้ลูกกินนม ดอกไม้ ซึ่งแสดงถึงการออกแบบเครื่องประดับที่โยงเอาธรรมชาติรูปสัตว์มาใช้ ซึ่งการนำรูปสัตว์ทำเป็นเครื่องประดับนั้น นิยมทางแถบยุโรปมากกว่าทางเอเชีย เครื่องประดับศีรษะมีทั้งกษัตริย์ชายและหญิง เครื่องประดับศีรษะชายทำเป็นรูปมงกุฎประดับอัญมณี เป็นที่สวมมวยผมที่เรียกว่า จุลมงกุฎ ที่ประดับศีรษะหญิงทำด้วยเส้นทองคำถักเป็นลายดอกไม้ ปั้นเหน่ง หรือหัวเข็มขัด มีทั้งชนิดรูปแบบอัญมณีเม็ดใหญ่ฝังแบบเป็นลวดลายรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด เดินเส้นทองคำเล็กๆเป็นลวดลายฝังอัญมณีสีต่างๆ การออกแบบเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยาได้รูปแบบลวดลายที่นำมาใช้ประกอบเครื่องประดับ 3 ประเภท ดังนี้

1. ได้รูปแบบลายประดิษฐ์ประเภทลายไทย ซึ่งสันนิษฐานว่านำมาจากงานจิตรกรรมไทยที่เรียกว่าศิลปะไทย เช่น ลายกนกก้านขด ลายกนกผักกูด ลายประจำยาม ลายบัวคว่ำบัวหงาย
2. ได้รูปแบบประยุกต์มาจากธรรมชาติ เช่น ลายดอกไม้ ใบไม้ ซึ่งลายดังกล่าวปรากฏในงานเครื่องประดับประเภทสังวาลและภาชนะใช้สอย
3. ได้รูปแบบจากลวดลายปูนปั้นตกแต่ง ทั้งนี้เพราะปรากฏลวดลายเครื่องประดับเหมือนกับลวดลายปูนปั้นตกแต่ง ซึ่งผลงานทั้งสองเกิดขึ้นในยุคสมัยเดียวกัน

การแก้ปัญหาของช่างทำเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยาใช้การออกแบบที่มีความลงตัว จากแกนกลางและการใช้ลวดลายซ้ำที่มีขนาดเท่ากัน แก้ปัญหาบริเวณว่างด้วยการใช้เส้นทองคำขดเป็นลวดลายและฝังอัญมณีสีต่างๆประกอบ ความสวยงามอยู่ที่ความประณีตของช่าง และเส้นทองคำที่อ่อนช้อยละเอียด สีสดใสของสีเหลืองทองคำกับอัญมณีที่ตัดกัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เด่นของเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยา และกลายเป็นเอกลักษณ์เครื่องประดับไทยในเวลาต่อมา จากการศึกษาผลงานเครื่องประดับในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่แสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สันนิษฐานว่า การผลิตเครื่องประดับสมัยอยุธยามีดังนี้

1. การตัดหรือฉลุโครงสร้างเครื่องประดับ ด้วยการใช้ของมีคม เช่น กรรไกร หรือเลื่อยฉลุ
2. การใช้ความร้อนด้วยวิธีเชื่อม ให้ทองคำหลอมละลายติดกัน โดยการใช้เครื่องเป่าแล่นหรือเครื่องเป่าไฟ
3. การแกะสลักใช้เครื่องมือที่ทำด้วยเหล็ก ประเภทสิ่ว แกะสลักให้เกิดเป็นลวดลายนูนสูงและนูนต่ำ
4. การดุนด้วยเครื่องมือให้เกิดเป็นลวดลาย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ เหล็กปลายมน งาช้างหรือเขาสัตว์
5. การทุบเคาะขึ้นรูปด้วยเครื่องมือประเภทค้อน
6. การฝังอัญมณีแบบหุ้มขอบ

เครื่องมือที่ใช้ทำเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยา สันนิษฐานว่าใช้เครื่องมือทำทองแบบช่างทองเมืองเพชรบุรี เพราะช่างทองเมืองเพชรบุรีสืบทอดการทำเครื่องประดับจากสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการนำลวดลายมาใช้ด้วยลักษณะของช่างไทย นิยมที่จะทำงานเลียนแบบต่อๆกัน ซึ่งรวมถึงการใช้เครื่องมือต่างๆด้วย เครื่องมือที่ช่างทองเมืองเพชรบุรีใช้ทำเครื่องประดับได้แก่ โต๊ะทำทอง เครื่องมือเป่าแล่นหรือเครื่องเป่าไฟ เครื่องตีทอง

เครื่องมือและวัสดุการชักลวด เครื่องมือแกะทอง เครื่องมือตัดทอง เครื่องมือช่วยการจับทอง เครื่องมือช่วยในการทำส่วนประกอบต่างๆและเครื่องชั่งทอง และการเกาะพลอย เมื่อได้ทองรูปพรรณแล้วจะนำทองมาต้มและย้อมทองซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการทำทองรูปพรรณ ทองรูปพรรณส่วนใหญ่เป็นเครื่องประดับของเด็กและสตรี อันได้แก่ ตุ้มหู สร้อยคอ จี้ สร้อยข้อมือ แหวน กำไล กระดุม และสายสะพายแล่ง เป็นต้น ทองรูปพรรณเท่าที่ปรากฏหลักฐานมีลวดลายทั้งหมด 37 แบบ แต่ในปัจจุบันช่างทองยังคงทำลวดลายต่างๆ ดังนี้ สร้อยสี่เสา สร้อยหกเสา สร้อยแปดเสา ปะวะหล่ำ ปะวะหล่ำทรงเครื่อง ลูกสน เต่าร้าง ตะขาบ ตะขาบทรงเครื่อง แหวนพิรอด แหวนตะไบ แหวนงูพันกัน ลวดลายของทองรูปพรรณล้วนเลียนแบบ หรือสร้างสรรค์จากธรรมชาติรอบข้างตัวทั้งสิ้น เช่นการเลียนแบบสัตว์ พืช วัตถุที่เป็นมงคล เป็นต้น ในด้านของการดำรงรักษาและสืบทอด ฝีมือช่างทองนั้นควรเร่งรีบบันทึกสรรพความรู้ทางช่างทองที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากในแต่ละท่านอยู่ในวัยสูงอายุมาก ตลอดจนจัดทำการอบรมสอนผู้ที่สนใจและมีใจรัก

จันทร์เพ็ญ ทรัพย์ประชาและคณะ (2544)ได้ทำวิจัยเรื่อง "ทองสุโขทัย:กระบวนการคิด การถ่ายทอดภูมิปัญญา การพัฒนารูปแบบลวดลาย และการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ "จากการศึกษาพบว่าแหล่งการทำกำเนิดทองสุโขทัยไม่หลักฐานแน่ชัด แต่ส่วนใหญ่เชื่อว่าเกิดจากครอบครัวช่างทองตระกูลวงศ์ใหญ่ ปัจจุบันแหล่งทำทองสุโขทัยมีอยู่ที่ตำบลท่าชัยและอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีผู้สืบทอดภูมิปัญญาการทำทองสุโขทัยแบบโบราณเป็นงานที่ประดิษฐ์ด้วยมือ นับว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สร้างขึ้นจากฝีมือช่างท้องถิ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความละเอียดอ่อนช้อย งดงาม และทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป การถ่ายทอดภูมิปัญญา จะมีการถ่ายทอดแก่คนใกล้ชิด และเครือญาติ เช่นการถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานและคนในครอบครัว จากเจ้าของธุรกิจสู่ลูกจ้าง ระหว่างช่างทองกับช่างทองที่มีความรู้จักสนิทสนม วิธีการถ่ายทอดเกิดจากการฝึกทำจากของจริงด้วยตนเอง ทดลองทำจากรูปแบบลวดลายง่ายๆไปสู่ลายที่ยากขึ้นช่างทองจะต้องเป็นผู้ที่มีใจรักศิลปะ ใจเย็น มีความละเอียดรอบครอบ รักการเรียนรู้ ช่างจดจำ ช่างสังเกต มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสูง จึงจะทำงานได้อย่างมีความสุขประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ และภาคภูมิใจในชิ้นงานที่ประดิษฐ์ขึ้น กระบวนการพัฒนารูปแบบลวดลายทองสุโขทัยนั้น ได้แนวคิดมาจากการประดิษฐ์เลียนแบบเครื่องประดับโบราณที่เป็นเส้นถักหรือลูกประคำแบบเกลี้ยงๆที่ได้พบเห็น และช่างได้ศึกษาลวดลายไทยจากโบราณสถาน โบราณวัตถุ เครื่องสังคโลกในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว นำมาประดิษฐ์ลวดลายลงบนเครื่องประดับที่ทำด้วยทองเกิดเป็นลวดลายสวยงาม จนกระทั่งได้รับการยกย่องว่าเป็นงานประณีตศิลป์ รูปแบบลวดลายทองสุโขทัยจะมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว คือเป็นทองถักหรือลูกประคำแบบต่างๆที่มีลวดลายแบบโบราณ มีการเรียกชื่อลายตามลักษณะที่คิดประดิษฐ์ขึ้น เช่น ลายนางพญาเกิดจากการเลียนแบบลายปูนปั้นที่วัดนางพญา ลายตะกร้อ เลียนแบบลูกตะกร้อ ลายเครือวัลย์เลียนแบบเถาวัลย์ เป็นต้น เครื่องทองสุโขทัยมีทั้งที่ประดิษฐ์เป็นเครื่องประดับ ได้แก่ สร้อยคอ สร้อยข้อมือ กำไล แหวน จี้ เข็มกลัด กรอบพระ และประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ไม้สอย เช่น เสื้อถักทอง ปิ่นโต เชี่ยนหมาก เน็คไท เป็นต้น

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ เครื่องทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัยตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ เครื่องทองรูปพรรณจำนวน 100 แบบ โดยแบ่งเป็นประเภท ดังนี้

- เครื่องประดับประเภทต่างหู จำนวน 17 แบบ
- เครื่องประดับประเภทสร้อยคอ จี้ สังวาลย์ จำนวน 50 แบบ
- เครื่องประดับประเภทกำไลและสร้อยข้อมือ จำนวน 15 แบบ
- เครื่องประดับประเภทแหวน จำนวน 15 แบบ
- เครื่องประดับประเภทเข็มขัด จำนวน 3 แบบ

โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง และเลือกลวดลายที่มีความแตกต่างกันโดยเป็นแบบที่ได้รับความนิยม จาก ทั้งหมด 200 แบบ โดยการสุ่มตัวอย่างจากร้านทอง จำนวน 7 ร้าน ได้แก่

1. ร้านทองสมสมัย ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. ร้านทองสมศักดิ์ วงศ์ใหญ่ ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. ร้านทองนันทนา ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
4. ร้านทองสุภาพร ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
5. ร้านทองอรพิน ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
6. ร้านทองนพมาศ ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
7. ร้านอรอนงค์ช่างทอง ตำบลศรีสัขนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

2.1 การสังเกต(Observation)

2.1.1 แบบมีส่วนร่วม และแบบสังเกตที่ไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของช่างทองสุโขทัย ได้แก่การสังเกตขั้นตอน กระบวนการผลิตทองรูปพรรณ การจัดจำหน่าย และร่วมทดลองทำทองกับช่างทอง

2.1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตสภาพการณ์ทั่วไปของชุมชน

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview)

ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล การสัมภาษณ์ครั้งนี้ต้องการข้อมูลเชิงลักษณะ(Qualitative Data) โดยไม่ได้กำหนดคำตอบล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดของคำตอบที่กว้างและลึก โดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง(Unstructured Interviews) จึงไม่ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ(Quantitative Data) แต่ได้กำหนดหัวข้อสำคัญด้านต่างๆในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการพรรณนา ดังนี้ ประวัติความเป็นมา กระบวนการผลิตทอง ลวดลายทองโบราณและการจัดจำหน่าย ตลอดจนสัมภาษณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม จากการประกอบอาชีพการทำทองของช่างทอง ตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

2.3 เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป

2.4 สมุดจดบันทึกข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ โดยใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลในลักษณะของการผสมผสานการศึกษาจากเอกสาร(Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research)ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

3.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดสุโขทัย

3.1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมพื้นบ้าน

3.1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครื่องทอง

3.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากประชากรที่เป็นข้อมูลประเภทวัตถุ คือ รูปแบบลวดลายเครื่องทองรูปพรรณที่มีลวดลายเลียนแบบ ธรรมชาติ โบราณวัตถุและโบราณสถาน ของช่างทองตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย การวิเคราะห์ข้อมูลรูปถ่ายลายเส้น

3.3 ข้อมูลประเภทบุคคล คือ ช่างทองตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย การวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาและข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายและประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตเนื้อหา โดยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content Analysis) ตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาทำการจัดระบบข้อมูล

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์มาศึกษาวิเคราะห์และบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ตามความมุ่งหมายและประเด็นการวิจัยต่อไปนี้

4.2.1 รูปแบบลวดลายเครื่องทองโบราณประเภททองรูปพรรณช่างทองสุโขทัย โดยการศึกษา

- กระบวนการออกแบบลวดลายทองรูปพรรณ
- ประเภทของลวดลายทองรูปพรรณ

4.2.2 กระบวนการผลิตทองโบราณ

- เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการทำทองโบราณ
- ขั้นตอนและวิธีการทำทองรูปพรรณ

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เช่น รูปแบบลวดลาย กลวิธีการทำลวดลาย

4.4 นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis) และวิเคราะห์รูปถ่ายลายเส้น

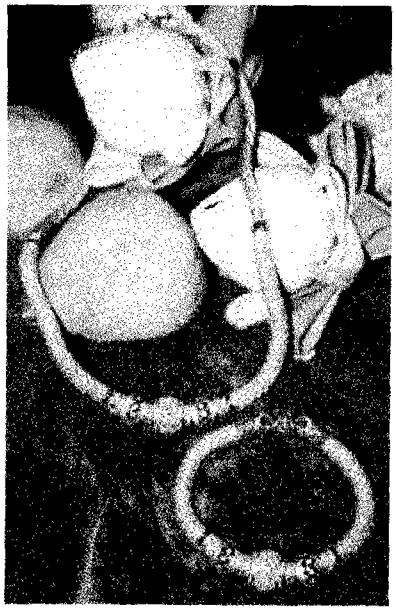
บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

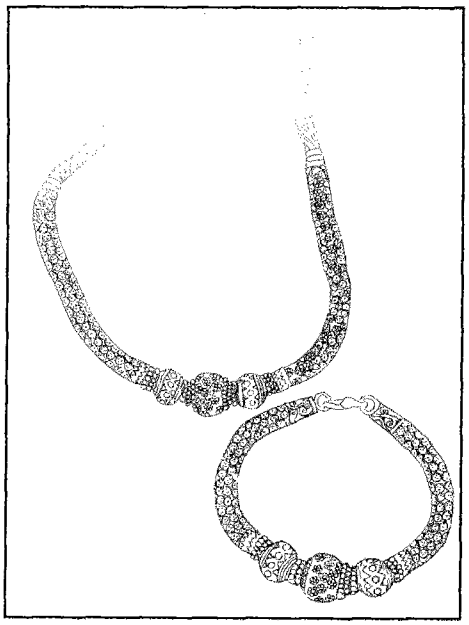
จากการศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัย ในตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นแหล่งผลิตเครื่องทองแหล่งใหญ่และมีชื่อเสียงมากในภาคเหนือ มีความโดดเด่นประณีต เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย มาผสมผสานกับฝีมือการผลิตที่งดงาม นอกจากนี้ที่ตั้งของจังหวัดสุโขทัยซึ่งอยู่ภาคเหนือตอนล่าง ทำให้ได้รับอิทธิพลจากศิลปะล้านนา และศิลปะพุกามเข้ามาผสมผสานจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของตนขึ้น ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของงานทองสุโขทัยเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภททองรูปพรรณ
2. ประเภทเครื่องใช้ไม้สอย

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยจะเลือกเฉพาะเจาะจงประเภทของทองรูปพรรณ จำนวน 100 แบบ ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลกระบวนการผลิตและแนวคิดของการออกแบบลวดลาย ดังนี้

1. ประเภท เครื่องประดับชุดลูกประคำพันเกลียว ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 35 เครื่องประดับชุดลูกประคำพันเกลียว

เครื่องประดับชุดลูกประคำพันเกลียวประกอบด้วยสร้อยคอและสร้อยข้อมือ ลักษณะร้อยเป็นลูกประคำแบบจีน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการร้อยลูกอะไหล่กับเส้นถัก 3 เสา พันเกลียวเชือกบริเวณรอยต่อกับสร้อย 4 เสาที่เชื่อมล็อคทั้ง 2 ด้านเป็นการประกอบสร้อยด้วยการทำไข่ปลา 7 เม็ด เชื่อมด้วยน้ำประสานผงผสมกับน้ำและบอแรคก์ช่วยให้ติดกับน้ำประสานประกอบกันเป็นรอบวนขึ้นไป มีการทำลูกประคำ 6 ลูก โดยใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วนำไปตอกในลูกเต๋า จากนั้นนำประคำครึ่งซีกมาประกบกับลูกประคำ โดยใช้น้ำประสานเป่าไฟ 2 ฝาเชื่อมติดกันและนำติดไข่ปลา 7 เม็ด ส่วน

ลูกประคำลูกใหญ่ ใช้การทำไข่ปลา 7 เม็ดมาประกอบกันเป็นรูปทรงกลม นำมาประกอบเป็นชิ้นงานซึ่งจะต้องทำตะกรุดมาเชื่อมปิดเพื่อไม่ให้ลูกประคำขยับได้ จากนั้นนำชิ้นงานมาลงยาด้วยสีแดงโดยใช้พู่กันเบอร์เล็กแต้มสีลงบนช่องลาย จากนั้นเป่าไฟไปทีละนิดจนสีลงยาแดงละลายและเย็นเอง การทำความสะอาดนำมาต้มในน้ำกรดเมื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืนนำออกมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เคลือบผิว ล้างน้ำเปล่า ใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้งและเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้งประมาณครึ่งชั่วโมง ถ้าต้องการให้สีทองเข้มขึ้นอยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟไหม้แค่ไหน

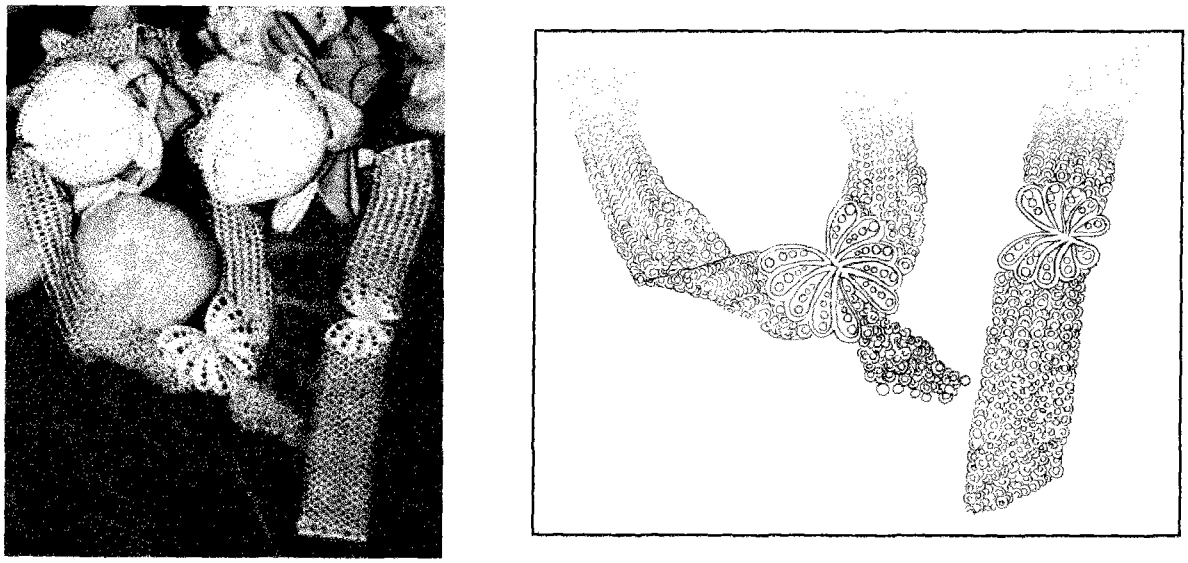
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายที่ปรากฏบนลูกประคำพันเกลียว ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้นจิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะจีนผสมผสานกับลวดลายพันธุ์พฤกษา เช่น ดอกพิกุล ซึ่งเป็นเกณฑ์การทำไข่ปลา 7 เม็ดมาประกอบเป็นดอกไม้ พื้นฐานของลวดลายอาจจะมาจากลายดาวซึ่งมาจากลวดลายไทย สำหรับลายดาวเป็นลวดลายที่ปรากฏในงานจิตรกรรมและลวดลายปูนปั้นของศิลปะล้านนาที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะพุกาม

การออกแบบ

การออกแบบมีลวดลายเรียงรายของดอกพิกุลที่เป็นลวดลายซ้ำกัน ลูกประคำที่อยู่ตรงกลางมีลักษณะที่ใหญ่เพื่อสร้างเอกภาพหรือสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนลูกประคำอีก 2 ลูกที่อยู่ด้านข้างแสดงให้เห็นถึงความสมดุลซ้ายขวาให้เหมือนกัน ทำให้น้ำหนักซ้ายขวาบนพื้นภาพย่อมเท่ากัน ลวดลายบนลูกประคำได้รับแรงบันดาลใจมาจากฟันปลาต่อกันโดยรอบ มีเส้นฐานรองรับโดยรอบ ช่องไฟประสานสัมพันธ์กันทำให้รู้สึกประณีต นุ่มนวล และลักษณะของสร้อยเป็นแบบพันเกลียวแสดงให้เห็นถึงลีลาที่พลิ้วไหวไปมา ดูอ่อนหวาน การระบายสีเรียบโดยเกลี่ยสีอย่างกลมกลืนมีทั้งสีแดงและสีเขียวเพื่อแสดงน้ำหนักอ่อนแก่ เพื่อเป็นจุดเด่นของสร้อย

2. ประเภท เครื่องประดับชุดผีเสื้อลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 36 เครื่องประดับชุดผีเสื้อ

เครื่องประดับชุดผีเสื้อลงยาประกอบด้วยสร้อยคอและสร้อยข้อมือ มีรูปทรงเหมือนกับผีเสื้อ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักโปร่งโดยการใช้ลวดทองมาขดพันกับกล้าแล้วขดสปริงตัดด้วยกรรไกร

นำห่วงมาเชื่อมเป่าไฟให้ติดกันและร้อยห่วงให้ขัดกันเป็นแถว ในส่วนของพู่ห้อยระย้า นำห่วงมาถักเป็นเส้น ๆ ติดลูกประดำเม็ดเล็ก แล้วรวบด้วยห่วงที่มีขนาดหนาโดยนำมาเชื่อมน้ำประสานกับจี้ผีเสื้อ สำหรับจี้นั้นใช้ทองคำแท่งนำไปรีดเป็นแผ่นให้ได้ตามขนาดที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุเป็นลายรูปผีเสื้อ ให้ดินสอร่างบนแผ่นทอง จากนั้นนำลวดทองคำมาเดินลวดลายเป็นวงกลมขนาดเท่า ๆ กัน และลายขอบรอบนอก จากนั้นนำมาประกอบกันเป็นชิ้นงานในส่วนของลวดลายวงกลมจะมีการลงยาสีน้ำเงิน แดง เขียวและใช้เป่าไฟให้ละลายติดกับพื้นทอง การทำความสะอาดนำมาต้มในน้ำกรดเมื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืนนำออกมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เคลือบผิว ล้างน้ำเปล่า ใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้งและเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้งประมาณครึ่งชั่วโมง ถ้าต้องการให้สีทองเข้มขึ้นอยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟไหม้แค่ไหน

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายนี้เป็นลวดลายที่เลียนแบบสัตว์ คือ ผีเสื้อ ซึ่งเป็นสัตว์ในธรรมชาติ ผีเสื้อมีคติความเชื่อของจีน คือ สัตว์ปีกที่มีสีสวยเปรียบเหมือนกับผู้หญิง ลวดลายของสร้อยเป็นแบบถักโปร่ง มีลักษณะเหมือนก้างปลา

การออกแบบ

การออกแบบลักษณะปีกของผีเสื้อมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน โดยใช้น้ำหนักสีและบริเวณที่ว่างเท่ากัน พู่ห้อยระย้ามีลักษณะเป็นแนวดิ่งแสดงแนวโน้มของการเคลื่อนไหวได้มากห่างจากแนวราบมากเท่าใดย่อมมีแรงตกกระทบลงสู่พื้นมากเท่านั้น การถักโปร่งช่วยให้รู้สึกถึงความโล่งสบาย ไม่อึดอัดและมีน้ำหนักเบา เป็นการถักโปร่งในแนวตั้งและแนวนอนซึ่งให้ความรู้สึกสัมผัสทางด้านทิศทางการเคลื่อนไหวให้เกิดความสอดคล้องและกลมกลืน มีการรวมตัวเป็นเอกภาพ ใช้การระบายเรียบ สีน้ำเงินให้ความรู้สึกเงียบสง่างาม ขรึม จริงจัง สีแดงให้ความรู้สึกอันตราย เร่าร้อน รุนแรง สีเขียวให้ความรู้สึกงอกงาม พักผ่อนสดชื่น

3. ประเภท เครื่องประดับชุดลูกประดำเม็ดแตงโม ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 37 เครื่องประดับชุดลูกประดำเม็ดแตงโม

เครื่องประดับชุดลูกประคำเม็ดแตงโมประกอบด้วยสร้อยคอและสร้อยข้อมือ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถัก 3 เสา โดยใช้ห่วงมาติดกัน ส่วนลูกประคำเม็ดแตงโม เริ่มนำแผ่นทองขนาดพอประมาณมารีดให้แบน ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาด 3 ขนาด นำแผ่นวงกลมไปตอกกับลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์ จะได้ฝาเป็นลูกประคำครึ่งซีกแล้วมาประกบกันโดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาเชื่อมติดกัน นำลวดทองมาเดินเส้นเป็นวงกลมติดด้านบนและด้านล่างเจาะรูแล้วนำเส้นถักไปร้อยลูกประคำเกลี้ยง ส่วนลูกประคำอีก 2 ลาย จะต้องทำลายตัดเป็นเส้นทองขดและเป็นรูปเม็ดแตงโมติดไข่ปลา 7 เม็ด นำมาร้อยเรียงสลับลูกประคำเกลี้ยง เครื่องประดับชุดลูกประคำเม็ดแตงโมไม่ปรากฏการลงยาสี นำชิ้นงานมาประกอบกัน จากนั้นนำไปล้างน้ำกรดต้มในน้ำเปล่า เข้าเครื่องขัดลูกปืนใช้ไดร์เป่าผมให้แห้งและนำเข้าเตาอบให้แห้ง

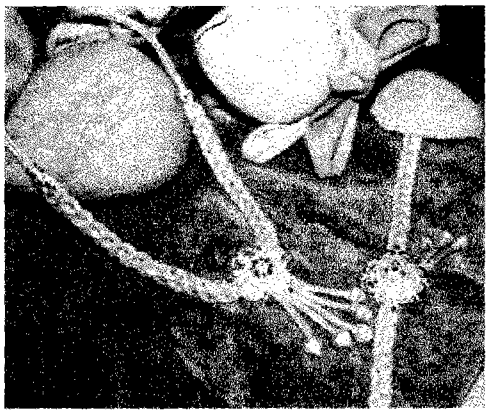
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

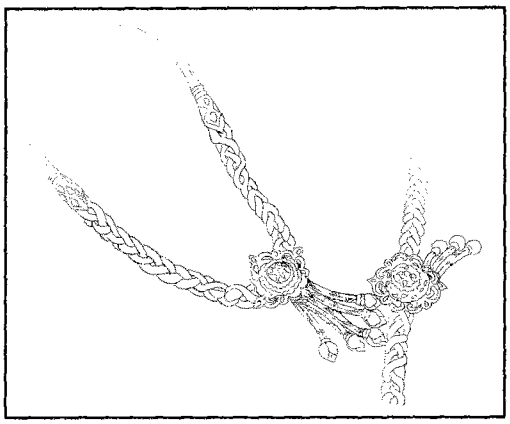
ลวดลายลูกประคำเม็ดแตงโมได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ เป็นลายมาจากเม็ดแตงโม ส่วนเส้นขดที่ปรากฏน่าจะได้รับแรงบันดาลใจมาจากลายบ้านเชียง ส่วนลูกประคำเกลี้ยงนั้นน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะจีน ซึ่งเป็นลูกประคำของหลวงจีน

การออกแบบ

การออกแบบโดยการใช้ลูกประคำเกลี้ยงสลับไปมากับลูกประคำเม็ดแตงโมจำนวน 7 ลูกประกอบเป็นสร้อยคอและ 3 ลูกประกอบเป็นสร้อยข้อมือเพื่อแสดงลีลาให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปเหมาะสมกัน โดยเน้นลายเม็ดแตงโมเป็นจุดสนใจที่ดูสะดุดตา การใช้ลูกประคำที่มีสัดส่วนเท่ากันช่วยให้ดูสบายตาและดูสง่างาม การถ่ายทอดลวดลายในการขดเส้นช่วยให้ความรู้สึกสัมผัสต่อลักษณะผิวด้วยการมองเห็นและการสัมผัส เมื่อรวมตัวกันเป็นชิ้นงานดูแล้วเป็นเอกภาพเป็นระเบียบสวยงามน่าสนใจ

4. ประเภท เครื่องประดับชุดดอกบัวลายเปียลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 38 เครื่องประดับชุดลูกประคำเม็ดแตงโม

เครื่องประดับชุดดอกบัวลายเปียลงยา ประกอบด้วยสร้อยคอและสร้อยข้อมือ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสา โดยใช้ห่วงมาติดกันเป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดไปเรื่อย ๆ จากนั้นนำมาถักเป็นเปียส่วนสร้อย 3 เสาที่เหลือนำมาตัดให้เหลือความยาวประมาณ 1 นิ้ว ช่วงรอยต่อระหว่างสร้อย 3 เสากับสร้อยที่นำมาถักเป็นเปียต้องทำตะกรุดปิดด้านบนและด้านล่างเป็นตัวล็อคลายเปียด้วยการใช้น้ำประสานผงผสมน้ำกับบอแรคก์ ส่วนจี้นำแผ่นทองมารีดแล้วใช้เลื่อยมาฉลุเป็นแผ่นวงกลม จากนั้นใช้ดินสอร่างแบบเป็นรูปดอกไม้ บริเวณตรงกลางนำแผ่นทองกลมแผ่นเล็กมาติดวางไว้ตรงกลาง นำลวดทอง

มาดัดลายขดตามรูปร่างของดอกไม้ ใช้ไฟเป่าแล่นทำไข่ปลาติดโดยรอบบริเวณจี้ตรงกลาง สำหรับจี้ดอกบัว มีกรรมวิธีการประดิษฐ์โดยการนำแผ่นทองมารีด ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดและนำวงกลมไปตอกให้ลูกเต่าด้วยการใช้ลูกตอกจะได้ชิ้นส่วนลูกประคำครึ่งซีก และทำซ้ำอีกครั้งจากนั้นนำลูกประคำครึ่งซีกทั้ง 2 มาประกบกันใช้ไฟเป่า 2 ซีกให้เชื่อมติดกัน ในส่วนของกลีบดอกบัวใช้เลื่อยฉลุเป็นแผ่นเหมือนกลีบบัวมาประกบโดยใช้น้ำประสานและเป่าไฟ นำชิ้นส่วนของงานมาประกอบกัน จากนั้นนำมาลงยาสีแดงและเขียว ขณะลงยาใช้ไฟเป่าค่อย ๆ ไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาแดงและเขียวละลายเกลี่ยเท่า ๆ กัน นำมาทำความสะอาดด้วยการใช้เครื่องขัดเงาและอบให้แห้ง

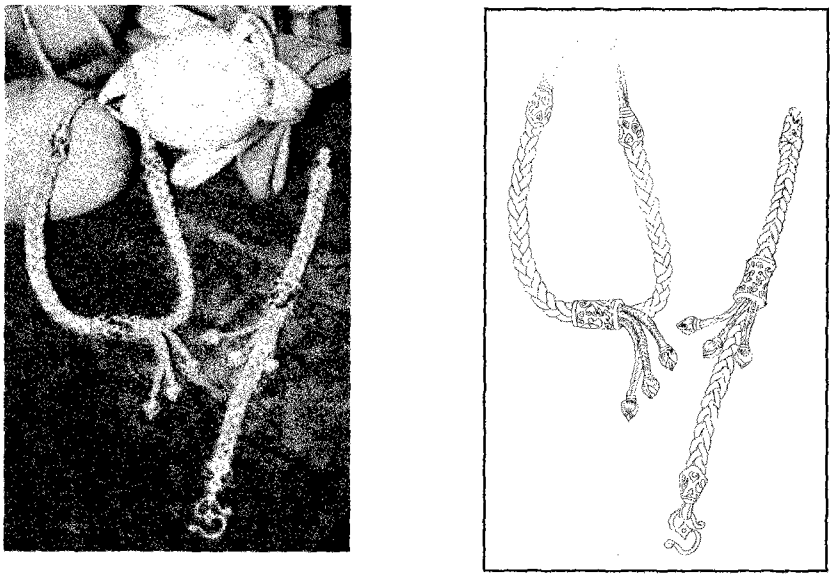
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายดอกบัวลายเปียลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ดอกบัวซึ่งเป็นลายที่แสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ และถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ส่วนลายเปียเป็นลายที่นำมาจากเครื่องจักสานเป็นลายขอบสำหรับกั้นเป็นขอบภาชนะของเครื่องจักสาน หรือบางครั้งก็นำมาทำเป็นลายของภาชนะด้วย ลายเปียเป็นลายพื้นบ้านซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าการถักเปียเป็นการนำเส้นหลาย ๆ เส้นมาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม สอดคล้องกันไปมาเป็นเส้นเดียวกัน แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การออกแบบ

การห้อยของดอกบัวเป็นการแสดงจุดสนใจเพียงจุดเดียว การใช้พู่ระย้าเป็นการลดหลั่นแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดจังหวะลีลาผลงานดูน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ส่วนสีแดงให้ความรู้สึกเร่าร้อน รุนแรง ต้องต่อสู้ และ สีเขียว ให้ความรู้สึกพักผ่อน สดชื่น งอกงามเจริญเติบโต ขยายตัว

5. ประเภท เครื่องประดับชุดดอกบัวทรงหลอด ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 39 เครื่องประดับชุดดอกบัวทรงหลอด

เครื่องประดับชุดดอกบัวทรงหลอด ประกอบด้วยสร้อยคอและสร้อยข้อมือ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถัก 3 เสา ทำการถักแบบการเพิ่มห่วง มีการทำตะกรุด 2 ส่วน คือ ตะกรุดขนาดกลางและขนาดเล็ก ตะกรุดขนาดเล็กเป็นตัวล็อคปิดด้านบนและด้านล่าง เมื่อถักสร้อย 3 เสาแล้วจึงจึงนำมาถักเป็นเปียอีกลายหนึ่ง ถือว่าเป็นลวดลายของช่างทองสุโขทัยซึ่งคิดสร้างสรรค์ขึ้นโดยไม่มีในที่อื่นมาผสมผสานกับลวดลายชิ้นงาน ส่วนจี้ดอกบัวใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดและนำวงกลมที่ได้ไปตอกใช้ลูกเต่าโดยใช้ลูกตอก จะได้

ลูกประคำครึ่งซีกมาประกบเป่าไฟ 2 ฝาเชื่อมติดกัน ในส่วนของกลีบบัวใช้เลื่อยฉลุเป็นแผ่นให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น จะได้ลักษณะเหมือนหลอด จากนั้นใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 2 หลอด ดัดลายเป็นเส้นโค้งเข้าดอกดังรูป ควรเดินเส้นลวดทองบนหลอดใช้เป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดทำฝาปิด นำมาประกอบเป็นชิ้นงานด้วยการร้อยหลอดขนาดกลางให้อยู่บริเวณกลางสร้อย นำจี้ดอกบัวและสร้อยถัก 3 เสาซึ่งมีขนาดลดหลั่นกันมามัดรวมกันแล้วติดในหลอด ใช้ไฟเป่าเชื่อมน้ำประสาน นำมาลงยาสีเขียวและสีแดง ควรใช้ไฟค่อย ๆ เป่าให้สีละลายเกลี่ยจนเต็มพื้นที่ การทำความสะอาดนำมาต้มในน้ำกรดเมื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืนนำออกมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เคลือบผิว ล้างน้ำเปล่า ใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้งและเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้งประมาณครึ่งชั่วโมง ถ้าต้องการให้สีทองเข้มขึ้นอยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟไหมัแค่ไหน

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

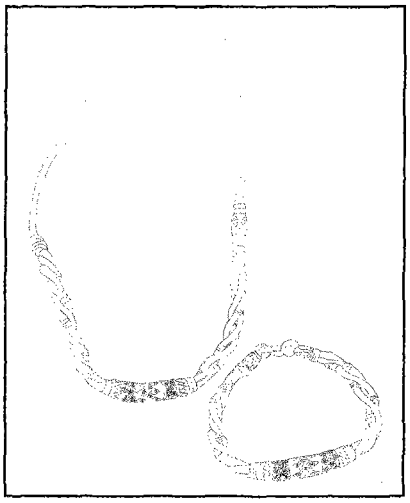
ลวดลายดอกบัวทรงหลอดได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ รูปดอกบัวตูมถือเป็นศิลปะสุโขทัยอันได้รับอิทธิพลมาจากลังกา ซึ่งถ่ายทอดผ่านมาจากเจดีย์ลังกา ศรีวิชัย และลพบุรี จนช่างสุโขทัยได้นำเป็นต้นแบบเฉพาะในการสร้างเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ในพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 หรือสันนิษฐานว่ามาจากงานจิตรกรรม เช่น ภาพเขียนสีฝุ่นผสมกาวแบบเอกรงค์โดยใช้สีแดงและสีดำที่ฝาผนังเจดีย์ วัดเจดีย์เจ็ดแถว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นเรื่องราวของพุทธศาสนา จะมีการนำดอกบัวในทางคติความเชื่อพุทธศาสนา ถือว่าดอกบัวเป็นดอกไม้ที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ สะอาด น่าเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งดอกบัวถือว่าเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าเป็นอย่างมาก ส่วนลวดลายเปีย ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ช่างทองสุโขทัยคงได้รับแรงบันดาลใจจากการทำเครื่องจักสาน ซึ่งมักนำลายเปียมาประดิษฐ์เป็นภาชนะ โดยให้ความรู้สึกคงทนถาวรและมีความเชื่อเรื่องของความสามัคคี กลมเกลียวด้วย

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่ไม่เหมือนกัน มีการเน้นจุดสนใจที่ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น จี้ดอกบัวให้อยู่ในด้านขวา การใช้พู่ระย้าเป็นการลดหลั่นแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดจังหวะลีลาผลงานดูน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เส้นถักลายเปียเป็นการแสดงให้เห็นถึงลีลาออกแบบซ้ำๆกันและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ น้ำหนักของสีมีสภาพตัดกัน สร้อยคอและสร้อยข้อมือให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวพลิ้วไปมา

6. ประเภท เครื่องประดับชุดตะกรุดไข่ปลา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 40 เครื่องประดับชุดตะกรุดไข่ปลา

เครื่องประดับชุดตะกรุดไข่ปลา ประกอบด้วยสร้อยคอและสร้อยข้อมือ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถัก 3 เสา นำตะกรุดรัดบนสร้อย 3 ข้อติดระยะห่างเท่า ๆ กันประมาณ 1 ซม. ทำตะกรุดขนาดเล็กเป็นตัวล็อคปิดด้านบนและด้านล่าง นำแผ่นทองมาพับครึ่งแผ่นนำไปดึงผ่านแป้นจะได้ลักษณะเหมือนหลอด ใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 2 หลอด และอีก 1 หลอดเพื่อทำลวดลายมีขนาดยาวกว่า 2 หลอดแรก จากนั้นนำหลอดทั้งหมดมาดัดสายใช้ไฟเชื่อมลาย โดยเฉพาะหลอดที่ยาวนำมาร่างเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนและมีไข่ปลา 4 เม็ด ติดอยู่ตรงกลาง ส่วนด้านบนและด้านล่างจะใช้ไข่ปลา 7 เม็ด มาเชื่อมต่อสลับดอกเว้นดอก จึงทำให้งานมีลักษณะโปร่ง ส่วน 2 หลอดเล็ก นำมาติดไข่ปลา 3 เม็ด ช่วงขอบบนและขอบล่างระยะห่างเท่า ๆ กัน นำส่วนประกอบสร้อยและตะกรุดมาเชื่อมติดด้วยการใช้ไฟเป่าเชื่อมด้วยน้ำประสาน เมื่อเสร็จเรียบร้อยนำชิ้นงานมาทำความสะอาด จากนั้นนำสร้อยคอและสร้อยข้อมือมาลงยาสีเขียวและแดง ใช้ไฟค่อย ๆ เป่าให้สีเขียวและแดงละลายจนเต็มรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนการทำความสะอาดนำมาต้มในน้ำกรดเมื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืนนำออกมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เคลือบผิว ล้างน้ำเปล่า ใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้งและเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้งประมาณครึ่งชั่วโมง ถ้าต้องการให้สีทองเข้มขึ้นอยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟไหม้แค่ไหน

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

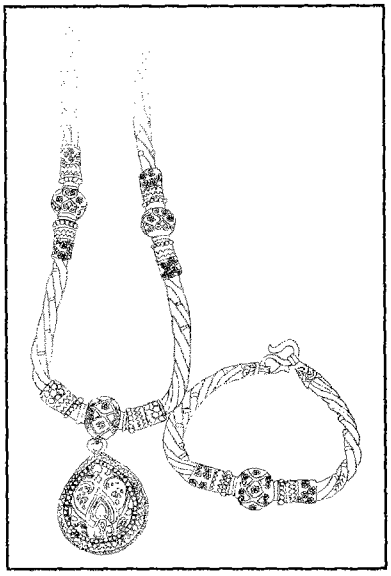
ลวดลายตะกรุดไข่ปลาได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย การเลียนแบบลวดลายไทยมีที่มาจากลวดลายปูนปั้น เช่น รูปทรงขนมเปียกปูน และมีลวดลายประดับตรงกลาง ส่วนขอบตะกรุดด้านบนและด้านล่าง ติดไข่ปลาเหมือนลวดลายกระจังชิ้นเดียวโดยใช้ไข่ปลาแทนการเดินเส้นลวดทอง สำหรับไข่ปลา 7 เม็ด มีลักษณะเป็นรูปทรงดอกวงกลม สันนิษฐานว่ามาจากลวดลายดาวและเดือน เช่น ดอกดาวตุ๊ดตู่ และดอกดาวกระจาย สมัย เกลียวของสร้อยเปรียบเสมือนเกลียวเชือก เป็นความเชื่อด้านความสามัคคี ปรองดอง และความคงทนถาวร

การออกแบบ

การออกแบบลวดลายของสร้อยมีการนำตะกรุดมาพันรัดเป็นการแสดงลีลาของเส้นและรูปทรงให้รู้สึกเคลื่อนไหวเน้นถึงการสร้างพลังเคลื่อนไหวลวงด้วยวิธี การออกแบบลวงตา (Optical Design) ซึ่งอาศัยการนำรูปทรงกลม (ตะกรุด) จำนวนมากมาจัดเข้าด้วยกัน ให้มีลีลาต่อเนื่องกัน จากลวดลายซ้ำ ๆ กัน และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่าง ๆ กัน ทำให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหวลวงตาอย่างเด่นชัด เป็นงานออกแบบที่พัฒนามาจากผลงานจิตรกรรมแบบออปอาร์ต (Op Art) ของศิลปินตะวันตกร่วมสมัย จุดเด่นของชิ้นงานอยู่ที่สีแดงและรูปทรงสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ส่วนดอกดาวกระจายมีทั้ง 2 ข้าง ช่วยในเรื่องของความสมดุลลักษณะเป็นการจัดวางแบบซ้ำกัน เพิ่มความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

7. ประเภท เครื่องประดับชุดลูกประคำและจี้ดอกบัวฉลุลาย ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 41 เครื่องประดับชุดลูกประคำและจี้ดอกบัวฉลุลาย

เครื่องประดับชุดลูกประคำและจี้ดอกบัวฉลุลาย ประกอบด้วยสร้อยคอและสร้อยข้อมือ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสา รัดข้อผ่าหวาย รวบมัดเป็นพันเกลียวทางเดียวกัน จากนั้นรีดแผ่นทองขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่าง ตัดเป็นวงกลมตามขนาด 8 แผ่น นำแผ่นวงกลมทั้งหมดไปตอกกับลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์จนได้ฝาเป็นลูกประคำครึ่งซีก นำมาประกบกันโดยใช้น้ำประสานผงใส่ข้างในใช้ไฟเป่าฝาจนเชื่อมติดกัน ทำลวดทองมาเดินเส้นและบริเวณตรงกลางติดไข่ปลา 8 เม็ด ทำตะกรุดด้านบนและด้านล่างปิด เดินลายลักษณะรูปแบบกระจังโดยใช้ไข่ปลา 3 เม็ด ทำไข่ปลารูปทรงดอกวงกลมมาเรียงติดกันสลับเป็นแถว นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน นำมาลงยาสีแดงและสีเขียวใช้ไฟเป่าจนสีละลายเกลี่ยติดกับพื้นงานจากนั้นนำไปทำความสะอาดโดยผ่านการต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืนเสร็จแล้วนำมาขัดล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เคลือบผิว ล้างด้วยน้ำเปล่าอีกครั้งเพื่อล้างน้ำกรดออกใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้ง และเข้าเตาอบเพื่ออบแห้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

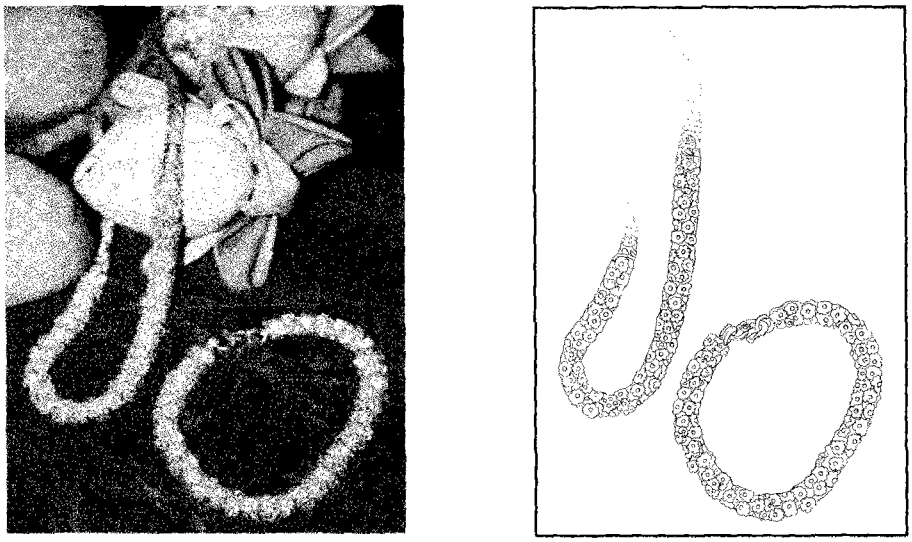
ลวดลายลูกประคำและจี้ดอกบัวฉลุลายได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลวดลายกระจังตาอ้อยผสมผสานกับเส้นโค้ง เป็นลายที่เลียนแบบธรรมชาติ คือ ดอกบัว ลายบริเวณตรงกลางของของสร้อยคอและสร้อยข้อมือปรากฏเป็นเส้นรอบนอก ดอกพิกุล (ลายดาว) สันนิษฐานว่ามาจากลายพุ่มในลวดลายไทย บริเวณรอบตะกรุดขอบด้านข้างทั้ง 2 ด้านเป็นลายกระจังฟันปลา ลายก้านขดเป็นลายประเภทลายเถามัก ปรากฏพบที่บานประตูพระอุโบสถ ลวดลายปูนปั้น ลวดลายแกะสลักไม้ประดับของศิลปะล้านนาได้รับอิทธิพลศิลปะมาจากทวารวดีและพม่า ลูกประคำเป็นความเชื่อของชาวจีน ในส่วนของสร้อยถัก 3 เสาพันเกลียวรัดข้อผ่าหวายเป็นที่นิยมทำกันในหมู่ช่างทองสุโขทัย เนื่องจากมีความเชื่อในเรื่องของความกลม

เกลียว ความปรองดอง อีกทั้งยังช่วยในเรื่องของความคงทน ในด้านประโยชน์ใช้สอย ลวดลายลูกประคำและจี้รูปดอกบัวจึงมีความงดงามสอดคล้องกัน

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกันซ้ายขวา ทำให้น้ำหนักเท่ากันสำหรับจุดสนใจของงานอยู่ที่จี้ตรงกลางเป็นลายกระจังตาอ้อยรอบนอกเป็นลายก้านขด ลักษณะของเถาลายมักจะขดม้วนเป็นรูปก้นหอย ลวดลายที่ปรากฏอยู่บนตะกรุดหลอดและลูกประคำติดลายมีลวดลายซ้ำๆกันเหมือนลวดลายจีนแสดงให้เห็นถึงความเป็นระเบียบ สวยงาม พื้นที่ว่างเป็นการฉลุลวดลายเพื่อให้เกิดความโปร่ง สบายไม่อึดอัด

8. ประเภท เครื่องประดับชุดเถาวัลย์พันเกลียว ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 42 เครื่องประดับชุดเถาวัลย์พันเกลียว

เครื่องประดับชุดเถาวัลย์พันเกลียว ประกอบด้วยสร้อยคอและสร้อยข้อมือ มีกระบวนการผลิตนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสาโดยเข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักเพื่อใช้จับถักได้สะดวก และเข็มรองให้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายมาปิด รัดผ่าหวายเชื่อมล็อคกันเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับขึ้นได้ ส่วนเถาวัลย์มีลักษณะเหมือนดอกพิกุลแต่มีลักษณะเป็นดอกพิกุลโปร่ง กรรมวิธี คือ นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงติดกันเป็นกลีบจำนวน 6 กลีบ เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกัน ติดห่วงแต่ละห่วงจะกลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางตรงกลางของกลีบดอกไม้โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนกลีบดอกไม้โดยใช้ขนไก่ตัดแล้วเป่าไฟ ซึ่งการทำดอกไม้เถาวัลย์ต้องทำหลายดอกประมาณ 200 ดอก โดยสร้อยข้อมือจะใช้ทั้งหมดจำนวน 111 ดอก ส่วนสร้อยคอจะใช้ทั้งหมดจำนวน 100 ดอก นำดอกมาเรียงต่อกัน 3 ดอก แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและนำดอกมาเรียงต่อกัน 4 ดอก นำเส้นถักพันเกลียวมาร้อยสอดดอกไม้ 3 ดอก และ 4 ดอก สลับกันไปประมาณ 37 แถว แล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายมาปิดรัดผ่าหวายแล้วเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ดอกไม้ขยับขึ้นได้เครื่องประดับชุดเถาวัลย์พันเกลียวไม่ปรากฏการลงยาสี จึงเป็นการนำไปทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการต้มในน้ำกรด

แล้วต้มในน้ำเปล่า จากนั้นมาขัดด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ ใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน และนำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาดแล้วเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งจึงเสร็จ

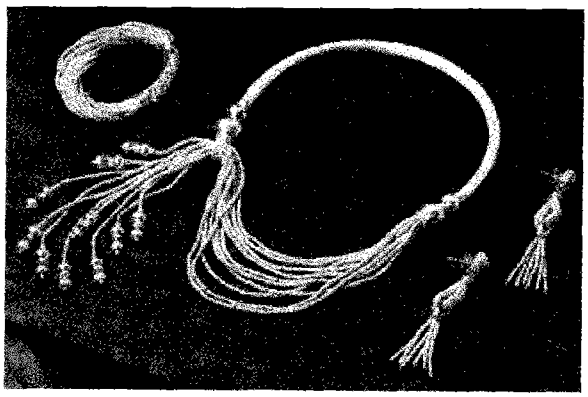
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

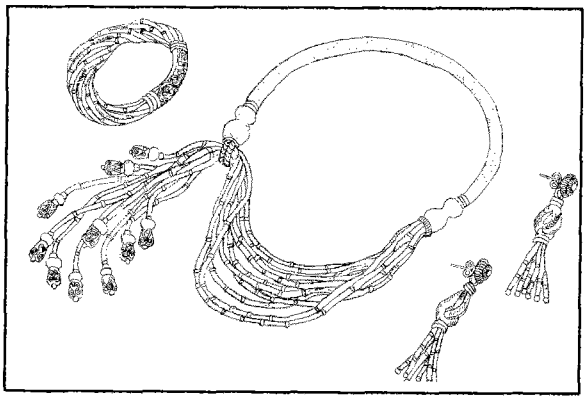
ลวดลายเถาวัลย์พันเกลียวได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย คือ ดอกพิกุล แต่การออกแบบลวดลายนี้เป็นแบบโปร่งแล้วมาเข้าช่อเป็นเถาวัลย์ ได้มีนักวิชาการกล่าวว่า ลายดอกพิกุลน่าจะมาจากรูปเรขาคณิต เช่น วงกลม เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า ช่างทองสุโขทัยจะร่างภาพโดยอาศัย รูปแบบจากธรรมชาติ บางครั้งไม่เหมือนจริงแต่แฝงให้เห็นถึงความอ่อนหวาน สง่างาม ลีลาการเคลื่อนไหวของลวดลายสะท้อนให้เห็นถึงความประณีต ลายเถาวัลย์เป็นลายที่นิยมกันมากในศิลปะล้านนา ศิลปะอยุธยา ซึ่งส่งผลต่อศิลปะรัตนโกสินทร์ ลายเถาวัลย์มักปรากฏในงานปูนปั้นประดับบนฐานเจดีย์ จิตรกรรมฝาผนัง ลายเถาวัลย์เป็นลายที่แฝงคติความเชื่อของชาวบ้านในเรื่องของการเจริญเติบโตต่อไปได้อีก

การออกแบบ

การออกแบบลวดลายเถาวัลย์ลักษณะจะดูโค้งเป็นวงกลม มีลีลาการออกแบบให้ลื่นไหล (Flowing) แต่มีการออกแบบในเรื่องของสัดส่วนเพิ่มเติม คือ ขนาดของดอกไม้ทุกดอกจะเท่ากัน แต่จุดสนใจในชิ้นงานอยู่ที่การเพิ่มจำนวนดอกจาก 3 ดอกเป็น 4 ดอกสลับกันไป จึงช่วยให้สัมพันธ์กันมากขึ้น เปรียบเสมือนการขยายสัดส่วนเหมาะสมกัน มิใช่มีสัดส่วนที่แตกต่างกันจนขาดความสัมพันธ์ต่อเนื่อง จึงทำให้งานชิ้นนี้เกิดความน่าสนใจและดูสะดุดตา

9. ประเภท เครื่องประดับชุดพวงมาลัย ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 43 เครื่องประดับชุดพวงมาลัย

เครื่องประดับชุดนี้ประกอบด้วยสร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู อาจารย์สันติ วงษ์จันทร์นี้เป็นผู้ออกแบบงานพวงมาลัยได้กล่าวว่า" พวงมาลัยดอกไม้สดเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปหัตถกรรมอันแสดงถึงความสามารถด้านศิลปะของชนชาวไทยการประดิษฐ์ประดอยดอกไม้สดขึ้นก็เพื่อเป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัยและแสดงความเคารพสักการะต่อบุคคลผู้มีความดี อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล ภาพประทับใจการเรียงร้อย พวงมาลัยจึงกลายเป็นลวดลายทองคำ ซึ่งถ่ายทอดทั้งความงามและเอกลักษณ์ไทย " มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักเส้นแบบธรรมดา 4 เสา ประกอบด้วยการใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถัก เพื่อจับถักได้สะดวก ส่วนเข็มรองถักใช้สำหรับคอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึง

บังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดส่วนหัวที่พับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของสร้อยถัก 3 เสา 1 เส้นและสร้อยถัก 3 เสา รวมไว้ 6 เส้นจำนวน 12 วง การทำอะไหล่ทรงหลอด จำนวน 10 หลอด ขนาด 1 ซม. พับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กันจำนวน 10 หลอด นำขดลวดออกจากกล้ามาดัดลายใช้เครื่องมือหักมุมเป็นลายขดกันหอยติดลงบนหลอด เป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกันทำฝาปิดบนล่างของหลอดด้านล่างทำลูกประคำเกลี้ยงเม็ดเล็ก ๆ มาติด จำนวน 10 เม็ด การทำลูกประคำเกลี้ยงใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่กำหนดตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกันทำผ่าหวายติดด้านบนล่าง เจาะรูให้ได้ตามเส้นถักสามเสา เพื่อนำไปร้อยลูกประคำและลูกอะไหล่ทรงหลอด การทำเส้นโค้งก้านบัวโดยใช้เทคนิคการทำอะไหล่ทรงหลอด วัดขนาดแผ่นทองยาวประมาณ 8 นิ้วที่รีดแล้ว นำมาพับครึ่งแผ่นแล้วดึงผ่านแป้นจะได้หลอดหลังจากนั้นจะเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อเชื่อมติดกัน นำมาพ่นทรายติดด้วยผ่าหวายปลายทั้ง 2 ข้างเพื่อใช้เชื่อมกับลูกประคำเกลี้ยงขนาดกลางและขนาดใหญ่มีผ่าหวายติดด้านบนและล่าง นำสร้อยถัก 3 เสารัดผ่าหวายมารวบติดกับลูกประคำเกลี้ยงและปลายอีกด้านรัดด้วยสร้อยถักสี่เสา 2 เส้น ประกอบกันเป็นสร้อยคอ ส่วนสร้อยข้อมือเป็นการนำสร้อยถัก 3 เสามามัดเป็นเกลียวรัดผ่าหวายทั้ง 2 ข้างตรงกลางนำอะไหล่ทรงหลอดมาฉลุเป็นลายกระหนกก้านขดครึ่งซีกนำมาโค้งโดยใช้เครื่องมือหักมุม เป่าไฟเชื่อมโลหะให้หลอมรวมกัน ต่างหูนำสร้อยถัก 4 เสามารวบรัดด้วยผ่าหวายและสร้อยถัก 3 เสา มารวบเป็นพู่ 6 เส้นด้วยผ่าหวาย ส่วนต่างหูช่างทองจะใช้ลวดทองขนาดเล็กม้วนให้กลมคล้ายขดลวดสปริงโดยใช้ลวดพันแบบแท่งขนาดเล็ก จากนั้นนำลวดที่พันแล้วมาม้วนเป็นวงกลมทีละวง จึงนำแต่ละวงมาซ้อนกันสูงขึ้นเป็นรูปกรวยคว่ำ โดยวงที่ใหญ่ที่สุดจะมีขนาดเท่ากับเส้นผ่าศูนย์กลางของส่วนฐานแล้วเรียงขึ้นไปเรื่อย ๆ ถึงส่วนยอดสุดของกระดุมจะประดับด้วยไข่ปลา เครื่องประดับชุดพวงมาลัยไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำไปทำความสะอาดขึ้นงานด้วยน้ำกรดและและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่าเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

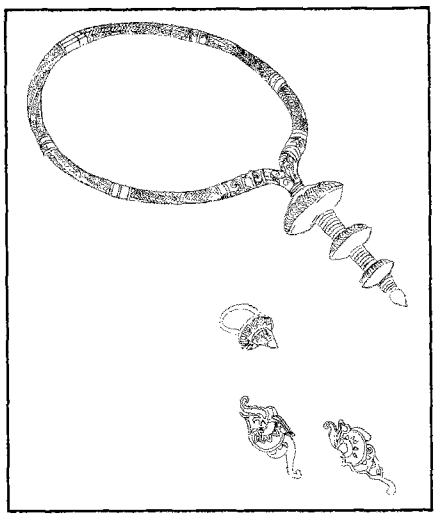
ลวดลายพวงมาลัยได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ คือ ดอกมะลิร้อยเป็นพวงมาลัย เครื่องประดับชุดนี้ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับเอเชียตะวันออก (Golden Designs Award s 96 โดยสมาพันธ์ทองคำและได้รับรางวัลอันดับที่ 3 จากยุโรป) การออกแบบมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเน้นการถักแบบสุโขทัย ช่างทองสุโขทัยมีความคิดสร้างสรรค์จากการเลียนแบบดอกไม้สด ซึ่งคนไทยมีความศรัทธาต่อศาสนาพุทธและพยายามถวายเครื่องสักการะบูชาด้วยการประดิษฐ์ดอกไม้สด เพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัยอันประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ความบริสุทธิ์ของดอกมะลิมีสีขาวสะอาด และมีกลิ่นหอม จุดสนใจของเครื่องประดับชิ้นนี้ คือ เส้นถักที่รัดผ่าหวายถูกนำมารวมกันห้อยเป็นทางเดียว

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่กำหนดให้มีสิ่งที่น่าสนใจ (Interesting Point) ด้านใดด้านหนึ่งมีน้ำหนักอยู่ในตัวของตัวเอง เส้นถักที่มีปลายเป็นลูกอะไหล่ทรงหลอดติดไข่ปลา แสดงลีลาออกแบบซ้ำ ๆ กัน (Repetitive) และสร้อยที่มีความยาวลดหลั่นกันแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู มีความเป็นเอกภาพให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวพลิ้วไปมา

10. ประเภท เครื่องประดับชุดเจดีย์ ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 44 เครื่องประดับชุดเจดีย์

เครื่องประดับชุดนี้ประกอบด้วย สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู นางสาวปิยาภรณ์ เต็มโคตร นักออกแบบเครื่องประดับชุดนี้กล่าวถึงแรงบันดาลใจว่า " ซากปรักหักพังของเจดีย์ จังหวัดสุโขทัย เจดีย์สิ่งก่อสร้างสำหรับการกราบไหว้ของผู้ที่นับถือ แม้จะเหลือเพียงซากปรักหักพังก็ไม่ทำให้ความศรัทธาของผู้คนเสื่อมลง เช่นเดียวกับเจดีย์สุโขทัยที่เป็นสื่อแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองครั้งอดีต ถึงตอนนี้ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสุโขทัยไปแล้ว จับภาพแห่งความสวยงามนั้น สลักลวดลายลงบนเนื้อทองคำบริสุทธิ์ด้วยฝีมือช่างทองเมืองศรีสัชนาลัยเพื่อเน้นเอกลักษณ์ของเมืองสุโขทัย" มีกระบวนการผลิตดังนี้ การถักเส้น 4 เสาประกอบด้วยการใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดของเส้นถัก เพื่อจับถักได้สะดวกและเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการเส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ ทำอะไหล่ทรงผ่าหวายพับแผ่นโลหะตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายวงเท่า ๆ กัน 16 วง เพื่อนำไปรัดเส้นถักหรือเชื่อมกับลายต่อการทำลูกประคำเกลี้ยง ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดใหญ่ 1 ลูก ขนาดกลาง 1 ลูก ขนาดเล็ก 2 ลูก ไล่ตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงด้านในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนและล่างติดลวดกลมตามขนาดต่าง ๆ ร่างแบบบนแผ่นโลหะเป็นลายฟันปลา เป่าไฟให้แผ่นโลหะติดกับลูกประคำด้านบนใช้เหล็กปลายแหลมตอกลายบนแผ่นโลหะที่เหลือจากการติดลายฟันปลารอบ การทำยอดปลายแหลม นำแผ่นทองมารีดเป็นรูปสามเหลี่ยมขนาดกลางและขนาดเล็ก 2 แผ่น พับครึ่งแล้วไปดึงผ่านแป้นจะได้ทรงหลอด ใช้ไฟเป่าแล่นเชื่อมติดกัน ใช้ตะไบและกระดาษทรายลบรอยให้เรียบ นำผ่าหวายมารัดด้านบนเพื่อล็อคจุดนี้ให้ขยับได้ การทำอะไหล่ทรงหลอดนำแผ่นมารีดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอดแล้วนำไปเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกันตัดหลอดขนาดเท่า ๆ กัน 0.5 นิ้ว แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งใช้ติดลาย 8 หลอด และไม่ติดลาย 2 หลอด นำลวดทองจากขดลวดที่พัน

กับกล้าใช้คีมบีบเป็นลายใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน การทำจี้ทรงหลอดประกบกัน ใช้วิธีการทำอะไหล่ทรงหลอดขนาดความยาว 2 เซนติเมตร ใช้มาตรวัดลายโค้งหากันใช้ไฟเป่าเชื่อมแล้วจัดด้วยผ่าหวาย 3 วง นำลวดที่พันกับกล้ามาใช้คีมบีบเป็นลายและเป่าไฟเชื่อมลาย พร้อมทั้งเชื่อมผ่าหวายที่ติดกับอะไหล่ทรงหลอดติดลาย นำชิ้นงานส่วนประกอบทุกชิ้นมาประกอบเป็นสร้อยพันเกลียว และนำมาร้อยลูกประคำติดลายผ่าหวายและยอดปลายแหลม การทำต่างหู ร่างแบบลงบนแผ่นโลหะช่างจะใช้เลื่อยบนลิ้นชักโต๊ะทำด้วยแผ่นไม้ บากปลายให้เป็นรูปตัววีตอกตะปูติดกับขอบโต๊ะให้แน่นโดยให้ปลายด้านบากยื่นออกมาจากขอบโต๊ะ ในการเลื่อยชิ้นงานให้ใช้มือจับชิ้นงานยึดไว้กับลิ้นชักโต๊ะ วางชิ้นงานเหนือช่องรูปตัววีหรือใช้คีมจับยึดชิ้นงานยกใบเลื่อยให้สูงสุดฟันเลื่อยด้านล่างแล้วดึงเลื่อยลงอย่างรวดเร็วพร้อมกับดันเลื่อยไปข้างหน้าให้ใบเลื่อยโกรกกินเนื้อโลหะตามแนวเส้นร่างแบบที่วาดไว้บนแผ่นโลหะ การเปลี่ยนทิศทางของแนวเลื่อยเป็นมุมตั้งใบเลื่อยให้ตั้งฉากกับแผ่นโลหะแล้วเลื่อยอยู่กับที่โดยไม่ต้องดันไปข้างหน้า แต่ค่อย ๆ บิดใบเลื่อยไปตามแนวหรือมุมที่ต้องการเปลี่ยนทิศทาง เมื่อเลื่อยเสร็จจะตะไบเอาเส้นร่างแบบออก นำลวดทองออกจากขดลวดที่พันกับกล้าใช้คีมบีบเป็นลาย ใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้เชื่อมติดกัน ใช้เทคนิคการทำไข่ปลาติดบนยอดตรงกลางการทำแหวน ใช้เครื่องมือวัดขนาดแหวนตัดแผ่นโลหะที่รีดแล้วดัดโลหะให้โค้งกลมเป็นก้านแหวนใช้คีมปากครึ่งวงกลมหรือคีมปากกลมจัดที่ปลายข้างหนึ่งของแผ่นโลหะที่รีดแล้วโค้งเข้าหากันให้ปลายของแผ่นโลหะเหลื่อมกันเล็กน้อย เพื่อให้รอยต่อชนของแผ่นโลหะมีแรงกดซึ่งจะทำให้เชื่อมประสาน หลังจากเชื่อมประสานปลายแผ่นโลหะให้ติดกัน เคาะรูปทรงแหวนในกระบองเคาะแหวนใช้ตะไบถูที่ปลายแผ่นให้เรียบทั้งสองด้าน ใช้คีมบีบปลายทั้งสองให้ชนกัน ถ้ายังไม่ชนกันสนิทให้ตะไบส่วนที่เกินออกจนรอยต่อแนบกันสนิทไม่มีส่วนที่เป็นช่องว่างจึงทำให้การเชื่อมประสานระหว่างเชื่อมประสานให้ใช้คีมบีบให้ปลายรอยต่อชนกันสนิท นำลูกประคำเกลี้ยงทรงกรวยปลายแหลมมาเชื่อมติดด้วยการเป่าไฟ นำสร้อยคอ ต่างหู แหวน มาลงยาสีเหลือง เขียว และแดง โดยการใช้พู่กันแต้มลงบนช่องลายจนเต็ม ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่จนเต็มบริเวณที่ต้องการ เป่าไฟให้ความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ ปล่อยทิ้งไว้ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาดนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างด้วยน้ำเป่าด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

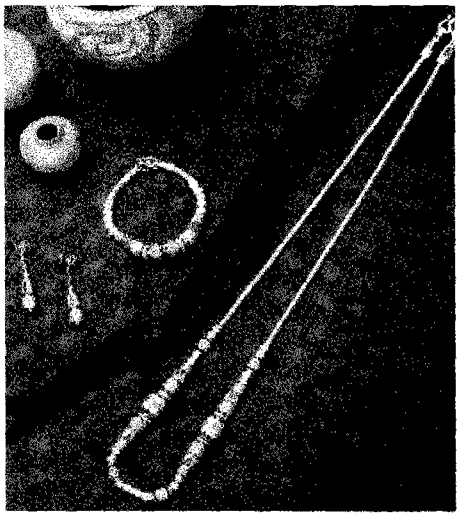
ลวดลายเจดีย์ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เจดีย์สุโขทัยแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ เจดีย์สุโขทัยแท้ เจดีย์ทรงกลมแบบลังกา เจดีย์แบบศรีวิชัย ซึ่งเครื่องประดับชิ้นนี้ได้รับแนวคิดมาจาก เจดีย์ทรงระฆังที่วัดพระพายหลวงสันนิษฐานว่าเป็นแบบที่สร้างขึ้นระยะแรกในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง ลักษณะคอดตรงส่วนล่าง โป่งที่ส่วนบน คล้ายเจดีย์ในศิลปะพุกาม เช่น เจดีย์นยีเวนะดวง (Ngywenadaung Pagoda) เจดีย์วัดพระพายหลวงไม่มีบัลลังก์สี่เหลี่ยมเหนือทรงระฆัง ต่อขึ้นไปเป็นปลี และปล้องไฉน ส่วนบนเจดีย์ทรงระฆังเป็นกรวยแหลมการออกแบบเครื่องประดับชุดเจดีย์นี้ได้รับรางวัลชนะเลิศจากยุโรป เนื่องจากแสดงเอกลักษณ์ความเป็นไทย รูปแบบของสร้อยคอ ต่างหู แหวน มีความเป็นเอกภาพ ให้ความรู้สึกประณีตสมดุลตามสภาพการมองเห็นในเรื่องของน้ำหนัก แรงโน้มถ่วง และความมั่นคง

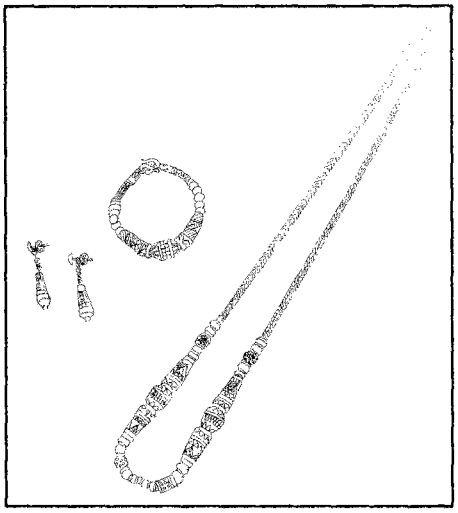
การออกแบบ

การออกแบบลักษณะความสมดุลที่เหมือนกันทั้งซ้ายและขวา ลักษณะของปล้องไฉนเป็นการออกแบบที่แสดงลีลาอันเป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Progressive) ช่างทองสุโขทัยนำผลงาน

จากสถาปัตยกรรมมาสร้างสรรค์ในการลดตัดทอน (Distortion) จนเหลือเฉพาะโครงสร้างที่เห็นว่าสำคัญของรูปทรงเจดีย์ทรงระฆัง

11. ประเภท เครื่องประดับชุดสุโขทัย ร้านอรอนงค์ช่างทอง





ภาพประกอบ 45 เครื่องประดับสุโขทัย

เครื่องประดับชุดนี้ประกอบด้วย สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู นายพเยาว์ คงมา กล่าวว่า " สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ มีการพัฒนารูปแบบของงานศิลป์อย่างเป็นระบบระเบียบและสืบทอดงานฝีมือจากช่างสู่ช่าง นานวันยิ่งจะเพิ่มความเป็นที่สุดของช่างฝีมือไทย จึงประยุกต์แนวคิดของช่างยุคเก่ามาเป็นผลงานของช่างยุคใหม่ ผ่านกระบวนการอันแยบยลจนได้เป็นเครื่องประดับชุดนี้ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อยขัดมัน เมื่อชักลวดได้ความยาวที่ต้องการแล้วช่างจะตัดเป็นท่อน ๆ เท่า ๆ กัน แล้วจะนำแต่ละท่อนมาดัดเป็นหัวรูปวงรี (คล้ายโซ่โดยทั่ว ๆ ไป) จากนั้นจะเริ่มเชื่อมห่วงแต่ละห่วงให้ต่อกันเหมือนโซ่โดยทั่ว ๆ ไป เมื่อเชื่อมประสานต่อเนื่องแล้ว ช่างจะเริ่มขัดโดยใช้ตะไบละเอียดขัดมันสร้อย ลบเหลี่ยมของสันห่วงแต่ละห่วง ให้ส่วนสันของห่วงเกิดเป็นเหลี่ยมยาวตามความยาวของแต่ละห่วง ช่างจะขัดมันตามวิธีดังกล่าวทุกห่วงสร้อยตลอดทั้งเส้น สังเกตจะเห็นสันของห่วงแต่ละห่วงของสร้อยเป็นแนวเส้นตรง การทำอะไหล่ผ่าหวายรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณพับแผ่นตรงกึ่งกลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุออกจากกัน จะได้ผ่าหวายวงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปดัดลาย นำผ่าหวายที่ได้มาติดผลึก กำหนดบริเวณที่ติดพลอยช่างจะใช้ชันเป็นวัสดุติด ส่วนมากช่างจะตีขอบบริเวณที่จะติดพลอยในบริเวณที่ช่างต้องการ จะได้ผ่าหวายทั้งหมด 4 วง การทำอะไหล่ลูกประคำเกลี้ยง 16 ลูก รีดแผ่นขนาดพอประมาณตามความหนาพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต้าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำประกบกันจะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดด้านบน ล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถัก การทำลูกอะไหล่ทรงกรวยนำแผ่นทองมารีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นไปดึงแผ่นจะได้หลอด หลังจากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 4 หลอด ความยาว 1 ซม. และ 2 หลอด ความยาว 2 ซม.

นำลูกอะไหล่ทรงกรวยขนาด 2 ซม. มาฝังผลึกตามแบบที่ต้องการ ส่วนลูกอะไหล่ทรงหลอดขนาดความยาว 1 ซม. นำมาติดไข่ปลารอบ ตัดห่วงแต่ละห่วงให้ละลายเป็นเม็ดวงกลม ใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตัก แล้วเป่าไฟจะได้อะไหล่ทรงกรวยติดไข่ปลารอบ นำลูกอะไหล่ทุกส่วนมาประกอบกันเป็นสร้อยคอ การทำสร้อยข้อมือ มีส่วนประกอบดังนี้ ลูกประดำเกลี้ยง 11 ลูก ลูกอะไหล่ทรงกรวยใช้เทคนิคการเดินลวดลายและการฝังผลึกพลอย การรัดผ่าหวายติดไข่ปลารอบ 2 วง ซึ่งมีกระบวนการผลิตเหมือนกับสร้อยคอดังรายละเอียดที่กล่าวมาแล้ว การทำต่างหู ใช้แผ่นโลหะที่มีความหนาพอประมาณตัดด้วยเลื่อยให้เป็นวงกลม เจาะขึ้นรูปให้นูนเป็นรูปโดม ใช้ตะไบแต่งขอบให้เรียบแล้วใช้คีมปากกลมดัดขึ้นรูปให้รูปทรงตามแบบ ใช้ลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับ 0.9 มิลลิเมตรและยาว 11 มิลลิเมตรตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม เป็นเข็มเสียบตุ้มหูตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็กๆ ใช้ไฟหลอมให้หลอดเป็นเม็ดกลมเล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดวงกลมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแต่งให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหูเพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน การทำอะไหล่ทรงกรวยขนาด 2 ซม. ติดยอดลูกประดำใช้เทคนิคการฝังผลึกพลอยและการเดินลวดลายด้านบนติดห่วง 12 ห่วง ขนาดเท่า ๆ กัน นำมาประกอบเป็นต่างหู เครื่องประดับชุดสุโขทัยไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาดโดยการนำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าด้วยซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

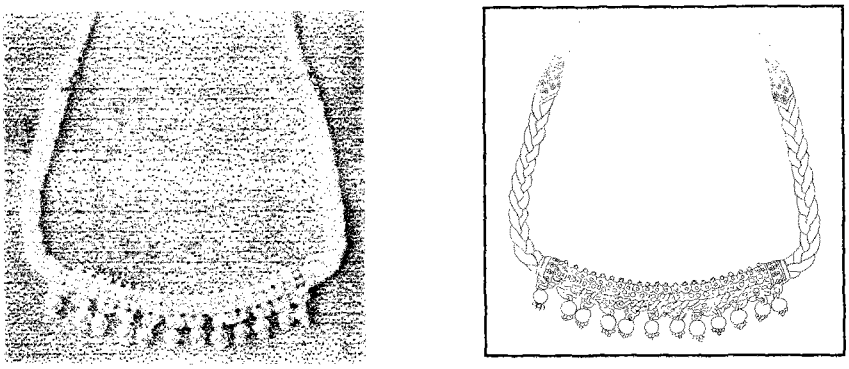
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายสุโขทัยได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องประดับสมัยอยุธยาทำด้วยทองคำฝังอัญมณีสี นิยมเจียระไนแบบหลังเต่าหรือหลังเบี้ย มีเจียระไนเหลี่ยม แต่เป็นเหลี่ยมหยาบและมีปริมาณน้อยลักษณะประณีต การเชื่อมเส้นถักทองคำประกอบเป็นลวดลายละเอียด การออกแบบมีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน มีการร้อยลูกประดำเกลี้ยงชนิดเรียบและมีลวดลาย เอกลักษณ์ของเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยา จากรายงานการวิจัยของ วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ ได้กล่าวว่า เครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยาใช้การออกแบบที่มีความลงตัว จากแกนกลางและการใช้ลวดลายซ้ำที่มีขนาดเท่ากัน แก้ปัญหาบริเวณว่างด้วยการใช้เส้นทองคำขดเป็นลวดลายและฝังอัญมณีสีต่าง ๆ ประกอบ ความสวยงามอยู่ที่ความประณีตของช่างและเส้นทองคำที่อ่อนช้อยละเอียด สีสดใสของสีเหลืองทองที่ตัดกัน และมีผลต่องานเครื่องประดับของไทยในช่วงต่อมา จนถึงปัจจุบัน ในสมัยรัตนโกสินทร์เครื่องประดับทองคำที่มีชื่อเสียงทั้ง 2 แหล่ง คือ ช่างทองเมืองเพชรบุรี และช่างทองสุโขทัยล้วนได้รับการสืบทอดการทำเครื่องประดับจากอยุธยา

การออกแบบ

เครื่องประดับชุดสุโขทัยเกิดจากจังหวะและลีลาที่เป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน (Repetitive) ลักษณะของสีของผิวที่แตกต่างกันให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน แต่ให้ความเอกภาพสมบูรณ์กัน

12. ประเภท สร้อยคอตะขาบทรงเครื่องพันเปีย ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 46 สร้อยคอตะขาบทรงเครื่องพันเปีย

เครื่องประดับนี้จัดอยู่ในประเภทสร้อยคอ ใช้สวมใส่แต่เพียงชิ้นเดียว ลักษณะพิเศษสร้อยคอเส้นนี้อยู่ที่กระบวนการผลิต มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการนำลวดทองขนาดเล็กมาสานและประดับด้วยไข่ปลาในส่วนเชิงโดยรอบทั้งสองแนวของสร้อยจึงเรียกว่าตะขาบทรงเครื่อง หากประดับด้วยไข่ปลาเป็นแนวเดียวจะเรียกว่าเป็นตะขาบธรรมดา ในส่วนของตะขาบทรงเครื่องจะอยู่บริเวณตรงกลางความยาวประมาณ 10 ซม. จากนั้นถักสร้อย 4 เสาลายเปีย ลายเปียที่ได้จะมีขนาดใหญ่ ต่อมานำแผ่นทองมารีดเป็นแผ่นให้ได้ตามขนาด พับครึ่งแผ่นนำไปดึงผ่านแป้นจะมีลักษณะเหมือนหลอด ใช้สารบอแรคก์ช่วยให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นเชื่อมติดกัน ตัดหลอดออกให้มีขนาดความยาวเท่ากันประมาณ 0.5 ซม. 2 หลอด และยาวเท่ากันประมาณ 1 ซม. 2 หลอด รวมทั้งหมด 4 หลอด จากนั้นนำไข่ปลามาประดับตกแต่งเป็นลวดลายกระจังและใช้ไฟค่อย ๆ เป่าเชื่อมปิดหัวท้าย สำหรับจี้ลูกประคำมีกรรมวิธีดังนี้ นำแผ่นทองมาใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดนำไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอก เมื่อได้ลูกประคำครึ่งซีกแล้วจึงนำมาประกบกัน ใช้ไฟเป่าเชื่อมให้ฝาทั้ง 2 ติดกัน จะสังเกตเห็นปลายจี้ลูกประคำจะมีไข่ปลาติด 5 เม็ดบนลูกประคำ ส่วนบนของลูกประคำต้องนำลวดทองขนาดเล็กมาตัดเท่า ๆ กันทำเป็นห่วงแล้วให้ไฟเป่าเชื่อมห่วงบนลูกประคำ นำไปติดกับสร้อยตะขาบทรงเครื่องและนำสร้อยเปียมาใช้ไฟเป่าเชื่อมประกอบเป็นชิ้นงานทั้ง 2 ด้าน สร้อยคอตะขาบทรงเครื่องไม่ปรากฏการลงยาสี การทำความสะอาดนำมาต้มในน้ำกรดเมื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืนนำออกมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เคลือบผิว ล้างน้ำเปล่า ใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้งและเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้งประมาณครึ่งชั่วโมง ถ้าต้องการให้สีทองเข้มขึ้นอยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟไหม้แค่ไหน

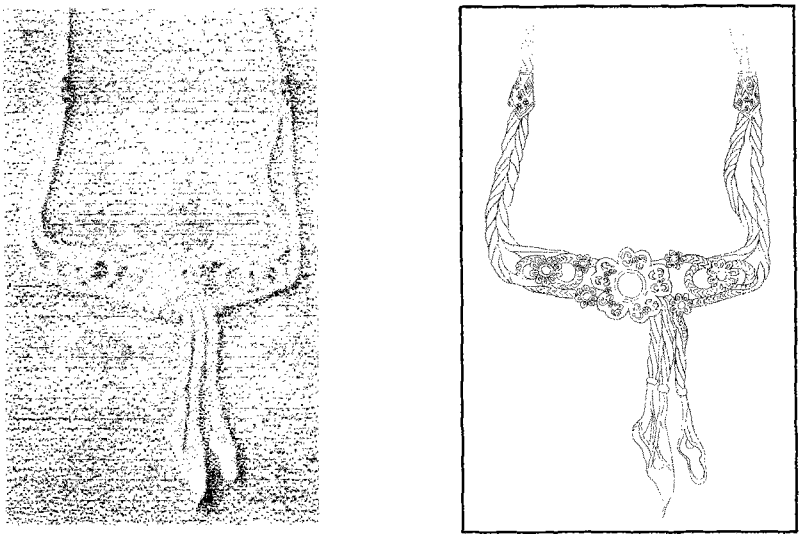
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายตะขาบทรงเครื่องได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ เป็นลวดลายทองรูปพรรณที่เลียนแบบสัตว์อีกลักษณะหนึ่งที่นิยมนำมาทำเป็นสร้อยข้อมือและสร้อยคอ ลักษณะการเคลื่อนไหวของสร้อยเป็นไปในแนวนอนหรือการบิดตัวซ้ายและขวา สร้อยในส่วนที่เป็นลายตะขาบทรงเครื่องจะเคลื่อนไหวเหมือนกับการเดินของตัวตะขาบจริง ๆ ในธรรมชาติ

การออกแบบ

ลายตะขาบทรงเครื่องซึ่งเป็นจุดเด่นของสร้อยคอ ใช้ลูกประคำเป็นจุดดึงดูดความสนใจ ลักษณะคล้าย ๆ กัน ในเรื่องของรูปทรงและขนาดจะให้ความรู้สึกที่กลมกลืน (Harmony) ให้ความรู้สึกสงบเงียบสุภาพ ส่วนลูกประคำที่ห้อยอยู่ดูให้ความรู้สึกตัดกัน (Contrast) ให้ความรู้สึกไปในทางตรงกันข้าม คือ ความสนุกสนาน รื่นเริง

13. ประเภท สร้อยคอลายพันเกลียวดอกไม้ ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 47 สร้อยคอลายพันเกลียวดอกไม้

สร้อยคอลายพันเกลียวดอกไม้มีความงดงามมากชิ้นหนึ่งของช่างทองสุโขทัย มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถัก 3 เสา เป็นเกลียวเชือก นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงจนเป็นขดสปริงแล้วตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงมีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายของห่วงให้ติดกันก็จะได้เป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ มีความยาวพอประมาณ ส่วนจี้ตรงกลาง นำแผ่นทองมารีดตามความหนาพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการประมาณ 1 ซม. เป็นเกสรดอกไม้ ส่วนกลีบดอกต้องนำแผ่นทองมาตัดเป็นวงรีขนาดเท่า ๆ กัน 10 กลีบ ร่างลวดลายเป็นเส้นโค้งลักษณะเหมือนอักษรตัวเอส ด้วยดินสอดำ ๆ จากนั้นใช้เลื่อยฉลุเป็นลวดลายตามที่ต้องการ ใช้กระดาษทรายลูบรอยคม จากนั้นเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกันรอบวงกลมเกสร ส่วนดอกไม้ขนาดกลางและขนาดเล็กที่ประดับต้องใช้ลวดมาขดเป็นวงกลมและตัดลวดขนาดเท่า ๆ กัน 7 กลีบ ซึ่งเป็นดอกไม้ขนาดเล็กจำนวน 4 ดอก ส่วนดอกไม้ขนาดกลางมีจำนวน 2 ดอกซึ่งต้องตัดลวดลายขนาดเท่า ๆ กัน 10 กลีบ เป่าไฟเชื่อมปลายลวดทั้ง 2 ข้างวนรอบวงกลมรวมทั้งหมด 6 ดอก สำหรับจี้เป็นดอกซงโคและเกสรนั้นต้องนำแผ่นทองมาตัดเป็นรูปสามเหลี่ยม ใช้ตะไบลบขอบเพื่อลดความคม จากนั้นนำมาพันกับกล้าให้เป็นรูปกรวยดอกไม้ จากนั้นนำอะไหล่ลูกประดำมาติดเป็นเกสรจำนวน 3 ดอก ส่วนตะกรุดสีแดงและสีน้ำเงินตรงบริเวณปลายทั้ง 2 ด้านมีหน้าที่ในการล็อคสร้อยพันเกลียวและเป็นตัวเชื่อมกับสร้อยคอ 2 ด้าน การทำตะกรุดทรงหลอดเริ่มจากการรีดแผ่นทองให้ได้ขนาด กว้าง ยาว หนาตามกำหนด พับครึ่งแผ่นนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นทองไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอด จากนั้นเป่าไฟใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน ตัดลายเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนแล้วทำเม็ดไข่ปลา 4 เม็ด วางไว้ตรงกลางรูปสี่เหลี่ยมและทำไข่ปลา 4 เม็ด ติด 6 กลุ่ม บนหลอดแล้วเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดนำสร้อยถักมาขดไขว่เป็นตัวเลข 8 และใช้ไฟเป่าไปเรื่อย ๆ นำจี้ดอกไม้มาประดับและนำจี้ดอกซงโคมาเชื่อมกับสร้อยคอความยาวประมาณ 1.5 ซม. นำชิ้นงานมาประกอบกัน นำชิ้นงานมาลงยาด้วยสีแดงและน้ำเงิน บนตะกรุดทรงหลอดเป่าไฟให้ละลายติดกับช่องการทำความสะอาดนำมาต้มในน้ำกรดเมื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืนนำออกมา

ล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เคลือบผิว ล้างน้ำเปล่า ใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้งและเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้งประมาณครึ่งชั่วโมง ถ้าต้องการให้สีทองเข้มขึ้นอยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟไหม้แค่ไหน

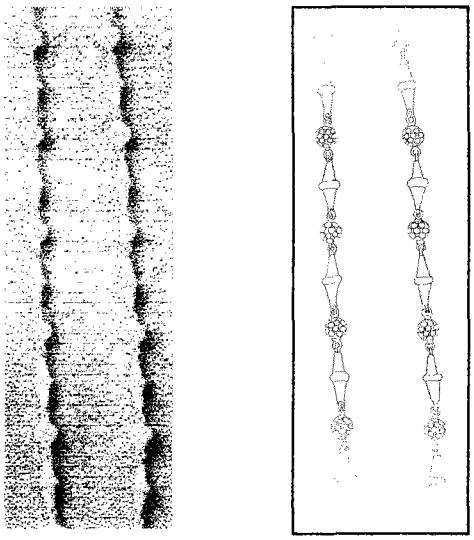
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายพันเกลียวดอกไม้ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ดอกไม้ตรงกับความเชื่อของคนไทยว่าดอกไม้เปรียบเสมือนผู้หญิง ลายพันเกลียวเปรียบเสมือนความสามัคคี ปรองดอง

การออกแบบ

ดอกไม้ขนาดใหญ่บริเวณตรงกลางถือเป็นจุดสนใจ โดยอาศัยรูปร่างและรูปทรงช่วยเสริมส่วนบริเวณว่างในกลีบดอกช่วยในเรื่องความรู้สึกโปร่งโล่งสบาย ในส่วนดอกไม้ขนาดกลาง 2 ดอกที่อยู่ด้านข้างเป็นการออกแบบของช่างทองสุโขทัยที่ต้องการออกแบบรูปทรงธรรมชาติ โดยการสร้างสรรค์รูปทรงในลักษณะการตัดทอน (Distortion) และมีความสมดุลที่เหมือนกัน (Symmetrical Balance) คือ กำหนดรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกัน หรือดอกไม้ขนาดเล็ก 4 ดอก ที่เหลืออยู่เป็นการแสดงลีลาออกแบบซ้ำ ๆ กัน เพื่อแสดงการลื่นไหลให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป ส่วนตะกรุดหัวท้ายมีการลงยาสีน้ำเงินและสีแดง สีน้ำเงิน ให้ความรู้สึกเงียบ สง่างาม ขรึม จริงจัง สีแดง ให้ความรู้สึกอันตราย เร่าร้อนและรุนแรง

14. ประเภท สร้อยคอตะกรุดกับลูกประคำโปร่ง ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 48 สร้อยคอตะกรุดกับลูกประคำโปร่ง

สร้อยคอตะกรุดกับลูกประคำโปร่ง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการรีดแผ่นทอง นำมาพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น นำแผ่นไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด จากนั้นนำไปเป่าไฟใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อทั้ง 2 แผ่นติดกัน ในส่วนของลูกประคำโปร่งเป็นการใช้เทคนิคการทำไข่ปลา ต้องมีการนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่ขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่าๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อทองหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน ใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลาที่มีลักษณะเป็นแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโปร่ง โดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาก็จะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติด

ด้านบนและด้านล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อยก็จะได้ลูกประคำโปร่งกับตะกรุดสลับกันไป เมื่อประกอบเป็นสร้อยคอรูปพรรณแล้วนำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นก็นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อนๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาดแล้วนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้งเพื่อให้ชิ้นงานเงา แล้วนำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วค่อยนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

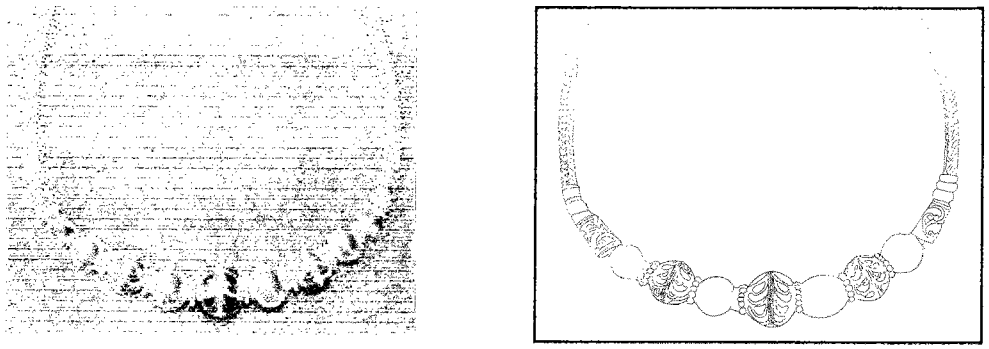
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายตะกรุดกับลูกประคำโปร่งได้รับแรงบันดาลใจจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเกิดจากความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านต่อเครื่องรางของขลัง เช่น ตะกรุดทองคำ จะช่วยปกป้องภัยจากอันตรายต่างๆ ได้

การออกแบบ

การออกแบบลูกประคำโปร่งเป็นการดัดแปลงมาจากลูกประคำเกลี้ยงมีลักษณะโปร่งโล่งสบาย การออกแบบเป็นแบบสมดุลเหมือนกัน (Symmetrical Balance) รูปทรงซ้ายขวาเหมือนกัน เป็นการออกแบบสลับไปมา (Alternative) เพื่อให้ความรู้สึกลีลาที่น่าสนใจจนเกิดความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ลักษณะของตะกรุดและลูกประคำโปร่งมีขนาดเท่ากันช่วยเพิ่มความเคลื่อนไหวกลมกลืน เป็นการออกแบบที่น่าสนใจอีกแบบหนึ่งของช่างทองสุโขทัย

15. ประเภท สร้อยคอประคำหยดน้ำลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 49 สร้อยคอประคำหยดน้ำลงยา

สร้อยคอประคำหยดน้ำลงยา ใช้สำหรับสวมใส่เป็นเครื่องประดับชิ้นเดียว มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักเส้นแบบธรรมดา 3 เสา ประกอบด้วยการใช้เข็มแกนหลักใช้บังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับถักได้ ส่วนเข็มรองใช้สำหรับคอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน จากนั้นเป็นการเตรียมอะไหล่ทรงผ่าหวาย โดยการพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ จะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่ที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกันจะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกับสายต่อ การทำลูกประคำหยดน้ำ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน ทำลวดวงกลมมาติดบนและล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้น

ถักสามเสาพร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประดำเกลี้ยง ส่วนลายหยดน้ำก็ใช้คีมตัดลวดแล้วดัดลายนำมาติด โดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่นำประสานผงเชื่อมอีกที จะได้ลูกประดำติดลายและใช้ไฟเป่าทำไข่ปลาติดด้านและด้านล่างจำนวน 3 ลูก และลูกประดำเกลี้ยงจำนวน 4 ลูก จากนั้นทำลูกอะไหล่ทรงหลอดจำนวน 2 ชิ้นพับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปตึงผ่านแป้นจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆ กัน 2 หลอด ดัดลายนำลายหยดน้ำติดบนหลอดเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอด นำเอาลูกอะไหล่และเส้นถักมาประกอบกัน ใช้ผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับได้ นำเส้นถักสอดในตะกรุดและใช้ผ่าหวายมาเชื่อมปิด ร้อยลูกประดำเกลี้ยงสลับกับลูกประดำหยดน้ำ นำชิ้นงานมาลงยาสีน้ำเงินและแดง ใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการหากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อยๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อยๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง แล้วทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัดลูกปืน ล้างน้ำเปล่าเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้ง

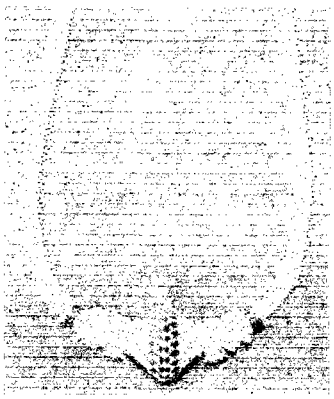
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายลูกประดำหยดน้ำลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ ช่างทองสุโขทัยมีความเชื่อเกี่ยวกับหยดน้ำว่า ช่วยในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่วนลูกประดำเกลี้ยงเป็นความเชื่อของชาวจีน เมื่อถูกนำมาผสมผสานทั้งศิลปะจีนกับศิลปะไทย ลายถักของสร้อยมีลักษณะการได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอินเดียแบบอมราวดีเพราะปรากฏอยู่บนเครื่องประดับนี้จากรูปสตรี เป็นสร้อยคอที่ห้อยตกลงมาหว่างกัน หรือสำหรับบุรุษก็มีเป็นสร้อยคอซึ่งพาดอยู่บนบ่าและสาธุรำยัชโญปวีตพาดจากบ่าไปยังหัวเข่าซึ่งสวมทั้งบุรุษและสตรีปรากฏที่สาญจี สตูปที่ 1 และ 3 สายถักมีลักษณะคงทนถาวรและถือเป็นเอกลักษณ์ของทองสุโขทัยมาตั้งแต่อดีต

การออกแบบ

การออกแบบจุดสนใจอยู่ที่ลูกประดำหยดน้ำลงยาลูกที่ใหญ่ที่สุดอยู่บริเวณตรงกลางส่วนลูกประดำหยดน้ำอีก 2 ลูกจะมีขนาดกลางและตะกรุดทรงหลอด 2 ข้างมีหลอดลายหยดน้ำเหมือนกัน สลับกับลูกประดำเกลี้ยงเป็นการแสดงออกถึงการออกแบบที่แสดงลีลาจากการออกแบบสลับไปมา (Alternative) และยังเป็นการสร้างความสมดุลที่เกิดจากผลรวมของขนาด ลักษณะลวดลายน้ำหนักสีทำให้รู้สึกว่าน้ำหนักซ้ายขวาสมดุลกัน การลงยาสีน้ำเงินให้ความรู้สึกเงียบ สง่างาม ขรึมและจริงจัง สีแดงให้ความรู้สึกอันตราย เร่าร้อนและรุนแรง

16. ประเภท สร้อยคอลูกประดำไข่ปลาเถาวัลย์ ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 50 สร้อยคอลูกประดำไข่ปลาเถาวัลย์

สร้อยคอลูกประคำไข่ปลาเถาวัลย์ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักเส้นแบบกระดูกงู นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการเป็นเหมือนขดสปริง แล้วตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่าๆ กัน เชื่อมต่อปลายของห่วงให้ติดกันจะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อยๆ ต่อไปเป็นการทำลูกประคำ นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกประคำ โดยใช้น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อยจะได้ลูกประคำเกลี้ยง การทำไข่ปลา โดยการนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆ กัน นำขวดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงที่มีขนาดเท่าๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงลายลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นลายหน้ากระดานโดยรอบลูกประคำเกลี้ยงโดยการร่างดินสอไว้ นำไข่ปลามาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ลูกประคำติดลาย การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายเพื่อเป็นอะไหล่รองอะไหล่หลักอีกทีหนึ่งโดยการรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียวแล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่าๆ กันเพื่อนำไปรัดเส้นถักค่อยเชื่อมหรือนำไปดัดลายต่อ ส่วนอะไหล่ทรงหลอดนำแผ่นมารีดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆ กัน เป่าไฟให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอด ส่วนลายเถาวัลย์เป็นการทำอะไหล่แบบการดัดลวด นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่าๆ กัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกันเป็นกลีบจำนวน 6 กลีบ เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันตัดห่วงแต่ละห่วงละลายให้เข้ากันแล้ว ใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้และคอยใช้น้ำประสานผงวางบนกลีบดอกไม้โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำดอกไม้จะมีขนาดกลางจำนวน 8 ดอกและขนาดเล็กจำนวน 18 ดอก นำผ่าหวายมาติดดอกไม้รอบขนาดกลางจำนวน 4 ดอกและดอกไม้รอบขนาดเล็ก 5 ดอก ตรงกลางจะเจาะรูไว้สำหรับร้อย นำเส้นถักสอดในตะกรุดและใช้ผ่าหวายมาปิด ใช้ผ่าหวายติดดอกไม้ขนาดเล็ก ดอกไม้ขนาดกลางแล้วร้อยต่อด้วยอะไหล่ลูกประคำไข่ลายหน้ากระดาน จากนั้นร้อยต่อด้วยผ่าหวายดอกไม้ขนาดกลางและผ่าหวายขนาดเล็กต่อด้วยตะกรุดและรัดด้วยผ่าหวาย ต่อมาจึงนำมาลงยาด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ โดยนำมาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายหน้ากระดานโดยแบ่งเป็น 3 แถว ใช้สีแดงสลับกับน้ำเงิน ส่วนตะกรุดเป็นแบบเกลี้ยงจึงต้องลงยาสีแดง ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการก็ค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ใช้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาแดงและน้ำเงินละลายจึงปล่อยให้เย็นเอง จากนั้นนำมาทำความสะอาดชิ้นงานนำมาต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

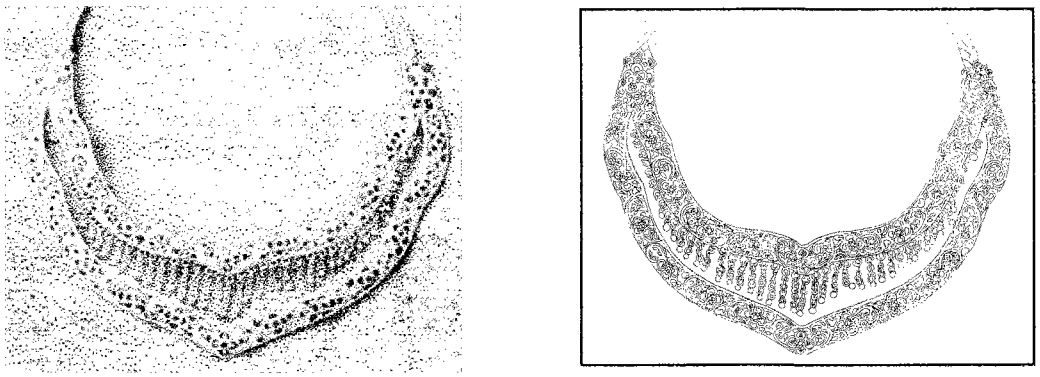
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายลูกประคำไข่ปลาเถาวัลย์ได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย การเลียนแบบลายไทย คือ ลายหน้ากระดานและลายดาว โดยนำมาผสมผสานกับจินตนาการตามแนวความคิดของช่างทองสุโขทัย สำหรับโครงสร้างของลายไทยมาจากรูปเรขาคณิต เช่น ลายหน้ากระดานมาจากรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ลายดาวมาจากรูปวงกลม

การออกแบบ

การออกแบบจุดสนใจของสร้อยคอชิ้นนี้อยู่ที่ลูกประคำไข่ปลาบริเวณตรงกลาง ปรากฏเป็นลายหน้ากระดาน มีลีลาการออกแบบซ้ำ ๆ กัน (Repetitive) รวมถึงความสมดุลที่เกิดจากการลงยาสีแดงสลับน้ำเงิน ทำให้รู้สึกว่าน้ำหนักซ้ายขวาสมดุลกัน โดยที่รูปทรงซ้ายขวามีลักษณะต่างกันและความสมดุลที่เกิดจากดอกไม้ลายดาว หากสังเกตจะพบว่า ขนาดของดอกไม้จะมีขนาดลดหลั่นกันไปแต่ซ้ายขวาสมดุลกันแสดงถึงภูมิปัญญาของช่างทองสุโขทัยที่จะพลิกแพลงรูปแบบต่าง ๆ อยู่เสมอ แม้กระทั่งลายผ่าหวายก็สามารถขยับขึ้นลงได้ การลงยาสีแดงให้ความรู้สึกอันตราย เร่าร้อน รุนแรง ส่วนการลงยาสีน้ำเงินให้ความรู้สึกเงียบสง่างาม ขรึม จริงจัง จุดสนใจที่เกิดขึ้นช่วยให้เกิดคุณค่า และสะดุดตาต่อผู้พบเห็น

17. ประเภท สร้อยคอเถาวัลย์พันเปียลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 51 สร้อยคอเถาวัลย์พันเปียลงยา

สร้อยคอเถาวัลย์ลงยาเป็นเครื่องประดับที่มีรูปแบบใกล้เคียงเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำโครงดอกไม้เถาวัลย์ จุดเด่นของสร้อยคออยู่ที่ลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นงานที่ต้องใช้ความประณีตในการดัดลาย เป็นเทคนิคที่ใช้ในการปั๊มหรือการหล่อไม่ได้ ต้องใช้ฝีมือทั้งหมด ขั้นตอนการออกแบบจะต้องอาศัยความพิถีพิถันมาก เพราะหากการออกแบบผิดพลาดนั้น หมายถึง จะต้องหลอมชิ้นทองนั้นอีกครั้ง เปอร์เซ็นต์ทองจะลดลงนั้น หมายถึง คุณภาพของงานจะลดน้อยลงด้วย เค้าโครงของสร้อยได้มาจากลายประจำยามและลายก้านขด ซึ่งเป็นลายปูนปั้น ซึ่งมาจากศิลปะล้านนา จากปูนปั้นเจดีย์ห้ายอด วัดป่าสัก เชียงแสน ราว พ.ศ. 1871 รัชกาลพระเจ้าแสนภู เริ่มจากการชักลวดทองขนาดใหญ่ที่มีขนาดตั้งแต่เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 มิลลิเมตรขึ้นไป การรีดลวดให้เป็นเส้นเล็ก ๆ นั่นจะใช้เครื่องมือที่เรียกว่า TUNGSTEN CARIBIDE DRAW PLATES บนแผ่นนี้จะเต็มไปด้วยรูขนาดต่าง ๆ ไล่ขนาดจากใหญ่มาเล็ก เริ่มตั้งแต่ขนาด 2.20 มิลลิเมตรจนถึงขนาด 0.26 มิลลิเมตร การทำให้ทองเส้นเล็ก

ด้วยเครื่องมือนี้จะต้องไล่ตามเบอร์จากใหญ่เป็นเล็กไปเรื่อยๆ ข้ามเบอร์ไม่ได้และขนาดที่เป็นมาตรฐานในการนำมาใช้คือ 0.425 มิลลิเมตร และ 0.375 มิลลิเมตร จากนั้นช่างทองจะนำลวดทองมาดัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมคล้ายลายประจำจำยาม กรอบรูปสี่เหลี่ยมมีดอกจันภายในแล้ว เมื่อได้รูปสี่เหลี่ยมเป็นแบบ 1 อันแล้ว ช่างทองจะทำรูปสี่เหลี่ยมเช่นนี้อีก 21 อัน รวม 22 อันต่อมาช่างทองจะทำดอกจัน ซึ่งเป็นส่วนประกอบภายในรูปสร้อยคอซึ่งได้ทำไว้แล้ว โดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักนั้น ส่วนการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกก็ใช้เครื่องมือดังกล่าวในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งได้วัดไว้แล้วจะได้โครงรูปดอกพิกุลซึ่งมีกลีบดอก 12 ดอก จากนั้นก็ใช้มาตรวัดเดิมวัดความยาวของลวดแล้วทำดอกพิกุลอีก 1 ดอก 2 ดอกนี้จะใช้ประดับด้านซ้ายและขวา นอกจากนี้ใช้มาตรวัดเดิมวัดความยาวของลวดแล้วทำดอกพิกุลอีกครึ่งดอก ช่างจะทำหน้าที่วัดหาขนาดองศา หาตามโค้งของลายก้านขด เมื่อได้โครงจะทำแผ่นกระดาษเท่ากับแผ่นทองขึ้นมา เพื่อให้ช่างนำไปวัดตัดแผ่นทองขนาดเท่ากัน จากนั้นช่างจะวาดลายลงในแผ่นกระดาษโครง เมื่อลายลงตัวจึงวาดในแผ่นทอง แล้วให้ช่างดัดลายติดลายตามโดยการติดกาวเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน นำแผ่นทองมาทำลูกประคำเกลี้ยง วัดแผ่นขนาดพอประมาณตามความหนา 45 มิลลิเมตร ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาก็จะเชื่อมติดกัน นำลวดกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรู ให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อยก็จะได้ลูกประคำเกลี้ยง จากนั้นนำลวดมาถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ ถัก 3 เสา และนำมาถักเปียให้ได้ความยาวตามที่ต้องการ และการนำไข่ปลาประดับตกแต่งบนลายประจำยาม 2 อัน ซึ่งทำบริเวณตรงกลางโดยการนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อกำหนดขนาดเม็ดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม จำนวน 4 เม็ด ทำแบบเดิมอีกครั้ง เพิ่มจำนวนเป็น 8 ดอก นำเม็ดทั้ง 4 เม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนตักแล้วเป่าไฟ และการทำไข่ปลารอบวงกลมตรงกลางของลายประจำยามโดยการติดรอบวงจำนวน 6 เม็ด จำนวน 22 ดอก และดอกพิกุลจำนวน 2 ดอก และอีกครึ่งหนึ่งดอกพิกุล ทำอะไหล่ห่วงโดยการขดลวดขัดกันความยาวประมาณยาวสุด 7 ห่วงต่ำสุด 2 ห่วงลดหลั่นกันไป ขั้นตอนประกอบ คือ การนำเอาอะไหล่ลวดดัดลายเถาวัลย์และเส้นถักมาประกอบกัน นำเส้นถักสายเปียมาสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายปิด รัดผ่าหวายแล้วเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับขึ้นได้ และนำขดลวดมาเป็นห่วงขัดกันใช้คีมดัดลวด ส่วนปลายด้านล่างนำลูกอะไหล่ประคำเกลี้ยงมาเป่าไฟเชื่อมให้ติดกับปลายห่วงด้านบน สำหรับการลงยามีการใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีน้ำเงินแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาน้ำเงินละลาย แล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดในการต้มในน้ำกรด แล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงานำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

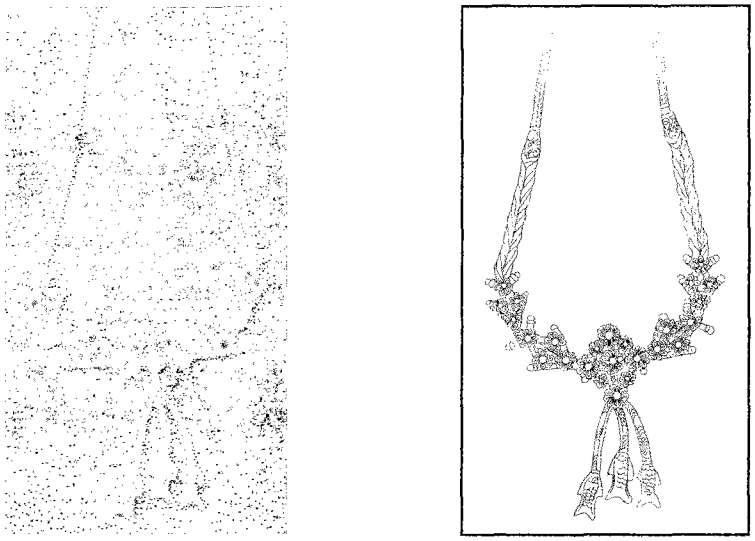
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายเถาวัลย์พันเปียลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย โดยการเลียนแบบลายประจำยามและลายก้านขด ซึ่งเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา ลายประจำยามหรือลายสี่กลีบเป็นพื้นฐานของรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส หรือลายก้านขด ช่างทองสุโขทัยนำมาจากลายปูนปั้นของศิลปะล้านนา ลายก้านขดต้องอ่อนเป็นวงโค้งตามเถาของลาย โดยยอดลายโค้งเข้าเพื่อรับความโค้งของกาบ สันนิษฐานว่าลายก้านขดมีที่มาจากดอกไม้ ใบไม้ชนิดที่เป็นเถา เป็นเครือ ดอกไม้ ต้นไม้ เป็นจังหวะหนุนเนื่องกันไป แล้วเว้นที่ว่างเพื่อบรรจุ กิ่งก้าน ใบ ผูกเข้าด้วยกันคล้ายความเจริญเติบโตต่อไปได้อีก

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน (Symmetrical Balance) สังเกตดูลายที่แตกต่างกันแต่ก็มีลีลาที่พลิ้วไปมาคล้าย ๆ กัน มีช่องไฟทประสานสัมพันธ์ อีกทั้งยังมีขนาดลวดลายที่ใกล้เคียงกัน การห้อยของลูกประคำเกลี้ยงมีผลต่อการรับรู้ เพราะรูปทรงที่อยู่ในแนวดิ่งย่อมมีแนวโน้มของการเคลื่อนไหวได้มาก การแบ่งระดับชั้น สูง ต่ำ ในงานออกแบบยังมีความรู้สึกที่แตกต่างกัน จุดสนใจของสร้อยอยู่ที่ลายประจำยามที่อยู่บริเวณตรงกลาง ซึ่งจะมีลักษณะพิเศษมีไข่ปลาประดับตกแต่งอยู่ นอกจากนี้ยังมีการห้อยลูกประคำเกลี้ยงดูตุ้งติ้งพลิ้วไหวไปมาและเป็นการจัดวางเป็นระเบียบอย่างเหมาะสมกลมกลืน การลงยาสีน้ำเงินให้ความรู้สึก เงียบ สงบ สง่างาม

18. ประเภท สร้อยคอตะกรุดหลอดปลาพันเกลียว ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 52 สร้อยคอตะกรุดหลอดปลาพันเกลียว

สร้อยคอตะกรุดหลอดปลาพันเกลียว เป็นลายประยุกต์ระหว่างรูปทรงธรรมชาติ (Natural Form) และรูปทรงอิสระ (Free From) มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักเส้นแบบธรรมดา 3 เสาใช้เข็มถักแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับถักได้สะดวกเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน การทำลูกอะไหล่ทรงผ่าหวาย นำแผ่นโลหะมารีดพับ

แผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบน นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่ผ่านแป้นจะโดนบีบ บังคับให้โค้งเป็นทรงหลอด แต่จะไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดให้ออกจากกันก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกันลายต่อ จากนั้นเป็นการทำลูกอะไหล่ทรงหลอด มีการรีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้างยาวหนาตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เข้าไฟ โดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาว 1 อัน และสั้นอีก 1 อัน รวมเป็น 2 อัน ไว้สำหรับยึดดอกพิกุล สำหรับดอกพิกุลมีวิธีการผลิต คือ การนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อกำหนดขนาดเม็ดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดไว้ สำหรับติดตรงกลางดอกส่วนกลีบดอกก็ใช้การตัดลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายไม่หักชั้น ส่วนการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกจะใช้เครื่องมือดังกล่าวในการหักมุมเส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างทองจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งได้วัดไว้แล้วจะได้โครงรูปดอกพิกุล ซึ่งมักมีกลีบดอก 10 ดอก ต่อ 1 อัน รวม 50 อัน ซึ่งจะต้องนำดอกขนาดกลางมีกลีบดอก 8 ดอกต่อ 1 อัน รวม 128 อัน ส่วนขนาดเล็กมีกลีบดอก 6 ดอกต่อ 1 อัน รวม 24 อัน ทำอะไหล่ทรงหลอดปิดหัวท้าย เพื่อล็อคตรงจุดเดียวที่ใช้สำหรับเชื่อมระหว่างเส้นถักกับลายดัด การดุนลายรูปปลา โดยการเคาะโลหะได้รูปปลาแล้วจึงเคาะให้ขึ้นลายนูนขึ้นและลึกลงตามลาย โดยแบ่งเป็นครึ่งซีกของตัวปลา จากนั้นนำมาเชื่อมด้วยการเป่าไฟโดยการใช้ผงบอแรคก์ โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกก็จะได้ตัวปลาทำซ้ำอีก 2 ครั้ง ตรงกลางมีรูที่เจาะไว้สำหรับร้อยเส้นถัก ขนาดของเส้นถักต้องมีขนาดลดหลั่นกันไป นำชิ้นงานมาประกอบกัน จากนั้นนำมาลงยาสีแดงและเขียว ด้วยพู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี แล้วซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณ ค่อย ๆ เป่าไฟให้ความร้อนทีละนิดปล่อยให้แห้ง นำชิ้นงานมาทำความสะอาดด้วยวิธีการต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก ใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกเข้าเครื่องขัดลูกปืนนำออกมาล้างด้วยแปรงแล้วนำไปเป่าซินส์เคลือบผิว นำไปขัดด้วยแปรง เข้าเครื่องขัดเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

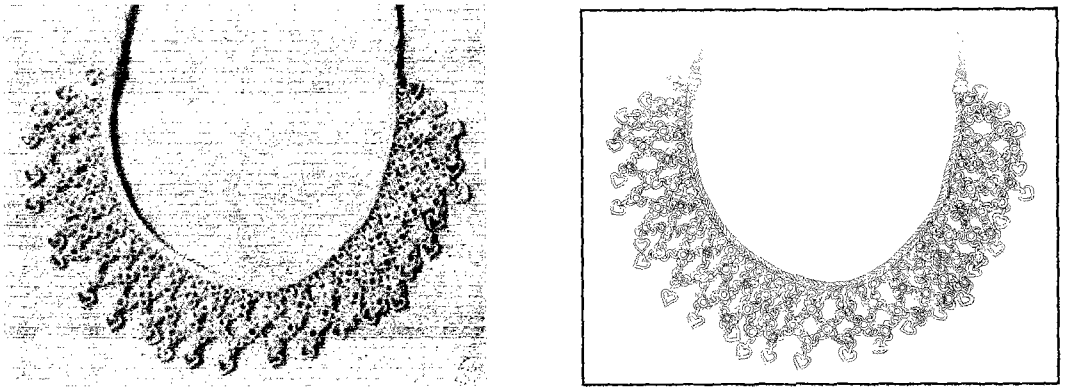
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายตะกรุดหลอดปลาพันเกลียวได้รับแรงบันดาลใจมาจากการเลียนแบบธรรมชาติ คือ ดอกพิกุลและปลา คติความเชื่อของงานชิ้นนี้น่าจะมาจากความงามของดอกไม้ ซึ่งหมายถึงผู้หญิงและความอุดมสมบูรณ์ของตัวปลา การลงยาสีแดงทำให้รู้สึกรุนแรง เร่าร้อน อันตราย ส่วนสีเขียว ทำให้รู้สึกสดชื่นความอุดมสมบูรณ์ ช่วยเสริมให้ผู้สวมใส่สง่างาม

การออกแบบ

ช่างทองสุโขทัยได้นำรูปแบบของธรรมชาติมาตัดทอน (Distortion) ให้เหลือแต่ลักษณะโครงสร้างที่เห็นว่าสำคัญ จุดสนใจของสร้อยอยู่ที่ดอกพิกุล ทั้ง 5 ดอก ซึ่งมีพู่ห้อยเป็น ปลา 3 ตัว ช่วยในเรื่องของความสมดุลที่เหมือนกัน (Symmetrical Balance) ทั้งขนาดของดอกพิกุลขนาดกลางกับขนาดเล็ก ตัวปลาที่ใช้เส้นถักแสดงถึงลักษณะของตัวปลา 2 ข้าง เป็นการแสดงจังหวะและลีลาที่ซ้ำกัน เพื่อให้เกิดการซ้อนกัน ซึ่งเป็นการแสดงลีลาได้อย่างงดงามเด่นชัด สัดส่วนของปลา 4 ตัว มีขนาดเท่ากันทำให้รู้สึกถึงความสง่างาม แต่การสอดแทรกดอกพิกุลขนาดเล็ก ๆ ก็ช่วยลดความแข็งของตัวปลาได้อย่างสัมพันธ์กัน

19. ประเภท สร้อยคอหัวใจดอกพิกุลลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 53 สร้อยคอหัวใจดอกพิกุลลงยา

สร้อยคอหัวใจดอกพิกุลลงยา เป็นการทำจี้ลายประจำยามมาเชื่อมต่อประกอบให้เป็นสังวาลเส้นใหญ่ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อยเป็นเกลียวเชือก นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการจนเป็นเหมือนขดสปริงตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายห่วงให้ติดกันก็จะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ การทำอะไหล่ผ่าหวายรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการดึงออกจากกล้าแล้ว ใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน ก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปดัดลายต่อ ทำอะไหล่ลายประจำยาม โดยการนำแผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้าใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกันจะได้ลวดที่วงเท่าๆกันนำมาเชื่อมเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อทั้ง 2 ติดกัน 5 ห่วงเป็น 1 อัน รวม 33 อัน และทำเพิ่มอีก 12 อัน เพื่อทำอะไหล่ดอกพิกุลมาเทิ่นตรงกลาง ส่วนปลายเป็นการนำห่วง 3 อัน มาเชื่อมโดยการเป่าไฟ รวม 11 อัน และทำเพิ่มอีก 10 อัน เพื่อทำอะไหล่ดอกพิกุลมาเทิ่นตรงกลาง นำแผ่นที่ผ่านแป้นมาพันกับกล้าแล้วใช้คีมตัดลายเป็นรูปหัวใจ นำมาใส่พิมพ์สี่เหลี่ยมวัดขนาดหัวใจ จำนวน 27 อัน จากนั้นเป็นการประกอบชิ้นงาน โดยการรัดผ่าหวายเชื่อมล็อค นำเส้นถักมาเชื่อมห่วงด้วยการเป่าไฟโดยใช้บอแรกค์ นำอะไหล่ลายประจำยามมาสลับกับลายประจำยามเทิ่นด้วยดอกพิกุล จี้ห้อย 3 ห่วงธรรมดามาสลับกับ 3 ห่วงเทิ่นด้วยดอกพิกุลสลับกันไป ปลายห่วงเป็นการนำจี้รูปหัวใจมาห้อยห่วงตรงกลาง นำชิ้นงานมาลงยา ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสีแล้วซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ จนเต็มบริเวณที่ต้องการค่อย ๆ เป่าไฟให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ ปล่อยทิ้งจนเย็นเอง นำชิ้นงานรูปพรรณมาต้มในน้ำกรด เพื่อกัดคราบสกปรก ต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

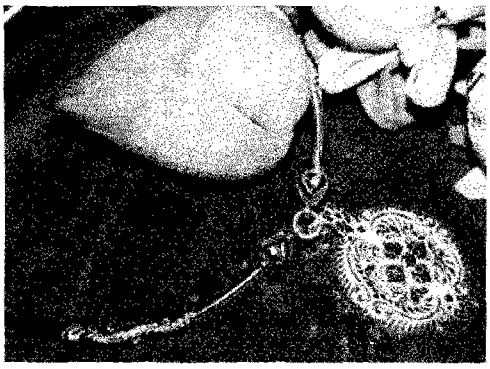
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

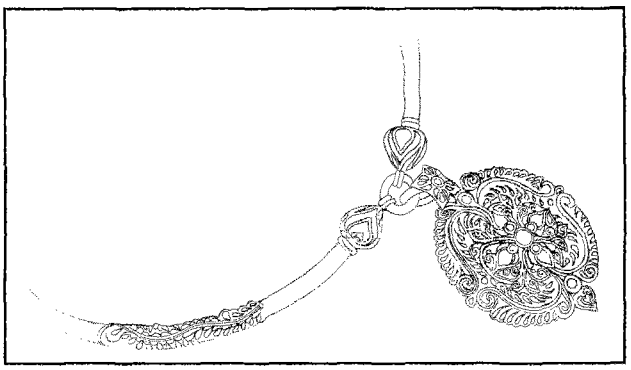
ลวดลายหัวใจดอกพิกุลลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลวดลายไทยกับลายประยุกต์ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของลายประจำยาม ลายดอกพิกุล และลายหัวใจนั้นเป็นลายประยุกต์ตามความคิดของช่างทองสุโขทัย สำหรับลายสร้อยเป็นลายสร้อยหกเสา ใช้วิธีการสานหรือการถัก โดยชาวบ้านมีความศรัทธาต่องานสถาปัตยกรรม จนนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทองสุโขทัยที่งดงาม

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน (Symmetrical Balance) การกำหนดรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกัน จังหวะลีลาเป็นผลงานมาจากการออกแบบสลับไปมา (Alternative) เป็นไปในแบบที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Progressive) ทั้งเรื่อง รูปทรงลายประจำยามลงยาหรือรูปทรงลายประจำยามเทินด้วยดอกพิกุลขนาดเท่ากันหรือรูปทรงลายหัวใจที่ดูมีลักษณะซ้ำ ๆ กัน ช่างพยายามออกแบบให้รูปทรงมีสัดส่วนเท่า ๆ กัน ในการสลับไปมา การรวมตัวของส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นรูปแบบการกระจายออกช่วยเพิ่มความสง่างาม เวลาสวมใส่สร้อยคอหัวใจดอกพิกุลลงยาจะแนบกับบริเวณอก ดูงดงามและอ่อนหวาน

20. ประเภท สร้อยคอเถาวัลย์ฉลุลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 54 สร้อยคอเถาวัลย์ฉลุลงยา

สร้อยคอเถาวัลย์ฉลุลงยาเป็นสร้อยที่ใช้ลายไทย เช่น ลายกระหนก ลายประจำยาม ลายกระจังตาอ้อย มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ 16 นิ้ว พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ นำแผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นมาทำการดัด เดาะโลหะขึ้นรูป โดยใช้ชันเป็นสันของตัวสร้อย เมื่อเดาะโลหะได้รูปแล้ว จึงจะเดาะให้ขึ้นลวดลายนูนและลึกลงตามลวดลายกระจังตาอ้อย และใช้การแกะลวดลายผสมผสานการเดาะลายเถาวัลย์ด้านข้างปลายทั้งสองข้างมีลักษณะเหมือนบัวปลายเสาอันเนื่องมาจากบัวกลับขนุน บางครั้งอาจใช้วิธีการดุน เป็นการขุดเนื้อทองออกเป็นลวดลายตามที่ช่างทองต้องการ การแกะลายบนเนื้อทองคำจากการขึ้นรูปต่าง ๆ แล้ว ด้วยการแกะเนื้อทองออกจากทองรูปพรรณ และดุนลายบนทองรูปพรรณโดยการเดาะหรือกดให้เนื้อทองเป็นรอยลึกลงไป ซึ่งส่วนที่เหลืออยู่เด่นขึ้น ส่วนจี้มีการนำแผ่นทองมารีดให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ ร่างแบบที่กำหนดบนแผ่นทองคำจากนั้นนำเลื่อยฉลุตัดเนื้อทองออกจากกัน เป็นลวดลายประจำยาม ส่วนจี้ลายประจำยามขนาดเล็กเป็นการตัดลวดออกแล้วดัดลายที่ต้องการติดบนแผ่นทองที่ร่างแบบแล้ว เป่าไฟ เชื่อมลายให้ติดกับแผ่นทอง นำอะไหล่ทรงผ่าหวายเป็นอะไหล่รองสำหรับร้อยชั้นอะไหล่หลัก เพื่อให้

ได้ชิ้นงานสมดุล ขั้นตอนการทำอะไหล่ คือ การรีดแผ่นโลหะให้ได้ขนาดที่ต้องการพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ โดยดึงจากรูใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้ว ดึงออกจากกล้าใช้เลื่อยฉลุตัดให้ออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดสร้อยกับลวดเชื่อมกับจี้ นำเอาจี้ขนาดใหญ่และขนาดเล็กมาประกอบสร้อยรัดผ่าหวายแล้ว เชื่อมล็อคกับสร้อยเพื่อให้ตัวสร้อยขยับได้ นำหินสีวิทยาศาสตร์มาตำบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสีแต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการลงสี ค่อย ๆ เป่าไฟ โดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาแดงและสีลงยาสีเขียวละลาย แล้วจึงปล่อยให้เย็นเอง เมื่อสีลงยาแห้งก็จะติดกับชิ้นงานตามต้องการ การทำความสะอาดชิ้นงานรูปพรรณที่ประกอบเสร็จแล้ว มาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออก แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน ล้างด้วยแปรงแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

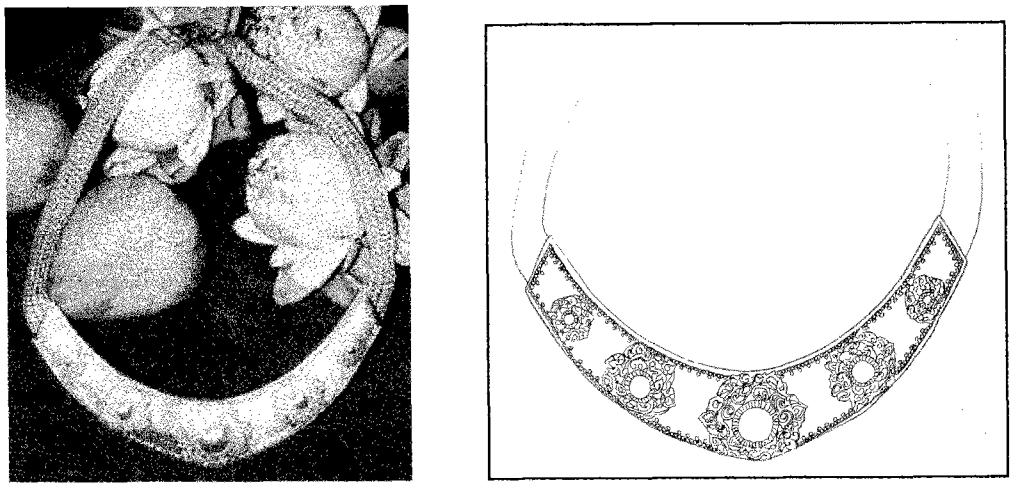
ลวดลายเถาวัลย์ฉลุลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ให้เหมือนธรรมชาติ ลายไทยที่ปรากฏอยู่บนผลงานชิ้นนี้ เช่น ลายกระหนก ลายประจำยาม ลายกระจังตาอ้อย กล่าวกันว่าลายกระหนกเป็นแม่ลายสันนิษฐานว่าเกิดจากลายกระจังผ่าซีก ลายกระหนกดั้งเดิมน่าจะมีที่มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะขอม ต้นกำเนิดของลายกระหนกไทยมาจากดอกไม้ ใบไม้ชนิดที่เป็นเถา เครือดอกไม้ ต้นไม้ หลักของกระหนกจึงน่าจะมาจาก ดอก กอ กาบ กิ่ง ก้าน ใบ ผูกเข้าด้วยกันแบบมีจังหวะช่องไฟ เป็นเถา ช่อ คล้ายเปลวไฟที่ถูกลมกระพือพัด สำหรับลายกระหนกที่ปรากฏบนงานอยู่ในส่วนของจี้บริเวณรอบ ๆ ลายประจำยาม มีการลงยาสีแดงเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ลายกระจังตาอ้อย หรือบัวเป็นรูปพุ่มสามเหลี่ยมถอดออกจากกรอบสี่เหลี่ยมด้านเท่า ลักษณะเหมือนกับกระจังฟันปลา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากดอกบัว ซึ่งเป็นรูปทรงภายนอก ส่วนการสอดไส้ของบัวได้รับแรงบันดาลใจมาจากตาอ้อยที่มียอดเรียวแหลมมีรอยบากทั้งสองข้าง ปรากฏอยู่ที่ปลายสร้อยลักษณะบัวปลายเสา ลายประจำยามมีที่มาจากลูกจันผ่าเอาข้างในออกแล้วเหลือแต่เปลือกนอก ในอดีตติดเอาไว้ตามฝาเรือนช่วยให้มีกลิ่นหอม พื้นฐานลายมาจากรูปทรงสี่เหลี่ยมตัดด้วยเส้นทแยงมุม ตรงกลางเป็นรูปวงกลม รอบนอกทั้งสี่ด้านประกอบด้วย บัว กระจังเทศ กระจังหู ลายประจำยาม ถูกจัดให้อยู่ในจำพวกลายดอกลอย ใช้เป็นแม่ลาย เช่น การออกลาย การห้ามลาย แต่ถ้าไม่อยู่กับลายอื่น ๆ จะเรียกว่า ประจำยามดอกลอย ซึ่งปรากฏให้เห็นในจี้ขนาดเล็กบนชิ้นงานจี้ขนาดใหญ่

การออกแบบ

การออกแบบลักษณะของงานบนจี้มีการเว้นช่องไฟน้อย ทำให้ตัวลายเบียดกันแน่นคล้ายกับการจัดระเบียบแบบแผนมากจนเกินไป ซึ่งเป็นที่นิยมกันในสมัยรัชกาลที่ 1 ที่นำมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยา ลายประจำยามเป็นการสร้างเอกภาพ ให้ดูเหมือนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลวดลายที่ดูจากช่องไฟมีลักษณะเบียดกันแต่มีความเหมือนกันแสดงให้เห็นถึงความสมดุลที่เหมือนกัน (Symmetrical Balance) ทั้งรูปทรงซ้ายและขวาเหมือนกัน น้ำหนักของการลงยาสีก็เท่ากัน จังหวะและลีลาที่อยู่รอบลายประจำยามเป็นการออกแบบให้ลื่นไหล (Flowing) ทิศทางการโค้งของสร้อยส่วนปลายเสาและจี้ลายประจำยามเป็นจุดที่ช่วยดึงดูดให้หยุดการเคลื่อนไหวลงและถูกดึงดูดลงสู่ด้านล่างในแนวดิ่งมีการลงยาสีแดงและลงยาสีเขียว เพื่อเพิ่ม

ความสะดุดตา สีแดง ให้ความรู้สึกอันตราย เร่าร้อนและรุนแรง ส่วนสีเขียว ให้ความรู้สึกปลอดภัย ร่มรื่น สบายตา

21. ประเภท สร้อยคอดุนลายดาวแพรทอง ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 55 สร้อยคอดุนลายดาวแพรทอง

สร้อยคอดุนลายดาวแพรทองเป็นเครื่องประดับที่พัฒนามาจากความคล้ายเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากนำทองแท่งมาหลอมเทลงพิมพ์รางที่มีขนาดเล็กลงตามที่ต้องการรีดให้เป็นแผ่นได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนาตามที่ต้องการ เค้าโครงของสร้อยได้มาจากลายดาวซึ่งเป็นดอกวงกลมสลับสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนทองคำดุนนูน ประดับเจดีย์จำลองทรงระฆัง ศิลปะอยุธยา กรุเจดีย์ ประธานทรงปรางค์ วัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา (พิพิธภัณฑ์เจ้าสามพระยา) ราว พ.ศ. 1967 รัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ช่างทองสุโขทัยจะวาดลายลงในแผ่นกระดาษโครง เมื่อลายลงตัวจึงวาดในแผ่นทอง ช่างจะทำการดุนลายดอกวงกลมบนทองรูปพรรณโดยการเคาะหรือกดให้เนื้อทองเป็นรอยลึกลงไป จะทำให้ส่วนที่เหลือเด่นขึ้น ทำการชักลวดทองขนาดใหญ่ที่มีขนาดตั้งแต่ขนาด 2.2 มิลลิเมตรจนถึงขนาด 0.26 มิลลิเมตร ต้องไล่จากเบอร์ใหญ่เป็นเล็กไปเรื่อย ๆ ข้ามเบอร์ไม่ได้ ขนาดที่ใช้บ่อย คือ 0.425 มิลลิเมตร และ 0.375 มิลลิเมตร ช่างทองจะนำลวดทองมาตัด โดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ส่วนการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งได้วัดไว้แล้ว รวม 5 ดอก ช่างทองสุโขทัยจะทำหน้าที่วัดขนาดทำองศาหาความโค้งของลายก้านขด ช่างจะดัดลายติดลายตามโดยการติดกาวเป่าไฟด้วยการใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน การทำไข่ปลา 6 เม็ด โดยรอบของแผ่นทอง นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้า แล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่ากันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อทองจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การถักเส้นแบบธรรมดาสามเสาใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับถักได้สะดวกเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวด เพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากันลักษณะของสร้อยเป็นแบบแพรทอง คือ มีการถักแบบเป็นแถว ๆ และใช้ผ้าหวายรัดไว้รวมกันล็อคเชื่อมไม่ให้สร้อยขยับ นำเส้นถักแพรทองมา

เชื่อมติดกับแผ่นทองงานดุน รัดด้วยผ่าหวาย เมื่อประกอบเสร็จสร้อยคอดุนลายแพรทองไม่ปรากฏการลงยาสี การทำความสะอาดนำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำออกมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว ล้างน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืนอีกครั้ง แล้วนำมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เคลือบผิว ล้างน้ำเปล่า ใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้ง และนำเข้าเตาอบให้แห้งทิ้งไว้ประมาณครึ่งชั่วโมง ถ้าต้องการให้สีทองเข้มอยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟไหม้แค่ไหน

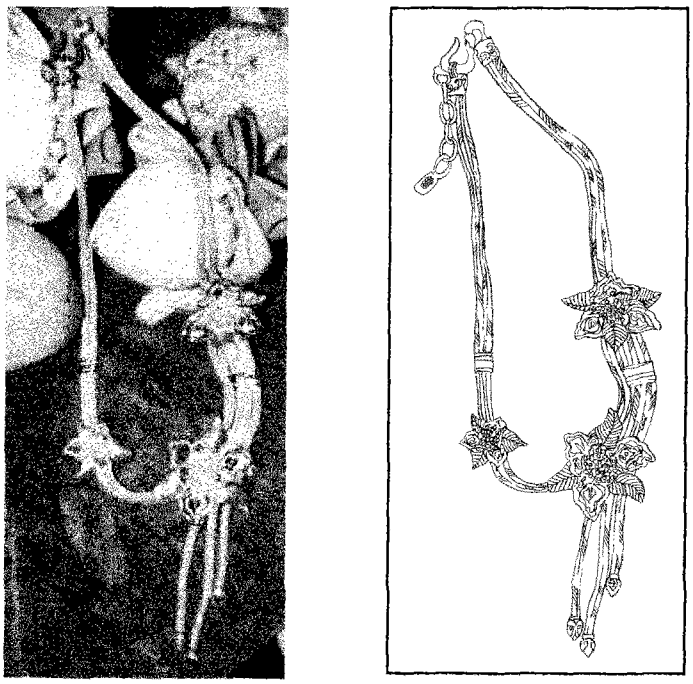
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายดุนลายแพรทองได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยเป็นงานเครื่องประดับที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอยุธยา สังเกตจากลายดุนและลวดลายที่ปรากฏบนแผ่นทองตามที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น ช่างทองสุโขทัยได้พัฒนาแผ่นทองมาจากเครื่องประดับเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ ลายดาวมาจากลายไทยผสมผสานกับศิลปะของพุกาม

การออกแบบ

ดอกจันที่เรียงรายเป็นแนวเดียวกัน ลักษณะซ้ำกัน ไล่จากขนาดใหญ่ไปเล็ก ดอกจันที่อยู่ตรงกลางมีขนาดใหญ่ เพื่อสร้างความเอกภาพ และเน้นเรื่องของความสมดุลซ้ายขวาให้เหมือนกัน ส่งผลให้น้ำหนักซ้ายขวาบนพื้นภาพย่อมเท่ากัน ช่องไฟที่อยู่โดยรอบดอกจันมีลักษณะบีบแน่น เส้นโค้งลายก้านขด แสดงความเชื่อในเรื่องการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตและความสัมพันธ์ของลายไทยกับลายพุกาม ซึ่งมีความใกล้ชิดกัน ถูกช่างทองนำมาผสมผสานกันให้ดูโดดเด่น เส้นถักลายแพรทองมีความเป็นระเบียบ เหนียวแน่น สร้างความรู้สึกแข็งแรงไม่ขาดง่าย ๆ การทำไข่ปลาที่ทำเป็นลายฟันปลา ช่วยกำหนดขอบเขตของลายและช่วยหยุดการลื่นไหลของลายด้วย

22. ประเภท สร้อยคอคัทลียาลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 56 สร้อยคอคัทลียาลงยา

สร้อยคอคัทลียาลงยาเป็นการนำดอกกล้วยไม้มาสร้างสรรค์ ให้เป็นเครื่องประดับมีการประยุกต์ลวดลายเพิ่มขึ้นดูเป็นสากล และยังคงมีความเป็นไทยสอดแทรกอยู่ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสา ใช้ห่วงมาติดกันเป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดไปเรื่อย ๆ ช่วงรอยต่อระหว่างสร้อย 3 เสา กับสร้อยที่นำมารวมกัน ต้องทำตะกรุดปิดด้านบนและล่างเป็นตัวล็อค ตัวล็อคในที่นี้เราหมายถึง ผ่าหวาย รีดแผ่นโลหะทองให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ โดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่ละไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้า แล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปดัดลายต่อ ส่วนจี้รูปดอกกล้วยไม้ นำแผ่นทองมารีดตามความหนาพอประมาณ ร่างแบบด้วยดินสอคร่าว ๆ เป็นกลีบดอกไม้ 9 กลีบและใบไม้ 9 กลีบโดยมีการไล่ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก รูปร่างคล้ายรูปทรงเรขาคณิต รูปสามเหลี่ยม จากนั้นใช้เลื่อยฉลุเป็นลวดลายตามที่ต้องการ ใช้กระดาษทรายและตะไบลบรอยคม นำใบไม้มาร่างเป็นรายละเอียดของใบจากนั้นใช้สิ่ว ลักษณะคล้ายลายฟันปลา ส่วนปลายแหลม ขุดเนื้อทองออกเป็นลายใบไม้ ส่วนกลีบดอก ใช้การดุนเป็นลายโดยการเคาะด้วยทั่งและค้อน ให้มีลักษณะอ่อนช้อยคล้ายกับของจริง จากนั้นนำมาร่างด้วยดินสอกำหนดเป็นลายบนกลีบดอกใช้ลวดทองในการเดินลวดลาย เป่าไฟใช้บอแรคก์ทำให้รอยต่อของทั้ง 2 ติดกัน ส่วนจี้ดอกบัวที่ห้อยอยู่ ต้องทำอะไหล่ลูกประคำจำนวน 3 อัน รีดแผ่นทองขนาดพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาก็จะเชื่อมติดกัน จากนั้นนำกลีบดอกและใบไม้มาวางสลับกัน ใช้เป่าไฟเชื่อมเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันส่วนเกสรจำนวน 10 อัน ใช้วิธีการทำไข่ปลา ตัดห่วงแต่ละห่วงละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเส้นวงกลมมาวางตรงกลางของกลีบดอกกล้วยไม้ โดยใช้น้ำประสาน โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนกลีบดอกกล้วยไม้ โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำอะไหล่ตะกรุดทรงหลอด รีดแผ่นทองพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้ลักษณะเหมือนหลอดใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 2 หลอด ดัดลายเป็นเส้นโค้ง เดินเส้นลวดบนหลอดเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดทำฝาปิดด้านบนและล่าง นำมาประกอบเป็นชิ้นงานด้วยการร้อยหลอดในช่วงปลายสร้อยทั้ง 2 ข้างและการรัดผ่าหวายบริเวณตรงกลาง สร้อยทั้ง 2 ข้าง นำชิ้นงานมาลงยาสีแดงและเขียวด้วยการเป่าไฟเกลี่ยให้เนื้อสีเสมอกัน นำชิ้นงานมาทำความสะอาดด้วยการต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่า จากนั้นนำมาขัดด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ ใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาด แล้วเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างออกด้วยน้ำเปล่าเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบ อบให้แห้งจึงเสร็จ

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

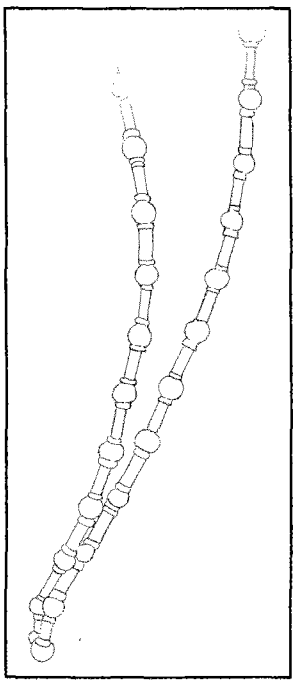
ลวดลายคัทลียาลงยาได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ โดยการเลียนแบบดอกกล้วยไม้ มีการออกแบบเป็นกลีบดอกไม้และใบไม้นำมาเข้าช่อและมีเกสรลักษณะคล้ายเกสรของดอกพิกุล ดอกกล้วยไม้คือ เป็นดอกไม้ประจำชาติไทย เป็นเครื่องหมายของการศึกษาไทย ที่บ่งบอกถึงความเจริญงอกงามของการศึกษาไทยและเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ดอกกล้วยไม้เป็นดอกไม้ชนิดหนึ่งที่มีศิลปินนำมาแนบในงานจิตรกรรมสีน้ำและสีน้ำมัน เป็นเบื้องต้น เพื่อฝึกความมั่นใจและฝีมือ

การออกแบบ

ช่างทองสุโขทัยมีการออกแบบลีเน้นรูปทรงธรรมชาติเป็นสื่อดลใจ (Inspiration) ที่เน้นรูปทรงเกิดจากความคิดสร้างสรรค์อิสระของผู้ออกแบบเป็นสำคัญ รูปทรงอาจไม่เหมือนหรือคล้ายกับรูปทรงตามธรรมชาติ แต่จะมีส่วนคล้ายกับรูปทรงตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นรูปทรงเปลี่ยนแปลงได้ (Elastic From) เช่น ลวดลายหยุดน้ำที่ปรากฏบนตะกรุดทรงหลอด ความน่าสนใจอยู่ที่ดอกดัทลียาดอกใหญ่ ซึ่งมีรูปทรงใหญ่และอยู่ในตำแหน่งที่ดูสะดุดตา สังเกตจากชิ้นงานดอกดัทลียาตรงกลางจะมีขนาดใหญ่ ส่วนข้างขวาดอกดัทลียาจะมีขนาดกลาง และข้างซ้ายขนาดเล็กไล่ตามขนาด ดอกดัทลียาอีก 2 ดอกด้านซ้ายและด้านขวาเกิดจากการออกแบบในลักษณะความสมดุลที่ต่างกัน (Asymmetrical Balance) ด้วยผลรวมของลักษณะรูปทรงเหมือนกัน ทำให้รู้สึกว่าน้ำหนักซ้ายขวามีลักษณะต่างกัน ซึ่งดอกดัทลียาดอกใหญ่ ช่วยสร้างความสมดุลให้เท่ากัน จึงทำให้ดูสัมพันธ์กันและเสริมให้ผู้สวมใส่ดูสง่างาม

23. ประเภท สร้อยคอตะกรุดลูกประคำเกลี้ยง ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 57 สร้อยคอตะกรุดลูกประคำเกลี้ยง

สร้อยคอตะกรุดลูกประคำเกลี้ยง เป็นลวดลายดั้งเดิมและเป็นที่นิยมมากในสมัยกรุงศรีอยุธยา เพราะเนื่องจากเป็นสมัยของการทำสงคราม จึงนิยมเครื่องรางของขลังไว้กับตัว ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยต่อศัตรู มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสาใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน ลักษณะการถักเป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ ความยาวประมาณ 16 นิ้ว นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายมาเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้ เพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับขึ้นได้ การทำลูกอะไหล่ทรงหลอด รีดแผ่นทองให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนดพับครึ่งแผ่นเมื่อนำไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นเข้าไฟ โดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน จำนวน 30 อัน ไม่ทำฝาปิดด้านบนล่างของหลอดเพราะจะนำไปร้อยลูกประคำเกลี้ยง การทำอะไหล่ลูกประคำเกลี้ยง รีดแผ่นขนาดพอประมาณตามความหนา

พอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประดำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกประดำ โดยใส่น้ำประสานใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาก็จะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อยก็จะได้ลูกประดำเกลี้ยง จำนวน 30 อัน นำอะไหล่ทรงหลอดมาร้อยสลับกับลูกประดำเกลี้ยงตามขนาดของเส้นถัก สร้อยคอตะกรุดลูกประดำเกลี้ยงไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำชิ้นงานที่ประกอบเสร็จแล้วมาทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่า จากนั้นนำมาขัดด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ ใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืนและนำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาด แล้วเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงานำมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบอบให้แห้งจึงเสร็จ

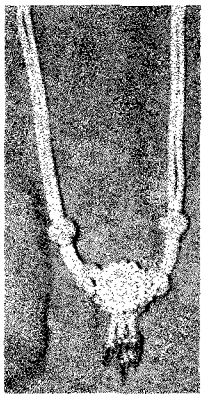
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

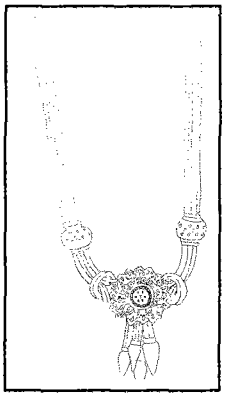
ลวดลายตะกรุดลูกประดำเกลี้ยงได้รับแรงบันดาลใจจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องประดับบางอย่างจากจีน เนื่องจากในครั้งกรุงศรีอยุธยามีคนจีนเข้ามาอาศัยอยู่มากและแล่นเรือสำเภามาติดต่อค้าขายอยู่เป็นประจำ จนมีคนเรียกถนนย่านหนึ่งว่า " ย่านจีน " คือ ถนนริมคลองในไก่ตั้งแต่เชิงสะพานประตูจีนไปจนถึงเชิงสะพานประตูในไก่เป็นย่านที่คนจีนสร้างตึกอยู่ทั้งสองฟากถนนหลวง ตั้งร้านค้าขายสรรพสิ่งเครื่องสำเภา เช่น ผ้าไหม ผ้าแพร ทองขาว ทองเหลือง ถ้วยชาม อื่น ๆ ครบครัน นอกจากนี้ยังนำความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าเข้ามาเผยแพร่ในกรุงศรีอยุธยา คนจีนนับถือลัทธิเต๋าจะนำลูกประดำเกลี้ยงสวมใส่เวลาสวดมนต์ เพื่อนับจำนวนของบทสวด ซึ่งช่างทองจึงได้นำมาทำเป็นทองรูปพรรณส่วนตะกรุดทรงหลอดน่าจะมาจากความเชื่อของคนไทยที่นิยมสวมใส่เพื่อป้องกันอันตรายต่าง ๆ หรือเพื่อความสิริมงคลในการค้าขายด้วย นิยมมากในสมัยอยุธยาจนสืบทอดมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ดังนั้นรูปแบบของตะกรุดและลูกประดำเกลี้ยง จึงถือเป็นของขลัง ช่างทองสุโขทัยจึงได้นำรูปแบบทั้งสองมาผสมผสานกันด้วยการร้อยลูกประดำเกลี้ยงกับตะกรุดเข้าด้วยกัน

การออกแบบ

การออกแบบสมดุลเหมือนกัน (Symmetrical Balance) มีจังหวะและลีลาที่เป็นผลมาจากการออกแบบสลับไปมา (Alter native) รูปทรงของตะกรุดและลูกประดำมีสัดส่วนเท่ากันทุกส่วน ทำให้ขาดการเน้นที่สีที่สะดุดตา แต่หากมองในแง่ของการออกแบบสัดส่วนที่เหมาะสมในรูปแบบแล้ว ยังมีความเหมาะสมกับประโยชน์ เช่น ผู้สวมใส่จะรู้สึกสบายและขนาดความยาวของสร้อยจะช่วยให้ผู้สวมใส่รู้สึกสง่างาม ความแข็งแรงของสร้อย เป็นต้น

24. ประเภท สร้อยคอดอกดาวกระจาย ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 58 สร้อยคอดอกดาวกระจาย

สร้อยคอดอกดาวกระจายในหนังสือศิลปะไทย โดย ช่วง สเลลานนท์ ได้อธิบายรายละเอียดของลายดอกดาวกระจายว่าเป็นลายที่ประกอบด้วยวงกลมเป็นแกนกลางติดด้วยกลีบดอกบัว กระจายเป็นรัศมีโดยรอบ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา โดยใช้ห่วงมาติดกันเป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดไปเรื่อย ๆ นำมาคู่กัน 2 เส้น และทำอะไหล่ผ่าหวายมารัดด้านบนและด้านล่าง ทำอะไหล่ลูกประคำไข่ปลา นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัด จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน ใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลาที่มีลักษณะเป็นแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกนำมาประกบ จะได้ลูกประคำโปร่ง โดยใส่น้ำประสานผงใส่ด้านในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาก็จะเชื่อมติดกัน เจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อยก็จะได้ลูกประคำโปร่ง ส่วนการทำจี้ดอกดาวกระจาย นำแผ่นโลหะมารีดแล้วใช้เลื่อยมาฉลุเป็นแผ่นวงกลม จากนั้นใช้ดินสอร่างแบบเป็นดอกดาวกระจาย ประมาณ 14 กลีบ แผ่นวงกลมใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดและนำวงกลมไปตอกให้ลูกเต๋าด้วยการใช้ลูกตอกจะได้ชิ้นส่วนลูกประคำครึ่งซีก นำลวดทองมาขดเป็นวงกลมใช้เป่าไฟแล่นทำไข่ปลาติดบริเวณตรงกลาง นำชิ้นส่วนกลีบดอกมาติดวงกลมโดยรอบและใช้ดินสอร่างลายกระหนกและใช้เลื่อยฉลุลายเว้นเป็นช่อง ส่วนจี้ห้อยมีลักษณะแหลม นำแผ่นทองมารีดเป็นสามเหลี่ยมจำนวน 4 แผ่นและใช้ไฟเป่าแล่นเชื่อมติดกัน ใช้ตะไบลบรอยคมของจี้รูปทรงกรวยปลายแหลม นำจี้มาร้อยติดกับสร้อย 3 เสารัดผ่าหวาย นำส่วนต่าง ๆ ของงานมาประกบกันและพันปลายสร้อยเป็นเงื่อนพิรอด เครื่องประดับสร้อยคอดอกดาวกระจายไม่ปรากฏการลงยา จึงนำไปทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่า จากนั้นนำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าด้วยซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาด แล้วเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบ อบให้แห้ง

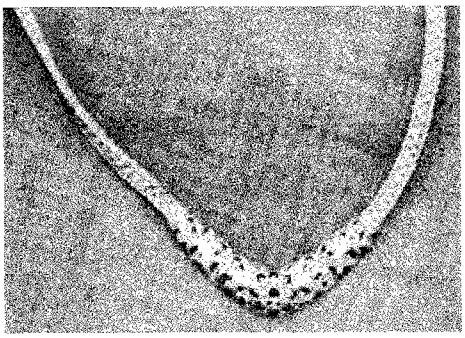
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

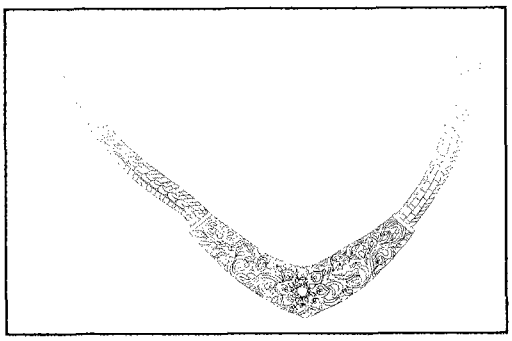
ลวดลายดอกดาวกระจายได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลายไทยซึ่งเป็นศิลปะประจำชาติ นักวิชาการบางท่านเชื่อว่าสิ่งที่ให้อิทธิพลทางรูปทรงของลวดลายไทยนั้นมาจากทรงของดอกบัว ซึ่งดอกบัวมีความเกี่ยวพันกับพุทธประวัติ เช่น พระพุทธเจ้าประสูติแล้วทรงเสด็จดำเนิน 7 ก้าวในดอกบัว เมื่อพระองค์จะเสด็จประทับเหนือดอกบัว ดังนั้น ดอกบัวจึงเป็นดอกไม้พุทธบูชา ดอกบัวจึงถือเป็นพื้นฐานลายที่สำคัญอันเป็นที่มาของลายไทยอื่น ๆ เช่น ดอกดาวกระจายมาจากดอกบัว แต่ช่างทองสุโขทัยได้พยายามประยุกต์จนเกิดเป็นรูปแบบใหม่ในลักษณะอุดมคติ

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลเหมือนกัน (Symmetrical Balance) รูปทรงของดอกพิกุลลูกประคำโปร่งมีลักษณะเหมือนกันซ้ายขวา หมายถึง น้ำหนักซ้ายขวาบนพื้นภาพย่อมเท่ากัน จี้ที่ห้อยอยู่เป็นผลมาจากลีลาการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Progressive) ทำให้มีการเคลื่อนไหว ความน่าสนใจอยู่ที่ดอกดาวกระจายที่มีขนาดใหญ่และอยู่ในตำแหน่งตรงกลาง ดูสะดุดตาต่อผู้พบเห็น การผูกเงื่อนพิรอด ช่วยให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ดูแล้วเหมาะสมกลมกลืน

25. ประเภท สร้อยคอดอกดาวกระจายเถาวัลย์ลงยา ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 59 สร้อยคอดอกดาวกระจายเถาวัลย์ลงยา

สร้อยคอดอกดาวกระจายเถาวัลย์ลงยา เป็นลวดลายที่นำมาจากศิลปะล้านนา ซึ่งเป็นลายพันธุ์พฤกษาลวดลายรักร้อยดอกไม้ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการนำลวดโลหะพันรอบกล้า ใช้เลื่อยตัดตามแนวยาว จะทำให้ได้ห่วงวงกลมอันเล็ก ๆ ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับกล้าเชื่อมประสานหลอมละลายรอยต่อให้ติดกันร้อยห่วงสร้อยเพื่อต่อให้ยาวเป็นสายสร้อย ต่อมาเป็นการทำลูกอะไหล่ทรงหลอดดอกดาวกระจายเถาวัลย์รีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นเมื่อนำแผ่นไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เข้าไฟ โดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวประมาณ 3 นิ้ว นำลวดวงกลมมาติดบนล่าง เจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อย ร่างแบบดอกดาวกระจายตรงกลางและลายเถาวัลย์ทั้งสองข้าง นำขดลวดที่ได้ไปดึงผ่านแป้นขนาด 0.425 มิลลิเมตรมาตัดเป็นวงกลมและกลีบโดยรอบเป็นดอกดาวกระจายเป่าไฟเชื่อมให้ติดกัน ตัดลายเถาวัลย์เป็นลายก้านขดด้วยลวดเป่าไฟใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน นำชิ้นส่วนมาประกอบเป็นสร้อยการลงยาใช้ฟู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและเขียวแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยฟู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการใช้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ ลงสีลงยาแดงและเขียวละลาย แล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาด ในการต้มในน้ำกรด แล้วนำมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง นำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

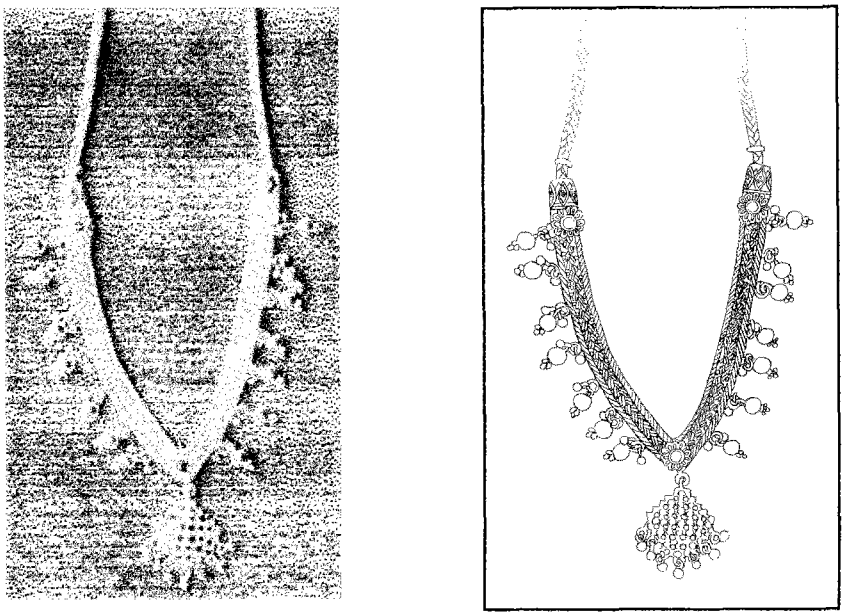
ลวดลายดอกดาวกระจายเถาวัลย์ ได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย การเลียนแบบลายพันธุ์พฤกษาจากลายดาวซึ่งมีพื้นฐานมาจากลายบัว ดอกบัวนั้นมีความหมายในทางพุทธศาสนา ความบริสุทธิ์ของดอกบัวทรงบัวบานเป็นทรงที่เด่นชัดด้วยการใช้เส้นรอบนอกอันอ่อนโค้ง ปรากฏรูปร่างเด่นชัดเป็นกลีบบัวบาน กลีบบัวแม้ว่าจะสลับซับซ้อน แต่ไม่มีการเบียดเสียดกัน เปรียบเสมือนความสามัคคี การอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่น ลายเถาวัลย์มีลักษณะเหมือนลายกระหนกก้านขด ลักษณะเป็นวงโค้งตามเถาของลาย ยอดลายโค้งเข้าเพื่อรับความโค้งของกระหนก ให้ความรู้สึกเหมือนการเจริญเติบโตต่อไปได้อีก ลายกระหนกวง

โค้งเป็นศิลปะล้านนา ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญในช่วงครึ่งหลังแล้วของพุทธศตวรรษที่ 19 ประดับอยู่ที่เจดีย์วัดป่าสัก เมืองเชียงแสน กระหนกวงโค้งที่มีหัวต่อเป็นปลายแหลมปะปนอยู่กับกระหนกในศิลปะสุโขทัยและศิลปะอยุธยา สันนิษฐานว่าต้นแบบนั้นมีอยู่ก่อนแล้ว ในศิลปะพุกามช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 20

การออกแบบ

การออกแบบจุดสนใจอยู่บริเวณตรงกลาง คือ ดอกดาวกระจายซึ่งเน้นด้วยขนาด การลงยาสีแดงและสีเขียว ช่วยเพิ่มความน่าสนใจ ลายเครือเถาให้ความสมดุลที่เหมือนกันซ้ายขวาและอาจแสดงให้เห็นถึงจังหวะที่เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (Progressive)

26. ประเภท สร้อยคอจี้ตัวเมียลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 60 สร้อยคอจี้ตัวเมียลงยา

สร้อยคอจี้ตัวเมียลงยามีลักษณะคล้ายลายประจำยาม ลวดลายของช่างเขียนลายไทย ซึ่งช่างทองสุโขทัยได้ประยุกต์ลายขึ้นใหม่แต่ยังคงเค้าโครงเดิม มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อยลายเปียนำเส้นลวดทองมาสานและเชื่อมต่อ ๆ กันหรือนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วสาน และการทำสร้อยขัดมัน เมื่อซักลวดได้ความยาวที่ต้องการแล้วช่างจะตัดเป็นท่อน ๆ เท่า ๆ กัน แล้วจะนำแต่ละท่อนมาดัดเป็นหัวรูปวงรี(คล้ายโซ่)เชื่อมห่วงคู่ให้ต่อกันเหมือนโซ่ โดยทั่วๆ ไป เมื่อเชื่อมสานกันต่อเนื่องแล้ว ช่างจะเริ่มขัดโดยใช้ตะไบละเอียดขัดมันสร้อย ซึ่งเป็นลบเหลี่ยมของสันห่วงแต่ละห่วงให้ส่วนสันของห่วงเกิดเป็นเหลี่ยมยาวตามความยาวของที่ห่วงแต่ละห่วงตลอดทั้งเส้น สร้อยขัดมันที่ดีเมื่อวางสร้อยตามยาวจะแลเห็นสันของห่วงแต่ละห่วงของสร้อยเป็นแนวเส้นตรง การทำลูกอะไหล่ทรงผ่าหวาย นำแผ่นโลหะมารีดพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วพับตรงจุดพับให้แบน นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ โดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อยๆ แผ่นที่ผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอด แต่จะไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออกนำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการดึงออกจากกล้า แล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน 2 วง เพื่อนำไปรัดเส้นถักลายเปียเชื่อมกับอะไหล่ทรงหลอด การทำลูกอะไหล่ทรงหลอด รีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น

เมื่อนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เข้าไฟ โดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาว 2 ซม. 2 อันดัดลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนและติดด้วยไข่ปลามีไว้สำหรับยึดดอกพิกุล สำหรับดอกพิกุลมีกรรมวิธีดังนี้ การนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน 30 ห่วง ร่างแบบวงกลมขนาดเล็กเท่า ๆ กันจำนวน 3 วง บนแผ่นโลหะใช้เลื่อยฉลุจะได้วงกลมทำห่วงวงกลม 30 ห่วงมาหักชิ้นโดยการใช้เครื่องมือวัดตามมาตราที่วัดแล้ว ช่างทองจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยโค้งที่วัดไว้แล้ว จะได้โครงดอกพิกุลนำแผ่นวงกลมและห่วงโครงดอกพิกุลมาติดโดยรอบใช้การเข้าไฟและบอแรคก์ช่วยทำให้ติดกัน จะได้ดอกพิกุลติดกลีบ 10 กลีบต่อ 1 อัน 3 ดอก จี้ลูกประคำเกลี้ยงเท่าไข่ปลา 5 เม็ด นำแผ่นทองมาใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัด นำไปตอกในลูกเต่าโดยใช้ลูกตอก เมื่อไม้ลูกประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันใช้ไฟเป่าเชื่อมให้ฝาทั้ง 2 ติดกัน จะสังเกตเห็นด้านล่างมีไข่ปลาติดอยู่ 5 เม็ดบนลูกประคำ ส่วนบนของลูกประคำต้องนำลวดทองขนาดเล็กมาตัดเท่า ๆ กัน ทำเป็นห่วงแล้วเป่าไฟเชื่อมห่วงบนลูกประคำ ทำอะไหล่ไข่ปลาติด 5 เม็ดใช้ไฟเป่าเชื่อมติดกัน ทั้งหมดจำนวน 14 อัน ทำอะไหล่ลูกประคำเกลี้ยงขนาดเล็ก นำแผ่นทองมาใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัด นำไปตอกในลูกเต่าโดยใช้ลูกตอก เมื่อได้ลูกประคำครึ่งซีกแล้วจึงนำมาประกบกัน ใช้ไฟเป่าเชื่อมให้ฝาทั้ง 2 ติดกัน นำลวดทองขนาดเล็กมาตัดเท่า ๆ กัน จำนวน 35 ห่วงแล้วใช้ไฟเป่าเชื่อมห่วงบนลูกประคำเกลี้ยงขนาดเล็ก การทำอะไหล่จี้ลายประจำยามตัวเมีย รีดแผ่นโลหะให้ได้เป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่าตามกำหนด ร่างแบบดอกพิกุลคร่าว ๆ จำนวน 24 ดอก นำลวดที่พันกับกล้ามาตัดเป็นห่วงเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นลายดอกพิกุล นำไข่ปลามาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ดอกพิกุลไข่ปลาจำนวน 24 ดอก ติดเรียงเป็นแถวตามแบบที่ร่างไว้ นำชิ้นส่วนมาประกอบเป็นชิ้นงาน ต่อมานำมาลงยาด้วยสีวิทยาศาสตร์ นำมาบดเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายขนมเปียกปูนบนอะไหล่ทรงหลอดด้วยการลงยาสีแดงสลับกับสีเขียว แต้มสีลงยาสีแดงลงบนเกสรดอกพิกุลขนาดใหญ่ แต้มสีลงยาสีแดงสลับกับเขียวบนจี้ตัวเมีย แต้มสีจนเต็มบริเวณที่ต้องการ ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ ค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไฟเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย จึงปล่อยให้เย็นเอง จากนั้นนำมาทำความสะอาดชิ้นงาน นำมาต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืนนำมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์ นำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

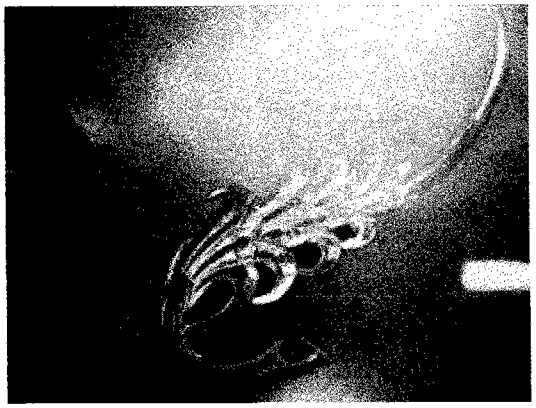
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

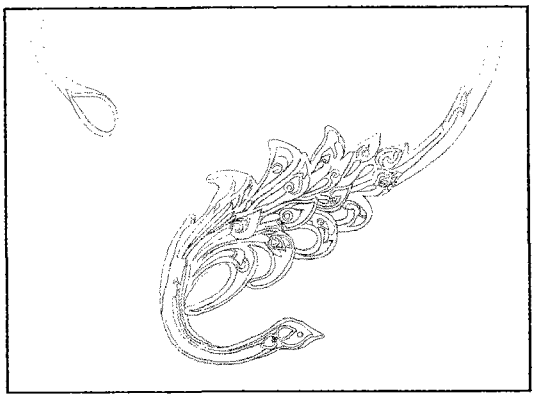
ลวดลายจี้ตัวเมียลงยานี้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลายประจำยามและลายเปีย ช่างทองได้ดัดแปลงลายประจำยามมาทำเป็นจี้ ซึ่งมี 2 ชนิด คือ จี้ตัวผู้และจี้ตัวเมีย โดยจี้ตัวผู้มีขนาดเล็กกว่าตรงกลางยกสูงและประดับพลอยสีแดงส่วนอื่น ๆ จะฉลุเป็นลายโปร่งและปลายของจี้ด้านล่างจะมีตุ้งติ้งห้อยอยู่ตุ้งติ้งจะมีรูปคล้ายกลีบดอกไม้ 3 กลีบ จี้จะฝังพลอยในส่วนของทองที่เหลือจากการฉลุออก ส่วนด้านหลังของจี้ช่างทองมักจะขีดให้เป็นรอยเส้นและอุดตรงปลายเพื่อลดช่องว่างของผิวทองด้านหลัง ส่วนชิ้นงานที่ปรากฏจะไม่มีการยกสูงในบริเวณตรงกลางและประดับพลอย แต่จะใช้การทำไข่ปลาเป็นดอกพิกุลลงยาสีแดงและสีเขียว ส่วนตุ้งติ้งห้อยอยู่จะใช้ลูกประคำเกลี้ยงแทน ส่วนลายเปียส่วนใหญ่มักปรากฏอยู่บนภาชนะลายบ้านเชียง แห่งคติความเชื่อของชาวบ้านเรื่องความสามัคคี ปรองดอง เหมือนกับขดลวดซึ่งเป็นลายพื้นฐานของลายบ้านเชียง

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน (Symmetrical Balance) รูปทรงซ้ายขวาเหมือนกัน จังหวะและลีลาลักษณะออกแบบซ้ำ ๆ กัน (Repetitive) เช่น ดอกพิกุลขนาดใหญ่ซ้ำกัน 3 ดอก ลูกประคำเกลี้ยงเที่นดอกพิกุล ลายเปีย ลายขัดกัน ห่วงคู่ เป็นต้น ความน่าสนใจ (Attraction) อยู่ที่จี้ตัวเมียรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสประกอบด้วยดอกพิกุลลงยาสีแดงและสีเขียว ลักษณะเด่นของรูปทรงเรขาคณิต คือ ความเรียบง่ายและสง่างาม สอดคล้องกับการออกแบบร่วมสมัยในปัจจุบัน

27. ประเภท สร้อยคอนกยูงลงยา ร้างทองสมสมัย





ภาพประกอบ 61 สร้อยคอนกยูงลงยา

สร้อยคอนกยูงลงยาได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อของคนไทยที่นิยมเปรียบเทียบผู้หญิงสวยเหมือนนกยูงรำแพน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการรีดโลหะให้เป็นแผ่นบาง ร่างแบบลวดลายบนแผ่นโลหะ ใช้เลื่อยฉลุลายเป็นตัวนกยูง และช่วงปีกนกยูงมีการฉลุเป็นเส้นโค้งลดหลั่นกันไป ลักษณะอ่อนช้อยงดงาม นำลวดไปพันกับกล้าถ้าจะติดลายก็ตัดลาย แล้วค่อยนำมาติดทีหลังด้วยกาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีจะได้แผ่นทองติดลาย ส่วนสร้อยช่างทองได้ออกแบบคล้ายก้านขด กำหนดความกว้างกับความยาวในแนวตรงของแผ่นโลหะ ตัดแผ่นโลหะให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้ตะไบแต่งผิวด้านข้างพยายามให้ด้านข้างของแผ่นโลหะขนานกันที่ปลายด้านหนึ่งของแผ่นโลหะตัดส่วนปลายให้มีลักษณะเรียวแหลมยาวประมาณ 2.5 ซม. การขึ้นรูปเบื้องต้นนำแผ่นโลหะวางลงในแผ่นแบบรองตีที่มีช่องหรือรางเป็นรูโค้งครึ่งวงกลมทำด้วยไม้หรือวางบนเหล็กแบบรองตอก (Swage block) โลหะให้มีรูปทรงต่าง ๆ แล้วใช้ค้อนเคาะให้แผ่นโลหะโค้ง หรือวางบนท่อโลหะแล้วเคาะแผ่นโลหะให้โค้งตามท่อ ตลอดทั้งแผ่น นำปลายด้านที่ตัดให้เรียวเล็กดึงผ่านรูกลมบนแป้นดึงลวด จนขอบริมของแผ่นโลหะชนกันสนิท ถ้าขอบชนกันไม่สนิทให้นำมาวางบนเหล็กแบบรองตอก (Swage block) รูปครึ่งวงกลมแล้วใช้ค้อนเคาะให้ชนกันให้สนิท แล้วเชื่อมประสานรอยต่อให้ติดกัน ตกแต่งรอยเชื่อมด้วยตะไบขณะดึงแผ่นโลหะผ่านช่องของแป้นดึงลวดควรทาขี้ผึ้ง (WAX)และต้องดึงผ่านช่องรูใหญ่ก่อนช่องรูเล็กก่อนที่จะดึงใช้ขอบแผ่นโลหะชนกันต้องใช้ใบมีดงัดส่วนของท่อที่ขอบเกยซ้อนกัน ดึงท่อจนมีเส้นผ่าศูนย์กลางตามต้องการ ขัดแต่งและทำความสะอาดชิ้นส่วนทุกชิ้น แล้วนำไปประกอบโดยกดลงบนแผ่นดินน้ำมันการประกอบต้องคำนึงถึงรูปทรง ความสูงต่ำจัดให้สวยงามตามแบบ รอยต่อที่ชนกันไม่แนบสนิท ให้ใช้ตะไบตกแต่งให้ชนกันแนบสนิทมากที่สุด ใช้ดินน้ำมันล้อมรอบทำเป็นขอบ ผสมปูนพลาสเตอร์กับน้ำเทลงบนชิ้นงาน เมื่อปูนพลาสเตอร์แข็งตัวก็จะจับ

ชิ้นส่วนต่าง ๆ ให้แน่นและอยู่กับที่ทำการเชื่อมประสานโดยใช้โลหะเชื่อมประสาน ใช้ไฟหลอมโลหะเชื่อมประสานให้ติดบนผิวโลหะ หลังจากเชื่อมชิ้นงานติดกันเรียบร้อยแล้วต้องการเอาปูนหล่อออกจากชิ้นงาน ให้นำไปจุ่มน้ำที่มีการถ่ายเทตลอดเวลา ในขณะที่ปูนหล่อยังร้อนอยู่จะทำให้ปูนแตกออกเป็นเม็ดเล็ก ๆ และต้องระมัดระวังอย่าให้ปูนตกหรือกระแทกกับวัตถุใด ๆ จะทำให้ชิ้นงานเสียหายได้ การลงยามีการใช้พู่กันแต้มสี ลงยาสีแดงและเขียวแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสีทีละสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไฟเรื่อย ๆ จนสีลงยาสีแดงและเขียวละลายแล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดโดยการต้มในน้ำกรดแล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้งเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเปาไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

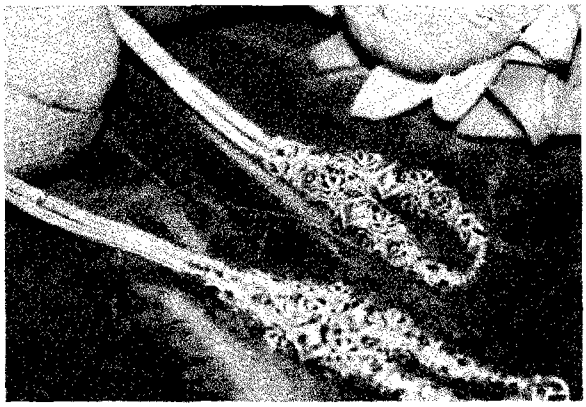
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

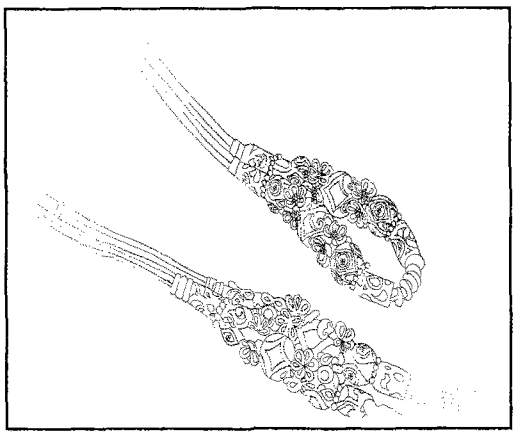
ลวดลายนกยูงลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากการธรรมชาติและงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย การเลียนแบบสัตว์และลายก้านขด นกยูงเป็นสัตว์ที่มีหางที่งดงาม เป็นสัญลักษณ์ของพระอาทิตย์ ราชาของสัตว์ลำดับที่ 4 ก่อนพุทธกาล เป็นตัวแทนกษัตริย์ของพม่า และเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ลายก้านขดที่ปรากฏเป็นลายของสร้อยนั้นช่างทองสุโขทัยมักได้รับอิทธิพลจากลวดลายประดับในศิลปะล้านนา ดังได้พบเสมอที่เป็นลวดลายปูนปั้นประดับเจดีย์ ลายวงโค้งของศิลปะล้านนาเป็นลักษณะสำคัญ ในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 18 กระหนกวงโค้งที่มีหัวต่อเป็นปลายแหลมปะปนอยู่มักเกี่ยวข้องกับกระหนกในศิลปะสุโขทัย และศิลปะอยุธยา ต้นแบบนั้นมีอยู่ก่อนแล้วในศิลปะพุกาม จึงสันนิษฐานว่าน่าจะมีการเกี่ยวข้องกับทางใดทางหนึ่งช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 20 นอกจากนี้ลายก้านขดยังพบในศิลปะอินเดีย พบศิลปโบราณแบบภารหูตและสาญจี โดยปรากฏในบรรดาเครื่องประดับที่อมราวดีเป็นกำไลขาก้านขด ในแผ่นภาพสลักที่แสดงลายพวงมาลัยแบบแรกเทพธิดา ซึ่งนั่งอยู่ภายใต้ลายพวงมาลัยนั้นก็สวมกำไลขาก้านขด

การออกแบบ

การออกแบบเกิดจากความสมดุลที่เกิดจากการกำหนดให้มีสิ่งที่น่าสนใจ (Interesting Point) ด้านขวา คือ นกยูง เป็นตัวถ่วงดุลน้ำหนัก ขนาด รูปทรง สีลงยา ช่วยให้ดูโดดเด่นในตัวเอง ผู้สวมใส่จะรู้สึกปราดเปรียว มั่นใจมากขึ้น การใช้รูปทรงของสัตว์มาเป็นสื่อดลใจ ดูเป็นการออกแบบให้เรียบง่ายในการลดตัดทอน (Distortion) ไม่ใช่การเลียนแบบธรรมชาติ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากรูปทรงธรรมชาติให้ได้รูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ การเดินลวดลายลงบนรูปทรงและการลงยาสีถือเป็นการประดิษฐ์ตกแต่ง (Decoration) ให้ได้รูปแบบที่งดงามยิ่งขึ้น

28. ประเภท สร้อยคอลูกประคำเถาวัลย์ลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 62 สร้อยคอลูกประคำเถาวัลย์ลงยา

สร้อยคอลูกประคำเถาวัลย์ลงยาประกอบด้วย ลวดลายหยดน้ำ ลายก้านขด ลายดอก ลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสอดไส้วงกลมติดไข่ปลา ลักษณะได้รับอิทธิพลจากศิลปะล้านนา มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่ม การถักสร้อย 4 เสาใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถัก เพื่อใช้จับถักได้สะดวกและเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อยๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมใช้ผ่าหวายมาปิดรัด ผ่าหวายจะทำหน้าที่เชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับขึ้นได้ การทำอะไหล่เถาวัลย์ และการทำลูกประคำเกลี้ยงติดลายนำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกประคำ ใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักสี่เสา ไปร้อยจะได้ลูกประคำเกลี้ยง นำลูกประคำเกลี้ยงทั้งหมด 6 ลูก นำมาร่างแบบโดยการแบ่งเป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนภายในมีวงกลม กำหนดจุดไข่ปลา 4 จุด รูปแบบนี้ทำทั้งหมด 4 ลูก จากนั้นนำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดและดัดเป็นลวดลายโดยใช้คีม ส่วนการติดไข่ปลา 4 เม็ด ซึ่งทำได้โดยการนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กันเป่าไฟ ให้แต่ละห่วงละลายและเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นลายสี่เหลี่ยม นำไข่ปลามาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ลูกประคำติดลาย 4 ลูก ส่วนการทำลูกประคำติดลายอีก 2 ลูก ร่างแบบลายก้านขดและใช้ลวดทองเป่าไฟให้ละลายติดแผ่นโลหะจะได้ลูกประคำติดลาย 2 ลูก การทำอะไหล่ผ่าหวาย 4 วง เพื่อเป็นอะไหล่รอง รีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ โดยการดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันก็จะได้

ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน 14 วง ผ่าหวายออก 4 วง เพื่อนำไข่ปลาติดโดยรอบวิธีการทำเหมือนกับการทำอะไหล่ไข่ปลา ส่วนผ่าหวาย 10 วงที่เหลือเตรียมไว้สำหรับรัดเส้นถักและการเชื่อมลาย การทำอะไหล่ทรงหลอดลายหยดน้ำ นำแผ่นโลหะมารีดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอดแล้ว จากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกันตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอดส่วนลายหยดน้ำใช้การตัดลวด นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าใช้คีมตัดเป็นลายหยดน้ำใช้กรรไกรตัดจะได้ลวดหยดน้ำขนาดเท่า ๆ กัน ใช้กาวติดก่อนจึงใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้อะไหล่ทรงหลอดติดลาย การทำอะไหล่ลายดอกมีกลีบดอก 6 ดอกต่อ 1 ดอก จำนวน 16 ดอก รีดแผ่นโลหะให้ได้ขนาดกว้างและยาวตามที่ต้องการ ร่างแบบเป็นกลีบดอก 6 ดอกใช้เลื่อยฉลุออกตัดลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายไม่หักชั้น ส่วนการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกใช้เครื่องมือดังกล่าวในการหักมุม เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างทองจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ใช้กาวติดก่อนจึงใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมเกสรตรงกลางทำไข่ปลาติด 7 เม็ด ทำดอกทั้งหมด 16 ดอก นำมาเรียงติดกันบนผ่าหวาย นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน จากนั้นนำมาลงยาสีแดง เขียว และน้ำเงินด้วยพู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี แล้วซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ เป่าไฟให้ความร้อนทีละนิดปล่อยให้แห้ง การทำความสะอาดด้วยวิธีการต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบแล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก ใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกเข้าเครื่องขัดลูกปืนนำออกมาล้างด้วยแปรงแล้วนำไปเป่าซินส์เคลือบผิว นำไปขัดด้วยแปรงเข้าเครื่องขัดเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

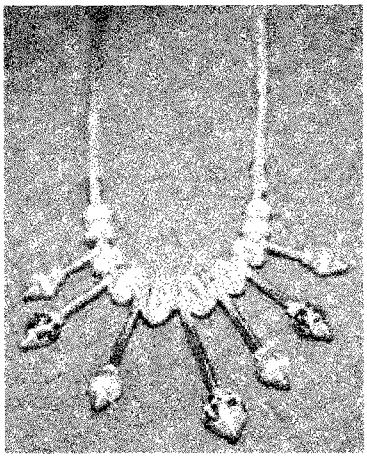
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

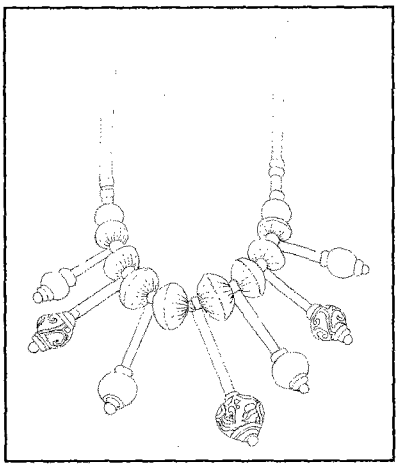
ลวดลายลูกประคำเถาวัลย์ลงยานี้ได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และศิลปะล้านนา ลายเครือเถาหรือลายพันธุ์พฤกษานี้มักจะเกี่ยวข้องกับศิลปะจีน เพราะเป็นลายที่นิยมเขียนประดับเครื่องถ้วยจีน โดยเฉพาะสันกำแพง สมัยราชวงศ์เหม็ง (พ.ศ. 1822-1910) โดยส่วนของเครื่องถ้วยล้านนามีแหล่งผลิตที่สันกำแพง เมืองเชียงใหม่ โดยผ่านมาทางศิลปะพุกาม

การออกแบบ

การออกแบบมีความเป็นเอกภาพ คือ ความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Coherence) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ต่อเนื่องของส่วนประกอบต่าง ๆ ความสมดุลที่เหมือนกัน (Symmetrical Balance) จังหวะและลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน (Repetitive) เช่น ลายดอก ลายหยดน้ำ ลายก้านขด ลายไข่ปลา ซึ่งเน้นเฉพาะส่วนประกอบของลาย แต่การเรียงของส่วนประกอบในการร้อยอะไหล่ มีการออกแบบสลับไปมา (Alternative) โดยเริ่มจากอะไหล่ทรงหลอดติดลาย ผ่าหวายเที่นไข่ปลารอบลูกประคำติดลายขนาดกลาง ดอกไม้ 6 กลีบติดรอบลูกประคำติดลายขนาดใหญ่ดอกไม้ 6 กลีบติดรอบลูกประคำขนาดกลาง ผ่าหวายเที่นไข่ปลารอบอะไหล่รองหลอดติดลาย ผ่าหวายเรียบ 2 วงรัดอยู่ บริเวณตรงกลางปล่อยพื้นที่ว่างโดยการทำผ่าหวายรัดจำนวน 6 วง ให้ความรู้สึกในเรื่องทิศทางแรงดึงดูดของโลกลงสู่ด้านล่างในแนวดิ่งผ่าหวายทั้ง 6 วง หากทำให้อยู่ในแนวเฉียงย่อมกำลังถูกแรงดึงดูดให้ล้มลงและยังมีแรงดึงดูดระหว่างวัตถุอยู่ทำให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหว (Movement) ในงานด้วย

29. ประเภท สร้อยคอก้านบัวลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 63 สร้อยคอก้านบัวลงยา

สร้อยคอก้านบัวลงยา ในสมัยก่อนเป็นชื่อเรียก กำไลข้อเท้าสำหรับเด็กในสมัยก่อน มีลักษณะเป็นห่วงขนาดใหญ่กลมเกลี้ยง ส่วนปลายทั้งสองข้างมีรอยขีดเป็นเส้นรอบปลายห่วงทั้งสองปลาย มีกระบวนการผลิตดังนี้ การถักสร้อย 4 เสา โดยใช้ห่วงมาติดกันเป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดไปเรื่อย ๆ ความยาวประมาณ 16 นิ้ว ทำอะไหล่ทรงผ่าหวาย พับแผ่นโลหะตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ จะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการ แล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกันจะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกับลายต่อ การทำลูกประคำเกลี้ยง ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดใหญ่ 1 ลูก ขนาดกลาง 4 ลูก ขนาดเล็ก 2 ลูก ตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนและล่างติดลวดวงกลม ลดหลั่นตามขนาดดังนี้ ลูกประคำเกลี้ยงขนาดใหญ่ 4 วง ลูกประคำเกลี้ยงขนาดกลางและขนาดเล็ก 3 วง นำลูกประคำเกลี้ยงขนาดใหญ่นำลวดทองจากขดลวดที่พันกับกล้าใช้คีมพับเป็นลวดลายดอกไม้และติดไข่ปลา นำลวดที่พันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัด จะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน ใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นลายตาอ้อยบนกลีบดอก นำลูกประคำเกลี้ยง 2 ลูกมาตัดลายจากขดลวดที่พันกับกล้าใช้คีมพับให้เป็นลายขดใช้กาวติดก่อน แล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ลูกประคำติดลายจำนวน 2 ลูก นำลูกประคำเกลี้ยงจำนวน 12 ลูก มาพ่นทรายโดยรอบ ส่วนการทำอะไหล่ทรงหลอดนำแผ่นมารีดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวลดหลั่นกันตามลำดับ 1.5 นิ้ว จำนวน 1 อัน , 1 นิ้ว , จำนวน 2 อัน , 0.8 นิ้ว จำนวน 2 อัน , 0.5 นิ้ว จำนวน 2 อัน นำลวดวงกลมมาติดแนวตั้งด้านบนไว้

สำหรับร้อยสร้อย 4 เสา นำชิ้นงานมาประกอบกัน นำมาลงยาสีแดงและเขียว ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อยๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง ทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้ง

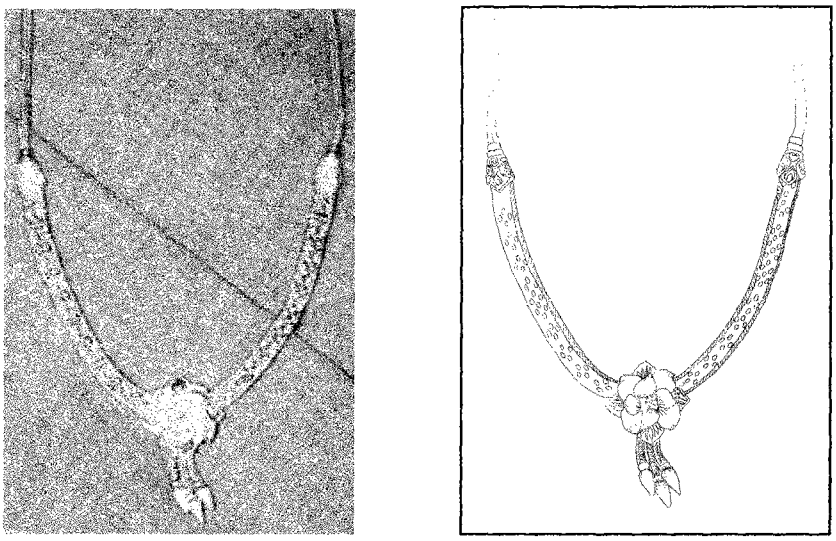
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายก้านบัวลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากการเลียนแบบธรรมชาติ คือ ดอกบัว ช่างทองสุโขทัยอาจยึดเอาธรรมชาติมาเป็นรากฐาน เนื่องจากความงามตามธรรมชาติเป็นความงามอันบริสุทธิ์ มีความเชื่อทางศาสนามาปะปนกันด้วย รูปทรงนั้นมาจากโครงสร้างพื้นฐานของรูปเรขาคณิต รูปสามเหลี่ยม ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนลูกประคำ ประกอบด้วยลายดอกไม้ 4 กลีบ มีทั้งสีแดงและสีเขียว ภายในมีการประดับด้วยไข่ปลาเป็นเกสร ลายขดเป็นวงกลมแสดงถึงความอ่อนช้อย นุ่มนวล มีสีแดง

การออกแบบ

การออกแบบจุดสนใจอยู่ที่ลูกประคำเกลี้ยงติดลายขนาดใหญ่ โดดเด่นด้วยขนาดรูปทรงของดอกบัวและสี ด้านบนมีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน (Repetitive) แสดงให้เห็นเป็นลูกประคำพ่นทราย ด้านล่างเป็นการออกแบบมีลักษณะผสมผสานทั้งการออกแบบสลับไปมา (Alternative) แสดงให้เห็นเป็นลูกประคำลงยาสีดำ ลูกประคำพ่นทรายและการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Progressive) แสดงให้เห็นเป็นก้านของดอกบัวมีการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

30. ประเภท สร้อยคอดอกกุหลาบ ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 64 สร้อยคอดอกกุหลาบ

สร้อยคอดอกกุหลาบเป็นลายประยุกต์ร่วมสมัยให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน แต่ยังคงมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยด้วย มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักเส้นแบบธรรมดา 4 เสาใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับถักได้สะดวก เข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวด เพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน ส่วนลายสร้อยในบริเวณตรงกลาง ลักษณะของแผ่นโลหะต้องนำมาพับกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยการดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมา

เรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้ได้เป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดวงที่เราต้องการดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน นำมาถักเป็นให้สร้อย โดยเข้าไฟใช้บอแรคก์ทำให้ปลายห่วงติดกัน 3 แถว การทำลูกอะไหล่ทรงหลอด ร่างแบบเป็นรูปสามเหลี่ยมเท่ากัน 2 แผ่น บนโลหะพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น จะได้หลอดทรงกรวยแล้วจากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ไม่ทำฝาปิดบนล่างเพราะจะนำไปร้อยสร้อยนำมาตัดลายก้านขด ใช้เทคนิคการเดินเส้นบนโลหะ การทำอะไหล่จี้ดอกกุหลาบ นำแผ่นทรงมารีดตามความหนาพอประมาณ ร่างแบบเป็นกลีบดอกกุหลาบ 5 กลีบและใบไม้ 4 กลีบ ด้วยดินสอขนาดลดหลั่นลงไป ใช้เลื่อยฉลุลวดลายตามที่ต้องการ ใช้กระดาษทรายและตะไบลบรอยคม ดุนลายโดยการใช้ทั่งและค้อน นำกลีบดอกและใบไม้มาเข้าดอกเป่าไฟใช้บอแรคก์ทำให้รอยต่อทั้งหมดติดกัน การทำอะไหล่ไข่ปลาตัดห่วงแต่ละห่วงแต่ละห่วงใช้ไฟเชื่อมเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางเป็นเกสรตรงกลางดอกกุหลาบใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนกลีบดอก โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำจี้ห้อยปลายแหลมนำแผ่นทองมารีดเป็นรูปสามเหลี่ยมจำนวน 3 แผ่นพับครึ่งแล้วไปดึงผ่านแป้นจะได้ทรงหลอด ใช้ไฟเป่าแล้วเชื่อมติดกัน จากนั้นนำมาตะไบและกระดาษทรายลบรอยคมให้เรียบนำจี้มาร้อยติดกับสร้อย 4 เสา รัดผ่าหวายด้านบนเพื่อล็อคจุดให้ขยับได้ สร้อยคอดอกกุหลาบไม่ปรากฏการลงยา จึงนำไปทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่าจากนั้นนำมาขัดด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ ใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืนและนำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าด้วยซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาดแล้วเข้าเครื่องขัดเพื่อให้ชิ้นงานเงานำมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบให้แห้ง

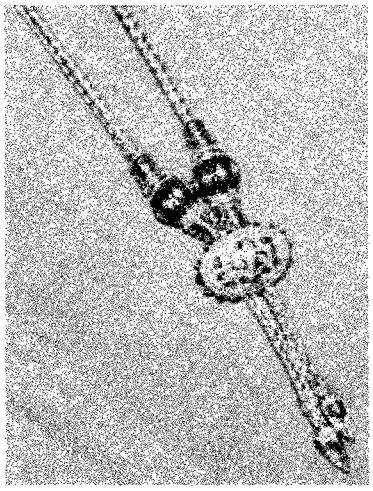
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

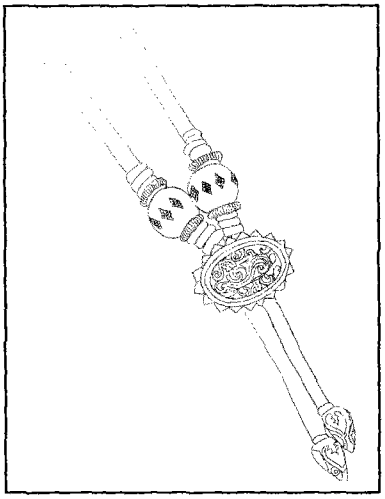
ลวดลายดอกกุหลาบได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ลายกลีบกุหลาบเรียงซ้อนกันขึ้นไปจะเป็นลักษณะหงายคล้ายกลีบกุหลาบขึ้น ซึ่งคล้ายลักษณะเป็นดอกไม้ประดิษฐ์จากการศึกษาพบว่าลวดลายปูนปั้นช่อดอกประดิษฐ์มักพบได้ในศิลปะล้านนา ที่เจดีย์เชียงยัน เจดีย์เกาะกลาง เทียบได้กับที่วัดเจ็ดยอดเมืองเชียงใหม่นั้นจะมีลักษณะคล้ายกัน กล่าวได้ว่าอาจได้รับอิทธิพลลวดลายจากจีนที่พิเศษไปกว่านั้น คือลวดลายจะคลี่คลายและดูลื่นไหลมากกว่า แต่ที่กู่นางเก่านั้นจะมีลวดลายที่หนาทึบซึ่งเป็นอิทธิพลจากศิลปะพุกามอย่างเด่นชัด ซึ่งส่งผลมาถึงปัจจุบัน

การออกแบบ

ช่างทองสุโขทัยมักจะดัดแปลงลวดลายมาจากดอกไม้จริง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความเป็นอิสระแต่ดูมีจังหวะที่ต่อเนื่องกัน รูปทรงที่ปรากฏขึ้นจะไม่เหมือนหรือคล้ายกับรูปทรงตามธรรมชาติทั่วไป แต่อาจจะมีส่วนคล้ายคลึงกับรูปทรงบางอย่างตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นรูปทรงที่เปลี่ยนแปลงได้ (Elastic Form) ความน่าสนใจอยู่ที่ดอกกุหลาบและใบไม้ ซึ่งมีขนาดใหญ่และจี้ที่ห้อยอยู่ในแนวดิ่ง นอกจากนั้นมีการแบ่งระดับสูงต่ำในงาน ทำให้รู้สึกเกิดความเคลื่อนไหวได้มาก รูปทรงของจี้ปลายแหลมที่ห่างจากแนวราบมากเท่าใดย่อมมีแรงที่จะตกกระจายสู่พื้นมากขึ้นเท่านั้น

31. ประเภท สร้อยคอจี้กระหนกลายเปียลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 65 สร้อยคอจี้กระหนกลายเปียลงยา

สร้อยคอจี้กระหนกลายเปียลงยา มาจากลวดลายไทยที่เริ่มพัฒนามาจากรูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม วงรี เป็นต้น ส่วนลายกระหนกจากการศึกษาพบว่าน่าจะมีวิวัฒนาการมาจากศิลปะขอมและศิลปะอู่ทอง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสา โดยใช้ห่วงมาติดกันเป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดไปเรื่อย ๆ จากนั้นนำมาถักเป็นเปีย การทำอะไหล่ทรงผ่าหวาย นำแผ่นโลหะมารีดพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบน นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่ผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอด แต่จะไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน 12 วง เพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกับลายต่อไป การทำลูกประคำเกลี้ยงลายหน้ากระดาน นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต่าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝา จะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนล่างใช้เหล็กตอกลวดลายที่ปลายของหลักตอกจะทำเป็นลวดลายเล็ก ๆ ใช้ค้อนตอกบนหลักตอกบนลวดวงกลมที่วางอยู่บนวัสดุที่อ่อน เช่น ครั่ง แผ่นไม้ แล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อยจะได้ลูกประคำเกลี้ยง ทำไข่ปลาเป็นลายหน้ากระดาน นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำ และบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา ใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นลวดลายหน้ากระดานโดยรอบลูกประคำเกลี้ยง โดยใช้ดินสอร่างไว้ นำไข่ปลามาติดกาวก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ลูกประคำติดลาย 2 ลูก การทำจี้วงรีติดลาย ช่างทองสุโขทัยจะทำหน้าที่วัดขนาดหาองศาหาความโค้งของวงรี เมื่อได้โครงจะทำแผ่นกระดาษโครง เมื่อลายลงตัว

จึงร่างแบบในแผ่นทองใช้เลื่อยฉลุจนได้แผ่นทองรูปวงรีมีลักษณะเป็นแฉกรอบ ช่างจะวัดเพื่อหาองศา ความโค้งของตัวกระหนก ใช้มาตรวัดความยาวของลวด ช่างทองจะดัดลายติด โดยการติดกาวจากนั้นจึงเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน ทำไข่ปลารอบวงรี 2 แถวและมีรอบภายในวงรี การทำจี้ห้อยติดลาย นำแผ่นทองมารีดเป็นรูปทรงกรวยจำนวน 2 แผ่น พับครึ่งตรงกึ่งกลางแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้ทรงหลอดใช้ไฟเป่าแล่นเชื่อมติดกัน ใช้ตะไบและกระดาษทรายลบรอยให้เรียบร่างแบบดัดลายติดกาวจากนั้นจึงเป่าไฟใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเชื่อมลายให้ติดกันมาร้อยติดกับสร้อยเปีย รัดผ่าหวายด้านบนเพื่อล็อคกับเส้นตรงจุดนี้เพื่อขยับลูกอะไหล่ นำมาลงยาโดยการใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงแลเขียวลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนเต็มบริเวณ ค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาแดงละลายแล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดในการต้มในน้ำกรด แล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดจากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้ซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

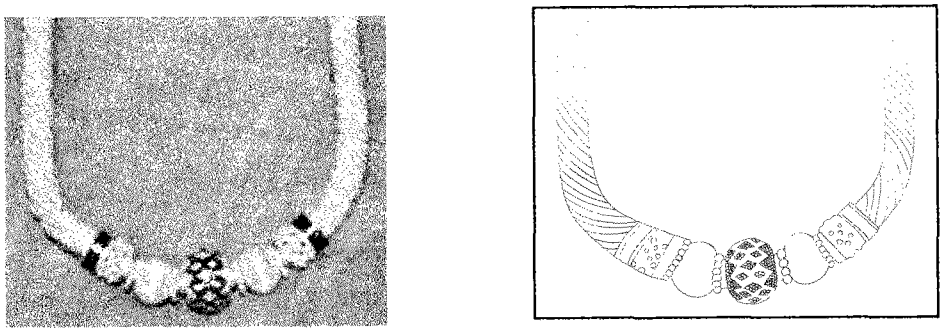
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายจี้กระหนกลายเปียลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เช่น ลายกระหนก ลายหน้ากระดาน ลายกระจัง ลายกระหนกที่ปรากฏบนอะไหล่จี้ มีลักษณะกระหนกหางรวนเรียงกันแบบมีจังหวะช่องไฟ การสะบัดของตัวกระหนกดูนุ่มนวล ส่วนปลายไม่เรียวแหลมและตวัดมากเหมือนกระหนกของภาคกลาง ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะล้านนา โดยปรากฏให้เห็นในส่วนลวดลายสลักไม้ประดับอาคารทางศาสนา เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ลายกระหนกที่พบส่วนใหญ่เป็นกระหนกตัวเดียว ส่วนปลายเรียวแหลมลักษณะโดยรวมจะไม่เรียวแหลม เพรียวและตวัด ลายหน้ากระดานที่ปรากฏบนงานลูกประคำเกลี้ยง ลักษณะเหมือนรูปทรงเรขาคณิตคล้ายลวดลายเครื่องจักสานและผ้าซิ่นตีนจก ซึ่งเทคนิคไข่ปลาจะมีปรากฏบนผ้าซิ่นตีนจก เรียกว่า ลายหางสะเปา ลักษณะเป็นลายแนวดิ่งแนวตั้งเป็นจุดไข่ปลาและซิกแซก ลายกระจังปรากฏบนงานจี้ห้อยปลายแหลมมีลายคล้ายกลีบบัว เป็นสามเหลี่ยมมีหยัก 2 หยัก ส่วนบริเวณด้านในมีกลีบซ้อนอยู่อีกหนึ่งกลีบ

การออกแบบ

การออกแบบความสมดุลที่เหมือนกัน คือ การออกแบบที่กำหนดลูกประคำเกลี้ยงติดลายและจี้ลายกระจังมีลักษณะซ้ายขวาเหมือนกัน มีการแสดงลีลาภายในจี้ลายกระหนกซึ่งเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน (Repetitive) จุดสนใจอยู่ที่จี้กระหนกที่มีความโดดเด่นในลวดลายและขนาดรูปทรง

32. ประเภท สร้อยคอลูกประคำเกลี้ยงลายหน้ากระดานลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 66 สร้อยคอลูกประคำเกลี้ยงลายหน้ากระดานลงยา

สร้อยคอลูกประคำเกลี้ยงลายหน้ากระดานลงยา ลักษณะของสร้อยเป็นลายพันเกลียว รัดผ่าหวายเป็นจังหวะ ๆ เท่า ๆ กัน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากถักสร้อย 4 เสา จำนวน 3 เส้น ใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน ลักษณะการถักเป็นการใช้ลวดเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากการใช้ผ่าหวายมาเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้เพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับได้ การทำอะไหล่ผ่าหวายเพื่อรัดสร้อยถัก พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักและนำมาพันเกลียว การทำลูกอะไหล่ทรงหลอดรีดแผ่นโลหะให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น นำแผ่นไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน จำนวน 2 หลอด ไม่ทำฝาปิดบนล่างของหลอดเพราะจะนำไปร้อยลูกประคำต่อ การทำอะไหล่ดอกพิกุลเพื่อเชื่อมต่อกับอะไหล่ทรงหลอด นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆ กัน จำนวน 6 วง นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่ากัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงเป็นดอกวงกลม 6 ดอก ใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นแถวทั้งหมดจำนวน 48 ดอก นำมาติดด้านบนของลูกอะไหล่ทรงหลอดทั้ง 2 ข้าง การทำอะไหล่ลูกประคำเกลี้ยงขนาดกลาง 2 ลูก และขนาดใหญ่ติดลาย 1 ลูก นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตัวตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝา จะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมที่ติดไข่ปลารอบมาติดบนล่าง เจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักเพื่อนำไปร้อยลูกประคำเกลี้ยงนำลูกประคำเกลี้ยงขนาดกลางมาพ่นทราย ส่วนลูกประคำเกลี้ยงขนาดใหญ่ติดลายหน้ากระดานเทคนิคการทำไข่ปลารอบ 3 แถว ด้านบนล่างมีเชิงเพื่อรับกับลายหน้ากระดาน กำหนดลายหน้ากระดานด้วยดินสอ นำขดลวดสปริงออกจากกล้าใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงมีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละ

ห่วงละลายแล้วเพื่อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ด นำแต่ละเม็ดมาเรียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและดอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นำมาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ลูกประคำติดลายโดยรอบ นำชิ้นส่วนประกอบมาประกอบกัน โดยการร้อยเริ่มจากผ่าหวายลูกอะไหล่ทรงหลอดติดดอกพิกุล ผ่าหวายติดไข่ปลารอบลูกประคำเกลี้ยงพ่นทราย ผ่าหวายติดไข่ปลารอบลูกประคำเกลี้ยงติดลายหน้ากระดาน ผ่าหวายติดไข่ปลารอบลูกประคำเกลี้ยงพ่นทราย ผ่าหวายติดไข่ปลารอบลูกอะไหล่ทรงหลอด ผ่าหวายรัดสร้อยพันเกลียว นำชิ้นงานที่ประกอบเสร็จมาลงยาด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ นำมาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงบนช่องว่างของลายหน้ากระดาน และลูกอะไหล่ทรงหลอดทั้ง 2 หลอด ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายจึงปล่อยให้เย็นเอง จากนั้นนำมาทำความสะอาดชิ้นงานต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด เข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่าเป่าด้วยไดร์แล้วค่อยนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

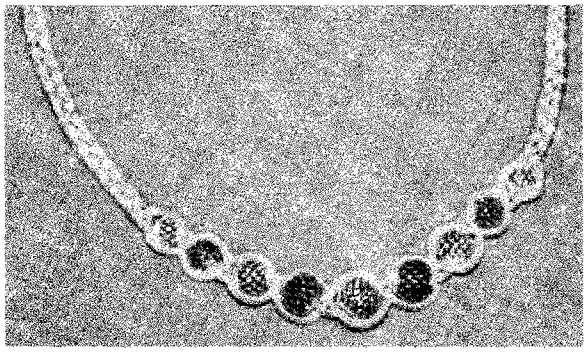
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

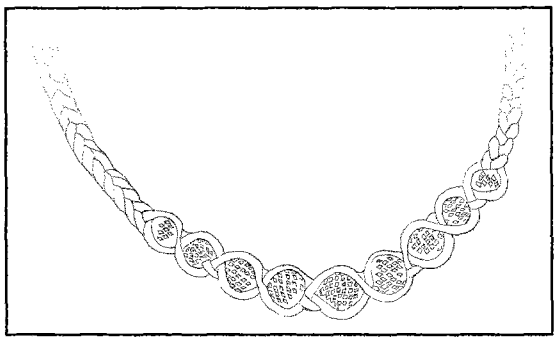
ลวดลายลูกประคำเกลี้ยงลายหน้ากระดานลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้นจิตรกรรมฝาผนังอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เช่น ลายหน้ากระดานโครงสร้างส่วนใหญ่ของลายไทยมีที่มาจากรูปทรงเรขาคณิต ลายหน้ากระดานซึ่งปรากฏบนลูกประคำเกลี้ยงนั้นจะแบ่งเป็น 3 แถว แถวกลางจะโดดเด่นเพราะมีขนาดใหญ่กว่าแถวบนและแถวล่าง ลายดอกพิกุลบนลูกอะไหล่ทรงหลอดได้รับแรงบันดาลใจจากการเลียนแบบธรรมชาติ(ลวดลายพันธุ์พฤกษา) ดอกพิกุลเป็นดอกไม้ไทยที่มีคุณค่า แม้จะร่วงโรยก็ยังมีกลิ่นหอมและความงามอยู่ ลายพันเกลียวได้รับแรงบันดาลใจจากเครื่องจักสานที่นิยมมัดเป็นเกลียว นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความสามัคคี ความแข็งแรง

การออกแบบ

การออกแบบมีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน (Repetitive) ของลายหน้าดาน ลักษณะของลูกประคำเกลี้ยง 2 ลูก และทรงหลอด 2 หลอดช่วยในเรื่องของน้ำหนักซ้ายขวาให้สมดุลกัน จุดสนใจอยู่ที่ลูกประคำเกลี้ยงติดลายหน้ากระดานเพราะขนาดที่ใหญ่และโดดเด่นในเรื่องของลวดลาย การลงยาสีแดงทำให้ความรู้สึกเร่าร้อนอันตราย รุนแรง ซึ่งในความเชื่อของคนจีนเชื่อว่าสีแดงเป็นสีแห่งความโชคดี ความเป็นสิริมงคล

33. ประเภท สร้อยคอลูกประคำลายหน้ากระดานพันเปียลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 67 สร้อยคอลูกประคำลายหน้ากระดานพันเปียลงยา

สร้อยคอลูกประคำลายหน้ากระดานพันเปียลงยา เป็นเครื่องประดับที่ไม่นิยมการร้อยด้วยผ้าหวายแต่จะใช้การร้อยลูกประคำกับสร้อยลักษณะเหมือนการถักเปีย มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา จำนวน 2 เส้น โดยใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน ลักษณะการถักเป็นการใช้ลวดเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถักสอดในลูกประคำเกลี้ยง การทำลูกประคำเกลี้ยงติดลายหน้ากระดาน 9 ลูก นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต้าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน เจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักเพื่อร้อยลูกประคำเกลี้ยง ร่างลายหน้ากระดานด้วยดินสอ นำขดลวดสปริงออกจากกล้าใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงมีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ด นำแต่ละเม็ดมาเรียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและดอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นำมาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ลูกประคำติดลายโดยรอบ จากนั้นนำส่วนประกอบมาร้อยโดยการถักเปียเมื่อถึงลูกประคำเกลี้ยงติดลายก็ร้อยและถักเป็นเปียสลับกันไป ลงยาด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ นำมาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและเขียวลงบนช่องว่างของลายหน้ากระดาน ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ จึงปล่อยให้เย็น จากนั้นนำมาทำความสะอาดชิ้นงาน ด้วยการต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด เข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่าเป่าด้วยไดร์ แล้วค่อนนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

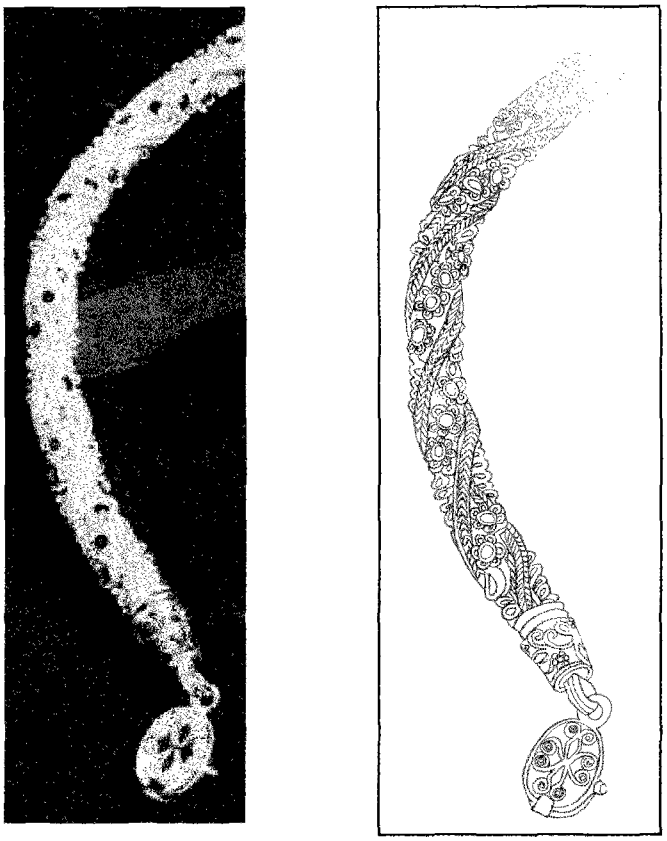
ลวดลายหน้ากระดานพันเปียลงยานี้ได้รับแรงบันดาลใจจากประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เช่น ลายหน้ากระดานคล้ายลายประเภทลายแผง เป็นลายช่องตารางแนวทแยง ลักษณะเป็นลายเดี่ยว ๆ นำมาจัดวางต่อเนื่องกันในทุกทิศทางจนเป็นแผงบนพื้นที่ขนาดต่าง ๆ กันได้ สำหรับลายประเภทแผงมักพบเป็นผลงานปูนปั้นในเมือง

เชียงใหม่ สันนิษฐานว่าต้นแบบน่าจะเกิดในราวพุทธศตวรรษที่ 24 ลงมาซึ่งเป็นช่วงศิลปะอยุธยาตอนปลายเจริญรุ่งเรืองและมีอิทธิพลต่อศิลปะล้านนาในเมืองเชียงใหม่

การออกแบบ

การออกแบบของลวดลายหน้ากระดานที่ปรากฏอยู่บนลูกประคำมีลักษณะซ้ำ ๆ กัน และมีการเพิ่มขนาดขึ้นเรื่อย ๆ ลักษณะของการถักเปียให้แนบไปกับลูกประคำมีการลื่นไหลต่อเนื่องกันไป จุดสนใจอยู่ที่ลูกประคำลายหน้ากระดานขนาดใหญ่อยู่ในบริเวณตรงกลางและมีการลงยาสีแดงให้ความรู้สึกอันตราย เร่าร้อน รุนแรง และการลงยาสีเขียวให้ความรู้สึกงอกงาม พักผ่อน สดชื่น เครื่องประดับชิ้นนี้จึงดูเคลื่อนไหวไปมา

34. ประเภท สร้อยคอเถาวัลย์ดอกพิกุลพันเกลียวลงยา ร้านอรอนงค์ช่างทอง



ภาพประกอบ 68 สร้อยคอเถาวัลย์ดอกพิกุลลงยา

สร้อยคอเถาวัลย์ดอกพิกุลลงยา ถือเป็นเครื่องประดับที่นิยมมากและมีชื่อเสียง เป็นลายที่อยู่ในช่วงปี 2536 – 2537 ได้รับความนิยมจากลูกค้ามาก แต่ปัจจุบันความนิยมลดน้อยลง ช่างทองสุโขทัยจึงไม่ค่อยทำมากเหมือนเมื่อก่อน กระบวนการผลิตมีดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา โดยใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถัก เพื่อให้จับถักได้สะดวกและเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายมาปิด รัดผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ส่วน

ที่เหลือขยับขึ้นได้ นำมาพันเกลียวการทำอะไหล่ดอกพิกุลโปร่ง นำลวดไปพันกับกล้าให้เหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำแต่ละห่วงมาเรียงต่อกันเป็นวงกลมจำนวน 6 กลีบ เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันตัดห่วงแต่ละห่วงละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางตรงกลางของกลีบดอกพิกุล โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนกลีบดอกพิกุล โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟซึ่งการทำดอกพิกุลต้องทำประมาณ 72 ดอก การทำอะไหล่ทรงหลอดรีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 2 อัน ร่างแบบเป็นลายคร่าว ๆ นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดเป่าไฟให้เนื้อโลหะหลอมรวมติดกัน มีการทำไข่ปลาเป็นดอกพิกุล 7 เม็ด มาติด 4 ดอกโดยรอบ การทำลูกอะไหล่ทรงผ่าหวาย นำแผ่นโลหะมารีดพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบน นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ โดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่ผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการ แล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันจะได้ผ่าหวายที่เท่า ๆ กัน 2 วง เพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกับลายต่อ การทำจี้ล็อคนำแผ่นโลหะมารีดแล้วใช้เลื่อยฉลุเป็นแผ่นวงรี ใช้ดินสอร่างแบบเป็นลายก้านขดเป็นกันหอย นำขดลวดที่พับออกจากกล้ามาดัดเป็นลายเป่าไฟใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน ทำห่วงติดด้านบนและนำแผ่นโลหะตามขนาดกว้าง ยาว หนา มารีดและใช้ดินสอวัดขนาดตัดแผ่นโลหะมาปิดรอบแผ่นวงรี 2 แผ่นลักษณะประกบกัน เจาะรูเพื่อติดลูกมะยมเป่าไฟเชื่อมให้ติดกัน นำอะไหล่ส่วนประกอบมาประกอบเป็นสร้อยและนำมาลงยาใช้พู่กันเบอร์เล็กแต้มสีลงยาสีแดง น้ำเงิน และเขียว แต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการใช้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ การทำความสะอาดโดยการกัดในน้ำกรด แล้วนำมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรง ใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืนนำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง นำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

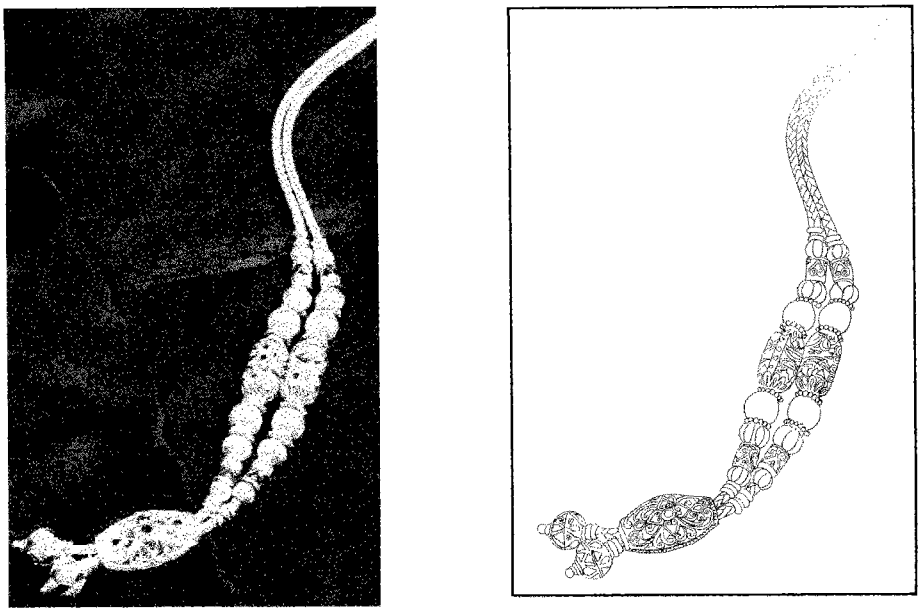
ลวดลายเถาวัลย์ดอกพิกุลพันเกลียวลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น ดอกพิกุล และจัดอยู่ในกลุ่มลวดลายพันธุ์พฤกษาที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะล้านนาลวดลายพันธุ์พฤกษาถือได้ว่าเป็นลวดลายที่สำคัญและจัดอยู่ในประเภทลายเครือเถาที่มีลวดลายอิสระ ซึ่งดูเหมาะสมที่จะนำมาใช้ประดับตกแต่งในทุกลักษณะของพื้นที่ ดังนั้นชาวล้านนาจึงนิยมที่จะใช้ลวดลายนี้ประดับตกแต่งใช้กันอย่างแพร่หลายจนถือเป็นลักษณะเฉพาะถิ่น มีผู้กำหนดชื่อว่า " ลายเครือล้านนา " ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าติโลกราชในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ลงมาและที่มาของลวดลายพันธุ์พฤกษานี้ก็คือ จีน ในสมัยราชวงศ์มังรายในช่วงที่เมืองเชียงใหม่มีความสำคัญ (พ.ศ. 1893 – 2101) ตรงกับราชวงศ์หยวน (Juan) ราชวงศ์หมิง (Ming) ตอนต้นได้พบหลักฐานบนเครื่องถ้วยของจีนว่ามีลักษณะลวดลายพันธุ์พฤกษาประเทศจีนนั้นมีความสัมพันธ์ทางการเมืองและการค้าจนทำให้เกิดการถ่ายเททางวัฒนธรรมต่อกันและกัน และเนื่องจากเมืองสุโขทัยได้มีการสร้างสัมพันธไมตรีกับจีนจนเกิดมีการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม จากการพบแหล่งเตาเผาของจีนกระจายอยู่เป็นอันมากในดินแดนสุโขทัย รวมทั้งอิทธิพลของล้านนาที่มีเขตติดต่อกับเมืองสุโขทัยจนเกิดการ

ผสมผสานทางวัฒนธรรมต่อกันและกันอีกด้วย ลวดลายเครือเถาเลื้อยยังสอดแทรกคติความเชื่อในเรื่องของการเจริญเติบโตไม่หยุดนิ่ง ส่วนดอกพิกุลเป็นดอกไม้ไทยชนิดหนึ่งมีกลิ่นหอม

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำๆกัน (Repetitive) ให้ความรู้สึกลื่นไหลต่อเนื่องกันไป ลายที่ปรากฏบนอะไหล่ทรงหลอดและจี้ล็อคมีลักษณะการออกแบบความสมดุลที่เหมือนกันอีกทั้งน้ำหนักของสีลงยายังช่วยเพิ่มความโดดเด่นและสวยงามให้ปรากฏชัดเจนมากขึ้น

35. ประเภท สร้อยคอจี้ลายประจำยามเกลียวเชือกลงยา ร้านอรอนงค์ช่างทอง



ภาพประกอบ 69 สร้อยคอจี้ลายประจำยามเกลียวเชือกลงยา

สร้อยคอจี้ลายประจำยามเกลียวเชือกลงยาเป็นลายประยุกต์ผสมผสานระหว่างลายไทยกับลายรูปทรงอิสระ โดยการสร้างสรรค์และตกแต่งให้ดูเรียบง่าย มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา เป็นเกลียวเชือกใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถัก เพื่อใช้จับถักได้สะดวกและเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายมาปิดรัดผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียว เพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับขึ้นได้ การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายนำแผ่นโลหะมารีดพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบน นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่ผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอด แต่จะไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออกนำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันจะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน จำนวน 16 วง เพื่อนำไปเชื่อมลายต่อ การทำลูกอะไหล่ทรงหลอด รีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนาตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นเมื่อนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นก็เข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน

ตัดหลอดขนาดเล็ก 4 หลอดและขนาดใหญ่ 2 หลอด รวม 6 หลอด ร่างแบบลงบนอะไหล่ทรงหลอดทำไข่ปลาและลวดทองมาเดินลวดลาย โดยการเป่าไฟหลอมให้เนื้อโลหะรวมกัน การทำอะไหล่ผ่าหวายติดไข่ปลา ใช้กรรมวิธีเดิมจนได้ผ่าหวายจำนวน 8 วง และนำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่าๆ กับเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดไว้สำหรับติดรอบวงผ่าหวาย โดยการเป่าไฟใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อติดกัน การทำลูกประคำเกลี้ยง 4 ลูก ลูกประคำแตงโม 4 ลูก และลูกประคำติดลาย 2 ลูก รวม 10 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน เจาะรูให้ได้ตามเส้นถักเกลียวเชือก นำลูกประคำเกลี้ยง 4 ลูกมาตอกด้วยเหล็กปลายแหลมมีลายใช้ครั่งเป็นตัวยึดแล้วใช้ค้อนค่อย ๆ ตอกจะปรากฏเป็นลายบนลูกประคำ ส่วนลูกประคำเม็ดแตงโมใช้เทคนิคการดุนลายใช้ค้อนเคาะขึ้นเป็นรูป ลูกประคำติดลายไข่ปลาและลายหยดน้ำการเดินลวดลายบนพื้นผิว กำหนดแบบคร่าว ๆ ด้วยดินสอ ใช้กาวติดลาดลายจากนั้นใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีจะได้ลูกประคำติดลายหยดน้ำและใช้ไฟเป่าทำไข่ปลาติดเป็นรูปทรงสามเหลี่ยม ทำผ่าหวายติดเป็นวงลดหลั่นจากใหญ่มาเล็กบนสุดติดลูกประคำขนาดเล็ก ทำจี้ลายประจำยามรีดแผ่นโลหะให้ได้ขนาดกว้าง ยาว หนาตามกำหนด ร่างแบบที่กำหนดไว้บนแผ่นทองนำเลื่อยมาฉลุให้ได้จำนวน 2 แผ่น เป่าไฟเชื่อมให้ติดกันตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลาย ใช้เครื่องมือในการหักมุมเมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ใช้คีมช่วยบีบตามรอยหยัก ซึ่งได้วัดแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมจะได้จี้ติดลายประจำยาม นำอะไหล่มาประกอบเป็นชิ้นงานนำชิ้นงานลงยาใช้พู่กันเบอร์เล็กแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจนสีลงยาสีแดง เขียว และดำเต็มบริเวณที่ต้องการ ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟเพิ่มความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ ปล่อยทิ้งไว้จนเย็นเอง นำมาทำความสะอาดในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ ให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง

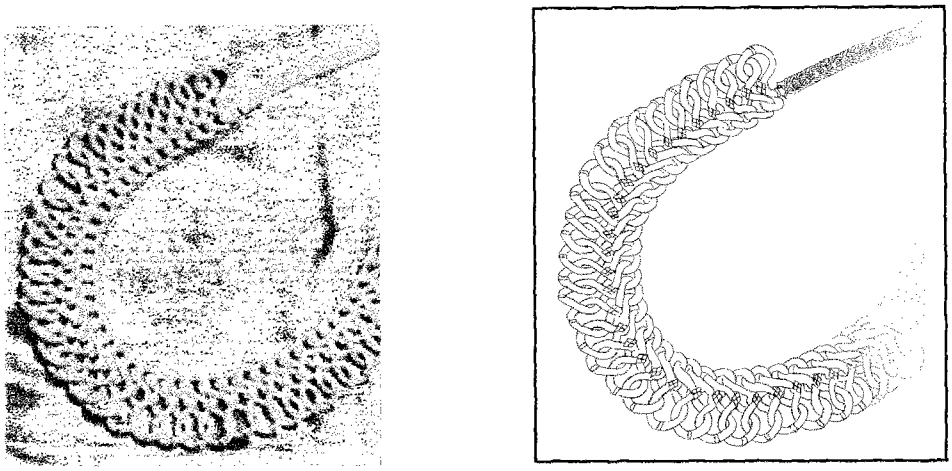
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายจี้ลายประจำยามเกลียวเชือกลงยา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้นจิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลักษณะของการผสมผสานระหว่างลายไทยและลายประยุกต์เหมือนงานศิลปะแบบพุกาม เครื่องประดับชิ้นนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากลายประจำยามซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากลูกจัน รูปร่างเป็นดอกเป็นดวงพื้นฐานของลายมีโครงสร้างเป็นสี่เหลี่ยมทแยงมุมตรงกลางเป็นรูปวงกลม รอบนอกสี่ด้านประกอบด้วยบัว จัดเป็นแม่ลายใช้สำหรับออกลายและห้ามลาย ถ้าอยู่โดด ๆ มีชื่อเรียกว่า "ประจำยามดอกลอย"

การออกแบบ

ลวดลายที่อยู่รอบๆ เป็นลายกระหนกรูปโค้งมีลักษณะความสมดุลซ้ายขวาเท่ากัน ลายหยดน้ำ ลายแตงโม ลายครึ่งวงกลม ถือเป็นลวดลายประยุกต์จากธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิตที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ตามจินตนาการของช่างทองสุโขทัย จุดสนใจอยู่ที่จี้ลายประจำยามที่โดดเด่นทั้งรูปร่างและสีลงยา เครื่องประดับชิ้นนี้มีการออกแบบเรื่องของสัดส่วนที่เท่ากันของส่วนประกอบชิ้นเล็ก ๆ สอดประสานสัมพันธ์กัน

36. ประเภท สร้อยคอแพรทอง ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 70 สร้อยคอแพรทอง

สร้อยคอแพรทอง มีลักษณะคล้ายการทำเครื่องจักสาน ช่างทองสุโขทัยมีการทำงานคล้ายกับช่างจักสานเนื่องจากวัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่จะใช้ไม้ไผ่ ซึ่งมีอยู่หลายชนิด โดยช่างจะคำนึงถึงความทนทาน ความยากง่ายของรูปทรงและลวดลายเครื่องจักสานพื้นบ้าน เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ถูกทำขึ้นมาเพื่อใช้สอยตามความจำเป็น ลักษณะของงานจึงมีรูปแบบเฉพาะอันแสดงเอกลักษณ์ของช่างต่อการออกแบบและวัสดุ เหมือนกับช่างทองสุโขทัยกับวัสดุทองคำ เป็นต้น มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการเป็นเหมือนขดสปริงแล้วตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายของห่วงเสาให้ติดกันจะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ นำมาถักด้วยการสอดคล้องกันไปมาเหมือนตัวเลขแปดตัวเท่า ๆ กันเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ความยาวประมาณ 13 นิ้ว ส่วนสร้อยทั้ง 2 ข้างเป็นลักษณะขัดมันซึ่งมีวิธีการทำ คือ การชักลวดให้ได้ความยาวที่ต้องการหลังจากนั้นจะตัดเป็นท่อน ๆ เท่า ๆ กัน แล้วนำแต่ละท่อนมาดัดเป็นหัวรูปวงรี (คล้าย) เชื่อมห่วงคู่ ให้ต่อกันเหมือนโซ่โดยทั่ว ๆ ไปเชื่อมสานกันต่อเนื่องแล้วช่างจะเริ่มขัดโดยใช้ตะไบละเอียดขัดมันสร้อย ซึ่งเป็นการลบเหลี่ยมของสันห่วงแต่ละห่วง ส่วนสันห่วงเกิดเป็นเหลี่ยมยาวตามความยาวของห่วงแต่ละห่วงตลอดทั้งเส้น สร้อยขัดมันที่ดีเมื่อนำมาวางสร้อยตามแนวนอนจะเห็นสันของห่วงแต่ละห่วงของเสร้อยเป็นแนวเส้นตรง การทำอะไหล่ผ่าหวาย นำแผ่นโลหะมารีดพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ โดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่ผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งจะได้ทรงหลอด แต่จะไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออกนำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน นำไปรัดเส้นถักสี่เสาจำนวน 38 วง การทำไข่ปลา 9 เม็ด ลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อกำหนดขนาดเม็ดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลมจำนวน 9 เม็ด นำมาเรียงให้ติดกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟจำนวน 38 ชิ้น นำเม็ดไข่ปลามาเทิ่นบนสร้อยถักสี่เสา ใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน และใช้น้ำประสานผงวางบนสร้อยถักสี่เสาเป่าไฟ สร้อยคอแพรทองไม่ปรากฏการลงยาสี จึงต้องนำไปทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่า จากนั้น

นำมาขัดด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ ใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืนและนำมารัดด้วยแปรงแล้วเป่าซินส์เคลือบผิวนำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาดแล้วเข้าเครื่องขัดเพื่อให้ชิ้นงานเงานำมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบ อบให้แห้งจึงเสร็จ

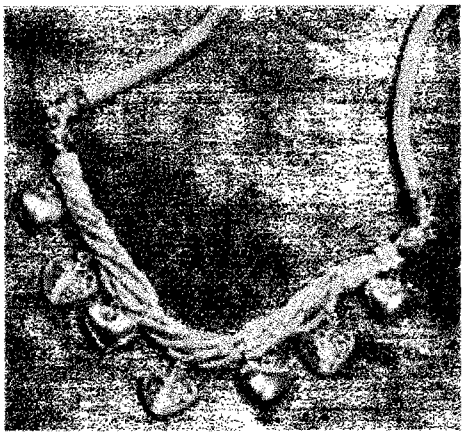
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

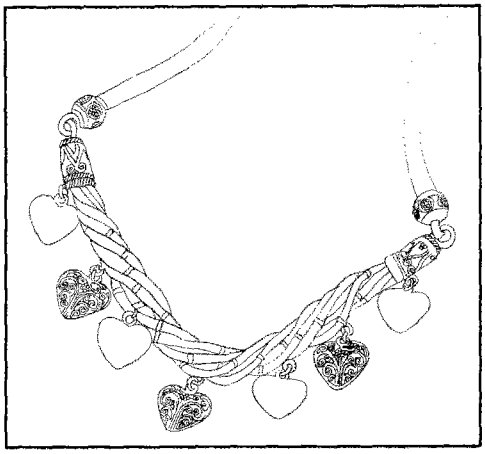
ลวดลายแพรทองได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องจักสาน คือ การสานหรือการถัก เป็นวิธีการทำเครื่องจักสานที่นิยมแพร่หลายทั่วไปเพราะสามารถปรับลดและเพิ่มขนาดได้ง่ายที่สุด กำหนดรูปทรงได้ตามความต้องการโดยมีแม่แบบเป็นตัวกำหนด วิธีการสานนิยมใช้ในการผลิตงานหลายชนิด เช่น สานเป็นแผ่นผืนของสาดหรือเสื่อทรงเหลี่ยมของก่องตัวใบตาล กระบอกของก๋วยหรือเข่งน้ำถุ้ง คตีข้าว เป็นต้น การทำไข่ปลารูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เป็นรูปทรงเรขาคณิตที่มีรูปแบบเฉพาะตัวนิยมนำรูปทรงนี้มาใช้ในงานออกแบบกันมาก ในงานออกแบบสองมิติและสามมิติ เพราะรูปทรงเรขาคณิตมีลักษณะเด่นที่สามารถประยุกต์ให้เข้ากับการออกแบบร่วมสมัยมีความเรียบง่ายและสง่างาม

การออกแบบ

การออกแบบน่าสนใจของงานอยู่ที่การรวมกันของสร้อยสี่เสา ซึ่งแสดงจังหวะสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ลักษณะเป็นการออกแบบให้ลื่นไหล (Flowing) เส้นโค้งที่สอดคล้องกันไปมา ช่วยเพิ่มความรู้สึกเคลื่อนไหวต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป ไข่ปลาและผ่าหวายเป็นสิ่งที่น่าสนใจ (Interesting Point) ที่ช่วยตกแต่งให้มีน้ำหนักในตัวของมันซึ่งมีส่วนให้ความสมดุลที่เหมือนกัน

37. ประเภท สร้อยคอสายใยหัวใจลงยา ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 71 สร้อยคอสายใยหัวใจลงยา

สร้อยคอสายใยหัวใจลงยามีลวดลายคล้ายกับลวดลายประดับกรอบซุ้มจะนำรายบางองค์ในวัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย แสดงถึงความใกล้ชิดกับแหล่งบันดาลใจจากศิลปะจากพม่าหรือศิลปะล้านนา ลักษณะปรากฏเป็นกระหนกวงโค้งที่ประกอบกันเป็นกลุ่ม ขมวดเป็นหัว โดยไม่เน้นปริมาตรให้เด่นชัด มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสาและการถักสร้อย 4 เสา โดยใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถัก 3 เสาและสร้อยถัก 6 เสา สอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายมาปิดรัดผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับขึ้นได้ การทำลูกอะไหล่ทรงหลอดรีดแผ่นให้ได้ขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวขนาด 1 ซม. จำนวน 2 หลอดและ

ขนาด 0.5 ซม. จำนวน 2 หลอด ทำฝาปิดด้านบนของหลอดและทำห่วงเชื่อมติดด้านบน ร่างแบบบนลูกอะไหล่ทรงหลอด นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดและดัดเป็นลวดลายโดยใช้คีม ใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมจะได้ลูกอะไหล่ทรงหลอดติดลายเส้น ส่วนตรงกลางทำไข่ปลาเป็นลายฟันปลาและดอกพิกุลดอกเล็ก ๆ 8 ดอก นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆกัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงสะลายแล้วเนื้อทองจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำโรยบอแรคก์ละลายให้เข้ากันและใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟการทำอะไหล่ผ่าหวาย 60 วงรัดสร้อยถัก 3 เสาระยะห่างเท่า ๆ กัน พับแผ่นโลหะตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กันเพื่อนำไปรัดเส้นถัก 3 เสา เหลือ 7 วง ทำห่วงปิดด้านบนไว้สำหรับคล้องห่วงลูกประคำหัวใจ การทำลูกประคำหัวใจ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นลูกหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกลูกหัวใจ ใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนพร้อมที่จะไปคล้องห่วงสร้อยถัก 3 เสา จำนวน 7 ลูก ลูกประคำหัวใจจะแบ่งออกเป็นลูกประคำหัวใจเกลี้ยง 4 ลูกและลูกประคำหัวใจติดลายด้วยการนำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้คีมดัดลายกระหนกขดติดบนลูกประคำหัวใจ ใช้กาวติดแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ลูกประคำหัวใจติดลาย นำมาลงยาสีแดงดำและเขียว ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการหากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่เป่าไฟค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง แล้วทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรด และเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิวเข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่าเป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

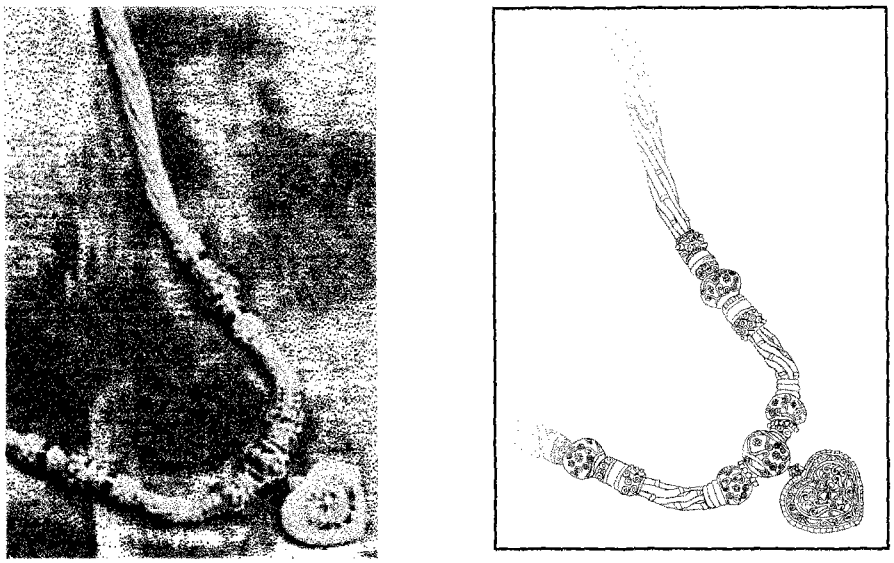
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายสายใยหัวใจลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลวดลายไทยซึ่งคล้ายกับลวดลายประดับกรอบซุ้มจระนำรายบางองค์ในวัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัยและที่กรอบซุ้มจระนำของเจดีย์ประจำด้านพระศรีมหาธาตุที่ยอดซุ้ม ปลายกรอบซุ้มที่มีรูปทรงมังกรมีขา มีหางเป็นเป็นกลุ่มกระหนกที่คดโค้งอย่างต่อเนื่อง หัวกระหนกและปลายกรมีปริมาตรชัดเจน สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลทางด้านลวดลายประดับจากศิลปะลังกา เมื่อครั้งที่บูรณะครั้งใหญ่ วัดพระศรีมหาธาตุในรัชกาลของพระยาเลอไทเริ่มแรกสุโขทัยได้รับกระหนกแบบลพบุรีซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นลายเฟื่องอุบะของเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัยซึ่งประจำด้านพระศรีมหาธาตุ วัดพระศรีมหาธาตุเมืองสุโขทัย นับเป็นลวดลายของศิลปะสุโขทัยที่ยังหลงเหลือให้เห็นเป็นศิลปะลพบุรี

การออกแบบ

การออกแบบเน้นความสัมพันธ์ของขนาดในภาพรวม จากลูกประคำหัวใจที่เท่ากันยังแสดงลีลาที่มาจากการออกแบบสลับไปมา (Alternative) ของลูกประคำหัวใจลงยากับลูกประคำหัวใจเกลี้ยงและการกำหนดทิศทางของสร้อยพันเกลียวไปในทิศทางเดียวกัน ความรู้สึกสัมผัสในงานออกแบบเช่นนี้จะไปสู่การเคลื่อนไหว (Movement) ในงานออกแบบลักษณะของรูปทรง สี ขนาด จะให้ความรู้สึกที่กลมกลืนหรือการออกแบบสลับไปมาของวัตถุจะให้ความรู้สึกตัดกัน(Contrast)แต่เมื่อนำมารวมตัวกันให้เป็นเอกภาพ (Unity) ความเป็นระเบียบสวยงามจะช่วยให้สร้อยสายใยหัวใจมีความน่าสนใจได้มากขึ้น

38. ประเภท สร้อยคอสายรุ้งหัวใจฉลุลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 72 สร้อยคอสายรุ้งหัวใจฉลุลงยา

สร้อยคอสายรุ้งหัวใจฉลุลงยาเป็นการเดินลวดลายบนแผ่นโลหะน้ำหนัก 161.39 กรัมหรือ 10.81 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสา นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการจะเป็นเหมือนขดสปริงตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายห่วงให้ติดกันจะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ การทำอะไหล่ผ่าหวายรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้ได้เป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถัก 3 เสา จำนวน 100 วง นำสร้อยมาพันเกลียวให้ไปในทางเดียวกัน ตัดผ่าหวายขนาดเท่า ๆ กัน 11 วง และนำมาติดไข่ปลารอบ 5 วง นำขดลวดสปริงออกจากกล้าตัดห่วงแต่ละห่วงให้เท่ากัน เป่าไฟให้ละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางเรียงต่อกันรอบวงกลมผ่าหวาย โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนผ่าหวายโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำอะไหล่ทรงหลอด รีดแผ่นทองให้ได้ขนาด กว้าง ยาว หนา ตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นทองไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดจากนั้นเป่าไฟใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 4 หลอด ขนาด 0.5 ซม.และ 4 หลอด ขนาด 1 ซม. นำอะไหล่ทรงหลอดขนาด 1 ซม. มาทำไข่ปลาติดเรียงกันเป็นแถว การทำลูกประคำลวดลายดอกพิกุลใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกันนำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถัก 3 เสาพันเกลียว พร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประคำเกลี้ยงตัดลวดลายเป็นรูปกระหนกวงโค้งและนำเม็ดไข่ปลามาเรียงเป็นตอกวงกลมเป็นลวดลายดอกพิกุล ทำลวดขด

เป็นกันหอยติดโดยรอบดอกพิกุล เป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับลูกประคำเกลี้ยงขนาดกลางจำนวน 4 ลูก และขนาดใหญ่จำนวน 1 ลูก การทำลูกประคำจี้หัวใจฉลุขนาดใหญ่ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาดที่ต้องการนำแผ่นลูกหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกลูกหัวใจนำมาร่างแบบแล้วใช้เลื่อยฉลุตามแบบใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้คีมตัดลายกระหนกและลายประจำยามรูปหัวใจตรงกลางใช้ไข่ปลาติดเป็นดอกพิกุล 7 เม็ดเป็นวงกลม ใช้กาวติดแล้วค่อยใช้ผงบอแรกซ์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ลูกประคำหัวใจติดลาย นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน นำมาลงยาสีแดง ดำ และเขียว ใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการหากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง นำมาทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิวเข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่าเป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

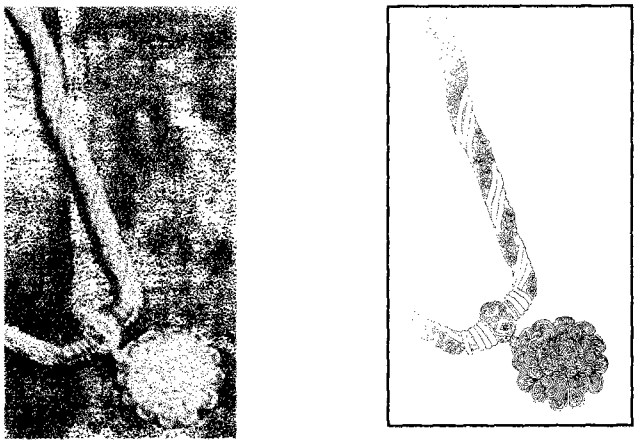
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายรุ้งหัวใจฉลุลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมลวดลายพันธุ์พฤกษา ลายกระหนกที่มาจากศิลปะพุกามและศิลปะจีน โดยได้รับอิทธิพลมาจากเมืองเชียงใหม่ กระหนกในระยะแรกของเมืองเชียงใหม่ เป็นกระหนกที่มีลักษณะแบบแผ่นรอบหัวกระหนกมีรอยบากและขมวดเป็นวงสบัดปลายแหลมที่ได้รับการสืบทอดมาจากศิลปะพม่าแบบพุกาม แต่มีปริมาตรของลายน้อย ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 20 กระหนกจะเกิดจากเส้นปูนปั้นม้วนตามทรงของกระหนกหัวขมวดโดยรอยเกิดจากการปั้นปูนให้ยกขึ้นทำให้กระหนกเริ่มบางเพรียว ซึ่งเปรียบเสมือนการเดินลวดทองบนแผ่นโลหะ ส่วนลายประจำยามรูปหัวใจเข้าใจว่าเป็นอิทธิพลจากศิลปะพม่าแบบพุกาม ลวดลายภายในมีลักษณะของวงโค้งม้วนขดเข้าใจว่าหัวม้วนของกระหนกคงมีการผสมผสานระหว่างศิลปะจีน วงโค้งแต่ละวงโค้งมากมีทั้งโค้งเข้าและโค้งออกต่อเนื่องกัน พบได้ที่ลายประดับเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หยวนและราชวงศ์เหม็ง

การออกแบบ

การออกแบบลายที่ปรากฏบนลูกประคำเป็นการออกแบบซ้ำ ๆ กัน คือ มีดอกพิกุลอยู่ตรงกลางและมีลายก้านขดและลายกันหอยประดับลวดลายโดยรอบ ส่วนอะไหล่ทรงหลอดเทิ่นดอกพิกุลเป็นการออกแบบแสดงลักษณะพื้นผิวความสมดุลที่เหมือนกัน ลูกประคำที่อยู่ตรงกลางมีขนาดใหญ่และเป็นตัวถ่วงดุลน้ำหนัก แต่จุดสนใจอยู่ที่ลูกประคำจี้หัวใจที่มีความโดดเด่นทั้งกระบวนการผลิต ใช้การฉลุลวดลาย ขนาดและสีมีการรวมตัวอย่างเหมาะสมกลมกลืน

39. ประเภท สร้อยคอพวงมาลัยดอกมะลิซ้อน ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 73 สร้อยคอพวงมาลัยดอกมะลิซ้อน

สร้อยคอพวงมาลัยดอกมะลิซ้อนเป็นงานออกแบบที่มีเอกภาพ คือ ความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน (Coherence) มีส่วนประกอบของส่วนต่าง ๆ สอดคล้องสัมพันธ์ เช่น จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง มวล ปริมาตร ลักษณะผิว บริเวณว่าง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสานำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการจะเป็นเหมือนขดสปริงตัดด้วยกรรไกร จะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายห่วงให้ติดกันจะได้เป็นห่วงกลม ร้อยห่วงให้ติดกันไปเรื่อย ๆ ต่อมาเป็นการทำอะไหล่ทรงผ่าหวาย รีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้ได้เป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปดัดลายต่อทั้งหมดจำนวน 6 วง การทำอะไหล่ดอกพิกุล นำลวดไปพันกับกล้าให้เหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกันเป็นวงกลมจำนวน 6 กลีบ เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกัน ตัดห่วงมาละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางตรงกลางของกลีบดอกพิกุล ใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนกลีบดอกพิกุล โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟทั้งหมดประมาณ 100 ดอก นำมาติดกับสร้อยถักสามเสาเรียงให้ติดกัน 2 แถว เพื่อนำไปพันเกลียวกับสร้อยถักสามเสาแบบธรรมดา การทำลูกประคำติดลายดอกพิกุลจำนวน 1 ลูก นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนและล่าง นำลวดทองจากขดลวดที่พันกับกล้าใช้คีมบีบเป็นลวดลายกระหนกวงโค้งและทำไข่ปลาให้เป็นดอกพิกุล นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงมีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน ใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นดอกพิกุล ใช้กาวติดก่อนแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง การทำจี้ดอกมะลิซ้อน การขึ้นรูปลวดโดยการขดให้เป็นวงกลม ใช้ตะไบถูปลายลวดข้างหนึ่งให้เรียวแหลม หรืออาจจะใช้การตีขึ้นรูปบนทั่งให้ปลายเรียวแหลม จากนั้นใช้คีมปากกลม (ผิวเรียบ) หรือคีมปากรูปครึ่งวงกลมจับปลายเส้นลวดให้แน่นแล้วใช้มือดัดโค้งเส้นลวดพันไปรอบปากคีม ถ้าลวดขนาดใหญ่และแข็งให้เคลื่อนที่คีมไปตามเส้นลวดขณะดัดโค้ง ถ้าต้องการดัดขดลวดให้วงของขดลวดไม่ชิดกัน ให้ขดลวดห่าง ๆ การขึ้นรูปขดลวดควรใช้คีมจับขดลวดที่ส่วนปลายของปากคีม ไม่ควรจับส่วนอื่น ๆ ของปากคีม ลักษณะของกลีบดอกมะลิซ้อนมี 3 ขนาด ซึ่งช่างจะกำหนดด้วยการวัดขนาด ความยาวของขดลวดตามขนาดที่ต้องการ ขนาดใหญ่จำนวน 12 กลีบ ขนาดกลางจำนวน 12 ดอก และขนาดเล็ก 12 ดอก ตรงกลางทำเป็นเกสร โดยการหลอมปลายลวดให้เกิดเป็นเม็ดโลหะทรงกลม ใช้ปากคีมจับเส้นลวดให้ที่มลงสัมผัสเปลวไฟขนาดเล็ก ปลายของเส้นลวดจะรวมตัวเป็นเม็ดวงกลมเล็ก ๆ ที่ปลายลวดจะหลอมละลายอย่างรวดเร็วประมาณ 20 อัน นำมาเป่าไฟเชื่อมติดกับดอกมะลิซ้อน สร้อยคอพวงมาลัยมะลิซ้อนไม่ปรากฏการลงยาจึงนำไปทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่า จากนั้นนำมาขัดด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ ใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืนและนำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าด้วยซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาดแล้วเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้ง

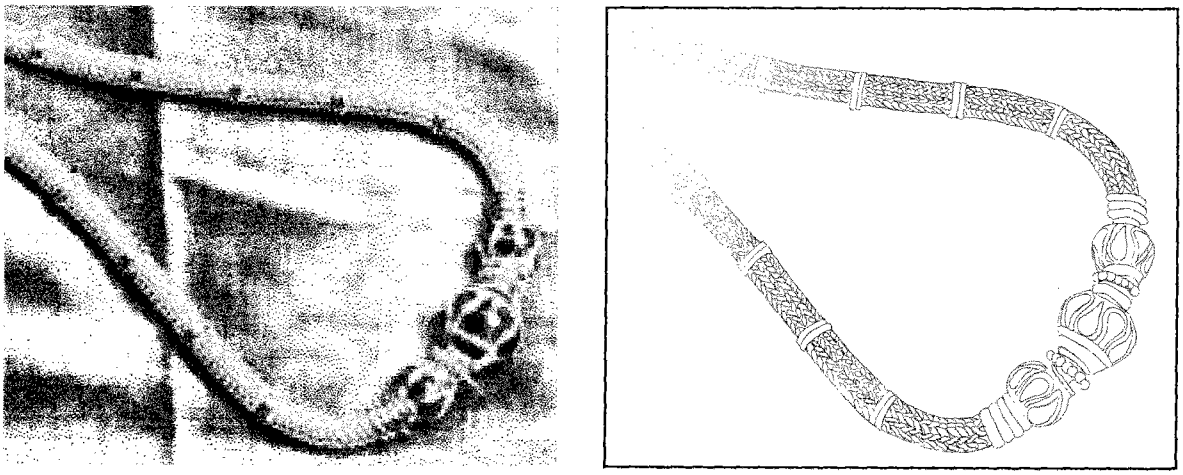
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายพวงมาลัยดอกมะลิซ้อนได้รับแรงบันดาลใจธรรมชาติ ดอกมะลิซ้อนเป็นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม มีสีขาวสะอาด คนไทยมีความเชื่อว่าดอกมะลิมีความบริสุทธิ์ ส่วนพวงมาลัยถือเป็นเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย อันประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

การออกแบบ

การออกแบบรูปทรงธรรมชาติมีลักษณะประดิษฐ์ตกแต่ง (Decoration) เป็นการขดเส้นลวดทองให้เป็นกลีบดอกและการหลอมปลายลวดให้เกิดเป็นเม็ดโลหะทรงกลมเป็นเกสรดอกมะลิซ้อน เพื่อให้ได้ลวดลายมากกว่าโครงสร้างของรูปทรงดอกมะลิซ้อน จุดสนใจอยู่ที่ดอกมะลิซ้อนที่มีความโดดเด่นในด้านรูปทรงและขนาด หากพิจารณาจากลวดลายของสร้อยมีการตัดกันของลายเครือเถาและลายถักโปร่ง ความแตกต่างของลวดลายกันอย่างชัดเจนนั้นก่อให้เกิดความสมดุลที่เกิดจากสภาพติดกัน ทำให้เกิดความรู้สึกเท่ากันหรือสมดุลขึ้นได้ ส่วนลูกประคำติดลายช่วยเป็นส่วนประกอบประสานกลมกลืนรวมกันในมีความเป็นเอกภาพ (Unity) เมื่อมาจัดรวมกันทำให้สร้อยพวงมาลัยดอกมะลิซ้อนดูเป็นระเบียบสวยงามน่าสนใจ

40. ประเภท สร้อยสั้นประคำหยดน้ำ ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 74 สร้อยสั้นประคำหยดน้ำ

สร้อยสั้นประคำหยดน้ำเป็นการออกแบบที่เกิดจากรูปทรงอิสระตามความคิดสร้างสรรค์ของช่างทองสุโขทัย มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 6 เสานำลวดทองขนาดเล็กมาพันรอบกล้า ใช้เลื่อยตัดตามความยาวจะทำให้ได้ห่วงวงกลมอันเล็ก ๆ ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับกล้าเชื่อมประสานหลอมละลายรอยต่อให้ติดกันจะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ ประมาณ 14 นิ้ว การทำผ่าหวาย รีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียวแล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้ได้เป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออกนำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันจะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กันจำนวน 20 วง เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปติดลายต่อ นำผ่าหวายจำนวน 2 วง มาติดไข่ปลาโดยรอบนำลวดขดสปริงที่พันกับกล้ามาตัดเป็นห่วงเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละ

ลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลามาติดลายใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลามาติดลายใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ผ่าหวายติดลายไข่ปลารอบจำนวน 2 วง การทำลูกประคำหยดน้ำ ขนาดใหญ่ 1 ลูกและขนาดเล็ก 2 ลูก นำแผ่นทองมาใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัด นำไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกจะได้ลูกประคำครึ่งซีกแล้วจึงนำมาประกบกัน ใช้ไฟเป่าเชื่อมให้ฝาทั้ง 2 ติดกัน นำลวดมาดัดลายคล้ายรูปหยดน้ำติดบนลูกประคำเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกัน นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน นำมาลงยาสีน้ำเงินและแดง โดยใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการหากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่เป่าไฟโดยค่อยเพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง แล้วทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิวเข้าเครื่องขัดล้างน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

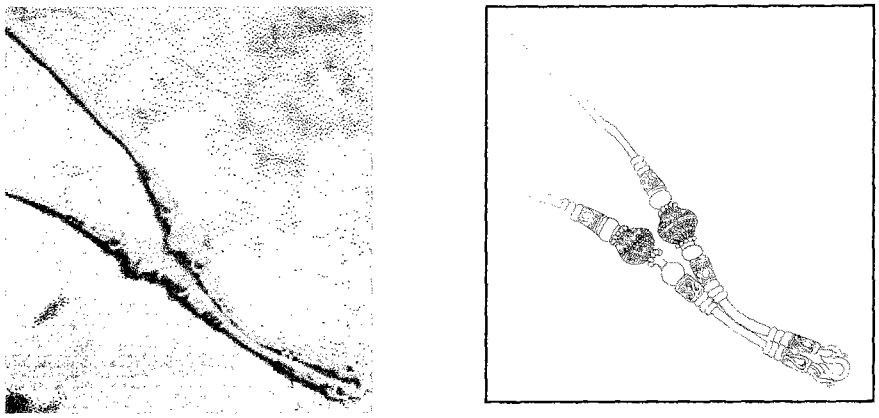
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายลูกประคำหยดน้ำลงยา ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติเป็นสื่อดลใจ (Inspiration) ซึ่งเป็นรูปทรงเปลี่ยนแปลงได้ (Elastic form) การสร้างสรรค์รูปทรงอิสระช่างทองสุโขทัยต้องพิจารณาถึงความกลมกลืน รูปทรงที่สัมพันธ์กับบริเวณว่าง หยดน้ำ มาจากน้ำ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในธาตุทั้ง 4 อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ คนไทยมีความผูกพันกับแม่น้ำ ซึ่งจะช่วยให้พืชพันธุ์ธัญญาหารมีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนลูกประคำนอกจากความเชื่อของชาวจีนแล้วยังสันนิษฐานได้ว่า อาจจะได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอินเดียที่ปรากฏอยู่ในภาพสลักบนงาช้าง ซึ่งขุดค้นพบที่เมืองเบครามในประเทศอัฟกานิสถาน บางครั้งยังมีปรากฏที่เมืองมคุราด้วย ที่อมราวดีสร้อยคอแบบนี้เป็นสร้อยไข่มุกสายเดียวพาดมาจากบ่าข้างหนึ่งพร้อมลวดลาย นอกจากนี้ยังพบที่บาดารชุนโกณฑะและมีหลายเส้น

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกันซึ่งเกิดจากลวดลายสร้อย ขนาดของลูกประคำซ้ายขวาเหมือนกัน น้ำหนักของสีลงยา จุดสนใจอยู่ที่ลูกประคำหยดน้ำขนาดใหญ่ สัดส่วนที่ลดลงดูมีความสัมพันธ์เหมาะสมกัน ขนาดของลูกประคำที่ใหญ่จะช่วยในเรื่องของแรงดึงดูดในแนวดิ่งและให้มีความสมดุลกันทั้งซ้ายขวาได้เด่นชัดมากขึ้น

41. ประเภท สร้อยคอลูกสน ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 75 สร้อยคอลูกสน

สร้อยคอลูกสนเป็นลวดลายที่นิยมกันมาในกลุ่มลูกค้าทองโบราณ เป็นลวดลายดั้งเดิม สร้อยคอลูกสนมีน้ำหนัก 74.27 กรัม หรือ 4.88 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ การถักสร้อย 4 เสา การใช้เข็มแกนหลักใช้บังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับถักได้ ส่วนเข็มรองใช้สำหรับคอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน การทำอะไหล่ทรงผ่าหวาย โดยการพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ จะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักจำนวน 18 วงและเชื่อมลายต่อจำนวน 4 วง นำผ่าหวาย 4 วง มาติดไข่ปลาโดยรอบ นำลวดขดสปริงที่พันกับกล้ามาตัดเป็นห่วงเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำ และบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลาติดลายใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ผ่าหวายติดไข่ปลารอบ การทำลูกอะไหล่ทรงหลอดจำนวน 6 หลอดพับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้งสองแผ่นติดกันตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 6 หลอด ดัดลายร้อยรักลักษณะเป็นกลีบบัวที่มีหัวม้วนขดของกระหนกติดบนหลอดเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอด การทำลูกสน เริ่มจากการนำลวดทองขนาดเล็กมาหยักลายโดยใช้เครื่องมือวัด แต่หยักเป็นลายดอกพิกุล จากนั้นเป่าแล่นให้ปลายติดกัน โดยในส่วนเกสรใช้ลวดทองคำเป็นวงกลมเพื่อเป็นเกสรของดอกพิกุล ลูกสน 1 ลูก จะต้องทำโครงดอกพิกุล 2 โครง จากนั้นจะนำโครงแต่ละโครงตัดโค้งใช้กระทะแบน แล้วนำมาประกบกันเชื่อมให้ติดกันจะได้โครงของลูกสนจากนั้นจะใช้ไข่ปลามาเชื่อมเป็นดอกพิกุลเล็ก ๆ แล้วนำไป ติดบนโครงของลูกสน การทำลูกประคำเกลี้ยง 4 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบน ล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถักสี่เสาพร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประคำเกลี้ยงจำนวน 4 ลูก นำส่วนประกอบและเส้นถักมาประกอบกัน ใช้ผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับได้ นำเส้นถักสอดในตะกรุด และใช้ผ่าหวายมาเชื่อมปิด สร้อยคอลูกสนไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรด และเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิวเข้าเครื่องขัดล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

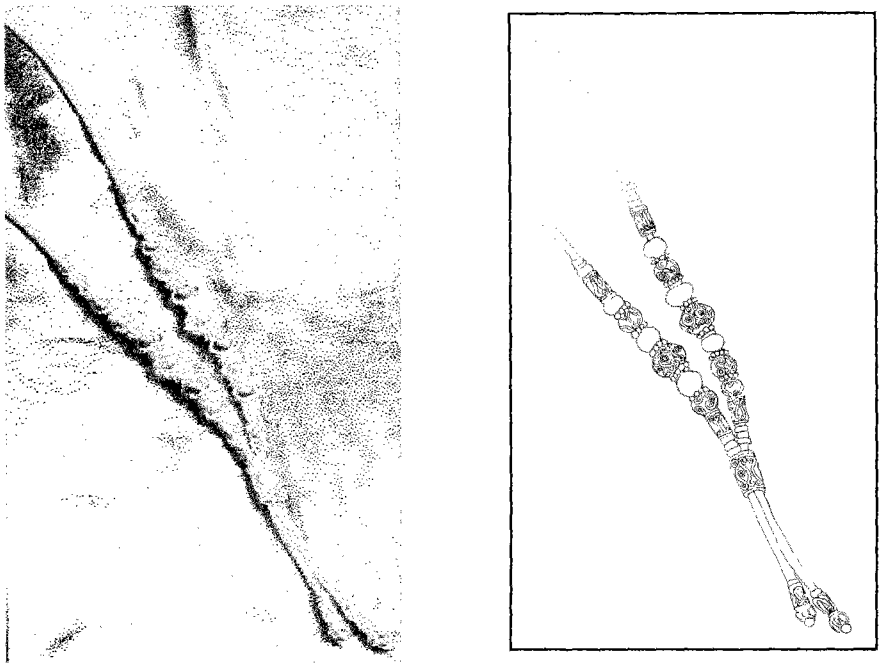
ลวดลายลูกสนได้รับแรงบันดาลใจมาจากการเลียนแบบธรรมชาติและงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลูกสนทะเล คือ ลูกสนเป็นลวดลายทองรูปพรรณที่มีความละเอียดและใช้เวลาในการประดิษฐ์นานมาก ลูกสนในอดีตมักใช้เป็นสร้อยคอสายสะพายแล่งและตุ้มหู ส่วนลายที่ปรากฏอยู่บนอะไหล่ทรงหลอด ได้แนวคิดจากงานประติมากรรม ลวดลายปูนปั้น ที่วัดนางพญาลักษณะของลายที่ปรากฏจะปั้นอยู่ในกรอบหรือที่จำกัด เช่น ที่เสาช่องลมเป็นพื้นที่แนวยาวลงมา ลักษณะคล้ายตุงห้อยและลวดลายเป็นกลีบบัวตูมซ้อนกันเป็นแบบรักร้อย ตั้งปลายแหลมขึ้นซ้อนกันจนถึงปลายสูงสุด ซึ่งบนอะไหล่ทรงหลอดจะมีลักษณะเป็นกลีบบัวไม่โค้งหยักแต่มีหัวม้วนขดของกระหนก ภายในกลีบเป็นลายกระหนกที่หัวม้วนขดที่ปลายทั้งสองข้าง เข้าใจว่ามีอิทธิพลจากลายในศิลปะจีนกลีบบัวราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ซึ่งสันนิษฐานว่า น่าจะเข้ามาในรูปของลวดลายประเภทพันธุ์พฤกษา ประดับเครื่องด้วยจีนอันเป็นเครื่องบรรณาการและเป็นสินค้าที่นำเข้าในสุโขทัย ล้านนา

และกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นไปได้ที่ช่างปูนปั้นจะได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งเดียวกัน จนทำให้ลวดลายกลีบบัวกลายเป็นลวดลายที่เชื่อมโยงของสามราชธานีให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

การออกแบบ

การออกแบบมีเอกภาพ คือ มีความต่อเนื่องกันลักษณะเด่นอยู่ที่ลวดลายลูกสน ความสมดุลเหมือนกันทั้งซ้ายขวา เมื่อรูปทรงซ้ายขวาเหมือนกันน้ำหนักย่อมเท่ากัน ลีลาการออกแบบซ้ำ ๆ กัน ขนาดของรูปทรงมีความเหมาะสมกัน สังเกตได้จากขนาดลูกสนและขนาดของลูกประคำเกลี้ยง ดูเรียบง่าย สวมใส่สบาย

42. ประเภท สร้อยคอลูกมะยม ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 76 สร้อยคอลูกมะยม

สร้อยคอลูกมะยมเป็นลายที่เลียนแบบมาจากลูกมะยม ใช้สำหรับร่วมกับลายคำหรือลายอื่น ๆ พบได้ทั้งที่เป็นสายสร้อยและกำไล มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสาด้วยการใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับถักได้ ส่วนเข็มรองใช้สำหรับคอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน จะได้สร้อยถักสี่เสายาวประมาณ 16 นิ้ว การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายโดยการพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กันเพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกับลายต่อจะได้ผ่าหวาย 12 วง และผ่าหวายที่ต้องนำไปติดไข่ปลา 11 วง นำลวดขดสปริงที่พันกับกล้ามาตัดเป็นห่วงเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลาติดลายใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ผ่าหวายติดไข่ปลารอบ การทำอะไหล่ทรงหลอดขนาด 0.5 ซม. จำนวน 6 หลอด และขนาด 1 ซม. จำนวน 1 หลอด พับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปดึงผ่าน

แป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นก็เป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวตามขนาดและจำนวนที่กำหนด นำอะไหล่ทรงหลอดขนาด 0.5 ซม. จำนวน 6 หลอดมาดัดลายกลีบบัว โดยปลายทั้งสองขดม้วนเข้าด้านในทั้ง 2 ด้าน โดยใช้เครื่องวัดมาตราทำการวัดและใช้กาวติดบนหลอดก่อน แล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีจะได้อะไหล่ทรงหลอดติดลายกลีบบัว 6 หลอด ส่วนอะไหล่ทรงหลอดอีก 1 อันจะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5 ซม. ยาว 1 ซม. ด้านบนล่างติดห่วงวงกลม ใช้เครื่องมือวัดหาความโค้งของลายแล้วใช้คีมดัดลายติดบนหลอดติดกาวแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีก ทำไข่ปลาติดตรงกลางพื้นที่วางจำนวน 8 เม็ด นำลวดขดสปริงที่พันกับกล้ามาตัดเป็นห่วงเท่า ๆ กัน นำมาเรียงให้เป็นดอกพิกุล เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลาติดลายใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้อะไหล่ทรงหลอดติดไข่ปลา 4 ดอก รอบทรงหลอด การทำลูกประคำเกลี้ยง 7 ลูก และลูกประคำติดลาย 4 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถักสี่เสาพร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประคำ นำลูกประคำเกลี้ยง 4 ลูก มาติดลายกระหนกวงโค้ง ช่างจะใช้เครื่องมือในการหักมุมให้ได้ตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามหยักที่ได้วัดไว้แล้ว ใช้กาวติดก่อนแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกที จะได้ลูกประคำติดลายกระหนกวงโค้งรอบ จำนวน 4 ลูกและลูกประคำเกลี้ยงจำนวน 7 เม็ดจำนวน 4 ดอกติดรอบลูกมะยม ลูกมะยมจะต้องเริ่มจากโครงดอกพิกุลนี้ 2 โครง จากนั้นนำโครงแต่โครงตัดโค้งโดยใช้กระทะแบน แล้วนำมาประกบกันเชื่อมให้ติดกันจะได้โครงของลูกสนจากนั้นจะใช้ไข่ปลามาเชื่อมเป็นดอกเล็ก ๆ แล้วนำไปติดด้านบนล่างของลูกมะยม นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน สร้อยคอลูกมะยมไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาด นำมาต้มในน้ำกรด เพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างโดยใช้แปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด แล้วนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา แล้วนำออกมาล้างด้วยน้ำเปล่า แล้วเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

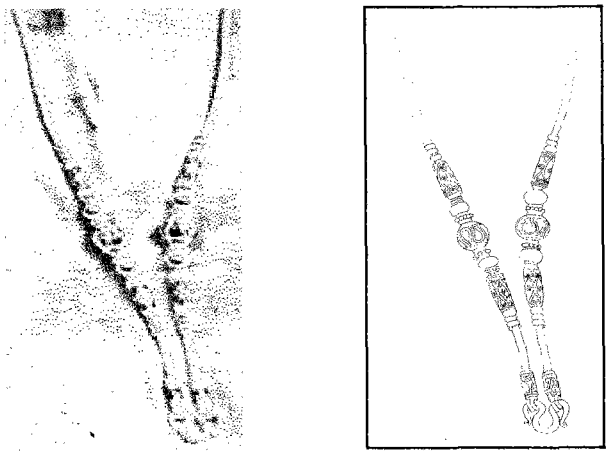
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายลูกมะยมนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากการเลียนแบบธรรมชาติ และงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย คือ ช่างทองสุโขทัยคงจะมีคติความเชื่อว่า ต้นมะยมเป็นต้นไม้ที่ปลูกไว้ในบ้านจะทำให้มีคนมานิยมชมชอบมาก ส่วนลายกระหนกวงโค้งและลายกลีบบัวมาจาก งานประติมากรรมลวดลายปูนปั้น ส่วนดอกพิกุลเป็นดอกไม้ที่นิยมปลูกภายในวัด แม้จะร่วงโรยก็ยังมีกลิ่นหอมและความงามอยู่

การออกแบบ

การออกแบบในลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน และมีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน ขนาดของรูปทรงลูกมะยม ลูกประคำ อะไหล่ทรงหลอดมีขนาดเท่ากัน จุดสนใจอยู่ที่อะไหล่ทรงหลอดที่มีขนาดใหญ่และมีคุณสมบัติเหมือนผ่าหวายใช้สำหรับรัดสร้อยถักสี่เสา เชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้เพียงจุดเดียว เพื่อให้ลูกมะยมและอะไหล่ส่วนอื่น ๆ ที่เหลือขยับได้ นอกจากนี้ยังให้ความรู้สึกของรูปทรงที่หันเหจากแนวราบให้ตกกระทบสู่พื้นมากขึ้นในแนวดิ่งหรือดูเคลื่อนไหวไปมา

43. ประเภท สร้อยคอเงื่อนลูกเสือลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 77 สร้อยคอเงื่อนลูกเสือลงยา

สร้อยคอเงื่อนลูกเสือลงยา น้ำหนัก 81.20 กรัมหรือ 5.34 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักเส้นแบบธรรมดา 4 เสา ประกอบด้วยการใช้เข็มแกนหลักใช้บังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับถักได้ ส่วนเข็มรองใช้สำหรับคอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน จากนั้นเป็นการเตรียมอะไหล่ทรงผ่าหวาย โดยการพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกับลายต่อจะได้ผ่าหวาย 15 วงและผ่าหวายที่ต้องนำไปติดไข่ปลา 7 วง นำลวดขดสปริงที่พันกับกล้ามาตัดเป็นห่วงเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลาติดลาย ใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ผ่าหวายติดไข่ปลารอบ การทำอะไหล่ทรงหลอดขนาด 2 ซม. จำนวน 4 หลอด และขนาด 0.5 ซม. จำนวน 2 หลอด พับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวตามขนาดและจำนวนที่กำหนด นำอะไหล่ทรงหลอดมาดัดลายโดยใช้เครื่องมือวัดหาความโค้งของลายแล้วใช้คีมดัดลายติดบนหลอดติดกาวแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยเป่าไฟ ใช้น้ำประสานผงเชื่อมอีก ทำไข่ปลาติดตรงกลางพื้นที่ว่างจำนวน 4 เม็ด นำลวดขดสปริงที่พันกับกล้ามาตัดเป็นห่วงเท่า ๆ กัน นำมาเรียงเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ให้ติดกัน และคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลาติดลายใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้อะไหล่ทรงหลอดติดไข่ปลา 4 หลอด และอะไหล่ทรงหลอดติดลาย 2 หลอด การทำลูกประคำเกลี้ยง 4 ลูก ลูกประคำติดลายขนาดใหญ่ 2 ลูก ลูกประคำติดลายขนาดเล็ก 1 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตัวตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน ทำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถักสี่เสาพร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประคำ นำลูกประคำ

ขนาดใหญ่ 2 ลูกมาติดลายของก้นหอย ช่างจะใช้เครื่องมือในการหักมุมให้ได้ตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามหยักซึ่งได้วัดไว้แล้ว ใช้กาวติดก่อนแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีจะได้ลูกประคำติดลายขดก้นหอยจำนวน 2 ลูกและลูกประคำขนาดเล็ก 1 ลูก มาติดลายดอกพิกุล ร่างแบบคร่าว ๆ และใช้เครื่องมือในการหักมุมให้ได้ตามมาตราที่วัดแล้ว จากนั้นจะใช้คีมบีบเป็นวงกลมและนำไข่ปลา 7 เม็ดมาเชื่อมเป็นดอกเล็ก ๆ 3 ดอก รอบลูกประคำ นำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถัก 2 เส้น นำชิ้นส่วนต่าง ๆ มาประกอบกันเป็นสร้อยคอเงื่อนลูกเสือ นำชิ้นงานมาลงยาสีดำและแดง โดยการใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการหากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็น แล้วนำมาทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัดล้างน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

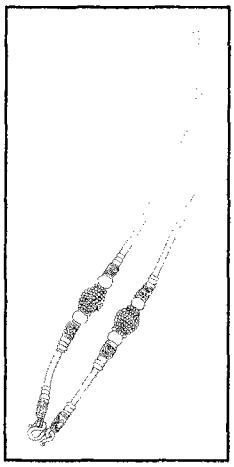
ลวดลายเงื่อนลูกเสือลงยามาจากแรงบันดาลใจจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งช่างทองสุโขทัยได้รับอิทธิพลมาจากการใช้เชือกผูกสิ่งของหรือเครื่องจักสาน ซึ่งการขดถือเป็นวิธีการทำเครื่องสาน ส่วนใหญ่จะใช้ทำภาชนะเครื่องเขินที่มีรูปทรงกลมหรือเหลี่ยมในลักษณะรูปทรงเรขาคณิต จะเห็นได้ว่าเครื่องจักสาน เป็นงานหัตถกรรมที่สนองประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันได้กว้างขวาง ในส่วนของวิถีชีวิตของคนชนบท การสานเครื่องมือหรือเครื่องดักจับ ขังสัตว์ ใช้งานในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้เข้าใจถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่คิดทำด้วยการสังเกตพฤติกรรมสัตว์แต่ละประเภท ลูกประคำติดลายขนาดเล็กใช้ลายดอกพิกุลติดรอบ คล้ายลักษณะของโดมจีน ส่วนลวดลายลูกอะไหล่ทรงหลอดเป็นลายหน้ากระดานซึ่งเป็นลายไทย

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกันโดยการกำหนดรูปซ้ายขวาให้เหมือนกัน ทำให้น้ำหนักซ้ายขวาเท่ากัน ลวดลายที่ปรากฏบนอะไหล่ทรงหลอด ลูกประคำขนาดใหญ่มีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน แต่การร้อยลูกอะไหล่มีการออกแบบสลับไปมาระหว่างลูกประคำติดลายกับลูกประคำเกลี้ยง เพื่อแสดงลีลาการเคลื่อนไหวต่อเนื่องกัน จุดสนใจอยู่ที่ลูกประคำติดลายดอกพิกุลซึ่งอยู่ตรงกลางและมีหน้าที่ในการรัดลูกอะไหล่อื่น ๆ ที่ร้อยอยู่บนสร้อย และเม็ดแตงโมติดปลายอะไหล่ทรงหลอดทั้ง 2 ข้าง ลักษณะคล้ายตุ้งติ้งเวลาเคลื่อนไหวจะพลิ้วไหวไปมาดูน่าสนใจ

44. ประเภท สร้อยคอลูกสุ่มสองชั้น ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 78 สร้อยคอลูกสุ่มสองชั้น

สร้อยคอลูกสุ่มสองชั้น น้ำหนัก 77.10 กรัมหรือ 5.07 กรัม มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา โดยใช้ห่วงมาติดกันเป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดไปเรื่อย ๆ ตามความยาวประมาณ 16 นิ้ว การทำอะไหล่ทรงผ่าหวาย พับแผ่นโลหะตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียวไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออกมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกันจะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักหรือเชื่อมกับลายต่อจำนวน 18 วง การทำลูกประคำเกลี้ยง 4 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมติดไข่ปลารอบห่วงโดยเชื่อมไฟมาติดด้านบนและล่างการติดไข่ปลา นำลวดที่พันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงเป็นแถวโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน ใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นเม็ดใช้กาวติดก่อนแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ลูกสุ่มจำนวน 2 ลูก แล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักสี่เสาพร้อมที่จะนำไปร้อย การทำอะไหล่ทรงหลอดจำนวน 6 หลอด รีดแผ่นโลหะให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น นำแผ่นไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอด ร่างแบบคร่าว ๆ และใช้เครื่องมือวัดมาตราส่วนและนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวด ช่างจะใช้คีมดัดเป็นลายติดกาวก่อนแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้อะไหล่ทรงหลอดติดลาย ขนาดใหญ่ 4 หลอด และขนาดเล็ก 2 หลอด นำส่วนประกอบของลูกอะไหล่มาประกอบกันเป็นชิ้นงาน สร้อยคอลูกสุ่มสองชั้นไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำไปทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืนและนำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าด้วยซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาดแล้วเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงานำมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

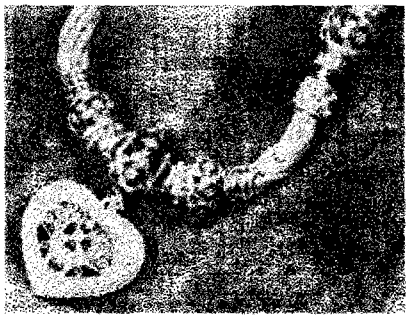
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

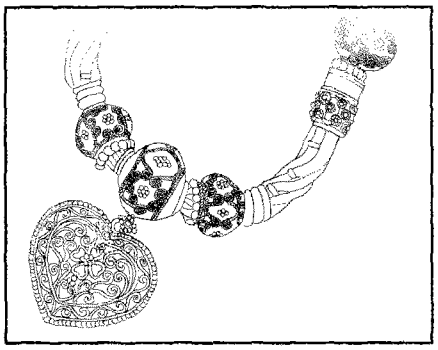
ลวดลายลูกสุ่มสองชั้นได้รับแรงบันดาลใจจากการใช้เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน คือ สุ่ม ที่ใช้สุ่มปลาหรือครอบปลา มี 2 ลักษณะ คือ สุ่มสาน และสุ่มก่อง ใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่กลมยึดกับวงไม้ไผ่ซึ่งทำเป็นโครงภายในด้วยหวายหรือเถาวัลย์เป็นช่วง ๆ ในรูปทรงโค้งผายออกจากหัวสุ่ม ส่วนหัวสุ่มมักจะถูกปิดด้วยไม้เนื้อแข็งทำเป็นวงหนาขนาดพอจับได้ มัดด้วยหวายหรือเชือกพลาสติกเพื่อเพิ่มความแข็งแรง ส่วนลายที่ปรากฏบนอะไหล่ทรงหลอด เป็นลายกลีบบัวปลายทั้งสองขดม้วนเข้าหากัน ซึ่งมาจากการเลียนแบบลายไทยลวดลายปูนปั้น ดอกบัวเป็นดอกไม้ที่แสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ สัญลักษณ์ในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ชาวไทยนิยมนำมาเป็นเครื่องสักการะบูชา

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลเหมือนกัน ทำให้น้ำหนักรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกันลีลาและจังหวะเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน จุดสนใจอยู่ที่ลูกสุ่มทั้ง 2 ลูก ซึ่งมีขนาดใหญ่เท่ากัน ช่วยในเรื่องของความสมดุลขณะสวมใส่ ได้สัดส่วนเหมาะสม ลักษณะผิวของลูกสุ่มให้ความรู้สึกผิวหยาบขรุขระ จะให้ความรู้สึกในด้านแข็งกร้าว มั่นคงแข็งแรง รุนแรง โดยได้ทั้งจากการมองเห็นและกายสัมผัส การขาดสีสันทำให้งานขาดความสะดุดตา

45. ประเภท สร้อยคอจี้หัวใจดอกไม้ฉลุลงยา ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 79 สร้อยคอจี้หัวใจดอกไม้ฉลุลงยา

สร้อยคอจี้หัวใจดอกไม้ฉลุลงยา น้ำหนัก 20 กรัมหรือ 1.32 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสาพันเกลียวใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน ลักษณะการถักเป็นการใช้เส้นลวดเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อยๆ ความยาวประมาณ 16 นิ้ว 6 เส้น นำมาสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากการใช้ผ่าหวายมาเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้เพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับขึ้นได้ ลักษณะพันเกลียวไปในทางเดียวกัน การทำอะไหล่ทรงหลอด รีดแผ่นโลหะให้ได้ตามขนาด กว้าง ยาว หนาตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอด หลังจากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 2 หลอด และอีก 2 หลอดนำมาเทิ่นด้วยดอกพิกุลรอบใช้เทคนิคการทำไข่ปลา ไม่ทำฝาปิดบนล่างของหลอดเพราะจะนำไปร้อยลูกประคำการทำลูกประคำติดลายดอกพิกุลตรงกลางรอบด้วยกระหนกวงโค้งก้านขด รีดแผ่นขนาดความหนาพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำรึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดกันแล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถัก นำลวดทองมาขดเป็นวงกลมจำนวน 48 วง เพื่อนำไปติดรอบดอกพิกุลใช้ไฟเป่าแล่นติดบนลูกประคำ 8 วง ครบทั้ง 4 ลูก และทำไข่ปลาเป็นดอกพิกุล 7 เม็ด นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟจะได้ลูกประคำติดลายขนาดใหญ่ 1 ลูกและลูกประคำติดลายขนาดกลาง 4 ลูก การทำจี้หัวใจดอกไม้ฉลุลงยา 1 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นลูกหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำรึ่งซีกนำมาร่างแบบแล้วใช้เลื่อยฉลุตามแบบ ใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้คีมตัดลายกระหนกวงโค้งและลายประจำยามรูปหัวใจตรงกลางใช้ไข่ปลาติดเป็นดอกพิกุล 7 เม็ดเป็นวงกลม ใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้จี้หัวใจดอกไม้ฉลุ การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายพับแผ่นโลหะตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียวนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออกมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการ แล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกันจะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักและนำผ่าหวายมาติดไข่ปลารอบ 6 วง โดยใช้เทคนิคไข่ปลา นำชิ้นงานมาประกอบกันและนำมาลงยาสีแดง เขียว และดำ ใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะ

ออกมาให้ซับน้ำออกด้วยฟูกันหรือกระดาษทิชชู่เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง ทำความสะอาดด้วยน้ำกรด เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

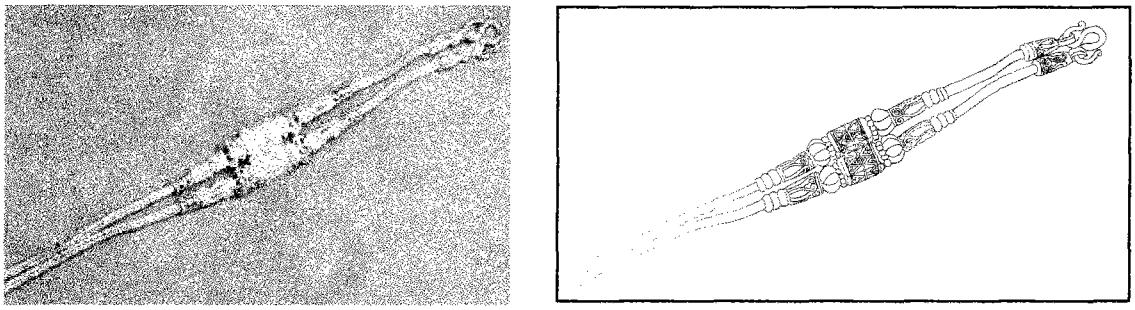
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายดอกไม้ฉลุลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากการเลียนแบบธรรมชาติ คือ ดอกบัว ซึ่งเป็นความงามตามธรรมชาติและมีคติความเชื่อทางศาสนามาปะปนด้วย ลวดลายประจำยามนั้นมาจากโครงสร้างพื้นฐานของรูปทรงเรขาคณิต รูปสามเหลี่ยม มาตัดแปลงเป็นรูปหัวใจ ส่วนลายขดก้นหอยรอบดอกพิกุลมาจากการเดินเส้นลวดทองขดม้วนตรงส่วนปลาย เพื่อให้สัมพันธ์กับลายขดก้นหอยรอบ ลายขดก้นหอยเป็นลายพื้นฐานของเครื่องจักสานและเป็นลายบ้านเชียง เทคนิคการฉลุช่วยให้จี้รูปหัวใจดูโปร่งโล่งสบาย

การออกแบบ

การออกแบบเป็นเอกภาพมีลักษณะเด่นและลักษณะด้อย (Dominance and Subordination) ลักษณะเด่นอยู่ที่จี้หัวใจดอกไม้ฉลุลงยา ลวดลายบางส่วนจะถูกเน้นด้วยสีดำและสีเขียว เฉพาะส่วนลักษณะด้อยจะมีการลงยาสีแดงเป็นสีพื้น ๆ ผสมกับสีทอง ลายกระหนกวงโค้งรอบลายหัวใจประจำยามมีความสมดุลซ้ายขวา ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนลูกประคำมีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน ส่วนลูกประคำติดลายขนาดใหญ่มีลักษณะพิเศษ คือ มีการออกแบบสลับไปมาระหว่างลายดอกพิกุลและลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน มีความโดดเด่นทั้งขนาดและสีสัน

46. ประเภท สร้อยคอปี้บทองคำ ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 80 สร้อยคอปี้บทองคำ

สร้อยคอปี้บทองคำ มีน้ำหนัก 69.01 กรัมหรือ 4.54 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสานำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการเป็นเหมือนลวดขดสปริงแล้วตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายของห่วงให้ติดจะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ นำมาถักด้วยการสอดคล้องกันไปมาเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ การทำอะไหล่ทรงผ่าหวาย พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอด แต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน เพื่อนำไปรัดเส้นถัก จำนวน 12 วง นำผ่าหวายห่วงมาติดไข่ปลารอบ นำลวดขดสปริงที่พันกับกล้ามาตัดเป็นห่วงเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้บอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไข่ปลาติดลายใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผง

เชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ฝาหวายติดไข่ปลารอบ การทำลูกอะไหล่ทรงหลอดติดลายร้อยรักและลูกอะไหล่ทรงหลอดติดห่วงวงกลม 2 หลอดพับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 4 หลอด ตัดลายร้อยรักติดบนหลอดเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอดกระทำลูกปิ๊ป 2 ลูก รีดแผ่นแล้วตัดให้ได้ขนาดแล้วกรีดแบ่งช่องให้เท่า ๆ กัน 4 ช่อง พับแผ่นที่พับไว้เป็นไปตามรูปแล้ว ทำแผ่นปิดหัวท้าย เทิ่นห่วงแล้วใช้เลื่อยฉลุ ออกเชื่อมให้ติดกัน ตัดลายร้อยรักตามลายที่ต้องการแล้วนำไปติดที่ลูกปิ๊ปด้วยกาว เป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกับพื้นผิว การทำลูกประคำแตงโม 4 ลูกใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ กรีดแบ่งช่องให้เท่า ๆ กัน 8 ช่อง นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถักสี่เสา พร้อมที่จะนำไปร้อยลูกปิ๊ป 2 ลูกและลูกประคำแตงโม 4 ลูก นำส่วนประกอบและเส้นถักสี่เสามาประกอบกัน ใช้ฝาหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับได้ นำเส้นถักสอดในตะกรุดและใช้ฝาหวายเชื่อมปิด สร้อยคอปิ๊ปทองคำไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาดชิ้นงานต้มในน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัดล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

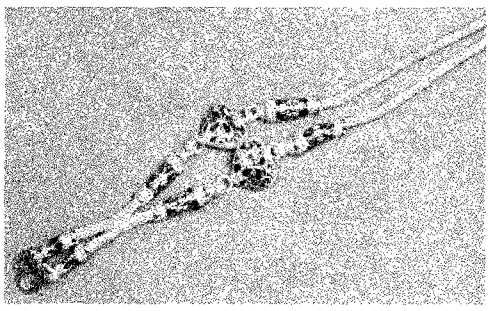
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

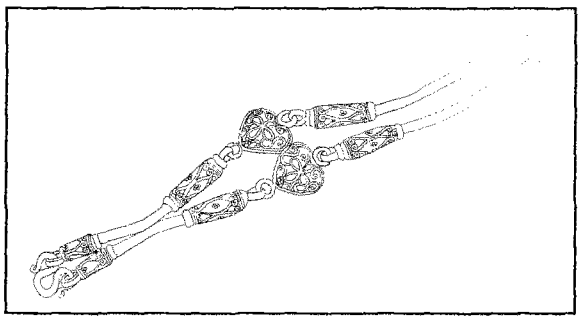
ลวดลายของลูกปิ้บ ได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ปิ้บ เป็นเครื่องใช้สำหรับตักน้ำหรือเก็บของใช้ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านบนล่างปิดทึบตรงกลางโล่ง ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนลูกปิ้บเป็นลวดลายปูนปั้นที่วัดนางพญา ที่เสาช่องลมเป็นพื้นที่แนวยาวลงมา ลักษณะคล้ายตุงห้อยและลวดลายเป็นกลีบบัวตูมซ้อนกันเป็นแบบรักร้อยตั้งปลายแหลมขึ้นซ้อนกันจนถึงปลายสูงสุด ส่วนลวดลายบนลูกอะไหล่ทรงหลอดมีลักษณะเหมือนกับลวดลายลูกปิ๊ปและเนื่องจากช่องไฟน้อยจึงมีลักษณะสูงยาว ลวดลายปูนปั้นวัดนางพญา เป็นลวดลายปูนปั้นที่มีความงดงามและมีนักวิชาการกล่าววาน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากกรุงศรีอยุธยา ซึ่งกำลังแพร่ขยายอำนาจขึ้นไปทางภาคเหนือ

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลตามการมองเห็นและการรับรู้เกี่ยวกับน้ำหนัก และเป็นกาออกแบบในลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน(Symmetrical Balance) ส่วนจังหวะเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กันด้วยลวดลาย สัดส่วนของขนาดลูกปิ๊ป ลูกประคำแตงโม มีความสัมพันธ์กับส่วนประกอบต่าง ๆ ในสภาพส่วนรวม เหมาะสมกัน แต่การมีสัดส่วนที่เท่ากันทำให้ทุกส่วนประกอบขาดลีลาที่น่าสนใจ หรือขาดการเน้นที่สะดุดตา

47. ประเภท สร้อยคอประคำหัวใจ ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 81 สร้อยคอประคำหัวใจ

สร้อยประคำหัวใจมีน้ำหนัก 70.75 กรัม น้ำหนัก 4.65 บาท ลักษณะเป็นหัวใจคู่ลวดลายออกแนวประยุกต์คล้ายการออกแบบในปัจจุบันมากขึ้น มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา ใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน ลักษณะการถักมีการใช้ลวดเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากการใช้ผ่าหวายมาเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้เพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับได้ การทำอะไหล่ผ่าหวายเพื่อรัดเส้นถัก พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียวนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน จำนวน 8 วง เพื่อนำไปรัดเส้นถัก การทำอะไหล่ทรงหลอดติดลายเป็นห่วง 4 หลอด รีดแผ่นโลหะให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นใช้ไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกันตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน จำนวน 4 หลอด แล้วทำฝาปิดบนล่างของหลอดเพราะจะนำไปร้อยลูกประคำหัวใจต่อ การทำลูกประคำหัวใจเทิ่นห่วง ขนาดกลาง 2 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นลูกหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆจะได้ฝาประคำครึ่งซีกใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำมาร่างแบบรูปหยดน้ำประจำยามนำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้คีมตัดลายและติดไข่ปลารอบลูกประคำหัวใจ ใช้กาวติดแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ลูกประคำหัวใจ 2 ลูกติดลายเทิ่นห่วงติดบนล่าง นำส่วนประกอบทุกส่วนมาประกอบและนำมายาสีแดง เขียวและดำ โดยใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง ทำความสะอาดด้วยน้ำกรด เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัดล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

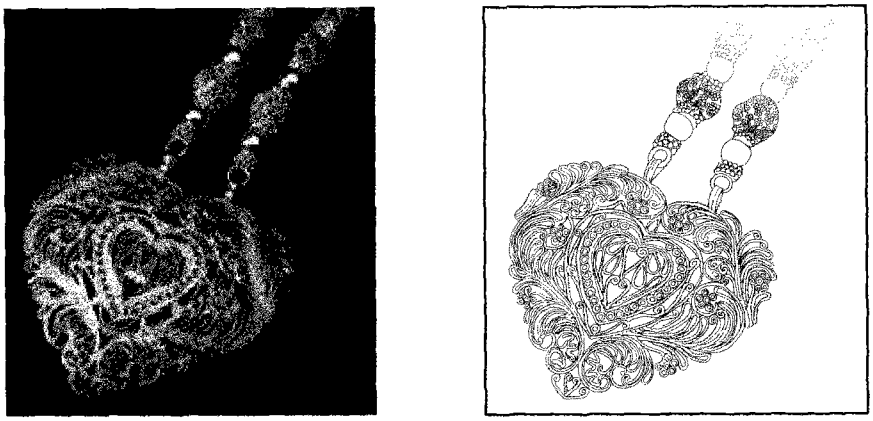
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายลูกประคำหัวใจลงยา ได้รับแรงบันดาลใจจากจินตนาการของช่างทองสุโขทัยกับลวดลายประยุกต์ในปัจจุบัน เช่น ลวดลายประจำยามรูปหยดน้ำ แต่ยังคงใช้ลายกระหนกวงโค้งมาผสมผสานหรือลายหน้ากระดานติดไข่ปลาตรงกลางเจ็ดเม็ด ซึ่งลวดลายที่กล่าวมาเป็นลายไทยผสมผสานกับลายที่เกิดจากธรรมชาติจนเกิดเป็นลวดลายใหม่ รูปหัวใจเป็นสัญลักษณ์ของความรักหนุ่มสาว เมื่อนำมาออกแบบเป็นหัวใจคู่เป็นเครื่องหมายของความรักที่มั่นคงต่อกัน

การออกแบบ

ลวดลายที่ปรากฏมีลักษณะเหมือนกันทั้งเส้น สี รูปร่าง รูปทรง ให้ความรู้สึกในเรื่องของความสมดุลซ้ายขวาเหมือนกัน ลีลาการออกแบบซ้ำ ๆ กัน เพื่อเชื่อมโยงสัมพันธ์กันให้เป็นเอกภาพ แต่ยังขาดจุดสนใจเนื่องจากขนาดของลูกอะไหล่มีสัดส่วนเท่ากัน ลวดลายประจำยามรูปหยดน้ำที่ปรากฏบนลูกประคำหัวใจมีลักษณะเป็นจุดสนใจด้วยขนาดและเส้นขดรูปตัวเอสเป็นลายเพิ่มเติมขึ้น เพื่อแก้ปัญหาบริเวณว่างของช่างทองสุโขทัย การลงยาด้วยสีเขียวและสีแดงจากลูกประคำหัวใจ ด้านซ้ายและการลงยาด้วยสีดำและสีแดงจากลูกประคำหัวใจด้านขวา เกิดจากความสมดุลที่ต่างกัน (Asymmetrical Balance) เช่น ความสมดุลที่เกิดจากสิ่งที่น่าสนใจ (Interesting Point) ด้านใดด้านหนึ่งเป็นตัวถ่วงดุลน้ำหนัก ขนาด รูปทรง สี โดยถือว่าจุดสนใจมีน้ำหนักจากการลงยาสีที่มีความเด่นอยู่ในตัวของมัน การลงยาสีแดง เขียว ดำ

48. ประเภท สร้อยคอจี้หัวใจฉลุดอกพิกุลลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 82 สร้อยคอจี้หัวใจฉลุดอกพิกุลลงยา

สร้อยคอจี้หัวใจฉลุดอกพิกุลลงยา มีลวดลายสร้อยเป็นลูกประคำโปร่ง ตลอดทั้งเส้น ช่างทองจะต้องใช้ความชำนาญและความใจเย็น มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำลายดอกพิกุลลงยาใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก 4 ฝา มาประกบต่อกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 4 ฝา ใช้เลื่อยฉลุเอาเนื้อในออกทำเป็นโครงดอกพิกุล นำขดลวดออกจากกล้ามาเดินเป็นวงกลมเป่าแล่น ประมาณ 200 ดอก ความยาวของสร้อย 16 นิ้ว การทำลูกสุ่มติดไข่ปลา 2 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาด ตามเบอร์ของตัวตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน ทำลวดวงกลมติดไข่ปลารอบห่วงโดยเชื่อมมาติดด้านบนและล่าง ทำไข่ปลาติด นำลวดที่พันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงเป็นแถวแนวตั้งโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำ และบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน ใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่แล้วเป่าไฟเป็นเม็ด ใช้กาวติดก่อนแล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง จะได้ลูกสุ่มจำนวน 2 ลูก แล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของสร้อยดอกพิกุลโปร่ง พร้อมที่จะนำไปเชื่อมต่อการทำลูกประคำเกลี้ยง ขนาดกลาง 4 ลูก นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก นำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนล่างเจาะรูให้ได้ตามขนาดของสร้อย เพื่อนำไปร้อยลูกประคำเกลี้ยงและการทำลูกประคำเกลี้ยงขนาดเล็กติดไข่ปลารอบ 2 ลูก นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน ทำไข่ปลาติดรอบและทำห่วงติดบนล่าง เจาะรูให้ได้ตามขนาดของสร้อยเพื่อนำไปร้อยลูกประคำเกลี้ยง การทำจี้หัวใจขนาดใหญ่ นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นลูกหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตาม

เบอร์นั้น ๆ จะได้ลูกหัวใจครึ่งซีก นำมาร่างแบบแล้วใช้เลื่อยฉลุตามแบบ โดยใช้เครื่องมือวัดมาตราส่วนในการตัดลวดแล้วใช้คีมตัดลายและใช้กาวติดส่วนประกอบต่าง ๆ แล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง นำชิ้นส่วนมาประกอบกันและนำมาลงยาสีแดงและดำ ใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่เป่าไฟ โดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง นำสร้อยคอมาทำความสะอาดชิ้นงานต้มในน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่าเป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

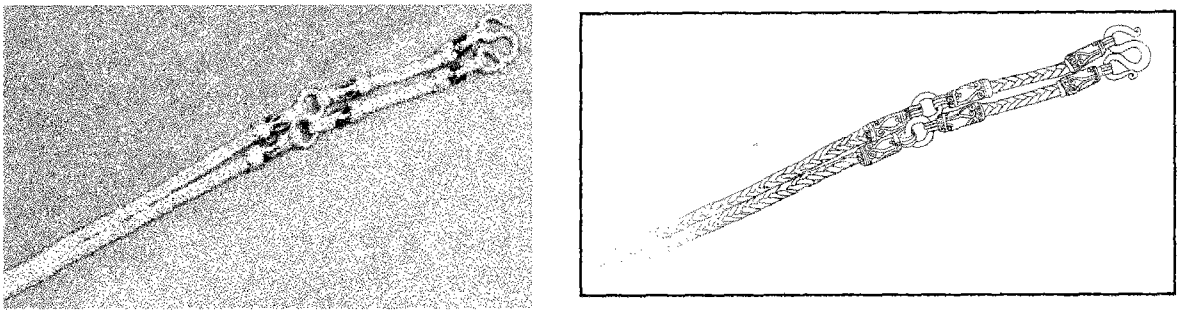
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายจี้หัวใจฉลุลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและเครื่องใช้ใช้วิตประจำวัน ธรรมชาติ คือ ดอกพิกุล มีดอกเป็นสีขาวมีกลิ่นหอม นิยมปลูกไว้ภายในวัด และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน คือ สุ่ม เป็นเครื่องมือจับปลา เนื่องจากเมืองสุโขทัยเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำยมไหลผ่าน ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว อาชีพหาปลาจึงเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของคนสุโขทัย

การออกแบบ

ลวดลายดอกพิกุลโปร่งมีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ขนาดของรูปทรงเท่ากันช่วยในเรื่องของความสัมพันธ์ต่อเนื่อง บริเวณว่างของดอกพิกุล ช่วยให้ผู้สวมใส่เกิดความรู้สึกปลอดโปร่ง สบายใจ ส่วนลูกสุ่มและลูกประคำเกลี้ยงมีลักษณะคล้าย ๆ กัน จะให้ความรู้สึกที่กลมกลืน (Harmony) ในส่วนของจุดสนใจอยู่ที่จี้หัวใจฉลุ มีหัวใจตรงกลางรอบ ๆ มีวงกลมเล็ก ๆ รอบ การออกแบบซ้ำ ๆ กัน ของรูปทรงเพื่อให้สัมพันธ์กับดอกพิกุล ส่วนการเดินลวดลายของลวดทองมีความสมดุลซ้ายขวาเท่ากัน การขดของลวดมีการเว้นบริเวณว่างเพื่อให้ความรู้สึกอ่อนช้อย นุ่มนวล รูปหัวใจเป็นรูปทรงอิสระ (Free Form) ใช้รูปทรงธรรมชาติเป็นสื่อดลใจ (Inspiration) แต่การออกแบบรูปทรงอิสระกลับเน้นรูปทรงที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์อิสระของช่างทองสุโขทัยเป็นสำคัญ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หัวใจที่อยู่ตรงกลางโดดเด่นด้วยรูปทรงหยดน้ำ สีดำ และรูปทรงกลีบบัว โดยปลายทั้งสองข้างม้วนเข้าทั้งสองข้าง

49. ประเภท สร้อยคอเกลียวเชือก 3 ห่วงลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 83 สร้อยคอเกลียวเชือก 3 ห่วงลงยา

สร้อยคอเกลียวเชือก 3 ห่วงลงยา น้ำหนัก 83.27 กรัม หรือ 5.47 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากนำทองแท่งไปใส่ในเบ้าหลอมเทลงพิมพ์รางที่ขนาดเล็กตามที่ต้องการ เนื้อโลหะที่ได้จากการหลอมรีดให้เป็นแผ่นให้ได้ขนาดกว้าง ยาว หนา ตามที่ต้องการดึงเป็นลวดตามเบอร์ที่ต้องการ นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการจนเป็นเหมือนขดสปริงแล้วตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายห่วงให้ติดกันจะได้เป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ การทำลูกอะไหล่ทรงหวายรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่น

ตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้า แล้วใช้เลื่อยฉลุตัดให้ออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักค่อยเชื่อมหรือนำไปดัดลายต่อก่อนก็ได้ การทำอะไหล่ทรงหลอด มีลักษณะเป็นทรงกระบอกและมีลวดลาย รีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เข้าไฟ โดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน ดัดลายแล้วทำเม็ดไข่ปลาที่ต้องการติดบนหลอดแล้วเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอดนำอะไหล่มาประกอบชิ้นงาน รัดผ่าหวายแล้วเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับขึ้นได้ นำเส้นถักเกลียวเชือกในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายมาปิด นำสร้อยคอเกลียวเชือกมาลงยา โดยสีที่ใช้เป็นหินสีวิทยาศาสตร์มาจากอิตาลีหรือเยอรมัน เป็นลักษณะเหมือนก้อนแก้ว นำมาตำบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์แล้วใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดง เขียว และดำ ลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี แล้วซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการลงสีแล้วค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาแดงละลายแล้วจึงปล่อยให้เย็น สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ การทำความสะอาดชิ้นงาน นำชิ้นงานรูปพรรณที่ประกอบเสร็จแล้วมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน จากนั้นนำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว แล้วนำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาดแล้วนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา แล้วนำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ ถ้าต้องการให้สีทองเข้ม อ่อน อยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟว่าเป่าไหม้แค่ไหน

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

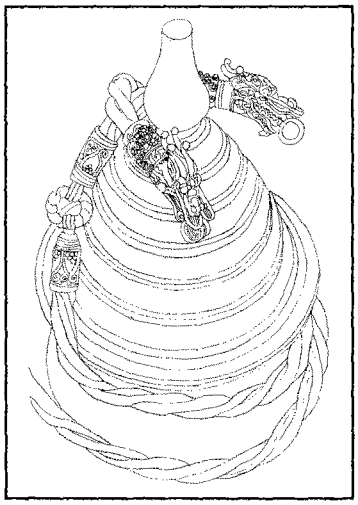
ลวดลายเกลียวเชือกได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เชือก ลวดลายเกลียวเชือกถือเป็นรูปแบบของเส้นถักอีกรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างกัน เส้นถักแบบกระดูกหูแบบเกล็ดมังกร แบบหางกระรอก คนไทยนิยมใช้เชือกผูกเป็นเกลียวเพื่อคล้องเสาหรือใช้ผูกกับสมอเรือ เนื่องจากกระบวนการผลิตของเส้นถักเกลียวเชือก มีความแข็งแรงทนทาน ทำให้ผู้สวมใส่เกิดความมั่นใจและดูสวยงาม

การออกแบบ

สร้อยคอเกลียวเชือก 3 ห่วงลงยา ผู้สวมใส่นิยมห้อยพระหรือจี้ ลักษณะของสร้อยมีความสมดุลเหมือนกัน คือ มีการออกแบบที่กำหนดรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกัน เส้นถักที่ไขว่ไปมาเป็นการออกแบบที่แสดงลีลาการลงยาสี แดง เขียว และดำ

50. ประเภท สร้อยคอมังกร ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 84 สร้อยคอมังกร

สร้อยคอมังกรเป็นลวดลายที่นิยมใส่ในหมู่ผู้ชาย เพราะมังกรเป็นสัตว์ที่มีอำนาจในตำนาน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการนำทองแท่งมาหลอม เทลงพิมพ์รางที่มีขนาดเล็กตามที่ต้องการ จะได้เนื้อโลหะที่ได้จากการหลอม รีดให้เป็นแผ่นให้ได้ขนาดกว้าง ยาว หนาที่ต้องการ ดึงเป็นลวดตามเบอร์ที่ต้องการ การถักเส้นแบบเกลียวเชือกพันเกลียว นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการจนเป็นเหมือนขดสปริงแล้วตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายห่วงให้ติดกันจะได้เป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ ความยาว 16 นิ้ว 4 เส้น แล้วนำมาบิดเกลียวตลอดเส้นและใช้อะไหล่ทรงผ่าหวายรัด การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการแล้ว ดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปดัดลายต่อก่อนก็ได้ การทำลูกอะไหล่ทรงหลอดติดลาย 2 หลอด และติดดอกพิกุล 2 หลอด รีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดหลังจากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กันตัดลายกระหนกวงโค้งและทำเม็ดไข่ปลาติดบนหลอดแล้วเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอด การทำไข่ปลาเป็นดอกพิกุลนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่ขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงวงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำหัวมังกร 2 หัว หลอมทองเทลงพิมพ์รางที่ขนาดเล็กตามที่ต้องการ รีดให้เป็นแผ่นให้ได้ขนาดกว้าง ยาว หนาที่ต้องการ ใช้เทคนิคการแกะและการดุน ขุดเนื้อทองออกเป็นลวดลายมังการตามที่ช่างต้องการและใช้การแกะลวดลายบนเนื้อทองคำหลังจากการขึ้นรูปต่าง ๆ และทำการดุนลวดลายบนทองรูปพรรณโดยการเคาะหรือกดให้เนื้อทองเป็นร่องลึกลงไปในส่วนของตา หู ปาก ฟัน ของหัวมังกร ทำให้ส่วนที่เหลือเด่นขึ้น ช่างทองจะต้องขึ้นหัวมังกรพร้อม

ๆ กันทั้ง 2 หัว และต้องทำด้วยความระมัดระวังเพราะถ้าเกิดการผิดพลาดนั่นคือ ต้องเริ่มทำใหม่ จะได้หัวมังกร 2 หัว ติดห่วง ทำห่วงปิดเกลียวโดยการเคาะโลหะโดยใช้ชันเป็นสันของตัวห่วง เมื่อเคาะให้ขึ้นลวดลายนูนขึ้นและลึกลงตามลวดลายที่ต้องการนำชิ้นส่วนมาประกอบกัน สร้อยคอหัวมังกรไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำไปทำความสะอาด นำชิ้นงานรูปพรรณที่ประกอบเสร็จแล้วมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน จากนั้นก็นำออกมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว แล้วนำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด แล้วนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วค่อยนำแล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ ถ้าต้องการให้สีทองเข้ม อ่อน อยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟว่าเป่าไหม้แค่ไหน

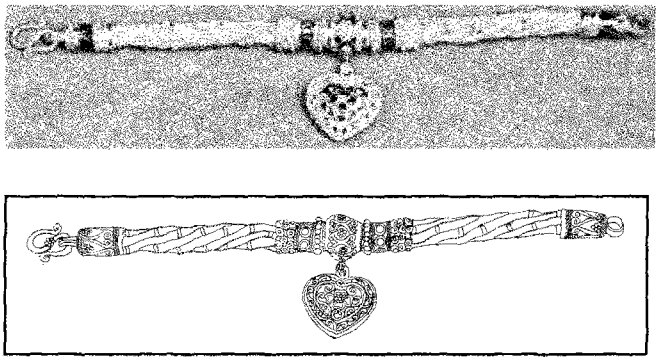
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายมังกรได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ เช่น งูใหญ่หรือพญานาคที่ไทยพายัพเรียกว่าเปิ้งนาค ตรงกับปีนักษัตรของจีน คือ มังกร ลวดลายมังกรเป็นลวดลายที่ดัดแปลงจากสัตว์ประเภทงู ใช้การแกะสลักกับการเคาะตุนลวดลายลงบนแผ่นทองคำและจำต้องอาศัยการเขียนภาพมังกร เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบก่อนการแกะ มังกรถูกช่างทองสุโขทัย นำมาจากรูปมังกรจีน ตามความเชื่อของคนไทยว่าหมายถึง ความยิ่งใหญ่ สง่างาม ผู้ชายนิยมสวมใส่มากกว่าผู้หญิง ลวดลายของสร้อยมีลักษณะเป็นแบบเกลียวเชือก หมายถึง ความสามัคคี ความปรองดอง

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน การแสดงลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบให้ลื่นไหล (Flowing) จากเส้นถักเกลียวเชือก แสดงความเคลื่อนไหวสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป ลักษณะผิวของหัวมังกรให้ความรู้สึกในด้านแข็งกร้าว มั่นคง แข็งแรง สำหรับการรวมตัวของส่วนประกอบการออกแบบนั้นเน้นเป้าหมายในการรวมตัวกันให้เป็นเอกภาพ (Unity) สัดส่วนของหัวมังกร อะไหล่ทรงหลอดมีขนาดเท่ากันเพื่อเน้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ในสภาพรวมเสริมให้ผู้สวมใส่สง่างาม

51. ประเภท สร้อยข้อมือสายรุ้งพร้อมจี้หัวใจดอกไม้ลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 85 สร้อยข้อมือสายรุ้งพร้อมจี้หัวใจดอกไม้ลงยา

สร้อยข้อมือสายรุ้งพร้อมจี้หัวใจดอกไม้ลงยา น้ำหนัก 76.47 กรัม หรือ 5.03 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสา โดยใช้ห่วงมาติดกันเป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดไปเรื่อยๆ ความยาวประมาณ 7.5 นิ้ว ทำอะไหล่ทรงหวาย พับแผ่นโลหะตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปตีงผ่าน

แป้นตามรูที่ต้องการ จะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออกนำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการ แล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่าๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถัก เชื่อมกับลายต่อ จำนวน 30 วง การทำลูกประคำเกลี้ยงติดลาย ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัด โดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก แล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนและล่าง นำลวดทองจากขดลวดที่พันกับกล้าใช้คีมบีบเป็นลวดลายและติดไข่ปลาเป็นดอกพิกุลรอบ ใช้ลวดที่พันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้า แล้วใช้กรรไกร จะได้ห่วงที่มีขนาดเท่าๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงเป็นวงกลมและมีเม็ดวงกลมอยู่ตรงกลาง ใช้น้ำประสานผงผสมน้ำ และบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน ใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นดอกพิกุล การทำอะไหล่ทรงหลอดนำแผ่นมารีดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นเข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆ กัน 4 หลอด แบ่งหลอดออก 2 หลอด ไว้สำหรับทำตะกรุดปิดหัวท้าย เป็นลายกระจังตาอ้อย ติดไข่ปลาเป็นลายฟันปลา ทำห่วงไว้สำหรับร้อยสร้อย 3 เสา ส่วนอีก 2 หลอด นำไข่ปลาติดเป็นดอกพิกุลเรียงเป็นแถวสลับกันรอบและทำไข่ปลาเป็นวงกลมเล็กๆ รอบด้านบนเป็นผ่าหวายติดไข่ปลารอบ การทำจี้หัวใจลงยาใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นลูกหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกลูกหัวใจ นำมาร่างแบบแล้วใช้เลื่อยฉลุตามแบบใส่น้ำประสานผงข้างใน แล้วเป่าไฟ 2 ฝา จะเชื่อมติดกัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้คีมดัดลายกระหนกวงโค้งและลายประจำยามรูปหัวใจตรงกลาง ใช้ไข่ปลาติดเป็นดอกพิกุล 7 เม็ดเป็นวงกลม ใช้กาวติดแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่งจะได้ลูกประคำหัวใจติดลาย นำชิ้นส่วนมาประกอบกันและนำมาลงยาสีแดงและเขียว ใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กัน หรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อยๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อยๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง นำมาทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรด และเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัดล้างน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

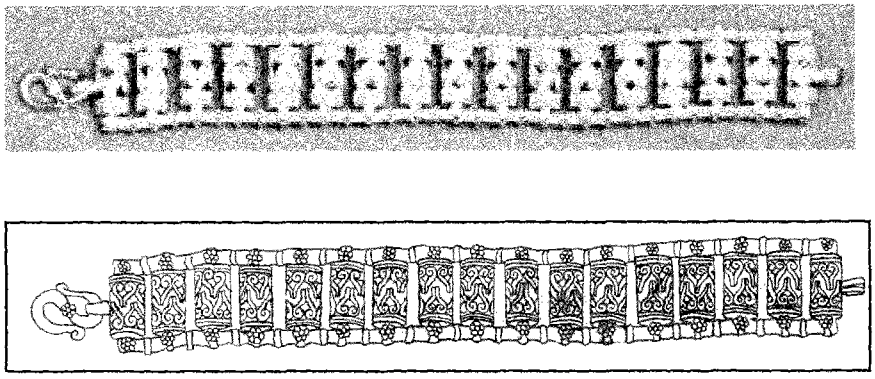
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายสายรุ้งพร้อมจี้หัวใจดอกไม้ลงยา ได้รับแรงบันดาลใจจากจินตนาการของช่างทองสุโขทัย เป็นการนำลวดลายพันธุ์พฤกษา มาผสมผสานกับรูปทรงเรขาคณิต เช่น วงกลม รูปทรงหกเหลี่ยม รูปทรงหัวใจ ลักษณะเด่นของรูปทรงเรขาคณิต คือ ความเรียบง่ายและสง่างาม เพราะรูปทรงเรขาคณิตมีรูปแบบลักษณะเฉพาะตัว ลวดลายกระหนกวงโค้งได้รับอิทธิพลจากทางศิลปะล้านนา มีลักษณะรอบหัวกระหนกมีรอยบากและขมวดเป็นวงสะบัดปลายแหลม ซึ่งเป็นผลจากการได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะพม่า โดยมีปรากฏอยู่ตามลวดลายประดับปูนปั้น

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกันทั้งซ้ายและขวา สังเกตจากลักษณะลวดลายของสร้อยข้อมือ และความสมดุลที่เกิดจากสิ่งน่าสนใจ โดยกำหนดให้มีสิ่งที่น่าสนใจ (Interesting Point) อยู่ตรงกลางเป็นตัวถ่วงดุลน้ำหนัก ขนาด รูปทรง สีอยู่ในรูปทรงหัวใจ ลวดลายที่ปรากฏบนรูปทรงหัวใจมีการแสดงลีลาที่เป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำๆ กัน ของกระหนกวงโค้งรอบๆ ลายประจำยามรูปหัวใจ ดูแล้วให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว

52. ประเภท สร้อยข้อมือระนาดทองคำลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 86 สร้อยข้อมือระนาดทองคำลงยา

สร้อยข้อมือระนาดทองคำลงยา มีลักษณะคล้ายเครื่องดนตรีไทย น้ำหนัก 97.63 กรัม หรือ 6.42 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักเส้นแบบธรรมดา 4 เสาใช้เข็มแกนหลัก บังคับขนาดความอ้วนของเส้นถัก และเพื่อจับถักได้สะดวก เข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวด เพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน การทำลูกระนาดรีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนาตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอดจากนั้นก็เข้าไฟ โดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้งสองแผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆ กัน 0.5 นิ้ว จำนวน 16 หลอด แล้วทำเม็ดไข่ปลาหรือลายกลีบบัวที่ต้องการ ติดบนหลอดแล้วเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอด ทำฝาปิดบนล่างของหลอดและเจาะเพื่อใช้สอดเส้นถัก การทำดอกพิกุล 7 เม็ด นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่ขนาดวงเท่าๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัด ก็จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่าๆ กัน เป่าไปให้แต่ละห่วงละลาย แล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ จะได้ดอกพิกุลจำนวน 34 ดอก เพื่อนำไปติดผ่าหวาย การทำลูกอะไหล่ทรงผ่าหวาย อะไหล่ผ่าหวายเป็นอะไหล่รองสำหรับร้อยขั้น เพื่อเป็นอะไหล่หลักอีกทีหนึ่งเพื่อให้ได้ชิ้นงานสมดุล รีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อยๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอด แต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกับขนาดของวงที่เราต้องการ แล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่าๆ กันจำนวน 66 วง เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปดัดลายต่อก่อนก็ได้ นำเอาลูกระนาดและเส้นถักมาประกอบกันให้เป็นชิ้นงานตามที่ต้องการ รีดผ่าหวายแล้วเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียว เพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับขึ้นได้ นำเส้นถักสอดใส่ลูกระนาด แล้วเชื่อมใช้ผ่าหวายมาปิด การลงยาเป็นการทำให้ตัวลายเด่นขึ้นจากพื้นผิว เป็นงานที่มาตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยสีที่ใช้เป็นสีวิทยาศาสตร์จะมาจากอิตาลี หรือเยอรมัน เป็นลักษณะเหมือนก้อนแก้ว แล้วนำมาตำบดจนเป็นผงละเอียดๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ แล้วใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี แล้วซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการลงสี แล้วค่อยๆ เป่าไฟ โดยให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อยๆ จนสีลงยาแดงและ เขียว

ละลาย แล้วจึงปล่อยให้เย็น สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ โดยลักษณะของงานโบราณส่วนที่จะใช้สีอยู่ 3 สี คือ น้ำเงิน แดง เขียวและขาว จากนั้นนำชิ้นงานรูปพรรณที่ประกอบเสร็จแล้วมาต้มในน้ำกรด เพื่อกัดคราบสกปรกออก แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นก็นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อนๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว แล้วนำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด แล้วนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา แล้วนำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ ถ้าต้องการให้สีทองเข้ม อ่อนอยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟว่าเป่าไหม้แค่ไหน

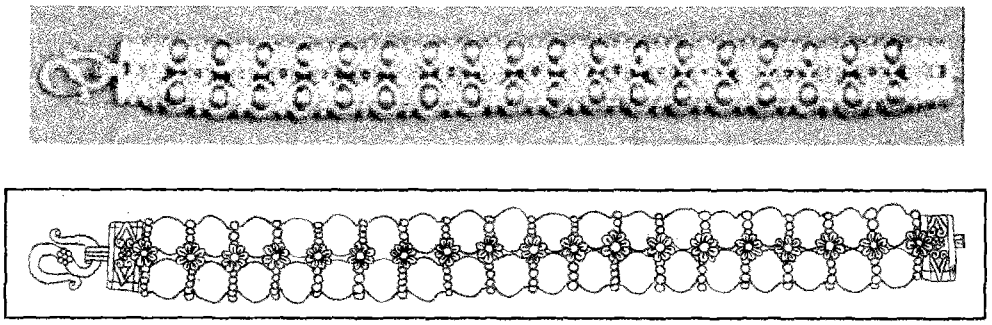
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายระนาดทองคำลงยา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีแนวคิดมาจากเครื่องดนตรีไทย คือระนาด ใช้ประกอบในวงปี่พาทย์ ใช้วัสดุที่ทำจากไม้และเชือกร้อย นักดนตรีจะใช้มือทั้งสองตีพร้อมๆ กัน เสียงระนาดจะมีความไพเราะมาก ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนลูกระนาด มีลักษณะลวดลายที่รับอิทธิพลจีน โดยเฉพาะลายเครื่องถ้วยจีนที่นำมาใช้เป็นลายบัวคอเสื้อ และบัวเชิงล่างบริเวณเสาหรือย่อมุมของอาคาร มีการเรียงรอบฐานติดขอบด้านบนและด้านล่าง ลวดลายประดับตกแต่งในล้านนาไม่ได้มีการผูกลวดลายขึ้นใหม่ แต่จะได้รับรูปแบบของลวดลายจากเครื่องถ้วยของจีน โดยช่างจะมาปรับให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของงานนั้นๆ ส่วนดอกพิกุลเกิดจากการประดับตกแต่งขึ้นตามจินตนาการของช่างทองสุโขทัย ซึ่งช่วยให้ชิ้นงานดูอ่อนหวาน และยังเป็นความเชื่อว่าดอกพิกุลมีความหอม ปกติมักพบในวัดสีขาวสะอาดบริสุทธิ์เปรียบเหมือนหญิงงาม

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน (Symmetrical Balance) ขนาดของลูกระนาดเท่ากัน เน้นการรวมตัวกันให้เป็นเอกภาพ (Unity) ผลงานชิ้นนี้มีสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน เช่น รูปทรง สี ขนาด จะให้ความรู้สึกที่กลมกลืน แต่ในขณะเดียวกันลูกระนาดยังให้ความเคลื่อนไหวลวง ซึ่งเป็นการนำรูปทรงเล็กๆ จำนวนมากมาจัดเข้าด้วยกันให้มีลีลาต่อเนื่อง จากลักษณะลวดลายบัวคอเสื้อ ซ้ำๆ กัน ทำให้ได้ความรู้สึกเคลื่อนไหวลวงตาอย่างเด่นชัดจะให้ความรู้สึกที่กลมกลืน (Harmony) แต่ในขณะเดียวกันลูกระนาดยังให้ความเคลื่อนไหวลวง (Virtual Movement) ซึ่งเป็นการนำรูปทรงเล็กๆจำนวนมากมาจัดเข้าด้วยกันให้มีลีลาต่อเนื่อง จากลักษณะลวดลายบัวคอเสื้อ ซ้ำ ๆ กัน ทำให้ได้ความรู้สึกเคลื่อนไหวลวงตาอย่างเด่นชัด

53. ประเภท สร้อยข้อมือประคำคู่ ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 87 สร้อยข้อมือประคำคู่

สร้อยข้อมือประดำคู่เป็นการประยุกต์ลูกประดำเดี่ยวมาเรียงต่อกันมีลักษณะเป็นสองแถว น้ำหนัก 110.10 กรัม หรือ 7.24 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มการถักสร้อย 4 เสาโดยให้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักเพื่อใช้จับถักได้สะดวก และเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับได้ การทำดอกพิกุลโปร่ง นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกันเป็นกลีบดอกพิกุลจำนวน 6 กลีบ เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกัน ตัดห่วงแต่ละห่วงละลายเป็นเม็ดวงกลมมาวางตรงกลาง โดยให้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานผงวางบนกลีบดอกไม้ โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ จำนวน 19 ดอก การทำลูกประดำเกลี้ยง นำแผ่นทองมาใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดนำไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกเมื่อได้ลูกประดำครึ่งซีกแล้วจึงนำมาประกบกันใช้ไฟเป่าเชื่อมให้ฝาทั้ง 2 ติดกัน ส่วนบนของลูกประดำต้องนำลวดทองขนาดเล็กมาตัดเท่า ๆ กันทำเป็นห่วง แล้วใช้ไฟเป่าเชื่อมห่วงบนลูกประดำ ทำไข่ปลาติดรอบห่วง นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลาย จนเนื้อทองหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน ใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ ลูกประดำเกลี้ยงติดห่วงไข่ปลารอบจำนวน 38 ลูก การทำอะไหล่ทรงหลอดสี่เหลี่ยมเล็กยาว เตรียมชิ้นหลอมให้เป็นแท่งโดยพยายามให้มีพื้นที่หน้าตัดเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสมากที่สุด รีดโลหะให้เป็นแผ่นแต่ต้องป้อนแท่งชิ้นหลอมด้านที่ทำให้ปลายเรียวเล็กเข้าในช่องลูกรีดส่วนที่เป็นรอง โดยต้องป้อนชิ้นหลอมให้เข้าร่องรีดที่เป็นช่องใหญ่ที่สุดก่อน หมุนลูกรีดกลับไปมาและค่อย ๆ ลดระยะห่างระหว่างลูกรีดทั้งสองเกือบชิดกัน แล้วจึงค่อยเปลี่ยนไปรีดที่ร่องลูกรีดที่เล็กลง ทำซ้ำ ๆ กัน จนได้แท่งโลหะที่มีขนาดตามต้องการ เมื่อโลหะรีดยากต้องนำเข้าเตาอบสลับกับการรีดเสมอ จากนั้นใช้กรรไกรตัดความกว้างประมาณ 1 ซม. จำนวน 2 อัน ตัดลวดให้เป็นลายกลีบบัวติดดอกพิกุลขนาดเล็กใช้ไฟเป่าเชื่อมลายให้ติดกัน อะไหล่ทรงหลอดสี่เหลี่ยมทำฝาปิดด้านบนและล่าง ทำมาประกอบเป็นชิ้นงาน ด้วยการร้อยลูกประดำเกลี้ยงติดผ่าหวายด้านบนและล่าง นำชิ้นงานมาลงยาสีแดงและเขียวใช้พู่กันแต้มลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสีแล้วซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่จนเต็มบริเวณที่ต้องการ ค่อย ๆ เป่าไฟให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ ปล่อยทิ้งจนเย็นเอง นำชิ้นงานรูปพรรณมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรก ต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าชินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างชินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

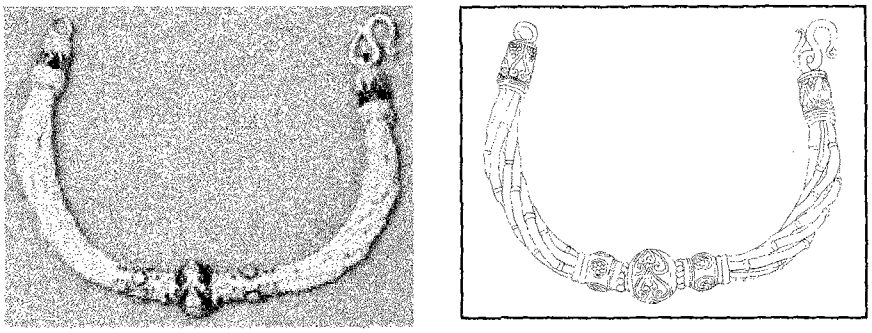
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลูกประดำเกลี้ยงได้รับแรงบันดาลใจจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องประดับบางอย่างจากจีน คนจีนที่นับถือลัทธิเต๋า จะนำลูกประดำสวมใส่เวลาสวดมนต์ เพื่อนับจำนวนของบทสวด ซึ่งคนไทยบางส่วนก็นิยมสวมใส่เพื่อป้องกันอันตรายต่าง ๆ หรือ เพื่อความเป็นสิริมงคลในการค้าขาย ส่วนดอกพิกุลโปร่งพื้นฐานของลวดลายดอกพิกุลน่าจะมาจากรูปเรขาคณิต เช่น วงกลม คติความเชื่อว่า ดอกพิกุลมีกลิ่นหอม นิยมปลูกภายในวัด ดอกพิกุลโปร่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากการเลียนแบบธรรมชาติ และอยู่ในกลุ่มลวดลายพันธ์พฤกษา

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน ซึ่งหมายถึง น้ำหนักซ้ายขวาบนพื้นภาพย่อมเท่ากัน หรือใกล้เคียงกัน ลูกประคำเกลี้ยงที่เรียงต่อกันเป็นมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน จังหวะสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป แต่ขนาดของรูปทรงที่เท่ากันอาจทำให้ขาดลีลาที่น่าสนใจ ส่วนดอกพิกุลโปร่งเป็นการออกแบบรูปทรงธรรมชาติ โดยการสร้างสรรค์รูปทรงในลักษณะลดตัดทอน (Distortion) เป็นการลดสิ่งที่เห็นว่าเกินความจำเป็นลง ให้เหลือแต่โครงสร้างของดอกพิกุล ซึ่งเป็นโครงสร้างที่สำคัญ

54 . ประเภท สร้อยข้อมือสายใยหัวใจซ้อนลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 88 สร้อยข้อมือสายใยหัวใจซ้อนลงยา

สร้อยข้อมือสายใยหัวใจซ้อนลงยา น้ำหนัก 62.01 กรัม หรือ 4.07 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสา บิดเป็นเกลียวเชือกนำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงจนเป็นขดสปริงแล้วตัดด้วยกรรไกร จะได้ห่วงมีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายของห่วงให้ติดกันจะได้เป็นห่วงวงกลม ร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ มีความยาวพอประมาณ การทำลูกประคำขนาดใหญ่ 1 ลูก ลูกประคำขนาดเล็ก 2 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผง ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝา จะเชื่อมติดกันทำลวดวงกลมมาติดบนล่าง แล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถัก 3 เสา พร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประคำเกลี้ยงใช้คีมตัดลวดแล้วดัดลายนำมาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกที จะได้ลูกประคำติดลาย และใช้ไฟเป่าทำไข่ปลาติดรอบเป็นดอกพิกุล การเตรียมอะไหล่ทรงผ่าหวาย โดยการพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ จะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากัน ขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน ก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กันเพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกับลายต่อ การทำลูกอะไหล่ทรงหลอด จำนวน 2 หลอด พับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอดหลังจากนั้นเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 2 หลอด ตัดลายติดบนหลอดเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอด ทำฝาปิดด้านบนส่วนด้านล่างของหลอดให้นำเส้นถัก 3 เสามาบิดเป็นเกลียวใช้ผ่าหลายรัดมาประกอบกัน ใช้ผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับได้นำชิ้นงานมาลงยาสีดำและแดงใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ

เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย ปล่อยให้เย็นเอง แล้วทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์แล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

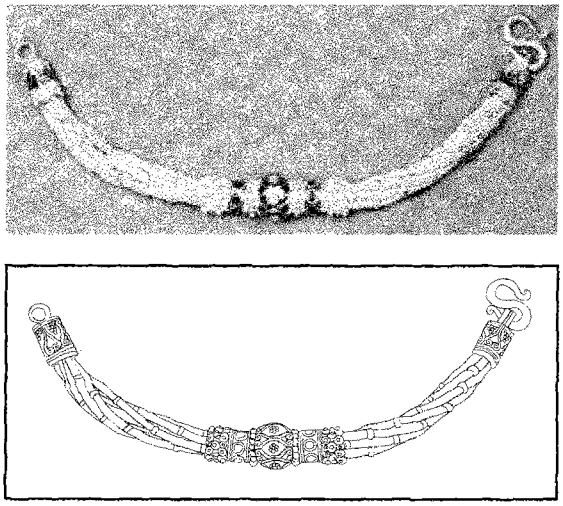
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายสายใยหัวใจซ้อนลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย คือ ลายกระจังตาอ้อย หรือบัว เป็นรูปพุ่มสามเหลี่ยมถอดออกจากกรอบสี่เหลี่ยมด้านเท่าเหมือนกับกระจังฟันปลา ดอกบัวเป็นรูปภายนอก ส่วนการสอดไส้ของบัวได้รับแรงบันดาลใจมาจากตาอ้อยที่มียอดเรียวแหลม มีรอยบากทั้งสองข้าง ความเชื่อของดอกบัวเกี่ยวกับพุทธประวัติ เช่น พระพุทธเจ้าประสูติแล้วเสด็จดำเนิน 7 ก้าวในดอกบัว เมื่อพระองค์เสด็จฯ ประทับเหนือดอกบัวจึงเป็นดอกไม้ที่ถือเป็นพุทธบูชา ส่วนสร้อยสามเสาพันเกลียว มีการแฝงคติความเชื่อในเรื่อง ความสามัคคี ปรองดอง

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน ความน่าสนใจอยู่ที่ลูกประคำขนาดใหญ่ลวดลายกระจังตาอ้อย มีความโดดเด่นทั้ง ขนาด รูปทรง สี และลักษณะผิว ส่วนลูกประคำขนาดเล็ก 2 ลูกมีลวดลายเป็นรูปทรงเรขาคณิต คือวงกลมและยังมีการนำเม็ดวงกลมมาเรียงประกอบเป็นดอกแต่มีการลงยาสีดำและสีแดง น้ำหนักของสีจะให้น้ำหนักสีเดียวกับลูกประคำขนาดใหญ่ นอกจากคุณค่าของสีแล้วน้ำหนักสีที่แฝงในเนื้อสีแต่ละสียังเป็นตัวสำคัญที่ช่วยทำให้พื้นผิวมีความหนักแน่นรุนแรงหรือนุ่มนวล ลักษณะของสีดำและสีแดงมีสภาพการตัดกันของหนักหนักสี มากจะให้ความรู้สึกรุนแรง

55. ประเภท สร้อยข้อมือสายรุ้งลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 89 สร้อยข้อสายรุ้งลงยา

สร้อยข้อมือสายรุ้งลงยา น้ำหนัก 62.01 กรัม หรือ 4.07 กรัม มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 3 เสา โดยใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพื่อจัดถักได้สะดวก และเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน

เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพื่อความยาวไปเรื่อยๆ นำเส้นถักมาบิดเป็นเกลียวทางเดียวสอดในตะกรุดแล้วเชื่อม จากนั้นใช้ผ่าหวายรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดยาวพอประมาณ พับแผ่นกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียวแล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ โดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากัน ขนาดของวงที่เราต้องการแล้วดึงออกจากกล้า แล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปตัดลายต่อ นำผ่าหวาย 2 วง มาติดไข่ปลารอบ นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้า แล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงที่มีขนาดเท่าๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงสานบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟโดยรอบผ่าหวาย ใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง การทำลูกประคำติดลาย นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไป 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำผ่าหวายมาติดบนล่าง แล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของเส้นถักที่จะนำไปร้อยจะได้ลูกประคำเกลี้ยง ทำไข่ปลา 7 เม็ด เป็นดอกพิกุลติดรอบ 5 ดอก และติดไข่ปลาตรงด้านบนล่างของลูกประคำ ทำลวดทองมาดัดลายคล้ายกลีบบัว 5 ใบ การทำอะไหล่ทรงหลอดขนาด 0.5 นิ้ว จำนวน 2 หลอด ขนาด 1 ซม. จำนวน 2 หลอด และนำมาติดดอกพิกุลรอบขนาด 1 ซม. จำนวน 2 หลอด นำแผ่นโลหะมารีดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆ กัน เป่าไฟให้ติดกับหลอด ตัดลวดให้เป็นลวดลายกระจังตาอ้อย บริเวณเชิงด้านล่างและด้านบนประดับด้วยไข่ปลา จะได้อะไหล่ทรงหลอดขนาด 0.5 นิ้ว จำนวน 2 หลอด ดัดลวดให้เป็นวงกลมขนาดเล็กมาติดรอบวงด้านบนและล่างประดับด้วยไข่ปลารอบ 2 แถว จะได้อะไหล่ทรงหลอดขนาด 1 ซม. จำนวน 2 หลอด การทำดอกพิกุลติดอะไหล่ทรงหลอดขนาด 1 ซม. นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัด จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่าๆ กัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกันเป็นกลีบจำนวน 12 กลีบ เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกัน ตัดห่วงแต่ละห่วงละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนกลีบดอก โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟจำนวน 24 ดอก ทำทั้งหมดจำนวน 2 หลอด นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน นำชิ้นงานมาลงยาสีด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ โดยนำมาบดจนเป็นผงละเอียดๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่กำหนด ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการ ค่อยๆ เป่าไฟโดยค่อยๆ ให้ความร้อนทีละนิด เป่าไปเรื่อยๆ จนสีลงยาแดง เขียวและดำละลาย จึงปล่อยให้เย็นเอง จากนั้นนำงานรูปพรรณมาทำความสะอาด นำมาต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืนล้างด้วยแปรง เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์แล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

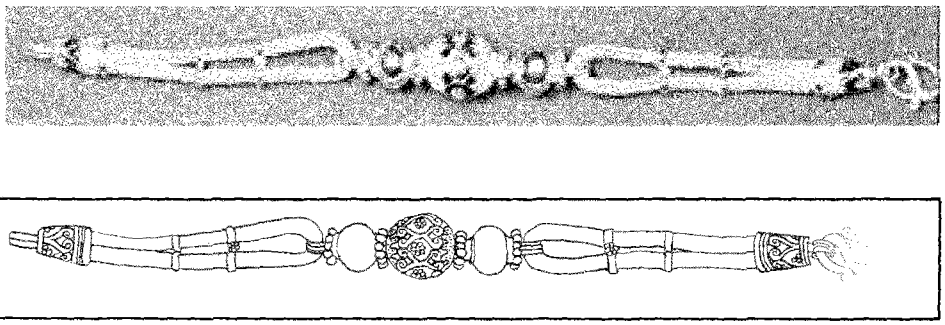
ลวดลายสายรุ้งได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย คือ ดอกพิกุลและลายกระจังตาอ้อย ผสมผสานกับรูปทรงเรขาคณิต ลายดอกพิกุลถือว่าเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะลวดลาย

กึ่งประดิษฐ์และลวดลายกึ่งธรรมชาติ ลักษณะของลายพันธุ์พฤกษานี้มีลักษณะอ่อนช้อย งดงาม อิสระและมีความลื่นไหล ส่วนลายกลีบบัวที่ปรากฏบนลูกประคำ เป็นการลดทอนให้เห็นเพียงโครงสร้างของรูปทรงนั้นๆ กลีบบัวส่วนใหญ่นี้จะใช้ตกแต่งชุ้มจระนำ กลีบบัวจะเรียงซ้อนขึ้นไป จะเป็นลักษณะหงายกลีบบัวขึ้น ลายกระจังตาอ้อย มีลักษณะเป็นพุ่มสามเหลี่ยมถอดออกจากกรอบสี่เหลี่ยมด้านเท่า ได้รับแรงบันดาลใจมาจากตาอ้อยที่มียอดเรียวแหลม มีรอยบากทั้งสองข้าง ส่วนรูปวงกลมเป็นรูปแบบเฉพาะตัวมีความเรียบง่ายและสง่างาม สอดคล้องกับการออกแบบร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลรูปทรงซ้ายขวาเหมือนกัน น้ำหนักสีซ้ายขวาเท่ากัน ลูกประคำติดลายถูกกำหนดให้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ (Interesting point) โดยถือว่าสิ่งที่น่าสนใจนั้นมีน้ำหนักอยู่ในตัวของมัน ลักษณะของผ่าหวายที่รัดสร้อยมีระยะห่างเท่าๆ กัน เป็นงานออกแบบที่แสดงลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (Progressive) การถักสร้อยสามเสาบิดเกลียว ช่วยให้ลูลื่นไหลไปในทิศทางเดียวกัน ดอกพิกุลที่ปรากฏบนอะไหล่ทรงหลอด ช่วยให้ความรู้สึกสัมผัสที่แตกต่างกัน ผิวหยาบขรุขระจะให้ความรู้สึกในด้านแข็งกร้าว มั่นคงแข็งแรง รุนแรง ความรู้สึกสัมผัสลักษณะผิวจะให้เราได้ทั้งการมองเห็นและกายสัมผัส งานรูปพรรณจึงรวมตัวเป็นเอกภาพ (Unity) เพราะเป็นการนำส่วนประกอบการออกแบบที่แตกต่างหลายลักษณะมารวมตัวให้ประสานกลมกลืนกัน

56. ประเภท สร้อยข้อมือสายสมานประคำสุ่มลงยา ร้านสุภาพร



ภาพประกอบ 90 สร้อยข้อมือสายสมานประคำสุ่ม

สร้อยข้อมือสายสมานประคำสุ่ม น้ำหนัก 36.28 กรัม หรือ 2.38 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา ใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถัก เพื่อใช้จับถักได้สะดวก และเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวด เพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียว ถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อยๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อมจากนั้นใช้ผ่าหวายมาปิด รัดผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียว เพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับขึ้นได้ การทำลูกประคำติดลายดอกพิกุล 1 ลูกและการทำลูกประคำเกลี้ยง 2 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่าง จะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต่าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก แล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผง ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน ทำลวดวงกลมมาติดบนล่าง ใช้ไฟเป่าไข่ปลาติดรอบวงกลม แล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถักสี่เสาพร้อมที่จะนำไป

ร้อยลูกประคำ ส่วนลูกประคำติดลายใช้ดีมตัดลวดแล้วดัดลายนำมาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกที จะได้ลูกประคำติดลาย ดอกพิกุลใช้กรรมวิธีการทำไข่ปลาโดยการนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่าๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ เม็ดดอกพิกุลโดยรอบลูกประคำ โดยการร่างดินสอคร่าวๆ นำไข่ปลามาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อม การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายเพื่อเป็นอะไหล่รองอะไหล่อีกทีหนึ่ง รีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียวแล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อยๆ แผ่นที่โดยดึงผ่านแป้นจะโดนบีบให้โค้งเป็นทรงหลอด แต่จะไม่ติดกัน แล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการ แล้งดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่าๆ กัน เพื่อนำไปรีดเส้นถักและนำไปดัดลายต่อ การทำอะไหล่ทรงกรวย รูปกรวยและรูปตัด ส่วนของกรวยสามารถขึ้นรูปได้จากแผ่นโลหะ ขนาดของกรวยขึ้นอยู่กันเส้นผ่าศูนย์กลางของฐานกรวยและความสูงของกรวย ซึ่งในการขึ้นรูปกรวยจะต้องร่างแบบแผ่นคลี่ด้วยวิธีเส้นรัศมี (Radial Line Development) ทำการร่างแบบบนแผ่นโลหะโดยใช้เครื่องมือร่างแบบ (Layout Tool) ใช้เหล็กขีดลากเส้นเชื่อมตำแหน่งต่างๆจะได้แบบของชิ้นส่วนรูปกรวยบนแผ่นโลหะ ใช้เลื่อยไปตามแนวนอกของเส้นร่างแบบโดยให้เหลือเส้นร่างแบบไว้ ใช้ตะไบท้องแบนตะไบส่วนที่เป็นแนวเส้นตรงและใช้ตะไบกลมตะไบส่วนที่เป็นแนวโค้ง นำแผ่นโลหะไปดัดโค้งด้วยคีมปากกลมยาวโดยเริ่มดัดโค้งที่ตรงขอบของแผ่นโลหะแล้วค่อยเลื่อนคีมไปข้างหน้าจนรอยต่อชนกัน สนิท เชื่อมประสานรอยต่อให้ติดกัน แล้วนำชิ้นงานรูปกรวยไปเคาะให้ได้รูปทรงบนเหล็กรองเคาะรูปกรวย ใช้คีมตัดลวด เป็นลายมาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อม จะได้ทรงกรวยติดลายจำนวน 2 หลอด การทำดอกไม้ขนาดเล็ก 2 ดอก นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆกัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงที่มีขนาดเท่าๆกัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำ และบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นดอกพิกุล นำไปติดบนผ่าหวาย นำเส้นถักมาประกอบกันเป็นงานรูปพรรณ จากนั้นใช้ผ่าหวายปิดรัดผ่าหวายแล้วเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ขยับได้ การลงยาใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีเขียวและแดงลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อยๆใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อยๆจนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดในการต้มในน้ำกรดแล้วนำมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อนๆแปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

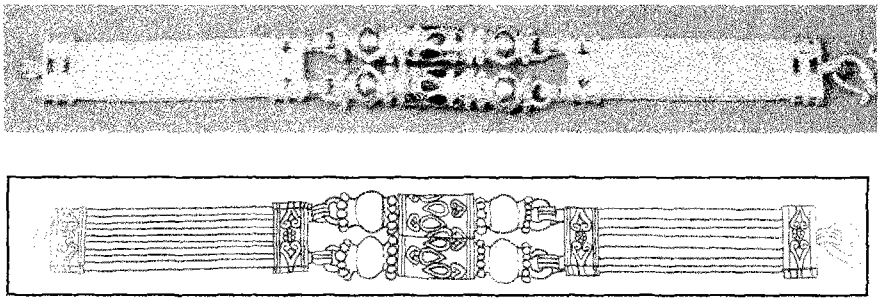
ลวดลายสมานประคำสุ่มได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน คือ สุ่มปลาหรือครอบปลามักใช้ในบริเวณที่น้ำไม่ลึกนัก เช่น ลำเหมือง ลำคลอง ท้องนา ซึ่งอาจจะมีกอหญ้าขึ้นปะปน หรือบริเวณ

หนองน้ำใหญ่ อาชีพตกปลาเป็นอาชีพที่ชาวบ้านนิยม เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัยเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำยมไหลผ่าน ส่วนลูกประคำเกลี้ยง ได้รับอิทธิพลมาจากลายพันธุ์พฤกษา และรอบดอกพิกุลเป็นลายกลีบบัว คนไทยถือว่าดอกบัวเป็นดอกไม้ที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนา ดังนั้นจึงพบว่าดอกบัวเป็นพื้นฐานของลายไทยอีกด้วย

การออกแบบ

การออกแบบมีเอกภาพ คือ ความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Coherence)ไม่ว่าจะเป็นเส้นถัก รูปทรงลูกประคำ ผ่าหวายติดไข่ปลา รูปทรงกรวย ลักษณะผิว บริเวณว่าง สี น้ำหนัก ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นอย่างดี ความสมดุลที่เหมือนกัน สิ่งที่น่าสนใจ อยู่ที่ลูกประคำติดลายขนาดใหญ่ โดยน้ำหนักของสีหรือความเด่นอยู่ในตัวของมัน ขนาดของลูกประคำเกลี้ยง มีขนาดลดลงเป็นสัดส่วน กับลูกประคำติดลาย ทำให้มีความสัมพันธ์เหมาะสมกัน รูปทรงต่างๆที่เกิดในชิ้นงานได้แก่ รูปทรงธรรมชาติ ในลักษณะประดิษฐ์ตกแต่งและรูปทรงเรขาคณิตโดยเน้นการต่อเติมลวดลายลงบนรูปทรงให้ได้รูปแบบที่แสดงลวดลายมากกว่าโครงสร้างของรูปทรง

57. ประเภท สร้อยข้อมือแฝดหลอดอุไรลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 91 สร้อยข้อมือแฝดหลอดอุไรลงยา

สร้อยข้อมือแฝดหลอดอุไรลงยาน้ำหนัก 70.6 กรัม หรือ 4.62 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อยเป็นเกลียวเชือก นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการจนเหมือนขดสปริงตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่าๆกัน เชื่อมต่อปลายห่วงให้ติดกันก็จะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงๆให้ขัดกันไปเรื่อยๆ การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายติดไข่ปลารอบ 8 วง รีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ พับแผ่นกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูต้องการโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อยๆ แผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดวงที่ต้องการแล้วดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน ก็จะได้ผ่าหวายวงเท่าๆกัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปตัดลายต่อ ทำไข่ปลาติดรอบผ่าหวายจำนวน 8 วง นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดเท่าๆกัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรกซ์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรกซ์ ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำอะไหล่ทรงหลอด นำแผ่นมารีดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอดหลังจากนั้นก็จะเข้า

ไฟโดยการใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้งสองแผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆกัน เป่าไฟให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอด การทำลายหยดน้ำและลายกระจังตาอ้อย ใช้คีมตัดลวดแล้วดัดลายนำมาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีจะได้อะไหล่ทรงหลอดติดลายหยดน้ำและลายกระจังตาอ้อยสลับกัน จำนวน 2 หลอดการทำลูกประดำเกลี้ยง 4 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกตามเบอร์นั้นๆจะได้ฝาประดำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ ลูกประดำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะได้ติดกัน นำลูกอะไหล่ผ่าหวายติดไข่ปลามาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถักเกลียวเชือกพร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประดำเกลี้ยง การทำอะไหล่ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า รีดแผ่นโลหะให้เป็นแท่งสี่เหลี่ยม ควรเตรียมชิ้นหลอมให้เป็นแท่งโดยพยายามให้มีพื้นที่หน้าตัดเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ามากที่สุด กรรมวิธีในการรีดปฏิบัติเหมือนการรีดโลหะให้เป็นแผ่นแต่ต้องป้อนแท่งชิ้นหลอมด้านที่ทำให้ปลายเรียวเล็กเข้าช่องลูกรีดส่วนที่เป็นร่องโดยป้อนชิ้นหลอมให้เข้าช่องรีดที่เป็นช่องใหญ่สุดก่อน หมุนลูกรีดที่เล็กสุดกลับไปมาและค่อยๆลดระยะห่างระหว่างลูกรีดลงจนลูกรีดทั้งสองเกือบชิดกัน แล้วจึงค่อยเปลี่ยนไปรีดช่องลูกรีดส่วนที่เล็กลงทำซ้ำๆกันจนได้แท่งโลหะที่มีขนาดตามต้องการ และสังเกตว่าเมื่อโลหะแข็งรีดยากขึ้นต้องทำการอบอ่อนสลับการรีดอยู่เสมอ ตัดลายติดบนหลอดทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป่าไฟเชื่อมลายให้ติดกับหลอดปิดบนล่างของหลอด นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน ใช้ผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ลูกอะไหล่ที่เหลือขยับได้ นำเส้นถักสอดในอะไหล่ทรงหลอด และใช้ผ่าหวายมาเชื่อมปิด ร้อยลูกอะไหล่ทรงหลอด นำชิ้นงานมาลงยาสีน้ำเงินเขียว และแดงใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อยๆเพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อยๆจนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง แล้วทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรด และเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่าเป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

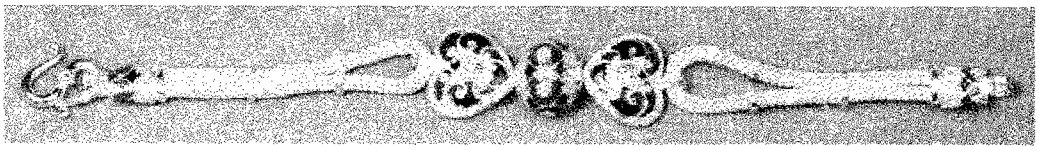
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

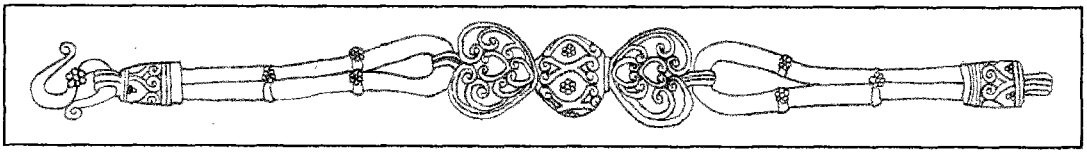
ลวดลายหลอดอุไรได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ (Natural Form) ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงรูปทรงได้ (Elastic Form) ไม่ใช่รูปทรงที่มีสภาพคงที่ หรือที่นิยมเรียกกันว่ารูปทรงชีวรูป (Biomorphic Form) ชีวิตของคนไทยผูกพันกับสายน้ำ จึงเป็นไปได้ว่าช่างทองสุโขทัยคงจะได้รับแรงบันดาลใจมาจาก หยดน้ำ คราบ หรือริ้วรอยข้างแก้วน้ำส่วนลายไทยกระจังตาอ้อยมีรูปพุ่มสามเหลี่ยมถอดออกจากกรอบสี่เหลี่ยมด้านเท่า ลักษณะเหมือนกับกระจังฟันปลาลวดลายแฝดหลอดอุไร มีลักษณะเหมือนตะกรุด ที่ใช้เป็นเครื่องรางของขลังเพื่อป้องกันภัยอันตรายต่างๆ

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน(Symmetrical Balance)ลวดลายหยดน้ำที่ปรากฏหลอดแฝดอุไร เป็นการออกแบบที่แสดงลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบสลับไปมา(Alternative)และลวดลายกระจังตาอ้อยที่ปรากฏบนอะไหล่หลอดสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำๆกัน (Repetitive) ลายเกลียวเชือกให้ความรู้สึกของเส้นตรงในแนวราบ ดูสงบ เงียบ ส่วนการลงยาสีน้ำเงินให้ความรู้สึกเงียบ สง่างาม ขรึมจริงจัง สีเขียว ให้ความรู้สึกงอกงาม พักผ่อนสดชื่น และสีแดงให้ความรู้สึกอันตราย เร่าร้อน รุนแรง การให้สีช่วยในเรื่องน้ำหนักสี น้ำหนักสีที่แตกต่างกันมากทำให้เกิดความน่าสนใจขึ้น

58. ประเภท สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจลงยา ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 92 สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจลงยา

สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจลงยา น้ำหนัก 34.31 กรัม หรือ 2.25 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสาใช้ห่วงมาติดกันเป็นห่วงกลม ร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อยๆความยาวประมาณ 14 นิ้ว การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายเป็นอะไหล่ของสำหรับร้อยขั้นอะไหล่หลัก เพื่อให้ได้ชิ้นงานที่สมดุล รีดแผ่นโลหะให้ได้ขนาดที่ต้องการพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการโดยดึงจากรูใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อยๆแผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่ใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกันก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่าๆกัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักคอยเชื่อมหรือนำไปดัดลายต่อ การทำไข่ปลารอบผ่าหวาย นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่ากัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อทองจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันละคอยใช้น้ำประสานผงบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำไปติดบนผ่าหวายจำนวน 6 วง การทำอะไหล่ทรงหลอด จำนวน 2 หลอด นำแผ่นโลหะมารีดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด หลังจากนั้นก็เข้าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกันตัดหลอดออกให้ยาวเท่าๆกันเป่าไฟให้ติดกับหลอดทำฝาปิดบนล่างของหลอด ทำลวดลายกระจังตาอ้อยติด การทำลูกประคำติดลายใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกตามเบอร์นั้นๆจะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะได้ติดกันทำลวดวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามเส้นถัก พร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประคำ ส่วนลายกระจังตาอ้อยใช้คีมตัดลวดแล้วดัดลายนำมาติดโดยใช้กาวติดก่อน แล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีจะได้ลูกประคำติดลายกระจังตาอ้อย รอบลูกประคำ การทำไข่ปลาเป็นดอกพิกุล นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดเท่าๆกัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำ และบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นดอกพิกุลรอบลูกประคำ การทำลูกหัวใจลงยา 2 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาด นำแผ่นหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆจะได้ฝาประคำครึ่งซีกรูปหัวใจ นำมาประกบกันจะได้ลูกหัวใจ โดยใส่น้ำประสานผงด้านในแล้วเป่าไฟให้เชื่อมติดกัน ทำลวดวงกลมติดบนล่าง การตัดลายกระหนกวงโค้ง และกระจังตาอ้อย โดยการร่างแบบบนลูกหัวใจ ใช้คีมตัดลวดแล้วดัดลายมาติดโดยใช้กาวติดก่อน แล้วใช้ผงบอแรคก์โรย

แล้วเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมจะได้ลูกหัวใจติดลาย นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน นำมาลงยาสีแดง เขียว และน้ำเงิน โดยการใช้พู่กันแต้มลงบนช่องลายจนเต็ม ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่จนเต็มบริเวณที่ต้องการเป่าให้ความร้อนทีละนิดไปเรื่อยๆปล่อยทิ้งไว้ นำชิ้นงานมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างด้วนน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

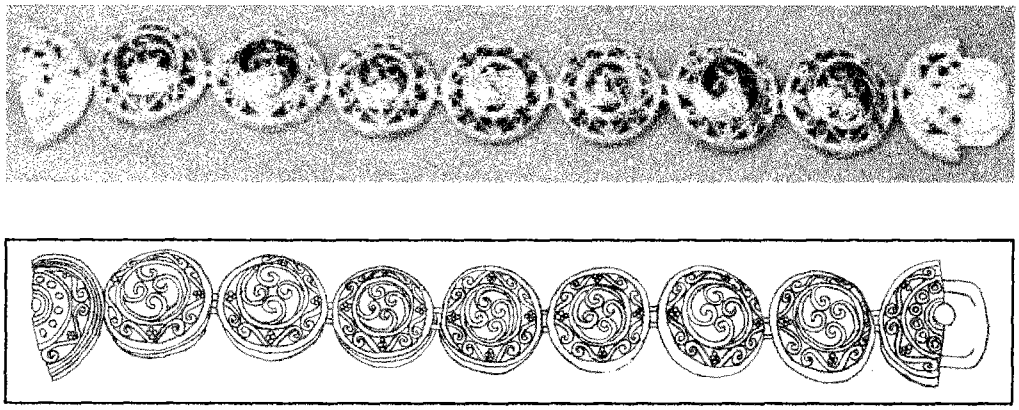
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายสมานหัวใจ ได้รับแรงบันดาลใจจากการงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลายไทยที่ปรากฏในงาน เช่น ลายกระจังตาอ้อย ลายดอกพิกุล ลายกระหนกวงโค้ง ลายกระจังตาอ้อยปรากฏบนลูกหัวใจ ได้รับแรงบันดาลใจมาจากอ้อยที่มียอดเรียวแหลม มีรอยบากทั้งสองข้าง ต้นอ้อยในความเชื่อของคนไทยเปรียบเสมือนความอ่อนหวานของผู้หญิงไทย ลายดอกพิกุล ได้รับแรงบันดาลใจมาจากดอกพิกุล ต้นพิกุลถือเป็นที่สิงสถิตของเทวดา ในงานราชพิธีสำคัญๆมักจะใช้ดอกพิกุลแทนเงินและทอง ส่วนลายกระหนกวงโค้งมีที่มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลมาจากขอม ลายก้านขดมักจะขดม้วนเป็นรูปก้นหอยมักปรากฏบนบานประตูพระอุโบสถ ลวดลายปูนปั้น ลวดลายแกะสลักไม้ของศิลปะล้านนา

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลเหมือนกัน จุดที่น่าสนใจ คือลูกประคำติดลายดอกพิกุล ขนาดของลูกหัวใจเท่ากันหรือคล้ายกันจะช่วยในเรื่องของความกลมกลืน ลวดลายที่ปรากฏบนลูกหัวใจเป็นงานออกแบบที่แสดงลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำๆกัน ส่วนเส้นโค้งให้ความรู้สึกอ่อนช้อย และให้ความรู้สึกลื่นไหล ความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันของลูกประคำและลูกหัวใจ

59. ประเภท สร้อยข้อมือกระดุมทองลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 93 สร้อยข้อมือกระดุมทองลงยา

สร้อยข้อมือกระดุมทองลงยา น้ำหนัก 60.82 กรัม หรือ4 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำลูกอะไหล่กระดุมทอง รีดแผ่นขนาดพอประมาณตามความหนา 45 มิลลิเมตร ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่าง แล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆจะได้ฝาประคำครึ่งซีก แล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน จำนวน 7 อัน นำกระดุมทองใช้เลื่อยฉลุ ครึ่งหนึ่งเพื่อนำมาทำเป็นตัวล็อค ข้อควรระวังในการขึ้นรูปชิ้นงานให้นูนขึ้นเป็นรูปร่างต่างๆ ในขั้นตอนแรกต้องนำโลหะไปอบอ่อน ก่อน

แล้วจึงนำมาเคาะหรือตอกขึ้นรูป เวลาใช้ค้อนตอกลงช้าๆและอย่าตอกแบบผลักออกมากเกินไปจะทำให้ส่วนของชิ้นงานแทนที่จะยกขึ้นสันนูน แต่ยืดออกทำให้เนื้อโลหะส่วนที่เป็นรอยหักมุมบางเกินไป เมื่อได้ลูกกระดุมทองเชื่อมห่วงต่อกัน แล้วนำมาร่างแบบคร่าวๆด้วยดินสอ การตัดลวดให้เป็นขดลวดของวงกลม ใช้ตะไบถูปลายลวดข้างหนึ่งให้เรียวแหลมหรืออาจจะใช้การตีรูปบนทั่งให้ปลายเรียวแหลม จากนั้นใช้คีมปากกลม (ผิวเรียบ) หรือปากรูปครึ่งวงกลมจับปลายเส้นลวดให้แน่นแล้วใช้มือดัดโค้งเส้นลวดพันไปรอบปากคีม ถ้าลวดขนาดใหญ่และแข็งให้เคลื่อนที่คีมไปตามเส้นลวดขณะดัดโค้ง ถ้าต้องการตัดขดลวดให้วงของขดลวดไม่ชิดกันให้ขดลวดห่างๆ การขึ้นรูปขดลวด ควรใช้คีมจับขดลวดที่ส่วนปลายของปากคีมไม่ควรจับที่ส่วนอื่นๆของปากคีม ถ้าขึ้นรูปขดลวดด้วยลวดเบอร์ 4 จำเป็นต้องนำลวดไปอบอ่อนก่อน ในการดัดลวดครั้งแรก จากนั้นนำมาลงยาสีแดง เขียว และน้ำเงินโดยการใช้พู่กันแต้มลงบนช่องลายจนเต็ม ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่จนเต็มบริเวณที่ต้องการเป่าให้ความร้อนทีละนิดไปเรื่อยๆปล่อยทิ้งไว้ นำชิ้นงานมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

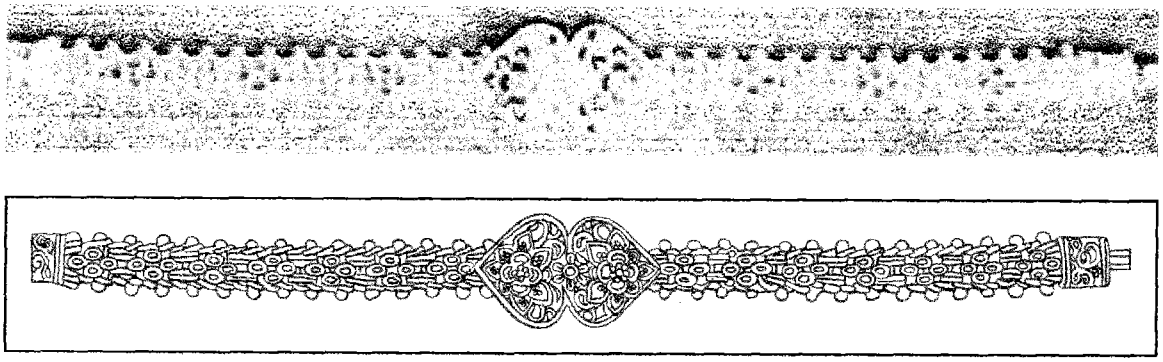
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายกระดุมทอง ได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน คือ กระดุม ใช้สำหรับกลัดเสื้อ หรือติดกระดุมเสื้อ นิยมใช้ทั้งหญิง และชาย นอกจากนี้กระดุมทองยังเป็นเครื่องประดับที่นิยมมากในกลุ่มของลูกค้า และใช้ในงานพระราชพิธีที่สำคัญ เป็นเครื่องบ่งบอกฐานะของผู้สวมใส่ กระดุมทองมีลักษณะคล้ายกับโล่ห์ป้องกันอาวุธ ความเชื่อของคนไทยเชื่อว่ากระดุมจะช่วยป้องกันอันตรายต่างๆได้

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลเหมือนกัน การจัดลีลาของเส้นละรูปทรงให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว การจัดเส้นและรูปทรงที่แสดงลีลาซ้ำๆเน้นการสร้างพลังเคลื่อนไหวด้วยวิธี การออกแบบลวงตา (Optical Design) เป็นการนำเส้นหรือรูปทรงจำนวนมากมาจัดเข้าด้วยกัน ให้มีลีลาที่ต่อเนื่องกัน ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวลวงตาชัดเจน สีแดงให้ความรู้สึกเร่าร้อน รุนแรง สีเขียวให้ความรู้สึกงอกงาม สดชื่น

60. ประเภท สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจตะขาบลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 94 สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจตะขาบลงยา

สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจตะขาบลงยา ลักษณะของสร้อยคล้ายตะขาบทรงเครื่อง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำหัวใจจำนวน 2 ลูกใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่าง แล้วจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้นๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกรูปหัวใจ แล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกหัวใจ โดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน การตัดลวดลายเป็นดอกดาวกระจาย โดยการร่างแบบบนลูกหัวใจ ใช้คีมตัดแล้วตัดลายดอกดาวกระจายนำมาติดโดยใช้กาวติดก่อน แล้วใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงด้านในแล้วเป่าไฟเชื่อมจะได้ลูกหัวใจติดลายดอกดาวกระจายและลายประจำยาม การทำดอกพิกุลโปร่ง จำนวน 1 ดอก นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่าๆกัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่าๆกัน นำห่วงแต่ละห่วงละลายเป็นกลีบดอกโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำลายประจำยามรูปทรงวงรี จำนวน 14 ดอก ช่างจะทำหน้าที่วัดขนาดทำองศาหาความโค้งของวงรี เมื่อได้โครงจะนำแผ่นกระดาษโครงเมื่อลายลงตัวจึงร่างแบบในแผ่นทอง ใช้เลื่อยฉลุจนได้แผ่นทองรูปทรงวงรี ช่างทองจะตัดลายติดรอบวงรี ใช้กาวติดจากนั้นจึงเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน การทำตะขาบธรรมดา นำแผ่นทองมารีดเป็นแผ่นให้ได้ตามขนาด พับครึ่งแผ่นนำไปดึงผ่านแป้นจะมีลักษณะเหมือนหลอด ใส่สารบอแรคก์ช่วยให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นเชื่อมติดกัน ตัดหลอดออกให้มีขนาดความยาวเท่ากันพอประมาณ 0.5 ซม. จำนวน 58 หลอด จากนั้นนำไข่ปลามาประดับตกแต่ง ใช้ไฟค่อยๆเป่าเชื่อมติดปิดหัวท้าย นำลวดทองขนาดเล็กๆมาตัดเท่าๆกัน ทำเป็นห่วงคู่ เชื่อมล็อคกันเป็นสร้อย ต่อมาประกอบเป็นชิ้นงานทองรูปพรรณ นำมาลงยาด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ โดยนำมาบดจนเป็นผงละเอียดๆแล้วผสมน้ำบริสุทธิ์ การใช้พู่กันแต้มลงบนช่องลายที่กำหนด ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มบริเวณที่ต้องการ ค่อยๆเป่าให้ความร้อนทีละนิดไปเรื่อยๆจนสีลงยาสีแดงและเขียวละลายปล่อยทิ้งไว้ นำชิ้นงานมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

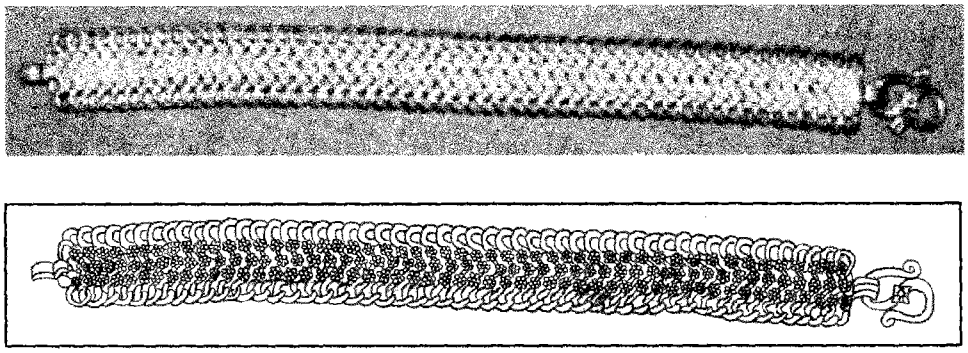
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายตะขาบ ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น การเลียนแบบสัตว์ ลักษณะของสร้อยคล้ายกับการบิดตัวซ้ายและขวาเคลื่อนไหวเหมือนการเดินของตัวตะขาบจริงๆธรรมชาติ ส่วนลายดอกดาวกระจายเป็นลายไทยที่มาจากดอกบัวซึ่งมีความเกี่ยวพันกับพุทธประวัติ และยังเป็นดอกไม้พุทธบูชา ส่วนรูปทรงหัวใจได้อิทธิพลมาจากความเชื่อความรักของหนุ่มสาว คำว่า “สมาน”มาจากคำว่าสมานสามัคคี รักใคร่ ปรองดอง

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลซ้ายขวาเท่ากัน การออกแบบมีการแสดงลีลาที่มาจากการออกแบบซ้ำๆกัน และการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจุดสนใจอยู่ที่รูปทรงหัวใจคู่ที่มีความโดดเด่น จากลวดลายและน้ำหนักของสี ลวดลายที่พลิ้วไหวไปมา ช่องไฟที่ประสานสัมพันธ์กัน ให้ความรู้สึกประณีต นุ่มนวล และมีความเคลื่อนไหวพลิ้วไปมา การรวมตัวมีการเป็นไปเพื่อสร้างเอกภาพ ความเป็นอันอันเดียวกัน

61. ประเภท สร้อยข้อมือตะขาบทรงเครื่อง ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 95 สร้อยข้อมือตะขาบทรงเครื่อง

สร้อยข้อมือตะขาบทรงเครื่อง มีลักษณะเหมือนสร้อยคอตะขาบทรงเครื่อง ลักษณะคล้ายตัวตะขาบเดินบิดไปมา มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากช่างจะวัดความยาวตั้งแต่หัวถึงปลายสร้อยที่ลูกค้าต้องการแล้วหลอมทอง ตีทองและชักลวดให้มีความยาว 4 ส่วนกับอีก 5 นิ้ว (มาตรวัดไทย) เมื่อชักลวดได้ความยาวที่ต้องการแล้วช่างจะตัดเป็นท่อน ๆ เท่า ๆ กัน แล้วจะนำแต่ละท่อนมาตัดเป็นหัวรูปวงรี (คล้ายโซ่โดยทั่ว ๆ ไป) จากนั้นจะเริ่มเชื่อมห่วงแต่ละห่วงให้ต่อกันเหมือนโซ่ทั่ว ๆ ไป เมื่อเชื่อมประสานกันต่อเนื่องแล้ว ช่างทองจะเริ่มขัดโดยใช้ตะไบละเอียดขัดมันสร้อยซึ่งได้แก่ การลบเหลี่ยมของสันห่วงแต่ละห่วง ให้ส่วนสันของห่วงเกิดเป็นเหลี่ยมยาว ตามความยาวของห่วงแต่ละห่วง ช่างจะขัดมันตามวิธีดังกล่าวทุกห่วงสร้อยตลอดทั้งเส้น สร้อยขัดมันที่ดีเมื่อวางสร้อยตามยาวจะเห็นสันของห่วงแต่ละห่วงของสร้อยเป็นแนวเส้นตรง การทำดอกจันในรูปหกเหลี่ยมซึ่งได้ทำไว้แล้ว โดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม้หักชั้น ช่างจะตัดลวดทองคำขนาดเล็กเป็นท่อนเล็ก ๆ แล้วเป่าแล่น (ให้ความร้อน) ทองจะหลอมละลายเป็นรูปไข่ปลาหรือช่างอาจใช้ทองแผ่นแล้วใช้คีมเจาะ เป็นคีมซึ่งมีปากสำหรับเจาะทองแผ่นให้เป็นทองแผ่นกลม ๆ ขนาดเล็ก ๆ แล้วจึงเป่าแล่นชิ้นทองดังกล่าว ทองจะหลอมละลายได้ทองรูปไข่ปลาการประกอบทองรูปพรรณ นำเส้นลวดทองมาสานและเชื่อมต่อ ๆ กัน และนำดอกจันมาติดบนตัวตะขาบ สร้อยข้อมือตะขาบทรงเครื่องไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาดต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรก แล้วต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรดออก เข้าเครื่องขัดลูกปืน นำออกมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เคลือบผิวล้างน้ำเปล่า ใช้ไดร์เป่าผมเป่าให้แห้ง เข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

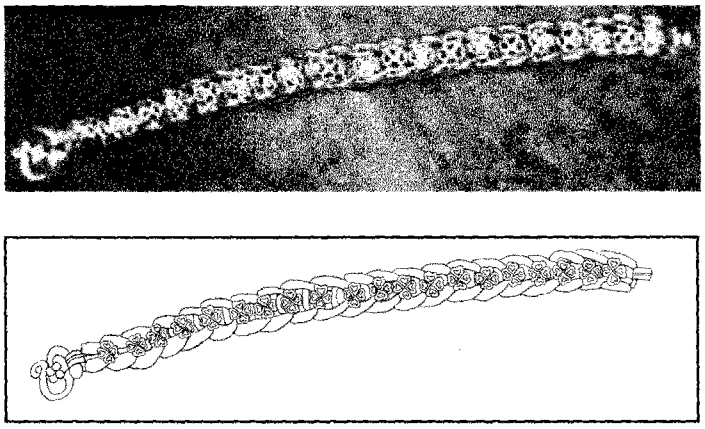
ลวดลายตะขาบทรงเครื่องได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ คือ ตะขาบ ลักษณะตัวตะขาบจะเคลื่อนไหวบิดตัวซ้ายและขวา ซึ่งสร้อยข้อมือตะขาบทรงเครื่องจะบิดตัวเหมือนกับการเดินของตะขาบ รูปทรงของตัวตะขาบมีการเคลื่อนไหวที่รวดเร็ว ดูสง่างาม ลวดลายตะขาบเป็นลวดลายที่คนไทยนิยมสวมใส่เพราะมีความทนทานในการสวมใส่ เมื่อใส่แล้วให้ความรู้สึกอ่อนช้อย งดงาม ส่วนดอกพิกุลถือเป็นดอกไม้ที่มักใช้ในงานราชพิธี เป็นที่สิงสถิตย์ของรุกขเทวดา ลักษณะเป็นดอกสีขาวมีกลิ่นหอม

การออกแบบ

การออกแบบลวดลายตะขาบทรงเครื่อง มีจังหวะและลีลาที่เป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำๆ กัน (Repetitive) เช่น รูปทรงโค้งของวงกลมทั้งซ้ายและขวาหรือรูปทรงของดอกพิกุล ซึ่งเป็นทรงกลมเน้นการออกแบบเฉพาะจุดให้รวมตัวกันเป็นดอก ลักษณะของสร้อยเป็นเส้นนอนมีการกำหนดทิศทางและช่วยให้เห็นการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่ง รูปแบบมั่นคง (Stability) นอกจากนี้มีการจัดส่วนประกอบการ

ออกแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีความประสานกลมกลืนกันอย่างเป็นเอกภาพแต่มีข้อบกพร่องในเรื่องความน่าสนใจ

62. ประเภท สร้อยข้อมือลายประจำยามลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 96 สร้อยข้อมือลายประจำยามลงยา

สร้อยข้อมือลายประจำยามลงยา ลักษณะของตัวสร้อยเป็นสร้อยขัดมัน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำสร้อยขัดมัน เมื่อช่างชักลวดได้ความยาวที่ต้องการแล้วช่างจะตัดเป็นท่อน ๆ เท่า ๆ กัน แล้วจะนำแต่ละท่อนมาดัดเป็นหัวรูปวงรี (คล้ายโซ่โดยทั่ว ๆ ไป) จากนั้นจะเริ่มเชื่อมห่วงแต่ละห่วงให้ต่อกันเหมือนโซ่โดยทั่ว ๆ ไป เมื่อเชื่อมสานต่อเนื่องแล้ว ช่างจะเริ่มใช้ตะไบละเอียดขัดมันสร้อย ลบเหลี่ยมของสันห่วงแต่ละห่วงให้ส่วนสันของห่วงเกิดเป็นเหลี่ยมยาวตามความยาวของห่วงแต่ละห่วง ช่างต้องขัดมันตามวิธีดังกล่าวทุกห่วงสร้อยตลอดทั้งเส้น การทำอะไหล่ลายประจำยามรูปหัวใจ จำนวน 21 อัน การรีดลวดให้เป็นเส้นเล็ก ๆ ขนาด 0.425 มิลลิเมตร ด้วยเครื่องมือ TUNGSTEN CARBIDE DRAW PLATES ช่างทองจะเลื่อยฉลุรูป หัวใจจำนวน 21 อัน จากนั้นตัดเส้นลวดยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ส่วนการหักชั้นเป็นรูปหัวใจก็ใช้เครื่องมือดังกล่าวในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งได้วัดไว้แล้วช่างทองจะตัดลายประจำยามและติดลายตามโดยการติดกาวเป่าไฟ โดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานตัวเชื่อมให้ลายติดกัน นำชิ้นงานมาประกอบเป็นสร้อยข้อมือ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการด้วยสีแดงและเขียว หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย ปล่อยให้เย็นเอง การทำความสะอาดนำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อนๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืนและนำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาดแล้วเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

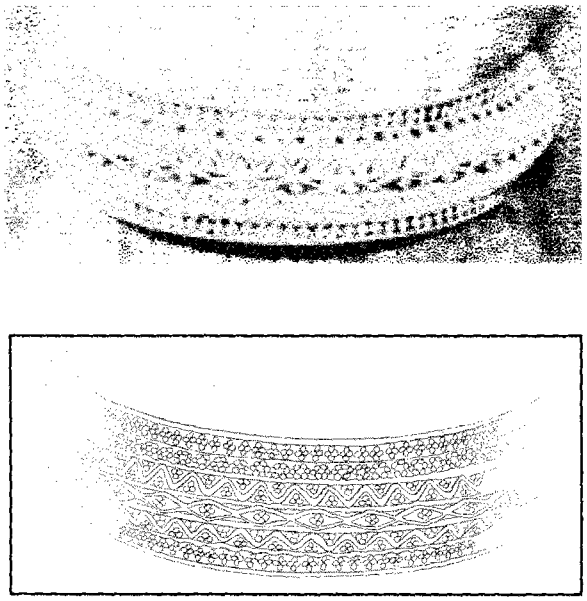
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลายประจำยามได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เช่น ลูกจันผ่าเอาข้างในออกแล้วเหลือแต่เปลือกนอกให้ติดเอาไว้ตามฝาเรือนช่วยให้มีกลิ่นหอม พื้นฐานของลายประจำยามมาจากรูปทรงเรขาคณิต คือ รูปทรงสี่เหลี่ยม แล้วตัดด้วยเส้นทแยงมุมตรงกลางเป็นรูปวงกลม รอบนอกทั้งสี่ด้านประกอบด้วย บัว กระจังเทศ กระจังหู ลายประจำยามถูกจัดให้อยู่ในจำนวนลายดอกลอย ใช้เป็นแม่ลาย เช่น การออกลาย การห้ามลาย แต่ถ้าไม่อยู่กับลายอื่น ๆ จะเรียกว่า ประจำยามลอย

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน ลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กันของลายประจำยามรูปหัวใจ น้ำหนักของสีลงยาสีแดงและเขียวมีสภาพตัดกันของสี ความแตกต่างที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนช่วยสร้างความรู้สึกเท่ากันหรือสมดุลขึ้นได้ การใช้สีตัดกันจะให้ความรู้สึกตื่นเต้นรุนแรงมาก แต่เนื่องจากน้ำหนักสีที่เท่ากันทำให้เกิดความรู้สึกกลมกลืน ให้ความรู้สึกหนักแน่น รุนแรง รูปทรงของลายประจำยามหัวใจมีพื้นฐานมาจากรูปทรงเรขาคณิตที่มีรูปแบบเฉพาะตัว เช่น รูปทรงหัวใจ ลักษณะเด่นของรูปทรงเรขาคณิต คือ ความเรียบง่ายและสง่างาม

63. ประเภท กำไลฉลุลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 97 กำไลฉลุลงยา

กำไลฉลุลงยาเป็นการนำเอาศิลปะไทยมาประยุกต์ให้เข้ากับสภาพการณ์ปัจจุบัน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากรีดแผ่นทองให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณ 7.5 นิ้ว พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว แล้วนำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการ นำแผ่นที่โดนดึงผ่านแป้นมาทำการตัดเดาะโลหะ โดยใช้ชันเป็นสันของกำไล เมื่อเดาะโลหะได้รูปแล้วจึงเดาะให้ขึ้นลวดลายนูนและลึกลงตามลวดลายฟันปลา ช่างทองสุโขทัยจะวาดลวดลายลงแผ่นกระดาษโครงเมื่อลายลงตัวจึงวาดในแผ่นทอง ช่างทองสุโขทัยจะทำการดุนลายดอกเป็นลายกระจังตาอ้อยบนแผ่นทองรูปพรรณด้วยการเดาะหรือกดให้เนื้อทองเป็นรอยลึกลงไปจะทำให้ส่วนที่เหลือเด่นขึ้น จากนั้นทำการชักลวดทองขนาดที่มีขนาดตั้งแต่ 2.2 มิลลิเมตรจนถึง 0.26 มิลลิเมตร ต้องไล่จากเบอร์ที่ใหญ่เป็นเล็กไปเรื่อย ๆ ขนาดที่ใช้บ่อย คือ 0.425 มิลลิเมตรและ 0.375 มิลลิเมตร ช่างทองจะนำลวดทองมาวัด โดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ลักษณะการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างทองจะทำการวัดขนาดองศาหาความโค้งของลาย จากนั้นจะใช้คีมดัดลวดทองให้เป็นลวดลายด้วยการติดกาวเป่าไฟ ใช้บอแรกซ์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวประสานให้ลายติดกัน การทำไข่ปลาติดรอบ นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่ากันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อทองจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำ

ประสานผงผสมน้ำบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวงบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำหินสีวิทยาศาสตร์มาตำบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและเขียว ลงบนช่องลายที่ต้องการและแต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการจะลงสี ค่อย ๆ เป่าไฟ โดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้เย็นเอง เมื่อสีลงยาแห้งก็จะติดกับชิ้นงานตามต้องการ การทำความสะอาดชิ้นงานรูปพรรณที่ประกอบเสร็จแล้ว นำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างน้ำออกแล้วนำเข้าเครื่องซัดลูกปืน ล้างด้วยแปรงแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

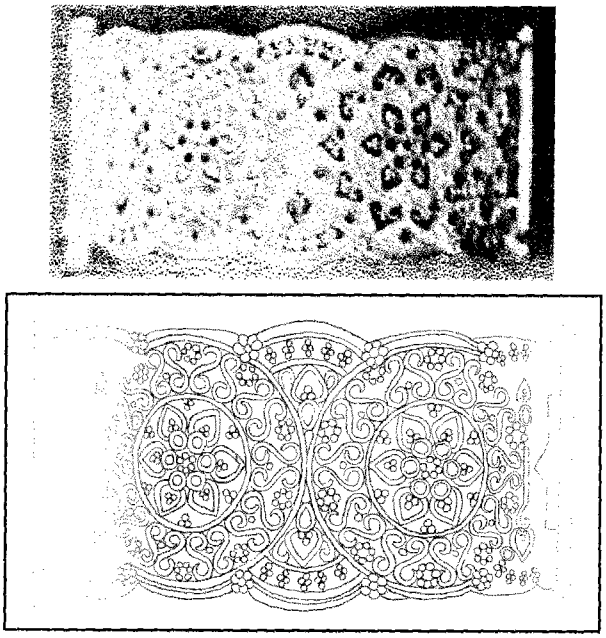
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายฉลุลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลวดลายที่ปรากฏบนกำไลเป็นลวดลายกระจังฟันปลา ที่มีพื้นฐานมาจากฟันปลานิยมมากในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสันนิษฐานว่าคงจะมีการประยุกต์เอาศิลปะจากจีนและศิลปะอยุธยา เข้ามาผสมผสานปรับปรุงจนเป็นศิลปะล้านนา ลักษณะโครงสร้างเป็นรูปสามเหลี่ยมมีหลายชนิด เช่น ลายกระจังฟันปลา ลายกระจังตาอ้อย ลายกระจังใบเทศ ลายกระจังกลีบบัว มักใช้เป็นลายประกอบกรอบลูกฟักหรือพื้นที่ว่างเป็นแนวเล็ก ๆ

การออกแบบ

การออกแบบมีเอกภาพ คือ มีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Coherence) สีลงยามีการจัดวางระบายลงด้วยกันทั้งภาพ จัดน้ำหนักอย่างต่อเนื่อง ความสมดุลเหมือนกัน จังหวะหรือลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน เพื่อให้ความรู้สึกลื่นไหล ลวดลายกระจังมีโครงสร้างมาจากรูปทรงธรรมชาติ (Natural Form) โดยได้รับสื่อดลใจมาจากฟันปลาคล้ายกับรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งแสดงถึงความเรียบง่ายและสง่างาม มีรูปแบบเฉพาะตัว เช่น วงกลม สามเหลี่ยมหน้าจั่ว สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน สีที่ใช้ในงานอาจจะโดดเด่นด้วยกลุ่มสีที่ตัดกัน

64. ประเภท กำไลดอกดาวกระจายลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 98 กำไลดอกดาวกระจายลงยา

กำไลดอกดาวกระจายลงยา เป็นเครื่องประดับสวมใส่บริเวณข้อมือ มีขนาดใหญ่เพื่อเป็นเครื่องบ่งบอกฐานะของผู้สวมใส่ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากรีดแผ่นทองให้ได้ความกว้างตามขนาดและยาวพอประมาณพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วกดจุดพับให้แบนเรียว เคาะโลหะโดยใช้ชันเป็นสันของกำไล ร่างแบบลวดลายลงแผ่นกระดาษโครงเมื่อลายลงตัวจึงวาดลงในแผ่นทอง ทำการชักลวดทองขนาดตั้งแต่ 2.2 มิลลิเมตรจนถึง 0.26 มิลลิเมตร ต้องไล่จากเบอร์ใหญ่เป็นเล็กไปเรื่อย ๆ ขนาดที่ใช้บ่อย คือ 0.425 มิลลิเมตร และ 0.375 มิลลิเมตร ช่างทองสุโขทัยจะนำลวดทองมาวัดโดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้นลักษณะการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างทองจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างทองจะทำการวัดขนาดองศาหาความโค้งของลาย ใช้คีมตัดลวดทองให้เป็นลวดลายด้วยการติดกาวเป่าไฟใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวประสานให้ลายติดกัน การทำดอกพิกุล การทำลายกระจังและการทำลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำชิ้นส่วนมาประกอบกันเป็นกำไล ใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและเขียวแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสีซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนเต็มบริเวณ ค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดโดยการต้มในน้ำกรดแล้วนำมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

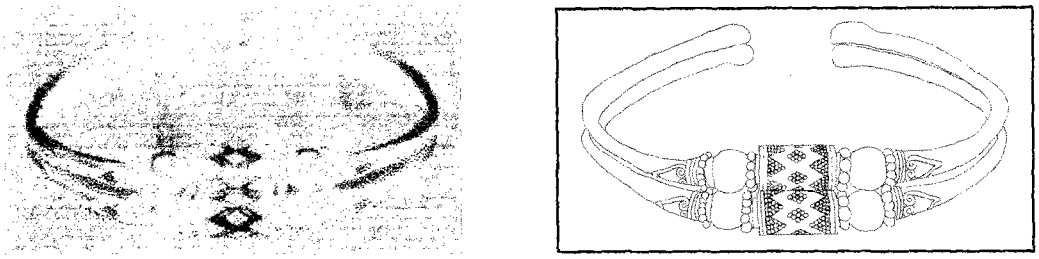
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

กำไลดอกดาวกระจายลงยาได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เช่น ลายดาว ซึ่งมีโครงสร้างมาจากรูปวงกลม ลายไทยถือเป็นศิลปะประจำชาติ เชื่อว่ารูปทรงลวดลายไทยนั้นมาจากดอกบัว เป็นพุ่มสามเหลี่ยมถอดออกจากกรอบสี่เหลี่ยมด้านเท่า ส่วนการสอดไส้มีลักษณะเหมือนกับกระจังฟันปลา ดอกบัวมีความสำคัญในพุทธศาสนา ส่วนลายกระหนกก้านขดสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากศิลปะล้านนา ที่มาจากดอกไม้ ใบไม้ชนิดที่เป็นเถา หลักของกระหนกจึงน่าจะมาจาก ดอก ก่อ กาบ กิ่ง ก้าน ใบ ผูกเข้าด้วยกัน

การออกแบบ

การออกแบบมีเอกภาพ คือ มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องของส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น กระหนกวงโค้ง ดอกดาวกระจาย กลีบบัว ดอกพิกุล สี น้ำหนัก สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นอย่างดี ความสมดุลเหมือนกัน ลีลาและจังหวะเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน การออกแบบรูปทรงใช้รูปทรงธรรมชาติ(Natural Form) นอกจากนี้ยังมีการออกแบบรูปทรงธรรมชาติในลักษณะการประดิษฐ์ตกแต่งด้วยการแต่งลวดลายลงบนรูปทรงธรรมชาติ ให้ได้รูปแบบที่แสดงลวดลายมากกว่าโครงสร้างของรูปทรง

65. ประเภท กำไลแฝดหลอดอุไรลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 99 กำไลแฝดหลอดอุไรลงยา

กำไลแฝดหลอดอุไรลงยาเป็นเครื่องประดับแขนลวดลายเหมือนเครื่องทองโบราณ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างเด่นชัด มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากช่างทองสุโขทัยจะนำทองบริสุทธิ์หลอมโดยเป่าไฟในเบ้าหลอมจนทองกลายเป็นของเหลวและเทลงในรางสี่เหลี่ยมทองจะแข็งตัวเป็นแท่ง นำทองมาตีแผ่เป็นแผ่นรีดยาวเป็นเส้น ถ้าตีเป็นแผ่นวางทองลงบนทั่งแล้วใช้ค้อนทุบ เคาะทองโดยใช้ซันเป็นสันของกำไล การทำอะไหล่ทรงหลอด 2 หลอด พับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด เป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกันตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 2 หลอด ดัดลายกระจังฟันปลารอบขอบและรูปทรงสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน โดยการทำไข่ปลา นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเป็นลายกระจังฟันปลาและรูปทรงสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนรอบอะไหล่ทรงหลอด ใช้ดินสอร่าง นำไข่ปลามาติดด้วยกาวแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยและเป่าไฟใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกทีหนึ่ง ทำฝาปิดบนล่างของหลอด การทำลูกประคำเกลี้ยงนำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันก็จะได้ลูกประคำ โดยใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน ทำลวดติดไข่ปลารอบมาติดบนล่างแล้วเจาะรูให้ได้ตามขนาดของกำไลที่จะนำไปร้อย จะได้ลูกประคำเกลี้ยง 4 ลูก นำชิ้นส่วนมาประกอบกันและนำงานรูปพรรณมาลงยาด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ โดยนำมาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ใช่พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการ ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการค่อย ๆ เป่าไฟ โดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาสีน้ำเงินและแดงละลาย จึงปล่อยให้เย็นเอง จากนั้นนำมาทำความสะอาดชิ้นงาน นำมาต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่าเป่าด้วยไดร์แล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

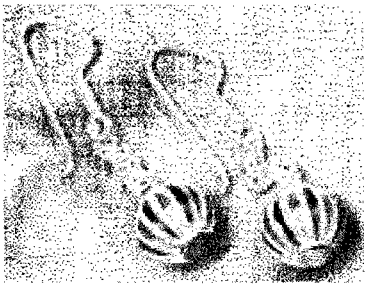
กำไลหลอดแฝดอุไรได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำไข่ปลาเป็นลวดลายกระจังฟันปลา ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากฟันปลาที่นำมาเรียงต่อกันโดยรอบ มีเส้นฐานรองรับหรือลวดลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่ได้รับอิทธิพลมาจากงานจิตรกรรม และลวดลายปูนปั้นของ

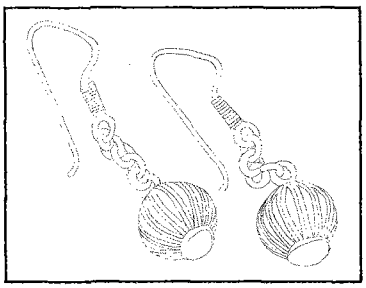
ศิลปะล้านนาที่รับศิลปะพุกามมาสืบทอด ลักษณะของลูกประคำมาจากศิลปะจีน ลวดลายที่เกิดขึ้นปรากฏอยู่บนอะไหล่ทรงหลอด ซึ่งเปรียบเสมือนกระบอกไอน้ำ ส่วนกำไลก้านบัวในสมัยก่อนเป็นชื่อเรียกกำไลข้อเท้าเด็กในสมัยก่อน ส่วนปลายทั้งสองข้างจะมีรอยขัดเป็นเส้นรอบปลายห่วงทั้งสองปลาย

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน รูปทรงซ้ายขวาเหมือนกัน น้ำหนักของพื้นภาพเท่ากัน การออกแบบด้านจังหวะและลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน และมีการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ช่วยให้รู้สึกถึงการลื่นไหลของลวดลายลักษณะผิวที่ราบเรียบจะให้ความรู้สึกที่อ่อน สงบ และนุ่มนวล ส่วนลักษณะผิวของลายกระจังฟันปลาผิวหยาบขรุขระจะให้ความรู้สึกแข็งกร้าว มั่นคง ลวดลายลักษณะคล้าย ๆ กัน เช่น รูปทรง สี ขนาด จะให้ความรู้สึกกลมกลืน รูปทรงส่วนใหญ่เป็นรูปทรงที่มีพื้นฐานมาจากรูปทรงเรขาคณิต เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม เป็นต้น

66. ประเภท ตุ้มหูประคำแตงโมลงยา ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 100 ตุ้มหูประคำแตงโมลงยา

ตุ้มหูประคำแตงโมลงยา เป็นผลมาจากแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย หลักฐานนั้นจะเป็นต่างหูวงกลมทั้งชายและหญิง เช่น ต่างหูของรูปบุคคลในภาพ ชาดกตอน " ผลชาดก " ภาพชาดกตอน " ปุณณปาติชาดก " และภาพชาดกตอน " โรหิณีชาดก " มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการนำเส้นลวดทองมาเชื่อมต่อ ๆ กัน หรือนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วเชื่อมต่อกันตามลวดลาย เส้นลวดทองแดงขนาดเล็ก เป็นเส้นลวดที่มีลักษณะกลมช่างทองจะตัดเป็นท่อน ๆ แล้วทำห่วงสำหรับการประกอบทอง โดยช่างทองสุโขทัยอาจจะนำมาขดคล้ายสปริงเพื่อใช้ในการประกอบทองรูปพรรณ การทำลูกประคำแตงโมลงยา จำนวน 2 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน ทำแผ่นวงกลมมาติดบนล่างแล้วเจาะรูด้านบนให้ได้ตามเส้นห่วงพร้อมที่จะนำไปร้อยลูกประคำ ส่วนลายแตงโมร่างแบบเป็นรูปแตงโมแบ่งเป็นซีก ๆ ใช้คีมตัดลวดแล้วดัดลายนำมาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วค่อยใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมอีกที จะได้ลูกประคำแตงโมจำนวน 2 ลูก การเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู เข็มเสียบตุ้มหูโดยทั่วไปจะทำจากลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร ยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม ตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมให้หลอมเป็นเม็ดกลมเล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัวนำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหูเพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำตุ้มหูลูกประคำแตงโมมาลงยาสีดำและแดงใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการหากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย ปล่อยให้เย็นเอง แล้วนำมาทำความสะอาด

ชิ้นงานด้วยน้ำกรด และเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัดล้างน้ำเปล่าเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

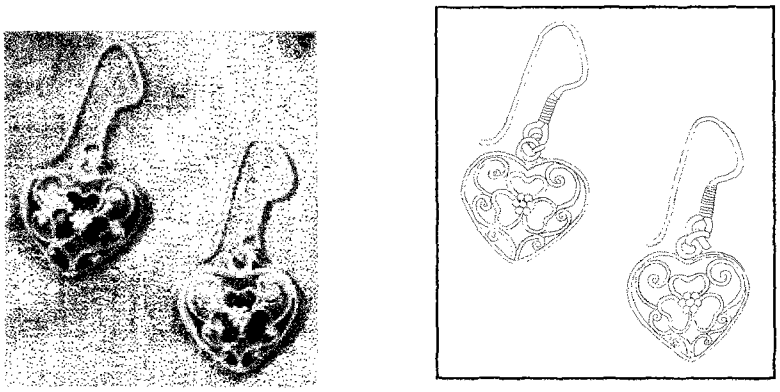
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ตุ้มหูประดำแตงโมลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ คือ ลูกแตงโม ซึ่งเป็นผลไม้ชนิดเนื้อในเป็นสีแดงมีเม็ดมาก เปลือกหนา นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าลักษณะและรูปแบบของเครื่องทองบางแบบยังสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดอิทธิพลทางด้านศิลปกรรมของเขมร ที่เคยมีอำนาจเหนือดินแดนสุโขทัย โดยเฉพาะกุณฑลรูปตุ้ม โดยมีลายเส้นนูนเข้ามาประกอบ

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เกิดจากสภาพตัดกัน เป็นการออกแบบที่คำนึงถึงการตัดกัน (Contrast) ของสี ความแตกต่างกันอย่างชัดเจนของสีแดงและสีดำย่อมสร้างความรู้สึกเท่ากันหรือสมดุลกันขึ้นได้ ส่วนการออกแบบที่แสดงลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบสลับไปมา (Alternative) ลีลาน้ำหนักสีที่แตกต่างกันแต่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ย่อมมีแรงที่สร้างเอกภาพเป็นส่วนรวมได้ดี แรงดึงดูดของโลกช่วยให้ลูกตุ้มเคลื่อนไหวลงในแนวดิ่ง

67. ประเภท ตุ้มหูหัวใจลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 101 ตุ้มหูหัวใจลงยา

ตุ้มหูหัวใจลงยาน้ำหนัก 9.67 กรัมหรือ 0.63 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำลูกหัวใจลงยาจำนวน 2 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาด ใช้ค้อนเคาะให้ขึ้นรูป จะได้ฝาประดำครึ่งซีกรูปหัวใจ นำมาประกบกันจะได้ลูกหัวใจ โดยใส่น้ำประสานผงด้านในแล้วเป่าไฟให้เชื่อมติดกัน จากนั้นนำมาติดลายหัวใจกระหนกวงโค้งและการทำดอกพิกุลติดตรงกลาง ใช้คีมตัดลวดแล้วดัดลายนำมาติดโดยใช้กาวติดก่อนแล้วใช้บอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อมจะได้ลูกหัวใจติดลาย ส่วนดอกพิกุลนำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำขดลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟให้เป็นดอกพิกุล เป่าไฟให้ติดกับลูกหัวใจการเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู นำลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร ยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลมตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมให้เป็นเม็ดกลม ๆ เล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหูเพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำมาประกอบกันเป็นชิ้นงานรูปพรรณและนำมาลงยาสีดำและแดง โดยการใช้พู่กันแต้มลงบนช่องลายจนเต็มบริเวณที่ต้องการ ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษ

ทิชชู่ หากเลอะสีลงยาออกนอกช่องลายเป่าไฟให้ความร้อนไปเรื่อย ๆ ปล่อยทิ้งไว้ นำตุ้มหูหัวใจลงยามาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

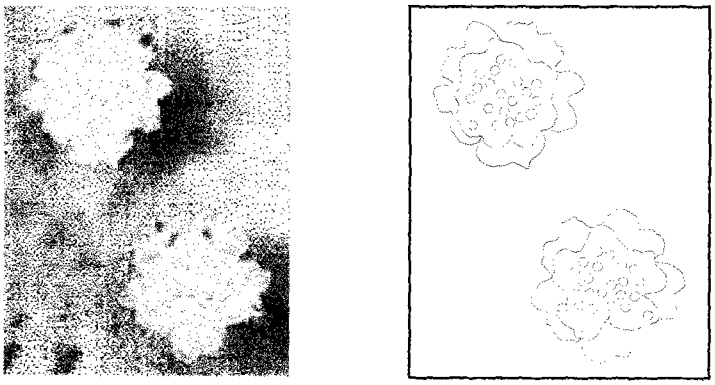
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ตุ้มหูหัวใจลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากการประยุกต์ลวดลายของช่างทองสุโขทัย เช่น รูปทรงหัวใจเป็นสัญลักษณ์ของความรักของหนุ่มสาว และเป็นรูปทรงที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ในการสร้างรูปทรงเรขาคณิตจะมีเครื่องมือในการเขียน เพื่อให้ได้รูปทรงตามรูปแบบเฉพาะของรูปทรงแต่ละชนิด ส่วนลวดลายดอกไม้ตามความเชื่อของคนไทยดอกไม้เปรียบเสมือนผู้หญิงงาม ลวดลายกระหนกวงโค้งเป็นการเลียนแบบศิลปะลายไทย

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน โดยรูปทรงซ้ายขวามีการกำหนดให้มีสิ่งที่น่าสนใจ (Interesting Point) เป็นตัวถ่วงดุลน้ำหนัก โดยถือว่าสิ่งที่น่าสนใจมีน้ำหนักหรือความโดดเด่นอยู่ในตัวของมัน ส่วนการออกแบบที่แสดงลีลาของลายกระหนกวงโค้งเป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Progressives) ลักษณะของลวดลายเป็นการออกแบบรูปทรงธรรมชาติในลักษณะประดิษฐ์ตกแต่ง (Decoration) โดยเน้นที่ลวดลายมากกว่าโครงสร้างของรูปทรง

68. ประเภท ตุ้มหูดอกมะลิซ้อน ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 103 ตุ้มหูดอกมะลิซ้อน

ตุ้มหูดอกมะลิซ้อน น้ำหนัก 7.26 กรัมหรือ 0.47 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำดอกมะลิซ้อน นำแผ่นทองมารีดตามความหนาพอประมาณ ร่างแบบเป็นกลีบดอกมะลิซ้อน 5 กลีบ ด้วยดินสอคร่าว ๆ ขนาดเท่า ๆ กัน ใช้เลื่อยฉลุลายตามที่ต้องการใช้กระดาษทรายและตะไบลบรอยคม ดุนลายโดยการใช้ทั่งและค้อน นำกลีบดอกมะลิมาเข้าดอก เป่าไฟใช้บอแรคก์ทำให้รอยต่อทั้งหมดติดกัน การทำเกสรดอกมะลิซ้อนการนำลวดมาตัดเป็นท่อน ๆ ยาวเท่า ๆ กัน เมื่อนำเม็ดไข่ปลามาติดด้านบน ตัดห่วงแต่ละห่วงใช้ไฟเป่าเชื่อมเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน และคอยใช้น้ำประสานผงวางบนเส้นลวดโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ ใช้ไฟเป่าแล่นเชื่อมติดกัน การเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู นำลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร ยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม

ตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมเป็นเม็ดกลม ๆ เล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหู เพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำมาประกอบเป็นชิ้นงานรูปพรรณ ต่อมาเป็นการทำความสะอาด เนื่องจากตุ้มหูดอกมะลิซ้อนไม่ปรากฏการลงยาสี นำตุ้มหูดอกมะลิซ้อนมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรก ต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำออกมาล้างด้วยแปรงและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงานำออกมาล้างออกด้วยน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้ง

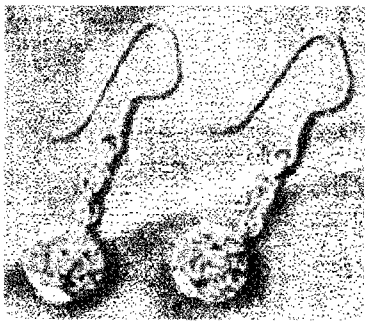
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

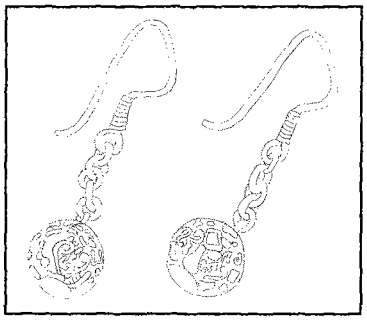
ตุ้มหูดอกมะลิซ้อนได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติเป็นสื่อดลใจ (Inspiration) การสร้างสรรค์รูปทรงที่จะนำมาใช้กับงานออกแบบด้วยรูปทรงธรรมชาติ ไม่ใช่การเลียนแบบธรรมชาติ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากรูปทรงธรรมชาติให้ได้รูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ ดอกมะลิซ้อน เป็นดอกไม้สีขาว มีกลิ่นหอม คนไทยเชื่อว่าดอกมะลิมีความบริสุทธิ์ มักนิยมนำมาร้อยเป็นพวงมาลัยเพื่อเป็นเครื่องสักการะต่อพระพุทธเจ้า

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกันมีจุดสนใจอยู่ที่เกสรดอกมะลิซ้อน ซึ่งเป็นการแสดงลีลาที่เป็นผลมาจากการออกแบบสลับไปมา ในเรื่องของจุด เส้นและขนาด ลวดลายของกลีบดอกมะลิซ้อน มีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน ตุ้มหูดอกมะลิซ้อนเป็นการออกแบบที่เน้นรูปทรงธรรมชาติเป็นสื่อดลใจ (Inspiration) เป็นสำคัญ และมีการต่อเติมลวดลายลงบนรูปทรงธรรมชาติให้ได้รูปแบบลวดลายมากกว่าโครงสร้างของรูปทรง

69. ประเภท ตุ้มหูลูกประคำโปร่ง ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 103 ตุ้มหูลูกประคำโปร่ง

ตุ้มหูลูกประคำโปร่ง น้ำหนัก 4.99 กรัมหรือ 0.32 บาท มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการนำเส้นลวดทองมาเชื่อมต่อ ๆ กัน โดยการนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วสานต่อกัน ลักษณะของลวดทองมีลักษณะกลม ช่างทองจะตัดเป็นท่อน ๆ ทำห่วง หรืออาจจะนำมาขดคล้าย*สปริง* เพื่อใช้ในการประกอบทองรูปพรรณต่อไป การทำลูกประคำโปร่งใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลม ตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมมาเลื่อยฉลุลายตามที่ร่างไว้ด้วยดินสอ เมื่อเลื่อยเป็นแผ่นลวดลายวงกลมนำไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก แล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดด้านบน ส่วนด้านล่างนำแผ่นวงกลมมาติดเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู ตุ้มหูลูกประคำโปร่งไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำ

ชิ้นงานมาทำความสะอาดต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา แล้วนำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

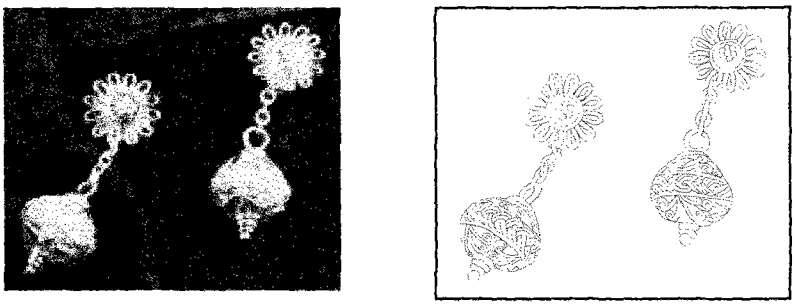
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ตุ้มหูเป็นเครื่องประดับที่นิยมโดยทั่วไปทั้งชายและหญิง ทำจาก ดีบุก สำริด ตะกั่ว และทองคำ ซึ่งในสมัยทวารวดีก็ปรากฏมีลักษณะและรูปแบบของตุ้มหู สันนิษฐานว่าคงได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียที่อยู่ในสมัยคุปตะ ซึ่งมีความสอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาที่อาณาจักรสุโขทัยที่มีอาณาเขตติดต่อกับอาณาจักรทวารวดี และได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาลัทธิหินยานเข้ามามีบทบาทในอาณาจักร

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน ลวดลายฉลุบนลูกประคำโปร่งเป็นการกำหนดรูปทรงหนึ่งบนพื้นที่ในขอบเขตจำกัด เหมาะสม สัมพันธ์กับรูปทรงบนพื้นภาพ รูปทรงที่กำหนดลงไว้จะมีสภาพเป็นค่าบวก (Positive) และบริเวณที่เหลือมีสภาพเป็นค่าลบ (Negative) ทั้งค่าบวกและค่าลบจะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันจนขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไม่ได้ ความโปร่งจะให้ความรู้สึกสะดวก สบายรื่นรมย์

70. ประเภท ตุ้มหูลูกประคำลายเปียลงยา ร้านอรอนงค์ช่างทอง



ภาพประกอบ 104 ตุ้มหูลูกประคำลายเปียลงยา

ตุ้มหูลูกประคำลายเปียลงยา มีลักษณะเหมือนเครื่องประดับอินเดียและเหมือนกับกระบองยักษ์ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการนำเส้นลวดทองมาเชื่อมต่อ ๆ กัน หรือนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วเชื่อมต่อกัน เส้นลวดจะมีลักษณะกลม ช่างทองจะตัดเป็นท่อน ๆ เพื่อทำห่วงหรือใช้สำหรับประกอบทองรูปพรรณ การทำลูกประคำจำนวน 2 ลูก นำแผ่นทองมาใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัด นำไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ เมื่อได้ลูกประคำครึ่งซีกแล้วจึงนำมาประกบกัน ใช้ไฟเป่าเชื่อมให้ฝาทั้ง 2 ติดกัน ส่วนบนของลูกประคำจะทำเป็นห่วงมาติดเพื่อนำไปเชื่อมลายต่อ ส่วนด้านล่างประดับด้วยผ่าหวายติดกัน 3 วงลดหลั่นกันไป การทำผ่าหวายพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายตามที่ต้องการเพื่อนำไปเชื่อมลายต่อ นำลวดทองขนาด 0.425 มิลลิเมตร และ 0.345 มิลลิเมตร มาวัดเป็นลวดลาย โดยใช้มาตรวัดลาย เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งวัดไว้แล้ว ติดกาวและเป่าไฟ ใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวประสานให้ลายติดกัน การทำดอกพิกุลนำแผ่นทองมาฉลุให้ได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการ ตัดลวดทองแดงให้ยาวเท่า ๆ กันจำนวน ท่อน เป่าไฟเชื่อมปลายลวดทั้ง 2 ข้างรอบวงกลม การทำไข่ปลาประดับตรงกลาง นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มี

ขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อทองหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน ใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำหินสีวิทยาศาสตร์มาตำบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและดำ ลงบนช่องลายที่ต้องการและแต้มจนต็มบริเวณที่ต้องการจะลงสี ค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้เย็นเอง เมื่อสีลงยาแห้งก็จะติดกับชิ้นงานตามต้องการ จากนั้นนำมาทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการนำมาต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรง เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิวนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างในน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

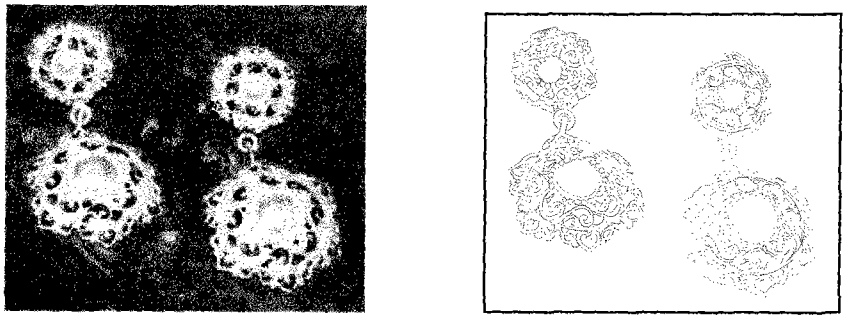
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ตุ้มหูลูกประคำลายเปียได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและธรรมชาติ เช่น อาวุธที่ใช้สำหรับต่อสู้ของยักษ์ และธรรมชาติ เช่น ดอกพิกุล อันเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา สันนิษฐานว่าน่าจะนำมาจากลวดลายบนเครื่องถ้วยจากจีน เนื่องจากอาณาจักรสุโขทัยก็เคยได้รับอิทธิพลจากการเข้ามาค้าขายกับประเทศจีน ส่วนกระบองนั้นน่าจะนำมาจากศิลปะอินเดีย ซึ่งนิยมการนำห่วงซ้อนกัน โดยปรากฏให้เห็นในภาพสลักอมราวดี

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกันด้วย รูปทรง เส้น ขนาด ทำให้มีความกลมกลืนกันต่อเนื่องกัน ลวดลายเปียที่ปรากฏบนลูกประคำเป็นการแสดงลีลาที่เป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ช่วยให้รู้สึกลื่นไหล การลดหลั่นของผ่าหวายช่วยให้เกิดความน่าสนใจ นอกจากนี้จุดที่น่าสนใจยังอยู่ในเรื่องของน้ำหนักสีลงยาสีแดง และการประกอบกันของกลีบดอกพิกุลเป็นการกำหนดทิศทางในด้านการกระจายโดยรอบ ช่วยเพิ่มความสง่างามและปลอดโปร่ง ส่วนไข่ปลาที่อยู่ตรงกลางช่วยให้ความรู้สึกของลักษณะผิวหยาบขรุขระ ทำให้รู้สึกมั่นคงแข็งแรง สนุกสนาน เป็นต้น

71. ประเภท ตุ้มหูเถาวัลย์ลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 105 ตุ้มหูเถาวัลย์ลงยา

ตุ้มหูเถาวัลย์ลงยา มีลวดลายคล้ายกับศิลปะแบบพุกาม ลวดลายเต็มพื้นที่ว่าง มีช่องไฟน้อย ลวดลายมีการออกแบบซ้ำ ๆ กัน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากใช้วงเวียนร่างแบบกำหนดขอบเขตบริเวณที่จะดุนลายใช้คีมปากแบนตัดมุมโลหะให้โค้งเป็นมุมฉาก ให้ความร้อนแก่แผ่นครั่งจนหลอมเหลวกดแผ่นโลหะให้ส่วนขอบจมลงบนแผ่นครั่ง เมื่อแผ่นครั่งแข็งตัวให้ถ่ายแบบโดยติดกระดาษร่างแบบบนแผ่นโลหะให้ใช้เหล็กขีดให้เกิดรอยลายเส้นบนผิวโลหะ นำกระดาษร่างแบบออกให้เหล็กตอกที่มีปลายแหลมมนตอกไปตามลายเส้น ใช้เหล็กตอกปลายแหลมตอกดุนลวดลายที่เป็นลายเส้นเล็ก ๆ ส่วนที่ต้องการให้เกิดลายนูนมาก

ๆ ให้ใช้เหล็กตอกปลายมนตอกตั้งฉากตามลวดลาย เลือกหลักตอกที่มีปลายเหมาะสมกับลายที่จะดุนให้นูนขึ้น นำแผ่นโลหะออกจากแผ่นครั่งใช้ค้อนเคาะมุมให้แผ่นโลหะเหยียดตรง ใช้เลื่อยตัด และใช้ตะไบตกแต่งรอยตัด ทำห่วงติดด้านบนเพื่อนำไปร้อยต่อ ทำไข่ปลาติดรอบวงกลม นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกัน ตัดห่วงแต่ละห่วงละลายเป็นเม็ดวงกลมนำเม็ดวงกลมมาวางเรียง โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู ใช้ลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร และยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม ตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมให้หลอมเป็นเม็ดกลมเล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหูเพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำตุ้มหูเถาวัลย์ลงยา มาลงยาสีแดงและเขียว ใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการหากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง แล้วทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

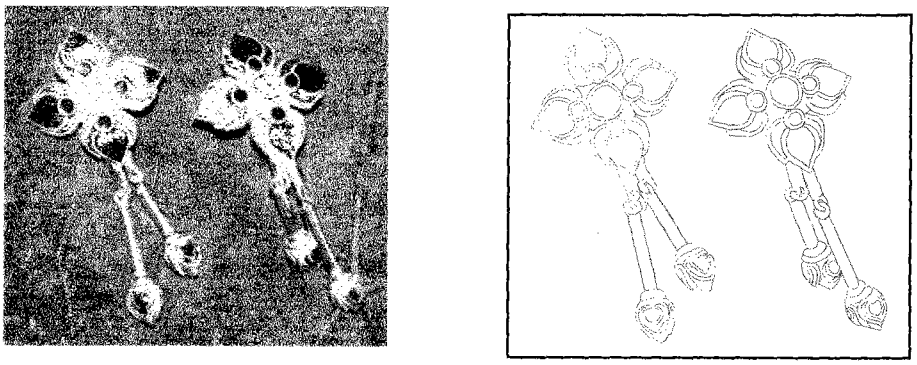
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ตุ้มหูเถาวัลย์ลงยา ได้รับแรงบันดาลใจจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลวดลายเถาวัลย์มาจากลวดลายพันธุ์พฤกษาหรือลายเครือล้านนา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของฝีมือช่างล้านนา ลายพันธุ์พฤกษานี้มีลักษณะลวดลายที่อิสระและมีความลื่นไหล ประกอบด้วย ดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ความบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ลายจุดไข่ปลา จะมีลักษณะเป็นเม็ดกลม ๆ ประดับเรียงตามลายเส้นลวด พบมากในงานปูนปั้นล้านนา

การออกแบบ

ลวดลายดอกบัวประดิษฐ์ จะเป็นลักษณะหงายกลีบบัวขึ้น ภายในดอกมีการประดับตกแต่งร่วมกับลายก้านขด จากการศึกษาสามารถบอกได้ว่าเป็นการตกแต่งในช่วงล้านนาตอนต้นหรือช่วงท้ายของหริภุญชัยเป็นการรับอิทธิพลลักษณะการประดิษฐ์จากศิลปะพุกาม และลวดลายจากจีน การออกแบบมีความสมดุลเหมือนกัน ในส่วนของลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำๆ กัน

72. ประเภท ตุ้มหูดอกบัวลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 106 ตุ้มหูดอกบัวลงยา

ตุ้มหูดอกบัวลงยามีลักษณะเหมือนลายประจำยาม มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำลายประจำยามรีดแผ่นโลหะให้ได้ขนาดกว้าง ยาว หนาตามกำหนด ร่างแบบที่กำหนดไว้บนแผ่นทอง ใช้เลื่อย

ฉลุเป็นลายประจำยาม นำลวดออกจากกล้า ตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลาย ใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งได้วัดไว้แล้ว ใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อม การทำลูกประคำดอกบัวใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดนำวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอก จะได้ลูกประคำครึ่งซีกมาประกบเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน รีดแผ่นทองให้ได้ขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด ร่างกลีบบัวในแผ่นทองใช้เลื่อยฉลุเป็นกลีบบัว ใช้คีมดัดแผ่นให้โค้งใช้ไฟเป่าเชื่อมด้วยผงบอแรคก์โรยใส่น้ำประสานผงเชื่อม เดินเส้นลวดทองบนลูกประคำดอกบัว ติดห่วงด้านล่างเพื่อใช้เชื่อมลายต่อ จะได้ลูกประคำดอกบัวจำนวน 4 ลูก การทำอะไหล่ทรงหลอด รีดแผ่นทองให้ได้ขนาด กว้าง ยาว หนาตามกำหนด พับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นทองไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอด จากนั้นเป่าไฟใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน 4 หลอด ติดห่วงบนล่างทำฝาปิดเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู นำชิ้นงานมาประกอบกัน นำมาลงยาสีด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ โดยนำมาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการ ค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายจึงปล่อยให้เย็นเอง จากนั้นนำมาทำความสะอาดด้วยการต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้งเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์แล้วค่อยนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

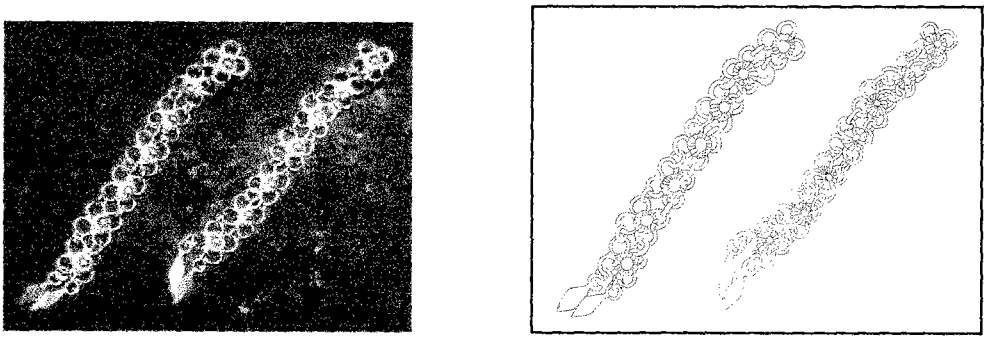
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ตุ้มหูดอกบัวลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ เป็นลวดลายพันธุ์พฤกษาที่แสดงถึงสัญลักษณ์เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ความเป็นสิริมงคล ลวดลายดอกบัวถือเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและมีลักษณะพิเศษ คือ จะไม่เปียกน้ำ ในคติของจีน บัวเป็นดอกไม้ประจำฤดูร้อน และหมายถึง ความสะอาดบริสุทธิ์ ผุดผ่องปราศจากมลทิน

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะสมดุลที่เหมือนกัน ลวดลายประจำยามมีต้นกำเนิดมาจากลูกจัน รูปร่างเป็นดอกเป็นดวงพื้นฐานของลายมีโครงสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมทแยงมุม ตรงกลางเป็นรูปวงกลม รอบนอกสีด้านประกอบด้วยกลีบบัว จัดเป็นแม่ลายใช้สำหรับออกลายและห้ามลาย ถ้าอยู่โดด ๆ จะเรียกว่า ประจำยามดอกลอย ลวดลายที่ประยุกต์มีรูปทรงมาจากธรรมชาติผสมผสานกับรูปทรงเรขาคณิต ลูกประคำดอกบัวมีการลดหลั่นและเคลื่อนไหวแนวดิ่งแบบตกกระทบกัน

73. ประเภท ตุ้มหูดอกพิกุลโปร่ง ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 107 ตุ้มหูดอกพิกุลโปร่ง

ตุ้มหูดอกพิกุลโปร่งเป็นการนำรูปแบบของธรรมชาติมาตัดทอนให้เหลือแต่ลักษณะโครงสร้างที่สำคัญเท่านั้น มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำห่วงกลมจำนวน 28 ห่วง นำเส้นลวดทองมาเชื่อมต่อ ๆ กัน โดยการนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วสานต่อกัน ลักษณะของลวดมีลักษณะกลมช่างทองจะตัดเป็นท่อน ๆ ทำห่วงหรืออาจจะนำมาขดคล้ายสปริง เพื่อใช้ในการประกอบชิ้นงานจับแยกเป็น 4 ห่วงเท่ากันด้วยดอกพิกุลใช้กรรมวิธีการทำไข่ปลา นำลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อทองจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน ใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ รวม 14 ดอก ข้างละ 7 ดอก นำแผ่นทองมารีดให้ได้ขนาด กว้าง ยาว หนาตามต้องการร่างแบบเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนจำนวน 4 แผ่น ใช้เลื่อยฉลุตามรอย การเชื่อมเข็มเสียบ ตุ้มหูดอกพิกุลโปร่งไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการนำมาต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรง เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้งเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างในน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์แล้วค่อยนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

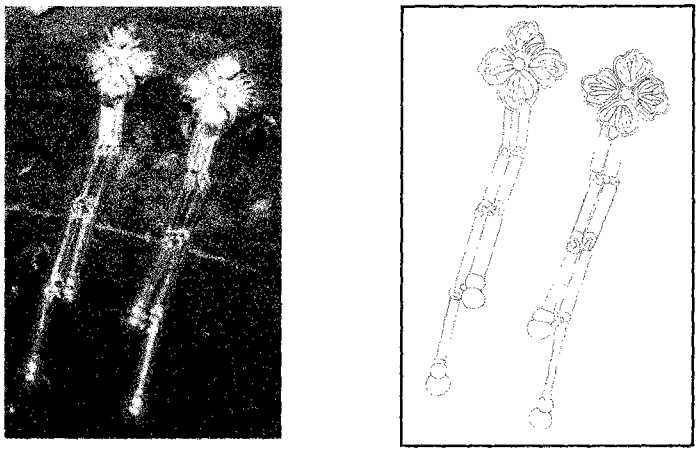
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

สันนิษฐานว่าดอกพิกุลเป็นต้นไม้ที่ใช้ในงานราชพิธีที่สำคัญ เป็นต้นไม้ที่มีความเป็นสิริมงคล เป็นที่สิงสถิตย์ของรุกเทวดา ดอกพิกุล มีสีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ลวดลายดอกพิกุลถูกนำมาใช้เรียกตามงานหัตถกรรมหลายชนิด เช่น เครื่องจักสาน เครื่องนุ่งห่ม เครื่องเงิน เครื่องทอง ฯลฯ นอกจากนี้ยังพบในงานลวดลายปูนปั้นล้านนา อยุธยา และรัตนโกสินทร์

การออกแบบ

ลักษณะการออกแบบลวดลายโปร่งของดอกพิกุลช่วยให้ผู้สวมใส่สบาย ปลอดโปร่ง โล่ง ไม่อึดอัด ลวดลายดอกพิกุลน่าจะมาจากรูปทรงเรขาคณิต เช่น วงกลม ซึ่งเป็นรูปที่มีรูปแบบเฉพาะ เป็นรูปทรงที่มาจากธรรมชาติ นำมาลดทอนให้เหลือแต่โครงสร้างที่สำคัญ การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน ลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบที่เพิ่มขึ้น สังเกตจากการนำดอกพิกุลมาซ้อนต่อ ๆ กันไป

74. ประเภท ตุ้มหูดอกคัทลียาลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 108 ตุ้มหูดอกคัทลียาลงยา

ตุ้มหูดอกคัทลียาลงยา เป็นลวดลายประยุกต์ ให้เข้ากับสมัยปัจจุบันเป็นลวดลายร่วมสมัยผสมกับลวดลายไทย เพื่อคงเอกลักษณ์ในความเป็นไทย มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการดุนลายดอกคัทลียา

นำแผ่นทองมารีดตามความหนาพอประมาณร่างแบบด้วยดินสอดร่าว ๆ ใช้เลื่อยฉลุลายตามที่ต้องการใช้กระดาษและตะไบลบรอยคม ดุนลายโดยการใช้ทั่งและค้อน เคาะให้ขึ้นรูป การทำอะไหล่ทรงหลอดขนาดลดหลั่นกันไปตามขนาดที่กำหนด รีดแผ่นทองให้ได้ขนาด กว้าง ยาว หนาตามกำหนดพับครึ่งแผ่นนำไปดึงผ่านแป้นแล้วจะได้หลอด จากนั้นเป่าไฟใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้งสองแผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวลดหลั่นกัน 14 หลอด ทำฝาปิดหัวท้ายติดห่วงด้านบนล่าง การเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู ใช้ลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร และยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลมตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมให้หลอมเป็นเม็ดกลมเล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหูเพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน การทำลูกประคำเกลี้ยง 4 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำ ใส่น้ำประสานผงใส่ข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบนล่าง ตุ้มหูดอกคัทลียาลงยาไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาดโดยการต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิวนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่าเป่าด้วยไดร์ แล้วค่อยนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

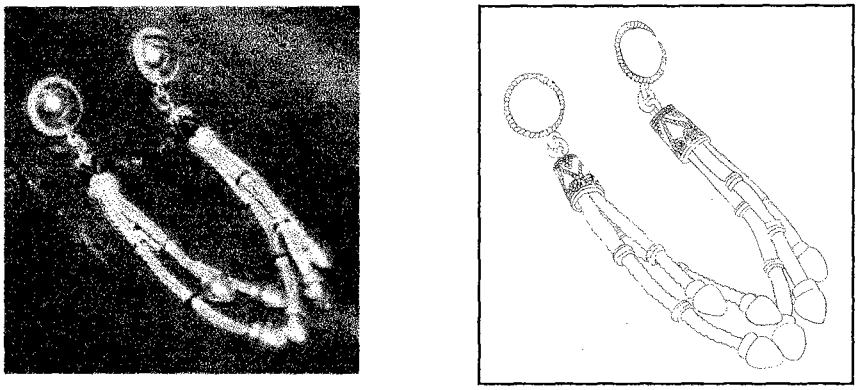
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ลวดลายคัทลียาลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ เป็นการนำดอกกล้วยไม้มาออกแบบ ดอกกล้วยไม้เป็นดอกไม้ประจำชาติไทย เปรียบเสมือนการศึกษาไทย ที่บ่งบอกถึงความเจริญงอกงามของการศึกษาไทยและเอกลักษณ์ของชาติ ลักษณะของกล้วยไม้จะประกอบด้วย กลีบดอกเข้าช่อกับเกสร มีหลากหลายชนิด บางครั้งนำมาเป็นเครื่องสักการะบูชาแทนดอกบัวได้ด้วย

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน คือ มีการรวมของลักษณะรูปทรงที่เหมือนกัน ทำให้รู้สึกถึงน้ำหนักซ้ายขวาสมดุลกัน การออกแบบมีความเน้นรูปทรงที่เกิดจากรูปทรงธรรมชาติเป็นสื่อดลใจ (Inspiration) แต่การเน้นรูปทรงเกิดจากการคิดสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ ส่วนอะไหล่ทรงหลอดคู่มีการลดหลั่นจากเล็กมาใหญ่ ซึ่งเป็นงานออกแบบลีลาที่เกิดจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Progressive)

75. ประเภท ตุ้มหูสร้อยสี่เสารัดผ่าหวายลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 109 ตุ้มหูสร้อยสี่เสารัดผ่าหวายลงยา

ตุ้มหูสร้อยสี่เสารัดผ่าหวายลงยามีการห้อยตุ้งติ้งเป็นรูปดอกบัว มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสาโดยใช้เข็มแกนหลักใช้บังคับขนาดความอ้วนของเส้นถักและเพื่อใช้จับถักได้ ส่วนเข็มรองใช้สำหรับคอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดความอ้วนของห่วงเสาให้เท่ากัน การทำอะไหล่ทรง

ผ่าหวาย พับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักจำนวน 10 วง การทำอะไหล่ทรงหลอดพับครึ่งแผ่นทองแล้วนำไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอดหลังจากนั้นก็เป่าไฟโดยใช้บอแรคก์ช่วยทำให้รอยต่อของทั้ง 2 แผ่นติดกัน ตัดหลอดออกให้ยาวเท่า ๆ กัน ดัดลวดติดเป็นลายเป่าไฟ เชื่อมลายให้ติดกับหลอด ทำฝาปิดบนล่างของหลอดการทำลูกตุ้มติดไข่ปลารอบ 2 แถว ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก การเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหูใช้ลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร และยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม ตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมเป็นเม็ดกลมเล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหูเพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำฝาประคำครึ่งซีกมาติดไข่ปลารอบ นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำห่วงละลายเป็นเม็ดวงกลมนำเม็ดวงกลมมาวางเรียง โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันและดอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำลูกประคำดอกบัว ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดนำวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอก จะได้ลูกประคำครึ่งซีกมาประกบเป่าไฟ 2 ฝา จะเชื่อมติดกัน รีดแผ่นทองให้ได้ขนาด กว้าง ยาว และหนาพอประมาณตามกำหนด ร่างกลีบบัวในแผ่นทองใช้เลื่อยฉลุเป็นกลีบบัว ใช้คีมดัดแผ่นให้โค้ง ใช้ไฟเป่าเชื่อมด้วยผงบอแรคก์โรย ใส่น้ำประสานผงเชื่อมเดินเส้นลวดทองบนลูกประคำดอกบัว ติดห่วงด้านล่างเพื่อใช้เชื่อมลายต่อ จะได้ลูกประคำดอกบัวจำนวน 6 ลูก นำชิ้นงานรูปพรรณมาประกอบกันจากนั้นนำมาลงยาสีด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ โดยนำมาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลาย ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆจนสีลงยาละลาย จึงปล่อยให้เย็นเอง นำมาทำความสะอาดด้วยการต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์แล้วค่อยนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

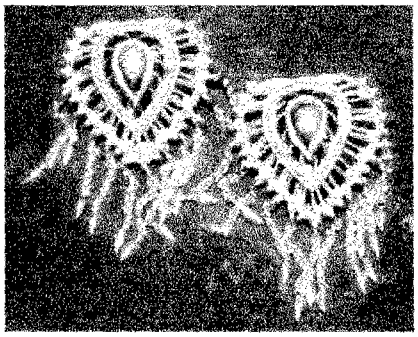
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

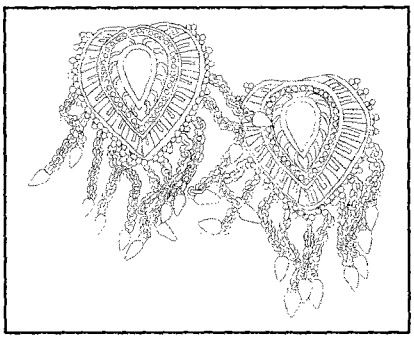
ลายถักสร้อยสี่เสาได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ธรรมชาติ งานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติสาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เช่น เครื่องจักสานลักษณะเป็นการถักสานเป็นเส้นยาว มีความทนทาน ลวดลายที่ปรากฏบนอะไหล่ทรงหลอด (ตะกรุด) ได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ เป็นการเลียนแบบลวดลายไทย คือ ลายกระจังตาอ้อย โดยที่ปลายทั้งสองข้างขมวดเข้าเป็นกันหอย คนไทยเชื่อว่าต้นอ้อยมีความหวานใช้ทำน้ำตาล ส่วนลายกระจังฟันปลา ได้รับแรงบันดาลใจจากฟันปลาและดอกบัว เปรียบเสมือนความบริสุทธิ์

การออกแบบ

การออกแบบมีการกำหนดให้มีสิ่งที่น่าสนใจ คือ ลูกประคำดอกบัวและเกิดจากน้ำหนักซึ่งเกิดจากผลรวมของขนาดของลูกประคำครึ่งซีกติดไข่ปลารอบ ส่วนสีเกิดจากการตัดกันของสีลงยาสีแดงและสีเขียว ทำให้รู้สึกว่าน้ำหนักซ้ายขวาสมดุลกัน จังหวะหรือลีลาของเส้นถักสี่เสาและลูกประคำดอกบัว ให้จังหวะสูงต่ำลดหลั่นสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้ยังเป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ผสมผสานกับการออกแบบซ้ำ ๆ กัน ลักษณะของจุด เส้นและรูปทรงให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ขณะผู้สวมใส่

76. ประเภท ตุ้มหูหยดน้ำสายรุ้งลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 110 ตุ้มหูหยดน้ำสายรุ้งลงยา

ตุ้มหูหยดน้ำสายรุ้งลงยา มีตุ้งติ้งห้อยระย้ามีลักษณะเป็นลูกประคำทรงกรวย มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากนำลวดทองขนาด 0.375 มิลลิเมตรมาเชื่อมต่อ ๆ กัน โดยการนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วสานต่อกัน ลักษณะของลวดจะมีลักษณะกลม ช่างทองจะตัดเป็นท่อน ๆ ทำห่วงหรืออาจจะนำมาขดคล้ายสปริง เพื่อใช้ในการประกอบทองรูปพรรณต่อไป การทำตุ้มหูหยดน้ำรีดแผ่นทองขนาดพอประมาณร่างแบบกำหนดขอบเขตที่จะดุนลายใช้คีมปากแบนตัดมุมโลหะให้โค้งเป็นมุมฉาก ให้ความร้อนแก่แผ่นครั่งจนหลอมเหลวกดแผ่นโลหะให้ส่วนขอบจมลงบนแผ่นครั่ง เมื่อแผ่นครั่งแข็งตัวให้ถ่ายแบบโดยติดกระดาษร่างแบบบนแผ่นโลหะ ใช้เหล็กขีดให้เกิดรอยลายเส้นบนผิวโลหะ นำกระดาษร่างแบบออกให้เหล็กตอกที่มีปลายแหลมมนตอกไปตามลายเส้นใช้เหล็กตอกปลายมนตอกตั้งฉากตามลวดลาย เลือกหลักตอกที่มีปลายเหมาะสมกับลายที่จะดุนให้นูนขึ้น นำแผ่นโลหะออกจากแผ่นครั่งใช้ค้อนเคาะมุมให้แผ่นโลหะเหยียดตรง ใช้เลื่อยตัดและใช้ตะไบตกแต่งรอยตัดติดห่วงรอบเพื่อนำไปร้อยต่อ บริเวณตรงกลางเป็นรูปหยดน้ำทำไข่ปลารอบ นำลวดไปพันกับกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดก็จะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกัน ตัดห่วงแต่ละห่วงละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางเรียง โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรกซ์ละลายให้เข้ากันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การทำจี้ลูกประคำทรงกรวย นำแผ่นทองมารีดแผ่นให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนาตามกำหนดพับครึ่งแผ่นแล้วนำไปดึงผ่านแป้น เมื่อนำแผ่นไปดึงผ่านแป้นจะได้หลอด ใช้คีมดัดให้เป็นแผ่นโค้งติดกันใช้ไฟเป่าเชื่อมรอยต่อทั้ง 2 แผ่นติดกัน จำนวน 22 ลูก ทำห่วงติดด้านบนเพื่อนำไปร้อยต่อ นำชิ้นงานมาประกอบกัน นำหินสีวิทยาศาสตร์มาตำบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและเขียว ลงบนช่องลายที่ต้องการและแต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการจะลงสี ค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้เย็นเอง เมื่อสีลงยาแห้งก็จะติดกับชิ้นงานตามต้องการ ทำความสะอาดชิ้นงานนำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก แล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน ล้างด้วยแปรง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

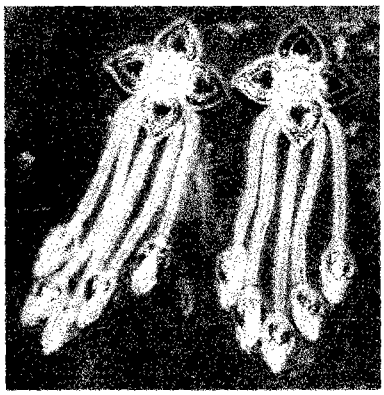
ตุ้มหูหยดน้ำสายรุ้ง ได้รับแรงบันดาลใจมาจากการออกแบบของช่างทองสุโขทัย โดยเน้นการออกแบบให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ต่อเนื่องของส่วนประกอบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจุด เส้น รูปร่าง รูปทรง มวล ปริมาตร ลักษณะผิว ปริเวณว่าง สี น้ำหนัก เช่น

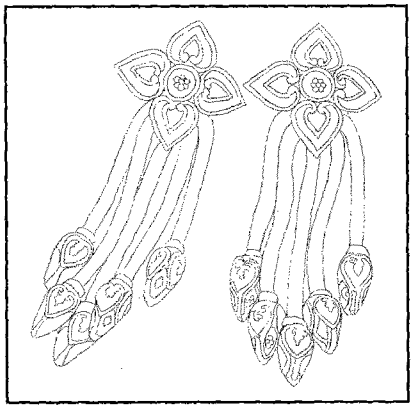
รูปทรงหยดน้ำที่เกิดจากการแสดงลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คู่สีลงยามีการจัดระบายลงน้ำหนักต่อเนื่องไม่สับสนไปมา

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่ต่างกัน คือ เป็นการสร้างความสมดุลบนพื้นภาพโดยที่ลักษณะซ้ายขวาต่างกัน เช่น ความสมดุลที่เกิดจากน้ำหนักของขนาด ลักษณะผิว น้ำหนักสี ทำให้ดอกเกิดความรู้สึกว่าน้ำหนักซ้ายขวาสมดุล โดยที่รูปทรงซ้ายขวามีลักษณะต่างกัน ความสมดุลที่เกิดจากสภาพตัดกัน เป็นการออกแบบที่คำนึงถึงการตัดกัน (Contrast) ของสีแดงและสีเขียว ทำให้รู้สึกสนุกสนาน รื่นเริง เป็นต้น

77. ประเภท ตุ้มหูลายประจำยามลงยา ร้านทองสุภาพร





ภาพประกอบ 111 ตุ้มหูลายประจำยามลงยา

ตุ้มหูลายประจำยามลงยา ได้รับอิทธิพลมาจากการเลียนแบบลวดลายปูนปั้น มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำลวดลายประจำยาม รีดแผ่นโลหะให้ได้ขนาดกว้าง ยาว หนาตามกำหนด ร่างแบบที่กำหนดไว้บนแผ่นทองใช้เลื่อยฉลุเป็นลวดลาย นำลวดออกจากกล้า ตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายใช้เครื่องมือในการหักมุมเมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งได้วัดไว้แล้ว ใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อม การทำลูกประคำดอกบัว ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดนำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอก จะได้ลูกประคำครึ่งซีกมาประกบเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน รีดแผ่นทองให้ได้ขนาดตามกำหนดร่างกลีบบัวในแผ่นทองใช้เลื่อยฉลุเป็นกลีบบัว ใช้คีมดัดแผ่นให้โค้งใช้ไฟเป่าเชื่อมด้วยผงบอแรคก์โรย ใส่น้ำประสานผงเชื่อม เดินเส้นลวดบนลูกประคำดอกบัว เจาะรูตรงกลางเพื่อใช้ร้อยต่อ การทำอะไหล่ทรงผ่าหวายพับแผ่นตรงกึ่งกลางแล้วบีบตรงจุดพับให้แบนเรียว นำไปดึงผ่านแป้นตามรูที่ต้องการจะได้แผ่นโค้งเป็นทรงหลอดแต่ไม่ติดกันแล้วตัดหัวที่เราใช้คีมพับไว้ออก นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่ต้องการ แล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกจากกัน ก็จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน เพื่อนำไปรัดเส้นถักเชื่อมกับลายต่อ การถักสร้อย 4 เสา ใช้เข็มแกนหลักบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถัก เพื่อใช้จับถักได้สะดวกและเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวดเพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน เป็นการใช้เส้นถักเพียงเส้นเดียวถักวนเพิ่มความยาวไปเรื่อย ๆ นำเส้นถักสอดในตะกรุดแล้วเชื่อม จากนั้นใช้ผ่าหวายมาปิดรัดผ่าหวายเชื่อมล็อคกับเส้นตรงจุดนี้จุดเดียวเพื่อให้ส่วนที่เหลือขยับขึ้นได้ เชื่อมเข็มเสียบตุ้มหูใช้ลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตรและยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม ตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมเป็นเม็ดกลมเล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหูเพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน นำตุ้มหูลายประจำ

ยามมาลงยาสีแดงและเขียว ใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆให้ความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายปล่อยให้เย็นเอง แล้วทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

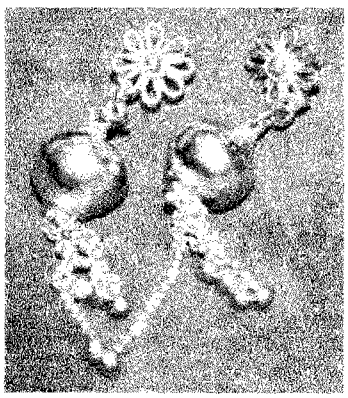
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

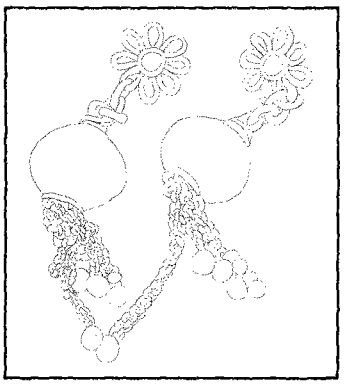
ลายดอกประจำยาม ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติสาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เช่น ลวดลายปูนปั้นล้านนา หรือจิตรกรรมแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ซึ่งคาดว่าน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะเขมรมากกว่าศิลปะลังกาลายดอกประจำยามตามคติฮินดู หมายถึง การเฝ้าดูแลของเทวดาแต่ละทิศทั้ง 4 เรียก จตุมหาราชา หรือ จตุรทิศ ลวดลายดอกประจำยาม

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน ลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พบได้จากเส้นถักสี่เสาประดับด้วย ลูกประคำดอกบัว ลวดลายประจำยามมีการออกแบบที่คำนึงถึงการตัดกันของสีลงยาสีแดงและสีเขียว ความแตกต่างกันย่อมสร้างความรู้สึกสมดุลกัน เนื่องจากลายประจำยามเป็นลายในกลุ่มเรขาคณิตประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ลายประจำยามในศิลปะจีนก็พบมาแล้วตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 8 และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

78. ประเภท ตุ้มหูลูกประคำดอกพิกุลโปร่ง ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 112 ตุ้มหูลูกประคำดอกพิกุลโปร่ง

ตุ้มหูลูกประคำดอกพิกุลโปร่ง สันนิษฐานน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะจีน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำห่วงกลม นำเส้นลวดทองมาเชื่อมต่อ ๆ กัน โดยการนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วสานต่อกัน ลวดมีลักษณะกลมช่างทองจะตัดเป็นท่อน ๆ ทำห่วงหรืออาจจะนำมาขดคล้ายสปริง เพื่อใช้ในการประกอบชิ้นงาน แยกห่วงออกเป็น 16 ห่วง และแบ่งมาทำเป็นดอกพิกุลโปร่งดอกละ 8 วง เที่นด้วยดอกพิกุลใช้กรรมวิธีการทำไข่ปลา นำลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อทองหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงรอบ โดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน ใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ จะได้ดอกพิกุลโปร่งจำนวน 2 ดอก ทำการเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหูการทำลูกประคำเกลี้ยงขนาดใหญ่จำนวน 2 ลูกและขนาดเล็กจำนวน 4 ลูก นำแผ่นทองมาใช้ตัวตุ๊ดตู่ดอกตัดนำไปดอกในลูกเต่าโดยใช้ลูกดอกเมื่อได้ลูกประคำครึ่งซีกแล้วจึงนำมาประกบกัน ใช้ไฟเป่าเชื่อมให้ฝาทั้ง 2 ติดกัน นำลวดวงกลมมาติดบน

ล่าง ตุ้มหูลูกประดำดอกพิกุลโปร่งไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาดโดยการต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าตัวยไดร์ แล้วค่อยนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

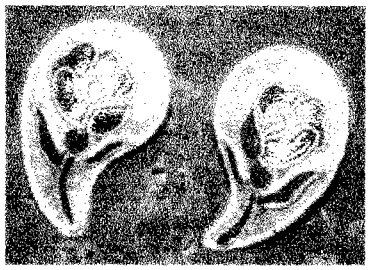
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

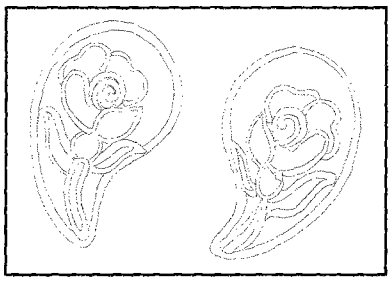
ตุ้มหูลูกประดำดอกพิกุลโปร่ง ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เช่น ประติมากรรมรูปเดารพเนื่องในศาสนาพราหมณ์หล่อด้วยสำริดจำนวนหลายองค์ รูปลักษณ์ของกุณฑล (ต่างหู) ที่ใช้เป็นส่วนประดับของเทวรูปสำริดสมัยสุโขทัยในขั้นต้นจะเริ่มจากกุณฑลที่มีลักษณะเป็นรูปตุ้ม ลักษณะค่อนข้างเหยียดยาวลงไปข้างล่าง ด้านบนประดับด้วยลายกลีบบัวและลายเม็ดประจำ สะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดอิทธิพลทางศิลปกรรมของเขมรที่เคยมีอำนาจเหนือสุโขทัย

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน ทั้ง ขนาด รูปทรง มวล ปริมาตร ลักษณะผิว โดยเน้นในเรื่องของความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ในเครื่องประดับ ลวดลายดอกพิกุลโปร่งและลูกประดำเกลี้ยงขนาดเล็กเป็นผลมาจากการออกแบบลีลาแบบซ้ำ ๆ กัน สร้อยลูกโซ่ห้อยตุ้งติ้งมีลูกประดำติดเป็นความรู้สึกสัมผัสทางด้านทิศทาง ถูกแรงดึงดูดลงสู่ด้านล่างในแนวดิ่ง สิ่งที่ตกลงสู่พื้นแล้วย่อมหยุดการเคลื่อนไหวลง

79. ประเภท ตุ้มหูดอกกุหลาบลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 113 ตุ้มหูดอกกุหลาบลงยา

ตุ้มหูดอกกุหลาบลงยา เป็นการใช้เส้นลวดทองมาเดินลวดลายเป็นดอกกุหลาบซึ่งเป็นรูปทรงธรรมชาติ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากรีดแผ่นโลหะให้มีขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด ร่างแบบลวดลายบนแผ่นโลหะใช้เลื่อยฉลุเป็นลวดลาย ชักลวดทองขนาด 0.425 มิลลิเมตร และ 0.375 มิลลิเมตร ช่างทองสุโขทัยจะนำลวดทองมาวัดโดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ลักษณะการหักชั้นเป็นลายดอกกุหลาบจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างทองสุโขทัยจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างทองสุโขทัยจะทำการวัดขนาดองศาหาความโค้งของลายดอกกุหลาบ ใช้คีมดัดลวดทองให้เป็นลายที่ต้องการใช้กาวติดลาย เป่าไฟเชื่อมใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวประสานให้ลายติดกัน เชื่อมเข็มเสียบตุ้มหูนำลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร ยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม ตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมเป็นเม็ดกลมเล็ก ๆ ระหว่างที่มีเม็ดหลอมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหู เพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำตุ้มหู

ดอกกุหลาบมาลงยาสีแดงและเขียวใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย ปล่อยให้เย็นเอง ทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรด และเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัดล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

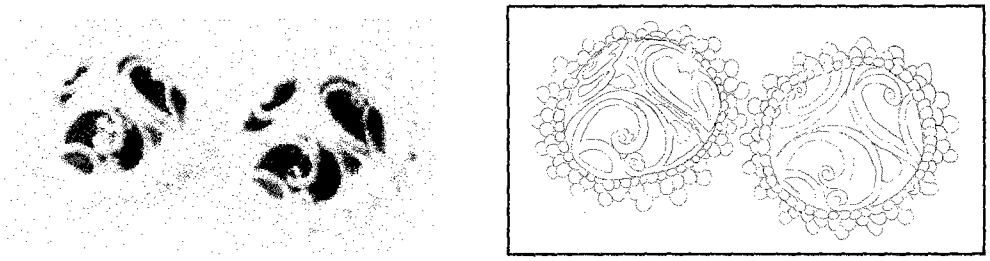
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ตุ้มหูดอกกุหลาบลงยา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ โดยอาศัยการเลียนแบบ ดอกกุหลาบแดงถือเป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงความรักระหว่างหนุ่มสาว สีแดงของดอกกุหลาบแสดงให้เห็นถึงความเร่าร้อน อันตราย กุหลาบจะมีหนามแหลมคม บริเวณก้านของดอก คนไทยมีความเชื่อในเรื่องของขวากหนามว่าหมายถึง อุปสรรค ไม่ราบรื่น

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่ต่างกัน โดยความสมดุลเกิดจากสิ่งที่น่าสนใจ คือ ดอกกุหลาบสีแดงที่มีน้ำหนัก ขนาด รูปทรง สี มีความโดดเด่นอยู่ในตัวของมันเอง ลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบให้ลื่นไหล (Flowing) ของรูปร่าง ดอกกุหลาบและใบไม้ เป็นการออกแบบรูปทรงธรรมชาติในลักษณะประดิษฐ์ตกแต่ง (Decoration) รูปทรงธรรมชาติ ให้ได้รูปแบบที่แสดงลวดลายและโครงสร้างของรูปทรง เป็นการเลียนแบบธรรมชาติ

80. ประเภท ตุ้มหูกระดุมทองลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 114 ตุ้มหูกระดุมทองลงยา

ตุ้มหูกระดุมทองลงยา ในการประกอบส่วนใหญ่จะต้องทำชิ้นส่วนประกอบก่อน การประกอบแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนครึ่งฐานและส่วนยอด มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการร่างแบบวงกลมลงบนแผ่นโลหะด้วยเหล็กขีดร่างแบบ วางแผ่นโลหะวงกลมในโพรงรูปโดมที่เหมาะสมแล้วใช้ค้อนตอกลงที่ตอกของหลักตอก ในการตอกขึ้นรูปโดมเมื่อวางแผ่นโลหะกลมในโพรงรูปโดมบนลูกเต๋า แล้วขณะที่ใช้ค้อนตอกหลักตอกต้องอย่าให้แผ่นโลหะเคลื่อนที่เพราะจะทำให้รูปทรงโดมเสียไป ถ้าแผ่นโลหะใหญ่กว่าโพรงรูปโดมต้องใช้ตะไบตะไบส่วนที่เกินออก ถ้าลูกเต๋าทำด้วยตะกั่วอาจจะมีเศษตะกั่วติดแน่นอยู่ในเนื้อโลหะต้องใช้กระดาษทรายขัดหรือใช้แปรงลวดถูออก นำลวดออกจากกล้าตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลาย ใช้เครื่องมือในการหักมุมเมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งได้วัดไว้แล้ว ใช้ผงบอแรคก์โรยแล้วเป่าไฟ ใส่น้ำประสานผงเชื่อม การทำไข่ปลาติดเป็นลายกระจังฟันปลารอบวงกลม นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน นำห่วงแต่ละห่วงมาเรียงต่อกันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายเนื้อโลหะจะหลอมรวมกัน ตัดห่วงแต่ละห่วงละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟการเชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู นำตุ้มหูกระดุมทองมาลงยาสีแดงและเขียว ใช้พู่กันแต้มสีลงบน

ช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย ปล่อยให้เย็นเอง แล้วทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรดและเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่า เป่าแห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

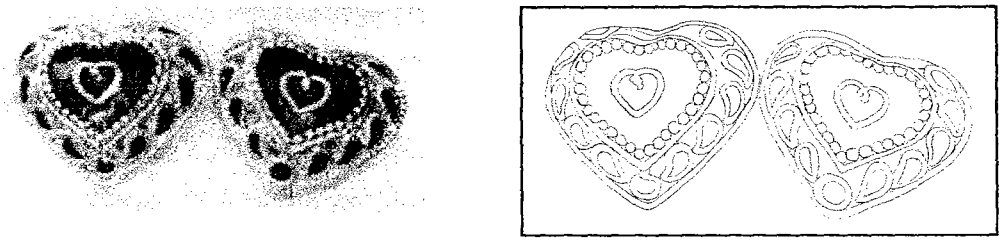
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ตุ้มหูกระดุมทองได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ลักษณะรูปทรงโค้งคล้ายกะทะหรือโล่ห์ เพื่อใช้สำหรับป้องกันอาวุธ ระหว่างทำศึกสงคราม ส่วนลวดลายกระหนกวงโค้งน่าจะมีต้นเค้าจากศิลปะเขมรในประเทศไทย แต่ไม่ได้มีการสืบเนื่องมาจากทางศิลปะล้านนา ส่วนกระหนกล้านนามีรูปแบบที่คล้ายกับลายประเภทกลุ่มลายดอกไม้น้ำที่เขียนบนเครื่องถ้วยของจีน

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน จากการศึกษาพบว่าน้ำหนักของลวดลายกระหนกวงโค้งจะมีรูปทรงบนพื้นที่เท่ากัน หรือใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดความสมดุลที่เท่ากัน จังหวะหรือลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน เพื่อให้เกิดความกลมกลืน เส้นโค้งช่วยให้ความรู้สึกอ่อนช้อย นุ่มนวล ส่วนลวดลายแฉกรอบวงกลมแสดงลักษณะซ้ำกัน เพื่อช่วยเพิ่มความสง่างามแก่ผู้สวมใส่ เป็นต้น

81. ประเภท ต่างหูหัวใจลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 115 ต่างหูหัวใจลงยา

ต่างหูหัวใจลงยา เป็นลวดลายที่ได้ประยุกต์รูปแบบให้เข้ากับปัจจุบัน ให้มีรูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการทำลูกหัวใจ นำแผ่นทองมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจตามขนาดที่ต้องการ นำแผ่นลูกหัวใจที่ได้ไปตอกในลูกเต๋า โดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ลูกหัวใจครึ่งซีก ใช้กระดาษทรายและตะไบลบรอยคม ชักลวดทองที่มีขนาด 0.425 มิลลิเมตร ช่างทองสุโขทัยจะนำลวดทองมาวัด โดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้นใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้ว ช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างทองสุโขทัยจะทำการวัดขนาดองศา หาความโค้งของลาย จากนั้นจะใช้คีมตัดลวดทองให้เป็นลวดลายด้วยการติดกาว เป่าไฟ ใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมประสานให้ลายติดกัน การทำไข่ปลาติดรอบหัวใจ นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่ากัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อทองจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกัน และคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟเชื่อมเข็มเสียบต่างหู นำลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร ยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม ตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมเป็นเม็ดกลม ๆ เล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัว นำโคนเข็มเสียบต่างหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบต่างหูเพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน นำหินสีวิทยาศาสตร์มาตำบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและดำลงบนช่องลายที่ต้องการ

และแต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการจะลงสี ค่อย ๆ เป่าไฟ โดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไฟไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้เย็นเอง เมื่อสีลงยาแห้งก็จะติดกับชิ้นงานตามต้องการ การทำความสะอาดชิ้นงานนำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรก ออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างน้ำกรดออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน ล้างด้วยแปรงแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงานำออกมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผมนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

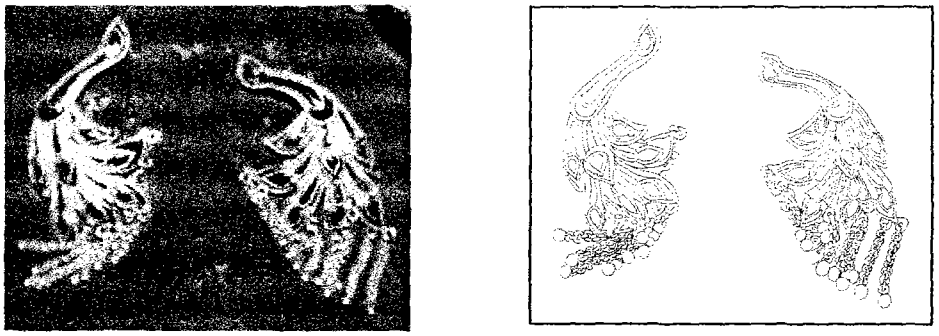
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ต่างหูหัวใจลงยาได้รับแรงบันดาลใจจาก จินตนาการของช่างทองสุโขทัยกับลวดลายประยุกต์รูปทรงเรขาคณิต รูปหัวใจ หมายถึง สัญลักษณ์ของความรักหนุ่มสาว ลวดลายกระหนกที่ปรากฏอยู่รอบหัวใจส่วนใหญ่เป็นกระหนกตัวเดียว เป็นลวดลายพื้นฐานของลายไทย มาจากรูปสามเหลี่ยม คนไทยถือว่าลายกระหนกเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ซึ่งน่าจะเกิดขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 19 เกี่ยวข้องกับศิลปะสุโขทัยและศิลปะต้นกรุงศรีอยุธยา

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน คือ กำหนดรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกัน จุดน่าสนใจอยู่ที่รูปหัวใจขนาดเล็กบริเวณตรงกลาง โดดเด่นในเรื่องของน้ำหนักสี เพราะความน่าสนใจมีส่วนช่วยให้งานออกแบบมีความหมาย และมีคุณค่า สะดุดความรู้สึกสนใจต่อผู้พบเห็น ส่วนของลวดลายกระหนกเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน เพื่อแสดงลีลา จังหวะ ให้มีความประสานกลมกลืนอย่างเป็นเอกภาพ

82. ประเภท ต่างหูนกยูงลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 116 ต่างหูนกยูงลงยา

ต่างหูนกยูงลงยา เป็นต่างหูที่เป็นส่วนประกอบคู่กับสร้อยคอนกยูง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากรีดแผ่นโลหะให้เป็นแผ่นบาง ร่างแบบลวดลายบนแผ่นโลหะใช้เลื่อยฉลุลายเป็นตัวนกยูงจำนวน 2 ตัว ชักลวดทองขนาดที่มีตั้งแต่ 2.2 มิลลิเมตรจนถึง 0.26 มิลลิเมตร ต้องไล่จากเบอร์ใหญ่เป็นเล็กไปเรื่อย ๆ ขนาดที่ใช้บ่อย คือ 0.425 มิลลิเมตร และ 0.375 มิลลิเมตร ช่างทองจะนำลวดทองมาวัด โดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม้หักชั้น ลักษณะการหักชั้นเป็นลายนกยูงจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างทองจะทำการวัดขนาดองศา หาความโค้งของลาย ใช้คีมดัดลวดทองให้เป็นลายที่ต้องการ ใช้กาวติดลายเป่าไฟเชื่อมใช้บอแรกซ์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวประสานให้ลายติดกัน การทำลูกประดำขนาดเล็กจำนวน 12 ลูก ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของ

ตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีกแล้วนำมาประกบกันจะได้ลูกประคำโดยใส่น้ำประสานผงข้างในแล้วเป่าไฟ 2 ฝาจะเชื่อมติดกัน ทำห่วงวงกลมมาติดด้านล่าง นำเส้นลวดทองมาเชื่อมต่อ ๆ กัน หรือนำลวดทองขนาดเล็กมาทำเป็นห่วงแล้วเชื่อมต่อกันตามลายเส้นลวดจะมีลักษณะกลม ช่างทองจะตัดเป็นท่อน ๆ แล้วทำห่วงเพื่อใช้ในการประกอบทอง เชื่อมเข็มเสียบตุ้มหู เข็มเสียบตุ้มหูโดยทั่วไปจะทำจากลวดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.9 มิลลิเมตร ยาว 11 มิลลิเมตร ตะไบส่วนปลายให้เรียวแหลม ตัดโลหะเชื่อมประสานเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใช้ไฟหลอมให้เป็นเม็ดกลมเล็ก ๆ ระหว่างที่เม็ดหลอมยังไม่แข็งตัวนำโคนเข็มเสียบตุ้มหูมาแตะให้โลหะเชื่อมประสานติดกับโคนเข็ม ใช้ลวดพันเข็มเสียบตุ้มหู เพื่อเป็นตัวยึดให้อยู่ในตำแหน่งที่จะเชื่อมประสาน นำต่างหูนกยูงมาลงยาสีน้ำเงิน แดง และเขียว ใช้พู่กันแต้มสีบนช่องลายที่ต้องการ หากเลอะออกมาให้ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ เป่าไฟโดยค่อย ๆ เพิ่มความร้อนทีละนิดไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย ปล่อยให้เย็นเอง ทำความสะอาดชิ้นงานด้วยน้ำกรด และเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว เข้าเครื่องขัด ล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบ อบให้แห้งอีกครั้ง

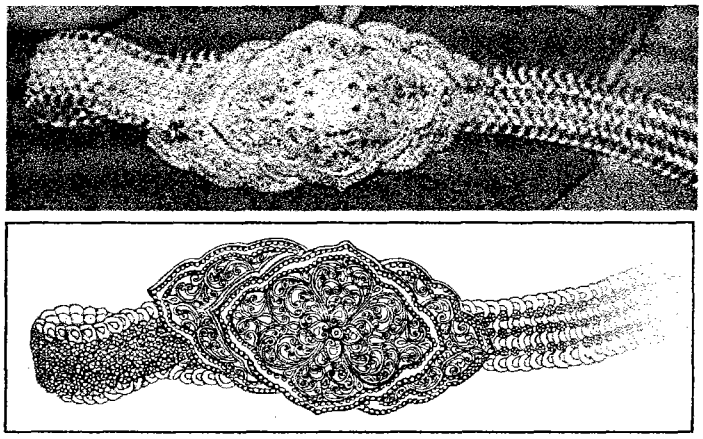
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

ต่างหูนกยูงลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ คือ การเลียนแบบสัตว์ ตามความเชื่อทางศาสนา นกยูง เชื่อว่า นกยูงเป็นสัญลักษณ์ของพระอาทิตย์ ราชาของสัตว์ลำดับที่ 4 ก่อนพุทธกาล นอกจากนี้ยังใช้แทนความเป็นกษัตริย์ของพม่าและเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ นกยูงเป็นสัตว์หิมพานต์ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์เชิงเขาพระสุเมรุ ซึ่งปรากฏในชาดกต่าง ๆ และตามศาสนสถาน

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลไม่เท่ากัน โดยกำหนดสิ่งที่น่าสนใจ (Interesting Point) คือ หางนกยูงที่มีการทับซ้อนกัน รูปทรง น้ำหนักของสีลงยา ลวดลายที่ปรากฏบนตัวนกยูงมีการเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปทรงธรรมชาติให้มีรูปแบบใหม่น่าสนใจ เป็นการประดิษฐ์ตกแต่ง (Decoration) ให้ได้รูปแบบที่งดงามยิ่งขึ้น ลูกประคำที่ห้อยระย้ามีลักษณะลดหลั่นกันดูเคลื่อนไหวในแนวดิ่งและมีการตกกระทบกัน

83. ประเภท เข็มขัดทองเถาวัลย์ ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 117 เข็มขัดทองเถาวัลย์

เข็มขัดทองเถาวัลย์จัดอยู่ในรูปแบบเข็มขัดเงินแบบหัวสามท่อนยึดติดกัน ซึ่งเข็มขัดทองร่วมสมัยในทุกวันนี้เป็นการยึดเอาแบบแผนการทำเข็มขัดเงินแบบโบราณมาใช้ โดยการทำเลียนแบบของโบราณ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการประกอบห่วงสร้อยให้เป็นสายสร้อยให้แบ่งจำนวนห่วงที่จะประกอบเป็น

สายสร้อยออกเป็นสองส่วนจำนวนเท่า ๆ กัน ส่วนหนึ่งนำมาเชื่อมประสานรอยต่อให้ติดกัน ก่อนเชื่อมประสานต้องใช้คีมรอยต่อของห่วงให้ชนกันแนบสนิทมากที่สุด ถ้ารอยต่อไม่แนบสนิทให้ใช้เลื่อยช่างเครื่องประดับเลื่อยในช่องรอยต่อตัดส่วนของโลหะส่วนเกินออก ในการเชื่อมประสานให้นำห่วงสร้อยวางบนฉนวนทนความร้อน ใช้พู่กันทาฟลักซ์ที่ห่วงโลหะและโลหะเชื่อมประสานที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก วางโลหะเชื่อมประสานบนรอยต่อให้ความร้อนแก่ห่วงจนโลหะเชื่อมประสานหลอมละลายเชื่อมรอยต่อให้ติดกัน ประมาณ 4 แถว การทำหัวเข็มขัดแบบสามท่อน ร่างแบบกำหนดขอบเขตบริเวณที่จะดุนลาย ใช้คีมปากแบนดัดมุมโลหะให้โค้งเป็นมุมฉาก 0.5 นิ้ว ให้ความร้อนแก่แผ่นครั่งจนหลอมเหลว กดแผ่นโลหะให้ส่วนขอบจมลงบนแผ่นครั่ง เมื่อแผ่นครั่งแข็งตัวให้ถ่ายแบบโดยติดกระดาษร่างแบบบนแผ่นโลหะ ใช้เหล็กขีดให้เกิดรอยลายเส้นบนผิวโลหะ นำกระดาษร่างแบบออกใช้เหล็กตอกที่มีปลายแหลมมนตอกไปตามลายเส้นใช้เหล็กตอกปลายแหลมตอกดุนลวดลายที่เป็นลายเส้นเล็ก ๆ ส่วนที่ต้องการให้เกิดลายนูนมาก ๆ ให้ใช้เหล็กตอกปลายมนตอกตั้งฉากตามลวดลาย เลือกหลักตอกที่มีปลายเหมาะสมกับลายที่จะดุนให้นูนขึ้น นำแผ่นโลหะออกจากแผ่นครั่งใช้ค้อนเคาะมุมให้แผ่นโลหะเหยียดตรงใช้เลื่อยตัด ใช้ตะไบตกแต่งรอยตัด จากนั้นชักลวดทองขนาด 0.425 มิลลิเมตร และ 0.375 มิลลิเมตร นำลวดทองมาวัด ตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ลักษณะการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัด แล้วช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างทองสุโขทัยจะทำการวัดขนาดองศา หาความโค้งของลาย ใช้คีมดัดลวดทองให้เป็นลวดลายด้วยการติดกาวเป่าไฟ ใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานให้ลายติดกัน การทำไข่ปลาติด นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่ากันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อทองจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา ใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำดอกพิกุลติดบนสายสร้อยเข็มขัดเรียงไปเป็นแถว นำมาประกอบกันเป็นชิ้นงาน เข็มขัดทองเถาวัลย์ไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาด นำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรก ออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างน้ำออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืนเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

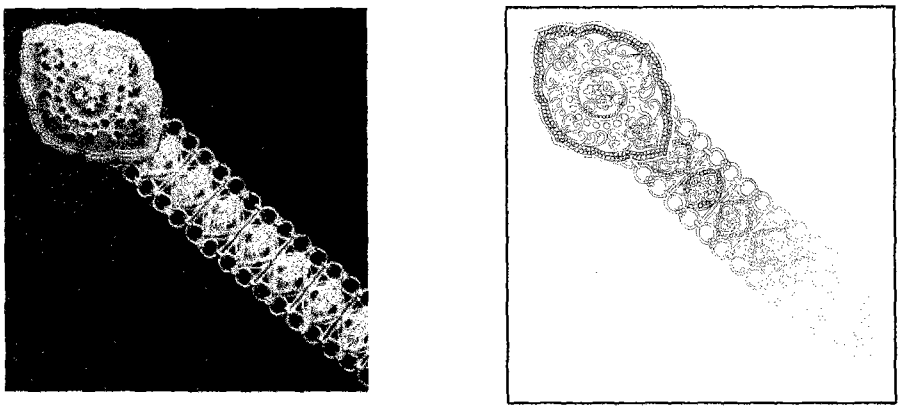
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

เข็มขัดทองเถาวัลย์ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ลวดลายที่ปรากฏเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา นอกจากนี้ลวดลายยังสามารถบ่งบอกถึงกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของได้ เช่น ลวดลาย 12 ราศี ของกลุ่มไทยเชิน ลายสัตว์มงคลของจีนจากการศึกษาพบว่า ภาพปูนปั้นประดับสถานต่าง ๆ ซึ่งสันนิษฐานว่า การใช้เครื่องประดับโลหะแบบต่าง ๆ นี้จะมีต้นแบบมาจากจีนและอินเดีย เช่น การแต่งกายของล้านนาในอดีตจากจิตรกรรมฝาผนังของวัดพระสิงห์ เชียงใหม่

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกันทั้งซ้ายขวาในเมื่อรูปทรงเหมือนกัน หมายถึงน้ำหนักซ้ายขวาบนพื้นภาพย่อมเท่ากัน จุดน่าสนใจอยู่ที่หัวเข็มขัดหัวสามท่อนยึดติดกัน โดยบริเวณตรงกลางมีรูปทรงประจำยามประดับด้วยไข่ปลารอบ ถัดออกมาเป็นลายกระจังด้านในเป็นการขดลวดให้เป็นวงกลม การขดวงกลมเป็นลวดลายรอบมีการออกแบบลีลาที่เป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ ผสมผสานกับการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ช่างทองสุโขทัยมีการจัดวางลวดลายให้สัมพันธ์กันอย่างมีเอกภาพ

84. ประเภท เข็มขัดสร้อยสมอเกลียวลงยา ร้านอรอนงค์ช่างทอง



ภาพประกอบ 118 เข็มขัดสร้อยสมอเกลียวลงยา

เข็มขัดสร้อยสมอเกลียวลงยา เป็นการทำสร้อยสมอเกลียวซึ่งนิยมทำเป็นสร้อยคอและสายสะพายแล่งแล้ว มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการขดลวดทำเป็นห่วงแล้วเชื่อมต่อกันเป็นลูกโซ่ ซึ่งมี 2 แบบ คือ แบบที่ 1 ห่วงที่มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าลบมุม และแบบที่ 2 เป็นห่วงกลม เมื่อนำมาเชื่อมต่อกันแล้ว จะประดับด้วยลายดอกพิกุลซึ่งทำจากไข่ปลาขนาดเล็ก โดยเทียนอยู่บนเส้นของห่วงแต่ละห่วงของสร้อย การทำหัวเข็มขัดติดดอกพิกุล รีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้าง ยาว หนา ตามขนาดที่ต้องการ ร่างแบบกำหนดขอบเขตบริเวณที่จะดุนลาย ใช้คีมปากแบนตัดมุมโลหะให้โค้งเป็นมุมฉาก 0.5 นิ้ว ให้ความร้อนแก่แผ่นครั่งจนหลอมเหลว กดแผ่นโลหะให้ส่วนขอบจมลงบนแผ่นครั่ง เมื่อแผ่นครั่งแข็งตัวให้ถ่ายแบบโดยติดกระดาษร่างแบบบนแผ่นโลหะใช้เหล็กขีดให้เกิดรอยลายเส้นบนผิวโลหะ นำกระดาษร่างแบบออกใช้เหล็กตอกที่มีปลายแหลมมนตอกไปตามลายเส้น ใช้เหล็กตอกปลายแหลมตอกดุนลวดลายที่เป็นลายเส้นเล็ก ๆ ส่วนที่ต้องการให้เกิดลายนูนมาก ๆ ให้ใช้เหล็กตอกปลายมนตอกตั้งฉากตามลวดลาย เลือกหลักตอกที่มีปลายเหมาะสมกับลายที่จะดุนให้นูนขึ้น นำแผ่นโลหะออกจากแผ่นครั่งใช้ค้อนเคาะมุมให้แผ่นโลหะเหยียดตรงใช้เลื่อยตัด ใช้ตะไบตกแต่งรอยตัด จากนั้นชักลวดขนาด 0.375 มิลลิเมตร นำลวดทองมาวัด ตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ลักษณะการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัด แล้วช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยัก ซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างจะทำการวัดขนาดองศา หาความโค้งของลาย ให้คีมดัดลวดทองให้เป็นลวดลายด้วยการติดกาวเป่าไฟ ใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานให้ลายติดกัน การทำไข่ปลารอบหัวเข็มขัดและดอกพิกุลเทียนห่วงของสร้อย นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อจะได้ลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำชิ้นส่วนมาประกอบเป็นเข็มขัด นำมาลงยาใช้พู่กันแต้มสีลงยาลงบนช่องลายที่ต้องการ ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย แล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำมาทำความสะอาดโดยการต้มในน้ำกรด แล้วนำมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด จากนั้นนำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อนๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง นำไปเป่าซินส์เพื่อ

เคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

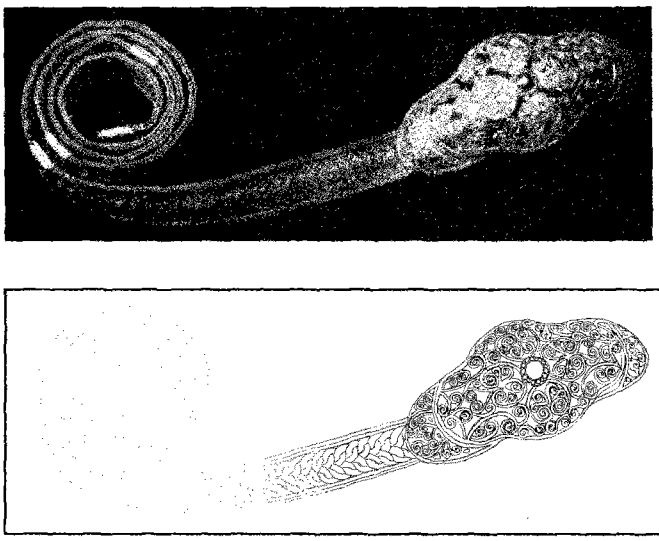
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

เข็มขัดสร้อยสมอเกลียว ได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สร้อยคอและสายสะพายแล่ง ดอกพิกุลอาจกล่าวได้ว่าเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา ซึ่งถือว่าเป็นลวดลายที่นิยมนำมาออกแบบ แสดงให้เห็นเด่นชัดถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นของเชียงใหม่และล้านนา ส่วนลายกระจังเป็นลายคล้ายกลีบบัว ลักษณะเป็นกลีบสามเหลี่ยมมีหยัก 2 หยักส่วนบริเวณด้านในมีกลีบซ้อนอยู่อีกหนึ่งกลีบ สำหรับลายประจำยามบนสร้อยได้รับแรงบันดาลใจมาจากประติมากรรมปูนปั้น เข้าใจว่าได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะพุกาม

การออกแบบ

การออกแบบมีการรวมตัวเป็นเอกภาพอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยลวดลายไทยกับลวดลายรูปทรงกลมนำมาจัดวางให้มีช่องไฟที่ประสานสัมพันธ์กัน ลีลาที่พลิ้วไปมาคล้าย ๆ กันของลายกระจัง เป็นผลมาจากการออกแบบให้ลื่นไหลและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ความสมดุลมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน จุดสนใจอยู่ที่ดอกพิกุลขนาดเล็กที่มีลักษณะเป็นประติมากรรมนูนต่ำแสดงลักษณะการออกแบบ 3 มิติ

85. ประเภท เข็มขัดทองกระหนกวงโค้ง ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 119 เข็มขัดทองกระหนกวงโค้ง

เข็มขัดทองกระหนกวงโค้ง เกิดจากเทคนิคการดุนซึ่งมีลวดลายมาจากลวดลายพันธุ์พฤกษา มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการรีดแผ่นโลหะให้ได้ความกว้าง ยาว หนาตามที่ต้องการ ร่างแบบกำหนดขอบเขตบริเวณที่ดุนลายใช้คีมปากแบนดัดมุมโลหะให้โค้งเป็นมุมฉาก 0.5 นิ้ว ให้ความร้อนแก่แผ่นครั่งจนหลอมเหลว กดแผ่นโลหะให้ส่วนขอบจมลงบนแผ่นครั่ง เมื่อแผ่นครั่งแข็งตัวให้ถ่ายแบบโดยติดกระดาษร่างแบบบนแผ่นโลหะใช้เหล็กขีดให้เกิดรอยลายเส้นบนผิวโลหะ นำกระดาษร่างแบบออกใช้เหล็กตอกที่มีปลายแหลมมนตอกไปตามลายเส้น ใช้เหล็กตอกปลายแหลมตอกดุนลวดลายที่เป็นลายเส้นเล็ก ๆ ตามส่วนที่ต้องการให้เกิดลายนูนมาก ๆ ให้ใช้เหล็กตอกปลายมนตอกตั้งฉากตามลวดลายเลือกหลักตอกที่มีปลายเหมาะสมกับลายที่จะดุนให้นูนขึ้น นำแผ่นโลหะออกจากแผ่นครั่งใช้ค้อนเคาะมุมให้แผ่นโลหะเหยียดตรงใช้เลื่อยตัด ใช้ตะไบตกแต่งรอยตัด นำลวดขนาด 0.375 มิลลิเมตร นำลวดทองมาวัดตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ลักษณะการหักชั้นเป็นดอกแต่ละดอกจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้ลวด

ตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัด แล้วช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างจะทำการวัดขนาดองศา หาความโค้งของลาย แล้วช่างจะใช้คีมตัดลวดทองให้เป็นลวดลายด้วยการติดกาว เป่าไฟ ใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานให้ลายติดกัน การทำสร้อย 8 เสา นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการ ให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการเป็นเหมือนขดสปริงแล้วตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายของห่วงให้ติดกัน จะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ เข็มขัดทองกระหนกวงโค้งไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาดชิ้นงาน โดยการนำมาต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงเป่าชินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้งเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์แล้วค่อยนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ

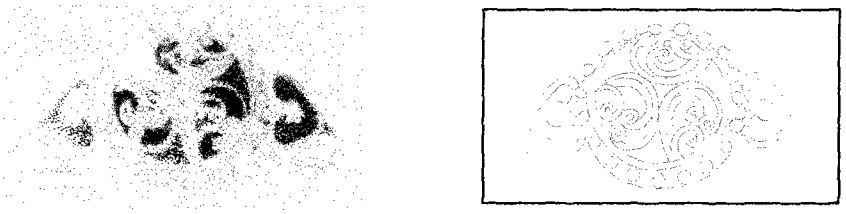
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

เข็มขัดทองกระหนกวงโค้ง ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรม จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ปรากฏให้เป็นลวดลายปูนปั้นอยู่กลางเสาระหว่างกาบบนและกาบล่าง อาจารย์มารุต อมรานนท์ ได้เสนอว่าเป็นการรับอิทธิพลมาจากศิลปะพม่า โดยการยกตัวอย่างการประดับจากโบราณสถานในเมืองพุกาม ซึ่งแนวความคิดนี้ยังคงได้รับการยอมรับอย่างต่อเนื่องและแพร่หลาย

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน การออกแบบรูปทรงเป็นลายเรขาคณิตที่พบได้ทั่วไป เช่น วงกลม ที่ปรากฏบริเวณตรงกลางรอบ ๆ ประดับด้วยไข่ปลาผสมผสานกับรูปทรงอิสระ เป็นลายก้านขดที่แสดงลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบในลักษณะซ้ำ ๆ กัน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาบริเวณว่างส่วนลวดลายสร้อยเป็นลายซ้ำ ๆ กัน แต่มีลักษณะสลับไปมา เพื่อแสดงลีลาให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันและมีเอกภาพ

86. ประเภท แหวนก้านขดลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 120 แหวนก้านขดลงยา

แหวนก้านขดลงยาเป็นเครื่องประดับที่สวมในนิ้วมือ ขนาดของแหวนมีกำหนดเป็นเบอร์ โดยกำหนดให้เบอร์ 1 เป็นเบอร์เล็กสุดและเบอร์ 15 เป็นเบอร์ใหญ่สุด แหวนที่สวมนิ้วมือผู้หญิงโดยเฉลี่ยจะมีขนาดเบอร์ 6 แหวนที่สวมนิ้วมือผู้ชายโดยเฉลี่ยจะมีขนาดเบอร์ 9 มีกระบวนการผลิตมีดังนี้ เริ่มจากการใช้แถบกระดาษเล็ก ๆ พันรอบนิ้วที่จะสวมแหวน ตัดปลายปลายกระดาษให้ชนกันพอดี ตัดแผ่นโลหะให้สั้นกว่าความยาวของกระดาษเล็กน้อย หลังจากดัดโค้งให้ปลายของแผ่นโลหะชนกันแล้วเชื่อมประสานขนาดของแหวนที่ได้จะคับเล็กน้อย ซึ่งจะดีกว่าขนาดแหวนที่ใหญ่เกินไปจะต้องตัดและเชื่อมประสานใหม่ ใช้คีมปากครึ่งวงกลมหรือคีมปากกลมจับที่ปลายข้างหนึ่งของแผ่นโลหะแล้วโค้งเข้าหากัน การใช้คีมจับแผ่นโลหะต้องไม่ทำลายผิวโลหะและรูปทรงของแหวน ควรจับให้ปากคีมจับที่ตำแหน่งปลายแผ่นโลหะเท่านั้น ต้องดัดแผ่นโลหะให้ปลายโค้งเข้าหากันโดยให้ปลายของแผ่นโลหะเหลื่อมกันเล็กน้อย เพื่อให้รอยต่อชนกันของแผ่นโลหะมีแรงกดซึ่งจะส่งผลดีต่อการเชื่อมประสาน หลังจากเชื่อมประสานปลายแผ่นโลหะให้ติดกันเคาะรูปทรงแหวน

ในเหล็กแบบรองตอกขนาดแหวน (กระบองเคาะแหวน) ซึ่งจะทำให้ก้านแหวนเป็นวงกลมที่สมบูรณ์ ใช้ตะไบตะไบที่ปลายโลหะของก้านแหวน โดยจับตัวเรือนแหวนให้ปลายรอยต่อด้านหนึ่งอยู่ด้านบนอีกด้านหนึ่งอยู่ด้านล่างแล้วนำไปวางตรงขอบของแท่งไม้สี่เหลี่ยม ใช้ตะไบถูที่ปลายแผ่นโลหะให้เรียบทั้งสองด้าน ทดลองใช้คีมบีบปลายทั้งสองให้ชนกัน เพื่อดูรอยต่อว่าชนกันแนบสนิทตลอดแนวรอยต่อหรือไม่ ถ้ายังไม่ชนกันสนิทให้ตะไบส่วนที่เกินออก จนรอยต่อแนบกันสนิทไม่มีส่วนที่เป็นช่องว่างจึงทำการเชื่อมประสาน ระหว่างเชื่อมประสานให้ใช้แหนบแบบไขวัหรือคีมบีบให้ปลายรอยต่อชนกันสนิท การทำหน้าแหวน นำแผ่นโลหะมารีดขนาดพอประมาณใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างแล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก ทำการเชื่อมประสานกับก้านแหวนทั้งสองข้าง ใช้เลื่อยฉลุแผ่นโลหะเป็นรูปสามเหลี่ยม เชื่อมประสานต่อจากลูกประคำครึ่งซีกทั้งสองข้าง ร่างแบบด้วยดินสอแล้วจึงใช้เหล็กขีด ทำให้เกิดรอยขีดที่ถาวรตามลายเส้นดินสอ การเดินลวดลายซักลวดทองขนาด 0.375 มิลลิเมตร ใช้คีมบีบรอยหยัก ติดลายโดยการติดกาวเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน การทำไข่ปลาติดรอบลูกประคำครึ่งซีก นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อกำหนดเม็ดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม 3 เม็ด นำมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน การลงยามีการใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและน้ำเงินแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนเต็มบริเวณ ค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย แล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดต้มในน้ำกรดแล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

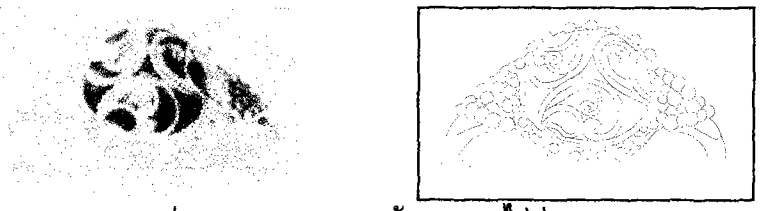
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนก้านขดลงยา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ คือ ลวดลายพันธุ์พฤกษาซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะจีน ลวดลายก้านขด ความต่อเนื่อง การเจริญเติบโตไม่จบสิ้น ลายกลีบบัว หมายถึงสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้คุณลักษณะพิเศษของดอกบัวคือไม่เปียกน้ำ ในคติของจีนดอกบัวเป็นดอกไม้ประจำฤดูร้อน ความบริสุทธิ์ ผุดผ่องปราศจากมลทิน

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน โดยการกำหนดพื้นที่ รูปทรง น้ำหนักสี ให้เหมือนกัน การจัดวางจังหวะหรือลีลาเป็นผลมาจาก การออกแบบซ้ำ ๆ กัน ทำให้รู้สึกเคลื่อนไหวและมีการลื่นไหลลักษณะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สังเกตจาก รูปทรง จุด สี เส้น ขนาด ลักษณะของรูปทรงเป็นรูปทรงอิสระ ช่างผู้ออกแบบจะพิจารณาถึงสภาพความกลมกลืนของรูปทรงให้สัมพันธ์กับบริเวณว่าง

87. ประเภท แหวนก้านขดลายไข่ปลาลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 121 แหวนก้านขดลายไข่ปลาลงยา

แหวนก้านขดลายไข่ปลาลงยา มีลายคล้ายกับแหวนก้านขดแต่ลักษณะลายถักสานทั้งซ้ายขวาไม่เหมือนกัน ลายกลีบบัว มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้เครื่องมือวัดขนาดแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวม นำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัด ความยาวโดยเทียบกับสากลวัดความยาวของขนาดแหวน วางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม นำเหล็กโอบังคับ สำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอ วางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอบังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้เลื่อยเลื่อยในช่วงรอยต่อให้ชนกันสนิท จับตัวเรือนแหวนกดกับลิ่นโต๊ะ ให้รอยต่อชนกัน ใบเลื่อยจะตัดส่วนเกินของโลหะออก ให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบกันสนิท การทำหน้าแหวน นำแผ่นโลหะมารีดขนาดพอประมาณ ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่าง แล้วจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก ทำการเชื่อมประสานกับก้านแหวนทั้งสองข้าง ใช้เลื่อยฉลุแผ่นโลหะเป็นรูปสามเหลี่ยมเชื่อมประสานต่อจากลูกประคำครึ่งซีกทั้งสองข้าง ร่างแบบก้านขดด้วยดินสอแล้วใช้เหล็กขีดทำให้เกิดรอยขีดที่ถาวรตามลายเส้นดินสอ การเดินลวดลายทองขนาด 0.375 มิลลิเมตร ใช้คีมบีบรอยหยัก ติดลายโดยการติดกาวเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน การทำไข่ปลาติดรอบลูกประคำครึ่งซีกแล้วติดบนแผ่นสามเหลี่ยม นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อกำหนดเม็ดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม 3 เม็ด นำมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน การลงยาสีมีการใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและน้ำเงินแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนเต็มบริเวณ ค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย แล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดโดยการต้มในน้ำกรด แล้วนำมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆแปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

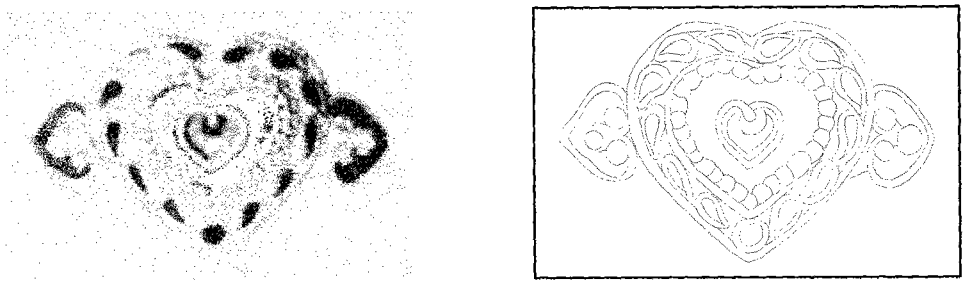
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนก้านขดลายไข่ปลาลงยา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ ลวดลายพันธุ์พฤกษา ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นลายก้านขดกับลายกระหนกที่จะเชื่อมลายตอกไม้ให้ต่อเนื่องกันได้ ลายเครือเถาเลื่อยไปตามพื้นที่ลักษณะคล้ายผักกูด และลายก้านขดจะพบในงานสลักไม้ในแบบล้านนาดั้งเดิม ลายก้านขดแสดงความเชื่อว่าเป็น ความเจริญเติบโตไม่จบสิ้น ความต่อเนื่อง ลายไข่ปลาคล้ายลายดอกขนัด เลียนแบบจากสับปะรดเป็นลายของล้านนาที่นิยมมาก

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน มีการกำหนดพื้นที่ รูปทรง จุด สี เส้น ขนาด ให้เหมือนกัน จังหวะและลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน ผสมผสานกัน การออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีการรวมตัวให้ความรู้สึกสัมผัสทางด้านทิศทาง ร่วมกับแรงดึงดูดของโลก คือ สิ่งที่อยู่ด้านบนจะถูกแรงดึงดูดลงสู่ด้านล่างในแนวดิ่ง สิ่งที่ตกลงจะหยุดการเคลื่อนไหวลงและมีผลต่อการเคลื่อนไหว

88. ประเภท แหวนหัวใจลงยา ร้านทองสุภาพร



ภาพประกอบ 122 แหวนหัวใจลงยา

แหวนหัวใจลงยา เป็นแหวนที่ใช้สวมนิ้วมือผู้หญิง ซึ่งโดยเฉลี่ยจะมีขนาดเบอร์ 6 มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้เครื่องมือวัดขนาดแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวม นำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัดความยาวของขนาดแหวนวางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม ทำเหล็กโอบังคับสำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอ วางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอบังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้เลื่อยเลื่อยในช่องรอยต่อให้ชนกันสนิท จับตัวเรือนแหวนกดกับลิ้นโต๊ะให้รอยต่อชนกัน ใบเลื่อยจะตัดส่วนเกินของโลหะออก ให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบสนิท การทำหน้าแหวนเป็นหัวใจ รีดแผ่นโลหะให้ได้ตามขนาดกว้าง ยาว หนา ตามกำหนด ใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นรูปหัวใจ ร่างแบบด้วยดินสอ แล้วใช้เหล็กขีดทำให้เกิดรอยขีดที่ถาวรตามลายเส้นดินสอ ใช้ลวดทองเดินลวดลายขนาด 0.375 มิลลิเมตร ใช้คีมบีบรอยหยัก ติดลายโดยการติดกาวเป่าไฟโดยใช้บอแรกซ์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน การทำไข่ปลาติดรอบหัวใจและกลีบบัว นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อกำหนดเม็ดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ด นำมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรกซ์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรกซ์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน การลงยามีการใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดง เขียว และดำแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงยาสีซับน้ำออกด้วยพู่กันและกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามความต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดโดยการต้มในน้ำกรด แล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้งเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนหัวใจลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากการออกแบบของช่างทองสุโขทัย ลายหัวใจเกิดจากรูปทรงเรขาคณิต เป็นรูปทรงเฉพาะตัว การสร้างรูปทรงเรขาคณิตจะใช้เครื่องมือในการเขียน เพื่อให้ได้รูปทรงที่ต้องการตามรูปแบบเฉพาะตัวของรูปทรงแต่ละชนิด ปัจจุบันมีนักออกแบบนำรูปทรงเรขาคณิตมาใช้

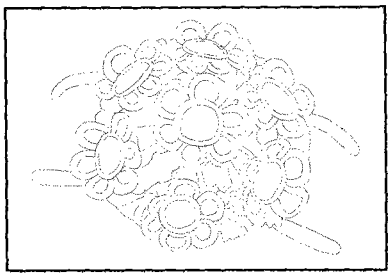
ในงานออกแบบกันมาก ทั้งงานออกแบบสองและสามมิติ สัญลักษณ์ของรูปทรงนี้คือความเรียบง่ายและสง่างาม

การออกแบบ

การออกแบบมีส่วนประกอบมาประกอบเพื่อทำให้งานออกแบบมีเอกภาพมากขึ้น เช่น รูปทรงหัวใจที่ถูกนำมาทับซ้อนกัน ให้ความรู้สึกลดหลั่นจากขนาดใหญ่ กลาง เล็ก จุดไข่ปลารอบหัวใจตรงกลางและรอบนอกสุด ลายหยดน้ำ มีลีลาที่พลิ้วไปรอบ ๆ มีช่องไฟที่ประสานสัมพันธ์กัน ขนาดของลวดลายใกล้เคียงกัน ส่วนลายกลีบบัว ช่วยให้ความสมดุลที่เหมือนกัน น้ำหนักสีแดง ดำ และเขียว ช่วยให้งานมีจุดสนใจ

89. ประเภท แหวนดอกไม้โปร่งลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 123 แหวนดอกไม้โปร่งลงยา

แหวนดอกไม้โปร่งลงยา ลักษณะของก้านแหวนจะโปร่ง ผู้สวมใส่จะรู้สึกสบาย ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการนำเครื่องมือวัดขนาดแหวนแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวมแหวน เมื่อได้ขนาดของเบอร์แหวนแล้วนำโลหะที่จะทำก้านแหวนมาวัดความยาวโดยเทียบกับสเกลวัดความยาวของขนาดแหวน การดัดโลหะให้โค้งกลมเป็นก้านแหวน ให้คีมปากวงกลมหรือคีมปากกลมจับที่ปลายข้างหนึ่งของแผ่นโลหะแล้วโค้งงอเข้าหากัน ควรจับให้ปากคีมจับที่ตำแหน่งปลายแผ่นโลหะเท่านั้น ต้องดัดแผ่นโลหะให้ปลายโค้งเข้าหากัน โดยให้ปลายของแผ่นโลหะเหลื่อมกันเล็กน้อย เพื่อให้รอยต่อชนของแผ่นโลหะมีแรงกด ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเชื่อมประสาน หลังการเชื่อมประสานปลายแผ่นโลหะให้ติดกันเคาะรูปทรงแหวนในกระบองเคาะแหวน จะทำให้ก้านแหวนเป็นวงกลมที่สมบูรณ์ ใช้ตะไบตะไบที่ปลายโลหะของก้านแหวน โดยจับตัวเรือนแหวนให้ปลายรอยต่อด้านหนึ่งอยู่ด้านบนอีกด้านหนึ่งอยู่ด้านล่างแล้วนำไปวางตรงขอบของแท่งไม้สี่เหลี่ยม (ที่ถูกจับยึดด้วยปากกาจับชิ้นงาน) ใช้ตะไบถูที่ปลายแผ่นโลหะให้เรียบทั้งสองด้าน ทดลองใช้คีมบีบปลายทั้งสองให้ชนกัน เพื่อดูรอยต่อว่าชนกันแนบสนิทตลอดแนวรอยต่อหรือไม่ ถ้ายังไม่ชนกันสนิทให้ตะไบส่วนที่เกินออกจนรอยต่อแนบกันสนิทไม่มีส่วนที่เป็นช่องว่างจึงทำการเชื่อมประสาน ระหว่างเชื่อมให้ใช้แหนบแบบไขว้หรือคีมบีบให้ปลายรอยต่อชนกันสนิท การทำหน้าแหวน ดอกพิกุลโปร่ง 7 ดอก นำแผ่นทองมารีดให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ ใช้เลื่อยฉลุเป็นแผ่นวงกลมเล็ก ๆ จำนวน 7 แผ่น นำลวดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำแต่ละห่วงมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน น้ำบอแรคก์จะช่วยให้ติดกันกับแผ่นวงกลม จำนวน 6 กลีบต่อ 1 ดอก แล้วเป่าไฟ นำดอกพิกุลโปร่งทั้ง 7 ดอกมาประกอบกัน นำมาลงยาสีด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ โดยนำมาตำบดเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลาย ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กัน

หรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการค่อย ๆ เป่าไฟ โดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย จึงปล่อยให้เย็นเอง นำมาทำความสะอาดด้วยการต้มในน้ำกรด แล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ เป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงานำมาล้างน้ำเปล่า เป่าด้วยไดร์ แล้วค่อยนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนดอกไม้โปร่งลงยา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ คือ ดอกไม้ สัญลักษณ์ของดอกไม้หมายถึง ผู้หญิง รูปดอกไม้มีลักษณะเป็นธรรมชาติ เมื่อนำมาตกแต่งด้วยลวดลายที่มีการผสมผสานกันอย่างเหมาะสมระหว่างรูปร่างกับขนาด จึงทำให้ได้ลายดอกลอยทั้ง 7 ดอก สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของช่างทองสุโขทัย ว่ามีความผูกพันกับธรรมชาติเป็นอย่างมากจนเกิดเป็นแรงบันดาลใจ

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่ต่างกัน มีการสร้างความสมดุลโดยคำนึงถึงน้ำหนัก สี ขนาด ลักษณะผิว ทำให้รู้สึกว่าน้ำหนักซ้ายขวาสมดุลกัน จุดสนใจอยู่ที่ดอกไม้ที่มีกลีบรอบตรงกลางมีสีแดง ซึ่งมีความโดดเด่นทั้งตำแหน่ง รูปทรง สี ส่วนดอกไม้ 6 ดอกที่อยู่รอบ มีลักษณะการออกแบบซ้ำ ๆ กัน ของรูปทรง และการออกแบบสลับไปมาของน้ำหนักสีแดงและดำ

90. ประเภท แหวนลายประจำยามลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 124 แหวนลายประจำยามลงยา

แหวนลายประจำยามลงยา เป็นแหวนที่มีการเดินลวดลายรอบวง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้แถบกระดาษเล็ก ๆ พันรอบนิ้วที่จะสวมแหวน ตัดปลายกระดาษให้ชนกันพอดี ตัดแผ่นโลหะให้สั้นกว่าความยาวของกระดาษเล็กน้อย หลังจากดัดโค้งให้ปลายของแผ่นโลหะชนกันแล้วเชื่อมประสานขนาดของแหวนที่ได้จะคับเล็กน้อย ซึ่งจะดีกว่าขนาดแหวนที่ใหญ่เกิดไปจะต้องตัดและเชื่อมประสานใหม่ การดัดโลหะให้โค้งกลมเป็นก้านแหวนวางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม (ไม้หรือเหล็กแบบรองเคาะขึ้นรูปครึ่งวงกลม) นำเหล็กโอบังคับ สำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอ วางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอ บังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้เลื่อยเลื่อยในช่วงรอยต่อให้ชนกันสนิท เป็นวิธีที่ใช้สำหรับงานที่ต้องการความประณีตมาก ๆ วิธีการคือ จับตัวเรือนแหวนกดกับลิ้นโต๊ะให้รอยต่อชนกัน ใบเลื่อยจะตัดส่วนเกินของโลหะออก ให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบกันสนิท ร่างแบบด้วยดินสอแล้วใช้เหล็กขีดทำให้เกิดรอยขีด ที่ถาวรตามลายเส้นดินสอการเดินลวดทองขนาด 0.375 มิลลิเมตร ใช้ดีมบีบรอยหยัก ติดลายโดยใช้กาวเป่าไฟ

โดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน นำมาลงยาสีด้วยหินสีวิทยาศาสตร์มาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลาย ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการ ค่อย ๆ เป่าไฟ โดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาสีแดงและน้ำเงินละลายจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดในการต้มในน้ำกรด แล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าต่อแล้วไดร์ด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

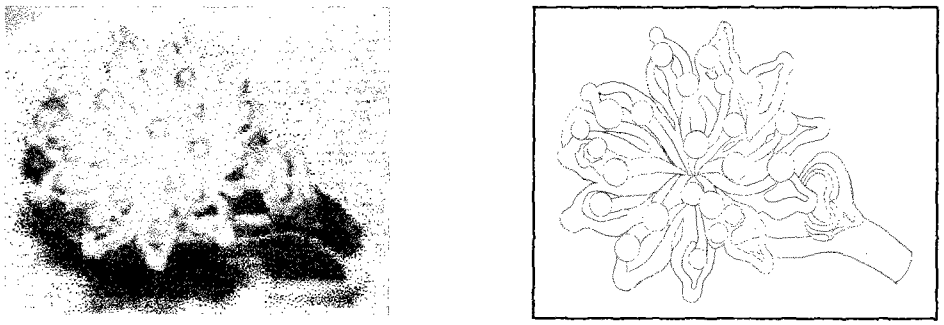
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนลายประจำยามลงยา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลายไทย ซึ่งเป็นลายที่มีความเป็นเอกภาพสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นอย่างดี ให้ความรู้สึกประณีตนุ่มนวล และเคลื่อนไหวพลิ้วไปมา เนื่องจากแหวนวงนี้มีลวดลายที่มีช่องไฟประสานสัมพันธ์กัน ประกอบด้วย ลายประจำยาม ลายก้านขด ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะพุกาม

การออกแบบ

การออกแบบมีการแสดงจังหวะหรือลีลา ที่เป็นผลมาจากการออกแบบให้ลื่นไหล (Flowing) ส่วนประกอบเป็นเรื่องของรูปทรงของลายประจำยาม เส้นลายก้านขดลดหลั่นกัน 3 ชั้น สีแดง และสีน้ำเงินที่ระบายอยู่รอบวงแหวน ทำให้เกิดความสมดุลที่เกิดจากน้ำหนัก ให้ความรู้สึกว่าน้ำหนักซ้ายขวาสมดุลกัน แม้รูปทรงซ้ายขวามีลักษณะต่างกัน

91. ประเภท แหวนดอกพิกุล ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 125 แหวนดอกพิกุล

แหวนดอกพิกุล เป็นเครื่องประดับที่สวมในนิ้วมือผู้หญิง โดยเฉลี่ยจะมีขนาดเบอร์ 6 มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้เครื่องมือวัดขนาดแหวนแบบวงกลมที่วัดขนาดของนิ้วมือที่จะสวมแหวน เมื่อได้ขนาดของเบอร์แหวนแล้วนำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัดความยาว โดยเทียบกับสเกลวัดความยาวของขนาดแหวน การขึ้นรูปตัวเรือนแหวนโดยวิธีเคาะขึ้นรูป วางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม (ไม้หรือเหล็กแบบรองเคาะขึ้นรูปครึ่งวงกลม) นำเหล็กโอบังคับสำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอวางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอบังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้ตะไบตะไบที่ปลายโลหะของก้านแหวน โดยจับตัว

เรือนแหวนให้ปลายรอยต่อด้านหนึ่งอยู่ด้านบนอีกด้านหนึ่งอยู่ด้านล่าง แล้วนำไปวางตรงขอบของแท่งไม้สี่เหลี่ยมที่ถูกจับยึดด้วยปากกาจับชิ้นงาน ใช้ตะไบถูที่ปลายแผ่นโลหะให้เรียบทั้งสองด้าน ทดลองใช้คีมบีบปลายทั้งสองให้ชนกัน เพื่อดูรอยต่อว่าชนกันแนบสนิทตลอดแนวรอยต่อหรือไม่ ถ้ายังไม่ชนกันสนิทให้ตะไบส่วนที่เกินออกจนรอยต่อแนบกันสนิทไม่มีส่วนที่เป็นช่องว่างจึงทำการเชื่อมประสาน ระหว่างการเชื่อมประสานให้ใช้แหนบแบบไขว้หรือคีมบีบให้ปลายรอยต่อชนกันสนิท (แรงบีบจะช่วยให้การเชื่อมประสานมีประสิทธิภาพมากขึ้น) การทำหน้าแหวนกลีบดอกพิกุลจำนวน 40 กลีบ การขึ้นรูปลวดโดยการขดให้เป็นปลายแหลม ใช้ตะไบถูปลายลวดข้างหนึ่งให้เรียวแหลม จากนั้นใช้คีมปากกลมจับปลายเส้นลวดให้แน่นแล้วใช้มือดัดโค้งเป็นเส้นลวดพันไปรอบปากคีม เคลื่อนคีมไปตามเส้นลวดขณะดัดโค้ง ใส่น้ำประสานผงแล้วเป่าไฟเชื่อมติดกันตรงกลางประดับด้วยเกสร การหลอมปลายลวดให้เกิดเป็นเม็ดโลหะทรงกลม ใช้ปากคีมจับเส้นลวดให้ที่มลงสัมผัสเปลวไฟขนาดเล็กปลายของเส้นลวดจะรวมตัวเป็นเม็ดวงกลมเล็ก ๆ ที่ปลายลวดจะหลอมละลายอย่างรวดเร็วประมาณ 20 อัน นำมาใส่น้ำประสานเชื่อมติดกับดอกพิกุล แหวนดอกพิกุลไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำไปทำความสะอาดชิ้นงานด้วยการต้มในน้ำกรดแล้วต้มในน้ำเปล่า จากนั้นนำมาขัดด้วยแปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ ใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน และนำมาขัดด้วยแปรงแล้วเป่าด้วยซินส์เคลือบผิว นำมาขัดด้วยแปรงให้สะอาดแล้วเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำมาล้างด้วยน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้ง

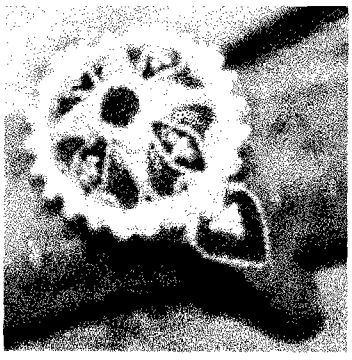
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

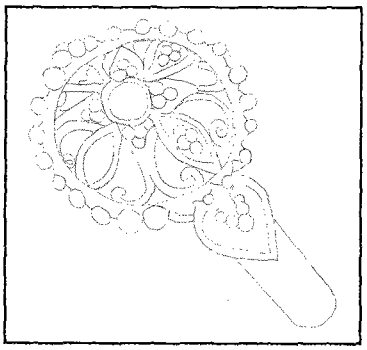
แหวนดอกพิกุลได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ ดอกพิกุลเป็นสื่อดลใจซึ่งเป็นรูปทรงเปลี่ยนแปลงได้ ดอกพิกุลเป็นดอกไม้ที่นิยมปลูกภายในวัด แม้จะร่วงโรยก็ยังมีกลิ่นหอมและความงามอยู่ ต้นพิกุลเป็นที่สิงสถิตย์ของรุกขเทวดา คนไทยนิยมนำดอกพิกุลมาประกอบพระราชพิธีที่สำคัญ ๆ

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่ต่างกัน ซึ่งเกิดจากน้ำหนักผลรวมของดอกพิกุล จุดสนใจอยู่ที่เกสรที่เกิดจากจุดไข่ปลาขนาดเท่า ๆ กัน แต่มีหลายระดับไม่เท่ากันเป็นตัวถ่วงดุลน้ำหนัก ลักษณะของกลีบดอกที่กระจายออกเป็นการออกแบบที่เป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน กลีบบัวที่อยู่ทั้ง 2 ข้าง ถูกกำหนดรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกัน สภาพที่ตัดกันมีการรวมตัวกันอย่างเหมาะสมกลมกลืน

92. ประเภท แหวนกระดุมทองลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 126 แหวนกระดุมทองลงยา

แหวนกระดุมทองลงยา เป็นเครื่องประดับที่ประยุกต์ มาจากกระบวนการขึ้นรูปส่วนของวงกลมหรือที่เราเรียกว่า ลูกเต๋า มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้แถบกระดาษเล็ก ๆ พันรอบนิ้วที่จะสวมแหวน ตัดปลายกระดาษให้ชนกันพอดี ตัดแผ่นโลหะให้สั้นกว่าความยาวของกระดาษเล็กน้อย หลังจากดัดโค้งให้ปลายของแผ่นโลหะชนกันแล้วเชื่อมประสานขนาดของแหวนที่ได้จะคับเล็กน้อย ซึ่งจะดีกว่าขนาดของแหวนที่ใหญ่เกินไปจะต้องตัดและเชื่อมประสานใหม่ การดัดโลหะให้โค้งกลมเป็นก้านแหวนวางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม (ไม้หรือเหล็กแบบรองเคาะขึ้นรูปครึ่งวงกลม) นำเหล็กโอมาบังคับสำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอ วางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอ บังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้เลื่อยเลื่อยในช่องรอยต่อให้ชนกันสนิทจับตัวเรือนแหวนกดกับลิ้นโต๊ะให้รอยต่อชนกัน ใบเลื่อยจะตัดส่วนเกินของโลหะออกให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบสนิท การทำหน้าแหวน การเคาะขึ้นรูปโดม ร่างแบบวงกลมบนแผ่นโลหะด้วยเหล็กขีดร่างแบบเลื่อยตามแบบสอดแผ่นโลหะเข้าในช่องของเครื่องตัดวงกลม ใช้ค้อนหัวกลมตอกลงบนหลักตอกที่มีขนาดเท่ากับวงกลมแผ่นโลหะจะถูกตัดด้วยทรงเฉือน การทำไข่ปลาติดรอบโดม นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อกำหนดเม็ดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ดนำมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำชิ้นส่วนประกอบมาประกอบกัน การลงยาใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและน้ำเงิน แต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสีซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาด ต้มในน้ำกรดแล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

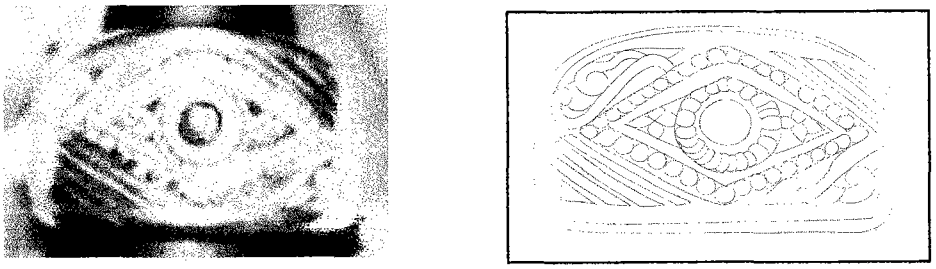
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนกระดุมทองลงยา ได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน กระดุมทองเป็นเครื่องประดับตกแต่งบนเครื่องแต่งกาย และเป็นเครื่องบ่งบอกฐานะของผู้สวมใส่ ในอดีตข้าราชการระดับสูงนิยมติดกระดุมทอง ในงานราชพิธีสำคัญ ๆ และงานมงคล ตามความเชื่อในสมัยโบราณมีความว่ากระดุมทองเปรียบเสมือนเกราะป้องกันพิทักษ์สิ่งชั่วร้ายให้สะท้อนออกไป

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน การกำหนดรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกัน จุดสนใจอยู่บริเวณตรงกลางเป็นรูปทรงเรขาคณิต คือ วงกลม มีการลงยาสีน้ำเงิน ตำแหน่งของจุดสนใจเป็นตัวถ่วงดุลน้ำหนัก การแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วนและประกอบด้วยรูปวงรีตรงกลางมีการประดับไข่ปลา 4 เม็ด น้ำหนักสีลงยาสีแดงและน้ำเงิน เป็นการออกแบบที่คำนึงถึงการตัดกัน ความแตกต่างกันย่อมสร้างความรู้สึกเท่ากันหรือสมดุลกันได้

93. ประเภท แหวนลายประจำยามอก ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 127 แหวนลายประจำยามอก

แหวนลายประจำยามอก ลวดลายได้รับอิทธิพลมาจากลายปูนปั้น ตำแหน่งการประดับของลายกาบและประจำยามอก สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากศิลปะพม่าแบบพุกาม มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการ ใช้เครื่องมือวัดขนาดแหวนแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวมแหวน เมื่อได้ขนาดของเบอร์แหวนแล้ว นำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัดความยาวโดยเทียบกับสเกลวัดความยาวของขนาดแหวน ใช้คีมปากครึ่งวงกลมหรือคีมปากกลมจับที่ปลายข้างหนึ่งของแผ่นโลหะแล้วโค้งเข้าหากัน ให้ปลายของแผ่นโลหะเหลื่อมกันเล็กน้อย เพื่อให้รอยต่อชนของแผ่นโลหะมีแรงกดซึ่งจะส่งผลดีต่อการเชื่อมประสาน หลังจากเชื่อมประสานปลายแผ่นโลหะให้ติดกันเคาะรูปทรงแหวนในเหล็กรองตอกขนาดแหวน (กระบองเคาะแหวน) ซึ่งจะทำให้ก้านแหวนเป็นวงกลมที่สมบูรณ์ ใช้เลื่อยเลื่อยในช่วงรอยต่อให้ชนกันสนิทเป็นวิธีที่ใช้สำหรับงานที่ต้องการความประณีตมาก ๆ จับตัวเรือนแหวนกดกับลิ่นโต๊ะให้รอยต่อชนกัน ใบเลื่อยจะตัดส่วนเกินของโลหะออกให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบสนิท การทำหน้าแหวนรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน มีการเคาะขึ้นรูปโดมตรงกลางร่างแบบวงกลมและสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนด้วยเหล็กขีดร่างแบบ ใช้ค้อนหัวกลมตอกลงบนหลักตอกที่มีขนาดวงกลมใช้ค้อนเคาะเหล็กตอกตามแบบร่างบนผิวโลหะ โดยวางแผ่นโลหะลงบนพื้นผิวที่อ่อนกว่าโลหะ เช่น แผ่นตะกั่ว ครั่ง แล้วใช้ค้อนเคาะเหล็กตอกตามลวดลายบนแบบร่าง ประดับไข่ปลารอบช่องรอบนอกสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริง เพื่อกำหนดเม็ดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ดนำมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำส่วนประกอบมาประกอบกัน แหวนลายประจำยามอกไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำมาทำความสะอาด ต้มในน้ำกรดแล้วนำมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

แนวความคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

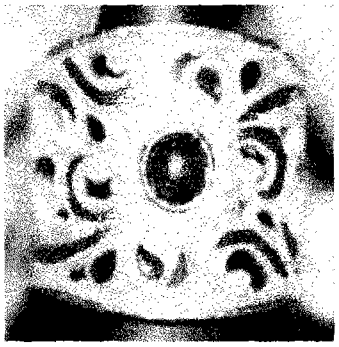
แหวนลายประจำยามอกได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตำแหน่งการประดับของลายกาบและประจำยามอก สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะพม่าแบบพุกาม กรอบกาบและประจำยามอกจะเป็นกรอบเส้นตรงซึ่งจะคล้ายกับกรอบในศิลปะพุกาม ลวดลายประดับภายในเกิดจากเส้นลวดทองจะไม่มีปริมาณ

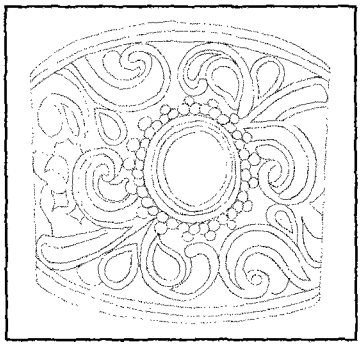
การออกแบบ

การออกแบบมีเอกภาพแสดงผลรวมของส่วนประกอบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง มวล ปริมาตร ลักษณะผิว บริเวณว่าง น้ำหนัก ส่วนประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นอย่างดี

ลักษณะของเส้นเฉียงบริเวณด้านล่างซ้ายและด้านบนขวามีการตัดกันของลวดลายที่ปรากฏอยู่ด้านข้าง จุดสนใจอยู่ที่วงกลมที่อยู่ตรงกลางของสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ลีลาหรือจังหวะเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน และการออกแบบสลับไปมา

94. ประเภท แหวนหยดน้ำลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 128 แหวนหยดน้ำลงยา

แหวนหยดน้ำลักษณะของหน้าแหวนจะใหญ่เป็นเครื่องประดับที่สวมในนิ้วมือผู้ชายโดยเฉลี่ยจะมีขนาดเบอร์ 9 ตามเครื่องมือวัดขนาดแหวนแบบวงกลม (Standard finger gauged) มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้เครื่องมือวัดขนาดแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวม นำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัดความยาวของขนาดแหวน วางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม ทำเหล็กโอบังคับ สำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอวางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอบังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้เลื่อยเลื่อยในช่วงรอยต่อให้ชนกันสนิท จับตัวเรือนแหวนกดกับลิ้นโต๊ะให้รอยต่อชนกัน ใบเลื่อยจะตัดส่วนเกิดของโลหะออกให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบสนิท การทำหน้าแหวน การเคาะขึ้นรูปวงรีตรงกลาง ร่างแบบวงรีและลายหยดน้ำด้วยเหล็กขีดร่างแบบใช้ค้อนเคาะเหล็กตอกตามแบบร่างบนผิวโลหะ โดยวางแผ่นโลหะลงบนพื้นผิวที่อ่อนกว่าโลหะ เช่น แผ่นตะกั่ว ครั่ง แล้วใช้ค้อนเคาะเหล็กตอกตามลวดลายบนแบบร่าง ใช้ลวดทองเดินลวดลายขนาด 0.375 มิลลิเมตร ใช้คีมบีบรอยหยัก ใช้กรรไกรตัดติดลายด้วยกาวเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน การประดับไข่ปลาบนขอบบนล่างของแหวน และรอบวงรี นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ด นำมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน การลงยาสีลงยามีการใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนสีลงยาสีแดง น้ำเงิน และเขียวเต็มบริเวณ ค่อยใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายแล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดด้วยการต้มในน้ำกรด แล้วมาต้มในน้ำเปล่าเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานงานำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

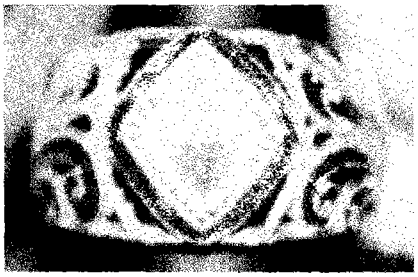
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

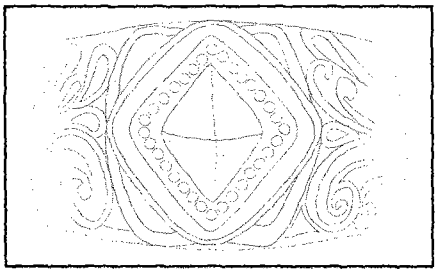
แหวนหยดน้ำได้รับแรงบันดาลมาจากธรรมชาติ มีส่วนประกอบด้วยลวดลายหยดน้ำ หมายถึง น้ำซึ่งช่วยให้ธัญญาพืชมีความอุดมสมบูรณ์ ช่วยหล่อเลี้ยงสิ่งมีชีวิต คนไทยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำ ลายก้านขดหรือลวดลายเครือเถาเลื้อย หมายถึง ความต่อเนื่อง การเจริญเติบโตไม่จบสิ้น ส่วนบริเวณตรงกลางเป็นลวดลายกระจายรูปวงรีสีน้ำเงินการลงยาแทนการประดับอัญมณี ลายดาวเป็นลวดลายที่ปรากฏในงานจิตรกรรมและปูนปั้นของศิลปะล้านนา

การออกแบบ

การออกแบบมีเอกภาพผลรวมของส่วนประกอบที่แตกต่างกัน เช่น ลายดาว ลายหยดน้ำ ลายก้านขด ลักษณะผิว จุด เส้น มวล ปริมาตร มารวมตัวกันเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อสร้างเอกภาพ ถึงแม้รูปทรงลวดลายแตกต่างกันแต่มีลีลาที่พลิ้วไปมาคล้าย ๆ กัน มีช่องไฟประสานสัมพันธ์กัน ขนาดของลวดลายใกล้เคียงกัน สีเป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้ลื่นไหลจุดสนใจอยู่ที่ตรงกลางมีการลงยาสีน้ำเงินแทนอัญมณี

95. ประเภท แหวนวงโค้งลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 129 แหวนวงโค้งลงยา

แหวนวงโค้งลงยา เป็นลายที่ประยุกต์รูปทรงเรขาคณิต ตัวเรือนแหวนมีหน้าแหวนใหญ่เหมาะสำหรับผู้สวมใส่ชายมากกว่าหญิง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้เครื่องมือวัดขนาดแหวนแบบวงกลม วัดขนาดของนิ้วที่จะสวมแหวน เมื่อได้ขนาดของเบอร์แหวนแล้วนำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัดความยาวโดยเทียบกับสเกลวัดความยาวของขนาดแหวน ใช้คีมปากครึ่งวงกลมหรือคีมปากกลมจับที่ปลายข้างหนึ่งของโลหะแล้วโค้งเข้าหากัน ให้ปลายของแผ่นโลหะเหลื่อมกันเล็กน้อย เพื่อให้รอยต่อชนของแผ่นโลหะมีแรงกดซึ่งจะส่งผลดีต่อการเชื่อมประสาน หลังจากเชื่อมประสานปลายแผ่นโลหะให้ติดกัน เคาะรูปทรงแหวนในกระบองเคาะแหวน ซึ่งจะช่วยให้ก้านแหวนเป็นวงกลมที่สมบูรณ์ใช้เลื่อยเลื่อยในช่วงรอยต่อให้ชนกันสนิท จับตัวเรือนแหวนกดกับลิ้นโต๊ะให้รอยต่อชนกันใบเลื่อยจะตัดส่วนเกินของโลหะออก ให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบสนิท การทำหน้าแหวน การเคาะขึ้นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนตรงกลาง ร่างแบบด้วยเหล็กขีดร่างแบบถาวร ใช้ค้อนหัวกลมตอกบนหลักตอกที่มีขนาดสี่เหลี่ยม ใช้ค้อนค่อย ๆ เคาะเหล็กตอกตามแบบร่างบนผิวโลหะโดยวางแผ่นโลหะลงบนพื้นผิวที่อ่อนกว่าโลหะ เช่น แผ่นตะกั่ว ครั่ง แล้วใช้ค้อนเคาะเหล็กตอกตามลวดลายบนแบบร่าง ใช้เลื่อยฉลุลายที่กำหนดให้เป็นพื้นที่ว่าง ใช้ตะไบถูที่ปลายแผ่นโลหะให้เรียบ ทำไข่ปลารอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อกำหนดไข่ปลาเท่า ๆ กัน นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ด นำมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ การ

ทำลายด้วยการเดินลวดทองขนาด 0.375 มิลลิเมตรใช้คีมบีบรอยหยัก ใช้กรรไกรตัดลายติดกาวเป่าไฟ โดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน นำมาลงยาสีด้วยหินสีวิทยาศาสตร์ โดยนำมาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลาย ขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการค่อย ๆ เป่าไฟ โดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาสีแดงละลายจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดในการต้มในน้ำกรดแล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงานำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

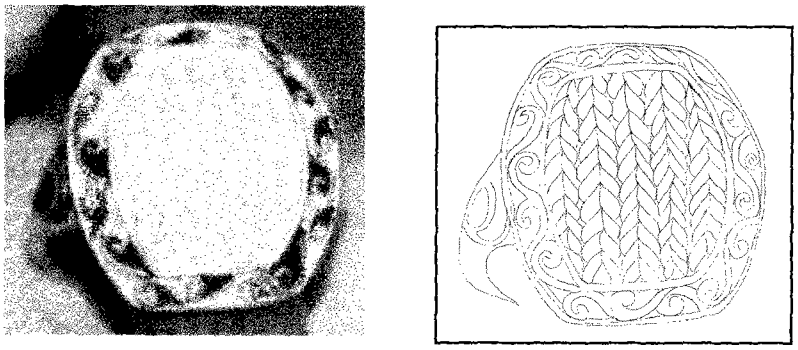
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนวงโค้งลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลวดลายวงโค้ง ลายกุดั่น ลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ประดับด้วยจุดไข่ปลารอบเป็นการออกแบบของช่างทองสุโขทัยที่นำรูปทรงเรขาคณิตมาประยุกต์ในชิ้นงานรูปทรงเรขาคณิตมีเอกลักษณ์เฉพาะ ลักษณะที่โดดเด่น คือ รูปทรงที่เรียบง่ายสามารถนำมาจัดวางร่วมกับลวดลายต่าง ๆ ได้ง่าย ส่วนลวดลายด้านข้างทั้งซ้ายขวาแสดงลีลาของลวดลายหยดน้ำและลวดลายวงโค้ง หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่ไม่เหมือนกัน ลวดลายวงโค้งที่ปรากฏเป็นรูปร่างซ้ายขวาให้เหมือนกัน จุดสนใจอยู่ที่ลวดลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนประดับจุดไข่ปลา มีสิ่งที่น่าสนใจ คือ ขนาด รูปทรง สี ซึ่งมีน้ำหนักหรือความเด่นอยู่ในตัว จังหวะหรือลีลา เป็นผลมาจากการออกแบบสลับไปมาระหว่างลวดลายหยดน้ำและลวดลายวงโค้ง น้ำหนักสีตัดกัน ให้ความรู้สึกสัมผัสทางด้านทิศทาง ลวดลายมีการเคลื่อนไหวในแนวดิ่งแต่มีแรงดึงดูดระหว่างลวดลายทั้งสองอยู่

96. ประเภท แหวนลายสานลงยา ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 130 แหวนลายสานลงยา

แหวนลายสานลงยา เป็นเครื่องประดับที่ใช้สำหรับสวมนิ้วมือผู้ชาย มีการผสมผสานด้วยการทำลายสี่เสาเข้ามาโดยการทำเป็นหน้าแหวน มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการถักสร้อย 4 เสา นำลวดเบอร์ที่ต้องการมาพันกับกล้าในขนาดที่ต้องการให้ได้ขนาดของห่วงที่ต้องการจนเป็นเหมือนขดสปริงตัดด้วยกรรไกรจะได้ห่วงที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เชื่อมต่อปลายห่วงให้ติดกันจะได้เป็นห่วงวงกลมร้อยห่วงให้ขัดกันไปเรื่อย ๆ เพื่อทำหน้าแหวน ใช้เครื่องมือวัดขนาดแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวม นำโลหะที่จะใช้ทำก้าน

แหวนมาวัดความยาวของขนาดแหวน วางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม ทำเหล็กโอบังคับ สำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอวางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอบังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้เลื่อยเลื่อยในช่องรอยต่อให้ชนกันสนิทจับตัวเรือนแหวนกดกับลิ้นโต๊ะให้รอยต่อชนกัน ใบเลื่อยจะตัดส่วนเกินของโลหะออกให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบสนิท รีดแผ่นโลหะให้ได้ขนาด กว้าง ยาว หนา ตามที่กำหนด ร่างแบบลายกระหนกรอบรูปหกเหลี่ยมด้วยเหล็กขีดร่างแบบถาวร ใช้ค้อนเคาะเหล็กตอกตามแบบตรงกลางโลหะ โดยวางแผ่นโลหะบนพื้นผิวที่อ่อนกว่าโลหะ เช่น แผ่นตะกั่ว ครั่ง แล้วใช้ค้อนเคาะเหล็กตอกตามลวดลาย ใช้ลวดทองขนาด 0.375 มิลลิเมตร ใช้คีมบีบรอยหยักใช้กรรไกรตัดลายด้วยกาวเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน นำสร้อยถักมาตัดขนาดเท่า ๆ กัน ติดกาวเป่าไฟ โดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อม เมื่อนำชิ้นส่วนมาประกอบกัน จึงนำมาลงยาสีแดงและเขียวใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี ซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่แต้มจนเต็มบริเวณ ค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามความต้องการ นำมาทำความสะอาดต้มในน้ำกรดแล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืนนำมาล้างด้วยแปรง นำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผมแล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

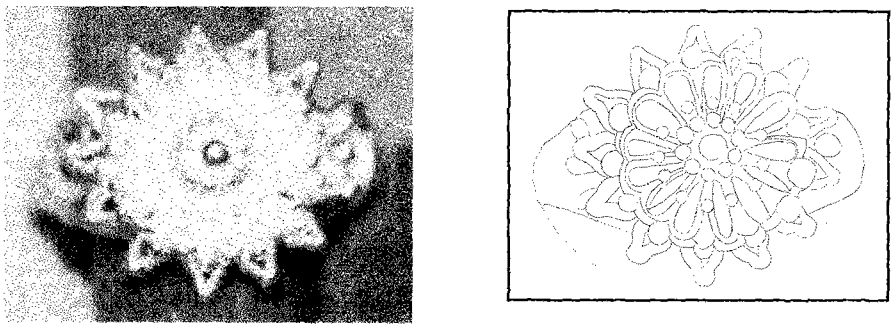
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนลายสานลงยาได้รับแรงบันดาลใจมาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องจักสาน ซึ่งถือเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ชาวบ้านผลิตขึ้น เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ตามสภาพสังคมวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ลายถักสาน เป็นลายที่เกิดจากการสลับเส้นตอกเกิดเป็นลวดลายตามที่ต้องการ ส่วนใหญ่จะมีความผูกพันกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น เช่น ดอกไม้ เครื่องประดับ เครื่องใช้ในครัวเรือน เป็นต้น

การออกแบบ

การออกแบบมีความสมดุลที่เหมือนกัน จุดสนใจเกิดจากลายถักสานที่อยู่บริเวณตรงกลาง มีความโดดเด่นของขนาด ลักษณะลวดลาย ส่วนลายกระหนกวงโค้งที่อยู่รอบลายถักสานเป็นการแสดงลีลาหรือจังหวะให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปเป็นผลมาจาก การออกแบบซ้ำ ๆ กัน ให้ความรู้สึกต่อเนื่องไปไม่มีที่สิ้นสุด สีและลักษณะผิวให้ความรู้สึกรุนแรง รูปทรงเกิดจากรูปทรงธรรมชาติในลักษณะประดิษฐ์ตกแต่ง

97. ประเภท แหวนดอกบัว ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 131 แหวนดอกบัว

แหวนดอกบัว มีลักษณะเหมือนดอกบัวกำลังผลิบานธรรมชาติเป็นสื่อดลใจ ช่างทองสุโขทัย สามารถตัดทอนรูปทรงให้เรียบง่าย แสดงโครงสร้างโดยส่วนรวม มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการนำเครื่องมือวัดขนาดแหวนแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวมแหวน เมื่อได้ขนาดของเบอร์แหวนแล้ว นำโลหะที่จะทำก้านแหวนมาวัดความยาวโดยเทียบกับสากลวัดความยาวของขนาดแหวน การดัดโลหะให้โค้งกลมเป็นก้านแหวน ใช้คีมปากวงกลมหรือคีมปากกลมจับที่ปลายข้างหนึ่งของแผ่นโลหะแล้วงอโค้งเข้าหากัน โดยให้ปลายของแผ่นโลหะเหลื่อมกันเล็กน้อย เพื่อให้รอยต่อชนของแผ่นโลหะแล้วโค้งงอเข้าหากัน ควรจับให้ปากคีมจับที่ตำแหน่งปลายแผ่นโลหะเท่านั้น ต้องดัดแผ่นโลหะให้ปลายโค้งเข้าหากันโดยให้ปลายของแผ่นโลหะเหลื่อมกันเล็กน้อย เพื่อให้รอยต่อชนของแผ่นโลหะมีแรงกด ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเชื่อมประสาน หลังการเชื่อมประสานปลายโลหะให้ติดกัน เคาะรูปทรงแหวนในกระบองเคาะแหวน จะทำให้ก้านแหวนเป็นวงกลมที่สมบูรณ์ใช้ตะไบตะไบที่ปลายโลหะของก้านแหวน โดยจับตัวเรือนแหวนให้ปลายรอยต่อด้านหนึ่งอยู่ด้านบนอีกด้านหนึ่งอยู่ด้านล่างแล้วนำไปวางตรงขอบของแท่งไม้สี่เหลี่ยม (ที่ถูกจับยึดด้วยปากกาจับชิ้นงาน) ใช้ตะไบถูที่ปลายแผ่นโลหะให้เรียบทั้งสองด้าน ทดลองใช้คีมบีบปลายทั้งสองให้ชนกัน เพื่อดูรอยต่อว่าชนกันแนบสนิทตลอดแนวรอยต่อหรือไม่ ถ้ายังไม่ชนกันให้ตะไบส่วนที่เกินออกจนรอยต่อแนบกันสนิทไม่มีส่วนที่เป็นช่องว่างจึงทำการเชื่อมประสาน ระหว่างเชื่อมให้ใช้แหนบแบบไขว้หรือคีมบีบให้ปลายรอยต่อชนกันสนิท การทำหน้าแหวน ดอกบัวใช้ตัวตุ๊ดตู่ตอกตัดโดยใช้ไม้รองด้านล่างจะได้แผ่นวงกลมตามขนาดที่ต้องการตามเบอร์ของตุ๊ดตู่ นำแผ่นวงกลมที่ได้ไปตอกในลูกเต๋าโดยใช้ลูกตอกตามเบอร์นั้น ๆ จะได้ฝาประคำครึ่งซีก ชักลวดทองขนาด 0.425 มิลลิเมตรและ 0.375 มิลลิเมตร ช่างทองสุโขทัยจะนำลวดทองมาวัด โดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ลักษณะของการหักชั้นเป็นกลีบแต่ละกลีบจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างทองสุโขทัยจะทำการวัดขนาดองศาหาความโค้งของลาย จากนั้นจะใช้คีมดัดลวดทองให้เป็นลวดลายติดกาวเป่าไฟ ใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวประสานให้ลายติดกับลูกประคำครึ่งซีก นำลูกประคำขนาดเล็กมาประดับตรงกลาง และการทำไข่ปลาประดับรอบ ๆ ดอก นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงจะได้ขดลวดที่มีขนาดวงเท่า ๆ กัน นำลวดขดสปริงออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่ากันเป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อทองจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำบอแรคก์ละลายให้เข้ากัน แล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ แหวนดอกบัวไม่ปรากฏการลงยาสี จึงนำชิ้นงานมาทำความสะอาด นำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อนๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างน้ำออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืนล้างด้วยแปรงแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองนำเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า เป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง จึงเสร็จ

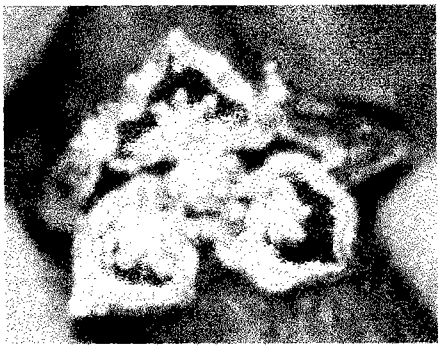
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

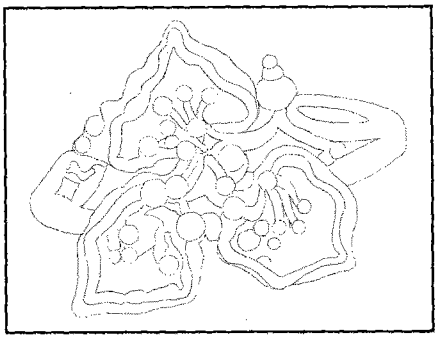
แหวนดอกบัวได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ สันนิษฐานว่าลวดลายไทยในระยะแรกจะได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย ต่อมาช่างไทยได้ออกแบบลวดลายเป็นของตนเอง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ลายไทยมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ดอกบัว หมายถึง ความบริสุทธิ์ ผุดผ่อง เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อของคนไทยเชื่อว่าดอกบัวที่บานพ้นเหนือน้ำ หมายถึง ผู้ที่เข้าใจธรรมะอย่างแจ่มแจ้ง

การออกแบบ

การออกแบบมีเอกภาพความต่อเนื่องกัน จังหวะหรือลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Progressive) จุดสนใจอยู่ที่รูปทรงวงกลมที่มีความโดดเด่นของขนาดและตำแหน่งตรงกลางดอก ความสมดุลที่เหมือนกัน มีการออกแบบที่กำหนดรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกัน การออกแบบรูปทรงธรรมชาติให้เรียบง่าย โดยการสร้างสรรค์ในลักษณะตัดทอนให้เหลือโครงสร้าง เช่น กลีบดอกบัว ใช้การซักลวดเพียงเส้นเดียว เกสรใช้การเดินเส้นซ้ำ ๆ กัน เป็นต้น

98. ประเภท แหวนคัทลียาลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 131 แหวนคัทลียาลงยา

แหวนคัทลียาลงยา ได้รับอิทธิพลมาจากสื่อดลใจที่เป็นธรรมชาติ คือ ดอกกล้วยไม้ มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้เครื่องมือวัดขนาดแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวม นำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัดความยาวของขนาดแหวนวางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม ทำเหล็กโอบังคับ สำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอ วางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอบังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้เลื่อยเลื่อยในช่องรอยต่อให้ชนกันสนิท การทำหน้าแหวนเป็นดอกคัทลียา นำแผ่นทองมารีดตามขนาดกว้าง ยาว หนาพอประมาณ ร่างแบบเป็นกลีบดอก 3 กลีบ คล้ายรูปสามเหลี่ยมใช้เลื่อยฉลุลวดลายตามต้องการ ใช้กระดาษทรายและตะไบลบรอยคม ใช้การดุนลายด้วยทั่งและค้อนค่อย ๆ เคาะกลีบให้ดูอ่อนช้อยเหมือนจริง ซักลวดทองขนาด 0.375 มิลลิเมตร ช่างทองสุโขทัยจะนำลวดทองมาวัดโดยการตัดเส้นลวดกลมยาวตามมาตรวัดลายหรือไม่หักชั้น ลักษณะการหักชั้นเป็นกลีบดอกแต่ละกลีบจะใช้เครื่องมือในการหักมุม เมื่อได้เส้นลวดตรงที่ถูกหักมุมตามมาตราส่วนที่วัดแล้วช่างจะใช้คีมช่วยบีบลายตามรอยหยักซึ่งวัดไว้แล้ว ช่างจะทำการวัดขนาดองศา หาความโค้งของลาย จากนั้นจะใช้คีมดัดลวดทองให้เป็นลวดลายด้วยการติดกาวเป่าไฟใช้บอแรกซ์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวประสานให้ลายติดกัน การทำเกสร นำลวดมาตัดเป็นท่อน ๆ ยาวเท่า ๆ กัน เพื่อนำเม็ดไข่ปลามาติดด้านบน ตัดห่วงแต่ละห่วงใช้ไฟเป่าเชื่อมเนื้อโลหะหลอมรวมกันละลายเป็นเม็ดวงกลม นำเม็ดวงกลมมาวางใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรกซ์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรกซ์ช่วยให้ติดกัน และคอยใช้น้ำประสานผงวางบนเส้นลวด ใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ ใช้ไฟเป่าแล่นเชื่อมติดกัน นำชิ้นงานมาประกอบกัน การลงยาสีแดง นำหินสีวิทยาศาสตร์มาตำบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงลงบนช่องลายที่ต้องการและแต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการจะลงสี ค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลายจึงปล่อยให้เย็นเอง เมื่อสีลงยาแห้งก็จะติดกับชิ้นงานตามต้องการ การทำความสะอาดชิ้นงานรูปพรรณ นำมาต้มในน้ำกรดเพื่อกัดคราบสกปรก

ออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไป ล้างน้ำออกแล้วนำเข้าเครื่องขัดลูกปืน ล้างด้วยแปรง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลือง นำเข้าเครื่องขัด เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าเป่าให้แห้งด้วยไดร์เป่าผม นำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

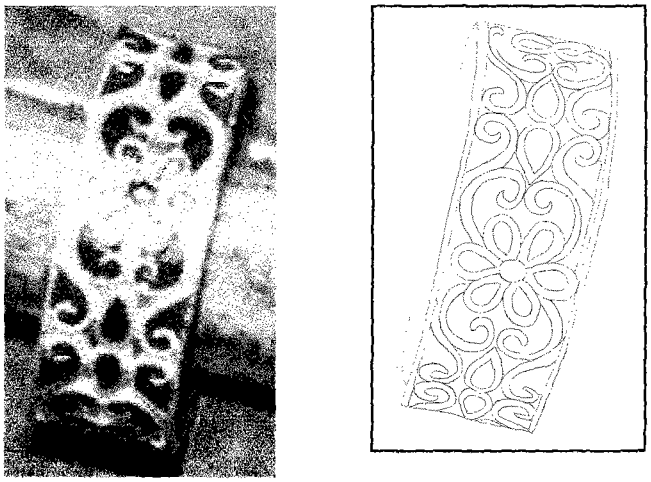
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนคัทลียาได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ซึ่งได้สื่อดลใจมาจากดอกกล้วยไม้ลักษณะการออกดอกเป็นช่อ มีหลายชนิด ดอกกล้วยไม้ถือเป็นดอกไม้ประจำชาติไทย หมายถึง การศึกษาไทย ที่บ่งบอกถึงความเจริญงอกงามของการศึกษาไทย และเป็นเอกลักษณ์ของชาติ คติความเชื่อของคนไทยดอกไม้หมายถึง ผู้หญิง แหวนคัทลียาจึงเหมาะสำหรับผู้สวมใส่ที่เป็นผู้หญิง

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน จังหวะหรือลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน ของกลีบดอกกล้วยไม้และเกสรของดอกกล้วยไม้ รูปทรงธรรมชาติ โดยเน้นความเหมือนจริง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยจะเกิดจากความคิดสร้างสรรค์อิสระ ของช่างทองสุโขทัย (ผู้ออกแบบ) เป็นสำคัญ จุดสนใจอยู่ที่เกสรดอกกล้วยไม้ มีขนาดใหญ่และอยู่ในบริเวณที่สะดุดตา น้ำหนักของสีช่วยทำให้เกิดความรู้สึกรุนแรง เร่าร้อน

99. ประเภท แหวนลายหน้ากระดาน ร้านทองสมสมัย



ภาพประกอบ 133 แหวนลายหน้ากระดาน

แหวนลายหน้ากระดาน เป็นลายขอบตามแนวนอน นิยมใช้ลายประจำยามมาประดิษฐ์ให้มีลวดลายแตกต่างกันออกไป มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้เครื่องมือวัดขนาดแหวนแบบวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวมแหวน เมื่อได้ขนาดของเบอร์แหวนแล้วนำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัดความยาวโดยเทียบกับสเกลวัดความยาวของขนาดแหวน การขึ้นรูปตัวเรือนแหวนโดยวิธีการเคาะขึ้นรูป วางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลม(ไม้หรือเหล็กแบบเคาะขึ้นรูปครึ่งวงกลม) นำเหล็กโอบังคับสำหรับดอกเบี้ยดโลหะกับรางโอ วางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอบังคับจนปลายแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้ตะไบตะไบที่ปลายโลหะของก้านแหวน โดยจับตัวเรือนแหวนให้ปลายรอยต่อด้านหนึ่งอยู่ด้านบนอีกด้านหนึ่งอยู่ด้านล่างแล้วนำไปวางตรงขอบของแท่งไม้สี่เหลี่ยมที่ถูกจับยึดด้วยปากกาจับชิ้นงาน ใช้ตะไบถูที่ปลายแผ่นโลหะให้เรียบทั้งสองด้าน

ทดลองใช้คีมบีบปลายทั้งสองให้ชนกัน เพื่อดูรอยต่อว่าชนกันแนบสนิทตลอดแนวรอยต่อหรือไม่ ถ้ายังไม่ชนกันสนิทให้ตะไบส่วนที่เกินออกจนรอยต่อแนบกันสนิท ไม่มีส่วนที่เป็นช่องว่างจึงทำการเชื่อมประสาน ระหว่างการเชื่อมประสานให้ใช้แหนบแบบไขวัหรือคีมบีบให้ปลายรอยต่อชนกันสนิท (แรงบีบจะช่วยให้การเชื่อมประสานมีประสิทธิภาพมากขึ้น) การทำหน้าแหวน ร่างแบบด้วยดินสอแล้วใช้เหล็กขีดทำให้เกิดรอยขีดถาวรตามลายเส้นดินสอ ชักลวดทองขนาด 0.375 มิลลิเมตรใช้คีมบีบรอยหยัก ติดลายโดยการติดกาวเป่าไฟโดยใช้บอแรคก์แล้วใช้น้ำประสานเป็นตัวเชื่อมให้ลายติดกัน นำมาลงยาสีด้วยหินสีวิทยาศาสตร์มาบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วผสมกับน้ำบริสุทธิ์ ใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายขณะแต้มสีต้องซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการค่อย ๆ เป่าไฟโดยค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิด เป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาสีแดงและเขียวละลายจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ นำชิ้นงานมาทำความสะอาดในการต้มในน้ำกรด แล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งแล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้ง เพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่า แล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้ง

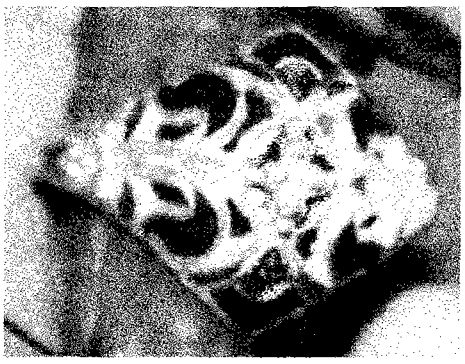
แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

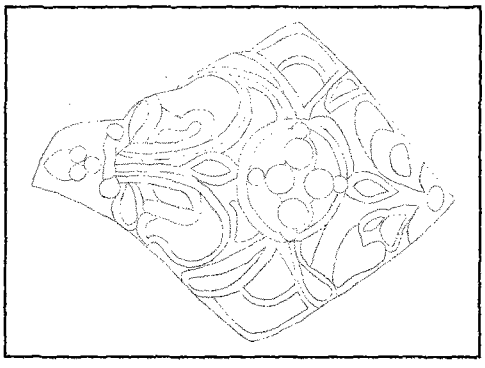
แหวนลายหน้ากระดาน ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ลายหน้ากระดานเป็นลายขอบตามแนวนอน มักใช้ลายประจำยามมาประดิษฐ์ให้มีลวดลายแตกต่างกันออกไป แม่ลายประจำยามจะพบว่าประดับอยู่ตามเสา ขอบประตู หน้าต่างของโบสถ์ วิหาร เจดีย์ ประสาท หรือติดกับเสาบุษบกทั้ง 4 ด้าน มีความเชื่อว่าใช้เป็นยามรักษาการณ์ เพื่อป้องกันอันตรายผู้คิดมิดีมิร้าย

การออกแบบ

การออกแบบมีการสร้างเอกภาพ พบว่ารูปทรงลวดลายจะมีลีลาพลิ้วไปมาคล้าย ๆ กัน มีช่องไฟที่จะประสานสัมพันธ์กัน ความสมดุลเกิดจากการออกแบบที่กำหนดรูปทรงซ้ายขวาให้เหมือนกัน จังหวะหรือลีลาเป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กันของรูปทรง สี เส้น ขนาด บริเวณว่าง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป มีความแตกต่างของสีอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความรู้สึกเท่ากันหรือสมดุลขึ้นได้

100. ประเภท แหวนลายวงโค้งและลายสามเหลี่ยมลงยา ร้านทองสมสมัย





ภาพประกอบ 134 แหวนลายวงโค้งและลายสามเหลี่ยมลงยา

แหวนลายวงโค้งและลายสามเหลี่ยมลงยา เป็นลวดลายปูนปั้นที่สืบทอดต่อกันมาถึงราวพุทธศตวรรษที่ 22 ที่ซุ้มของวัดพระธาตุลำปางหลวง มีกระบวนการผลิตดังนี้ เริ่มจากการใช้เครื่องวัดขนาด

แหวนวงกลมวัดขนาดของนิ้วที่จะสวม นำโลหะที่จะใช้ทำก้านแหวนมาวัดความยาวของขนาดแหวนวางแผ่นโลหะลงบนรางโอร่องกลมทำเหล็กโอบังคับ สำหรับตอกเบียดโลหะกับรางโอ วางบนแผ่นโลหะใช้ค้อนเคาะเบา ๆ ที่เหล็กโอจนแผ่นโลหะแอ่นโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลมตามรางโอ ใช้ค้อนเคาะปลายโลหะให้แนบกับเหล็กโอบังคับจนแผ่นโลหะทั้งสองโค้งชนกัน ใช้เลื่อยเลื่อยในช่องรอยต่อให้ชนกันสนิท จับตัวเรือนแหวนกดทับลิ้นโต๊ะให้รอยต่อชนกัน ใบเลื่อยจะตัดส่วนเกินของโลหะออก ให้เลื่อยจนกว่ารอยต่อชนกันแนบสนิท การทำหน้าแหวนรีดแผ่นโลหะให้ได้ขนาด กว้าง ยาว หนา เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ร่างแบบด้วยดินสอ ใช้เหล็กขีดทำให้เกิดรอยขีดที่ถาวรตามลายเส้นดินสอ ชักลวดขนาดเบอร์ 0.425 มิลลิเมตรช่างทองจะนำลวดทองมาดัดเป็นรูปลายวงโค้งและสามเหลี่ยม ตรงกลางเป็นวงกลมภายในประดับด้วยจุดไข่ปลาต่อเป็นยอด นำลวดไปพันกับกล้าให้เป็นเหมือนขดสปริงเพื่อกำหนดเม็ดไข่ปลา นำขดลวดออกจากกล้าแล้วใช้กรรไกรตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายจนเนื้อโลหะหลอมรวมกันเป็นเม็ด นำมาเรียงโดยใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรคก์ละลายให้เข้ากันแล้วใช้น้ำบอแรคก์ช่วยให้ติดกันและใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลาโดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ นำชิ้นส่วนมาประกอบกัน การลงยาสีใช้พู่กันแต้มสีลงยาสีแดงและเขียว แต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสีซับน้ำออกด้วยกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณค่อย ๆ ใช้ไฟเป่าด้วยการให้ความร้อนทีละนิดเป่าไฟเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย แล้วจึงปล่อยให้แห้ง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการ การทำความสะอาดต้มในน้ำกรดแล้วมาต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรด นำมาล้างโดยใช้แปรงทองเหลืองขนอ่อน ๆ แปรงโดยใช้น้ำยาทำความสะอาดทั่วไปล้างออกแล้วเข้าเครื่องขัดลูกปืน นำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้ง แล้วนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว นำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงนำเข้าเครื่องขัดอีกครั้งเพื่อให้ชิ้นงานเงา นำออกมาล้างน้ำเปล่าแล้วเป่าด้วยไดร์เป่าผม แล้วนำเข้าเตาอบให้แห้งอีกครั้ง จึงเสร็จ

แนวคิดและที่มาของการสร้างสรรค์

แหวนลายวงโค้งและลายสามเหลี่ยม ได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย โครงสร้างของลาย ได้แก่ วงโค้งม้วนของหัวกระหนก 2 วง แทรกตรงกลางด้วยวงกลมและลายสามเหลี่ยมหัวกลับลวดลายแบบนี้ใกล้เคียงกับลายในศิลปะจีนตั้งแต่สมัยพระเจ้า *Hsuante* ไม่พบลายปูนปั้นประเภทนี้ต่อเนื่องในราวพุทธศตวรรษที่ 23 – 24 แต่พอในพุทธศตวรรษที่ 25 ที่ความละเอียดของลายลดน้อยลงไปมาก

การออกแบบ

การออกแบบมีลักษณะความสมดุลที่เหมือนกัน การจัดวางตำแหน่งของลายเริ่มจากรูปวงกลมภายในต่อด้วยลายเม็ดกลมและยอดเรียว จากนั้นมีวงโค้งของหัวกระหนกม้วนออกทั้งสองข้าง จุดสนใจอยู่ที่รูปวงกลมมีลายเม็ดกลมเรียงต่อกันและมียอดเรียวแหลม การใช้สีตัดกันลักษณะช่องไฟน้อย การออกแบบแสดงลีลาที่เป็นผลมาจากการออกแบบซ้ำ ๆ กัน

จากการศึกษาพบว่างานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัย มีแนวคิดของการออกแบบลวดลาย 5 แนวคิด โดยการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. แนวคิดที่เกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ
2. ลวดลายประติมากรรม รูปเคารพ ลวดลายปูนปั้น จิตรกรรม บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย
3. แนวคิดที่เกิดจากการเลียนแบบสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน
4. แนวคิดที่เกิดจากจินตนาการของช่างทอง
5. แนวคิดที่เกิดจากการเลียนแบบเครื่องประดับโบราณ

นอกจากนี้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลจนสรุปเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 6 ตารางสรุปที่มาของความเชื่อลวดลายทองสุโขทัย

ลวดลาย	แหล่งที่มาของการสร้างสรรค์	ความเชื่อในการสร้างสรรค์
ลายถัก	สร้อยคอสัมฤทธิ์ เครื่องจักสาน	ความสามัคคี
พวงมาลัย	ดอกไม้ที่ร้อยเป็นพวง	เอกลักษณ์ของคนไทย ความสงบ
พันเกลียว	เกลียวเชือก	ความขยันขันแข็ง เข้าหากัน
มะยม	ลูกมะยม	ความนิยมชมชอบ
ลูกปิ้บ	ดอกปิ้บ	ดอกไม้ชนิดหนึ่งมีกลิ่นหอม
ลูกโคม	โคมจีน	แสงสว่างนำทางสู่เป้าหมาย
ดอกพิกุล	ดอกพิกุล	ดอกไม้ไทยชนิดหนึ่ง
หวาย หรือผ่าหวาย	เส้นหวาย	ความกลมเกลียว
เต่าร้าง	ต้นเต่าร้าง	เป็นสัญลักษณ์ของใบต้นเต่าร้าง
ตะขาบและตะขาบทรงเครื่อง	ตะขาบ (สัตว์)	ความเคลื่อนไหว มั่นคง สง่างาม
พิรอด	แหวนพิรอดถักด้วยผ้ายันต์	แทนเครื่องรางป้องกันภัยต่างๆ
ดชกฤช	เชือกผูกดล้องสมอเรือ	ความมั่นคง แน่นอน
งู	งู (สัตว์)	ความเชื่อว่าจะได้คู่
มังกร	มังกร (สัตว์)	ความยิ่งใหญ่ ผู้นำ ความกล้าหาญ
สังคโลก	เครื่องสังคโลก	ความอุดมสมบูรณ์
นางพญา	ลวดลายปูนปั้นช่องลมวัดนางพญา	ความศรัทธาต่อวัดนางพญา
ดอกบัว	ดอกบัว	ความบริสุทธิ์
ลูกสน	ลูกสนทะเล	ความน่ารักของลูกสน
ลายดาว	ดอกจันแปดกลีบ	สัญลักษณ์ของทิศทั้ง 8 ทิศ
กระหนกก้านขด	ลวดลายปูนปั้น	เปลวไฟ ความเจริญเติบโต
ประจำยาม	ดอกประจำยาม	คติฮินดู จตุมหาราชหรือจตุรทิศ
นกยูง	นกยูง (สัตว์)	พระอาทิตย์ ราชาสัตว์ลำดับที่ 4 ก่อนพุทธกาล

ลวดลาย	แหล่งที่มาของการสร้างสรรค์	ความเชื่อในการสร้างสรรค์
กระหนกสามตัว	เปลวไฟ	ความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทย
ใบกระหนกเทศ	ต้นใบเงิน-ใบทอง	ความร่ำรวยเงินทอง
กระจังตาอ้อย	ตาอ้อย	ความอ่อนหวาน
กระจังหู	หูของสัตว์	ความเชื่อในงานจิตรกรรม ใช้ตั่นภาพแบ่งเรื่องราว
ลายพุ่มข้าวบิณฑ์	ดอกบัว	ข้าวที่ใช้สังเวย
ลายเฟื่อง	เฟื่องฟ้า	เฟื่องฟู รุ่งเรือง

ตารางที่ 7 ตารางลวดลายทองสุโขทัยประเภทลายถัก

ทองสุโขทัย	ต่างหู	สร้อยคอ	จี้	สร้อยข้อมือ	เข็มขัด	แหวน	กำไล
เสา 3 เสาขัดเดี่ยว	-	/	-	/	/	-	-
4 เสาพันเกลียว 2 ขัด	-	/	-	/	/	-	-
5 เสาพันเกลียว 2 ขัด	-	/	-	/	/	-	-
4 เสาพันเกลียว ขัดเดี่ยว	-	/	-	/	/	-	-
5 เสาพันเกลียว ขัดเดี่ยว	-	/	-	/	/	-	-
เส้นตะขาบทรงเครื่อง	-	/	-	/	/	-	-
เส้นเย้าแบน	-	/	-	/	/	-	-
เส้นก้างปลา	-	/	-	/	/	-	-
เกล็ดมังกร	-	/	-	/	/	-	-
โซ่ 2 ชั้น	-	/	-	/	/	-	-
8 ห่วง	-	/	-	/	/	-	-
ข้าวตังมัด	-	/	-	/	/	-	-

ทองสุโขทัย	ต่างหู	สร้อยคอ	จี้	สร้อยข้อมือ	เข็มขัด	แหวน	กำไล
หิ้วทางเดี่ยว	-	/	-	/	/	-	-
เกลียวเชือก	-	/	-	/	/	-	-
ตะขาบ	-	/	-	/	/	-	-
พิกุลกลม	-	/	-	/	/	-	-
เส้นสานกลม	-	/	-	/	/	-	-
เส้นสานแบน	-	/	-	/	/	-	-
ดอกฤๅษ	-	/	-	/	/	-	-
พันลวดเกลียว	-	/	-	/	/	-	-
เม็ดข้าวโพด	-	/	-	/	/	-	-
หิ้วผ่าหวาย	-	/	-	/	/	-	-
กระดูกงู	-	/	-	/	/	-	-
กระดูกแย้	-	/	-	/	/	-	-
สายรุ้ง	-	/	-	/	/	-	-
ห่วงคู่	-	/	-	/	/	-	-

ตารางที่ 8 ตารางลวดลายทองสุโขทัยประเภทลายลูกประคำ

ทองสุโขทัย	ต่างหู	สร้อยคอ	จี้	สร้อยข้อมือ	เข็มขัด	แหวน	กำไล
ประคำติดลายต่างๆ	/	/	/	/	/	/	/
เปีย	/	/	/	/	/	/	/
เงาะ	/	/	/	/	/	/	/
พิกุล	/	/	/	/	/	/	/
ประคำมัน	/	/	/	/	/	/	/

ทองสุโขทัย	ต่างหู	สร้อยคอ	จี้	สร้อยข้อมือ	เข็มขัด	แหวน	กำไล
ประคำทราย	/	/	/	/	/	/	/
บวบ	/	/	/	/	/	/	/
ประคำป้าน	/	/	/	/	/	/	/
มะยม	/	/	/	/	/	/	/
ประคำแป้น	/	/	/	/	/	/	/
เม็ดแตง	/	/	/	/	/	/	/
ห่วงไข่ปลา	/	/	/	/	/	/	/
ห่วงผ่าหวาย	/	/	/	/	/	/	/
ห่วงพันลวด	/	/	/	/	/	/	/
หัวตะกรุด	/	/	/	/	/	/	/
ตะกรุดลอย	/	/	/	/	/	/	/
หมอน	/	/	/	/	/	/	/
ตะกรุดไข่ปลา	/	/	/	/	/	/	/
ตะกรุดยาว	/	/	/	/	/	/	/
ปล้องดาด	/	/	/	/	/	/	/
ตะกร้อ	/	/	/	/	/	/	/
ลูกสุ่ม	/	/	/	/	/	/	/
ตะกรุด	/	/	/	/	/	/	/
มุมเมอแรง	/	/	/	/	/	/	/
ลูกกลอง	/	/	/	/	/	/	/
ตะกรุดข้าวหลามตัด	/	/	/	/	/	/	/
ตะกรุดไอน้ำ	/	/	/	/	/	/	/
ลวดเกลียว	/	/	/	/	/	/	/

ตารางที่ 9 ตารางลวดลายทองสุโขทัยประเภทลายประดิษฐ์

ทองสุโขทัย	ต่างหู	สร้อยคอ	จี้	สร้อยข้อมือ	เข็มขัด	แหวน	กำไล
ลายบ้านเชียง	/	/	/	/	/	/	/
ลายเชด	/	/	/	/	/	/	/
หัวใจ	/	/	/	/	/	/	/
การบินไทย	/	/	/	/	/	/	/
ดอกพิกุล	/	/	/	/	/	/	/
หยดน้ำ	/	/	/	/	/	/	/
มัดหมี่	/	/	/	/	/	/	/
บัวควำ่	/	/	/	/	/	/	/
พวงมาลัย	/	/	/	/	/	/	/
ลายเครือวัลย์	/	/	/	/	/	/	/
ดอกนูน	/	/	/	/	/	/	/
หลอดก้านแข็ง	/	/	/	/	/	/	/
ปล้องฉลุ	/	/	/	/	/	/	/
เทพพนม	/	/	/	/	/	/	/
นางพญา	/	/	/	/	/	/	/
ลายดอกไม้	/	/	/	/	/	/	/
ลายแกะสลัก	/	/	/	/	/	/	/

ตารางที่ 10 ตารางสรุปกระบวนการผลิตทองสุโขทัย

กระบวนการผลิต / ชื่อลาย	หลอมทอง	การรีดทอง	การถักทอง	การทำผ่าหวาย	การทำลูกประคำทอง	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงหลอด	การขึ้นลูกอะไหล่ลูกมะยม	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงปี่ป	การทำไข่ปลา	การเชื่อมทองและบัดกรีทอง	การฉลุ	การตุน	การลงยา	การต้มทองและย้อมทอง
1. เครื่องประดับชุดลูกประคำพันเกลียว	/	/	/	/	/	-	-	-	-	/	-	-	/	/
2. เครื่องประดับชุดผีเสื้อลงยา	/	/	/	-	/	-	-	-	-	/	/	-	/	/
3. เครื่องประดับชุดลูกประคำเม็ดแตงโม	/	/	/	-	/	-	-	-	/	/	-	-	-	/
4. เครื่องประดับชุดดอกบัวลายเปียลงยา	/	/	/	-	/	/	-	-	/	/	/	-	/	/
5. เครื่องประดับชุดดอกบัวทรงหลอด	/	/	/	-	/	/	-	-	-	/	-	-	/	/
6. เครื่องประดับชุดตะกรุดไข่ปลา	/	/	/	-	-	/	-	-	/	/	-	-	/	/
7. เครื่องประดับชุดลูกประคำและจี้ดอกบัวฉลุลาย	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
8. เครื่องประดับชุดเถาวัลย์พันเกลียว	/	/	/	/	-	-	-	-	/	/	-	-	-	/
9. เครื่องประดับชุดพวงมาลัย	/	/	/	/	/	/	-	-	-	/	-	-	-	/
10. เครื่องประดับชุดเจดีย์	/	/	/	/	/	-	-	-	/	/	/	-	/	/
11. เครื่องประดับชุดสุโขทัย	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	-	/	/

ชื่อลาย / กระบวนการผลิต	หลอมทอง	การรีดทอง	การฉีกทอง	การทำผ่าหวาย	การทำลูกประคำทอง	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงหลอด	การขึ้นลูกอะไหล่ลูกมะยม	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงปี๊บ	การทำไข่ปลา	การเชื่อมทองและบัดกรีทอง	การฉลุ	การดุน	การลงยา	การต้มทองและย้อมทอง
12. สร้อยคอตะขาบทรงเครื่องพันเปีย	/	/	/	-	/	/	-	-	-	/	-	-	-	/
13. สร้อยคอลายพันเกลียวดอกไม้	/	/	/	-	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
14. สร้อยคอตะกรุดกับลูกประคำโปร่ง	/	/	-	/	-	/	-	-	/	/	-	-	-	/
15. สร้อยคอลูกประคำหยดน้ำลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	-	/	-	-	/	/
16. สร้อยคอลูกประคำไข่ปลาเถาวัลย์	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
17. สร้อยคอเถาวัลย์พันเปียลงยา	/	/	/	/	/	-	-	-	/	/	/	-	/	/
18. สร้อยคอตะกรุดหลอดปลาพันเกลียว	/	/	/	/	-	/	-	-	/	/	-	/	/	/
19. สร้อยคอหัวใจดอกพิกุลลงยา	/	/	/	/	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/
20. สร้อยคอเถาวัลย์ฉลุลงยา	/	/	/	/	-	-	-	-	-	/	-	/	/	/
21. สร้อยคอดุนลายดาวแพรทอง	/	/	/	/	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/
22. สร้อยคอคัทลีย่าลงยา	/	/	/	-	/	/	-	-	/	/	/	-	/	/
23. สร้อยคอตะกรุดลูกประคำเกลี้ยง	/	/	/	-	/	/	-	-	-	/	-	-	-	/
24. สร้อยคอดอกดาวกระจาย	/	/	/	-	/	-	-	-	/	/	/	-	-	/

กระบวนการผลิต / ชื่อลาย	หลอมทอง	การรีดทอง	การดัดทอง	การทำผ่าหวาย	การทำลูกประคำทอง	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงหลอด	การขึ้นลูกอะไหล่ลูกมะยม	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงปิ้น	การทำไข่ปลา	การเชื่อมทองและบัดกรีทอง	การฉลุ	การตุน	การลงยา	การต้มทองและย้อมทอง
25. สร้อยคอดอกดาวกระจายเถาวัลย์ลงยา	/	/	/	-	-	/	-	-	-	/	-	-	/	/
26. สร้อยคอจี้ตัวเมียลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	-	/	/
27. สร้อยคอนกยูงลงยา	/	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/
28. สร้อยคอลูกประคำเถาวัลย์ลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
29. สร้อยคอก้านบัวลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
30. สร้อยคอดอกกุหลาบ	/	/	/	/	-	/	-	-	/	/	-	/	-	/
31. สร้อยคอจี้กระหนกลายเปียลงยา	/	/	/	/	/	-	-	-	/	/	-	/	/	/
32. สร้อยคอลูกประคำเกลี้ยงลายหน้ากระดานลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
33. สร้อยคอลูกประคำลายหน้ากระดานพันเปียลงยา	/	/	/	-	/	-	-	-	/	/	-	-	/	/
34. สร้อยคอเถาวัลย์ดอกพิกุลพันเกลียวลงยา	/	/	/	/	-	/	-	-	/	/	/	-	/	/
35. สร้อยคอจี้ลายประจำยามเกลียวเชือกลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	-	/	/	/	/	/
36. สร้อยคอแพรทอง	/	/	/	/	-	-	-	-	/	/	-	-	-	/
37. สร้อยคอสายใยฉลุลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
38. สร้อยคอสายรุ้งหัวใจฉลุลงยา	/	/	/	/	-	/	-	-	/	/	-	-	/	/

ชื่อลาย / กระบวนการผลิต	หลอมทอง	การรีดทอง	การดึกทอง	การทำผ่าหวาย	การทำลูกประคำทอง	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงหลอด	การขึ้นลูกอะไหล่ลูกมะยม	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงปิ้น	การทำไข่ปลา	การเชื่อมทองและบัดกรีทอง	การฉลุ	การตุน	การลงยา	การต้มทองและย้อมทอง
39. สร้อยคอพวงมาลัยดอกมะลิซ้อน	/	/	/	/	/	-	-	-	/	/	-	-	-	/
40. สร้อยคอสั้นประคำหยดน้ำ	/	/	/	/	/	-	-	-	/	/	-	-	/	/
41. สร้อยคอลูกสน	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	-	/
42. สร้อยคอลูกมะยม	/	/	/	/	/	/	/	-	/	/	-	-	-	/
43. สร้อยคอเงื่อนลูกเสือลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
44. สร้อยคอลูกสุ่มสองชั้น	/	/	/	-	/	/	-	-	/	/	-	-	-	/
45. สร้อยคอจี้หัวใจดอกไม้ฉลุลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	-	/	/
46. สร้อยคอปิ้นทองคำ	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/	-	-	-	/
47. สร้อยคอประคำหัวใจ	/	/	/	/	/	-	-	-	-	/	-	-	/	/
48. สร้อยคอจี้หัวใจฉลุดอกพิกุลลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	/	-	/	/
49. สร้อยคอเกลียวเชือกสามห่วงลงยา	/	/	/	/	-	/	-	-	-	/	-	-	/	/
50. สร้อยคอมังกร	/	/	/	-	-	/	-	-	/	/	-	/	-	/
51. สร้อยข้อมือสายรุ้งและจี้หัวใจดอกไม้ลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	-	/	/
52. สร้อยข้อมือระนาดทองคำลงยา	/	/	/	/	-	/	-	-	/	/	-	-	/	/

ชื่อลาย / กระบวนการผลิต	หลอมทอง	การรีดทอง	การตีกทอง	การทำผ่าหวาย	การทำลูกประคำทอง	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงหลอด	การขึ้นลูกอะไหล่ลูกแมงมุม	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงปิ้น	การทำไข่ปลา	การเชื่อมทองและบัดกรีทอง	การฉลุ	การดุน	การลงยา	การต้มทองและย้อมทอง
53. สร้อยข้อมือประคำคู่	/	/	/	-	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
54. สร้อยข้อมือสายใยหัวใจซ้อนลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
55. สร้อยข้อมือสายรุ้งลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
56. สร้อยข้อมือสายสมานประคำสุ่มลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
57. สร้อยข้อมือแฝดหลอดอุไร	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/	-	-	/	/
58. สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจลงยา	/	/	/	/	-	/	-	-	/	/	-	-	/	/
59. สร้อยข้อมือกระดุมทองลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	-	/	-	-	/	/
60. สร้อยข้อมือสายสมานหัวใจตะขาบลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	-	-	/	/
61. สร้อยข้อมือตะขาบทรงเครื่อง	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	/	/
62. กำไลฉลุลงยา	/	/	/	-	-	-	-	-	/	/	-	-	-	/
63. กำไลดอกดาวกระจายลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	/	/
64. กำไลแฝดหลอดอุไร	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/	-	-	/	/
65. กำไลลายประจำยามลงยา	/	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/
66. ตุ้มหูประคำแตงโมลงยา	/	/	/	-	/	-	-	-	-	/	-	-	/	/

ชื่อลาย / กระบวนการผลิต	หลอมทอง	การรีดทอง	การดัดทอง	การทำผ่าหวาย	การทำลูกประคำทอง	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงหลอด	การขึ้นลูกอะไหล่ลูกมะยม	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงปิ๊บ	การทำไข่ปลา	การเชื่อมทองและบัดกรีทอง	การฉลุ	การตุน	การลงยา	การต้มทองและย้อมทอง
67. ตุ้มหูหัวใจลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	-	-	/	/
68. ตุ้มหูดอกมะลิซ้อน	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	/	/	-	/
69. ตุ้มหูลูกประคำโปร่ง	/	/	/	-	/	-	-	-	-	/	/	-	-	/
70. ตุ้มหูลูกประคำลายเปียลงยา	/	/	/	/	/	-	-	-	/	/	/	-	/	/
71. ตุ้มหูเถาวัลย์ลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	/	/	/	/
72. ตุ้มหูดอกบัวลงยา	/	/	-	-	/	/	-	-	-	/	/	-	/	/
73. ตุ้มหูดอกพิกุลโปร่ง	/	/	/	-	-	-	-	-	/	/	/	-	-	/
74. ตุ้มหูดอกดัทลียาลงยา	/	/	-	-	/	/	-	-	-	/	-	/	-	/
75. ตุ้มหูสร้อยสี่เสารัดผ่าหวายลงยา	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	-	/	/
76. ตุ้มหูหยดน้ำสายรุ้งลงยา	/	/	/	-	/	-	-	-	-	/	/	/	/	/
77. ตุ้มหูลายประจำยามลงยา	/	/	/	/	/	-	-	-	-	/	-	-	/	/
78. ตุ้มหูลูกประคำดอกพิกุลโปร่ง	/	/	/	-	/	-	-	-	/	/	-	-	-	/
79. ตุ้มหูดอกกุหลาบลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/
80. ตุ้มหูกระดุมทองลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	-	/	/	/
81. ต่างหูหัวใจลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	-	-	/	/
82. ต่างหูนกยูงลงยา	/	/	/	-	/	-	-	-	-	/	/	-	/	/
83. เข็มขัดทองเถาวัลย์	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	/	/	-	/

ชื่อลาย / กระบวนการผลิต	หลอมทอง	การรีดทอง	การถักทอง	การทำผ่าหวาย	การทำลูกประคำทอง	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงหลอด	การขึ้นลูกอะไหล่ลูกมะยม	การขึ้นลูกอะไหล่ทรงปิ้น	การทำไข่ปลา	การเชื่อมทองและบัดกรีทอง	การฉลุ	การดุน	การลงยา	การต้มทองและย้อมทอง
84. เข็มขัดสร้อยสมอเกลียวลงยา	/	/	/	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/	/
85. เข็มขัดทองกระหนกวงโค้ง	/	/	/	-	-	-	-	-	-	-	/	/	-	/
86. แหวนก้านขดลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	-	-	/	/
87. แหวนก้านขดลายไข่ปลาลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	-	-	/	/
88. แหวนหัวใจลงยา	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	-	-	/	/
89. แหวนดอกไม้โปร่งลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/
90. แหวนลายประจำยามลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	-	/
91. แหวนดอกพิกุล	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	-	/
92. แหวนกระดุมทองลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	/	/
93. แหวนลายประจำยามอก	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	-	/
94. แหวนหยดน้ำ	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	/	/
95. แหวนวงโค้งลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	/	-	/	/
96. แหวนลายสานลงยา	/	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/
97. แหวนดอกบัว	/	/	-	-	/	-	-	-	/	/	-	-	-	/
98. แหวนคัทลียาลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/	/
99. แหวนลายหน้ากระดาน	/	/	-	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/	/
100. แหวนลายวงโค้งและลายสามเหลี่ยมลงยา	/	/	-	-	-	-	-	-	-	/	-	-	/	/

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัยผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าและวิธีการศึกษาค้นคว้า ไว้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาการออกแบบเครื่องประดับและกระบวนการผลิตทองรูปพรรณของช่างทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ เครื่องทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัย ตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ เครื่องทองรูปพรรณจำนวน 100 แบบ โดยแบ่งเป็นประเภท ดังนี้

- เครื่องประดับประเภทต่างหู จำนวน 17 แบบ
- เครื่องประดับประเภทสร้อยคอ จี้ สังวาล จำนวน 50 แบบ
- เครื่องประดับประเภทกำไลและสร้อยข้อมือ จำนวน 15 แบบ
- เครื่องประดับประเภทแหวน จำนวน 15 แบบ
- เครื่องประดับประเภทเข็มขัด จำนวน 3 แบบ

โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง และเลือกลวดลายที่มีความแตกต่างกันโดยเป็นแบบที่ได้รับความนิยม

จากทั้งหมด 200 แบบ โดยการสุ่มตัวอย่างจากร้านทอง จำนวน 7 ร้าน ได้แก่

1. ร้านทองสมสมัย 95/1 หมู่ที่ 1 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. ร้านทองสมศักดิ์ วงศ์ใหญ่ 4 หมู่ที่ 3 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. ร้านทองนันทนา 80-81 หมู่ที่ 3 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
4. ร้านทองสุภาพร 307 หมู่ที่ 10 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
5. ร้านทองอรพิน 1 หมู่ที่ 3 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
6. ร้านทองนพมาศ 349 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
7. ร้านอรอนงค์ช่างทอง 88/1-2 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

วิธีการศึกษาค้นคว้า

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลในลักษณะของการผสมผสานการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1.1 การสังเกต (Observation) แบบมีส่วนร่วมและแบบที่ไม่มีส่วนร่วม แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของช่างทองสุโขทัย ได้แก่ การสังเกตขั้นตอน กระบวนการผลิตทองรูปพรรณ การจัดจำหน่าย และร่วมทดลองทำทองกับช่างทอง แบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการสังเกตสภาพการณ์ทั่วไปของชุมชน

1.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล การสัมภาษณ์ครั้งนี้ต้องการข้อมูลเชิงลักษณะ (Qualitative Data) โดยไม่ได้กำหนดคำตอบล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดของคำตอบที่กว้างและลึก โดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interviews) จึงไม่ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) แต่ได้กำหนดหัวข้อสำคัญด้านต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการพรรณนา ดังนี้ ประวัติความเป็นมา กระบวนการผลิตทอง ลวดลายทองโบราณและการจัดจำหน่าย ตลอดจนสัมภาษณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม จากการประกอบอาชีพการทำทองของช่างทอง ตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และสมุดจดบันทึกข้อมูล

1.3 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1.3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดสุโขทัย

1.3.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมพื้นบ้าน

1.3.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครื่องทอง

1.3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากประชากรที่เป็นข้อมูลประเภทวัตถุ คือ รูปแบบลวดลายเครื่องทองรูปพรรณที่มีลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ โบราณวัตถุและโบราณสถาน ของช่างทองตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย การวิเคราะห์ข้อมูลรูปถ่ายลายเส้น

1.5 ข้อมูลประเภทบุคคล คือ ช่างทองตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษา งานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาทำการจัดระบบข้อมูล

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์มาศึกษาวิเคราะห์ และบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบตามความมุ่งหมายและประเด็นการวิจัยต่อไปนี้

2.1 รูปแบบลวดลายเครื่องทองโบราณประเภททองรูปพรรณ ช่างทองสุโขทัย โดยการศึกษากระบวนการออกแบบลวดลายทองรูปพรรณ และประเภทของลวดลายทองรูปพรรณ

2.2 กระบวนการผลิตทองสุโขทัย เช่น เครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ ในการทำทองโบราณ ขั้นตอนและวิธีการทำทองรูปพรรณ

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2.4 นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องการศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาค้นคว้าสรุป ได้ดังนี้

1. กระบวนการผลิตทองสุโขทัย จากการศึกษาพบว่า ร้านทองทั้ง 7 ร้านมีกระบวนการผลิตที่เหมือนกัน ทั้งด้านเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ ขั้นตอนการผลิตทองสุโขทัยจะมีความแตกต่างกันที่ขนาด คุณภาพ ราคา และปริมาณของเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพของร้านทองสุโขทัย สำหรับกระบวนการผลิตที่เหมือนกัน ดังนี้

1.1 การหลอมทอง ช่างทองสุโขทัยจะนำทองคำแท่งที่เรียกว่า ทองสวิสมาหลอมให้ละลาย โดยการเป่าไฟในเบ้าหลอมจนทองละลายกลายเป็นของเหลว เทลงในรางสี่เหลี่ยม ทองจะแข็งตัวเป็นแท่ง

1.2 การตีทองหรือรีดทอง ช่างทองสุโขทัยจะนำทองที่หลอมแล้วมาตีแผ่เป็นแผ่น หรือรีดยาวเป็นเส้นหรือเป็นแผ่น โดยเครื่องรีดแผ่นทองและเครื่องชักทองเป็นเส้นขนาดต่าง ๆ กันตามความต้องการ การตีทองจะนำทองที่ผ่านการหลอมทองในขั้นตอนที่ 1 มาวางบนทั่งแล้วใช้ค้อนทุบ แล้วนำไปเข้าเครื่องรีดออกเป็นแผ่น ถ้าต้องการรีดออกมาเป็นเส้นลวด ต้องตีทองให้ปลายเรียวแล้วสอดเข้าไปในเครื่องชักทอง จะได้เส้นลวดทองขนาดต่าง ๆ ตามความต้องการ

1.3 กลวิธีการประดิษฐ์

ทองสุโขทัยมีกลวิธีการประดิษฐ์ลวดลายเป็นทองรูปพรรณหลายลักษณะ ได้แก่ การถักทอง การทำไข่ปลาแบบต่าง ๆ การทำลูกอะไหล่ทรงผ่าหวาย การทำลูกประคำแบบต่าง ๆ การทำลูกอะไหล่ทรงปี๊ปและการขึ้นลูกอะไหล่มะยม

1.3.1 การถักทอง คือ ช่างทองสุโขทัยสามารถถักได้ตั้งแต่สองเสาขึ้นไป ยิ่งเสาใหญ่และจำนวนมากจะทำให้เส้นถักใหญ่ขึ้นด้วย ลักษณะการถักจะใช้เข็มแกนหลักในการบังคับขนาดความอ้วนของเส้นถัก และเพื่อใช้จับได้สะดวกและมีเข็มรองใช้สำหรับไว้คอยสอดห่วงเสาของเส้นลวด เพื่อดึงบังคับขนาดของห่วงเสาให้เท่ากัน นอกจากงานถักเสาแล้วยังมีเส้นถักอีกหลาย ๆ แบบที่ใช้เป็นเส้นสำหรับทำสร้อยคอ เช่น กระดูกงู เกล็ดมังกร เกลียวเชือก ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไป

1.3.2 การทำไข่ปลาแบบต่าง ๆ เช่น เม็ดไข่ปลา 3 เม็ด ไข่ปลา 4 เม็ด ไข่ปลา 7 เม็ด ไข่ปลารอบวง ไข่ปลาเป็นส่วนประกอบของลวดลายที่ติดบนชิ้นงานเครื่องประดับสุโขทัย โดยมีลักษณะเป็นเม็ดกลม ๆ เล็กเหมือนขนาดใกล้เคียงกับไข่ปลาจริง ๆ จึง เรียกว่า ไข่ปลา โดยจะทำเป็นเม็ดเดียวและประกอบกันเป็นหลาย ๆ เม็ดให้เป็นรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป การทำเม็ดไข่ปลาถือว่าเป็นการฝึกการใช้หัวไฟเพื่อให้เกิดความชำนาญ การทำไข่ปลาจึงเป็นงานแรกที่ช่างทองทำเป็นอย่างแรกเพื่อให้เกิดความชำนาญ ในการใช้หัวไฟ ซึ่งเป็นอุปกรณ์หลักของช่างทองที่ใช้เป็นประจำ นำขดลวดมาตัดจะได้ห่วงลวดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน เป่าไฟให้แต่ละห่วงละลายแล้วเนื้อโลหะจะหลอมรวมกันเป็นเม็ดวงกลม นำแต่ละเม็ดมาเรียงโดยการใช้น้ำประสานผงผสมน้ำและบอแรกซ์ช่วยให้ติดกันและคอยใช้น้ำประสานผงวางบนไข่ปลา โดยใช้ขนไก่ตักแล้วเป่าไฟ

1.3.3 การทำลูกอะไหล่ทรงผ่าหวาย ใช้เป็นอะไหล่รองสำหรับร้อยชั้น เพื่อเป็นอะไหล่ของอะไหล่หลักอีกทีหนึ่ง ให้ได้ชิ้นงานสมดุล ชักลวดโดยดึงจากรูที่ใหญ่กว่าไล่ลงมาเรื่อย ๆ แผ่นที่โดนดึงผ่าน

แป้นจะโดนบีบบังคับให้โค้งเป็นทรงหลอดแต่จะไม่ติดกัน นำมาพันกับกล้าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับขนาดของวงที่เราต้องการ ดึงออกจากกล้าแล้วใช้เลื่อยฉลุตัดออกให้จากกัน จะได้ผ่าหวายที่วงเท่า ๆ กัน

1.3.4 การทำลูกประคำ เป็นการนำทองแผ่นไปตอกลงในรางโอ โดยตอกเป็นสองฝานำมาประกบกัน แล้วเจาะรูที่หัวท้าย เพื่อใช้ร้อยเป็นลูกประคำ รางโอจะมีหลายขนาดทำให้ได้ลูกประคำขนาดเล็กใหญ่ตามต้องการ

1.3.5 การทำลูกอะไหล่ทรงปี้บ คือ การนำทองที่วัดเป็นแผ่นมาตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมขนาดเท่าๆ กันมาประกอบเชื่อมต่อกันด้วยน้ำประสานทอง ใช้ไฟเชื่อมให้สนิท ปิดฝาแล้วเจาะรูหัวท้าย

1.3.6 การขึ้นลูกอะไหล่ ลูกมะยม ลูกเงาะ ลูกตะกร้อ หรือลูกสน ใช้วิธีคล้ายกับการทำลูกประคำแต่ขึ้นอยู่กับการตัดแผ่นทองและจำนวนดอกที่โค้ง

1.3.7 การเชื่อมทอง คือ การเชื่อมให้ทองติดกันโดยใช้น้ำประสานทองช่วยในการเชื่อม มีวิธีเชื่อมอยู่ 2 วิธี คือ การเชื่อมโดยใช้ทองเป็นตัวประสาน และการเชื่อมโดยใช้ตะไบ

- การเชื่อมโดยใช้ทองเป็นตัวประสาน มีสัดส่วนตามสูตรที่แต่ละร้านจะผสมแต่ทองสุโขทัยส่วนใหญ่ใช้ทอง 96.5 % (ทองที่จำหน่ายตามร้านโดยทั่วไป) รีดเป็นเส้นนำมาเป็นตัวเชื่อม

- การเชื่อมโดยใช้ตะไบ นำแผ่นทองคำมาขัดด้วยตะไบให้เป็นผง แล้วแช่ลงในน้ำผสมผงบอแรคก์ หรือที่คนจีนเรียก " เผ่งแซ " เมื่อจะเชื่อมทองก็ใช้ปลายพู่กันขนอ่อนหรือปลายขนไก่จิ้มผงทองมาแตะตรงจุดเชื่อมแล้วเป่าด้วยไฟ

1.3.8 การลงยา คือ การทำให้ลวดลายเห็นเด่นชัดขึ้นจากพื้นผิวเป็นงานที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยสีที่ใช้เป็นหินสีวิทยาศาสตร์จะมาจากอิตาลี หรือ เยอรมัน เป็นลักษณะเหมือนก้อนแก้ว แล้วนำมาตำบดจนเป็นผงละเอียด ๆ แล้วนำไปผสมกับน้ำบริสุทธิ์ แล้วใช้พู่กันแต้มสีลงบนช่องลายที่ต้องการจะลงสี แล้วซับน้ำออกด้วยพู่กันหรือกระดาษทิชชู่ แต้มจนเต็มบริเวณที่ต้องการจะลงสีแล้วค่อย ๆ ให้ความร้อนทีละนิดเป่าไปเรื่อย ๆ จนสีลงยาละลาย แล้วจึงปล่อยให้เย็นเอง สีลงยาจะติดกับชิ้นงานตามต้องการโดยลักษณะของงานโบราณส่วนที่จะใช้สีอยู่มี 3 สี คือ แดง เขียว น้ำเงิน และอาจจะมีลงสีขาว

1.3.9 การทำสีและการทำความสะอาดชิ้นงาน นำชิ้นงานรูปพรรณที่ประกอบเสร็จแล้วมาต้มในน้ำกรด เพื่อกัดคราบสกปรกออกแล้วต้มในน้ำเปล่าต่อเพื่อล้างน้ำกรดออก จากนั้นนำมาล้างด้วยแปรงอีกครั้งนำไปเป่าซินส์เพื่อเคลือบผิว แล้วนำไปล้างซินส์ออกด้วยแปรงทองเหลืองให้สะอาด แล้วนำเข้าเตาอบอบให้แห้งอีกครั้งจึงเสร็จ ถ้าต้องการให้สีทองเข้ม อ่อน อยู่ที่ส่วนผสมของซินส์กับการเป่าไฟว่ามีปริมาณมากพอหรือไม่

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำทองสุโขทัย

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำทองสุโขทัย พบว่าส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากช่างทองด้วยกันเอง และฝึกฝนด้วยตนเอง นอกจากนั้นเป็นการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและญาติ การถ่ายทอดจากเจ้าของร้านให้แก่ลูกจ้าง การถ่ายทอดจากครูสู่นักเรียน โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

1. การถ่ายทอดให้คนในครอบครัว

นายเชื้อ วงศ์ใหญ่ ได้เรียนรู้การทำทองจากช่างทองชาวจีน ชื่อพัง กับ ขุ่ย จนเกิดความชำนาญจึงได้ฝึกสอนคุณสมสมัย บุตรสาวและคุณสมศักดิ์ บุตรชาย เมื่อมีความรู้ความสามารถในด้านเชิงช่างทองจนเกิดมีความชำนาญ คุณสมสมัยจึงได้สืบทอดร้านทองของคุณพ่อ ชื่อ ร้านทองสมสมัย ส่วนคุณสมศักดิ์เปิดร้านใหม่ ชื่อร้านทองสมศักดิ์ ลักษณะของการถ่ายทอดในครอบครัว นอกจากการสอนโดยตรง

แล้วยังเกิดความผูกพัน ความคุ้นเคย มีใจรักในงานศิลปะ จึงได้สืบทอดกิจการกันต่อมา เช่น คุณสมสมัย ถ่ายทอดต่อให้คุณอโนมา รับช่วงกิจการทำทองสุโขทัย คุณวิเศษ วงษ์จันทร์ ถ่ายทอดให้คุณสันติ วงษ์จันทร์ สืบทอดการทำทองร้านทองสุภาพร

2. การถ่ายทอดจากเจ้าของร้านให้แก่ลูกจ้าง

เจ้าของร้านทำทองสุโขทัยจะสอนความรู้เชิงช่าง กลวิธีการประดิษฐ์ลวดลายต่าง ๆ ให้แก่ลูกจ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นคนท้องถิ่น ตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย เมื่อมีความรู้ความสามารถกลายเป็นช่างทองประจำร้าน หรืออาจจะรับงานไปทำที่บ้าน ซึ่งแต่ละคนจะมีความชำนาญในการทำลวดลายต่าง ๆ กัน ค่าตอบแทนจะแตกต่างกัน ตามฝีมือและความประณีตในการตกแต่งชิ้นงาน จากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านทองในเรื่องการรับสมัครช่างทอง พบว่าคุณสมบัติอื่นนอกเหนือจากฝีมือในการทำทอง คือ ต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ เพราะทองคำเป็นของมีค่าสามารถนำไปขายแลกเป็นเงินได้ เคยมีกรณีตัวอย่างของช่างทองที่รับงานไปทำที่บ้าน โดยมีการเบิกทองจากทางร้านซึ่งเจ้าของร้านจะทำการชั่งแล้วจดน้ำหนักไว้ เมื่อชิ้นงานเสร็จก็นำชิ้นงานมาชั่งอีกครั้ง แล้วนำมาคำนวณหาเศษทองที่เหลือ ในส่วนนี้ช่างทองจะนำมาคืนร้าน โดยส่วนต่างจะคิดไม่เกิน 0.05 กรัม หากช่างทองคนใดไม่นำเศษทองมาคืนให้ สันนิษฐานได้ว่าอาจมีการนำเศษทองไปขาย ทางร้านจะไม่ให้งานไปทำอีก เนื่องจากไม่ซื่อสัตย์ ดังนั้น ความซื่อสัตย์จึงทำให้เจ้าของร้านเกิดความเชื่อใจ จนบางครั้งช่างทองก็เปรียบเสมือนญาติสนิท ลูกหลานที่สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้ การถ่ายทอดความรู้ให้ลูกจ้าง เจ้าของร้านจะสอนให้แก่ลูกจ้างทุกคนที่มีความขยันหมั่นเพียร ใฝ่รู้ และเมื่อลูกจ้างมีความรู้และความชำนาญก็อาจจะแยกตัวไปทำธุรกิจส่วนตัว หรือย้ายไปเป็นช่างให้ร้านอื่น จากการสังเกตพบว่า ปัจจุบันการทำทองสุโขทัยจะมีการแบ่งเป็นแผนก เช่น แผนกถักทอง แผนกการทำลูกอะไหล่ แผนกประกอบส่วนชิ้นงาน แผนกลงยา เมื่อมีการแบ่งการทำงานในลักษณะนี้ จึงทำให้ช่างมีความถนัดเฉพาะด้าน เมื่อสอบถามจากช่างทอง ได้ความว่ามีความพึงพอใจมากกว่าการทำงานทั้งหมดตั้งแต่เริ่ม เพราะช่างทองสุโขทัยจะถนัดงานไม่เหมือนกัน ดังนั้นเมื่อช่างทองสามารถทำทองในลักษณะที่ตนถนัดผลงานจะมีความงดงามประณีตเป็นพิเศษ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าการทำทองบางครั้งเจ้าของร้านจะต้องมีการจ่ายงานแบบระบุเพศในการทำงาน เช่น การหล่อพระพุทธรูปทองคำ การกะไหล่ทอง ต้องใช้ผู้ชายเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นของสูง

3. การถ่ายทอดระหว่างช่างทองกับช่างทอง

จากการศึกษาพบว่าช่างทองแต่ละร้านส่วนใหญ่เป็นเครือญาติและเพื่อน จึงได้เรียนรู้กระบวนการผลิตลวดลายทองจากกันและกันโดยการสอน การสังเกต การฝึกทำ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และการพัฒนาฝีมือให้ดียิ่งขึ้น ในหมู่ช่างทองเป็นที่น่าสังเกตช่างทองผู้มีความสามารถในการทำทองมานานย่อมได้เปรียบกว่าช่างทองคนอื่น ๆ และจะถูกเรียกว่า " ครูช่าง " ผู้จะเป็นครูช่างต้องมีอายุการทำทองมากกว่า 10 ปี และต้องเป็นผู้ชำนาญในเรื่องกลวิธีการทำทอง มีฝีมือประณีตและงดงาม การถ่ายทอดและการเรียนรู้การเป็นช่างทองนั้น นอกจากจะสอนกันโดยตรงแล้วช่างทองจะต้องเป็นคนช่างสังเกต ช่างจดจำ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการเรียนรู้ ขยันหมั่นเพียร อดทน และใจเย็น จึงจะสามารถผลิตผลงานได้อย่างละเอียดอ่อน งดงาม เป็นที่ต้องการและยอมรับของลูกค้า

4. การถ่ายทอดจากครูสู่นักเรียน

การถ่ายทอดจากครูสู่นักเรียน จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำทองสุโขทัยแบบในระบบโดยมีการจัดการเรียนการสอนในวิชางานช่างทองหลวง และนอกระบบจัดโดย

ศูนย์ฝึกอบรมและกรมพัฒนาฝีมือแรงงานประจำจังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนในวิชาการทำทองโบราณ ผู้วิจัยจึงสรุปโดยขอนำเสนอข้อมูลโดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ

4.1 โรงเรียนกาญจนภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวงไทย จัดตั้งขึ้นตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อผลิตบุคลากรด้านช่างทองหลวง และช่างทองโบราณให้เป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ ซ่อม สร้าง และสืบสานช่างทองหลวงและงานช่างทองโบราณ รวมถึงการผลิตช่างฝีมือที่มีคุณภาพด้านงานเครื่องประดับและอัญมณี สาขาวิชาที่เปิดสอนมีทั้งระดับ ปวช. และ ระดับ ปวส.

- ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลักสูตร 3 ปี จำนวน 2 สาขาวิชา คือ สาขาช่างทองหลวง (ระบบปกติ) สาขาวิชาเครื่องประดับอัญมณี (ระบบทวิภาคี)

- ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทั้งระบบปกติและระบบทวิภาคี สาขาช่างทองหลวง ระบบปกติมี 3 แผนการเรียน คือ แผนการเรียนที่ 1(รับผู้จบปวช.สาขาช่างทองหลวง,สาขาโลหะรูปพรรณ) แผนการเรียนที่ 2 (รับผู้จบชั้น ม.6 หรือ ปวช. สาขาอื่น) แผนการเรียนที่ 3 (รับผู้จบสาขาวิชาวิทยาการการเจียระไนอัญมณีและจบปวช.ประเภทศิลปกรรม) สาขาวิชาวิเคราะห์และควบคุมคุณภาพอัญมณีและเครื่องประดับ สาขาเทคนิคการทำต้นแบบ และการหล่อเครื่องประดับอัญมณี

- ระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง)หลักสูตร 2 ปี และหลักสูตร 3 ปี ทั้งระบบปกติและระบบทวิภาคี หลักสูตร 2 ปี สาขาช่างทองหลวง (เปิดสอนในปีการศึกษาภาคที่ 1 / 2542) สาขาเครื่องประดับอัญมณี (เปิดสอนในปีการศึกษาภาคที่ 2/ 2546)หลักสูตร 3 ปี สาขาการออกแบบเครื่องประดับอัญมณี สาขาเทคนิคเครื่องจักรกลและเครื่องประดับอัญมณี สาขาเครื่องประดับอัญมณี (เปิดสอนในปีการศึกษา 1 / 2547)

4.2 ศูนย์ฝึกอบรมและกรมพัฒนาฝีมือแรงงานประจำจังหวัดสุโขทัย ได้จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล โดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจุดประสงค์เพื่อฝึกแรงงงานในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อป้องกันไม่ให้คนในท้องถิ่นอพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ โดยเปิดรับสมัครคนท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งทางศูนย์จะเป็นผู้คัดเลือกนักเรียนเอง วิชาที่เปิดสอนมีหลายวิชา แต่วิชาการทำทองโบราณ ทางศูนย์ฯได้ร่วมกับอาจารย์สันติ วงษ์จันทร์ เจ้าของร้านทองสุภาพร โดยจัดการเรียนการสอนที่ร้านทองสุภาพร ตำบลท่าชัย เมื่อจบการศึกษานักเรียนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ซึ่งทางศูนย์ฯจะไม่มีสัญญาผูกมัด แล้วจะมอบประกาศนียบัตรประกอบอาชีพ การทำทองให้อีกด้วย รับสมัครผู้เรียนที่ต้องมีคุณสมบัติดังนี้ 1. ต้องเป็นคนในท้องถิ่น 2. อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี 3. ไม่จำกัดวุฒิการศึกษา ส่วนค่าใช้จ่ายทั้งหมดทางศูนย์ฯจะออกให้จนกว่าจะสำเร็จการศึกษา หลักสูตรการทำทองสุโขทัย ดังนี้ 1. การเรียนทฤษฎี 2. การเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการทำทอง 3. ฝึกปฏิบัติการทำทองรูปพรรณ เช่น การหลอมทอง การหล่อทอง การชักลวด การถักทอง การทำลูกอะไหล่ การประกอบตัวเรือน การลงยาราชาวดี การทำความสะอาด

2. การออกแบบเครื่องประดับทองรูปพรรณ

จากการศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ได้พบว่าเครื่องทองสุโขทัยน่าจะมีมานานแล้ว จากหลักฐานทางโบราณคดี เช่น หลักฐานจากจารึกสุโขทัย หลักที่ 2 (วัดศรีชุม) และจารึกวัดป่ามะม่วง (จารึกสุโขทัยหลักที่ 4 ภาษาเขมร และจารึกสุโขทัยหลักที่ 5 ภาษาไทย) หลักฐานจากวรรณคดีทางพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไท) หลักฐานจากศิลปกรรมสมัยสุโขทัย ได้แก่

ประติมากรรมรูปเคารพเนื่องในศาสนาพราหมณ์ โดยการศึกษาจากเทวรูปสำริดสมัยสุโขทัย และแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย จึงสันนิษฐานได้ว่าเครื่องประดับสุโขทัยน่าจะได้รับอิทธิพลจากศิลปกรรมสุโขทัย ล้านนา พุกาม ขอม ลังกา และอยุธยา เนื่องมาจากความสัมพันธ์ในด้านศาสนาและสังคม แต่มีการขุดพบแหวนทอง ที่วัดมหาธาตุ เมืองเก่าสุโขทัย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย แต่ไม่สามารถระบุกระบวนการผลิตว่าผลิตในสมัยสุโขทัยหรือไม่ ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าไม่น่าจะมีหลงเหลืออยู่ แต่คาดว่าน่าจะมีช่างทองหลวงอยู่ในสมัยนั้น เนื่องจากมีระบบการปกครองแบบพระมหากษัตริย์ อีกทั้งสมัยทวารวดี และอยุธยาล้วนมีหลักฐานพบเครื่องประดับ โดยที่สุโขทัยเป็นช่วงรอยต่อของสมัยดังกล่าวจึงคาดว่าน่าจะเครื่องประดับหลงเหลืออยู่ แต่อาจมีการเก็บรักษาภายในกลุ่มคน หรือสูญหายจากภัยสงคราม ส่วนงานเครื่องประดับอยุธยาและงานเครื่องประดับเพชรบุรี มีการเก็บรักษา กระบวนการถ่ายทอดปรากฏเป็นหลักฐานแพร่หลายในปัจจุบัน จึงสันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็นต้นแบบเครื่องประดับสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนเครื่องทองในจังหวัดสุโขทัยนั้นได้รับเอาลักษณ์การสืบทอดการออกแบบ กระบวนการผลิตมาจากเครื่องประดับอยุธยา และเพชรบุรี ผสมผสานกลมกลืนให้เข้ากับยุคสมัยจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน จากการศึกษาสรุปว่า งานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยเป็นงานที่มีความประณีต ได้รับการจัดประเภทงานศิลปะให้อยู่ในประเภทประณีตศิลป์ กระบวนการไม่ใช้เครื่องจักร มีเครื่องทุ่นแรงบ้าง แต่เป็นแบบภูมิปัญญาไทย กระบวนการผลิตยังเน้นการทำมือเป็นส่วนใหญ่ เนื้อทองใช้ทอง 99.99 % มีเนื้อทองบริสุทธิ์ซึ่งนำเข้าจากต่างประเทศ แต่ระยะหลังตั้งแต่ปีพ.ศ 2540 ได้มีการสกัดทอง 99.99 % ให้มีคุณภาพเท่ากับต่างประเทศ ร้านทองในจังหวัดสุโขทัยจึงได้หันมาใช้ทองในประเทศไทยมากขึ้น สีทองสุโขทัยจะมีสีจำปา เพราะเนื้อทองมาก (เนื้อทอง 99.99 %) ส่วนทองรูปพรรณ (เนื้อทอง 96.5 %)ทั่วไปจะมีสีเหลืองดอกบวบ

2.1 ประเภทของงานหัตถกรรมเครื่องทอง

จากการศึกษาประเภทของงานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย สามารถแยกประเภทได้ 2 ประเภท ดังนี้

2.1.1 ประเภทเครื่องประดับทองรูปพรรณ ได้แก่ ต่างหูแบบต่างๆ เต่าร้าง ห่างหู ต่างหูหลอดก้านแข็ง สร้อยคอสามเสา สี่เสา ห้าเสา หกเสา แปดเสา ยี่สิบเสาจนถึงสองร้อยเสา จี้ สร้อยคอหลอดก้านแข็ง กรอบพระ กำไลข้อมือ กำไลหลอด กำไลหลอดแฝด สร้อยข้อมือ ถักลายเปีย ถักแบบแบน แหวนทองคำลงยา แหวนหัวมังกร แหวนพ่อขุน เข็มขัดลวดลายต่างๆ กำไลข้อเท้า สร้อยสวมข้อเท้า เข็มกลัดแบบต่างๆ

2.1.2 ประเภทเครื่องใช้ไม้สอย ได้แก่ ผอบ กระเป๋า ปิ่นโต กระถางโพธิ์เงิน-โพธิ์ทอง เสื้อถักทอง เน็คไท เชี่ยนหมาก กรอบรูป ฯลฯ ซึ่งในส่วนนี้ลูกค้าเป็นผู้สั่งทำเป็นกรณีพิเศษ

2.2 แนวความคิดในการออกแบบลวดลาย

ผลจากการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่าร้านทองสุโขทัยทุกร้านได้รับแนวคิดและแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายทองสุโขทัยเหมือนๆกัน ช่างทองมีความสามารถในการทำลวดลายทองประเภทเดียวกันได้ทุกร้าน แต่ความประณีต ความสวยงามนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของช่างแต่ละบุคคล ซึ่งมีความละเอียด ความสวยงามต่างกัน การออกแบบลวดลายทองสุโขทัยนั้นได้รับแนวคิดและแรงบันดาลใจในการออกแบบจากสิ่งต่างๆ และมีการเรียกชื่อลายตามลักษณะสภาพแวดล้อมทั่วไป

2.2.1 แนวคิดจากเครื่องทองในสมัยโบราณ ได้แก่ สร้อยสัมฤทธิ์ ผอบโบราณ

2.2.2 แนวคิดจากธรรมชาติ ได้แก่ ลายเม็ดมะยม ลายลูกสน ลายหยดน้ำ ลายไข่ปลา ลายดอกพิกุล ลายพวงมาลัย ลายเถาวัลย์ ลายกระดูกงู ลายตะขาบ ลายมังกร

2.2.3 แนวคิดจากงานประติมากรรม ลวดลายปูนปั้น และจิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ได้แก่ ลายรักร้อย ลายประจำยาม ลายกระจัง และลายเจดีย์ทรงลังกา

2.2.4 แนวคิดจากการออกแบบของช่างทองสุโขทัย ได้แก่ ลายสุภาพร ลายเชด ลายนางพญา

2.2.5 แนวคิดที่เกิดจากการเลียนแบบสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาพบว่าในระยะแรกๆ ช่างทองสุโขทัยจะเน้นแนวความคิดจากการเลียนแบบเครื่องทองในสมัยโบราณ แต่ปัจจุบันได้เกิดการพัฒนาลวดลาย มีการนำลวดลายประดิษฐ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และได้มีลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่จากเทคนิคใหม่ เช่น การลงยาบนงานเครื่องทอง แม้ว่าการลงยาจะกระบวนการเหมือนกัน แต่ความละเอียด งดงามจะแตกต่างกันตามเทคนิคของแต่ละร้าน ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนารูปแบบลวดลายทองสุโขทัย

2.3 การวิเคราะห์การออกแบบเครื่องทองสุโขทัย

งานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยมีการออกแบบและกระบวนการผลิตที่พิเศษกว่าที่อื่น คือ เป็นงานที่ทำด้วยมือ ผลิตขึ้นเพื่อเป็นเครื่องประดับร่างกายเน้นความสวยงาม และแสดงฐานะให้สูงค่าทางสังคม หรือเพื่อเป็นเครื่องใช้ไม้สอย โครงสร้างพิเศษของชิ้นงานหัตถกรรมจึงมีอัตลักษณ์พิเศษอยู่ที่การใช้สติปัญญา การแก้ปัญหาของช่างทองสุโขทัยในการเลือกวัสดุทองคำ ซึ่งมีคุณสมบัติทนทาน เหมาะสม ที่จะสร้างรูปแบบให้หลากหลายในส่วนที่เป็นลายละเอียดหรือโครงสร้าง การกำหนดสัดส่วน และขนาดให้ดูสวยงาม เพราะมีความลงตัว โดยเกิดจากสายตาและจิตสัมผัสถือเป็นอัตลักษณ์ของศิลปหัตถกรรมไทย การใช้ฝีมือเพื่อผลิตชิ้นงานให้เกิดความประณีตทำให้งามเด่น และมีความเป็นเอกลักษณ์ สามารถสื่อถึงวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ของชุมชนในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัยพอสรุปได้ว่าแต่ละร้านทองไม่แตกต่างกัน ดังนี้

การวิเคราะห์ความสมดุล จากการศึกษาเรื่องความสมดุลในงานเครื่องทองสุโขทัย โดยพิจารณาจากรูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย และวัสดุที่ใช้ พบว่าชิ้นงานส่วนใหญ่มีความสมดุลที่เหมือนกัน และความสมดุลที่ต่างกันเล็กน้อย เช่น การทำลูกประคำติดลาย ช่างทองจะใช้วิธีการกำหนดแกนกลางและเพิ่มลวดลายซ้ำๆกัน ที่มีขนาดเท่ากันทั้งด้านซ้ายขวา เพื่อเกิดความสมดุลและแก้ไขปัญหาพื้นที่ว่าง

การวิเคราะห์สัดส่วน จากการศึกษาสัดส่วนในงานเครื่องทอง โดยพิจารณาจากโครงสร้าง และลวดลาย พบว่าสัดส่วนบนชิ้นงานจะสัมพันธ์กับลวดลาย โครงสร้างที่เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย เช่น ขนาดมาตรฐานความยาวของสร้อยประมาณ 16 นิ้ว ขนาดมาตรฐานความยาวของสร้อยข้อมือ 7.5 นิ้ว ขนาดมาตรฐานแหวนผู้หญิงประมาณเบอร์ 6 และผู้ชายประมาณเบอร์ 9 ตามที่วัดขนาดแหวน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าเครื่องประดับแต่ละประเภทมีขนาดเล็ก เพื่อให้สัมพันธ์กับแต่ละส่วนของร่างกาย

การวิเคราะห์จังหวะหรือลีลา จากการศึกษาจังหวะหรือลีลา พบว่าการกำหนดลวดลายซ้ำๆกัน สลับกัน เพิ่มขึ้น หรือลื่นไหลก็เพื่อให้การออกแบบมีเอกภาพ ความสัมพันธ์ต่อเนื่องของรูปทรง จุด สี เส้น ขนาด ของเครื่องประดับทองสุโขทัย เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการนำรูปแบบลายไทย เช่น ลายกระหนก ลายเครือวัลย์ ลายเครือเถา จากงานประติมากรรมลวดลายปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนังบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย มาตกแต่งบนชิ้นงาน

การวิเคราะห์ความกลมกลืน จากการศึกษาในเรื่องความกลมกลืน พบว่า ร้านทองส่วนใหญ่มีการออกแบบเครื่องประดับที่กลมกลืน ด้วยโครงสร้าง รูปทรง ลวดลาย น้ำหนักสี ทำให้ผลงานส่วนมากมีความกลมกลืนกัน การเชื่อมโยง หรือ สอดประสานกันอย่างมีระเบียบทำให้เกิดการรวมตัวกันอย่างมีดุลยภาพ

การวิเคราะห์ความขัดแย้ง จากการศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยทุกร้านในตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย พบว่าไม่เกิดความขัดแย้งมาก จะมีในเรื่องของการเลือกใช้สีลงยาที่มีลักษณะแย่งความเด่นชัดของลวดลาย และการเลือกสีลงยาแบบคู่สีตัดกัน เช่น สีแดงและสีเขียวพบในร้านทองทุกร้าน แต่เนื่องจากมีรูปทรง สี ขนาด คล้ายๆกัน จึงทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งมากนักจนทำให้รู้สึกประสานกลมกลืนกัน

การวิเคราะห์จุดสนใจ จากการศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัย ในตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัยพบว่า มีการกำหนดจุดสนใจจากการเน้น รูปทรง โครงสร้าง สี และลวดลายส่วนที่เน้นมากที่สุด คือ ลวดลาย โดยพิจารณาจากลวดลายของเครื่องประดับทองสุโขทัยจะมีความหลากหลาย ซึ่งแต่ละลายจะมีจุดสนใจที่ชัดเจนอาจเน้นบริเวณพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่โดยรวม ให้โดดเด่นกว่าบริเวณส่วนอื่นๆ หรืออาจจะเฉลี่ยความโดดให้กระจายตามโครงสร้างก็ได้

การออกแบบเครื่องทองสุโขทัยเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ผสมผสานกับสภาพแวดล้อมเชิงวัฒนธรรมและกระแสท้องถิ่นได้อย่างลงตัว ความชำนาญเชิงช่างฝีมือที่ประณีตของช่างทองสุโขทัยเป็นการผสมผสานระหว่างงานช่างและงานศิลปะ ซึ่งแสดงคุณค่าที่เกิดจากลักษณะเฉพาะถิ่น จึงถือว่าเป็นคุณค่าที่มาจากชาวบ้าน ที่ได้ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ชื่นชมด้วย

อภิปรายผล

การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นการศึกษาด้วยวิธีการสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผลการศึกษาพบว่าในหมู่บ้านนี้มีงานหัตถกรรมทองด้วยมือเป็นจำนวนมากและหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จริงในภาคสนามทั้ง 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนและหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านที่อยู่ในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย มักประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ภายหลังจึงมีการหาอาชีพเสริม เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเป็นการเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว อาชีพการทำทองเป็นอาชีพหนึ่งของคนไทยมาช้านาน กษัตริย์ไทยในสมัยโบราณมักจะมีช่างทองไว้ประจำในราชสำนัก เช่น สมัยอยุธยาดังปรากฏในบันทึกของนิโกลาส แชร์แวส จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ 1213 ประกาศเรื่องให้ตามหัวเมืองส่งช่างทองเชลยศักดิ์มาทำเบญจาฯ เพราะเหตุว่า ช่างทองของไทยนั้นฝีมือดี แม้ในจังหวัดสุโขทัยก็มีช่างทองเช่นกัน ความเป็นมาของการทำทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัยเกิดจากช่างทองตระกูลวงศ์ใหญ่ คือ นายเชื้อ วงศ์ใหญ่ได้ฝึกทำทองมาจากช่างทองชาวจีน 2 คน ชื่อ นายพังกับนายขุ่ย นายเชื้อใช้เวลาสั่งสมและศึกษาขั้นตอนการทำทองทุกรูปแบบ จนสามารถทำได้ด้วยตนเอง จึงเปิดร้านทองขึ้นมารับทำทองตามสั่งของลูกค้า ปัจจุบันช่างทองส่วนใหญ่จึงมีอาชีพรับจ้างทำทองเป็นอาชีพหลักตามร้านทองใหญ่ๆบางร้านช่างทองต้องทำงานโดยแบ่งเป็นแผนกต่างๆ เช่น แผนกถักทอง แผนกประกอบชิ้นงาน แผนกลงยา เป็นต้น แต่จากการสอบถามช่างทองทุกคนตอบเหมือนกันว่าสามารถทำทองได้ทุกขั้นตอน อันมาจากการถ่ายทอดกันในหมู่ของช่างทอง

สภาวการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันผู้วิจัยพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาจากระยะเวลาการผลิตทองรูปพรรณที่ใช้เวลามาก ปัญหาการแข่งขันด้านการตลาดเรื่องราคา เนื่องมาจากการใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิตมีการขายตัดราคา ปัญหาด้านการนำเข้าทองคำจากต่างประเทศมีราคาสูง

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่าชุมชนสุโขทัยมีประวัติการก่อตั้งชุมชนต่อเนื่องกันมายาวนาน มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม และการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของคนในแต่ละท้องถิ่น การนำองค์ความรู้ดั้งเดิมของตนที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตและตอบสนองความต้องการ รวมทั้งมีการนำเข้าองค์ความรู้ใหม่ มีระดับ วิธีการ และกระบวนการที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งที่เกิดโดยตรงจากคนในชุมชนเอง จากบุคคล หน่วยงาน และองค์กรจากภายนอกชุมชน และการรับรู้ข้อมูลข่างสารผ่านสื่อมวลชนตลอดจนเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ อนาคตภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดสำหรับชุมชนในการต่อรองด้านสิทธิของชุมชนที่พึงมีต่อทรัพยากรตลอดจนองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อมิให้บรรษัทข้ามชาติทั้งหลายเข้ามามีบทบาททางด้านทุน เทคโนดลยี และถือครองเป็นเจ้าขององค์ความรู้นั้นๆได้โดยเสรี

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า มีเครื่องประดับปรากฏอยู่ในหลักฐานทางโบราณคดี เช่น หลักฐานจากจารึกสุโขทัย หลักฐานจาก วรรณคดีทางพุทธศาสนา หลักฐานจากศิลปกรรมสมัยสุโขทัย ได้แก่ ประติมากรรมรูปเคารพเนื่องศาสนาพราหมณ์ จิตรกรรมแผ่นภาพจารึกลายเส้นของวัดศรีชุม ศิลปกรรมสุโขทัยมีช่วงระยะเวลา 200 ปี อีกทั้งยังสืบทอดมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา และแพร่หลายไปสู่อาณาจักรล้านนาจวบจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบโบราณวัตถุที่เมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัย เข้าใจว่าอาณาจักรล้านนามีบทบาทต่อศิลปกรรมสุโขทัย เนื่องจากมีบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงอาณาจักรสุโขทัย นอกจากนี้ศิลปกรรมของล้านนาสกุลช่างพะเยาคล้ายคลึงกับศิลปกรรมสุโขทัย และศิลปกรรมแบบพุกาม เพราะว่าพบชาวมอญที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศพม่า นับถือพุทธศาสนา นอกจากนี้ศิลปกรรมลังกาแบบโปลนนารุวะ ศิลปกรรมเขมร และศิลปกรรมอยุธยา ล้วนเข้ามามีบทบาทต่อศิลปกรรมและสังคมในสมัยสุโขทัยด้วย จวบจนสมัยอยุธยาพบว่ามีช่างทองหลวงที่ผลิตเครื่องประดับอยุธยา ดังมีหลักฐานปรากฏในพิพิธภัณฑ์แห่งชาติเจ้าสามพระยา การสืบทอดการทำทองของช่างทองหลวงในสมัยอยุธยา ได้ส่งผลต่อการทำทองในเมืองเพชรบุรีจึงสรุปได้ว่า เครื่องประดับสุโขทัยและเครื่องประดับเพชรบุรี น่าจะเป็นต้นแบบเครื่องประดับในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อในสมัยต่อมา โดยเหตุผลดังนี้

1. สมัยอยุธยามีการปกครองแบ่งหัวเมืองฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ ฝ่ายตะวันออกและฝ่ายตะวันตก เมืองเพชรบุรีนั้นถูกจัดให้เป็นหัวเมืองฝ่ายตะวันตก เมืองเพชรบุรีจึงถือเป็นเมืองสำคัญที่ข้าศึกต้องยกทัพผ่านเพื่อไปตีกรุงศรีอยุธยา

2. งานเครื่องประดับอยุธยาและงานเครื่องประดับเพชรบุรี มีการออกแบบและกระบวนการผลิตที่ทำด้วยมือเป็นสำคัญ จัดเป็นงานประณีตศิลป์ มีการใช้อัญมณีและการลงยาแทนการใช้สี

จากการศึกษาเครื่องประดับทองในประเทศไทย สันนิษฐานว่ากระบวนการผลิตในส่วนเครื่องมือการทำทอง คาดว่าน่าจะมีลักษณะเหมือนกัน ช่างทองเพชรบุรีคงได้รับการสืบทอดจากช่างทองหลวงอยุธยา อันมาจากผลของการปกครอง จนสรุปได้ว่า การออกแบบและกระบวนการผลิตของเครื่องประดับอยุธยา และเครื่องประดับเพชรบุรี ส่งผลโดยตรงต่อเครื่องประดับในสมัยรัตนโกสินทร์ เครื่องประดับทองรูปพรรณในปัจจุบัน รวมทั้งงานหัตถกรรมเครื่องทองในจังหวัดสุโขทัยด้วยงานหัตถกรรมเครื่องทองตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัยเกิดจากการฟื้นฟูงานหัตถกรรมเครื่องทอง เนื่องมาจากอุตสาหกรรมเครื่องประดับทองคำ (Gold Jewelry) ของประเทศไทยมีการขยายมูลค่าการส่งออกเพิ่มมากขึ้น

การออกแบบเครื่องประดับทองรูปพรรณของช่างทองสุโขทัย ในระยะแรกได้รับแนวคิดมาจากการเลียนแบบเครื่องประดับโบราณที่เป็นเส้นถักหรือลูกประคำเกลี้ยง ซึ่งแบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ

1. การออกแบบลวดลายเกิดจากการเลียนแบบเครื่องทองโบราณโดยนายเชื้อ วงศ์ใหญ่ได้รับแนวคิดมาจากผู้นำสร้อยโบราณทำด้วยสัมฤทธิ์ถักสานเป็นสร้อยสี่เสาที่ได้มาจากริมน้ำยมมาดู จากนั้นนายเชื้อจึงค่อยแกะลายออกมาจากจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด โดยแกะทีละปล้อง ทีละข้อ แล้วใช้ลวดทองแดงถักร้อยตามรูปแบบเดิมแต่ไม่สำเร็จ หลังจากนั้นจึงตัดสินใจไปหาชาวบ้านที่มีอาชีพสานตะกร้าซึ่งได้ศึกษาจนสำเร็จ(อโนมา เขาเหิน.สัมภาษณ์:2545)
2. การออกแบบลวดลายได้รับแนวคิดมาจากการเลียนแบบเครื่องทองโบราณโดยนายบุญธรรม คงมาได้เป็นผู้ริเริ่มนำผอบโบราณมาเลียนแบบ และนำไปขายให้เจ้าของร้านขายของเก่าจึงได้เริ่มแนะนำความคิดการเลียนแบบวัตถุโบราณขึ้น(เดี่ยว องอาจ.สัมภาษณ์:2545)

ปัจจุบันช่างทองสุโขทัยได้รับแนวคิดมาจากความสัมพันธ์สิ่งต่างๆรอบๆตัว อันเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับวรรณรัตน์ ตั้งเจริญและวัฒนะ จูฑะวิภาต ได้กล่าวว่า ลวดลายของทองรูปพรรณในปัจจุบันล้วนเลียนแบบหรือสร้างสรรค์จากธรรมชาติรอบข้างทั้งสิ้น เช่น การเลียนแบบสัตว์ พืช วัตถุที่เป็นมงคล เป็นต้น ลวดลายของเครื่องประดับทองสุโขทัยมีลวดลายดั้งเดิมเหมือนกับเครื่องประดับทองเพชรบุรี เช่น สร้อยสี่เสา สร้อยหกเสา สร้อยแปดเสา ตะขาบ ตะขาบทรงเครื่อง ลูกสน เต่าร้าง โดยเฉพาะสร้อยช่างทองสุโขทัยสามารถถักได้ถึง 200 เสา ลักษณะเด่นที่การเดินลวดลายบนชิ้นงาน โดยการเอางานฉลุ งานดุน งานถัก และงานลงยามาผสมกันในชิ้นงาน และอีกอย่างหนึ่งรูปแบบของงานสุโขทัย จะมีการพัฒนารูปแบบที่หลากหลายอยู่ตลอดเวลา(สันติ วงษ์จันทร์. สัมภาษณ์:2545) แต่ส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบเดิม

วัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการผลิตของงานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยได้รับการสืบทอดมาจากช่างทองหลวงอยุธยาและช่างทองเพชรบุรี แต่ปัจจุบันเริ่มมีเครื่องจักรเข้ามาช่วยทุ่นแรง เพื่อเพิ่มผลผลิตและประหยัดเวลา ส่วนผลงานยังขาดความประณีตผิดกับงานที่ทำจากมือล้วนๆไม่ได้

ภายหลังที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 พบว่าร้านทองบางร้านต้องยกเลิกกิจการไป ดังนั้นจึงมีร้านทองอยู่ไม่มากนัก จากการศึกษาพบว่าเริ่มแรกเจ้าของร้านทองไม่นิยมนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต แต่เนื่องจากการแข่งขันในด้านการตลาดทำให้เจ้าของร้านเริ่มรับเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต ผลผลิตออกมาปริมาณมากจนขาดความประณีต สวยงาม ด้านเศรษฐกิจการนำเข้าทองคำแท่งจากต่างประเทศมีราคาสูงขึ้น ทำให้เจ้าของร้านทองบางส่วนพยายามจะลดขนาดของชิ้นงานลงจนขาดความสวยงามในด้านการออกแบบ ทำให้ไม่สะดุดตาเหมือนขนาดเดิมที่มีขนาดใหญ่ นอกจากนี้บางร้านซึ่งยังคงอนุรักษ์การทำทองด้วยมือจึงหันไปทำงานที่เกี่ยวกับศาสนา และงานจำลองสถาปัตยกรรมตกแต่ง เพื่อสืบสานงานหัตถหรรมท้องถิ่นในลักษณะภูมิปัญญาของชาวบ้านต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ในชุมชนหมู่บ้าน ให้มีการถ่ายทอดความรู้ต่อสาธารณะชนทั้งการจัดทำเอกสาร รวบรวมรูปแบบลวดลายเครื่องประดับให้เป็นระบบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลงานต่อไป

1.2 รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนางานหัตถกรรมเครื่องทองสุโขทัยให้สามารถดำรงอยู่และสืบทอด รวมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านการผลิตและการตลาดเพื่อรองรับผลผลิตจากกลุ่มผู้ผลิต เพื่อผลักดันให้สู่ความเป็นสากลในตลาดโลก

1.3 ควรมีการบรรจุหลักสูตรงานหัตถกรรมเครื่องทอง เพื่อเป็นหลักสูตรท้องถิ่นและมีการสืบทอดภูมิปัญญาให้แก่นักเรียน และผู้สนใจทั่วไป โดยจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ความสนใจของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการประกอบธุรกิจการทำทองสุโขทัยในตำบลท่าชัย และตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

2.2 ศึกษาวิจัย ความต้องการของตลาดทองสุโขทัยเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายทองสุโขทัยที่พึงประสงค์ของลูกค้า เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาผลงานให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบลวดลายทองสุโขทัยกับลวดลายทองจากแหล่งอื่นๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรกช รามโกมุท.(2543).: *ศึกษากรณีกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างหลวงไทยการอนุรักษ์และสืบทอดงานช่างศิลป์ไทย* .วิทยานิพนธ์.ศศ.ม (สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา) .กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.อัดสำเนา.

กรมศิลปากร.(2540).*ลายงานปูนปั้นงานช่างประณีตศิลป์ของไทย*.กรุงเทพฯ:กรมฯ.

"————".(2535).*ถนิมพิมพาภรณ์*.กรุงเทพฯ:อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป.

จันทร์เพ็ญ ทรัพย์ประชาและคณะ.(2544). *ทองสุโขทัย: กระบวนการคิด การถ่ายทอด ภูมิปัญญาการพัฒนารูปแบบลวดลายและการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ* วิทยานิพนธ์.กศ.ม (บริหารการศึกษา). พิษณุโลก.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.ถ่ายเอกสาร.

จิรศักดิ์ เดชวงศ์ญา.(2545).*ลวดลายปูนปั้นประดับโบราณสถานในเมืองเชียงใหม่*.เชียงใหม่.โรงพิมพ์นพบุรี.

ชวน บัวอ่อน:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศิริรัตนา นันสุนานนท์ ,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

ชุติกาญจน์ งั่นบุญศรี:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศิริรัตนา นันสุนานนท์ ,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

ณรงค์ พ่วงพิศ.(2523).*ประวัติศาสตร์การปกครองไทย*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์แสงรุ้ง.

เดี่ยว องอาจ:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์ ,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านอรพินทองโบราณ,เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2545.

ตราศิลป์ ศิลปบรรเลง.(2530).*การศึกษาเครื่องประดับทวารวดีที่พบในแหล่งโบราณคดีในภาคกลางของประเทศไทย*.ปริญญานิพนธ์.ศศ.ม(โบราณคดี).กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.

ทองเจือ ยิ้มพร:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์ ,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

ทิศนา แขมมณีและคณะ.(2540).*แบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิดา สาระยา.(2539).*อารยธรรมไทย*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เมืองโบราณ.

ธีรศักดิ์(นามแฝง).(2540?). *"ทองหมั้น-ขันหมาก"*ในพลอย.บรรณาธิการโดยบุษกร วงศ์ศิริ.8(51):130-132.

นคร พันธุ์ณรงค์.(2521).*ประวัติศาสตร์ไทยตอนต้น*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์พิฆเณศ.

นณ.ปากน้ำ.(2530).*พจนานุกรมศิลป์*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เมืองโบราณ.

"————".(2536).*ศิลปะวิเศษสยามประเทศ*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เมืองโบราณ.

นพสมบัติ สุวรรณสิงห์:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์ ,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

นันทนา เขาเหิน:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์ ,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองนันทนาเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

นันทวัน สาวนายน.(2541).*ประเพณีการไว้จุกและการโกนจุกของเด็กไทย*.กรุงเทพฯ:กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

นิกร นุชเจริญผล.(2525).*ลายสาน*.มหาสารคาม.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บังอร เจ๊อยแจ้ว:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์.(2543).*การวิจัย การวัดและการประเมินผล*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ศรีอนันต์.

บุญเตือน ศรีวรพจน์และคณะ.(2542).*เครื่องทองรัตนโกสินทร์*.กรุงเทพฯ:บริษัทสตาร์ปริ้นท์ จำกัด.

ประยูร อุลุชาฎะ.(2541).*เคล็ด ลาง อาถรรพณ์*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ข้าวฟ่าง.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์.(2540). *"ทองคำในประวัติศาสตร์ไทย"*นิตยสารศิลปากร.ฉบับที่ 6ปีที่ 40.กรุงเทพฯ; กรมศิลปากร.

ปรียาภรณ์ เต็งโรจน์นภาพร:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองนพมาศ เมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

ปาณดล (นามแฝง).(2538,ตุลาคม). "เมื่อทองเปล่งประกายที่ศรีสัชนาลัย"*ในพลอย*.บรรณาธิการโดยบุษกร วงศ์ศิริ.7(40):86-92.

ภาณุพงศ์ เลาหสม.(2541).*จิตรกรรมฝาผนังล้านนา*.*กรุงเทพฯ*:โรงพิมพ์เมืองโบราณ.

ภารดี มหาขันธ์.(2532).*พื้นฐานอารยธรรม*.*กรุงเทพฯ*.โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.

มาตยา อิงคนารถและคณะ.(2529).*ประวัติศาสตร์ไทย*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.

มารุต อัมรานนท์.(2543,มกราคม-มิถุนายน)."แนวทางในการศึกษาศิลปะพื้นบ้าน",*วารสารสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมมศว*. ปีที่ 1ฉบับที่ 2(2):หน้าที่ 51-52.

ยงยุทธ วรรณโกวิท.(2537). *"ช่างศิลป์ไทย"* ในการอนุรักษ์เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของกรมศิลปากร ชุดที่ 1 เล่มที่ 1.กรุงเทพฯ.โรงพิมพ์อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ระวิวรรณ ภาคพรต.(2539). *"ประวัติศาสตร์สุโขทัย"*ในสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข.หน้าที่ 101-103. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.

ราชบัณฑิตยสถาน.(2539).*พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถา พ. ศ 2525* .กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

รพีพรรณ โชพุทธา.(2539?). *"ลวดลายทองคำ"* ในเวิลด์ออฟโกลด์ (WOLD OF GOLD).บรรณาธิการโดย เปรมจิต เมฆกระจ่าง.1(8):26-33.

รัชยา(นามแฝง).(2538,พฤษภาคม). *"เครื่องทองลงยาราชาวดี"ในพลอย*.บรรณาธิการโดยบุษกร วงศ์ศิริ.6(35):78-81.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ.(2538).*เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*.กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

วรพงษ์ ไตรสิทธิ์:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ.(2526).*ศิลปะเครื่องประดับ*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์วิฒวลอาร์ต.

"————————".(2544).*รายงานการวิจัยเรื่อง การออกแบบและกระบวนการผลิตเครื่องประดับใน สมัยอยุธยา*.กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.

วัฒนะ จูฑะวิภาต.(2535).*ศิลปหัตถกรรมช่างทองเมืองเพชร:ความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ.

"————————".(2542). *"ทองในภาคกลาง"สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่มที่ 6*.กรุงเทพฯ:มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคารไทยพาณิชย์.

วารินทร์ ครุฑน้อย:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ26 กรกฎาคม 2545.

วินัย รอดจ่าย.(2539). *ทองโบราณ ในสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข*.หน้าที่19. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.

วิรุณ ตั้งเจริญ.(2534).*มนุษย์กับความงาม*.กรุงเทพฯ.โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ศุภสิน สารพันธ์.(2545).ศิลปไทย.กรุงเทพฯ.สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ศุภฤกษ์ ชุมสมุย:เป็นผู้ให้สมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสมศักดิ์ วงศ์ใหญ่เมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

สงวน รอดบุญ.(2521).*พุทธศิลปสุโขทัย*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์อักษรสมัย.

สถาพร เกษกานดา:เป็นผู้ให้สมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ศูนย์ฝึกอบรมและกรมพัฒนาฝีมือแรงงานประจำจังหวัดสุโขทัย.เมื่อ 26 กรกฎาคม 2545

สถาพร อรุณวิลาส.(2539).*คติความเชื่อพุทธศาสนาแบบลังกากับวิถีชีวิตชุมชนเมืองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย*. วิทยานิพนธ์.อ.ม.(ประวัติศาสตร์).กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.อัดสำเนา.

สวัสดิ์ ทรัพย์บุญ.(2544).*การผลิตตัวเรือนเครื่องประดับ* .กรุงเทพฯ:ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.ถ่ายเอกสาร.

สันติ วงษ์จันทร์:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

"———————— ":เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 27 ตุลาคม 2545.

สันติ เล็กสุขุม.(2538).*ศิลปะภาคเหนือ:หริภุญชัย-ล้านนา*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เมืองโบราณ.

"————————".(2539).*กระหนกในดินแดนไทย*.*กรุงเทพฯ*:โรงพิมพ์เมืองโบราณ.

"————————".(2539).*ศิลปะเชียงแสน(ศิลปะล้านนา)และศิลปะสุโขทัย*.กรุงเทพฯ:ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

"————————".(2540).*ศิลปะสุโขทัย*.*กรุงเทพฯ*:โรงพิมพ์เมืองโบราณ.

"————————".(2542).*ศิลปะอยุธยา งานช่างหลวงแห่งแผ่นดิน*.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ด่านสุทธา.

สำเนา หมื่นนราเดช:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์ ,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ26 กรกฎาคม 2545.

สินชัย กระบวนแสง.(2537*)."การปกครองในสมัยสุโขทัย"ในรวมบทความวิชาการโครงการศูนย์สุโขทัย.* หน้าที่164-165.นนทบุรี.โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุจิตต์ วงษ์เทศ.(2539)*.แควันสุโขทัย:รัฐในอุดมคติ.*กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มติชน.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์.(2534). *ความเปลี่ยนแปลงของการผลิตผ้าพื้นเมืองชุมชนบ้านหาดเสี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย*. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา).กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.อัดสำเนา.

สุนทรี อัศววิภาศ.(2539,?). "ลวดลายทองคำที่นิยมกันมากที่สุด" *ในเวิลด์ออฟโกลด์* (WOLD OF GOLD). บรรณาธิการโดยเปรมจิต เมฆกระจ่าง.1(8):107-109.

สุภาภรณ์ บุญแช่ม:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์,เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสุภาพรเมื่อ 26 กรกฎาคม 2545.

สุภัทราดิศ ดิศกุล.(2528).*ศิลปะในประเทศไทย.*กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์อมรินทร์.

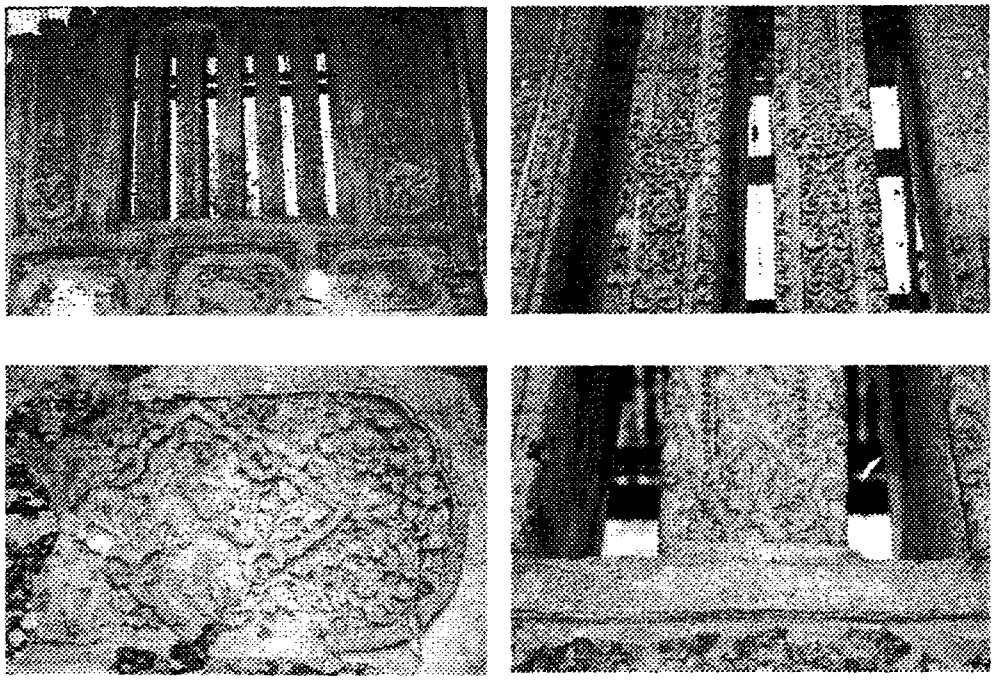
เสฐียรโกเศศ(นามแฝง).(2507).*ประเพณีในการแต่งงานบ่าวสาว.*กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ดาผาง.

อโนมา เขาเหิน:เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,ศิริรัตนา นันสุนานนท์, เป็นผู้สัมภาษณ์,ที่ร้านทองสมสมัยเมื่อ27 กรกฎาคม 2545.

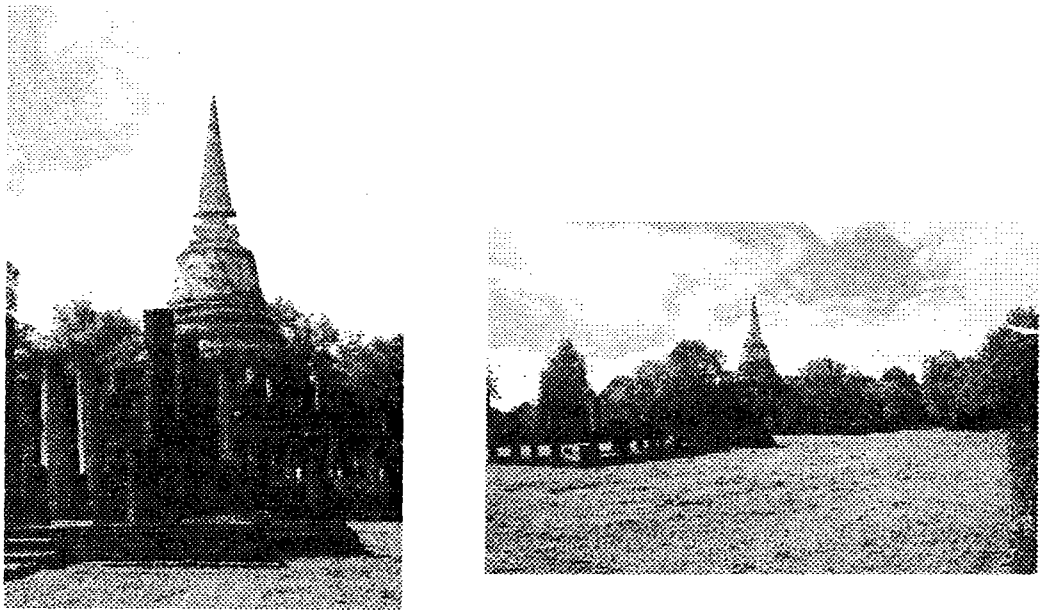
อุษา ง้วนเพียรภาค.(2533).*การศึกษาลวดลายที่ปรากฏบนเครื่องถ้วยสุโขทัย.*วิทยานิพนธ์.ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ศิลปะ).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.อัดสำเนา.

ภาคผนวก ก

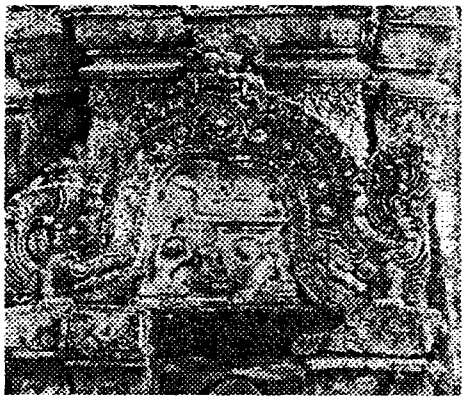
ข้อมูลศิลปกรรมสุโขทัยสุโขทัยที่ปรากฏในงานเครื่องทองสุโขทัย



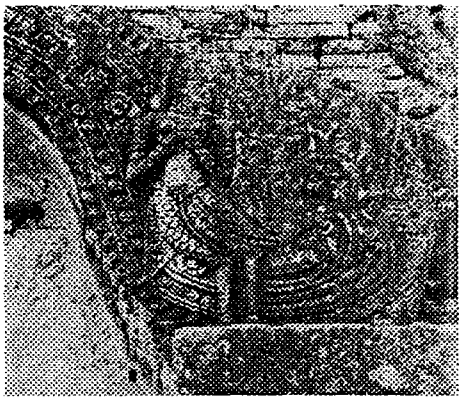
ลายร้อยรัก หน้าต่างช่องลม วัดนางพญา จ.สุโขทัย



เจดีย์วัดช้างล้อม อุทยานศรีสัชนาลัย



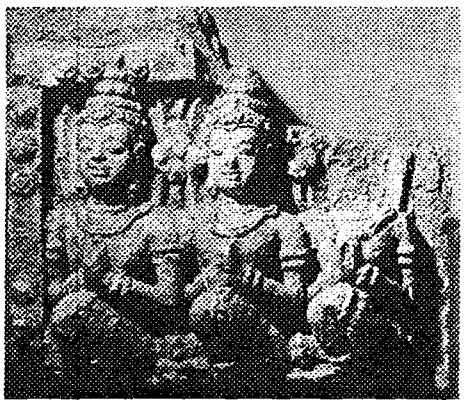
หน้าปูนปั้นด้านใต้ของปราค์ศิลาแลง วัดพระศรีมหาธาตุ



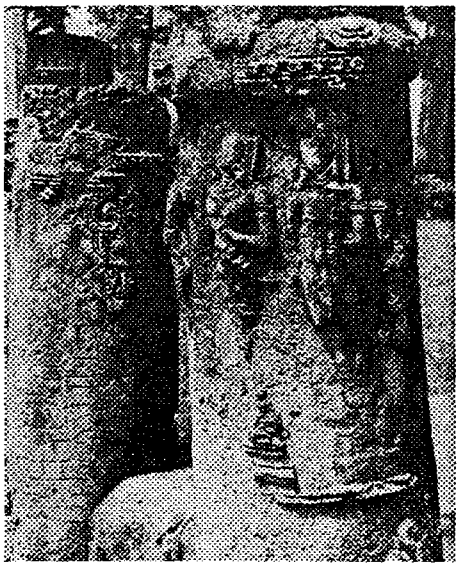
รูปกินรีประดับซุ้มเจดีย์วัดพระศรีมหาธาตุ



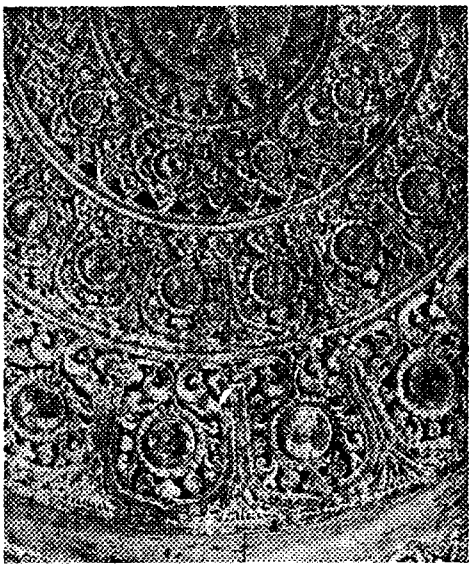
เทวดาปูนปั้นประดับฐานเจดีย์ วัดเจดีย์สี่ห้อง สุโขทัย



เทวดาประนมมือปูนปั้น

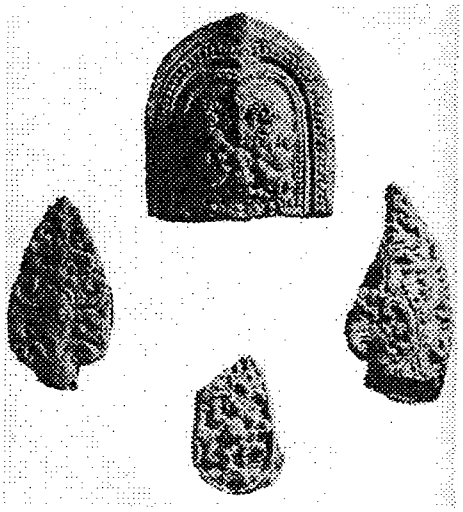


ลวดลายปูนปั้นบนเสาคู่วิหารน้อย



เพดานไม้จำหลักพระปรางค์

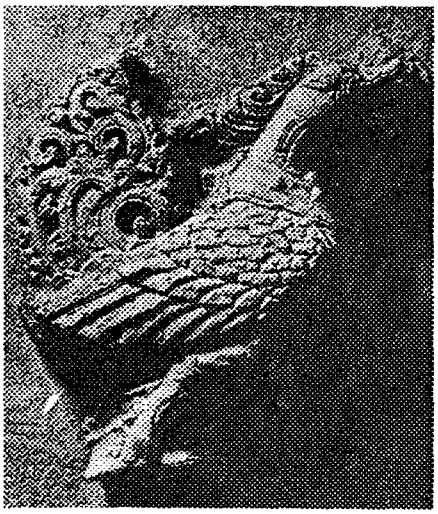
วัดพระศรีมหาธาตุเฉลียง



ลายดินเผา



กินรีดินเผาได้ มาจากวัดช้างล้อม



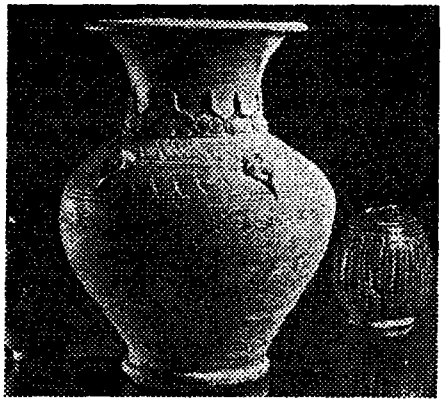
หงส์ดินเผา



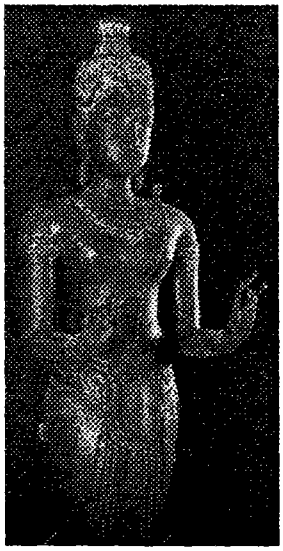
ภาพนางรำดินเผา



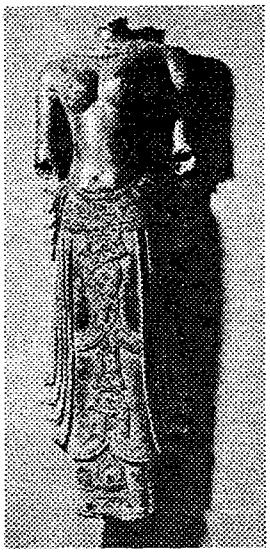
หน้ากาลหรือเกียรติมุข วัดมหาธาตุ



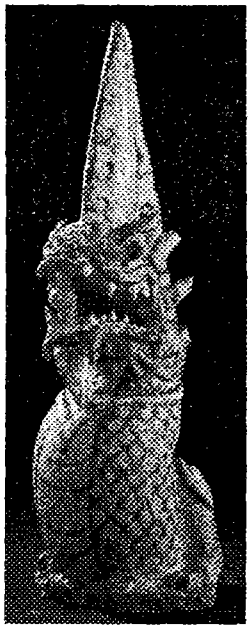
แจกันดินเผาจากเตาทุเรียง



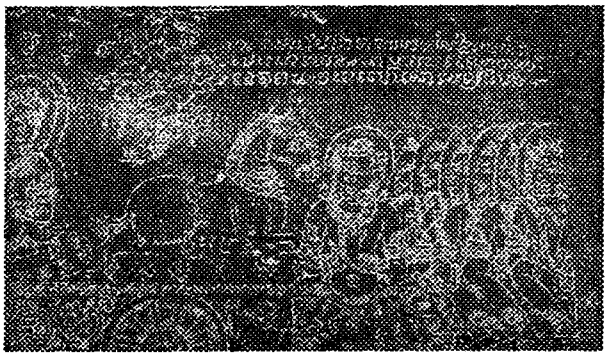
เทวรูปพระอิศวร



เทวรูปพระอุมา หรือพระลักษมีสัมฤทธิ์



นาคสังคโลกประดับชายคา



ลายเส้นจารบนแผ่นจารึก

ภาคผนวก ข

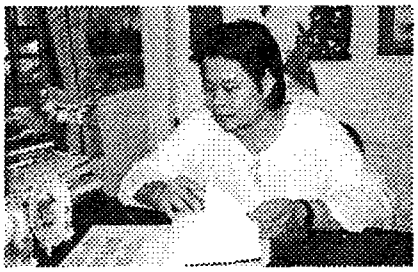
ข้อมูลร้านทองสุภาพร และกาญจนาภิเษกวิทยาลัยช่างทองหลวง



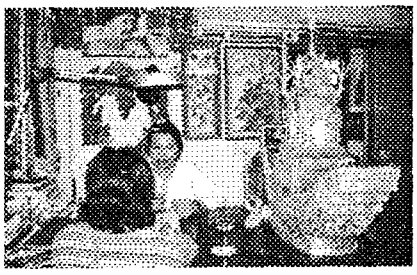
ร้านทองสุภาพร ตำบลท่าชัย จ.สุโขทัย



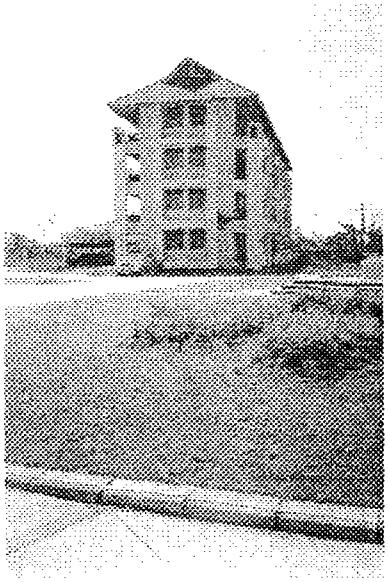
สถาปัตยกรรมจำลองศิลปะล้านนาทองเหลือง

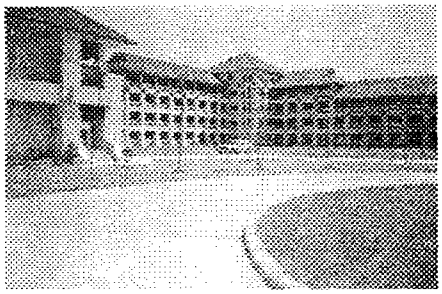


คุณสันติ วงษ์จันทร์เจ้าของร้านทองสุภาพร

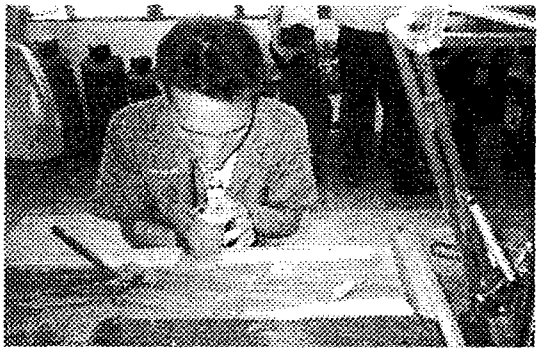


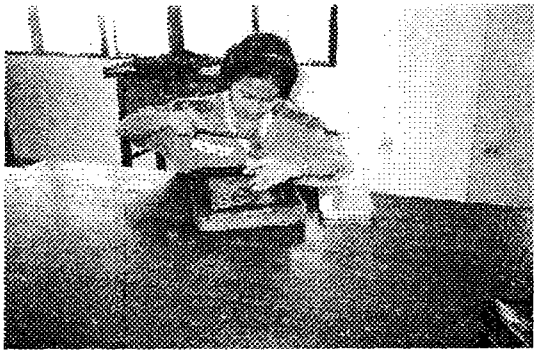
คุณสันติ วงษ์จันทร์ ขณะสัมภาษณ์





กาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างหลวงไทย





นักศึกษากาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างหลวงไทย ขณะปฏิบัติงาน

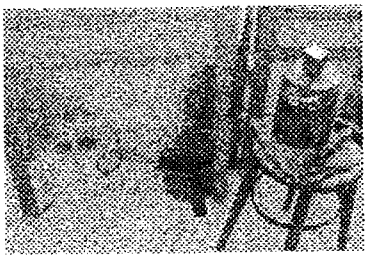
ภาคผนวก ค

ข้อมูลเครื่องมือในการผลิตทองรูปพรรณ

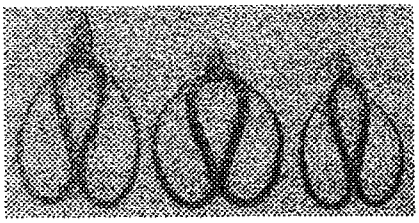
เครื่องมือในการผลิตทองรูปพรรณ



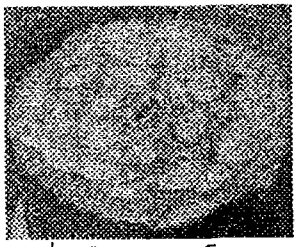
คีมประเภทต่างๆ



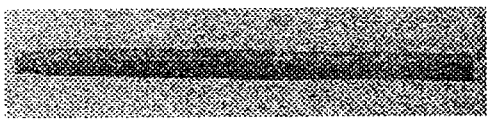
แท่นวัดส่วนโค้งของกำไล



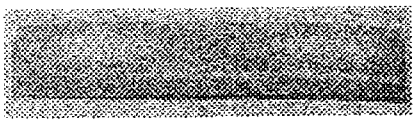
กรรไกรตัดลวดทองขนาดต่างๆ



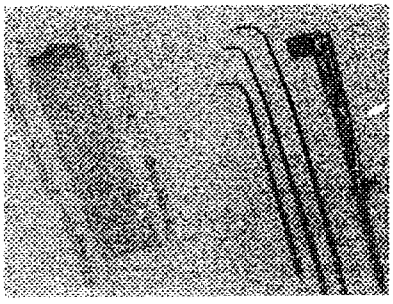
เครื่องมือเป่าแล่น โต๊ะทำทอง



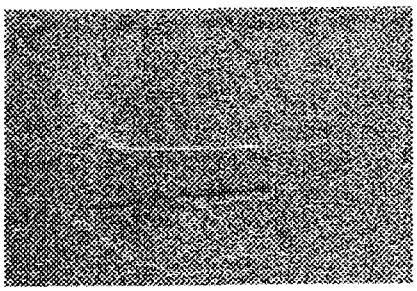
สิ่วแกะทองคำ



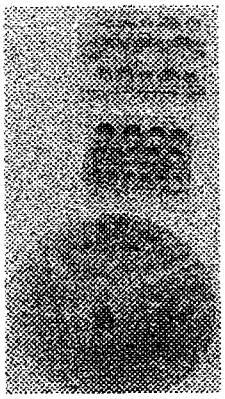
ประแดะ



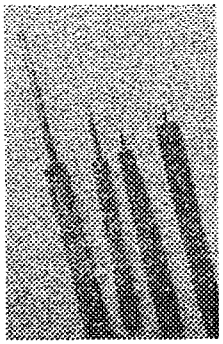
ไม้ไผ่ตงซีกและเครื่องมือเป่าแล่น



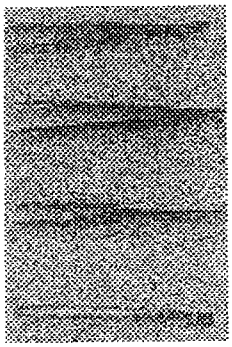
มาตราวัดลายหรือไม้หักชั้น



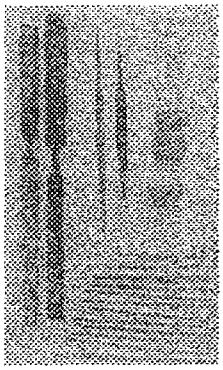
หินขัดทอง



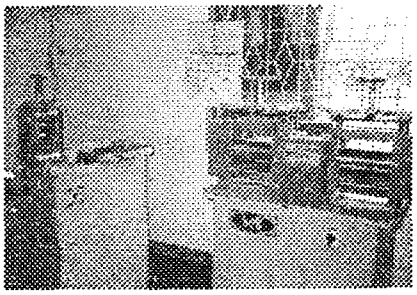
ไม้พันขนาดต่างๆ

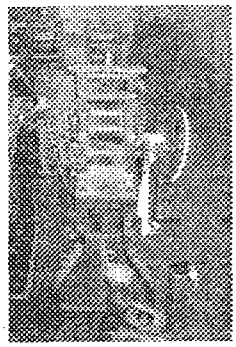


แหนบจับชิ้นส่วนทองที่มีขนาดเล็กๆ



ตะไบขนาดต่างๆ แปรงปัดผงทองคำ





เครื่องรีดทอง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวศิริรัตนา นันสุนานนท์
วันเดือนปีเกิด	19 สิงหาคม 2517
สถานที่เกิด	เขตป้อมปราบ จังหวัดกรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	16/27 หมู่8 ซอยเอกชัย 62 แขวงบางบอน เขตบางบอน จังหวัดกรุงเทพฯ 10150
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ผู้ช่วยผู้วิจัย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โครงการวิจัยสกว.การวิจารณ์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 20 ถนนบรมราชชนนี จังหวัดกรุงเทพฯ

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2536	หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนวัดอินทาราม
พ.ศ. 2540	ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ 2546	การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา จากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาศรีนครินทรวิโรฒ